MIRCEA MARTIN (Coordonator)
UNIVERSITAS
A FOST ODATĂ UN CENACLU…
EDITURA MUZEUL NAŢIONAL AL LITERATURII ROMÂNE
Bucureşti, 2008
COPERTA: Tudor JEBELEANU
PREZENTAREA GRAFICĂ: Floarea ŢUŢUIANU
REDACTOR: Eugenia ŢARĂLUNGĂ
TEHNOREDACTARE: Ecaterina HRISTEA
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
A fost odată un cenaclu… / Bucureşti 2008 Editura Muzeul Literaturii Române.
ISBN 978 – 973 – 167 – 003 – 4
061: 821.135.1.09
Carte apărută cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor, prin Administraţia Fondului Cultural Naţional
Tiparul executat la *Graficprint Industries*
Tel: 0752 754 147

e-mail: silviustancugraficprint.eu

CUPRINS

PROLOG
Argument
Notă asupra volumului
Scurtă istorie
I. AMINTIRI, MĂRTURII
Poeţi
Horia Gârbea – *Săgeata timpului*
Radu Sergiu Ruba – *Zona noastră de libertate*
David Ioachim – *L-am citit înainte pe Cezar Baltag şi abia după aceea pe Nichita*
Paul Vinicius – *Vinerea dulce*
Lucian Vasilescu – Universitas – *cel mai frumos naufragiu la ţărmul incert al literaturii romane*
Augustin Ioan – *O rememorare*
George Arun – *Paşaport pentru poezie*
Ramona Fotiade – *'90 – O poetică a mişcării de protest*
Doina Tudorovici – *Prezentare sub formă de baladă a ceea ce-aş fi putut să tiu…*
Saviana Stănescu – *New York via* Universitas
Anca Mizumschi – *Cine tăcea la Martin*?
Ioan Es. Pop – *Lumea în trei zile*
Mihail Gălăţanu – *Amintiri de la* Universitas. „*La Martin*".
Valentin Iacob – *Flotila de zeppeline*
Fevronia Novac – *Cenaclul* Universitas, *o comunitate interpretativă*
Adrian A lui Gheorghe – Universitas, *ce vremuri…*!
Vasile Baghiu – *Am trecut şi eu pe la* Universitas…
Petruţ Pârvescu – *Scriitorul – destin şi opţiune*
Eugenia Ţarălungă – *Etajul III, pe dreapta – ENCLAVA* &
Radu Sergiu Ruba – *Destinul cu perechea sa de palme*
Prozatori
Cătălin Ţârlea – „*De ce, adică, există literatura română*?"
Răzvan Petrescu – „*… trăiam vremurile când printr-o simplă expiraţie scoteai aburi clandestini*".
Marian Ilea – „*Nu încăpea pardon în analize…*"
Bogdan Teodorescu – *Despre cum am fost şi eu pe acolo*

Răzvan Rădulescu – *Cenaclul* Universitas – dare de seamă
George Ardeleanu – *Mâța*, *Piticul logoreic*, *Amicul*, *Maestrul*…
Filip Florian – *Firimituri*
Andreea Pora – O mai *ține minte dom' profesor*?
Critici
Ovidiu Verdeș – *Cenaclul ca* (*pre*) *text*
Iulian Costache – *Din vremea cenaclului de vineri*…
Roxana Iordache – Universitas, *vise pe furate*
Traian Ungureanu – *Ultimul etaj*
Vlad Niculescu – *Literatură și retractare*
Grupul de la Brașov
Simona Popescu – *Vremea amăgirii*
Marius Oprea – *Pentru curiozitatea poliției politice*, Universitas a *fost un subiect gras*
Andrei Bodiu – *Prietenii mei*, *Mircea Martin*, Universitas
Sorin Matei – *Și eu am fost poet*…
Caius Dobrescu – *Paternalism sau libertăți emergente*?
Mircea Martin – *Cenaclul ca formă de spirit*
Invitați
Ana Blandiana – *Atât de complicata maieutică*
Constanța Buzea – (*Scrisoare către Mircea Martin*)
Angela Marinescu – *întâlnirea mea cu Cenaclul* Universitas
George Bălăiță – *Marroco*
Constantin Abăluță – *Cenacluri motivate*
Mircea Cărtărescu – La *Martin*
Al. Mușina – *Și eu am simțit acel fior*
Florin Iaru – *Pe întuneric*
Ion Stratan – *Salut la centenar*
Bogdan Ghiu – Universitas, *literatura* (*tot mai*) *interioară*
Cristian Moraru – Universitas, *istorie*, *politică*
Dialog între Viorel Marineasa și Daniel Vighi – *O prelungire creatoare*, *nicidecum epigonică*, *a optzeciștilor*
Gheorghe Jurma-*uneori*, *Provincia*…
II. ANTOLOGIE LITERARĂ
Mircea Martin – Răsfoind *caietul cu file albăstrii*
Poezie
Sergiu Ștefănescu – *requiem pentru copilăria timpului*
Andrei Damian – *Lumină osoasă*

Gabriel Stănescu – *Final presupus*
Dinu Regman – hai ku
David Ioachim – *Dominaţie de gol*
Radu Sergiu Ruba – *Biblioteca rulantă*
Cristian Popescu – *Filmul artistic*
Paul Vinicius – *drumul cafelei*
Daniel Bănulescu – *Regiunile cărţii*
Lucian Vasilescu – *Intrarea în şut*
Ramona Fotiade – *granma*
Simona Popescu – *Televizorul*
Marius Oprea-*o privire peste râu*
Caius Dobrescu – *Epistolă de la un poet*
Andrei Bodiu – *Marele meu poem de dragoste*
Augustin Ioan – *Love story*
George Arun – *O dimineaţă însorită*
Aurel Dumitraşcu – *Tatăl nostru*
Ioan Es. Pop – *iarnă cu Mircea*
Iustin Panta – *Soldatul Nelu*
Fevronia Novac – *Liniştea*
Mihail Gălăţanu – *Colecţie de scoici*
Proză
Răzvan Petrescu – *Şansa*, *Uşa*
Cătălin Ţârlea – *Tovarăşu' Lăcrămioară*
Marian Ilea – *Ancheta*
George Ardeleanu – *Proză*
Dramaturgie
Horia Gârbea – *Mereu Electra*
Programe, confesiuni, eseuri
Ioan Es. Pop – *Argument împotrivă*
Răzvan Petrescu – *„Priveşte înapoi cu mânie"*.
Aurel Dumitraşcu – *Scrisoare către Mircea Martin*
Cristian Popescu – *Despre moarte şi cincinal*
Caius Dobrescu – *Renaşterea poeziei*
Simona Popescu – *Despre poezia nouă*
Marius Oprea – *8 puncte de vedere*
Iulian Costache – *Scrisul între utopie şi ipohondrie*
Ovidiu Verdeş – *„Parabolă despre resentiment" sau poezia de iubire a lui Mircea Ivănescu*

Roxana Iordache – *Poezia poetelor*
Iustin Panta – *Manual de gânduri care liniștesc*
Vlad Niculescu – *încercare de răspuns la întrebarea „La ce slujește să mori poet?"*
Horia Gârbea – *Un spectator de școală nouă*
III. ECOURI CRITICE
Laurenţiu Ulici
Solii promoţiei 90 încep să apară
Doamna Bovary, pe strada Toamnei
Luciditate și orgoliu
DanSilviu Boierescu – *Terasa*
Cartea cea mai mică
Horia Gârbea – *Copilăria secretă*
Andrei Damian – *Regiunea de liniște*
Cristian Popescu – *Familia Popescu*
Ramona Fotiade – *Punerea în libertate*
Augustin Ioan – *Gestica*
Daniel Bănulescu – *Ziua în care am fost publicat*
Cătălin Ţârlea – *Povestiri cu pensionari*
George Arun – *Personajele mele*
Anca Mizumschi – *Departe de Hemingway*
În jurul lui Cristian Popescu
Cristian Popescu și poezia românească postbelică
Cristian Popescu și generația '90
Popescu în câteva legende (adevărate)
Mircea Martin
De la optzecism la nouăzecism și mai departe
Portret de grup
Spre o nouă paradigmă literară
Răspuns la ancheta revistei „Convingeri comuniste".
Potenţialitate creatoare – răspuns la ancheta revistei „Ramuri".
O nouă generație în poezia tânără?
Un cenaclu de vârf, de avangardă
Să nu ne speriem de tinerii poeți
Interviuri *între oglinzi paralele*
Mizez pe mulți dintre acești tineri, sunt foarte sigur de vocația lor
Literatura de azi trebuie să forțeze atenția publicului
Texte însoțitoare

Poetul ca vatman
Poezia ca de-dramatizare a existenţei
Cristi Popescu sau despre moarte ca operă personală
O promoţie amânată (*Doina Tudorovici*, *Ramona Fotiade*, *Simona Popescu*)
Radu Sergiu Ruba sau lumea ca o carte
Poetul trece la atac
Despre Răzvan Petrescu
Despre Marian Ilea – Veşti din Desiştea
Despre Iustin Panta – Poetul lucrurilor simple şi vii
Colecţia *Prima verba* a Editurii Univers
(*George Arun*, *Ion Manolescu*, *Caius Dobrescu*, *T.O. Bobe*, *Sergiu Ştefănescu*, *Ovidiu Verdeş*, *Doina Ioanid*)
IV. ECOURI LITERARE
Radu Sergiu Ruba – *Post ludum*
Ioan Es. Pop – *Popescu*. O *privire spre viitor*…
Paul Vinicius – *orbul şi umbra lui lovindu-se de pereţi*…
Eugenia Ţarălungă – *Mansardă în Ghencea-Militar*
Daniel Bănulescu – *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti*. *Capitolul 10*.
Anca Mizumschi – *Frecventam împreună*
EPILOG
PROLOG
Argument

Nu eu se cădea să „fac" această carte, nu eu trebuia s-o adun şi s-o compun. Frumos şi firesc ar fi fost ca ea să apară drept rezultat al muncii unei echipe în cadrul căreia rolul meu să fi fost cel mult acela de consultant. Nu s-a întâmplat aşa, deşi iniţiativa unui volum *Universitas* a fost într-adevăr colectivă şi datează de peste 10 ani.

Cândva, prin 1997, câţiva membri ai cenaclului mi-au dat o întâlnire (undeva, pe lângă Universitate) în timpul căreia am ajuns la concluzia că ar fi bine să scoatem şi noi o carte împreună, carte care să nu fie doar o antologie de texte literare (precum cele ale lunediştilor) – de vreme ce aproape toţi reuşiseră să-şi publice în răstimp volumele personale –, dar care să evoce „viaţa la *Universitas*" în acei ani de sfârşit de deceniu şi de epocă istorică. N-am fost prea mulţi la întâlnire, vreo patru-cinci (Horia Gârbea, Lucian Vasilescu, Cătălin Ţârlea, Paul Vinicius, poate şi Daniel Bănulescu). Din păcate, în continuare nu s-a

„mişcat" nimeni, cu excepţia lui Horia Gârbea care mi-a trimis, prompt ca de obicei, evocarea sa.

Un an mai târziu, Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter şi Gheorghe Crăciun lansau antologia lor comentată *Experimentul literar românesc postbelic* (Editura Paralela 45) şi mă invitau să o prezint în Rotonda Muzeului Naţional al Literaturii Române. Am descoperit cu acel prilej că, deşi textele unor membri ai *Universitas-ului* erau pomenite într-o cronologie a anilor '80—90 (Simona Popescu, Caius Dobrescu, Cristian Popescu), cenaclul ca atare nu figura, alături de *Junimea* şi de *Cenaclul de luni*, printre *Punctele de convergenţă* ale epocii. Ba chiar mai mult, I.B. Lefter scria într-o paranteză următoarele: „Cenaclul de luni va fi împiedicat să continue în 1983. În locul lui va fi înfiinţat cenaclul *Universitas* condus de Mircea Martin". (!)

Adevărul este că *Universitas* nu s-a înfiinţat *după* desfiinţarea Cenaclului de luni şi nici „în locul" acestuia. *Universitas* şi-a început activitatea în aprilie 1983, iar Cenaclul de luni şi-a încetat-o în toamna lui 1983. Aveam, oricum, afilieri şi subordonări instituţionale diferite (Centrul Universitar Bucureşti, respectiv Universitatea din Bucureşti). Am fost teribil de contrariat de această aserţiune eronată – am şi reacţionat pe loc –, nu încetez nici astăzi să mă mir că I.B. Lefter, care a frecventat cenaclul *Universitas*, ca şi alţi optzecişti, a putut s-o facă, şi încă atât de nonşalant.

Aveam să descopăr în continuare la el o tendinţă tot mai accentuată de a extinde limitele optzecismului mult dincolo de acelea ale generaţiei propriu-zise. Concepţie împărtăşită, de altfel, şi de Alexandru Muşina, care, în *Antologia poeziei generaţiei '80* (Editura Aula, 1993 şi 2002), îi include – fără ezitare şi fără vreo problematizare – pe Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Aurel Dumitraşcu, Marius Oprea, Cristian Popescu şi pe Simona Popescu, autori sensibil mai tineri (cu excepţia lui Cristian Popescu) şi propunând fiecare o poetică greu reductibilă la „modelul" optzecist.

Discuţia poate fi lungă şi complicată. Reducând optzecismul la o paradigmă, o anumită simplificare (vreau să spun *clarificare*) devine posibilă, însă nu fără riscuri. Oricum am întoarce însă definiţia acestei paradigme, ea nu ar putea ocoli, de pildă, pe şaizecistul Marin Sorescu (poetul, prozatorul, dramaturgul) pe care, însă, teoreticienii optzecismului se feresc să-l revendice ca precursor. Se extinde, apoi,

această paradigmă până-n mileniul nostru, cu alte cuvinte îi cuprinde şi pe două miiştii din cea mai vie contemporaneitate? Aşa par să stea lucrurile după aceiaşi teoreticieni.

Nu doresc să mă pronunţ acum asupra validităţii respectivei ipoteze, nici nu mă grăbesc s-o resping *de plano*. E incontestabil că în anii ’80 s-a produs în literatura română o schimbare importantă – poate chiar o ruptură – şi că rolul decisiv în această schimbare l-au jucat tinerii de atunci. La fel de adevărat este faptul că evoluţia ulterioară a literaturii noastre a avut loc în sensul aprofundării acelei schimbări. Întrebarea care se ridică este însă dacă nu cumva – în chiar continuarea acelei direcţii – s-a atins un stadiu, un prag care ne-ar putea face să ne gândim la o altă denumire, la o altă paradigmă.

Desigur, nu putem vorbi de o schimbare radicală şi nici de apariţia unei generaţii în fiecare deceniu. Cred însă că e cazul să ţinem seama de o anume intensificare a ritmului şi de o sacadare crescută a creativităţii (literare, artistice, intelectuale) în deceniile postbelice.

Oricum, dacă e să legăm activitatea cenaclului *Universitas* de apariţia unei promoţii numite „nouăzecistă”, atunci nu putem să nu constatăm faptul că această promoţie apare „strivită” între optzecişti şi două miişti, la fel cum promoţia ’70 a fost „prinsă” între şaizecişti şi optzecişti, suportând, la rândul ei, acelaşi tratament asimilator, nivelator.

Nu-mi propun să iau apărarea acestor promoţii „strivite”, rămân la părerea că i se pot descoperi *fiecăreia* diferenţe specifice consistente în raport cu predecesorii şi succesorii. Iar dacă ar fi să integrăm creaţia nouăzeciştilor înăuntrul paradigmei optzeciste, încercarea ar conduce negreşit la o anamorfoză a respectivei paradigme.

Sugestia mea este însă alta: ar fi, poate, mai productiv să ne folosim de privilegiul *apropierii* noastre de aceste fenomene spre a le analiza şi interpreta în detaliu şi abia apoi să construim paradigme pe care, oricum, urmaşii noştri nu vor pregeta să le modifice, fiind mai bine plasaţi decât noi în vederea atingerii unui astfel de scop.

N-aş dori ca disocierile de mai sus să fie interpretate ca o distanţă luată faţă de optzecism şi optzecişti. Simt doar nevoia să temperez „imperialismul” unora dintre ei, fără ca preţuirea mea pentru opera lor să se diminueze din această cauză. M-am simţit aproape de mulţi dintre aceşti tineri în a căror efervescenţă intelectuală de la sfârşitul anilor ’70 recunoşteam impulsuri,

nemulţumiri, reacţii încercate de mine însumi cu 10 – 15 ani mai devreme.

Cred că am fost primul care am semnalat, îndată după Colocviul de poezie de la Iaşi din 1977, afirmarea colectivă a poeţilor ce se vor numi mai târziu optzecişti (vezi articolul *Portret de grup*, apărut în „Echinox", nr. 10 – 12/ 1978, pe care am ţinut să-l înserez şi în cuprinsul volumului de faţă). Unii dintre optzeciştii care mi-au fost studenţi îmi dădeau să le citesc textele înainte de a încerca să le publice; le citeam şi le comentam cu interes şi plăcere. Fiind în juriile de debut de la Albatros şi de la Cartea Românească, am încercat, împreună cu Laurenţiu Ulici, să grăbesc aceste debuturi: evident, nu doar în cazul lor, ci şi al altor autori pe care nu i-am cunoscut decât mai târziu, precum Liviu Ioan Stoiciu. Cred că mai păstrez pe undeva copii ale referatelor scrise pentru *Strada Castelului 104*, volumul lui Alexandru Muşina, şi *Greutatea cernelii pe hârtie* al lui Romulus Bucur. (N-a fost deloc simplu, mai ales în cel de-al doilea caz). Şi volumul care ar fi trebuit să constituie debutul în critică al lui Ion Bogdan Lefter – şi care a apărut abia 20 de ani mai târziu (sub titlul *Flashback 1985*, Paralela 45, 2005) – a trecut pe la mine. Era în 1983 sau '84 şi ar fi fost prima abordare serioasă a problematicii postmoderniste la noi. Din păcate, volumul n-a putut să apară atunci.

Până să se „încălzească" atmosfera la *Universitas* şi să ajungem să ne cunoaştem mai bine între noi, trebuie să admit că relaţiile mele cu optzeciştii, respectiv cu lunediştii, au fost mai apropiate decât acelea cu cenacliştii „mei". Iar când, după interzicerea Cenaclului de luni, au început să vină la şedinţele noastre, eu unul m-am bucurat mult. Iar lecturile şi comentariile lor s-au integrat firesc în spiritul locului; nu-mi amintesc să fi apărut conflicte şi animozităţi. I.B. Lefter, Gheorghe Iova sau Traian T. Coşovei interveneau deseori şi cu folos în dezbaterile noastre. Prin urmare, în niciun moment al prestaţiei mele ca „îndrumător" al *Universitas-ului* nu am intenţionat o replică sau o „contrapropunere" la ceea ce propunea ori propusese Cenaclul de luni.

Nu am fost şi nu sunt însă de acord cu perspectiva anexionistă, asimilatoare a optzeciştilor pentru că, voit sau nevoit, ea neglijează ori minimalizează *noutatea* literaturii nouăzeciste. Dacă optzecismul însuşi e greu de unificat – şi chiar lunedismul, nucleul său dur (să ne gândim la diferenţele evidente între Ion Stratan, de pildă, şi Romulus Bucur sau între Mariana Marin şi Călin Vlasie) –, cu atât mai greu de

acceptat este asimilarea producţiei noului val. Ce ar fi asemănător între prozele lui Răzvan Petrescu şi cele ale lui Iova sau Crăciun? Cu cine, cu care dintre optzecişti seamănă Cristian Popescu? Dar Ioan Es. Pop, dar Iustin Panta? Prezenţa *cotidianului* şi a *autobiograficului în* textele ambelor promoţii: de acord, dar câtă deosebire în tratarea lor! Vreau să cred că antologia care urmează face credibile afirmaţiile mele. Am în vedere atât textele literare, cât şi pe cele critice. Şi chiar unele pagini memorialistice, precum cele ale Ramonei Fotiade, care trasează cu mână sigură relieful problemei în discuţie.

Promoţia ’90 este mult mai largă decât cenaclul *Universitas* care, deşi a fost frecventat de autori din mai toate oraşele ţării, nu a absorbit creaţia tuturor nouăzeciştilor. Poeţii nemţeni şi cei gălăţeni au trecut pe la *Universitas*, ca şi cei din Timişoara (mai puţin Rodica Draghincescu) ori cei din Reşiţa (mai puţin Ion Chichere), dar congenerii lor din Cluj ori din Iaşi n-au venit, după câte îmi amintesc eu, probabil şi pentru că aveau la dispoziţie excelentele lor reviste „Echinox” şi „Dialog”.

Nouăzecismul este însă un concept controversabil, chiar pentru nouăzecişti. Unii dintre ei refuză această apartenenţă şi, dincolo de o motivaţie mai mult sau mai puţin individualistă, ceea ce i-a făcut retractili a fost modul în care ideea de generaţie sau de promoţie nouăzecistă a fost promovată chiar în revista omonimă. Înfiinţată de Laurenţiu Ulici ca supliment al „Luceafărului” şi încredinţată unor nouăzecişti reprezentativi precum Cristian Popescu, Cătălin Ţârlea şi Ioan Es. Pop, revista era menită să publice producţia literară a celor mai tineri scriitori şi, desigur, opiniile lor într-un climat de libertate, de convulsie socială şi de confuzie. Am salutat această apariţie şi am şi colaborat la primele numere. Mi s-a părut apoi că revista îşi îndeplineşte doar parţial misiunea, că tipul de „caragialism” propus cititorilor participa mai degrabă la confuzia generală decât încerca să o destrame. Nu e aici locul unei analize textuale şi contextuale, sigur este că astfel s-a produs prima sciziune declarată, asumată polemic, între membrii cenaclului *Universitas*.

Această sciziune s-a adâncit prin contribuţia lui DanSilviu Boierescu. El a avut meritul de a publica primele cărţi (după 1990) ale unor nouăzecişti în Editura Phoenix, dar şi ne-meritul de a-i ataca pe alţii cu mijloace nu tocmai cavalereşti. Comentariile lui critice sunt inteligente atunci când nu sunt tulburate şi deformate de o aplecare

greu represibilă spre zeflemea şi spre echivocul facil. Performanţa lui a fost aceea de a pune pe faţa nouăzecismului pecetea *băşcăliei*. Numeroşi nouăzecişti şi cenaclişti, nu doar „grupul de la Braşov", nu s-au recunoscut în această imagine.

Am fost, la rândul meu, contrariat şi dezamăgit. Nu cred că aşa ceva am încercat noi să propunem, nu acesta era spiritul *Universitas*. Aş vrea să fiu bine înţeles, inclusiv de către DanSilviu Boierescu. Nu ironia şi nici umorul căutat cu ardoare mă îndepărtează de un asemenea discurs, ci un fel răvăşitor de cinism. Acesta poate fi împins uneori până la un patetism pe dos, un patetism al negării. (Cinism şi patetism pe care le regăsesc într-un text trimis de DanSilviu Boierescu – fără ca eu să i-l cer, sperând a fi publicat în această carte. El se intitulează *Decalogul unei morţi frumoase* şi susţine inutilitatea publicării unei astfel de „opere" a unor oameni deja plictisiţi de literatură, unii chiar foarte plictisiţi de viaţă, duşi de multă vreme din această lume… Pe scurt, „o piatră tombală a unei mici gropi comune".

Eu sunt ceva mai optimist decât DanSilviu Boierescu: nu public acest text (din care redau, totuşi, esenţialul), dar îi public un altul, scris pe vremea când autorul era „mai tânăr şi la trup curat", vorba poetului.)

Doresc să propun, cu ajutorul acestui volum şi al coautorilor săi, o altă imagine a cenaclului *Universitas* şi, implicit, a nouăzecismului. Chiar dacă voi apela uneori la aceleaşi texte. Ceea ce contează în primul rând sunt textele însele, dar nici modul în care ne raportăm la ele nu este indiferent. Contează volumele publicate şi figurile, deja constituite public, ale autorilor. Dar şi „figura" abstractă numită *Universitas* merită să fie recompusă ca un reper pentru cei mai tineri care s-au legitimat deja, la rândul lor, ca o nouă generaţie şi care se pot regăsi (sau nu) în experienţa noastră.

Cu o parte a două miiştilor am avut prilejul să fac cunoştinţă acum doi-trei ani, când am condus o vreme (foarte scurtă, nu din vina mea), Cenaclul Uniunii Scriitorilor. Cărţile unora le ştiam dinainte, am apucat să şi public câteva la Univers. Sunt fericit că, înainte de a părăsi editura, am făcut posibil debutul unei prozatoare puternice precum Florina Ilis. Am crezut şi în talentul lui Filip Florian care, în anii '80, nu-şi găsise încă vocea, dar care s-a impus atât de convingător în cadrul promoţiei sau generaţiei 2000. O generaţie care pare să redescopere, printre altele, utilitatea cenaclurilor în plină libertate şi

economie de piaţă.

Volumul de faţă nu vrea să fie – cel puţin în intenţia mea – o pledoarie pentru nouăzecism. Dacă mărturia literară şi teoretică a membrilor Cenaclului *Universitas* contribuie la o delimitare colectivă, la o specificare colectivă – în raport, desigur, cu un „înainte" şi cu un „după", cu atât mai bine. Ceea ce îmi propun este mai degrabă o fixare în conştiinţa şi în memoria publică a unei activităţi literare şi intelectuale desfăşurate în condiţii neprielnice, în ultimii ani ai perioadei totalitare, despre care cei mai tineri dintre contemporani noştri ştiu foarte puţin sau aproape nimic.

Cărţile poeţilor, prozatorilor, criticilor care au frecventat Cenaclul *Universitas* au apărut în număr mare după 1990, ceea ce nu s-a întâmplat înainte decât în cazuri rarisime (Radu Ruba şi Cristian Popescu) din cauza politicii oficiale de filtrare severă a debuturilor, de restrângere a câmpului literar şi a audienţei acestuia. Deşi apariţiile publice au fost puţine în afara presei studenţeşti şi a mediului universitar, activitatea cenaclului a avut un anumit ecou în lumea literară şi într-un cerc mai larg al amatorilor de literatură. *Universitas* a funcţionat ca un fel de instituţie alternativă, neoficială (deşi acceptată oficial), marginală, o instituţie recuperatoare de talente din mediul studenţesc şi nu numai, însă *Universitas* n-a fost doar o figură abstractă, n-a fost doar o fiinţă de hârtie, cum nici membrii săi n-au fost doar aşa ceva. Evocările noastre au rolul, printre altele, de a dovedi că acest cenaclu chiar a existat, a avut o viaţă a lui, cu întâmplări spectaculoase ori anoste, cu personaje proeminente ori modeste, mai mult talentate decât inteligente (sau invers), cu gesturi caracteristice, cu reacţii mai mult sau mai puţin (im) previzibile, cu priviri şi zâmbete inconfundabile.

…Spuneam că nu eu se cuvenea să compun acest volum; am înţeles să-mi asum un astfel de rol în primăvara lui 1989, când un volum colectiv implica o mare şansă – de fapt, singura – şi implica o răspundere de o oarecare gravitate. Într-un climat de libertate nu cred că mai era nevoie de autoritatea mea pentru o astfel de întreprindere. Era nevoie doar de cooperare colegială. Din păcate, ruptura produsă la începutul anilor '90 între membrii cenaclului a fost lărgită, adică diversificată, de *politică*. O comunicare şi o colaborare între grupuri şi chiar între persoane devenea tot mai greu de imaginat. La această mişcare centrifugă s-au adăugat şi presiunile materiale, mobilitatea,

agitaţia şi atracţiile noului mod de viaţă. Unii cenacliști au renunţat la literatură, alţii au părăsit România. Mulţi au dispărut cu totul din orizontul meu. Eu însumi am fost acaparat de alte activităţi.

De ce am insistat, uneori până la oboseală şi exasperare, spre a obţine contribuţia a cât mai mulţi dintre foştii cenacliști, de ce am perseverat, în ciuda nesiguranţei şi impasurilor materiale, să „produc" această carte? Răspunsul e simplu: pentru că am vrut să rămână *ceva în* urma întâlnirilor şi discuţiilor noastre vreme de şapte ani, *ceva* dincolo de cărţile fiecăruia, deşi nu independent de ele. De ce să rămână, la ce bun? întrebare la care evit să dau un răspuns fiindcă îi presimt adierea patetică.

Mircea Martin

Notă asupra volumului

Acest volum e conceput ca o antologie de grup, care conţine însă, pe lângă texte literare şi critice, amintiri şi evocări menite să schiţeze un context social şi să recompună o „atmosferă". Am ţinut să participe la această acţiune reconstitutivă şi scriitori care, fără să fie membri, au frecventat reuniunile Cenaclului *Universitas* din proprie iniţiativă sau au trecut pe acolo la invitaţia mea. Mărturia lor complementară mi s-a părut necesară, semnificativă.

Prima parte a volumului este dedicată mărturiilor despre viaţa cenaclului iar cea de a doua antologiei de texte reprezentative. În partea a treia intitulată *Ecouri critice* am inclus articole, comentarii, interviuri referitoare la emergenţa şi succesiunea de promoţii creatoare din ultimele decenii şi cu deosebire la nouăzecism cu Cenaclul *Universitas în* centru. L-am inclus ca documente de epocă.

Le-am adăugat comentarii mai lungi sau mai scurte despre unii membrii ai cenaclului şi despre volumele lor. Debuturile câtorva dintre ei în cadrul colecţiei „Cartea cea mai mică" mi s-au părut vrednice de a fi semnalate. La fel, cred că şi importanţa figurii şi operei lui Cristian Popescu se cuvenea subliniată în mod special. Am introdus în sumar şi câteva articole ale regretatului Laurenţiu Ulici spre a marca şi în acest fel rolul său în susţinerea proiectelor noastre.

Ca un „desert" la „prânzul" nostru universitar, oferim cititorilor un set de texte literare în care membrii Cenaclului se evocă şi se invocă unii pe alţii, se transformă în veritabile *personaje*, alăturându-se astfel propriilor creaturi fictive.

Cum se vede, nu toate numele care semnează rememorări în

prima parte a volumului se regăsesc şi în antologia din partea a doua (reciproca este şi ea valabilă). O selecţie trebuia făcută şi, dacă criteriile mi-au fost clare, motivele concrete, practice, m-au depăşit nu o dată. (Când cineva nu răspunde la apel, n-ai ce să faci.) Succesiunea mărturiilor urmează, în linii mari, ordinea intrării pe scena cenaclului. Am lăsat la urmă grupul de la Braşov, care a ţinut întotdeauna să rămână „stat în stat şi cenaclu în cenaclu", cum observă, cu ironie şi simpatie, un coleg.

Pentru antologia literară am ales numai texte scrise între 1983 – 1990. Mi s-a părut potrivit s-o prefaţez cu însemnările mele din timpul şedinţelor ce au avut loc în primii ani. Doresc să atrag atenţia asupra grupajului de eseuri care completează şi susţin antologia literară, fiecare dintre ele probe strălucite, în opinia mea, de inteligenţă disociativă şi de autoreflexivitate.

Mă simt dator să mulţumesc tuturor celor care – mai prompţi sau mai delăsători – au sfârşit prin a participa la sumarul acestui volum; mulţumesc şi autorilor din afara cenaclului care au onorat invitaţia mea…

Un omagiu recunoscător merită în postumitate Dan Alexandru Condeescu, fostul director al Muzeului Naţional al Literaturii Române, care a dovedit o disponibilitate constantă şi concretă faţă de proiectul nostru. Ţin să-i mulţumesc şi actualului director al M.N.L.R., dl Radu Călin Cristea, optzecist de seamă, pentru sprijinul direct acordat apariţiei de faţă.

În fine, mulţumirile mele se îndreaptă spre redactoarea volumului, Eugenia Ţarălungă, ea însăşi membră a Universitas-ului din ultima lui perioadă; mulţumesc doamnei Ecaterina Hristea, tehnoredactoarea volumului, lui Tudor Jebeleanu, însoţitorul fidel al optzeciştilor şi, iată, şi al nouăzeciştilor, doamnei Floarea Ţuţuianu, care ni s-a alăturat în final cu pasiune şi competenţă.

Dedic această carte memoriei celor care au plecat dintre noi, lui Cristi Popescu, lui Iustin Panta, lui Aurel Dumitraşcu, lui Dinu Regman şi, nu în ultimul rând, lui Laurenţiu Ulici, care a fost mereu aproape de *Universitas*.

M.M.

Scurtă istorie începuturile Cenaclului *Universitas* nu se pierd în negura vremurilor. Prima întâlnire anunţată „oficial" (prin mici afişe puse la Facultăţile de Filologie şi Filosofie) a avut loc în a doua vineri

din luna aprilie a anului 1983. Au mai fost două întâlniri pregătitoare, de fapt „lămuritoare". Prima a fost cu Rectorul de atunci al Universităţii, profesorul Ioan Ioviţu, care m-a abordat la Casa Universitarilor, propunându-mi să mă. ocup de un Cenaclu „cerut de studenţi" şi dorit şi de domnia sa. Deşi fizician, domnul Ioan Ioviţ-Popescu (cum semna în acte) mi-a părut un sincer amator de literatură (l-am întâlnit apoi şi la concerte, spectacole etc). M-a impresionat pasiunea cu care a încercat să mă convingă să-l „ajut" şi faptul de a fi recunoscut că a mai făcut aceeaşi propunere lui Ioan Alexandru, lui Eugen Simion şi lui Pompiliu Marcea, care l-au refuzat. Mi-a fost greu să-l refuz şi eu, i-am cerut un timp de reflecţie. Peste câteva zile m-au căutat la Facultate doi studenţi de la Filosofie – Ştefan (Andrei) Damian şi Sergiu Ştefănescu, acesta din urmă cunoscut de mine de la Reşiţa – rugându-mă să accept să „îndrum" cenaclul Universităţii măcar până la sfârşitul anului respectiv. Aveam reticenţele mele, dar, în faţa entuziasmului şi seriozităţii tinerilor mei interlocutori, n-am putut spune nu.

Primele şedinţe s-au ţinut undeva la demisolul Clubului Universităţii, într-un fel de bar foarte slab luminat, cu doar trei-patru participanţi; numărul lor a crescut apoi până la opt dar nu mai mult. În afara celor doi iniţiatori, îmi amintesc de colegul lor Gabriel Stănescu, de trei eminenţi studenţi ai mei – Dinu Regman de la Engleză, Sever Avram de la Franceză, Traian Ungureanu de la Română. Tot de la Română erau şi Nicoleta Pavel şi Raluca Brancomir care nu mi-au fost studente. Nu mai ştiu exact când şi-a făcut apariţia Radu Ruba, la începutul verii sau al toamnei, dar ştiu că mi-a pus în braţe un manuscris care avea să fie (cu modificările de rigoare) volumul său de debut *Spontaneitatea înţeleasă* (Cartea Românească, 1983). În toamnă, acestora li s-au adăugat inginerii: Horia Gârbea, Paul Vinicius, Lucian Vasilescu, Daniel Bănulescu, Ady Serafim. Abia mai târziu au intrat masiv în scenă filologii: Ramona Fotiade, Cristian Popescu, Cătălin Ţârlea etc. Date mai exacte referitoare la ordinea cronologică a apariţiei în cenaclu pot fi găsite în notele mele din timpul şedinţelor săptămânale.

Din toamna lui 1983 şedinţele cenaclului s-au ţinut la etajul III al clădirii din Schitu Măgureanu, într-o sală mai mare ce va deveni în curând neîncăpătoare. În mijlocul ei – masa acoperită de o pânză (ori catifea?) roşie în capul căreia mi se rezerva un loc mie şi „secretarului"

cenaclului. Acest post a fost ocupat în ordine de: Ştefan (Andrei) Damian, Caius Dobrescu şi Cătălin Ţârlea.

Şedinţele se ţineau săptămânal, vinerea, chiar şi în timpul sesiunilor de examene. Din păcate, în 1985 sau chiar în 1984, a început ceea ce aş numi politica ceauşistă de înfrigurare a populaţiei citadine, care, în centrul istoric al Bucureştiului, funcţiona din plin, adică funcţiona prin golirea caloriferelor (spre a se evita îngheţarea şi spargerea lor). Dacă în primele luni de iarnă din 1984 am rezistat rămânând îmbrăcaţi în încăperea rece, în anii următori întrerupeam pur şi simplu reuniunile noastre de la sfârşitul lui noiembrie până pe la mijlocul lui martie.

Începeam şedinţele pe la orele 18 „trecute fix", după ce se potolea rumoarea revederii şi a schimbului de informaţii între grupuri şi între persoane. Se fuma fără încetare, deşi aveam o pauză între cele 2 – 3 lecturi şi discuţiile care urmau. Trebuia să încheiem neapărat la orele 10 seara; raţiunea invocată – raţionalizarea energiei electrice, economia de curent (dar mai erau şi alte raţiuni, de altă natură decât economică). Dacă nu mă înşel, în ultimii doi ani, ora închiderii a fost chiar 9 seara. Nu era chip să rămânem peste această oră pentru că, după cinci-zece minute de la depăşirea ei, portăreasa urca să ne someze iar, dacă nu coboram peste alte cinci minute, ne „tăia" pur şi simplu lumina, lăsându-ne să coborâm scările la flacăra brichetelor. (După două-trei prelungiri obţinute „pe barba mea", nu mai aveam niciun fel de autoritate în faţa „cerberilor" de la intrare.)

În legătură cu acest regim al căldurii şi al luminii (electrice), cred că merită să fie relatată o scenă *istorică în* mai multe sensuri: semnificativă pentru istoria cenaclului, dar şi pentru istoria acelor vremuri; pentru raporturile dintre literatură şi administraţie, dar şi pentru ceea ce, chiar în acei ani, Václav Havel avea să numească „puterea celor fără de putere".

…Citea Radu Ruba. De obicei, el nu citea, îşi rostea versurile „din cap", avea o memorie fabuloasă. În acea seară venise cu poeme proaspete, încă nefixate probabil şi adusese, pentru siguranţă, şi versiunea lor scrisă în alfabetul *braille*. Prin urmare, citea, adică îşi purta degetele peste cartoanele cu semne în relief. Când, lecturile fiind mai multe în seara respectivă decât de obicei şi el însuşi citind mai multe texte, lumina se stinse fără preaviz. Rumoarea produsă în sală n-a durat însă mai mult decât o clipă, căci Radu îşi continua lectura ca

şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic deosebit. (Ceea ce pentru el era adevărat şi începea să devină şi pentru noi!). Am simţit cu toţii – într-o simultaneitate care era a corpului şi a spiritului, expresia „trup şi suflet" sună plin în acest caz, a fiecărui trup şi suflet şi al tuturor laolaltă – că participam la un moment unic, indimenticabil. Şi atunci s-a instaurat o linişte mare. Nu se auzeau razele de lună izbindu-se de geamuri, căci nu era lună, afară era un întuneric aproape compact, se auzea însă fâşâitul degetelor lui Radu trecând peste litere, se auzea – sau mi se părea mie că aud – cum ard ţigările aprinse de cei din preajmă. În această tăcere absolută, vocea lui Radu, cu toate inflexiunile ei, suna stenic, reconfortant, compensator, răzbunător.

...Se aud paşi precipitaţi pe scară. Era, desigur, portăreasa de zi ori portarul de noapte ori amândoi, iritaţi că nu coborâm deşi ne întrerupseseră lumina de mult. Se deschide uşa smucit şi ne imaginăm perplexitatea fiinţei rămase în cadrul ei, căci Radu continua să citească imperturbabil iar noi continuam să-l ascultăm cu atenţie. După o clipă, persoana din uşă, rosteşte impersonal, vorbind cu sine dar lăsându-ne şi pe noi să auzim, doar atât: „Ăştia-s nebuni!" şi trânteşte uşa la loc. Radu şi-a încheiat lectura, n-am mai rămas să comentăm, am coborât în tăcere (şi în întuneric) scările, am trecut pe lângă ghereta portarilor care se uitau la noi încruntaţi, indignaţi.

Stau şi mă întreb acum – după atâţia ani – şi după întâlniri cu tinerii în aceşti din urmă ani, de ce, atunci, la sfârşitul lecturii lui Radu Ruba nu am avut reacţia spontană să aplaudăm. Ar fi fost o descărcare firească după tensiunea acumulată anterior, ar fi fost un mod de a celebra o mică victorie câştigată în faţa opacităţii (la propriu şi la figurat). De ce a funcţionat doar o spontaneitate a tăcerii, nu şi una a exprimării explozive, tinereşti?

Răspunsul îl putem găsi chiar în titlul volumului de debut al lui Radu Ruba: *Spontaneitatea înţeleasă*. Titlu oximoronic şi ironic, elocvent în sugestivitatea lui implicită pentru o perioadă istorică în care spontaneitatea era controlată şi constrânsă şi, în consecinţă, autocontrolată şi autoconstrânsă, după cum libertatea însăşi era definită nu altfel decât ca o „necesitate înţeleasă". În acei ani, frigul din case, penuria alimentară, teroarea preventivă contribuiau la o atmosferă generală apăsătoare ce se răsfrângea şi asupra noastră, oricât încercam noi să producem şi să delimităm în jurul nostru un spaţiu de relativă normalitate.

Probabil că o atmosferă mai destinsă era în timpul taberelor de creaţie din vară (de la Izvorul Mureşului şi Slănicul Moldovei), la care eu n-am participat, la Festivalul de poezie de la Sighetul Marmaţiei sau la Serile de poezie de la Deseşti, unde cenacliştii „mei" erau preluaţi de Laurenţiu Ulici şi de unde se întorceau întotdeauna cu cele mai importante premii. Cristian Popescu, Daniel Bănulescu, Paul Vinicius, Andrei Damian, Horia Gârbea şi Ramona Fotiade s-au numărat printre laureaţi.

Cenaclul a avut două ieşiri publice în provincie, una restrânsă, la Reşiţa, şi alta, numeroasă, la Timişoara. La cea dintâi i-am luat cu mine pe Radu Ruba, pe Cristian Popescu, pe Marius Oprea şi pe Caius Dobrescu. Cred că s-au simţit bine acolo, înconjuraţi fiind cu multă atenţie şi admiraţie, în cadrul Cenaclului *Semenicul*, de scriitorii reprezentativi ai locului: Olga Neagu, Marcu Mihai Deleanu, Gheorghe Zincescu, Octavian Doclin, Nicolae Sârbu, Ioan George Şeitan, Iacob Roman etc.

Un impact considerabil mai mare l-a avut însă vizita la Timişoara unde, pe lângă Livius Ciocârlie, Cornel Ungureanu şi Viorel Marineasa, co – organizatori, au venit să ne întâlnească şi să ne asculte numeroşi scriitori, profesori şi studenţi. Nu mai ţin minte exact componenţa echipei; nu lipseau, în orice caz, Cristian Popescu, Simona Popescu, Ramona Fotiade, Nicoleta Pavel, Fevronia Novac, Caius Dobrescu, Marius Oprea. N-a lipsit, firește, Andrei Bodiu, care-şi făcea studiile acolo. Au fost două întâlniri, una dimineaţa, la Casa Studenţilor, şi alta seara, la Casa Universitarilor. Încurajaţi de succesul primei întâlniri şi de reacţiile spontane de încântare ale colegilor timişoreni, cenacliştii „mei" s-au dezlănţuit (în sensul literal al cuvântului) în timpul reuniunii de seară. Nu-i mai recunoşteam, erau vizibil emoţionaţi şi supramotivaţi. Fiecare a dat, adică a citit ce avea mai bun şi mai spectaculos, adică mai subversiv. Mi-l amintesc pe Cristian Popescu, transportat şi transpirat, recitind, cu un fel de disperată determinare, poeme pe care le ştiam la acea vreme numai eu şi încă foarte puţini prieteni de-ai lui: poemul cu „tovarăşul Popescu" şi poemul cu „Gică Petrescu". Sala era electrizată: nu mai auziseră, nu mai citiseră aşa ceva. În aerul tensionat al serii de atunci aceste nume răsunau ca şi cum ar fi fost pseudonime ale lui Ceauşescu.

Efectele acestor lecturi nu s-au simţit numai la Timişoara, ci şi la Bucureşti. Impresia mea a fost că, după acest moment, supravegherea

cenaclului s-a intensificat. Nu am avut probe clare în acest sens, dar figurile noi s-au înmulţit în sala noastră de şedinţe, şi, cum audienţa crescuse mult, nici nu-mi mai permiteam să cer tuturor să se prezinte.

Poate că acum e momentul să consemnez arestarea şi anchetarea în septembrie 1988 a celor trei membri braşoveni ai Cenaclului *Universitas* – Marius Oprea, Caius Dobrescu, Sorin Matei – acuzaţi de „complot împotriva orânduirii socialiste". În fapt, ei puseseră câteva afişe la Universitate cu un conţinut „duşmănos", adică antidictatorial. Aveau să fie eliberaţi înainte de începerea anului universitar şi urmăriţi în continuare (dificultatea pentru cei care i-au urmărit şi arestat consta în a recunoaşte oficial că fapta lor chiar a avut loc).

Reacţia lor faţă de reprimarea dură a revoltei de la Braşov din 1987 ne atrăgea şi nouă atenţia asupra decalajului imens între preocupările noastre literare, estetice şi problemele grave din viaţa socială.

La începutul anului 1989, considerând că experienţa acumulată în peste cinci ani de cenaclu ar merita să fie pusă în valoare, adică publicată într-un volum colectiv, am început colectarea de texte şi selecţia lor. Am discutat sumarul, am negociat cu autorii aleşi piesele din cuprins şi, după ce am cules şi „roadele ultimei stagiuni", m-am dus cu volumul respectiv la Cartea Românească. Acolo s-a decis să-l preia Florin Mugur, care urma să-l citească peste vară şi apoi să avem o discuţie pe text. Titlul viitoarei cărţi trebuia să fie *Universitas '90*.

Discuţia din octombrie 1989 a fost mai simplă decât mă aşteptam, Florin Mugur nu avea obiecţii majore, volumul a fost trecut în planul ferm al editurii pe anul 1990, când, probabil, ar fi şi apărut. În primele luni de după Revoluţie, apariţia lui n-a constituit o prioritate pentru nimeni, nici pentru editură, nici pentru mine, nici pentru autorii din cuprinsul lui, aceştia din urmă preocupaţi fiind cu toţii să-şi găsească ori să-şi regăsească un rost în noul mod de viaţă.

Şedinţele de cenaclu s-au rărit şi ele, şi-au diminuat semnificaţia şi au încetat prin mai iunie aproape de la sine. Părea să fie la mijloc un acord tacit, e drept că nu ştiu cât de general împărtăşit. Oricum, ideea dominantă a fost că, de acum înainte, într-o societate liberă, căile afirmării şi publicării personale sunt larg deschise. Soluţia cenaclurilor şi a volumelor colective părea a fi depăşită. Tinerii mei prieteni îşi concepeau deja volumele proprii iar, în aşteptarea acestora, unii,

braşovenii, de pildă, au scos o plachetă de grup intitulată *Pauză de respiraţie* (Litera, 1990).

Lăsându-mă eu însumi antrenat în aventura editorială numită „Univers", am considerat capitolul *Universitas* încheiat. În toamna lui 1990 m-am dus la Cartea Românească unde urma să apară un volum al meu mai vechi cu titlul *Necesitatea poeziei*, volum pe care l-am retras având convingerea că trebuie să lăsăm locul celor care nu s-au putut exprima până atunci şi că, oricum, nimic nu mai poate, nu mai trebuie, să fie ca înainte. M-am înşelat copios. Tot atunci am retras şi volumul *Universitas '90*.

Sper, totuşi, ca volumul de faţă, *Universitas 2008*, să stârnească ceva mai mult interes decât *Universitas '90*. Mai întâi, pentru că volumul a fost conceput în libertate. Şi spre marea mea satisfacţie toate textele din vechiul sumar au trecut această probă a expresiei libere. Apoi pentru că, pe lângă textele de atunci, cartea de faţă recompune şi contextele de atunci.

Şi, în fine, pentru că, după 25 de ani de la înfiinţarea sa, *Universitas* a devenit istorie.

M.M.

AMINTIRI, MĂRTURII

poeţi prozatori critici grupul de la braşov Mircea martin invitaţi poeţi

Au mai participat la şedinţele Cenaclului *Universitas*, fără să fie prezenţi în cuprins: Călin Angelescu, Raluca Brancomir, Romulus Brâncoveanu, Raluca Carabăţ, Nora Crişan, Ilinca Dobrescu, Dan Ilcenko, Diana Manole, Daniela Moraru, Felicia Munteanu, Cristian Pavel, Nicoleta Pavel, Simona Şerban, Nicolae Tone etc.

HORIA GARBEA

Născut la 10 august 1962, în Bucureşti.

Este cadru didactic la Facultatea de îmbunătăţiri Funciare şi Ingineria Mediului din Bucureşti. A publicat 8 volume cu caracter ştiinţific şi didactic.

Este preşedintele Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, ales în anul 2005; www.asb.ro/scriitorii/ hor mg/horiagarbea.htm

Volume publicate:

Poezie, proză, teatru, critică literară şi teatrală, eseuri. În total 12 piese reprezentate în ţară, ca şi în Anglia şi Franţa. A tradus în română şi a adaptat pentru scenă 16 piese de Jacques Copi, Pierre Corneille, S.I.

Witkiewicz, *Fernando Arrabal*, *A.P. Cehov*, *N. Machiavelli*, *Dario Fo*, *Tennessee Williams*, *Marivaux* etc.

A publicat 19 volume de literatură. A obţinut numeroase premii literare. Romanul Căderea Bastiliei a *fost distins cu trei premii naţionale în 1998*.

A primit Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie pe anul 1999 şi Premiul Academiei pentru dramaturgie – 2001.

În 1998 a început să realizeze scenarii de filme şi show-uri pentru televiziune la ProTV, *apoi la Prima TV*, *Naţional TV* etc.

A realizat două cicluri de emisiuni la TVR Cultural, *2002 – 2004*.

Din 2000 a fost secretar al secţiei de dramaturgie a Asociaţiei Scriitorilor Bucureşti, *iar din noiembrie 2003*, *secretar al A.S.B*.

A reprezentat România la festivaluri internaţionale de literatură şi de teatru.

Săgeata timpului

De UNIVERSITAS îmi aduc aminte foarte bine şi cu plăcere. El a reprezentat nu numai o şcoală de literatură şi prietenie, ci şi locul unde am cunoscut oameni fini şi inteligenţi. Era un loc unde scara de valori şi normele de comportament difereau flagrant de cele „de afară", ale lumii scârboase în care eram obligaţi să trăim. Aducea cu normalitatea.

Sper că nimeni nu aşteaptă de la mine respectarea sistematică a unor puncte. Emoţia evocării mă va duce la incoerenţă.

Numele cenaclului era cât se poate de crispant, cum erau toate denumirile pe-atunci. Locul de desfăşurare nu era nici el prea îmbietor: clubul studenţesc al Universităţii, etajul ultim. O încăpere friguroasă (uneori cenaclul s-a mai ţinut şi în alte săli) în care aveau loc şi şedinţele Cenaclului *Junimea*. La ieşire trebuia uneori să străbatem parterul transformat în discotecă. Acolo, la acel etaj, funcţionase redacţia „Vieţii studenţeşti" şi a „Amfiteatrului". Chiar în acea sală, în '82, citisem la un cenaclu al „Amfiteatrului" unde l-am cunoscut pe Liviu Ioan Stoiciu, invitat de onoare în seara aceea. El mi-a făcut o impresie extraordinară. Tot pe vremea „Vieţii studenţeşti", tot în '82, am întâlnit pe culoar, lângă o oribilă sculptură de Maitec, un băiat deştept şi extrem de volubil pe care l-am simpatizat din primul moment. Se numea Daniel Bănulescu. Lectura mea la „Amfiteatru" mi-a adus publicarea primelor poezii (august '82).

La *Universitas* m-au invitat Gabriel Stănescu şi Ştefan (Andrei) Damian într-o seară, la ieşirea de la *Cenaclul de luni* care-şi trăia

ultimele clipe. Era vorba să citesc în decembrie ’83, dar, la şedinţa programată, am aflat că ţevile caloriferelor au crăpat şi totul s-a amânat pentru martie ’84. Aşadar, în decembrie ’83, pe holul cu lumină chioară, lângă cabina portarului, l-am întâlnit pentru prima dată pe Mircea Martin. M-au impresionat foarte tare sobrietatea şi rezerva lui. Nicolae Manolescu era mult mai accesibil.

Ţin minte perfect prima mea lectură de la *Universitas*. Martie ’84. Au fost prezente exact 11 persoane. Peste ani vor fi şedinţe care vor strânge peste 70. Îi ţin minte pe cei 11? Să vedem: Profesorul, David Ioachim, Ştefan Damian, Gabi Stănescu, Paul Vinicius, Sergiu Ştefănescu… Daniel Bănulescu (?) … Parcă şi Radu Ruba… Restul? Nu-i mai ştiu. Am remarcat că, la început, aflând că studiez ingineria, Mircea Martin n-a tras mare nădejde de la lectura mea (singura programată, ulterior avea să se ajungă şi la cinci autori pe seară). Mi-a făcut plăcere să-i observ surprinderea. Versurile nu erau cine ştie ce, desigur. Dar erau „la zi”, puteau fi discutate. Pe dosul paginii unui poem, David Ioachim şi-a notat punctele „discursului” său critic. Îl păstrez şi acum.

Am mai citit de multe ori la *Universitas*. Amintirea primei lecturi e, totuşi, cea mai preţioasă. Îmi amintesc foarte bine unele seri, mai ales serile de glorie ale prietenilor. Pe David Ioachim citind un poem extraordinar la o şedinţă la care a venit şi Cezar Baltag. Pe Radu Ruba citind din *braille* după ce terorista de portăreasă ne stinsese (inutil) lumina. Îl ţin minte pe Cătălin Ţârlea citindu-l pe „Tovarăşu’ Lăcrămioară” printre hohotele noastre de râs şi pe Ştefan Damian scandând *Eumolpos*. Daniel Bănulescu a citit rar, dar totdeauna interesant. Reţin bucata lui fantastică intitulată cu *dragoste şi hotărâre*, *şampanie*.

Regretatul Cristian Popescu a avut un succes formidabil cu poemele „de familie”, într-o seară când a venit şi Constanţa Buzea. Asta după ce, la o lectură anterioară, recursese la un actor profesionist, lucru care nu ne-a plăcut deloc. Cristian şi-a schimbat cariera în destin şi cu ajutorul Cenaclului *Universitas*. Poezia lui a crescut de la o lectură la alta. La începutul anilor ’90 a scris şi două scenarii teatrale, care s-au jucat cu excepţional succes în regia lui Alexander Hausvater. Într-un fel, prin colaborarea cu acest important regizor, am devenit succesorul lui Cristi, ceea ce mă onorează.

Unii dintre cei mai buni „nouăzecişti” (termenul circula încă din ’82 şi păstrez un articol de-atunci cu acest titlu al Constanţei Buzea) au

debutat modest la *Universitas*. Pe Răzvan Petrescu l-am ras chiar (şi) eu la prima ieşire în public, spre decepţia lui Mircea Martin care-l descoperise. În timp s-a confirmat că Profesorul mizase corect şi Răzvan ne-a umplut de invidie cu proza lui despre săpătorii de şanţuri care descoperă craniul lui Yorick. La fel au păţit George Arun şi Lucian Vasilescu. Dacă nu mă-nşel, nici Mihail Gălăţanu, nici Saviana Stănescu nu prea au convins prima dată. Ei au revenit în forţă şi acum au, fiecare, o mulţime de cărţi foarte bune de poezie. Ulterior Mihai a reuşit un roman şi Saviana s-a apucat de teatru cu mult brio. Valentin Iacob, la prima apariţie, s-a certat înainte de şedinţă cu un individ antipatic despre care am aflat ulterior că este Paul Miclău, pe-atunci decan la Litere, venit într-un fel de inspecţie.

Alţii au intrat triumfători în cenaclu. A fost mai ales cazul lui Marian Ilea care-şi citea textele despre Desiştea cu un indimenticabil accent. Dar şi „Grupul de la Braşov" a beneficiat de elogiile noastre meritate. Mi-i aminteam de la *Cenaclul de luni* unde, încă liceeni, îi fermecaseră pe optzecişti. Prima a venit Simona Popescu. Succesul cel mai mare l-a avut Marius Oprea cu „Dulce cântând". Recomandat de Laurenţiu Ulici, Ioan Es. Pop a citit „Ieudul fără ieşire", punându-ne pe gânduri. Iată, ne ziceam, un mare poet care s-a format în afara grupului nostru şi a venit „să ne termine" pe propriul nostru teren. Ioan a rămas cu noi, l-am „anexat" cum s-ar zice.

Un caz special a fost cel al unui băiat subţirel şi obraznic, cu plete negre, prezentat de Caius Dobrescu. A citit poezie, fără mare ecou. Ulterior s-a lăsat de versuri şi bine a făcut. A devenit criticul DanSilviu Boierescu. Nu mai e subţirel, dar şi-a păstrat tupeul. Am trecut prin multe împreună, fiind inclusiv co-inculpaţi în procesul de pornografie intentat revistei „Prostituţia". A fost redactorul primei colecţii de volume dedicate exclusiv nouăzeciştilor, în care au apărut opt autori dintre „veteranii" de la *Universitas*.

Pentru că a venit vorba de cărţi, trebuie să rememorez şedinţele de cenaclu speciale, dedicate lansării unor volume. În anii aceia mai ales, apariţia unor cărţi precum *Cuvânt înainte* de Cristian Popescu şi *Iluzia continuă* de Radu Sergiu Ruba au fost nişte mari evenimente, şi nu numai pentru noi. Nici „Cartea cea mai mică", împăturită din ziar, editată la iniţiativa lui Paul Nancă, nu reprezenta puţin lucru, măcar dacă avem în vedere cine erau prefaţatorii: Martin, Ulici, Manolescu, „Croh". Profesorul Crohmălniceanu chiar a condus o şedinţă în absenţa

lui Mircea Martin. Foarte simpatic, jovial, trăgând dintr-o pipă stinsă.

Şi Laurenţiu Ulici venea pe la cenaclu. Cu ajutorul lui i-am făcut o farsă nemaipomenită lui Paul Vinicius. Văzându-l foarte emoţionat de perspectiva publicării, am realizat în tipografie un şpalt în care înlocuisem prezentarea lui Ulici cu o alta, concepută, pare-mi-se, de Daniel, de Ştefan şi de mine, în care, chipurile, criticul îl desfiinţa. Vineri, la cenaclu, i-am arătat pagina în şpalt lui Paul. Trei zile, până la apariţia revistei cu prezentarea reală, poetul a trăit clipe grele. Conform înţelegerii, doamna Ulici avea grijă să nu i-l dea la telefon pe marele jucător de bridge, iar eu turnam gaz: „Lasă, Paule, că nu-i chiar rea prezentarea. A vrut omul să fie original şi nu i-a ieşit". El, săracul, care nu publicase de multă vreme, era disperat.

La *Universitas* au citit şi au fost apreciaţi mulţi autori. Ca Augustin Ioan şi Diana Manole care au confirmat foarte curând. Jocul memoriei poate să mă înşele, cer deci iertare celor omişi. De la alţii aştept încă surpriza. La *Universitas* veneau mulţi tineri scriitori sau doar iubitori de literatură care, deveniţi „obişnuiţii casei", aveau şi intervenţii pertinente. Unii s-au consacrat. Alţii, chiar renunţând programatic la literatură, vor rămâne vrednici de gratitudinea noastră pentru prezenţa lor cu atât mai meritorie, cu cât a fost în primul rând utilă altora. Ar trebui să urmeze o listă foarte lungă.

Trebuie să recunoaştem: fără *Universitas*, peisajul literar bucureştean (să nu zic naţional) ar fi arătat altfel. Nu ştiu cum, dar sigur altfel. Nu vreau să spun cuvinte mari, cred că se ştie că nu sunt un patetic, dar, luând lista membrilor activi poate vedea oricine (exceptându-i pe răuvoitori, invidioşi şi pe bieţii confraţi mai mari care au ieşit învinşi din lupta cu alcoolul şi bolile) că *Universitas*, ca şi… *Luni*, ca şi *Junimea*, a însemnat Ceva. Poate autorii s-ar fi format şi singuri. Dar „creşterea" lor împreună, într-un sistem concurenţial, de o mare corectitudine în aprecieri şi, în orice caz, cu criterii strict estetice, a dus la un alt mod de împlinire a virtualităţilor lor.

De ce se înghesuiau toţi tinerii scriitori să citească? De ce, trecuţi prin filtrele lui, autori încărcaţi la începuturi de locuri comune şi provincialism au devenit acum scriitori stimabili? întrebări retorice. Cei şapte ani de ucenicie la *Universitas* şi împrejurarea, aparent nefericită dar cu o latură pozitivă, ca autorii din cenaclu să nu poată debuta editorial înainte de ’90 au avut un rol însemnat în istoria literară.

Mai că ar fi cazul să „mulţumim din inimă partidului" că nu ne-a lăsat să apărem fără un stagiu cuprins între 3 şi 7 ani (cât o condamnare pentru viol) de continue lecturi publice, sever criticate de colegi şi Profesor. Este, de altfel, elocvent faptul că, la debut, scriitorii de la *Universitas* au păstrat puţine din textele lor din cenaclu şi numai pe cele primite foarte favorabil acolo. Probele eşuate au rămas în amintirile de la cenaclu, iar produsele validate (şi finisate) acolo au trecut în cărţi.

O întrebare pe care mi-am pus-o adeseori este aceea dacă acum ar mai putea exista un cenaclu de acel tip din care să iasă un grup reprezentativ de autori (ai generaţiei 2000, să zicem). Probabil că da, cu condiţia că, autorii, să se supună de bunăvoie, căci la noi a fost „de nevoie", unui asemenea exerciţiu, găsindu-şi neapărat şi un Mircea Martin. Altfel, dând fuga la sponsori sau la firma lu' m-am mare şi îmbogăţind editurile, vor ieşi în lume aşa cum ies azi: ca nişte domni (domnişoare) Goe care au 2 – 3 cărţi lamentabile încă de la 18 ani.

Pentru că am spus „să-şi găsească un Martin", vreau să vorbesc despre o chestiune care-mi stă pe suflet, şi nu doar mie. În comparaţie cu alţi conducători de cenaclu sau mentori de tineri autori, Mircea Martin a făcut puţin pentru discipolii săi. Nu i-a prezentat elogios editurilor, nu s-a „zbătut" pentru ei şi nu le-a dat „job"-uri când a ajuns director. Ne-am descurcat singuri sau cu ajutor de la alţii sau, mai ales, sprijinindu-ne între noi. Nu cunosc niciun caz de recenzie a sa (fie şi negativă) la cărţile scoase de „universitarişti" după '90 deşi, eu unul, cel puţin, aş fi simţit nevoia unui comentariu al său, oricât de aspru. De multe ori această atitudine m-a făcut să mă simt frustrat. Ştiu că nu e numai cazul meu.

Cu toate acestea, cred că pot să înţeleg, fără să aprob în totalitate, o asemenea atitudine. Presupun că ea vine din dorinţa de a nu-şi favoriza inegal şi în particular „elevii", de a reduce sprijinul la o atitudine publică. De asemeni, însuşi faptul de a patrona instituţia numită „Universitas" a presupus pentru Profesorul nostru un efort, un risc şi un disconfort destul de mari şi prea puţin compensate. Cei care au făcut mai mult, au făcut-o pentru unii. Prin condiţia lui de mentor, Mircea Martin ar fi trebuit s-o facă pentru toţi, chiar pentru cei de care, în marea lui mefienţă, se îndoia. Eu personal îi sunt recunoscător pentru imparţialitate. Am scris lucrurile acestea pentru că am simţit că se leagă în foarte mare măsură de raportarea mea la *Universitas*.

Universitas a încetat să existe în 1990, când cărţile au început să apară, când a apărut revista „Nouăzeci" sub umbrela noului „Luceafăr", condus atunci de Laurenţiu Ulici. Acolo membrii cenaclului au devenit foarte repede „senatori de drept" şi unii chiar redactori angajaţi. În acest articol, care evocă *Universitas-ul* şi, implicit, „Promoţia '90", sprijinul efectiv, nu o dată direct administrativ, al lui Laurenţiu Ulici, trebuie menţionat cu toate elogiile meritate.

Dacă ar fi să mă refer la actualitate, ar trebui să remarc felul în care, după încetarea serilor literare de vineri, *Universitas-ul* a continuat „să lucreze în noi". Dincolo de scris, în relaţiile noastre, ale colegilor de-atunci, el este prezent. Recunosc deschis: nu mă simt prea solidar cu foştii colegi din facultate şi din liceu. Nu particip la întrunirile de „revedere" ale promoţiei mele şi nici la banchetele la care, gentili altfel, absolvenţii seriilor de studenţi la care am predat mă invită anual. Dar cu „bătrânii" de la *Universitas îmi* place să mă întâlnesc oricând.

Foştii „combatanţi" de la *Universitas* şi-au creat instituţiile lor, ca nişte prelungiri ale vechiului cenaclu. A fost întâi însuşi „Luceafărul" şi-apoi, mai explicit încă, suplimentul „Nouăzeci". O revistă care ar fi posibilă şi azi, dar care a dispărut prematur pentru că prietenul nostru Cristian Popescu avea multe calităţi, exceptându-le pe acelea necesare conducerii unei reviste, oricât de boeme. El s-a îndepărtat de cei care puteau, efectiv, să scrie ca nişte redactori de revistă, a optat pentru o ilustraţie nefericită şi foaia s-a pierdut în neant. Deşi Cristi ţinea foarte mult la ea. Poate Uniunea sau Asociaţia bucureşteana vor putea să suporte tipărirea unei publicaţii a promoţiei. Ea ar putea fi pusă sub un motto de Cristian Popescu.

Mai târziu a apărut colecţia „Nouăzeci". Apoi Cătălin Ţârlea a adus în emisiunile lui tot mai mulţi nouăzecişti-universitarişti stabilind o pondere în corelaţie cu importanţa grupării. Mai de curând, la Muzeul Literaturii, Clubul profesionist de lectură poate fi perceput ca o manifestare nouăzecistă. Dacă orgoliul exagerat nu este potrivit, nici modestia excesivă nu trebuie să ne sufoce. Deocamdată, datorită în primul rând lui Dan Boierescu, avem o revistă, „Art-Panorama", şi acces la „Contemporanul" prin Nicolae Breban şi Cătălin Ţârlea.

În orice caz, săgeata timpului fiind orientată dinspre origine spre egal infinit, evocând Cenaclul *Universitas*, mă gândesc în primul rând la formele sale ulterioare, la destinul nostru viitor şi la urmările

lui în spirit în proximul mileniu. Atunci, acolo, a fost doar începutul…

Horia Gârbea (1997, iarna)

RADU SERGIU RUBA

Născut la 14 octombrie 1954, la Ardud, Satu Mare.

Este președinte al Asociației Nevăzătorilor din România, redactor al revistei „Impact", editată pe compact disc în format audio MP3, și realizator de emisiuni la Societatea Română de Radiodifuziune. Are o serie de responsabilități în structurile Uniunii Europene a Nevăzătorilor.

Volume publicate: Spontaneitatea înțeleasă (*versuri*), *Ed. Cartea Românească, 1983*; Iluzia continuă (*versuri*), *Ed. Cartea Românească, 1988*; La zodiac, birjar! (*poeme în versuri și proză*), *Ed. Phoenix, 1994*; Constelația Homer (*Antologia scriitorilor nevăzători din România*), *Ed. SAS, 1996*; Contrabanda memoriei (*proză scurtă*), *Ed. Cartea Românească, 1997 și* http://*www.vlab.pub.ro/equivalences/ro/ruba/rsr-cm.zip, 2001*; Dacă pleci în căutarea mea (*poeme în versuri și proză, antologie de autor*), *Ed. Axa, 1999*; Dialoguri și eseuri, *Ed. Muzeul Literaturii Române, 2001*; Grația Dizgrația (*versuri*) – *Ed. Vinea, 2003*; Demonul confesiunii (*roman*), *Red. Publicațiilor pentru Străinătate, 2004*.

Traduceri în limba română: Vineri sau viața sălbatică *de Michel Tournier, Ed. Univers, 1999*; A treia femeie *de Gilles Lipovetsky (în colaborare cu Manuela Vrabie), Ed. Univers, 2000*; *a tradus în limba română proza de expresie franceză propusă în cadrul proiectului european Literatura Express 2000 – autori precum Olivier Rolin, Nicolas Anción și Corine Deszacens.*

Premii literare: *Premiul Ministerului Afacerilor Externe al Franței la Concursul Mondial al Nuvelei Francofone, Paris, 1993 (lucrarea premiată a fost difuzată de R.F. L, ca și de posturi de radio din Elveția, Belgia, Canada și Africa francofonă).*

Zona noastră de libertate

Ultima seară

Vineri, 17 noiembrie 1989, spre orele nouă și jumătate. Ieșim din clădirea *Universitas*. Facem la dreapta, dar încă nu dăm colțul. Greu ne mai lăsăm târâți spre Piața Kogălniceanu din care drumurile noastre pot să pornească în noapte, înspre oriunde. Profesorul Mircea Martin ne strânge în jurul său, a dibuit un pont, așa îl simt, știe un lucru de care noi habar nu avem:

— Iată, ne spune, e congresul ăsta al paisprezecelea, săptămâna

viitoare nu ne întâlnim, nu se admit întruniri de grup, cred că nici peste două săptămâni nu ne vedem, abia după aceea…

— De ce? Sar eu incapabil de autocontrol – nu se răceşte până atunci cadavrul?

Nu am darul premoniţiei, în pofida unor nimereli şi potriveli de care am făcut mare tapaj monden uneori. Radiesteziştii au măsurat în jurul meu o aură de cel puţin 9, 80 metri a cărei îmbrăţişare nu o resimt, a cărei emitere nu sunt conştient a o produce şi al cărei centru îl parazitez fără milă, stau acolo nefăcând nimic în sens aureolar. Deci, nu datorită ei, ci înţelegerii dintre noi, am revenit pe 8 decembrie la *Universitas*. Mircea Martin îl adusese şi pe profesorul Dumitru Micu. Un hol ostil, calorifere ţepene, casă rece. Era limpede că până la sfârşitul anului se va aplica regula congresului, a împrăştierii oamenilor din orice mănunchi de suflete, a pulverizării lumii. Rămânea speranţa reaprinderii cenaclului după întâi ianuarie ori la primăvară…

Numai că *Universitas*, Cenaclul, s-a reînsufleţit în ianuarie. Era o pâlpâire pe cât de frenetică şi de aiuritoare, pe atât de fragilă. Chestiunea zilei a proiectat-o atunci asupra noastră un tânăr, Alexandru Baumgarten. Nu-l mai auzisem vorbind. A ridicat la fileu o altă întrebare, nu una literară: „Care va fi soarta disidenţilor acum, după dobândirea libertăţii? Se vor rata oare, vor viza noi ţinte, poate artificiale, li se vor oferi altele?…”

A fost o întrebare fără răspuns, a dat să deschidă o dezbatere importantă care nu s-a mai înteţit. Asta deoarece urgenţele momentului se mutau spre cercul ideilor şi spre tranşeele frontului. În timp ce noi căutam să tricotăm planuri literare, strada vuia de manifestanţi cu lozinci care sună derizoriu astăzi, dar pentru care ei se pregătiseră de bătaie: „Aţi minţit poporul/ cu televizorul!”

Cenaclul s-a risipit de la sine, s-a înălţat în lume şi a persistat asupra ei ca o mireasmă. Ne-au absorbit gazetăria, politica, iar pe unii, chiar şi militantismul social. Iar *Universitas* a rămas acolo, între balizele unui anume timp, arătându-ne cu degetul din toate razele sale de parcurs decisiv, poate cel mai pur, al devenirii noastre.

Starea de graţie

Cu neputinţă să evoc realist, narativ, *andante*, discursiv, *moderato*, descriptiv, Fenomenul *Universitas*. *Îmi* corupe multicolor viziunea poemul *Post Ludum*, stare de graţie de acum nu mai ştiu câţi ani, mult mai fidelă reperului. Dar nici nu birui a ocoli oamenii, locul şi

acele imagini nemaiîntâlnite altă dată sau în altă parte în viaţa aceasta, profiluri ale autorilor în simultană respiraţie cu creaţiile lor, supunându-se fără condiţii acestora şi modificându-şi înfăţişarea pe măsura lor. Fiindcă evacuaţi în civilie, ei ne rămân simpli contemporani ca orice trecători, expediaţi în biserică, se prefac în bigoţi, atei, sacrilegi ori predicatori, iar crimele anonimatului şi ale afirmării pot continua până la Capul Bunei Speranţe. Numai în acţiune cu literatura sa, în faţa unui public de empatici rivali şi de aleşi degustători, izbuteşte scriitorul să-şi arate faţa cu adevărat preschimbată de arta scrisului şi de rigorile visului. Iar acolo, la *Universitas*, oamenii au avut un chip diferit chiar şi de cel din cărţile lor. Şi asta nu pentru că aproape toate au fost publicate mai târziu.

Cenaclul *Universitas* înseamnă, prin urmare, orele de libertate din serile de vineri, dinaintea unei sâmbete în care se lucra, înseamnă poemele stranii ale lui Cristian Popescu tratând moartea şi neantul cu bonomie, iar sacrul cu un suflu de blasfemie, construcţiile poetico-prozastice ale lui Caius Dobrescu, sclipitoare ca forţă de convocare a imaginilor şi de virare spre absurd, totul într-un climat de vaste promisiuni epice, înseamnă poemele alcătuite de Simona Popescu asemenea unui *puzzle*, cumulativ şi cristalizam, cu adaosul unor citate din delirul ori sinceritățile prietenilor, cu finaluri neaşteptate ce supraetajează considerabil sensurile, apoi lirismul surprinzător din poezia lui Marius Oprea, susţinut de personaje insolite ce parcă-şi savurează crepusculul, înseamnă, de asemenea, *flash-urile* lirice ale lui Horia Gârbea, explozive şi apoftegmatice, pe urmă personajele pieselor sale de teatru, Horia, singurul dramaturg al Cenaclului, neîmblânzit jucător cu absurdul ca şi, pe alte planuri, cu hazardul.

Vasăzică, *Universitas* este ceea ce se mai traduce prin formulările memorabile, în două-trei versuri, ale lui Daniel Bănulescu, prin poezia ritualistă semnată de arhitectul Augustin Ioan, prin momentele de har atinse de Paul Vinicius cu câteva versuri atunci, cu zeci de pagini din cărţile sale azi, se tălmăceşte şi răstălmăceşte prin curgerea şerpuitoare, maiestuoasă ca a unui mare râu de câmpie, din poemele lui Andrei Damian şi prin senina adecvare la infinita polimorfie a existenţei, cu veninurile sale ascunse sub petale şi cu bolile ruşinoase mascate naiv de dungile ciorapilor, ca-n şarjele lirice îndelungi ale lui George Arun.

Iar mai departe, fenomenul *Universitas* trăieşte prin cei doi străluciţi autori de proză scurtă: Răzvan Petrescu, nedespărţit de mişcarea psihologică a personajelor sale, uneori liric şi, pentru a nu deveni livresc, autor de poveşti care încep şi, dacă nu se termină, măcar se vede că vor să se încheie undeva. Şi Cătălin Ţârlea, un meridional autentic, un valah de treabă, meşter la vorbirea oamenilor săi, cu toţii eroii unor destine de o banalitate ce frizează fantasticul. Ţârlea – un inventator de poveşti din foarte puţin; ceea ce, în literatură, e mai dătător de fiori decât din nimic.

Last but not least, criticii. Sunt convins şi acum că cei mai buni au fost, de departe, Horia Gârbea, Caius Dobrescu, DanSilviu Boierescu (acesta cu un plus de insolit conferit de lipsa sa de inhibiţie), Iulian Costache şi Ovidiu Verdeş. Mărturisesc că pe Ovidiu nu l-am urmărit atunci cu altceva decât cu contribuţii exegetice, dar acum, în această contemporaneitate, i-am citit romanul *Muzici şi faze*, unul de o autenticitate perplexantă a realităţii evocate. Indiscutabil, printre cele mai de preţ reuşite post decembriste în materie.

Cine să mai fie?... Desigur, Fevronia Novac, alintându-se cu farmec în poeme de o luminozitate din alte vremuri, Ramona Fotiade, poetă cerebralizantă, dar critic cu intuiţie, Vlad Niculescu, atlet declarat al logicii, nu al metaforei, prezenţă discretă şi chinuitoare promisiune, o devenire pe care regret că nu am izbutit s-o urmăresc de aproape. Dar a mai fost tot acolo şi Carmen Matei (devenită Muşat) a cărei prietenie şi atentă lectură au condus la neaşteptate rearticulări ale textelor noastre.

Universitas a fiinţat însă şi prin nomazii săi, un Marian Ilea, bunăoară, coborând din când în când din Baia Mare cu nuvelele şi povestirile sale de un umor împins către limita sa de rupere, concomitent tradiţionalist şi central-european, cu mitologii şi absurdităţi *sui-generis*... Apoi, Andrei Bodiu, planând asupra Schitului când dinspre Braşov, când dinspre Timişoara.

Şi, în pelerinare şi perindare cu rază mai scurtă, ca subiect al fiinţării şi obiect al ficţiunii, reper uman şi cifru literar, individualitate concret empirică şi entitate metaforică, persoană şi personaj, sora lui Cristi, însăşi Dana Popescu, în intermitentă apariţie, ondulaţie şi dispariţie.

Impacturi cu sistemul

Numai că, dincolo de ceremoniile tribului nostru în care orice

om îşi producea în jur peisajul în sensul vorbei lui Van Gogh că „un pictor de peisaje e un pictor de autoportrete", *Universitas* vieţuia prin cel puţin o caracteristică unică: neîntrezărind vreo şansă de apariţie în volum, dar nu numai de aceea, băieţii şi fetele scriau de regulă fără gardă. Autocenzura pierise, instinctul de conservare se mutase în altă parte. Patru volume a trei tribali din Schitu Măgureanu au apucat să se strecoare de sub tipar înainte de 1990: câte unul de Cristian Popescu şi Răzvan Petrescu şi două de-ale subsemnatului. Am avut norocul de a fi debutat în 1983, când încă mai erau publicaţi tineri, iar cu a doua carte, sistemul a mers oarecum în spiritul inerţiei vârstei autorului, a mea fiind mai consistentă cu 10 – 14 ani decât a camarazilor. Numai că asupra celui de al doilea volum, *Iluzia continuă*, cenzura a pregetat mult… Atât de îndelung, încât a ajuns să tipărească pe copertă anul 1988 ca apariţie, când, de fapt, *Iluzia* a ieşit pe piaţă în primăvara lui '89. Se vorbea şi se scria dezinhibat şi dezinhibant la *Universitas*, cu angajare existenţială până spre stridenţă, adesea cu asalturi directe asupra toxicităţii sistemului. De bună seamă, funcţionau şi urechi printre noi, mai ales dintre cele în netulburată misiune şi care nu aveau nimic de a face cu literatura. Din păcate, cel puţin eu, nu am identificat niciuna. Şi nici alţii nu au fost mai norocoşi, fiindcă ochii albaştri ai urechilor se trăgeau sub tot felul de acoperiri. Trecuseră frumoasele vremuri ale lui Napoleon al III-lea şi Paul Broca. Acesta din urmă descoperise ca medic centrul vorbirii din creier şi explicase cauzele afaziei. Înfiinţase totodată la Paris un cerc de dezbateri pe teme de medicină, astronomie, filosofie, psihologie, poezie. Regimul planta la fiecare întrunire a cercului câte un jandarm care să blocheze glisările în faimoasa „neprincipialitate". E limpede că în mijlocul discuţiilor savante, pe om plictisul îl muncea crâncen. Unul din ei chiar i-a cerut voie lui Broca să iasă la o plimbare, cu condiţia ca în absenţa sa, să nu se abordeze subiecte ostile intereselor Franţei. „Nu, prietene, nu-ţi dau voie. Stai jos şi câştigă-ţi leafa!" – a răspuns doctorul, contemplând pesemne centrul vorbirii din cutia craniană a jandarmului.

Or fi fost oare plătiţi turnătorii anilor '80 sau să fi purces ei la treabă din pasiune, din curiozitate, din plictiseală, din vocaţie, dintr-o morală a gratuităţii?… „Misteriu", cum ar zice poetul nu tocmai anonim, că nici misteriul nu e chiar atât de al dracului.

Cu excepţia unei scurte înşfăcări a lui Sorin Matei, Caius

Dobrescu şi Marius Oprea de către mâna lungă a revoluţiei cu ghearele scoase până la Braşov şi la Ulpia Traiana (episod relatat de mine în altă parte şi pe care, de asemenea, se ridică o scenă din *Balamuc*, romanul lui Caius), nu am cunoştinţă de vreo încleştare la baionetă între cenaclişti şi arnăuţii cu ochi albaştri. Dar, pentru a-l parafraza pe Soljeniţîn când susţine pe bună dreptate că „în lupta cu minciuna, fără excepţie, arta a învins întotdeauna", e bine să se reţină că şi în confruntările noastre cu regimul, întâmplătoare sau nu, literatura şi adevărul au răzbătut elocvent la lumină, deşi lumina era şi ea proprietatea sistemului… Ale lui erau râul şi pârâul, tăciunele şi cărbunele, centralele hidro şi termo, electrica şi obstetrica, energia şi caloria. Drept care, după orele 21, păzitoarea porţilor din Schitu Măgureanu nu mai slobozea lumina în lămpile lecturilor noastre. De obicei, îmi declamam poemele din memorie, simţeam şi savuram din aer tensiunea celor care mă urmăreau pe dactilograme, tremurând ei ca nu cumva eu să greşesc. Nu greşeam, dar nici nu voiam ca, din alte pricini, să rostesc textul aiurea. Iar într-o seară, mai spre iarnă, jucându-mă cu nişte poeme mai proaspete ce încă nu mi se suiseră temeinic la cap, am hotărât să le citesc în braille. Am adus exemplarele dactilo, dar şi grămada de foi groase, pline de „scrisu' ăla cu găurele", după cum spunea mecanicul de întreţinere al Liceului meu din Cluj. Mă aştern eu pe citit cu degetele, fără grija palpitaţiilor memoriei, sub un bec ce putea să-şi dea oricând duhul. A şi făcut-o, împins de gardiană edificiului care, la orele 9, i-a retezat oxigenul. Dar lectura a mers mai departe, comentarii nu s-au mai rostit, prietenii mei au bătut din palme, m-am dumirit şi eu până la urmă ce se întâmplase, singură supraveghetoarea noastră deschidea mereu uşa şi o închidea la loc, neînţelegând de ce în acea încăpere gemând de intelectuali cel puţin suspecţi nu se vedeau decât bobiţele de jăratec ale ţigărilor şi se auzea cum un nebun oficiază ceva din gură într-un întuneric sporit şi împovărat de fum şi de o anormalitate nemaipomenită, de vreme ce spărsese cu ea blocada.

Ne-am mai lovit de sistem şi prin alte părţi… Într-un sfârşit de aprilie '88, de pildă, la Timişoara, cu prilejul unei minunate sărbători a întâlnirilor literare pe care ne-a oferit-o Mircea Martin. Lăsasem totuşi în Bucureşti un început de vară, iar în Banat am dat peste zilele babelor, cu ploaie, aproape lapoviţă. Dârdâiam cu toţii. N-am s-o uit niciodată pe Fevronia Novac, în pantofi decupaţi şi mânecă scurtă,

zveltă ca minutarul unui cadran solar, vibrând de frig din tot sufletul. Întru acestea, trece pe lângă noi un şofer care ne stropeşte de sus până jos. Eu nu-mi mai amintesc, dar Marius Oprea mi-a relatat că, de indignare, aş fi strigat după el cât mă ţineau plămânii: „Comunistule!"

Poate că-n decembrie '89, o fărâmă din violenţa acelei invective mai plutea în aerul Timişoarei.

Epilog

Fireşte că ne-am mai întâlnit, noi, băieţii şi fetele de la *Universitas*, nu numai în cele câteva tentative spectrale de a relua lecturile şi comentariile în ianuarie şi februarie '90, ci şi în emisiuni de televiziune, în *Revista 90*, pe la alte publicaţii de interes general. Era evident însă că ultima seară a Cenaclului fusese cea din 17 noiembrie 1989.

Iar cea din urmă reconcentrare compactă a noastră s-a produs la sfârşitul lui februarie 1995, pe ultimul drum al lui Cristian Popescu. După această primă moarte, am prins a ne aduna, din varii iniţiative la comemorarea lui Cristi, ba prin recitaluri, ba prin şezători de aducere-aminte. Ne-au picat bine şi astea, dar prea aveau un aer de parastas, mai cu seamă că, la spartul lor, ne defulam pravoslavnic în câte o cârciumă. Dar o carte a noastră şi despre noi a tot refuzat să apară, lăsând ierarhiile literare să-şi facă de cap, îngăduindu-i condeierimii de tinichea să hodorogească şi geniilor autoproclamate să se umfle şi să-şi facă loc. Mulţi am redactat volume groase de eseuri, ne-am adunat între coperţi gazetăria, am scris romane, ba chiar şi poezie, neam instalat la catedre universitare, ne-am cocoţat în funcţii publice măreţe, ne-am luat lumea-n cap şi am cucerit ori nu Occidentul, ne-am automarginalizat, dedicându-ne unor angajamente cu conotaţie etică. Dar tot ce am făcut după '89, poartă, într-un fel sau altul, amprenta modului de a gândi independent, a vorbi spontan, a scrie degajat, a acţiona nonşalant de la *Universitas*. A fost zona noastră de libertate şi, dacă am izbutit ceva până acum, este pentru că am purtat-o peste tot cu noi. Poate va răsări până la urmă şi cartea acelei trăiri unice, se va deschide şi se va pricepe ea să lumineze, cu noi sau despre noi, până departe.

DAVID IOACHIM

Născut în 16 martiel963, la Bucureşti.

A absolvit Facultatea de Matematica în 1989, a făcut studii de fotografie cu Tina Leto şi Kevin Craig (S.U.A.) în 1990 la Bucureşti.

Între august 1990 – august 2000, a locuit în Israel, unde a predat matematica în limba engleză și în limba ebraică.

A absolvit Academia de arte plastice Bezalel (Israel) în 2000. Din 2000 până în prezent locuiește la Chicago, Helsinki (2001 – 2003), Viena (2003 – 2008). A predat la școlile internaționale din Helsinki și din Viena, matematică și fotografie. A predat limba ebraică la liceul Lauder în 2007 în București și la Universitatea Deschisă în Viena.

Expoziții personale de grup și one-man-show în Chicago, San Francisco, New York, Ierusalim și Tel Aviv. A împărțit atelierul de arte cu Albert Wazek și Lorenz Schimpfosst în Viena.

A publicat poezie în reviste literare în România în perioada 1980 – 1990.

A publicat placheta de poezie Trecea o Pasăre de Lemn, *Editura Papirus Media, București, 2006.*

L-am citit înainte pe Cezar Baltag și abia după aceea pe Nichita

Era în iarna lui ’85 și era foarte frig, și lumea atât vorbea despre asta, încât ajungeai să auzi câte un comentariu despre frig din toate părțile, și stratul de gheață era atât de gros pe Magheru că puteai să mergi pe jos, de la Universitate până la Romană, pe mijlocul străzii, noaptea, nu erau mașini, puteai să te dai pe gheață, încât devenise de *bon ton* să fii diferit, și să nu mai adaugi încă un comentariu despre frig, ci să ignori povestea asta.

În seara aceea urma să citesc eu. Am ajuns târziu, ca de obicei, și am văzut că era un invitat în capul mesei. A fost o întâmplare fericită, deoarece acel invitat nu era altul decât Cezar Baltag în persoană. Dar eu venind târziu, n-am mai apucat să vorbesc cu nimeni, și cum eu pe Cezar Baltag îl știam numai din citite, surpriza mi-a fost mare când am aflat.

L-am citit înainte pe Baltag și abia după aceea pe Nichita. Era o perioadă mistică și cosmică a vieții mele, care a revenit pentru câteva săptămâni – după un răstimp considerabil – a revenit așa, ca o farfurie zburătoare, ca ceva pasager, și acum nu numai că eram eu la citit, dar printre oamenii care aveau să stea și să asculte, erau oamenii cei mai potriviți. N-am știut asta, am aflat abia mai târziu.

De aceea m-am apucat să citesc fiindcă era rândul meu, și în cadrul a ce pregătisem să citesc erau anumite texte despre care aveam cam mari îndoieli dacă erau pentru citit în public.

Acesta e un fenomen curios, am aruncat mult din ce era bun, și

în materie de arte vizuale, şi în materie de scris, şi am păstrat în schimb tot felul de lucruri de mai puţină profunzime. Este în general, şi peste tot, o teamă de a te expune, ca şi când ţi-ar fi ruşine de ce simţi, pentru că ce simţi este prea nobil, sau poate prea personal, sau poate prea intens. Ţi-e frică să nu te simţi jenat, să nu se râdă de toate astea, iar atunci cinismul, sau pervertitele forme de şmecherie, de golăneală, nu sunt altceva decât însăşi expresia timidităţii şi dovada acestei frici. Eram într-adevăr foarte transportat de Baltag, pe când aveam 16 ani şi îl citeam cu atenţie, îi citeam volumele de multe ori, cu atenţie, cu pasiune. Această perioadă a coincis, de altfel, cu multe alte lucruri de importanţă marcantă.

Un fapt cert este că mi-a prins bine că, în seara aceea, el se afla printre cei veniţi la cenaclu, chiar atunci când m-am apucat să citesc din textele pe care le pregătisem. Unele erau cu cinismul despre care vorbesc, dar altele erau texte produse în acele stări cosmice, şi despre care te gândeşti de 10 ori dacă să le citeşti în faţa unei audienţe sau e mai bine să le ţii undeva acasă, şi să le faci publice cu altă ocazie. Dar ocazie mai perfectă nici că se putea imagina.

Apoi Baltag – ca şi restul celor din jur – au început a vorbi despre ce gândesc în legătură cu cele citite. Când mi-am dat seama că e Baltag cel invitat, şi care stătea în capul mesei, m-am uitat bine la el, pentru că până atunci n-am ştiut cum arată, şi oricum, m-am mai liniştit, pentru că m-am gândit că dacă ceea ce este cosmic în acest poet îmi e pe plac, aşa poate că şi ceea ce e cosmic în textele mele îi va plăcea dânsului. Şi că, dacă dânsului îi vor fi pe plac acele expresii ale conştiinţei cosmice despre care astăzi ne ferim să vorbim, ca şi când am avea un tabu în faţă, poate că va vorbi deschis şi, odată cu el, şi ceilalţi.

Această cosmicitate m-a ţinut puţin, a fost aşa, o rafală, ceva care să mă avertizeze în legătură cu un viitor mai mult sau mai puţin sumbru, sau care să-mi amintească de un paradis pierdut. De fapt, paradisul nu e niciodată pierdut, dacă realizez că elementele de junglă sunt secvenţe ale unui film şi, prin urmare, ca imagini ale unui film, şi ca narativ al unui film, ele nu au cum să mă afecteze. Baltag, Nichita şi Borges – pe ei i-am citit în „exil" în momente grele, şi m-au făcut să mă ţin tare, poate cu o identitate lingvistică, sau cu cea a unui fel de a simţi, n-aş putea să spun. Nichita şi Baltag mi-au văzut textele.

Baltag s-a referit, în seara aceea de frig năprasnic al anului '85 –

când nu venea niciun troleibuz şi bulevardul era îngheţat, cu strat gros de gheaţă şi lumea vorbea numai despre cât de deprimant este acest frig, şi noi am creat un contrapunct prin a hotărî să ne distanţăm şi a căuta să fim altfel, şi astfel – să îi lăsăm pe ceilalţi să vorbească despre frig şi altele, noi nu – ca afront, ca opoziţie, „a nu mai vorbi despre ce toată lumea vorbeşte" – la exact părţile care mă interesau, din text.

A fost o întâmplare fericită că a fost şi el acolo – sau poate tocmai el – alături de Martin, Gârbea, Popescu, Daniel Bănulescu, Oprea, Simona Popescu, Ruba, Caius. Asta îmi amintesc din seara aceea. Mi se amestecă toate aceste amintiri în cap. Cred că era foarte târziu şi nu ne-am mai dus la o bere după aceea, mai ales că era şi iarnă.

Viena, *27 Mai 2006*, *duminică*

Dragă domnule Martin.

Este o poveste foarte lungă. Foarte lungă, însă pe care vreau să o fac cât mai scurtă cu putinţă. Cum spune Pascal, „dacă aş fi avut mai mult timp, aş fi scris o scrisoare mai scurtă" (adică mai puţin redundantă).

Eu trec prin perioada cea mai lipsită de bucurii din viaţa mea, dar poate productivă din punct de vedere artistic. Mă ocup de mai multe proiecte în paralel, pe care sper să le duc la bun sfârşit. Lucrez la ele în secret.

În paralel cu cartea care mi-a apărut (*Trecea o Pasăre de Lemn*, Editura Papirus Media, 2006), fără ştirea mea, fără să mi se dea de veste, şi fără să fiu consultat cu privire la conţinut (multe din chestiile de acolo eu nu le-aş fi pus, mi se par jenante, cuvinte dacă nu devoalate, în orice caz riscante ca să le foloseşti aşa, fără o atenţie foarte-foarte mare, în timp ce multe altele lipsesc – şi ar fi fost bine şi sănătos pentru carte să fie), în Israel, tot aşa, fără ştiinţa mea, am aflat doar acum, directorul departamentului de la Academia de Arte Vizuale a ţinut ca nişte lucrări de-ale mele să fie expuse: de data asta cu acordul meu, în sensul că atunci când am plecat pentru o vreme din Ierusalim, în 2000, şi m-am dus către Chicago şi Helsinki, am lăsat cea mai importantă lucrare a mea în materie de arte plastice acolo, într-o colecţie particulară, şi după aceea am făcut-o cadou. Am donat-o, am lăsat-o acolo. Unui nomad îi şade bine cu cât mai puţine obiecte. Directorul departamentului a făcut să fiu reprezentat şi prezent, prin această lucrare, într-o galerie importantă şi de înaltă ţinută, acum,

recent. Aş publica din nou, o a doua ediţie a unei colecţii de poezie şi text, ediţie de care să fiu mulţumit. Care să conţină ce vreau. În care să mă pot reflecta în acest moment, în linişte. Aparţin, cu toată convingerea şi puterea, prin scris Micului Paris şi limbii române, iar prin arte vizuale Israelului. Dar şi aici este un *câtch*, un gând cu care uneori îmi place să mă joc. Am să vă spun de treaba asta în scrisoare, mai departe, sau în scrisoarea următoare.

Dar am să vi le spun, pe rând.

Datorită acestei cărţi care a apărut, şi acestei expoziţii – pe scena artelor vizuale israelite –, am reînnoit contactul cu dumneavoastră, întrerupt din păcate, şi contactul cu o figură importantă în viaţa şi sufletul meu – şeful departamentului de la Arte – în a cărui părere am o foarte mare încredere, de la Bezalel Academy of Art & Design.

Eu am avut nişte contacte formidabile cu un tip în materie de Applied Cognitive Sciences la Helsinki, Mauri Kaipainen, aşa cum un mentor fantastic şi o figură de urmat, pentru care am o admiraţie adâncă, a fost coordonatorul proiectului meu de diplomă, la Facultatea de Matematică, domnul Colojoară, în materie de Teoria Operatorilor. V-am scris dumneavoastră, acum, şi am telefonat astăzi domnului Ygael Shem Tov. În ce îl priveşte pe cel din urmă, ne-am vorbit, am vorbit şi am stabilit cu dânsul, să trimit prin poştă nu atât produse finale ale chestiilor pe care le fac în arte, cât „bucătăria", „masa de lucru", scena de după culise. Proiectele în lucru. Mi se pare cu mult mai important.

Mi se pare cu mult mai important să vă trimit dumneavoastră şi lui Ygael Shem Tov bucătăria mea, „I am cooking something", decât produsul final. Pentru că atât dumneavoastră, cât şi el, sunteţi catalizatori, şi nu agenţi publicitari, curatori, ci ceva cu mult mai preţios decât agenţii promovării succesului, cu care oricum nu am avut treabă niciodată. Când eram student la Arte, am băgat de seamă că un astfel de catalizator, între mine şi bucătărie, face chiar să influenţeze conţinutul, ideile, forma şi comunicarea însăşi, în sensul că prin bucătărie comunici ceva, care nu poate fi comunicat altfel, însuşi catalizatorului viitoarei lucrări. Asta e o bizarerie: asta practic înseamnă că – neputând ajunge să comunic direct – comunic prin arta mea, chiar catalizatorului însuşi, tot felul de gânduri şi atitudini. Drept rezultat, catalizatorul însuşi, fie că este vorba de Ygael Shem Tov

(alături de Simcha Shirman) – în materie de arte vizuale –, fie că este Mircea Martin, în materie de scris – ei se află în interiorul conţinutului şi a formei lucrării. Acest lucru mi se pare cu totul extraordinar şi subiect de meditaţie. Cred că această descoperire, revelaţie mult prea subtilă ca să găsesc cuvintele potrivite, duce direct cu gândul la cele mai profunde teorii ale comunicării. (…)

Sunt câteva lucrări la care stau, şi de fapt fac arte vizuale şi scriu. Între ce scriu, pot să vă spun titlurile: „Oamenii care au devenit crini", apoi „Seminţe de bostan, băieţi" (cu un posibil alt titlu şi anume „Bomboane americane"), „The Long Good Bye", „I Heard The Dark Side", apoi o carte care ţine de *imagine şi text*, cu o expresie lingvistică experimentală, „What Thou Lovest Well" (titlu care este un vers al lui Ezra Pound, din nu mai ştiu care *Cantos*, „What thou lovest well remains / The rest is dross" (într-una dintre traduceri „Ceea ce aprig iubeşti va rămâne, restul e zgură", iar într-o alta, „Numai ceea ce iubeşti va rămâne" (diferenţă foarte-foarte subtilă). Această lucrare mă interesează cel mai mult, deoarece este cel mai puţin autocenzurată şi nu caută să fie comunicativă, către „cititor", către un public anume, imaginar, constant sau nu, ci are mai degrabă un caracter explicativ, în care vreau să explicitez lucruri pentru mine, şi în propriul meu limbaj – şi de asta conţine cuvinte şi limbi diferite, foarte mult ceva care se petrece în capul meu. Fragmente în ebraică, fragmente în engleză, fragmente în română. (…)

PAUL VINICIUS

Născut pe 24 ianuarie 1953, în Craiova.

Absolvent al Facultăţii de Mecanică, Politehnica Bucureşti, 1982.

1987 – cenzura comunistă îi interzice publicarea plachetei de versuri Lunea albastră, miercurea albă, care ar *fi urmat să apară în colecţia „Cartea cea mai mică" a Centrului Universitar Bucureşti.*

Membru fondator al Cenaclului Universitas, *coordonat de prof. Mircea Martin, cenaclu pe care l-a frecventat între 1984 – 1990. Din 1990 se reprofilează şi lucrează ca jurnalist, renunţând cu totul la cariera politehnistă.*

Din 2003 lucrează ca redactor la Editura Muzeul Literaturii Române din cadrul Muzeului Naţional al Literaturii Române.

Volume publicate:

Poezie: Drumul până la ospiciu şi reîntoarcerea pe jumătate, *Editura Crater, 1998, Premiul pentru debut al U.S.R., premiul pentru*

debut al A.S.P.R.O.; Eclipsa, *Editura Crater*, *1999*; Studiu de bărbat, *Editura Muzeul Literaturii Române*, *2003 premiul pentru poezie al A.S.B.*; Un poem pentru Ioan Flora, *Red Pagoda Press*, *S.U.A.*, *2005*.

Teatru: Şi noi am fost în America (*Editura Palimpsest*, *2004*); Colonia Graffiti (*Editura Muzeul Literaturii Române*, *2005*, *nomina*lizat *la premiul U.S.R.*).

Prezent în mai multe antologii şi dicţionare literare.

Vinerea dulce

Timp de mai bine de cinci ani de zile de dinaintea anului de graţie 1989, pentru mine, personal, zilele de vineri aveau numai dulceaţa steinbeckiană din titlul celebrului roman. Şi asta, pentru că în acele după-amiezi, aşteptate cu înfrigurare, existenţa mea reuşea să evadeze din cenuşiul conjunctural al puşcăriei multilateral dezvoltate care era patria noastră la acea vreme, cu toate avatarurile sale, pe care mulţi dintre noi şi le aduc cu sfântă oroare aminte. Pentru că în acele zile, mai întotdeauna după orele 17, câţiva tineri studenţi sau absolvenţi ai unor facultăţi din Capitală, bântuiţi de literatură, traversau de prin toate cartierele Bucureştiul, grăbindu-se să ajungă la timp la Clubul Universităţii, situat peste drum de Parcul Cişmigiu, pe str. Schitu Măgureanu şi unde, la al treilea nivel, într-o sală austeră şi lipsită de personalitate, aveau loc, săptămânal, şedinţele Cenaclului literar *Universitas*. Aici, o dată aşezaţi roată împrejurul acelei mese masive, de lemn, uitam – fie şi numai pentru două ore – de sloganurile patriotarde ce ne rodeau timpanele ca nişte urechelniţe sârguincioase, de grija zilnică a unui partid scrutător, de elucubraţiile unor posturi de radio şi televiziune mai mult alienate decât naţionale (cum se intitulau), chitite parcă să ne transforme în umanoizi bine dresaţi şi impersonali, uitam de rafturile monocrome ale librăriilor, din care roşul purpuriu ne avertiza că nu. Pentru că aici trăiam cu adevărat voluptatea libertăţii de a fi şi de a gândi, fiecare, pe măsura lui. Şi asta, datorită faptului că acel cenaclu a reprezenta, în primul rând, o stare de spirit, aflată în avantpostul vieţii literare autentice româneşti din acea perioadă.

Începuturi şi precedente

Totul a început în primăvara (?), vara (?) lui ’83. Când primii paşi au fost făcuţi de Sergiu Ştefănescu şi Ştefan Andrei Damian, care au luat legătura la Facultatea de Litere cu dl Mircea Martin, profesor universitar şi totodată reputat critic literar, propunându-i să

coordoneze un cenaclu literar studenţesc ce urma să funcţioneze pe lângă Universitatea Bucureşti.

Trebuie spus că ideea respectivă nu cădea defel pe un teren arid, existând precedente. Vâlva creată în jurul *Cenaclului de luni*, condus de profesorul şi criticul Nicolae Manolescu, pe de o parte, cât şi în jurul Cenaclului de proză, *Junimea*, condus de profesorul şi criticul Ovid. S. Crohmălniceanu, pe de altă parte, era mare. Unora dintre membrii acestora le apăruseră deja cărţi – individuale sau de grup –, care îndrituiseră „o anumită parte" a criticii de specialitate să proclame naşterea unei noi generaţii literare ('80), caracterizată, în principiu, printr-o reacţie în forţă împotriva vechilor canoane literare, în vreme ce „cealaltă parte" a criticii, cea „oficială", nu mai contenea în injurii la adresa acestor tineri scriitori, una din fiţuicile săptămânale pronunţând chiar (sub semnătura lui Eugen Barbu) o „judecată de apoi a poeţilor".

O dată proiectul acceptat de dl profesor Mircea Martin, lucrurile s-au mişcat destul de repede. A fost obţinută acea sală de la etajul trei a Clubului *Universitas*, iar oamenii au început să se adune. Printre membrii fondatori, alături de cei doi, deja numiţi, s-au numărat Sever Avram, Nicoleta Pavel, Horia Gârbea, Daniel Bănulescu, precum şi autorul rândurilor de faţă.

Serile de dialog cu lumea

Cenaclul *Universitas* nu a fost niciodată un cerc închis sau vreun turn de fildeş. Deşi destinat tinerilor studenţi bucureşteni, au citit acolo poezie, proză sau eseu, atât absolvenţi a diverselor instituţii de învăţământ superior (nu neapărat de profil umanist!), cât şi elevi de liceu sau tineri muncitori autodidacţi. De asemenea, cenaclul bucureştean a funcţionat şi ca loc de întâlnire şi de dialog cu tineri scriitori din diverse provincii ale ţării (Banat, Ardeal, Maramureş, Moldova, Dobrogea), unii dintre ei venind în Capitală pe cont propriu, atraşi de faima crescândă a acestui atelier literar, alţii fiind invitaţi, personal, de către obişnuiţii cenaclului, să vină să citească aici. Nu mă pot opri să adaug, de asemenea, că la şedinţele noastre de lucru au participat, nu o dată şi nicicum accidental, unii dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai generaţiei '80 – mă refer aici la Mircea Nedelciu, Ioan Groşan, Alexandru Muşina, Florin Iaru, Gheorghe Iova, Mariana Marin, Ion Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu, Ion Stratan, Rolf Bossert, Doru Mareş ş.a. – consfinţind parcă o continuitate care oricum nu ar mai fi

necesitat ceva pentru a fi demonstrată, de vreme ce decurgea natural. Personal, nu împărtăşesc nicio înţelegere pentru tensiunile create artificial, care (cică) ar trebui să ne împartă pe noi, scriitorii, în tabere (generaţii, cenacluri etc.) şi asta cu atât mai mult cu cât, ca vârstă, aparţin aşa-numitei generaţii ’80, iar ca devenire şi „şcolire” literară aparţin aşa-numitei generaţii ’90. Suficient soare pentru toţi!

Ar mai fi de adăugat că nu numai noi am invitat sau am primit vizita unor tineri scriitori din ţară, dar am fost, la rândul nostru, invitaţi, cum s-a întâmplat când ne-am deplasat la Cenaclul universitar din Galaţi, împreună cu criticul literar Laurenţiu Ulici – care, de altfel, a fost un apropiat al cenaclului nostru şi un foarte activ factor de sprijin în ceea ce a însemnat debutul editorial al multora dintre noi.

Pentru programările la lectură nu aveau loc preselecţii. Acest mod democratic de lucru ne-a furnizat şi seri anoste, dar şi surprize plăcute. Mulţi dintre cei care au citit acolo au lăsat să se aştearnă faldurile uitării peste ei, alţii au deja o operă bine structurată, obţinând şi premii literare importante.

Pentru mine – fac această mărturisire de credinţă – Cenaclul *Universitas* a fost mai mult decât o necesară şi serioasă şcoală de literatură.

„*Să cunoşti la agregat*”.

Încet-încet, cercul cenacliştilor s-a mărit, în jurul nucleului deja constituit sosind alţi şi alţi tineri dornici să îşi expună textele judecăţii de valoare a celorlalţi sau să îşi exerseze aparatul critic. Unii dintre ei au devenit membri de bază ai atelierului nostru literar, frecventând cu regularitate şedinţele săptămânale (i-aş numi aici, într-o ordine aleatoare, dictată de memorie pe: Radu Sergiu Ruba, DanSilviu Boierescu, Ramona Fotiade, Lucian Branea, Simona Popescu, Caius Dobrescu, Sorin Matei, Marius Oprea, Cristian Popescu, Cătălin Ţârlea, Iulian Costache, Ovidiu Verdeş etc), alţii s-au adăugat secvenţial, din motive de distanţă sau program (Lucian Vasilescu, Adi Serafim, Augustin Ioan, George Arun, Răzvan Petrescu, Doina Tudorovici, Anca Mizumschi etc), iar alţii nu au avut decât câteva apariţii datorită distanţelor mari dintre domiciliile lor şi Capitală – (Marian Ilea, Ioan Es. Pop, Vasile Baghiu, Andrei Bodiu, Mihail Gălăţanu, Petre Barbu, Cristian Pavel, Simona Şerban etc).

Expresia ce formează subtitlul capitolului de faţă, rostită la una din şedinţe, îi aparţine lui Caius Dobrescu şi sintetizează cât se poate

de bine condiţia necesară pe care cel ce se aventura ca să citească într-o şedinţă de cenaclu trebuia să o îndeplinească pentru a nu ieşi „ciufulit" după lectură. Adică, trebuia „să cunoşti la agregatul literaturii". Comentariile critice erau rostite fără menajamente. În acest sens, îmi amintesc că mai tuturor le era frică de discursul lui Horia Gârbea, care îşi căpătase faima de „demolator", datorită stilului coroziv şi aproape mizantrop în care îşi construia comentariul, laudele la el fiind un fel de *rara avis*. Evident, discursurile critice mai păcătuiau uneori prin subiectivism (afinităţi sau idiosincrazii), însă era clar că dacă erai „ras" de către toţi vorbitorii, situaţia era cam „albastră", pe când, dacă ideile erau împărţite, te puteai gândi, cu speranţă, la următoarea lectură.

Ceauşescu a stins lumina fără să-l tulbure pe Ruba

Îmi amintesc cu mare plăcere de unele seri memorabile. Aşa a fost şedinţa la care Cristian Popescu (Dumnezeu să-l ierte!) ne-a citit, pentru prima oară, un grupaj consistent din volumul în pregătire *Familia Popescu*. După alte două lecturi anterioare, nu tocmai reuşite, Cristi venea acum în mare forţă, reuşind să ne entuziasmeze pe toţi cu acele texte scrise impecabil, „în care totul, dar absolut totul, era de vânzare" (Mircea Martin). Erau un soi de proze-poeme cât se poate de bine articulate şi care îşi creau forţa într-un autobiografism viguros, turnat în metafore şi imagini insolite. De fapt, eu şi Daniel Bănulescu cunoşteam textele dinainte, întrucât amândoi eram prieteni la cataramă cu Cristian Popescu, toţi trei formând o tripletă aproape nedespărţită – şi asta, nu doar în serile de cenaclu. Toţi trei duceam o viaţă cât se poate de boemă, ne întâlneam des la o cafea, la o bere, ne făceam vizite, iar atunci când scriam vreun poem ni-l citeam noaptea, cât de târziu, la telefon, neavând răbdare să aşteptăm următoarea întâlnire. Păcat că acea carte minunată, *Familia Popescu* –, aşa cum ne-a fost ea citită, succesiv, în cenaclu – nu a văzut lumina tiparului până în acest moment, cele două ediţări – *Familia Popescu*, Atelier literar, colecţia „Cartea cea mai mică" (1986) şi *Cuvânt înainte*, Editura Cartea Românească (1987) – nerespectând textul iniţial şi necuprinzând toate textele, din motive impuse de cenzura comunistă.

Au mai avut lecturi memorabile: Daniel Bănulescu (poeme şi proză), Cătălin Ţârlea (proză), Marian Ilea (proză), Ioan Es. Pop (poezie), Marius Oprea (poezie) ş.a., însă cea mai „specială" seară de lectură mi se pare a fi fost una în care fusese programat să citească

Radu Sergiu Ruba. Orb din copilărie, Radu avea două modalităţi de a-şi susţine lectura. De regulă, îşi recita bine poemele beneficiind de o memorie ieşită din comun. Iată însă că în seara cu pricina, poemele pe care dorea să ni le recite erau şi foarte noi, şi foarte lungi. Nemaibazându-se pe memoria lui infailibilă, Radu a recurs la tehnică, sosind la cenaclu cu cartonaşe perforate în limbaj Braille. Şi-a început lectura parcurgând cu degetele încrustăturile de pe cartoline. La un moment dat, lumina s-a stins – nu era vorba de vreo defecţiune, ci doar de veşnicele şi desele întreruperi de curent pe care Ceauşescu le ordonase, pentru ca populaţia să facă economie la energie electrică, aşa înţelegând „geniul Carpaţilor" că ar trebui plătită datoria externă a României. Radu a auzit el nişte chicote, dar nu şi-a dat seama ce se întâmpla, punându-le, probabil, pe seama ironiei din textele sale. Lectura lui a continuat încă vreme de vreo 15 minute, în deplină linişte, după care, odată încheiată, toţi cei prezenţi au izbucnit în aplauze. Abia apoi i-am explicat şi lui Radu ce se întâmplase, iar el s-a arătat de-a dreptul fericit că reuşise, datorită resurselor pe care le dobândise în urma handicapului său, să înfrângă acest nou tip de cenzură culturală.

Lumina nu s-a mai aprins deloc în acea seară şi, după dezbaterile critice, am părăsit clădirea Clubului *Universitas* scăldaţi într-o beznă deplină, dar cu mari şi satisfăcute rânjete pe chip, învăluiţi în mari şi satisfăcute hohote de râs luminoase.

De la „Convingeri comuniste" la balamuc şi retur

La un moment dat – pe la începutul anului 1986 –, s-a perfectat o înţelegere între Paul Nancă, redactorul-şef, pe atunci, al revistei studenţeşti de cultură „Convingeri comuniste" şi membrii cenaclului nostru. Conform acesteia, din timp în timp, revista sus-amintită trebuia să editeze un supliment de patru pagini (tot pe hârtie de ziar), sub numele de „Atelier literar – Colecţia Cartea cea mai mică", supliment ce ar fi trebuit să găzduiască producţiile literare ale membrilor cenaclului. Colecţia se numea „Cartea cea mai mică" deoarece, cu puţină străduinţă din partea autorului, cele patru pagini de ziar puteau fi îndoite de vreo opt ori, apoi capsate, apoi tăiate într-un chip uzual, devenind un fel de plachetă-plachetuţă de dimensiuni liliputane. Cu ceva destoinicie, „ţi-ai fi putut permite să-i ataşezi şi nişte supracoperţi de carton, ca să arate mai a carte".

Acum, că veni vorba despre publicaţia „Convingeri comuniste",

revista editată de Centrul Universitar bucureştean, trebuie spus că, în afara acestui titlu pompieristic, revista, în sine, nu prea avea legături cu convingerile comuniste. Era o publicaţie cu aspect anost, dar cu articole interesante şi de calitate, în majoritatea lor scrise de studenţi. Noi, cei din Cenaclul *Universitas*, chiar îi găsisem un titlu mai potrivit, spunându-i „Coco", atunci când ne refeream la ea.

Revenind la „Cartea cea mai mică", îmi amintesc că au „debutat" aici (dacă putem numi debut editorial fiţuicile acelea tipărite în condiţii precare) Horia Gârbea, Ştefan Andrei Damian, Augustin Ioan, Daniel Bănulescu, Cristian Popescu, Cătălin Ţârlea ş.a.

Atunci când mi-a venit şi mie rândul să „debutez" în colecţia respectivă, mi-am intitulat grupajul selectat „Lunea albastră, miercurea albă" şi i l-am remis lui Paul Nancă. La rândul său, acesta l-a trimis spre avizare tovarăşei Clătici, şefa secţiei Cultură pe Centrul Universitar Bucureşti, în acea vreme. După o aşteptare de aproape trei săptămâni, în care, evident, nerăbdarea mă făcuse să-l „bombardez" cu nenumărate telefoane pe Paul Nancă, acesta, jenat, mi-a comunicat verdictul: „Tovarăşa Clătici mi-a interzis publicarea grupajului tău, pe motiv, citez, că scrii o poezie sumbră, bolnavă, fără nicio legătură cu realitatea noastră socialistă şi că tu nu trebuie să fii publicat ci, mai degrabă, ar trebui să fii dus şi internat de urgenţă la Spitalul nr. 9".

În acel moment s-a rupt ceva în mine. Trebuie să recunosc că, în condiţiile de atunci, apariţia mea în cadrul colecţiei, Cartea cea mai mică", alături de colegii mei de cenaclu, mi se părea o miză uriaşă. După o săptămână în care am mocnit la foc mărunt şi în care mi-am amintit şi alte mizerabile schimbări şi trunchieri de versuri pe care am fost forţat să le operez în poemele mele de către diverşi redactori ai unor reviste literare unde urmau să apară, m-am hotărât, brusc, să nu mai public nimic (nici publicistic, nici editorial), timp de zece ani de zile, pariu faţă de mine însumi, de care m-am ţinut până la capăt, din acel an 1987. Supărarea care m-a făcut să iau acea hotărâre nu a fost pricinuită doar de contextul politico-cultural, care prin cenzură îmi interzisese publicarea plachetei *Lunea albastră*, *miercurea albă*; era şi o supărare pe mine însumi, fiindcă, în acel moment, am gândit că nici eu nu sunt mai breaz, din moment ce nu deţin acea subtilitate a scrisului care să le treacă „tovarăşilor" de la cenzură pe sub nas, fără să o miroasă. Una peste alta, sunt fericit că s-a întâmplat aşa, întrucât cei zece ani de tăcere mi-au fost de mare folos la o cunoaştere mai bună a

sinelui, mi-au adus un spor de experienţă de viaţă, o focalizare a gândurilor, o adâncire a perspectivei şi, în sfârşit – dar nu în ultimul rând –, găsirea unui timbru propriu. Spun aceasta deoarece volumul meu de debut, *Drumul până la ospiciu şi reîntoarcerea pe jumătate* (Editura Crater, 1998), nu ar fi avut forţa lirică pe care o are, dacă m-aş fi grăbit. În plus, episodul acela de la începutul lui ’87, cu „tovarăşa” Clătici, m-a ajutat să găsesc un titlu inspirat – cred eu – pentru o carte care cuprinde poeme scrise de-a lungul a 15 ani de zile.

Vinerea uitată

Deşi Cenaclul *Universitas* şi-a ţinut şedinţele până spre vara lui ’90, activitatea din perioada de după finele lui 1989 a fost mai domoală şi mai puţin însufleţită decât cea anterioară. Noile condiţii şi posibilităţi de exprimare, deschise de evenimentele din decembrie ’89, ne-au captat cu putere atenţia. Mulţi dintre noi s-au reprofilat profesional, în meserii pe care nu le-ar fi putut practica înainte, pe motiv că refuzaseră să devină membri ai P.C.R. Unii au devenit ziarişti, alţii realizatori de emisiuni radio sau TV, câţiva au ajuns în posturi universitare, unii dintre noi au părăsit ţara şi s-au stabilit pe alte meleaguri. Cristian Popescu s-a stins în 1995, la nici 36 de ani, fiind primul dintre noi intrat în eternitate, dându-ne parcă de veste că moartea nu mai este un concept pur teoretic nici pentru ultima „generaţie” de scriitori, că deja devenisem maturi şi că, pentru a lăsa o operă în urmă, trebuie să ne luăm serios de piept cu timpul. A fost ca o trezire bruscă dintr-o adolescenţă întârziată. Unele prietenii au rămas, altele s-au stins, mocnit, în ceaţa deasă a tranziţiei, în iureşul multicolor cu care noile vremuri ne-au depărtat simţitor unul de altul prin profesii, cercuri de interese, probleme, destine.

Uneori ne mai întâlnim, sporadic, unul cu altul, fie pe la Uniunea Scriitorilor, fie la cafeneaua Muzeului Literaturii, fie prin birourile vreunei edituri sau cu prilejul diverselor manifestări culturale din ţară sau din Capitală – întotdeauna cu plăcere, dar nicidecum cu entuziasmul de altă dată. În definitiv, în cei aproape douăzeci de ani care s-au scurs de când ne cunoaştem, am mai îmbătrânit puţin, ne-am întemeiat familii, suntem tot mai asaltaţi de spinoasele probleme profesionale şi existenţiale, am mai traversat câteva nenorociri personale, suntem mai obosiţi şi mai puţin entuziaşti ca înainte; în definitiv, bătăile inimilor noastre s-au mai tocit, iar alăturarea lor nu mai compune, ca alteori, o simfonie. Iar ziua de vineri nu mai are acea

semnificaţie deosebită pe care o avea odinioară, deşi, poate, uneori, unii dintre noi se trezesc ca din vis, privesc calendarul şi apoi ceasul, ca nu cumva să întârzie la întâlnirea din strada Schitu Măgureanu.

LUCIAN VASILESCU

Născut la Ploieşti, la 23 octombrie 1958.

Din 2004, redactor şef al revistei de ştiinţă, tehnologie, călătorii „Descoperă" din cadrul trustului Media Pro.

Volume publicate:

Poezie: *Evenimentul zilei – un poem văzut de Lucian Vasilescu*, *Ed*. *Nemira*, *1995* (*Premiul pentru debut al A.S.B*., *1996*); Ingineria poemului de dragoste, *Ed*. *Albatros*, *1996* (*Marele Premiu al Festivalului Internaţional de Poezie de la Sighetul Marmaţiei*, *1996 şi Premiul A.S.B*., *1997*); Sanatoriul de boli discrete, *Ed*. *Cartea Românească*, *1996* (*Premiul A.S.B*., *1997*); *1998 – Premiul revistei Art Panorama pentru poezie*; Spirt. Muzeul întâmplărilor de ceară, *Ed*. *Nemira*, *2000*; Manualul de literatură, *Ed*. *Vinea*, *2004 Premiul revistei „Poesis" pentru ediţie de poezie acordat Ed*. *Vinea*); Confort 2 îmbunătăţit (*în colaborare cu Ioan Es*. *Pop*), *Ed*. *U.S.R*. *2004*.

Antologii de poezie în care este prezent: *Laurenţiu Ulici*, *O* mie şi una de poezii româneşti, *Ed*. *DU Style*, *Bucureşti*, *1997*; Dan*Silviu Boierescu*, Mica antologie a poeziei române, *Ed*. *Regală*, *Bucureşti*, *1998*; *Adam J*. *Sorkin* & *Bogdan Ştefănescu*, Speaking the Silence – Prose Poets of Contemporary România, *Ed*. *Paralela 45*, *Piteşti*, *2001*.

Publicistică: O mie nouă sute nouăzeci şi doi – sisteme de supravieţuire (*în colaborare*), *Ed*. *Mediaprint*, *1992* (*carte de dialoguri cu 33 de personalităţi ale vieţii politice şi culturale româneşti*).

Traduceri: *în limba sârbă de Adam Puslojic şi Miljurko Vukadinovic*, *în revistele*: *„Grădina"* (*Niş*, *1996*) *şi „Rec"* (*Belgrad*, *1997*).

Universitas – cel mai frumos naufragiu la ţărmul incert al literaturii române

Dacă ar fi să analizăm acum contextul în care a fost înfiinţat şi a funcţionat Cenaclul *Universitas*, am ajunge lesne la concluzia că numita instituţie literară a fost lucrarea unor inconştienţi. Poeţii (scriitorii, în general) erau de ajuns, atâţia câţi aveau în acea vreme condiţă la Uniunea Scriitorilor. Cărţi de debut nu se mai publicau (cu rarisime excepţii), despre un alt fel de poezie şi un alt fel de a fi în poezie nici nu putea fi vorba – exerciţiul optzecist părea a fi fost de ajuns. Viitorul fusese închis ermetic, îndesat într-o sticlă şi aruncat în marea

revoluţiei continue. Viitorul era o corabie cu pereţi transparenţi prin care nu se deslușea niciun ţărm.

Astfel stăteau lucrurile când profesorul Mircea Martin şi-a asumat rolul de căpitan al corăbiei – a botezat-o *Universitas* şi a pornit a-şi pierde din timpul vieţii sale făcând exerciţii de abordaj cu un echipaj de rataţi. Echipajul era compus exclusiv din voluntari al căror singur vis era să fie rataţii de lux ai literaturii române. Ca să fii un ratat autentic, trebuie să ai ce rata – astfel gândeau mateloţii şi se străduiau din răsputeri să rateze, săptămână de săptămână, cu fiecare şedinţă de cenaclu, cât mai mult. Pentru aceasta, ei se îndeletniceau în restul timpului cu nobila deşertăciune a scrisului. Am participat de mai multe ori şi am citit (de mai puţine ori) pe puntea principală a Cenaclului *Universitas*, la etaj, pe Schitu Măgureanu, vizavi de Cişmigiu (aici o menţiune: m-a îndemnat către acolo Laurenţiu Ulici, aşa cum a făcut cu mai mulţi dintre colegii mei de generaţie).

La *Universitas* nu era prea lesne să obţii statutul de ratat – la prima lectură îmi amintesc că textele mele au fost veştejite şi aruncate peste bord. Cu eleganţă, însă, mie mi s-a îngăduit să rămân – şi-am rămas. De la o vreme, şi textelor mele li s-a îngăduit să rămână. Apoi a fost anul 1989, corabia *Universitas* a eşuat la un ţărm incert, s-a fărâmat în bucăţele şi conţinutul cămării sale literare a năpădit sfârşitul de mileniu.

Nesănătos trebuie să fi fost atunci, demult, înainte de naufragiu, şi Laurenţiu Ulici când a botezat rataţii de pe corabia lui Mircea Martin „nouăzeciști" – adică oameni care aveau să fie publicaţi în anii ’90. Cum naiba să construieşti modelul unei succesiuni literare la începutul anilor ’80? Când totul – chiar totul – era închis, ferecat, interzis? Oameni nebuni: şi Mircea Martin, şi Laurenţiu Ulici. Din pricina unor nebuni ca ei există astăzi, confirmată prin operă – o afirm fără falsă modestie – generaţia ’90.

Să derulez înapoi: era o cameră dreptunghiulară, mobilată cu o masă lungă şi o mulţime de scaune. În capul din dreapta al mesei (cum intrai), şedea Mircea Martin. În preajmă, Cătălin Ţârlea, Horia Gârbea, DanSilviu Boierescu – nucleul acid. Oamenii ăştia trei au aruncat la coş atâtea texte câte ar încăpea într-o pădure, înainte de-a fi tăiată şi făcută hârtie. În jurul mesei: Daniel Bănulescu, Nicoleta Pavel, Cristian Popescu, Andrei Damian, Radu Sergiu Ruba, Paul Vinicius, Marian Oprea, Ramona Fotiade, Marian Ilea, Augustin Ioan, Saviana Stănescu,

Mihail Gălăţanu, Răzvan Petrescu, Ioan Es. Pop, Iustin Panta… Nu toţi deodată, şi aceştia nu-s toţi. Nici n-au cum să fie, când unii veneau de departe, cu greu, să citească acolo. La vremea cu pricina nu preţuiam prea tare faptul că, deşi textele sale ieşeau şifonate din cenaclu, autorul lor era invitat, după lectură, la o bere. Am învăţat să preţuiesc acest lucru mai târziu, abia după ce ne-a podidit libertatea, când am văzut texte aruncate la coş, cu autor cu tot.

Acum, că multă lume a uitat şi multă lume nici nu ştie că Cenaclul *Universitas* a existat, s-ar putea inventa poveşti despre texte-manifest, despre curaj, despre rezistenţă. Realitatea este că textele citite la *Universitas* nu erau decât texte literare. Firește, pornind de la realitatea epocii, anume aceea că nu vor fi niciodată publicate, ele erau libere de orice constrângere. Neurmând a fi supuse cenzurii, nu erau trecute nici prin filtrul autocenzurii. „Esopismul" era o apucătură literară a celor ce publicau deja (şi nu pricep cu niciun chip de ce aceia dintre adepţii săi se mai mândresc încă şi astăzi că au scris în felul acela).

Acum, *nouăzecismul* este. Iar autorii acestei generaţii sunt primii autori de literatură debutaţi după război care n-au a-şi renega începuturile literare, n-au a se justifica, n-au a explica înţelesul confuz al textelor prin nevoia de încifrare a unui mesaj subversiv. Scriam mai devreme despre cenzură: singura care funcţiona, la *Universitas*, cu precizia unei ghilotine, era cenzura estetică. Apucătura aceasta o mai păstrăm încă şi acum.

Din 1990 încoace, cărţile nouăzeciştilor continuă să apară, deşi unii dintre nouăzecişti nu mai sunt printre noi. Utopia nu s-a sfârşit. Din *Universitas* dăinuie încă (şi va dăinui) ceea ce unii comentatori ai fenomenului nouăzecist numesc, peiorativ, „spirit de gaşcă". Noi, cei care am trecut prin Schitu Măgureanu, îi spunem prietenie literară. La *Universitas* am învăţat să preţuim cu adevărat literatura şi pe cei care o comit în libertate. Pentru noi, din punct de vedere literar, n-au existat (şi nici nu există) regimuri politice – am fost la fel de liberi şi în anii '80 ca şi acum. Textele noastre n-au fost, nu sunt şi nici nu vor fi datate: ele au legătură cu istoria literară, nu cu istoria schimbătoarelor manuale de istorie. Asta se vede din cărţile noastre, deşi încă mulţi se prefac că nu observă. Am mai învăţat la *Universitas* că cel mai important lucru în literatură este să afirmi şi să confirmi, nu să infirmi; să construieşti propria lucrare, iar nu să negi lucrarea altora. Acum, la maturitate, încă

n-am ajuns să urâm pe nimeni, deşi puţini sunt aceia care ne iubesc. Celor care au pariat pe noi le-am răsplătit – sper – încrederea. Mi-ar plăcea să cred că mentorii generaţiei noastre, Mircea Martin şi Laurenţiu Ulici, cel din urmă de dincolo de nori, sunt mândri de noi. Fără de dânşii, tot ce-am visat n-ar fi rămas decât visare.

Îmi mai amintesc cum veneam din Ploieşti, cu un tren personal îngheţat bocnă, jucând din picioare pe culoar, fumând ţigări Carpaţi, sperând să fiu acceptat printre rataţii de la *Universitas*. Acum, toate lucrurile astea au, pentru mine, o mare însemnătate. Mă consider un om norocos: am ratat tot ce-am visat să ratez. Acum sunt un om împlinit.

Nu ştiu dacă ce-am făcut este cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac – nici nu mă interesează. Nu ştiu dacă felul în care-am trăit poate fi dat de exemplu – nu-mi pasă. Nu ştiu nici dacă viitorul are să fie aşa cum îl vedeam eu din trecut – treaba lui. Atâta ştiu: sunt fericit că sunt un ciob din ce a fost cândva Cenaclul *Universitas*. Cum am zis: sunt un om împlinit.

Post-scriptum:

Cenaclul *Universitas*, la timona căruia s-a aflat Mircea Martin, a avut un „frate siamez": Festivalul de Poezie de la Sighetul Marmaţiei. Pe acesta l-a „gestionat" Laurenţiu Ulici. Importanţa acestui festival în afirmarea generaţiei ’90 are o însemnătate aparte.

— Generaţia ’90 a crescut în spiritul toleranţei şi al solidarităţii, într-o vreme în care toleranţa şi solidaritatea erau valori proscrise. În spiritul aceloraşi valori s-a afirmat şi a confirmat. Este loc pentru toată lumea în literatură. Ierarhiile se stabilesc funcţie de valoarea literară a operei, iar nu funcţie de isprăvile extraliterare, de sex sau de vârstă.

— În ceea ce priveşte receptarea critică a generaţiei ’90, mai sunt multe de făcut – dar asta este treaba criticilor literari. Abundenţa cărţilor apărute/ publicate după 1989 le oferă, încă, acestora cea mai la îndemână scuză. Cu puţine excepţii, receptarea critică a generaţiei este cu câteva ture în urma operei acesteia.

Universitas rămâne, în opinia mea, un minunat pariu literar, făcut într-o vreme când părea a fi sortit eşecului; „cărţile Universitas" umplu astăzi câteva rafturi din biblioteca literaturii române.

AUGUSTIN IOAN

Născut pe 5 martie 1965, în Dorobanţu, judeţul Tulcea.

Absolvent al Institutului de Arhitectură Ion Mincu Bucureşti

(*1990*), *BA*, *Oxford University*, *UK* (*1992 – 1993*), *Research Scholar*, *University of Cincinnati*, *Ohio* (*1993 – 94*) *MSA – reh*, *Institutul de Arhitectură Ion Mincu Bucureşti* (*1995 – 98*) *PhD în Istoria Arhitecturii*, *Doctor al Facultăţii de Filosofie a Universităţii Bucureşti* (*2002*, *Magna cum Laude*).

Conferenţiar la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti (*U.A.U.I.M.*); *redactor şef al revistei „Arhitectura" a Uniunii Arhitecţilor din România* (*1992 – 2001*); *editor asociat*, *revista „Octogon"* (*din 2001*); *membru fondator al Fundaţiei HAR* (*Habitat şi Artă în România*).

Volume publicate:

Poezie: Gestica (*Colecţia „Cartea cea mai mică"*), *1997*; Partidul Poeţilor, *Editura Porto-Franco*, *Galaţi*, *1992*; Patria, Poporul şi Io (*Premiul pentru poezie pe 1995*, *Festivalul de poezie Sighetu Marmaţiei*), *1995*; Armata Poporului, *Editura Cartea Românească* & *Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti*, *Colecţia „Poeţii oraşului Bucureşti"* (*Premiul Poesis*, *Satu Mare*), *1998*; Terapia prin scris, *Editura Matinal*, *Petroşani*, *2000* (*poziţiile 7 – 9 în Topul naţional de carte al revistei „Observator cultural" 2000*; Dez/ (în) Cântarea României, *Editura Ex Ponto*, *Constanţa*, *2001*; Ante Loggia: Poezie 1979 – 1999, *Editura Vinea*, *2003*.

A publicat poezie în Irlanda şi S.U.A.

O rememorare

Universitas a fost cu siguranţă locul unde m-am format ca scriitor, şcoala mea de literatură. Politizat (mai cu seamă prin eu ricoşeu, prin ceea ce refuza să facă sau să spună), locul fusese de asemenea ţinta supravegherii intense a Securităţii şi care ne-a lovit peste bot într-un moment când nu asta aşteptam de la spaţiul public. Oricât mi-aş dori să ignor acest lucru, nu pot. Figura paternă a profesorului Martin, sugerând mai mult decât spunea efectiv, gesticulând arce fine prin aerul îndesat de fumul carpatin al tinerelor speranţe, îmi va rămâne în minte mai cu seamă în postura de atunci, din capul mesei celei lungi. Mi-l amintesc de atunci, ori din ziua când m-a invitat acasă pentru a-mi da *Cuvântul înainte* de la *Gestica* (venise atunci din alte pricini, Alexandru Muşina în vizită la dânsul), ori din seara când am citit *Fotografia de nuntă* (era şi Laurenţiu Ulici de faţă), cel de-al doilea succes al meu de cenaclu după *Cap şi Pajură*. Şi acum, când îl întâlnesc pe Profesor (între timp a avut de generozitatea de a fi

referent la doctoratul meu în istoria arhitecturii, în 1988), aceeaşi relaţie dintre noi se re-instaurează brusc.

Nu ştiu cum am ajuns la *Universitas*; era, foarte probabil, în 1985 sau 1986. Primii mei trei ani de facultate am trăit într-un fel de somn, contactul cu capitala, ieşirea din adolescenţă, îndrăgostirea – nu ştiu care au fost cauzele. Cert este că nu am publicat un rând deşi am scris mult. Am citit o singură dată în Junimea, cu efect dezamăgitor. Am mers acolo rar, spre pildă când citea Mircea Cărtărescu fragmente din *Levantul*. Apoi am aflat de cenaclul „celălalt", al generaţiei „noastre". Nu îmi amintesc deloc de prima lectură în *Universitas*. Prima mea trezire la viaţă sigură este la lectura poemului *Cap şi Pajură*, citită însă la Casa Studenţilor, într-o conjunctură legată cumva de Paul Nancă şi revista „Convingeri comuniste" de atunci. Mai era de faţă, îmi amintesc, Alexandru Andrieş, eu am citit „în deschidere", erau toţi universitarii importanţi de faţă, am fost lăudat pentru că începusem să scriu în maniera lui Cristi Popescu. Etichetă de care, cel puţin Boierescu, nu m-a iertat niciodată, deşi îmi este greu să cred că sunt într-un fel înrudit textual cu Cristi. Este adevărat, lectura poemelor lui era de fiecare dată o experienţă aproape traumatizantă şi este, de asemenea, adevărat că acest mod „ecorşeic" de a scrie a declanşat şi în cazul meu un prag al amintirilor care au putut de atunci înainte să devină text. *Cap şi Pajură* a plăcut atunci şi abia de atunci înainte (era în 1986, când textul a şi apărut – cum-necum – în revistă pentru ca, imediat după aceea, să beneficiez de o sărire peste rând şi să scot o râvnită „Carte cea mai mică": *Gestica*) am devenit membru deplin al cenaclului şi, uneori, aplaudat.

Îmi amintesc despre multe lecturi, despre multe personaje intrate după mine în cenaclu. Pe Cătălin Ţârlea l-a adus chiar Cristi şi l-a prezentat, a plăcut de la prima lectură. Saviana Stănescu a venit şi ea ulterior. Îmi amintesc de comentariile totdeauna sprinţare ale lui Horia Gârbea, care stătea în dreapta mea, la colţul mesei aflat în stânga Profesorului – critic de serviciu. Ascultam cu fascinaţie discursurile celorlalţi, exerciţii de dialog şi, adeseori, de polemică deliberată. O parte din presiunea pe care mediul o exercita asupra noastră se devoala în agresivitatea cu care eram comentaţi şi cu care comentam (rectific: eu nu am comentat aproape niciodată, eram încă în perioada mea sfioasă).

Aici ajuns, aş răspunde unui critic al meu, care se mira la ce bun

atâta poezie politică. Este în textele mele de această natură o ispăşire, dar şi o cinic-inocentă rescriere a realului suprapolitizat pe care îl populăm şi care însuşi ne scrie. Ispăşirea priveşte faptul că am făcut aceste concesii, de a scrie „poezie patriotică", ba chiar de a accepta ca pe o fatalitate că un eventual volum de debut ar fi trebuit să conţină în deschidere un astfel de grupaj; recunosc, singura mea preocupare a fost nu de a evita asemenea compromisuri, ci – credeam – de a resuscita cu mijloace estetice un gen deja mort, de a scrie o „adevărată" poezie patriotică; chiar în *Gestica* am strecurat câteva poezii care atunci apăreau curajoase (dl Martin scrie în prefaţă: „asta da, poezie patriotică!"), dar sunt doar bravade fără efect, dovadă că au primit girul – infamant – al tovarăşei Clătici de la Centrul Universitar de Partid, cenzoriţa seriei *Cartea cea mai mică*.

Eram naiv, o ştiu, şi nu am nicio scuză, alta decât naivitatea de provincial abia rostuit la Capitală. Revolta mea faţă de mine însumi a avut loc abia în 1989 când, spre toamnă, am început să scriu un poem politic în răspăr, pe care, spre groaza prietenilor mei, îl numisem „Dictatura fericirii" şi din care începusem să citesc, inconştient, şi la cenaclu, primejduindu-mi astfel colegii. Această revoltă a continuat în vremea revoluţiei, când am scris aproape continuu, în afara modestei activităţi „insurecţionale" de la Tulcea (am fost scribul unui efemer comitet al tineretului local; în plus, am trăit cu febrilitate adunările din piaţa civică, după cum reiese şi din episoadele „povestite" în *Armata Poporului*) şi după aceea (Soţia mea, pe care o cunoşteam de prin 1987, îşi mai aduce aminte a mă fi revăzut după 1989 în postura de revoluţionar în pulover, protestând în numele unui comitet al studenţilor de la facultăţile de artă contra barbariei vizitelor kaghebiştilor proiliescieni din ianuarie 1990, care devastaseră Facultatea de Arhitectură pentru a face ordine. În aceeaşi lună ne-am şi reîntâlnit.). Aşa se face că mi-am numit volumele ulterioare cu titluri ironic-politice, reluând chiar – *Patria*, *Poporul şi Io* – câteva fragmente din poemul din 1989.

Pe Caius Dobrescu îl ştiam de pe vremea taberelor de creaţie ale liceului, aşa după cum tot de acolo îi cunoşteam pe Andrei Bodiu – întotdeauna ironic şi condescendent la adresa mea – şi pe Simona Popescu. Cu Caius am rămas apoi în contact, cu toate că ne vedeam aşa de rar, căci ne-am întâlnit apoi şi la Colegiul Noua Europă în anul universitar 1995 – 1996: valenţele academice, coperta făcută de mine

la cartea sa *Modernitatea ultimă*, apărută la Editura Univers în 1998, au dublat astfel o simpatie intelectuală, transformând-o, în ce mă priveşte, în solidaritate.

Insist asupra acestui moment pentru că de grupul braşovean se leagă de altfel şi episodul bruftuluirii mele de către Securitate, pe care i l-am povestit şi lui Caius. Iată cum fu: în vara anului 1988 am fost scos de la cursuri de către un ofiţer de securitate care nu s-a prezentat, dar care era o figură frecventă în Institutul de Arhitectură – chiar securistul instituţiei; stătea frecvent la cafele cu secretara şefă de atunci şi cu profesori care sunt încă activi, ba chiar în unele funcţii, chiar şi acum. Trebuia să merg la o întâlnire cu un „tovarăş colonel", spre a da „unele informaţii".

I-am spus, speriat, colegului meu de cameră să îl sune pe unchiul meu, pe atunci colonel în trupele de securitate (jandarmii de azi), în cazul în care nu mă reîntorc seara. Locuind în acelaşi cămin cu studenţii arabi, ni se reamintea anual că trebuie să „fim vigilenţi" cu străinii, dar de data aceasta părea ceva mult mai serios. Într-adevăr, întrevederea a început pe un ton ameninţător. Am fost, drept antreu, pus să dau o declaraţie că voi mărturisi organelor de securitate ce ştiu cu privire la orice ar putea ameninţa ordinea de stat a Republicii Socialiste România. Apoi mi s-a spus ce „se ştia" de poeziile mele „aşa-zis patriotice" publicate în placheta *Gestica*; ele erau de fapt texte duşmănoase, „dar nu despre asta vom discuta acum".

Atmosfera era deja creată, se putea trece la delicateţuri. În Cenaclul *Universitas*, braşovenii – mi s-a spus – creaseră un grup subversiv, „legionar", desigur. În atmosfera propice a cenaclului, care era atent supravegheată, vor încerca să mă atragă şi pe mine, văzând, în urma apariţiei „Cărţii celei mai mici", că sunt „de-al lor". Nefiind filolog, nu aveam prieteni în Cenaclul *Universitas*, iar relaţiile mele cu grupul braşovean pur şi simplu nu existau mai departe de simple politeţuri, aşa încât eram foarte sceptic în privinţa virtualei „racolări". Am scris, e drept, două „texte" despre ce se citea în cenaclu – una când a citit Cristi un poem cu Gică Petrescu, iar altul când a citit Caius. Urma, desigur să dau periodic seama despre tentativele respectivului grup de a mă aborda. Imediat după aceea, mi-am rărit deliberat vizitele la cenaclu, care oricum nu erau prea frecvente, până la minimum, apărând practic doar cu o şedinţă înainte de a citi eu însumi. Înspăimântat, la scurtă vreme după contactarea de către cei doi ofiţeri

de securitate, mi-am luat inima în dinţi şi i-am mărturisit profesorului Mircea Martin ce se întâmpla. Domnia sa, fiind la curent că cenaclul este supravegheat din sus-numita pricină, m-a rugat să-i spun dacă mai sunt contactat, ceea ce am şi făcut. NU am mai fost căutat decât o singură dată, când colegii timişoreni au venit să citească în *Universitas*. Am spus că nu s-a petrecut nimic „anormal" şi de atunci nu am mai fost niciodată căutat.

Între timp însă, nemaiputând suporta, am decis să spun în public că suntem – ca instituţie cenaclieră – urmăriţi şi că se fac presiuni asupra-mi să fiu racolat ca informator. I-am mărturisit întâi lui Cristian Popescu în tabăra de la Buşteni din 1988 şi, tot acolo, aproape de o criză de isterie, într-un context în care aveam încredere atunci (Mai târziu am aflat că, poate, trebuia să fiu mai atent cu confesiunile: Cristi i-ar fi spus lui DanSilviu Boierescu, susţine acesta din urmă, cum că i-aş fi confesat apartenenţa mea la structurile Securităţii, ceea ce, cu nepermisă uşurătate, Dan a şi preluat într-un text despre mine de la începutul anilor nouăzeci. Poate că sunt prea susceptibil, dar am avut impresia că Dan a tot perpetuat pe atunci o retorică a ambiguităţii în ceea ce mă priveşte, făcând aluzii – mai mult sau mai puţin voalate – la un episod pe care nu îl cunoaşte îndeajuns pentru a se institui în judecător al lui şi, cu atât mai puţin. În distribuitor de indulgenţe.). Îmi amintesc că eram atât de speriat, încât aproape urlam: Radu insista mereu să vorbesc mai încet, ca şi cum faptul că o făceam în faţa unui grup de tineri ziarişti şi autori nu ar fi anulat orice efect al vocii scăzute. Probabil că, *via* Buşteni, au aflat ulterior despre evenimentele grupului braşovean şi, pare-se, Securitatea – care a şi încetat să mă mai caute vreodată de atunci; sper, dezamăgită.

Nu cred că am făcut vreun gest, deşi mi-am asumat un risc, probabil, lăsând să răsufle calota de presiune a Securităţii asupra unuia din puţinele locuri unde se putea respira încă aproape liber înainte de 1989. L-am făcut mai degrabă dintr-o frică insuportabilă de a mă mai întâlni cu prietenii în acele condiţii; o frică animalică, în stare să biruiască teama de Securitatea însăşi. Toţi cei numiţi mai sus (cu excepţia lui Cristi) pot şi vor confirma, nădăjduiesc, cele spuse de mine atunci ca şi acum, luminând astfel un colţişor obscur şi sordid, mă tem, din istoria cenaclului *Universitas*, supravegherea noastră de către „organe".

Regret că trebuie să închei astfel micul meu text despre *Universitas*. Toate amintirile mele despre el sunt, privite înapoi, atinse de acest episod funest, a cărui existenţă în biografia mea o plâng.

GEORGE ARUN

Născut la 25 martie 1961 în Fundata, Braşov.

A absolvit Facultatea de Filologie, Universitatea din Bucureşti în 1989.

A lucrat la: *„22”*, *„Cuvântul”*, *BBC*, *Europa liberă*, *„Curentul”*. *Este redactor-şef la revista „Idei în dialog”*.

A debutat la Editura Univers în 1997 cu volumul de poezie Pentru că în viaţa aceasta.

Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut, 1998.

Paşaport pentru poezie

„Am văzut piramidele/ mă chinuia perfecţiunea singurătăţii/ însingurarea pietrei şi faraonii/ cu palmele înmănuşate în purpură înşelând fidelitatea luminii/n-am să mai ucid niciodată leoparzi/ mi-am zis îngândurat reverul de la haină îmi zgâria umărul/leoaice gravide îmi lingeau încălţările/ se plecau supuse sub burţile elefanţilor…”

M-au făcut praf şi pulbere. Au dat cu mine de pământ de nu m-am văzut. Era prima mea lectură la Cenaclul *Universitas*, *în* toamna anului 1985 – eram în primul an la Filologie. Am citit atunci un grupaj de vreo zece poeme, scrise cu un an înainte, când eram pedagog la Liceul silvic din Brăneşti. Cam toate în stilul versurilor citate. Le-am găsit într-un caiet studenţesc, cu filele îngălbenite, scrise frumos, datate, cu titlurile subliniate ca la carte. Versurile citate sunt din poemul *Vânătoarea regală*, pe astea le ştiu pe de rost, pentru că au fost recitate copios de mai mulţi dintre veteranii de la *Universitas*. Mai ales cele cu leoaicele gravide care „se plecau supuse sub burţile elefanţilor”. Au făcut mult haz de conotaţiile sexuale ale versurilor împricinate.

Sigur că atunci am fost lovit teribil, ca orice tânăr care e desfiinţat de o instanţă competentă în ceea ce crede el cel mai mult, anume în steaua lui de poet. Iar Caius Dobrescu, Radu Sergiu Ruba, Cristian Popescu – Dumnezeu să-l odihnească în pace – DanSilviu Boierescu, Horia Gârbea, şi încă alţii, chiar ştiau cu ce se mănâncă poezia. Ei erau instanţa de judecată – şi nu sunt deloc maliţios –, ei dădeau sau nu unui debutant în cenaclu paşaportul pentru poezie sau proză. Sigur că preşedintele instanţei era domnul profesor, dar nu voi vorbi încă despre el în acest moment al depanării amintirilor despre

prima mea lectură la *Universitas*.

Aşadar m-au făcut praf şi pulbere. Într-o anumită măsură pe bună dreptate – cu timpul am putut să fiu singur cel mai exigent critic al poemelor mele. Dar cred că la unii dintre combatanţi era şi puţină răutate. Pentru că mă dusesem acolo ca un zeu încă neîncoronat al poeziei, însoţit de Radu G. Ţeposu – dragul de Ţepi, de care câteodată îmi e dor ca de anii copilăriei –, de Ioan Bucluca şi George Ţâra. Un debutant însoţit de trei critici literari nu cred că a dat bine în decor, poate de aici tuşa de răutate şi ironie pe care am simţit-o la unii dintre veteranii de la *Universitas*. Dar Ţepi, Bucluca şi Ţâra erau doar prietenii mei, nu veniseră să intimideze instanţa în calitatea lor de critici literari.

Profesorul Mircea Martin, conducătorul Cenaclului *Universitas*, vorbea de fiecare dată ultimul. Pe un ton scăzut, egal, într-o linişte religioasă care se înstăpânea odată cu tabietul profesorului de a-şi drege glasul. A frunzărit teancul de poeme şi l-a citit pe unul dintre ele de la un capăt la celălalt, cu aceeaşi voce egală, în mod ciudat radiind căldură fără a fi o voce caldă. După ce a terminat de citit, şi-a plimbat privirea peste noi toţi, aşezaţi la masa aceea lungă, de consfătuiri pentru activiştii de partid, şi a întrebat: „Să spună cineva, ce cusur găseşte acestui poem?” – l-am citat, desigur, din memorie.

Nimeni nu a găsit niciun cusur poemului „Aşază-te lângă mine şi taci”, pe care, de altfel, l-am pus în deschiderea volumului meu de poeme *Pentru că în viaţa aceasta*.

Recitindu-l, aud şi acum vocea domnului profesor şi retrăiesc emoţia celui care se ridică în genunchi din praful nimicului. De aceea am să citez primele versuri:

„*Ioachim tu ai atâtea lucruri/ frumoase te aşezi în mijlocul camerei/ şi te uiţi îndelung la ele/ uneori vin la tine femei îndurerate şi ce/poveste tristă născoceşti în fiecare zi/ aşa-i că uneori liniştea/ aşa-i că uneori asfaltul cu miros de migdale/ şi cântau păsări fără speranţă…*”

Sunt întâmplări care îţi rămân în memorie toată viaţa. Şi rămân astfel pentru că ele au fost adoptate de suflet. Aşa s-a întâmplat şi cu faptul că domnul profesor a văzut ceea ce alţii nu putuseră să vadă. Nu am primit eu atunci paşaport pentru poezie, dar am primit o apreciere sinceră de la profesorul Mircea Martin. Era foarte mult. A însemnat cât să-mi pot continua drumul.

Anii au trecut şi am devenit, la rândul meu, unul dintre veteranii

Cenaclului *Universitas*. Cu cei mai mulţi dintre primii mei judecători m-am împrietenit. Nu le-am purtat niciodată pică, nu am fost supărat pe ei. Dimpotrivă, le sunt recunoscător pentru duşul rece pe care mi l-au administrat atunci, la prima mea lectură în cenaclu.

Despre domnul profesor aş putea să vorbesc mult, dar ştiu că nu i-ar plăcea.

Radu Petrescu are undeva în *Jurnalul* său o singură însemnare, foarte scurtă:

„Astăzi profesorul pe care îl iubesc cel mai mult n-a venit la şcoală".

RAMONA FOTIADE

Născută la 5 noiembrie 1962, în Bucureşti, stabilită din 1990 în Marea Britanie. Numită la catedra de franceză a Universităţii din Glasgow în 1995; în prezent lector doctor conferenţiar şi predă cursuri de literatură, film şi filosofie franceză (secolul XX).

Publicaţii în România: Un atelaj de hârtie, *poezie*, *Cartea Românească*, *1990*; Punerea în libertate, *poezie*, *1986*. *În antologii*: *O antologie a poetelor din România*, *2000*; Mica Antologie a poeziei române, *1998*; Scriitori români din afara graniţelor ţării, *1996*. *Peste 50 de articole, eseuri şi recenzii în reviste (1983 – 1996). Prefaţa şi aparatul critic pentru* Filosofia tragediei *de Lev Şestov (1997).*

Publicaţii şi lecturi în străinătate:

Poezie: Zero Meridian, *Cheltenham*, *Short Run*, *1995 (plachetă în engleză)*; *Poezii în reviste din U.K. şi S.U.A.*: Nineties Poetry (*1995*), Noctiluca (*1995*); The Shearsman (*1995*); Obiect Permanence (*1995*); Oasis (*1997*). *Invitată la* Maison de la poésie (*Namur*, *Belgia*, *2003*) – *prezentare a parcursului autoarei şi a generaţiei '90*.

Teatru: *Lectură a piesei* The Hollow Mask, (*regia – Peter Casterton*), *în Festivalul de la Londra*, *1991*; The edge of Time – *colaborare cu regizorul Ben Jancovich pentru a fi pusă în scenă la Londra (1994 – 1995).*

Critică literară, eseuri de filosofie şi studii de cinematografie: *5 volume de critică şi istorie literară*: *Benjamin Fondane*, Écrits pour le cinéma, (*cu Michel Carassou şi Olivier Salazar-Ferrer*), *2007*; The Tragic Discourse: Shestov and Fondane's Existenţial Thought, *2006*; Conceptions of the Absurd. From Surréalism to the eexistenţial Thought of Shestov and Fondane, *2001*; David Gascoyne. An Anthology of Existenţial Thought, *2001*; André Breton. The Power of Language,

2000.

’90 – O poetică a mişcării de protest

O seară de mai, la Bucureşti, pe străzile luminate de felinare oranj, undeva între Cişmigiul lui Urmuz şi Piaţa Kogălniceanu, nu departe de vechiul cartier de la Izvor, de unde dispăruse până şi amintirea paşilor lui Eliade. Aşa îmi închipui, retrospectiv, decorul pe care l-am străbătut prima dată pentru a ajunge la clădirea sumbră, cu intrare monumentală, unde aveau loc întâlnirile Cenaclului *Universitas*. Un hol de marmură, anonim şi scara pe treptele căreia aveam să aştept, nu o dată, sosirea prietenilor sau cunoscuţilor înainte de a urca trei etaje (lungă escaladă punctată de conversaţii) până la sala cu masă dreptunghiulară şi scaune, mi se pare acum, cu spătar înalt şi tapiserii de pluş (roşu?). De ce Urmuz în decorul de afară? Fiindcă mi se pare acum una dintre cele mai fireşti şi nobile genealogii pe care le-am fi putut revendica, nu numai dintr-o perspectivă literară, dar şi din punctul de vedere al contextului politic – absurd, de un comic grotesc şi tragic pe alocuri. Ferestrele înalte, aliniate pe un singur perete, dădeau spre Cişmigiu şi îmi amintesc cum, din locul unde eram (mai întotdeauna pe latura din dreapta), îmi fixam privirile asupra frunzişului slab luminat de felinare – o punte, îmi spun acum, spre geografia imaginară a unui Bucureşti în care Urmuz sau Caragiale coexistau cu Eliade, Cioran şi, de ce nu? Cristi Popescu, Horia Gârbea, Simona Popescu, Marius Oprea, Cătălin Ţârlea, Ştefan Damian, Bănulescu, Caius Dobrescu, Radu Sergiu Ruba… Geografia oraşului se refăcea, peste ruinele, golurile, terenurile virane şi memoria răvăşită de comunism a concetăţenilor, pentru a alcătui un breviar al continuităţii culturale, cu afinităţi elective asemănătoare celor care uneau, implicit, grupul poeţilor şi prozatorilor din Cenaclu.

Individualişti şi gregari la nevoie, tăcuţi sau cuprinşi de febra oratoriei, generoşi şi intoleranţi, eruditi şi barbari, revoltaţi şi cinici – niciun paradox n-ar părea deplasat pentru a descrie amestecul de posibile „abateri de la normă”, şi de „istorii personale” care urmau cumva să devină un tot relativ omogen. Nu ştiu dacă *Universitas* a devenit vreodată un grup omogen şi mă întreb dacă impresia aceasta nu este o simplă iluzie retrospectivă, necesară amatorilor de memorialistică. Aş vrea să cred că niciunul dintre scriitorii care au fost într-un fel sau altul asociaţi cu Cenaclul n-a pierdut sentimentul acut al unei lupte cu inerţia care, în contextul anilor ’80 în România (dar şi în

oricare alt moment din viaţă), nu poate fi decât personală; asta în măsura în care rezistenţa la un curent de opinie devine un act individual, este trăită ca atare, şi nu ca manifestare a unei apartenenţe de grup. Personalităţile şi stilurile eterogene care s-au întretăiat şi s-au ciocnit uneori în decursul sesiunilor de vineri seara nu promiteau (şi nu permiteau) cu tot dinadinsul o reconciliere. Dacă anumite afinităţi au subzistat confruntărilor, pentru a crea, peste ani, imaginea unui grup coerent, este, aş spune, în mare parte, meritul domnului Mircea Martin, care a jucat rolul unui liant şi mediator incomparabil. Observator lucid al bizarei noastre „curţi a miracolelor" (unde fiecare avea, măcar o dată, aroganţa de a reinventa lumea sau de a descoperi vreun continent pierdut al limbajului poetic), dl Martin a dat un sens colectiv aventurii din cenaclu, fără a înlătura prin asta personalitatea ireductibilă a fiecărui scriitor.

Mă gândesc, de pildă, la independenţa feroce a „braşovenilor" – cuplată, ce-i drept, cu ideea apartenenţei de grup (apartenenţă la propriul grup, „stat în stat" faţă de cercul *Universitas*). Toţi ceilalţi, cred, veneau – de asemenea – din direcţii diferite, nu numai fiindcă urmam Facultăţi de profiluri diferite, dar şi fiindcă străbăteam traiectorii aparte pentru a ajunge la Cenaclu, ne simţeam, cu alte cuvinte, perfect îndreptăţiţi să ne declarăm independenţa (egală, se înţelege, cu o autonomie de stil şi viziune). Nimeni însă, în afara „braşovenilor", nu avea, în paralel, conştiinţa unei solidarităţi de „origine" şi de „parcurs", cu repere literare şi opţiuni clar definite. Poziţia lor surprindea şi suscita lungi discuţii mai mult sau mai puţin teoretice, într-o perioadă când Cenaclul *Universitas* era încă „suma părţilor componente", un grup relativ anarhic, fără program nici (*horibile dictu*) „direcţie". „Braşovenii" au avut, în timp, o influenţă certă asupra multor scriitori de la *Universitas* – nu cred să fi rămas cineva „imun" sau impermeabil la ideile lor şi la fervoarea cu care şi le expuneau. Îmi amintesc, mai ales, o lungă discuţie cu Simona la Galaţi, în 1985, una din primele daţi (dacă nu prima dată) când am vorbit despre preferinţele de stil ori „scriitură" şi despre recepţia textelor care desfid limitele convenţionale între genuri. Simona îmi spunea că diferenţele dintre proză şi poezie sunt artificiale şi trebuie să fie, dacă n-au şi fost deja, complet abolite. N-aş putea să redau conţinutul exact al discuţiei de atunci (sau argumentele pe care încercam să le găsesc pentru a susţine posibilitatea unei scrieturi „poetice" distincte de ceea

ce se numeşte, în general, proză: roman, nuvelă, povestire etc). În orice caz, ceea ce îmi amintesc este că Simona, excedată de insistenţele mele, a sfârşit prin a-mi răspunde ceva de genul: „Eu vreau să se spună despre mine „Poezia Simonei Popescu este ca o proză" sau, mai bine, „Simona Popescu scrie proză". Afirmaţia avea ceva din sfidarea şi ironia tranşantă, irezistibilă, a versurilor din *Xilofonul* („Tu nu eşti un copil. Eşti un câine"), pe care aveam să le regăsesc (şi recitesc cu emoţie nedisimulată), cincisprezece ani mai târziu, la Glasgow.

M-am gândit deseori, după 1990, la discuţia cu Simona de la Galaţi, fiindcă mi se pare că surprindea una din tendinţele sau opţiunile estetice (şi politice) care „pluteau în aer", şi care au sfârşit prin a ne reprezenta, dincolo de diversitatea „scriiturilor" individuale. E vorba de un refuz, conştient asumat (în forme mai mult sau mai puţin radicale), a ceea ce reprezenta discursul „poetic" convenţional: principiul însuşi al comparaţiei şi al metaforei, acel „ca şi cum", acea fractură vizibilă între ordinea cuvintelor şi ordinea lucrurilor. În plus, un refuz al poeziei abstracte, conceptuale, făcea posibilă recuperarea cotidianului, a „prozei" care tindea să suspende distanţa „poetică" dintre realitate, percepţie, pe de o parte, şi descriere, pe de alta. Experienţa imediată (pentru mine, sub forma perceptuală, senzorială) era modalitatea de a reda realitatea fără medierea unuia „ca şi cum", a subterfugiilor facile, a evazionismului edulcorat în faţa compresorului ideologiei realist socialiste.

Un alt „realism"? Nu neapărat. O altă genealogie, care îşi revendica (în ceea ce mă priveşte şi dintr-un punct de vedere retrospectiv) actul de naştere şi titlurile de nobleţe nu atât sau nu numai prin raportare la avangarda românească premarxistă (Urmuz, pe Tzara, Voronca, Ionesco etc), dar şi prin potenţarea unui „curent subteran" de rezistenţă intelectuală postbelică. Mă refer aici la un fenomen pe care am încercat să-l explic, în exil, tuturor celor care-mi cereau lămuriri asupra genului de poezie pe care-l scriam şi asupra apartenenţei la Cenaclu. Cred şi acum că generaţia poeţilor germani din România (cel puţin cei incluşi în antologia *Vânt potrivi până la tare*: Anemone Latzina, Johann Lippet, Richard Wagner, Rolf Bossert etc.) au avut un impact tot atât de semnificativ asupra noului val de scriitori din anii '80, ca şi existenţa *Cenaclului de luni în* deceniul care a precedat apariţia Cenaclului *Universitas*. N-aş putea preciza anumite linii de continuitate exacte între poeţii germani, cei „de luni" şi cei de la

Universitas. Mi se pare însă că refuzul lirismului consacrat (chiar a celui interbelic), împreună cu întregul arsenal de concepte, cu o tehnică uzată până la parodie, începuse deja să se facă simţită, sub forma unui „curent subteran", a unui limbaj poetic „alternativ" încă din anii '70. Exista, cred, deja tendinţa polemică de a recupera cotidianul, limbajul de zi cu zi, stridenţele şi culoarea vocabulei populare urbane, obiectele şi recuzita unui modernism dezbărat de ticurile conceptuale şi stilistice ale neo-clasicismului de dinainte de război.

Vorbesc de „modernism", deşi sunt convinsă că, începând cu poeţii *Cenaclului de luni*, şi îndeosebi cu grupul de la *Universitas* (care printr-un ciudat anacronism a devenit „generaţia '90"), au apărut forme pe drept cuvânt postmoderne de contestare a tradiţiei şi conformismului literar. Prozaismul, laconic sau locvace, nesancţionat de reguli sintactice stricte, elimina pe de-o parte „metafora" rebarbativă (asimilată, inconştient, eufemismelor serbedei „limbi de lemn" ideologice), şi, pe de altă parte, „abstracţionismul" sau „conceptualismul" baroc al unei bune şi respectabile tradiţii care îşi epuizase resursele. Sărind, cu alte cuvinte, etapa modernismului unui Barbu, Blaga sau Arghezi (ca să nu înşir aici zeci de continuatori post-belici), poeţii anilor '70 şi 80 reveneau într-un fel la sursele avangardismului românesc şi european, dar cu o privire ironică, avizată, cu un simţ postmodern al jocurilor şi mecanismelor limbajului poetic. În ceea ce mă priveşte, reperele care mi-au marcat parcursul în perioada anilor '80 se situau mult mai aproape de formele de protest suprarealist şi dadaist, decât modernismul târziu al scriitorilor postbelici.

Vorbind de critica poeziei moderniste, unul dintre evenimentele memorabile în Cenaclul *Universitas* a fost apariţia „poemului lung", a poemului care, în afară de calitatea surprinzătoare a unui text „vorbit" (şi asta nu numai la lectura cu voce tare), avea o structură narativă şi, uneori, posibilitatea de a integra un număr de „voci" sau „personaje". Mă întorc din nou la discuţia cu Simona pentru a evoca prima lectură a unor texte de Marius Oprea, care aveau mai târziu să se înscrie într-o anume" paradigmă" a tipului de scriitură propus de „braşoveni". Marius nu scria neapărat poeme lungi când l-am auzit prima oară (Caius Dobrescu a excelat ulterior în formula respectivă); dar poate nu mă înşel spunând că Marius a citit primul (îmi amintesc acum că era vorba de sala alăturată Cenaclului *Universitas*, unde profesorul

Crohmălniceanu conducea un cenaclu de proză) o selecţie de texte care amorsau fragmente narative, le întrerupeau, intercalau scurte descrieri, evitând sistematic capcana imaginii „poetice" sau estetismul gratuit al unor comparaţii sau metafore „reuşite". Ar trebui să adaug că, dacă ar fi fost vorba de un text scris în stilul „automatismului suprarealist", apariţia unor asemenea comparaţii sau metafore n-ar fi avut nimic desuet ori dezagreabil; dimpotrivă, ar fi confirmat teoria „scânteii poetice" ivite la ciocnirea dintre două realităţi de obicei disparate. Ceea ce surprindea în cazul textelor lui Marius (şi mai târziu ale Simonei) era aparenta coerenţă – logică şi sintactică – a unui discurs în proză care, fără să simuleze delirul verbal, devia pe neaşteptate într-o zonă incertă, într-un sens şi nonsens, unde realitatea rezistă transfigurării şi refuză să „semnifice", mai precis rămâne „aşa cum este", adică opacă, intratabilă, uluitoare şi insuportabilă.

Primele" poeme lungi" le-am scris în 1985 – 86, perioadă când plecasem din Bucureşti (repartiţia fiind la Sfântu-Gheorghe, după absolvire). Momentul se suprapune acum, în amintirea mea, cu vestea neaşteptată că una dintre recenziile mele (despre cărţile lui Mircea Iorgulescu şi Lucian Raicu), publicată în martie 1986, fusese comentată favorabil într-o emisiune a lui Virgil Ierunca şi a Monicăi Lovinescu, la Radio Europa Liberă. Vreau să spun prin asta că, fără a reprezenta o formă de rezistenţă politică organizată, apartenenţa la Cenaclul *Universitas* amplifica sau confirma conştiinţa multor tineri poeţi şi critici de *a scrie în contra curentului*. Pentru mine, menţiunea rapidă într-o emisiune a Monicăi Lovinescu, a fost un adevărat botez al solidarităţii anticomuniste, la fel cum prima lectură a unor „poeme lungi" în Cenaclul *Universitas* a fost adevăratul meu debut, înaintea publicării în volum. De ce „poemul în proză" constituia un protest *politic* şi nu numai estetic? Aş putea cita aici observaţiile cenzorilor care mi-au citit şi mutilat manuscrisele. Dar nu cred şi n-am crezut niciodată în poemul politic – pamflet, text de propagandă sau imn patriotic. „Poemul lung" sau „poemul în proză" deranja fiindcă era cum nu se poate mai subiectiv, mai rebel şabloanelor îndoctrinării în masă, şi, în acelaşi timp, cum nu se poate mai ataşat realului: un real adesea tern, fără orizont sau pradă aglomerărilor şi fragmentărilor celor mai absurde, mai comice şi mai înfricoşătoare. *Epitaf pentru marele derby* includea citate explicite din T.S. Eliot, aşa cum anumite pasaje din

Granma conţineau citate din Álvaro Mutis ori aluzii indirecte la romanul lui Ernesto Sábato, *îngerul exterminator*. Intertextualitatea, ca replică postmodernă la inerţia discursului politic comunist, permitea comentariul parodic sau ironic al unor „metafore" ideologice (spre exemplu, contrastul uman, nu numai politic, dintre El Che şi Fidel Castro, în *Granma*). De asemenea, tehnica citatului explicit permitea delimitarea unor teritorii elective, asimilarea parţială, critică, a unor repere estetice (Eliot, Pound, iar ceea ce mă priveşte, în special Álvaro Mutis şi Vladimir Holan).

Cred că lecturile care au dominat, din punctul meu de vedere, perioada „poemelor lungi", între 1986 şi 1989, explică descoperirea unei „scrituri" pentru care construcţia de ansamblu, ritmul frazei, oralitatea şi raportul între diferite „voci" sau personaje, înlocuia definitiv un perfecţionism al imaginii, rimei şi sonorităţilor tipic, în general, versului scurt şi lirismului metaforic ori comparativ. Ernesto Sábato, Márquez, Llosa, Borges: mai mult decât aşa numitul „realism magic", proza latino-americană reprezenta, pentru mine, posibilitatea unui contracurent ori „suflu" poetic autentic – „suflu" în sensul de respiraţie şi ritm, când amplu, când întretăiat, când" discursiv", când lapidar. Poezia lui Pablo Neruda şi Octavio Paz am descoperit-o cam în acelaşi timp, dar poeţii sud-americani (cu excepţia lui Mutis) m-au influenţat mult mai puţin decât prozatorii Americii Latine. Cred că, în placheta mea din 1986 (*Punerea în libertate*), ruptura dintre poemele anterioare primei lecturi în cenaclu şi „poemul în proză" (*Epitaf pentru marele derby*) este cum nu se poate mai stridentă şi mai elocventă pentru ceea ce avea să urmeze: narativizarea şi dramatizarea extremă a eului poetic, pe fundalul derizoriului cotidian, al unui urbanism desfigurat sau amnezic.

Despărţirea de idealismul liricii consacrate şi afirmarea unei tendinţe de a teatraliza realul, de a „pune în scenă" întâmplări şi personaje care ipostaziază ori evocă fragmente de monolog interior, rămâne inevitabil legată de debutul şi lecturile lui Cristi Popescu la cenaclu. Într-un fel, definirea strategiei narative şi teatrale a „poemului lung" de la *Universitas* ar fi de neimaginat fără impactul, sau mai bine zis, celebritatea aproape imediată a vocilor şi retoricii (candid epistolare, teatrale) a *Familiei Popescu*. Îmi amintesc, de exemplu, de una dintre puţinele lecturi publice ale poeţilor de la *Universitas*, în afara cenaclului, organizată la sediul Centrului Universitar Bucureşti,

în 1986. La primele versuri din *Familia Popescu*, publicul până atunci relativ inert, ostil) *a izbucnit în râs*: o, miracol! un dialog între poet şi anonimii ascultători de la galerie, într-o sală de spectacole altfel pustie, a prins viaţă, cu interpelări glumeţe şi tăceri care ar fi putut face să pălească de invidie pe Becket or pe Jarry – momente când râsul se stingea şi vocea tremurător-amuzată a lui Cristi, zâmbetul din colţul buzelor şi tristeţea de actor care-şi recită propria viaţă se transmiteau, ca o emoţie inexplicabil colectivă, contagioasă, de la unul la altul. Felul în care Cristi îşi citea poemele, nervozitatea acută, reală, cu care înfrunta fiecare lectură în cenaclu, mi se par şi acum inseparabile de încercarea (infinit mai dificilă) de a recupera o sensibilitate autentică şi o anume nostalgie exacerbată (deci ironică, „dramatizată"), dincolo de strategiile intelectuale ori miza unor confruntări estetice şi politice. Toţi în cenaclu am trecut prin încercarea asta (inclusiv, mi se pare, „braşovenii" ori un poet eminamente cerebral, precum Horia Gârbea). Un critic al poeziei de la *Universitas* (şi fost membru al *Cenaclului de luni*), a spus odată că „biografismul" constituie punctul „forte" al generaţiei '90. Este o afirmaţie adevărată în măsura în care strategiile de „narativizare" şi „dramatizare" a eului poetic, amintite aici, au antrenat şi revizuirea unei viziuni mecanice, detaşat critice a momentului postmodern în poezie, prin care se evacuase prea repede, în prima etapă, „sentimentalismul" ori dimensiunea afectivă prezentă până şi în cele mai anarhice, rebele forme de proză şi teatru (de la Boris Vian la Márquez, de la Ionesco la Duras).

Legat de reinventarea emoţiei poetice postmoderne, acest „gradul doi de alianţă", cu realul, aş mai aminti importanţa limbajului cinematografic şi a încercării – cel puţin din punctul meu de vedere – de a surprinde o imagine în mişcare, cât mai apropiată de percepţia vizuală imediată. Într-unul din pasajele finale din *Epitaf pentru marele derby* încercam, spre exemplu, să reproduc impresia lumii văzute de la fereastra unui tren, cu efectul vitezei, al opririlor şi al inerţiei senzoriale. Dar mişcarea şi deplasarea în spaţiu (mirajul călătoriei iniţiatice) nu era altceva decât o formă a unei obsesii cu experienţa timpului, a memoriei pe care, din nou, o poate sugera mult mai elocvent montajul cinematografic şi suprapunerea ori alternarea imaginilor dintr-un perspectivă subiectivă. Poemul lung reprezenta, în ceea ce mă priveşte, o posibilitate de a experimenta cu aluzia ori citatul filmic şi literar în acelaşi timp, rezultatul fiind un fel de

palimpsest, o amprentă vizuală personală. În *Drumul spre Indii*, citate mai mult sau mai puţin evidente din *Copilăria lui Ivan* şi din *Solaris* de Tarkovski (zborul într-un balon improvizat din piei de animale şi ventilatorul cu fâşii de hârtie care imitau foşnetul frunzelor la bordul astronavei) alternau cu pasaje din *Epopeea lui Ghilgameş* şi din *Cartea morţilor egipteni*. Două tipuri de expresie – aceeaşi încercare de a înţelege felul în care traversăm spaţiul şi în care suntem ireversibil traversaţi de timp: o călătorie reală intersectează un parcurs iniţiatic şi dezvăluie, într-un detaliu al topografiei urbane cotidiene, accesul spre un univers subteran, nu neapărat inuman ori extraterestru, dar subconştient ori mai bine spus, latent.

Continuu, deci, să cred că stilul aparent descriptiv ori" prozaic" de abordare a realului nu este inocent şi nu rămâne nicidecum la nivelul unei pure obiectivităţi, mai ales în poezie, când miza depăşeşte jocurile de structură a textului şi invită la o lectură polemică a contextului (politic, etic şi estetic deopotrivă). Fără să fie o luare de poziţie explicit politică (ori ideologizantă), „biografismul" poeţilor de la *Universitas* deconstruia, cu anume irezistibilă „candoare" şi spontaneitate a expresiei, retorica „epocii de aur" şi conformismul variaţiunilor posibile pe tema „realismului socialist" post-belic. Într-o perioadă în care până şi menţionarea cuvântului „absurd" devenea subversivă şi stârnea obiecţii din partea cenzorilor, denunţarea amneziei colective şi a distrugerii sistematice a reperelor culturale sau istorice anterioare comunismului avea sensul unei înaintări solitare împotriva curentului.

Îmi amintesc, în fine, bucuria cu care am regăsit, la sfârşitul anilor '80 şi numai pentru câteva clipe, solidaritatea revoltei colective, a refuzului net, explicit, strigat „în gura mare": „mai bine golan decât securist / mai bine mort decât comunist"! Dar Piaţa Universităţii în decembrie 1989, ca şi lecturile de la *Universitas*, vineri seara, în anii dinaintea căderii dictaturii comuniste, aparţin acum unei mitologii personale pe care îmi este tot mai greu s-o „ajustez" la „ora actuală", să o menţin în afara acelui decalaj orar care se interpune, de câte ori încerc să privesc înapoi, între personajul care eram atunci şi naratorul de acum. E o senzaţie stranie: am încercat-o deja când, plecată din ţară de mult timp, am aflat de moartea lui Cristi. Nu m-am obişnuit, şi cred că n-am să mă obişnuiesc vreodată cu ideea că amintirile pot să rai mai corespundă întru nimic spaţiului şi timpului real: ceva lipseşte, ca

într-a fotografie a unei părţi din oraş complet dispărute; geografia vieţii cotidiene se reface în jurul golurilor, absenţei. Scrisul însuşi devine, în timp, mitologie; dar, asemenea unui negativ al memoriei, mult mai fidel, este o mitologie în expansiune, din care nimic nu lipseşte. Este doar, inevitabil, un excurs neterminat… *a continuer, à suivre*.

DOINA TUDOROVICI

Născută la 19 august 1960, în oraşul Oltenița, jud. Călăraşi.

Absolventă a Facultăţii de Litere, Universitatea din Bucureşti, 1985.

Profesoară de română-franceză până în 1992.

Din 1992, jurnalist la: Evenimentul zilei", „zigzag", Radio Europa Liberă, „Privirea", „Informaţia Bucureşti", Mediafax şi „Ziarul Financiar". Colaborări permanente la „Contemporanul – ideea europeană" şi „Viaţa Românească" (cronici literare). Colaborări temporare la „Luceafărul" (cronici literare) şi alte reviste literare.

A publicat poezii în revistele: „România literară", „Contrapunct", „Luceafărul", „Contemporanul" ş.a.

Volume publicate:

Poeme provinciale, *Editura Litera, 1989 – 1990 (cartea, cenzurată, a fost împiedicată să apară până în ianuarie 1990)*, Un lucru peste puterile tale, *poeme, Editura Cartea Românească, 1993*, Amurgul Nobililor, *Editura PRO, 1998 – este o carte-document despre ultimii boieri români în viaţă, volum după care s-au făcut două filme (la Tele 7 ABC* şi *TVR)*.

Membră A.S.P.R.O. şi U.S.R.

Absentă din antologiile aşa-zisei generaţii, dar prezentă în dicţionarele generaţiei, ca şi în antologia domnului Laurenţiu Ulici, unde, sub fotografia subsemnatei apare numele Mariana Codruţ şi, evident un poem al distinsei mele colege.

Prezentare sub formă de baladă a ceea ce-aş fi putut să fiu…

ÎNCHINARE

Sire, adică domnule Mircea Martin, mentor al meu şi-al altora ca mine/ Cu sfială şi adâncă plecăciune îmi îngădui a vă mărturisi ultima-mi constatare practică, anume aceea că, din tot ce ni se întâmplă, 50% ni se şi cuvine/…

*

…Iată, deci, cum s-au aranjat de stau în mintea mea lucrurile

trecute: La început a fost *Cenaclul de luni*. Vine marea mea prietenă Ioana Carabăţ şi-mi spune: „Gruşenka” – aşa-mi zicea ea mie, iar eu ei, Nastasia – „care mă-nţelegi, ţi-am aranjat de-o lectură, diseară, la cenaclu (de Luni) dar eu lipsesc, aşa că descurcă-te! Mi-am făcut datoria şi te-am pus pe afiş lângă două nulităţi, ca să ieşi în evidenţă. E şansa ta, foloseşte-o!”

Nu ştiu cât a fost abilitate şi cât talent, în lectura aceea, dar îmi amintesc reacţiile de după, una mai bună decât alta, Florin Iaru, Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, Radu Călin Cristea şi alţii s-au întrecut în elogii. La urmă, ca întotdeauna, Nicolae Manolescu. Eram în al nouălea cer şi poate de aceea nu i-am observat pe distinşii domni: DanSilviu Boierescu, Horia Gârbea, Caius Dobrescu şi Marius Oprea cum mârâiau, de parcă pe masă nu s-ar fi aflat nişte poeme, ci oarecari ciolane refuzate lor. Băieţii, toţi făcuţi pentru poezie (s-a văzut ulterior, când primii doi au dat-o pe pornografie, iar ceilalţi cincisprezece pe proze şi doctorate), mârâiau ceva despre grup, organizat pe criteriul „Oricine în afară de Doina Tudorovici”. La început m-am întristat, dar apoi am jubilat, fiindcă de oriunde aş fi luat-o cu presupunerile, tot la concluzia că le stau în gât ajungeam.

A venit după aceea şi ziua desfiinţării *Cenaclului de luni*. Una dintre cele mai grele palme pe care comunismul le dădea literaturii tinere. Stăteam în holul facultăţii, cu Ioana, şi plângeam, când a intrat dl Nicolae Manolescu. L-am întrebat din ochi ce vom face de-acum înainte. Domnia sa ne-a spus atunci o propoziţie pe care n-o voi uita niciodată, aşa cum nu voi uita nici tristeţea de pe chipul marelui meu profesor, mentor şi, nu în cele din urmă, conducător al modestei mele lucrări de diplomă: „Nu mai am nicio putere”.

În aceeaşi zi, sau poate în alta – nu mai ţin minte, fiindcă, la tristeţe, ca şi la bucurie, timpul se opreşte – tot în holul facultăţii, dl Mircea Martin m-a întrebat, uşor contrariat: „Tu de ce nu vii la cenaclu?” Am tresărit. Aşadar exista un cenaclu şi eu nu ştiam. Exista, era al generaţiei mele şi eu trebuia să aflu acest lucru de la însuşi conducătorul *Universitas*-ului… M-am bucurat imens. Mi-am strâns repede ultimele producţii şi fuga cu ele la cenaclu. Au venit atunci (Doamne, ce bine că au venit!): Mircea Cărtărescu, Radu Călin Cristea, Ion Groşan, Constantin Abăluţă, Nastasia Maniu, Ion Bucluca şi încă mulţi alţi oameni serioşi, adică ne-nouăzecişti, mai exact scriitori valoroşi, pe care chiar îi interesa evoluţia subsemnatei. Spun acest

lucru cu mândrie şi, dacă-mi este îngăduit (dar şi dacă nu-mi este), spun că domniile lor au venit pentru mine. Cine nu mă crede, n-are decât să-i întrebe, eventual, dacă există o condică de prezenţă, să verifice frecvenţa la Cenaclul *Universitas* a acestora…

Dar să ne întoarcem la seara aceea, de neuitat acum, de uitat atunci! Sare Simona Popescu şi mă zgârie. Nu foarte tare, ce e drept, dar o face. Mă supăr, dar îmi trece, peste câţiva ani, când constat că aceeaşi Simonă mă felicită din toată inima (eu doar simt când oamenii sunt sinceri; pentru nesinceritate n-am, din păcate, organ!), pentru primul meu volum. Oricum, mă zgâriase o poetă şi tot o poetă mă asigura acum că nu trebuie să-mi fie teamă de critică, fiindcă volumul meu e foarte bun, Am crezut-o abia după ce am văzut primele (zece) recenzii. Dar aceasta se întâmplă în ’90, adică la vreo şapte ani de la seara în care mi-a fost dat să aud că, dacă nu scriu ca grupul, n-am ce să caut în grup. Atunci cred că a intervenit dl Constantin Abăluţă, care a semnalat în textele mele versuri memorabile. Eu nu le mai ştiu, dar sunt convinsă că domnia sa a avut dreptate. Pentru o bună înţelegere, menţionez că numai cei care mă laudă au dreptate. Tot în seara aceea, sau în altele (fiindcă atunci când eram la cenaclu, timpul se oprea), domnul Mircea Martin s-a aflat – mă bucur că o pot spune – între ciocan şi nicovală. Mai exact între mine şi ceilalţi nouăzecişti, care erau în stare să-mi reproşeze inclusiv neasortarea genţii cu pantofii. La celălalt pol, optzeciştii acceptau că mă pot îmbrăca oricum şi că, fapt fără precedent într-un cenaclu, dacă mă simt chiar nedreptăţită, nu am decât să trântesc uşile.

Ultimul cuvânt l-a avut, se-nţelege, dl Mircea Martin. Nu i-a fost deloc uşor să împace varza, capra şi lupul, mai cu seamă că nu ştia cât de tare ne iubim noi, adică eu şi grupul, nici cât preţ punem unii pe alţii, de fapt una pe alţii. A simţit, însă, că ceva este în neregulă, de aceea a conchis: „Nu sunt de acord cu ceea ce spun colegii Doinei Tudorovici, dar trebuie să recunosc faptul că textele din seara aceasta sunt mai slabe decât cele citite anterior”. Dl Mircea Martin îmi ridicase mingea la fileu, iar eu am folosit ocazia pentru a-i preciza că nu mai citisem niciodată la *Universitas*. Constantin Abăluţă a râs, spunând că este cea mai bună poantă de cenaclu, optzeciştii s-au amuzat copios. Numai subsemnata, după ce şi-a savurat savarina victoriei, a căzut pe gânduri. În fond, gândeam eu, dl Martin nu a vrut decât să ne împace, iar povestea cu lectura anterioară nu este altceva decât dovada că mă

preţuieşte, cel puţin că mă cunoaşte. Dl Mircea Martin este un foarte fin, poate prea fin, prea scrupulos pentru o lume atât de agresivă! Am simţit-o atunci, când am ieşit trântind uşile, şi ulterior, când tot domnia sa, şi tot în holul facultăţii (ba chiar şi la cursul de Teoria literaturii), m-a îndemnat să mă întorc la cenaclu. Am simţit-o din plin şi după ani de Harghita, când veneam la cenaclu cu primul meu volum. M-a tratat ca pe o boieroaică, mi-a dat ocazia să-mi iau revanşa, îndemnându-mă să recit. Nu mai ştiu cum a sunat îndemnul, dar am simţit că sunt răsfăţată ca pe vremuri, la *Cenaclul de luni*. Am recitat câteva versuri, singurele pe care mi le aminteam la vremea aceea, singurele pe care mi le amintesc şi acum: „Poate chiar la asta mă gândesc acum, când scriu/ acum când se clatină puntea pe care stau şi mă uit în jos". Nu-mi amintesc nici titlul poemului din care fac parte aceste versuri, fiindcă nu mai am de mult niciun exemplar din volumul de debut, îmi amintesc, însă, că dl Mircea Martin m-a îndemnat să continui, să recit cât mai mult… Era un alt fel de a mă consola pentru anii de provincie, pentru amărăciunea cu care părăsisem cenaclul şi Bucureştiul. Aş fi recitat cincizeci de poeme, pe nerăsuflate, dar în creierul meu, doldora de versuri ale altora, nu găseam niciunul „personal". Ce n-aş fi dat atunci să mi-l pot şterge din memorie măcar pe Cicerone Theodorescu, care mă obsedează de la zece ani, şi-n locul lui să introduc un fragment din „Poeme provinciale"…

Au venit apoi şi vremurile acestea. Eram entuziaşti, deşi Nino Stratan ne avertizase: „Aici unde-am ajuns e mai bine ca binele/ egali în prostie, ăsta e finele". Nu mă mai leg de „permanenţii" cenaclului, cu care mai mult m-am certat, şi înainte, şi după, ci prefer să mă gândesc la dl Mircea Martin. Nu ştiu de ce, dar eu, în ciuda celor întâmplate, am avut mereu sentimentul că domnia sa mă ajută mai puţin decât pe ceilalţi, nu pentru că mă preţuieşte mai puţin, ci tocmai pentru că ceilalţi au (aveau) mai multă nevoie de ajutor decât mine. De altfel, cred că mi-a şi spus într-o zi acest lucru. Eram la o lansare de carte. O antologie a generaţiei, alcătuită după aceleaşi criteriu, „oricine în afară de Doina Teodorovici". Pe când le mulţumeam pentru imensul favor pe care mi-l făcuseră, excluzându-mă – de data aceasta chiar nu aş fi avut ce să caut printre cei antologaţi –, îl aud pe dl Mircea Martin: „Să ştii că eu ţin şi la tine, şi la ei". Aşadar nu mă înşelasem. Sau poate că domnia sa, cunoscându-mi firea, îmi spusese ceea ce ştia că vreau să aud? Nu importă; mi-au mai exploatat şi alţii credulitatea şi, după ce s-au văzut

cu sacii în pod, primul pieton pe care l-au accidentat am fost eu (deşi traversam regulamentar). Evident, nu este cazul domnului Martin, ci tot al „geniilor de la cenaclu. Nu mă pot abţine de la câteva exemple:

1. Vin la mine (lucram la „Evenimentul zilei") DanSilviu Boierescu şi Horia Gârbea. Temenele, plecăciuni, dedicaţii de genul „Colegei şi prietenei noastre" etc, etc. adică să le fac publicitate. Şi eu îi ajut, să zicem cu gândul la dl Martin, pe care mi-l imaginam spunându-mi: „Hai, Doina, fii tu cea care face primul pas!". Rezultatul a fost cutremurător: DanSilviu Boierescu, făcându-şi de lucru printre manuscrisele concursului de poezie de la Asociaţia Scriitorilor de Bucureşti, 1992, doseşte volumul subsemnatei. (Scandalul este cunoscut; nu are rost să dau amănunte!). Ură, teamă, complex, viciu? Firește, dar de ce?

2. Vine la mine Daniel Bănulescu, pe care-l ajutasem de multe ori, cum ar spune el însuşi „uneori chiar împotriva voinţei mele", şi mă roagă insistent să particip la o lansare – poate aceeaşi. Acolo, constat că grupul iarăşi mârâie.

Şi mai constat că însuşi Daniel mârâie la unison. Iată pentru ce mă invitase! Şi iată de ce, pentru mine, Cenaclul *Universitas* înseamnă decât Mircea Martin. Mă va crede sinceră, fiindcă nu am niciun interes, mai cu seamă fiindcă, în mare parte, întâmplările relatate îi sunt cunoscute. Ce nu ştie dl Martin este că domnia sa mie mi-a purtat noroc.

SAVIANA STĂNESCU

Născută pe 15 februarie 1967 la Bucureşti.

A publicat patru volume de poezie şi trei de teatru – printre care Apocalipsa gonflabilă (*cea mai bună piesă românească a anului 1999*, *Gala UNITER*), *black milk* (*4 piese în română şi engleză*) *şi* Numărătoarea inversă (*câştigătoare a Premiului acordat de Centrul Antoine Vitez*, *Paris*). *Piesele sale au fost prezentate atât în Anglia*, *America*, *Franţa cât şi Ungaria*, *Muntenegru*, *Macedonia*, *România*. *Producţiile recente din New York includ piesa* Yokastas (*pusă în scenă de Richard Schechner*) *la Teatrul La MaMa*, Balkan Blues, în *cadrul Frânge Festival*, Să epilăm spre vest (*Waxing West*), *în cadrul proiectului Teatrul Imigranţilor şi la Teatrul Lark*, *precum şi piesele scurte Jelly Love and Peanut Butter*, *la Manhattan Theatre Source*, *şi* Aurolac Blues, *la Centrul pentru Arte Here*. *A fost director de proiecte interdisciplinare la Muzeul Naţional al Literaturii Române şi a desfăşurat o activitate*

susţinută în critica de arte, în special de teatru (în presa scrisă, la TVR International şi la Radio Europa Liberă). Deţine o diplomă de masterat în Studiile artelor spectacolului (2001 – 2002, prin programul Fulbright) şi un Masterat în dramaturgie (Premiul John Golden pentru dramaturgie), ambele acordate de şcoala de Arte Tisch, Universitatea New York.

New York via *Universitas*

Trăiesc la New York de cinci ani, am adunat diplome artistice şi academice, am făcut spectacole, am publicat cărţi, am avut numele pe afişe, predau la New York University în departamentul de Dramă – totul pare ideal, văzut de departe.

Am început să scriu piese „politice", ele descriu experienţa imigranţilor est-europeni în America, un subiect practic neexplorat pe scenele Broadway-ului. Vorbesc pe la conferinţe de felul în care viaţa personală şi identitatea personajelor mele sunt determinate de contextul social şi politic în care s-au născut şi au trăit; pe scurt, mi-am auto-atribuit misiunea de a-i face pe americani să vadă partea obscură a New York-ului: noii imigranţi. Pierduţi în viaţa palpitantă şi strălucitoare a marelui oraş, sunt „micii" oameni cu problemele lor zilnice.

Prima mea piesă scrisă direct în engleză, *Waxing West*, este povestea unei femei din generaţia mea, a celor născuţi în jurul „babyboom" sau, pe româneşte, „decreţeii" – copiii ajunşi pe lume ca urmare a decretului lui Ceauşescu prin care populaţia României socialiste trebuia mărită cu orice preţ.

S-ar putea ca pentru generaţiile tinere din România anului 2008 toate aceste poveşti cu fantome comuniste din trecut să nu mai fie relevante. Totuşi, într-un sens mai larg, faptul că viaţa noastră este determinată şi condiţionată de locul unde ne-am născut, faptul că nu putem scăpa de România din venele noastre oriunde am fugi, oriunde am încerca să ne construim o nouă viaţă şi o nouă identitate, este un lucru asupra căruia toate generaţiile merită să reflecteze.

Aici, în America, un loc suprarealist pentru noi cei de acum douăzeci de ani, am reuşit să-mi pun pentru prima dată câteva întrebări îndelung amânate: cine sunt, ce vreau, cum pot obţine ceea ce vreau? Da, am devenit poate mai pragmatică, dar e un pragmatism ce generează întrebări necesare, îmi amintesc, desigur, cum pluteam undeva la suprafaţa vieţii, prin 1987 – 88, când mergeam tremurând

de emoţie, la Cenaclul *Universitas*, condus de Mircea Martin. Acolo, în încăperea rece unde tot felul de „ciudaţi" citeau poezie, era singurul loc unde mă simţeam aproape de mine însămi. Simţeam că belongcum zic americanii – ca aparţin acelui loc. La presiunile părinţilor (ajungi la ţară cu filologia, noi n-avem pile la Partid ca să te aducem la oraş!), eram studentă la Automatică, străduindu-mă, fără succes, să fiu iar eleva model din liceul de provincie. Realitatea era că, în sfârşit, ieşisem de sub tutela unor părinţi extrem de iubitori şi de grijulii care „ştiau" întotdeauna mai bine ce-i trebuie copilului şi începusem să descopăr că există alternative la un drum predeterminat (măcar la atâta lucru au fost bune matematicile superioare…)

Plecarea mea în Capitală, ca studentă, a fost prima dintr-un şir cehovian de strigăte dacă interioare ce converteau cunoscutul „La Moscova, la Moscova!" în „La Bucureşti, la Bucureşti!", apoi în „La *Universitas*, la *Universitas*!", pentru a culmina cu „La New York, la New York!"

Să zăbovesc o clipă la *Universitas*. Erau acolo Cristian Popescu, poetul genial însoţit de frumoasa şi stilată Laura Covaci, care părea un personaj-muză-artist, decupat din saloanele pariziene şi cafenelele boeme ale tuturor avangardelor. Erau Daniel Bănulescu şi Horia Gârbea, cei care m-au invitat prima dată la o bere cu „gaşca", iniţiindu-mă într-o viaţă boemă pe care până atunci o trăisem doar la modul livresc. Era acolo şi DanSilviu Boierescu, sarcastic şi jovial, navetist şi critic, un spirit de care nu ştiam exact cum să mă apropii. Şi era, desigur, profesorul Mircea Martin, un fel de zeu al literaturii şi artelor pentru frustrata student! la calculatoare ce eram pe atunci.

Kunderianul „viaţa e în altă parte" era motto-ul meu (şi al altora din Estul comunist şi sălbatic…), dar *Universitas* a reuşit să mă facă să-l uit din când în când, Am citit şi eu poezie într-o zi. Grupul mi-a „desfiinţat" toate poemele în afară de unul, un poem contorsionat, fragmentat, în care ziceam că: „Tata a fost clovn. Şi mama, Bocitoare. Plătită de unii şi de alţii. Când era un mort, era mama. Cea care plângea". Etc. etc. De atunci am rămas „poeta cu bocitoarele". Am mai citit de câteva ori, ani progresat la câteva poeme apreciate, după cinci ani am ajuns la prima carte. *Amor pe sârma ghimpată* publicată de Boierescu la Editura Phoenix, în colecţia „90". Aşa ani ajuns „nouăzecistă"… Un nou mileniu a început şi „nouăzecistă" a ajuns la New York, pornind într-o nouă călătorie: să scrie într-o altă limbă, să

„locuiască” limba engleză.

De câtva timp mă bântuie un gând: poate dacă făceam Filologia şi îmi găseam de timpuriu locul în limba şi literatura română, nu mai eram această neistovită „Masha” cehoviană, mereu în goană după un „universitas” unde să simtă iar şi iar fiorii învăţăcelului, drama *outsid*erului, bucuria acceptării şi a cuceririi unui nou tărâm creativ.

Pe de altă parte, e mereu nevoie de un „universitas” (aţi observat sper că l-am făcut deja substantiv comun) ca să-ţi menţină spiritul viu şi tânăr. Punct. Şi de la capăt.

ANCA MIZUMSCHI

Născută la 24 noiembrie 1964, în Constanţa.

Absolventă a Universităţii de Medicină şi Farmacie „Carol Davila”, Bucureşti, secţia Medicină generală (1990), teza de absolvire: Vasile Voiculescu – medicină şi poezie.

A lucrat după absolvire doi ani ca medic la Spitalul „Griviţa” din Bucureşti, apoi a *renunţat definitiv la a practica medicina. A fost redactor de carte la Editura Viitorul Românesc, ziaristă la cotidianul „Ora” – la rubrica Cultură –, a avut colaborări la mai multe ziare şi reviste (1990 – 1994), a fost producător şi realizator de emisiune culturală la radio, a publicat articole şi eseuri în „România literară”* etc.

În prezent, lucrează în marketing şi psihologia consumatorului, în formare ca psihoterapeut – Psihodramă clasică Moreno-art terapie.

Volume publicate:

Departe de Hemingway, *proză scurtă, Colecţia „Cartea cea mai mică”, 1989*; Est, *poeme, Editura Viitorul Românesc, 1993*; Opera Capitală, *poeme, Editura Albatros, 1995*; Poze cu zimţi, *poeme, Editura Brumar, 2008*.

Cine tăcea la Martin?

Nu îmi aduc aminte cum am ajuns să merg la cenaclu la Mircea Martin, constat chiar şi acum, după atâţia ani, că îmi este greu să îi spun *Universitas*, ca şi cum *Universitas* era un nume oficial pentru autorităţi, iar pentru noi, cei din interior era, pur şi simplu *la Martin*, de asemenea nu îmi aduc aminte cine mi-a spus prima dată de cenaclu sau cine m-a chemat acolo.

În schimb, îmi aduc aminte o scară lungă, pe care trebuia să urci până la capăt şi la fiecare palier peisajul se schimba ca într-un film neorealist italian, pentru că treceam printre scaune dezafectate scoase pe hol, nişte coruri studenţeşti care făceau repetiţii pentru „Cântarea

României", era foarte frig iarna şi o căldură umbroasă cum este în clădirile vechi vara, fetele şi băieţii pe care îi întâlneam în timp ce urcam purtau blugi aduşi de vaporeni şi tricouri chinezeşti care se vindeau în cămine. Din când în când, atunci când ajungeam în dreptul lor, se deschideau nişte uşi şi apăreau nişte tovarăşe secretare. Ce căutau nişte tovarăşe secretare la şase seara în clădirea Universităţii de pe Schitu Măgureanu? Cred că ele ştiau exact, eu nu.

În rest, era zgomot, se întrerupea destul de des lumina, mai erau sticle goale de brifcor lăsate prin colţurile palierelor, pe vremea acea puteai să combini brifcorul cu vodcă Wyborowa luată pe sub mână, dacă aveai relaţii. Dacă nu, beai vin spumos *rose* care umplea la liber metrii întregi de rafturi în toate alimentarele, în loc de mâncare, şi de la care mi s-a făcut rău odată într-o seară, când eram în practică la Poarta Albă cu facultatea de medicină şi am stat în penitenciarul de femei al Constanţei – dezafectat temporar, ca să aibă unde dormi tovarăşii studenţi pe perioada muncilor agricole.

După ce terminai de urcat scările, intrai într-o cameră, mult mai mică decât o sală de clasă, cu o masă mare pe centru, unde ne strângeam toţi, aşezându-ne de fiecare dată cam pe aceleaşi locuri: Cătălin Ţârlea şi Horia Gârbea lângă Profesorul Martin, Cristi Popescu lângă Cătălin, apoi Bănulescu, Luci Vasilescu şi ceilalţi. Eu stăteam undeva la capătul opus al mesei, cu faţa spre geamul dinspre Schitu Măgureanu, de obicei tăcând, de fapt, întotdeauna tăcând. Era mai tot timpul frig, masa era de culoare închisă şi cum nimeni nu ştergea praful, nici măcar femeia de serviciu care se uita suspicioasă la noi, puteai să te semnezi cu degetul. Dacă ar fi putut fi conservată, ar exista acum o masă mare de lemn cu multe semnături de nouăzecişti în originalul de acum 20 de ani. La începutul şedinţei de cenaclu, cei care fumau îşi făceau, din foi de caiete dictando sau din hârtie albă, scrumiere de hârtie care, pe măsură ce şedinţa continua până târziu, atunci când nu eram daţi afară de portar, se umpleau de scrum şi de mucuri de ţigări.

Cine vorbea la Martin? Ai casei, şi trebuie să reiau litania… Horia, Cătălin, Cristi, Dan Boierescu, Ruba care venea la mai toate şedinţele, Vinicius, din când în când Bucluca, din când în când Nino Stratan, grupul de la Braşov prin reprezentanţii lui şi câte un optzecist care se mai nimerea pe acolo să asiste la turnirele noastre, ca un nobil feudal fluturând stindardul cu semnele heraldice ale optzecismului,

care era nu doar la putere, dar părea şi veşnic. În cenzura dictaturii îţi puteai permite doar apologia textualismului şi a esteticii postmoderne care, fiind atât de abstracte, erau unica alternativă acceptată a realului. Ne puteam astfel ocupa în linişte de „postmodernismul definit ca fiind mefienţa în metanaraţiuni", în concepţia lui Jean François Lyotard, căci cu ce Dumnezeu altceva te puteai ocupa?

Cine tăcea la Martin? Păi, de obicei Martin însuşi, precum şi mulţi dintre cei executaţi, eu îmi aduc aminte doar de execuţia celor cu valoare literară indubitabilă ca Gălăţanu şi Ioan Es. Pop şi câteva comentarii la adresa lui Augustin Ioan, dar cu siguranţă, au fost mulţi alţii. Deşi avea şi cenaclul idiosincraziile şi partizanatele lui, pentru că în principiu nu te iei de „ai tăi", chiar dacă au o zi proastă, la Martin cei care citeau erau executaţi de cele mai multe ori fără răutate, atât cât îmi aduc aminte acum, plătind tributul datorat nostalgiei şi distanţei în timp. Era mai mult o atitudine teribilistă conform căreia, dacă ai fi afirmat despre un lucru bine scris că este necondiţionat valoros, ai fi putut fi acuzat la rândul tău că nu eşti suficient de critic. Nota noastră de rebeli „până la capăt" semăna foarte tare, îmi este teamă, cu atitudinea de duri a băieţilor mei, uşor trecuţi de adolescenţă în momentul de faţă, atitudine normală din punctul lor de vedere, pentru că aşa e *cool*. Dacă eşti critic, dom'le, păi atunci, trebuie să critici!

Cine rezista acestui ritual de iniţiere, în urma căruia ar fi devenit bărbat chiar şi într-un trib din Africa, era, de cele mai multe ori, destul de repede asimilat grupului la Martin, dacă bineînţeles voia, iar timpul şi distanţele geografice îi permiteau să vină suficient de des la cenaclu. Asta nu însemna neapărat o blândeţe dinainte asumată a comentariilor la viitoarele lecturi – am asistat inclusiv la o lectură a lui Cristi Popescu întâmpinată extrem de circumspect – dar se instala un fel de recunoaştere a valorii, un fel de… OK, ce a citit azi nu e chiar strălucit, dar… până la urmă, vorbim de Cristi Popescu pe care îl cunoaştem!

Mecanismul criticii în cenaclu avea şi o dimensiune mai amplă şi mai profundă, de care am devenit conştientă abia ulterior, când am perceput-o ca fiind o formă de rezistenţă la propaganda de afară. Pe vremea aceea, toţi trăiam o epocă luminoasă de mari împliniri, îndrumaţi de luceferi scriitori, care străluceau pe cerul patriei mai ceva decât Eminescu, devenit un fel de Luceafăr-şef menit să gireze, în concepţia oficială, lipsa de valoare a celorlalţi luceferi mai mici. Iar în această atmosferă, tovarăşa Clătici ne cenzura atunci când opera

noastră minoră nu reflecta luminozitatea intensă şi pozitivă în care trăiam. Totul era atât de ditirambic şi laudativ în general, că ajunsesem să trăim o stare de intoxicare cu adjective pozitive, iar din această perspectivă critica excesivă din cenaclu îmi pare acum o formă de igienă mentală şi de reinstaurare a echilibrului.

Cât timp tăcea Martin? Martin tăcea tot timpul şedinţei, până aproape de sfârşit, şi din când în când scria notiţe. Pe lângă el, tăceau mulţi alţii, printre care şi eu, venită din exteriorul grupului, debutată de Alex Ştefănescu în S.L.A.S.T., după ce acesta îmi răspunsese la *poşta redacţiei*, primul exerciţiu critic din viaţa mea pe un text de încă mizumschi, exerciţiu pe care nu am cum să-l uit vreodată, pentru că mi s-a întâmplat în ultimul an de liceu şi a născut dorinţa de a merge la Bucureşti, unde mergeam oricum, pentru că intrasem la Medicină. Era de fapt dorinţa de a cunoaşte Bucureştiul cenaclurilor, ceea ce pentru provinciala de atunci însemna un progres uriaş din punctul meu de vedere, plictisită să trăiesc la Tomis, precum Ovid, şi să fiu declarată o valoroasă mlădiţă dobrogeană pe la tot soiu' de concursuri interjudeţene. O dată ajunsă aici, am început să tac în cenaclu timp de mulţi ani, ca şi cum scopul fusese atins şi restul venea de la sine. Aşa că am tăcut, urcând scara până la ultimul etaj în fiecare săptămână, am tăcut mult şi bine, dar, cu fiecare comentariu căreia i-am fost martoră, am devenit, insesizabil pe atunci, dar foarte clar mie acum, *dintre cei care mergeau la Martin*. Prin '89, când a apărut şi volumaşul meu, în *cartea cea mai mică*, aveam deja sentimentul de apartenenţă la un grup mai mare, amestecând optzecişti şi nouăzecişti deopotrivă, grup care mergea de obicei de două ori pe săptămână la cenaclu, marţi la Croh şi vineri la Martin, în aceeaşi sală.

Ca şi cum sala de cenaclu a acelei perioade ar fi fost investită cu puterea de a crea legături umane indisolubile, chiar şi atunci când sunt negate cu vehemenţă, ca să conteşti ceva trebuie să accepţi că există şi că e investit cu semnificaţie, toţi cei pe care i-am cunoscut atunci vor popula mitologia mea interioară pentru tot restul vieţii şi nimic din ce se va întâmpla cu fiecare dintre ei în parte nu îmi va fi indiferent. Acest sentiment de apartenenţă la grup, instalat atunci, nu m-a mai părăsit nicio secundă, nici când lucra Cristi Popescu la „Adevărul Literar şi Artistic" şi citeam versuri câte juma' de noapte, în apartamentul cu linoleum pe jos din cartierul Aviaţiei, unde locuia familia mea de pe atunci, astfel încât după atâtea jumătăţi de nopţi – cei doi cristi

Popescu stăteau mai mult, dar eu aveam copii mici – mi s-a întâmplat o carte întreagă dedicată aceluia dintre ei care era poet, nici în după-amiezile când stăteam pe terasă la M.R.L. cu Saviana şi cu Diana Manole, aşteptând să apară Condeescu, nici când urcam, deşi am rău de înălţime, până sub acoperişul blocului Sabena, ca să îl scot din bârlog pe Lucian Branea, şi nici în noaptea de 21 Decembrie, când ştiu cu exactitate că Iulian Costache putea să moară la baricada de la Inter.

Când vorbea Martin? Martin vorbea întotdeauna la sfârşit, cu tact şi eleganţă. Dacă victima fusese prea intens mursecată în opinia lui, punea lucrurile la loc cu un soi de normalitate neostentativă, dacă, dimpotrivă, fusese o şedinţă cu prea multe prietenii literare afişate, le mai ajusta din *poignet*.

L-am reîntâlnit după foarte mulţi ani de când cenaclul lui încetase să existe, undeva pe holurile de la Filologie, aproape neschimbat fizic şi, cu aceeaşi eleganţă academică, a acceptat să vină şi să vorbească la lansarea mea de carte, deşi nu mă mai văzuse de o veşnicie, doar pentru că şi eu fusesem pe vremuri… la Martin.

Când am început eu să vorbesc? Foarte târziu. I-am cunoscut pe marea lor majoritate în perioada ’86—87—88 şi am început să îi caut 20 de ani mai târziu, când i-am regăsit modificaţi de boli, de kilogramele în plus, de divorţuri şi de responsabilitatea propriilor copii, unii dintre ei cu mai multe rânduri de copii, mari şi mici, marcaţi de apariţia primelor pietre funerare ale generaţiei. De ce i-am căutat? Pentru că am scris un poem pentru ei, poem care se termina aşa…

*până la urmă toată frumuseţea lumii începea în noi nu a*veam *cărţi de vizită nu ne chema în niciun fel de aceea de fiecare dată când coboram pe schitu măgureanu atingând linia orizontului ca o navă oamenii întorceau capul după poezie hipnotizaţi de şoldurile ei uriaşe de amantă regală*

…şi era dedicat unei generaţii care a avut puterea să îşi cristalizeze identitatea în condiţiile în care până şi supravieţuirea literară era pusă sub semnul întrebării. Totul ni s-a întâmplat cu câtva timp înainte ca anii ’90 să apară efectiv la orizont, cu tot ce au adus ei, pentru fiecare dintre noi în parte şi pentru generaţia noastră în comun.

IOAN ES. POP

Născut pe 27 martie 1958, *în localitatea Vărai*, *judeţul Maramureş*.

Absolvent al Facultăţii de Filologie a Universităţii din Baia Mare,

secţia română-engleză, 1983.

Ocupaţia actuală: *jurnalist, editor-şef al „Ziarului de Duminică" şi senior editor al revistei de ştiinţă, tehnologie şi călătorii „Descoperă"*.

Volume publicate:

Ieudul fără ieşire, *Editura Cartea Românească, 1994, Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România şi din Republica Moldova*; Porcec, *Editura Cartea Românească, colecţia „Poeţii oraşului Bucureşti", 1994*; Pantelimon 113 bis, *Editura Cartea Românească, 1999, Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Oraşului Bucureşti şi Premiul Academiei Române*; Podul, *Editura Cartea Românească, colecţia „Hyperion", 2000*; Rugăciunea de antracit (The Anthracite Prayer), *volum bilingv, în limbile română şi engleză, Editura Dacia, 2002*; Petrecere de pietoni, *Editura Paralela 45, 2003, Premiul Asociaţiei Scriitorilor Profesionişti din România, Premiul Uniunii Scriitorilor din România*; Confort 2 îmbunătăţit (*împreună cu Lucian Vasilescu*), *Editura Publicaţiilor pentru Străinătate, 2004*; Lumile livide (The Livid Worlds), *Editura Institutului Cultural Român, 2004*.

Distincţii obţinute:

Ordinul Meritul Cultural în grad de ofiţer, 2004

A fost invitat să participe la Festivalul Internaţional de Poezie de la Rotterdam, ediţia 2006.

Lumea în trei zile

'87—88, din toamnă până-n primăvară

Memoria mea este nouăzeci la sută afectivă, fapt care mi-a pricinuit de-a lungul vremii traume de nevindecat. Lipsa memoriei „deştepte" m-a privat şi mă privează încă de agilitatea şi volubilitatea celui care prinde şi se prinde repede de ceva, după cum mă privează şi de o autoevaluare fără complexe, pozitivă, trecându-mă, mai ales în perioada cât am fost elev, prin iadul corigentelor repetate şi chiar al repetenţiei, al unor umilinţe şi inhibiţii de care nu voi scăpa probabil niciodată. Cu acest handicap, asumat treptat dar nu şi depăşit, pornesc în evocarea momentelor puţine dar intense pe care le-am trăit în arena Cenaclului *Universitas*.

În toamna lui 1987, obţineam la Festivalul de Poezie de la Sighetul Marmaţiei, prin votul unui juriu din care făceau parte, printre alţii, Marin Sorescu, Laurenţiu Ulici, Nicolae Prelipceanu şi Daniel Drăgan, marele premiu, motiv pentru care, probabil, Laurenţiu Ulici le-a sugerat lui Paul Vinicius şi Daniel Bănulescu, membri activi ai

Universilasului, să mă invite la Bucureşti, pentru o lectură în cadrul cenaclului. Câteva luni mai târziu, acest lucru chiar se întâmpla. Era, cred, primăvara anului 1988. Am citit printre altele atunci „iarnă cu Mircea" şi fragmente din „ieudul fără ieşire", sub farurile enorme, hipnotice, ale ochilor lui Cristian Popescu, pe care l-am şi cunoscut cu acea ocazie. Pomenesc de ochii lui pentru că m-au ţintuit fără încetare pe tot parcursul lecturii şi al discuţiilor, ca pe o muscă în insectar.

Popescu m-a ras atunci sau, oricum, m-a făcut provincial minor, ceea ce, vreme de câteva ceasuri, m-a silit să-i port o „recunoştinţă" ucigătoare. Au vorbit şi alţi lupi tineri – Cătălin Ţârlea, Horia Gârbea, Paul Vinicius, Daniel Banulescu, Radu Sergiu Ruba –, unii luându-mi partea, alţii sancţionându-mă. Apoi a venit rândul lui Laurenţiu Ulici, care m-a apărat cu convingere, cu pasiune chiar. Cuvântul final i-a revenit lui Mircea Martin, în calitate de mentor al grupului. Evaluarea lui, apropiată de a lui Laurenţiu Ulici, mi-a făcut nespus de mult bine şi până la urmă scorul mi-a fost favorabil, fapt care m-a ajutat să rezist încă o vreme la Ieud, unde am continuat să fiu profesor până în anul 1989, când am hotărât că, de nu mă voi muta la Bucureşti, viaţa şi poezia mea vor muri.

Nu pot să nu adaug acestui episod faptul că, după cenaclu, am plecat împreună cu Daniel Banulescu, Paul Vinicius şi Cristian Popescu acasă la Banulescu, unde, urmarea kilogramului de palincă de Maramureş băut frăţeşte, a dialogului de o noapte şi a efuziunilor popesciene, mi s-a părut că, în sfârşit, am fost primit între ei ca egal.

Cimitir, *liceu al tinereţii mele*

Diacon fiind, tatăl meu avea în administrare un cimitir unde vara coseam finul de pe morminte, iar toamna adunam prune. Pe când aveam şapte-opt ani, pe una dintre crucile proaspăt plantate în pământ a apărut şi primul epitaf din acest cimitir: „Trecător ce-mi calci ţărâna/ Nu fi mândru-n cimitir/ Noi aici suntem acasă/ Tu eşti numai musafir". N-am uitat niciodată acest catren, a cărui realitate s-a suprapus de nenumărate ori peste viaţa mea, inclusiv în perioada când, odată stabilit la Bucureşti, în 1989 m-am cazat la căminul de nefamilişti din strada Olteţului 15, alt Ieud, alt iad, alt cimitir. În acest cămin s-a născut poemul *olteţului 15*, *camera 305*, pe care l-am citit în 1990, la a doua şedinţă a Cenaclului *Universitas* la care participam. Credeam *olteţului 15* un text sub *ieudul fără ieşire*, socoteam că făcusem aici concesii de formulă, citadinizasem de dragul congenerilor mei, mă

trădasem. Ei, bine, succesul a fost neaşteptat, de această dată am înregistrat o unanimitate aproape înspăimântătoare, care m-a dus imediat cu gândul la faptul că totul era doar o înscenare menită să dezvăluie a doua zi un hohot general de râs. N-a fost aşa. Cristian Popescu şi Cătălin Ţârlea m-au asociat la planul lor de a edita revista „Nouăzeci", supliment al „Luceafărului", unde s-a formulat pentru întâia oară o ideologie a generaţiei literare post-optzeciste. În numărul doi al acelei reviste, pe două pagini mari şi late, poemul *olteţului 15*, *camera 305* a apărut adnotat de criticul Mircea Martin, care n-a scris ulterior despre cărţile mele, probabil tocmai pentru că acolo formulase tot ce era de formulat.

Tot cam pe atunci…

…dar nu sunt sigur dacă o lună, două sau trei mai târziu, am luat parte a treia şi ultima oară la o şedinţă a *Universitas-ului*. A citit Mihail Gălăţanu şi a fost rândul lui să sufere, pentru că primirea poeziilor sale a fost nemeritat de severă. A fost şi momentul când am luat pentru prima oară cuvântul: mie poezia lui Gălăţanu din acea seară îmi plăcuse mult, nu mă aşteptasem să fie atât de nenuanţat receptată, aveam chiar impresia că verdictul fusese programatic nedrept, iar Mircea Martin s-a aşezat de partea opiniei mele.

Se va spune că n-am fost un veritabil membru al Cenaclului *Universitas* şi n-aş zice ba dacă experienţa n-ar fi fost fundamentală pentru mine, dacă spiritul acelui grup n-ar fi continuat să trăiască în oamenii care l-au alcătuit, în paginile revistei „Nouăzeci" şi, ulterior, şi în ale altor publicaţii literare. *Universitasul* a trăit atâta timp cât membrii lui au avut nevoie de el pentru a-şi cristaliza propria identitate. Nici nu era nevoie de mai mult. Din aluatul lui au ieşit cărţi şi destine. Şi a fost noapte şi a fost zi.

Addenda la o evocare

Îmi face plăcere să reproduc în cele ce urmează adnotările pe care criticul Mircea Martin le-a făcut pe marginea poemului meu *olteţului 15*, *camera 305*, apărut în revista „Nouăzeci" nr. 2, din decembrie 1991. Trebuie să adaug, pentru o dreaptă aducere aminte, că adnotările au fost transcrise, cu litere voit copilăreşti, de către graficiana noastră de atunci, Stela Lie.

La fragmentul care începe cu versurile „ca o amară, mare pasăre marină/ nenorocul pluteşte peste căminele de nefamilişti/ din strada olteţului 15", comentariul profesorului sună cam aşa: „Poemul îşi

presimte parcă anvergura. Suflu epic. Ton aforistic. Oarecum impresia de măreţie persistă în ciuda temei derizorii, a cărei localizare iniţială se pierde apoi într-o geografie imaginară. Mişcarea e aproximativ aceeaşi în secvenţa următoare: evocarea concretă capătă prin analiză însemnele exemplarităţii. Mizeriei materiale şi morale i se atribuie o demnitate neaşteptată. Înjurătura, ca şi beţia, devine un ritual".

„Încă o elevaţie mai e încercată prin identificarea generoasă a poetului, o spiritualitate întemeiată pe căinţă, dar totul recade în cămaşa boţită a vieţii de fiecare zi", spune comentariul referindu-se la versurile „aici nu stau decât doar cei ca noi/ aici viaţa se bea şi moartea se uită/ numai în rare clipe de căinţă şi credinţă, noaptea/ zidurile se subţiază, se alungesc, se înalţă/ ca un giulgiu tremurător îmbrăcat de un trup nelumesc". Şi adnotările continuă astfel: „Teribilă reminiscenţă a deceniilor de teroare şi dedublare care vor obseda încă multă vreme conştiinţa poeţilor" („mereu umblu ca-nfăşurat în altcineva", zicea versul meu).

În legătură cu a doua piesă a ansamblului, *fotografia de grup*, criticul remarcă: „Alternarea registrelor este, cum se vede, un procedeu recurent în desfăşurarea acestui poem. Iată cum pe nesimţite, în plină relatare narcotică şi chiar cinică, apare o replică sacră, iar Portretul de grup devine un fel de *Cină de taină*. Semne de aceeaşi natură ni s-a mai dat ceva mai înainte, poetul vorbind de „un trup nelumesc".

La *calvarul*, text care aduce în prim-plan păianjenul lui Einstein, se spune: „Pentru a evita (ori amâna) căderea în patetic la care ar fi riscat să conducă persistenţa în cadrul biblic, poetul închipuie aici un alt plan al poemului său; avem în faţă o secvenţă onirică sau pur şi simplu fantezistă, tratată în manieră postmodernistă".

Mă opresc o clipă pe nisipul încă fierbinte al acestor transcrieri pentru a-mi aminti că ideea publicării poemului alături de adnotările domnului Martin şi în grafia Stelei Lie i-a aparţinut lui Cristian Popescu, în timp ce ideea reproducerii fotografiei de buletin a lui Hans în dreptul poemului *pasărea hans* a fost a mea. La paginare, ne-am adunat – Popescu, „Târlea, Stela Lie şi subsemnatul – într-un veritabil cenaclu, dându-i „sugestii", cale de mai multe ore, paginatorului Vasile.

Şi am ajuns la fragmentul intitulat *arcul de triumf*, căruia Mircea Martin i-a consacrat următorul comentariu: „Printre peripeţiile bahice se intercalează un dram al calvarului. Figura Christului anonim şi beţiv

este o intuiție extraordinară. Ea dă o replică din cotidianul sfârșitului nostru de secol și de mileniu unui alt Christ, care căuta, la rându-i, adăpost și apărare: „Ia-mă în brațe și-ascunde-mă bine!”. „Următorul text, *botezul*, este, potrivit comentatorului, „o altă intruziune fantezistă, de această dată cu toate planurile ridicându-se simultan: timpul și parodia lui, evanghelicul și deriziunea lui, în perimetrul aceleiași mentalități care se dispensează de orice criterii. (...) Itinerariul inițiatic se prelungește, ironia subminându-i atât cât să-l facă posibil ca o convenție poetică”.

În dreptul poemului cu numărul 9, *zoii*, criticul a notat: „discurs de un tragism sfâșietor în brutalitatea lui! Performanța, artistic vorbind, a poetului e de a fi descoperit acest punct de vedere.”, iar lângă piesa de încheiere regăsesc o concluzie care nu conține să îmi încălzească inima: „Pop e un poet care, într-o epocă a supremației ludicului, nu se joacă deloc cu poezia. El își supune umorul, ironia și tandrețea unei dicțiuni tragice, unei meditații grave asupra existenței. Ca și *ieudul fără ieșire*, celălalt mare poem al său, *oltețului 15* va reprezenta un titlu de referință în poezia deceniului care începe, precum, de pildă, *Budila-Expres* al lui Alexandru Mușina pentru anii ’80”.

MIHAIL GĂLĂȚANU

Născut la 11 septembrie 1963, în Galați.

Director al revistei „Flacăra”.

A terminat Universitatea de Fizică-Mecanică, cu specializarea în Bazele Cercetării Experimentale, în 1988. Absolvent al unei școli post-universitare de Relații Internaționale (Paris, 1994 – 1995), organizate de Federația Internațională a Jurnaliștilor în colaborare cu Scie-Po și Comunitatea Europeană *– și soldate cu o diplomă internațională. Bursier al Guvernului Francez și al* Comunității Europene *(în aceeași perioadă).*

Volume publicate:

Poezie: Știri despre mine, *1987*, *Ed. Litera*; Scrâșnind în pumni, cu grație, *1993*, *Ed. Porto-Franco*; *Bunicul Kennedy*, *1996*, *Ed. Noduri și Semne*; Evanghelia lui Barabas, *1996*, *Ed. Cartea Românească*; Mireasa tuturor, *1997*, *Ed. Panteon*; Poetus captivus, *1998*, *Ed. Dominus*; Memorialul plăcerii, *2000*, *ASB & Ed. Coresi*; O noapte cu Patria, *2001*, *Ed. Vinea*; Româna cu prostii, *2001*, *Ed. Vinea*; Diapazonul plictisit, *2002*, *Ed. Dominus*; Mormântul meu se sapă singur, *2003*, *Ed. Vinea*,

recompensat cu Premiul A.S.B.; Apocalipsa printr-o gură de om, *2004*, *Ed*. *Dominus*; *Burta înstelată*, *2005*, *Ed*. *Vinea*; Inima de diamant, *2006*, *Ed*. *Vinea*. *Proză*: Meşterii de clopote, *Premiul Naţional de Proză „Liviu Rebreanu”*, *Ed*. *Matinal*, *1999*; Strada Plantelor, *2001*, *Ed*. *ALLFA*; Mireasa fără corp, *2002*, *reeditare 2006*, *Ed*. pro *Logos şi Ed*. *Muzeul Literaturii Române*. *Eseu*: *Literatura de cartier*: *Orbirea lui Tiresias* (*Un posibil manifest al generaţiei ’90*), *Ed*. *Muzeul Literaturii Române*, *2007*.

Prezent în antologia Manualul de literatură, *Ed*. *Vinea*, *2004*. *A fost tradus în S.U.A*., *Franţa*, *Slovenia*, *Serbia*, *Macedonia*, *Danemarca*, *Rusia*, *Bulgaria*, *Germania* etc.

Amintiri de la *Universitas*. „La Martin”.

Prima mea întâlnire cu Cenaclul *Universitas* a fost una mijlocită. Locuiam în Galaţi şi participam, în fiecare vară, la taberele literare naţionale (studenţeşti). Prima dintre ele a fost cea din 1984. A fost i prima dată când auzeam despre *Universitas*, deşi nu participasem la nicio şedinţă. Deja debutasem în S.L.A.S.T. („Suplimentul literar al Scânteii Tineretului”), condus în acea vreme de Ion Cristoiu – cu o prezentare entuziastă a lui Alex. Ştefănescu, pentru care n-am să-i pot mulţumi niciodată îndeajuns.

Eram student în anul doi, aveam 20 – 21 de ani şi mă aflam profund interesat de tot ce s-ar fi putut experimenta în literatură. Confruntarea cu valorile *Universitas* a venit mai târziu, în 1985 – 1986. Momentul pe care mi-l amintesc foarte bine a fost iulie-august 1986, la tabăra literară studenţească (naţională) de la Slănic-Moldova. A fost momentul triumfului lui Cristian Popescu, atunci când Laurenţiu Ulici a făcut cunoştinţă cu poezia lui şi a încercat să preia administrarea talentatului poet, care avea să ajungă un soi de instituţie nouăzecistă. Erau mulţi scriitori „consacraţi” printre participanţi, dintre care mi-i amintesc pe Marin Sorescu şi Ioan Bucluca. Erau, dintre ceilalţi care frecventau *Universitas*, Simona Popescu, Caius Dobrescu, cred că şi Andrei Bodiu. Buhul grupului de la *Universitas*, trebuie să recunosc, nu era, aşa cum a ajuns el la mine, foarte bun. Sau, mai degrabă, cred că noi îi priveam pe respectivii cenacliști cu mefienţă. Grupul gălăţenilor, compus din Cristian Pavel, Petre Barbu, Simona Şerban (Alina Durbacă avea să i se adauge un an mai târziu, în tabăra de la Izvorul Mureşului, iar Adina Dabija avea doar zece ani şi, probabil, căuta încă sexul păpuşilor!) şi subsemnatul, resimţea contactul cu grupul bucureştean ca pe o competiţie regională. Cei de la *Universitas* ni se înfăţişau în

postura mofturosului mofluz şi înfumurat, deşi, în scurt timp, aveam să intrăm şi noi, într-un fel sau altul, pe uşa de la *Universitas*.

Prima lectură în cenaclu (exceptând, evident, pe cele din taberele literare, unde grupul *Universitas* era, de regulă, numeros) s-a produs prin 1987 (dacă nu chiar 1988). Mă programasem prin telefon şi, cum locuiam încă în Galaţi, am venit chiar în ziua lecturii (vineri) în Bucureşti, mai spre după-amiază. Eram însoţit de un singur „suporter", prietena mea de atunci, poeta Simona Şerban. Ţin destul de bine minte momentul în care am intrat pe uşă. În capul mesei trona Mircea Martin, exersând una din grimasele care l-au făcut celebru. În stânga lui şedea spărgătorul de gheaţă Horia Gârbea, iar alături de el iubita *en titre*, miss Gârbea a momentului, grecoaica giurgiuvită Ramona Fotiade. De partea cealaltă a mesei, Cristian Popescu, împreună cu mai multă lume. Să fi fost, în total, peste 20 de oameni, poate mai bine. Ostilităţile au fost deschise, cred, de Horia, care a zis şi că e bine ceva pe-acolo, dar nu prea. Singurul partizan (ponderat) al textelor a fost Ramona, foindu-se pe scaun lângă Horia. Nici Cristi Popescu nu s-a arătat prea încântat de texte. Ultimul a vorbit Martin, conchizând în alte câteva grimase că se poate mai mult, dar nu e foarte rău – cu prudenţă maximă şi, poate, chiar delicateţe, deh, ca să mai îndulcească hapul.

Cristian Popescu, deşi cu metehnele sale lumeşti (din care suntem dăruiţi cu toţii, din belşug), atunci când am venit în prima mea tentativă de a rămâne în Bucureşti (nereuşită), e vorba de vara lui '88, iulie-august, mi-a acordat un providenţial azil temporar chiar la el acasă, deasupra aprozarului din Iancului-Mihai Bravu. Îi sunt îndatorat, cu o formulă necroloagă din alea de-i plăceau lui, omului: veşnică recunoştinţă! Despre luna pe care am petrecut-o cu Popescu, se poate scrie separat, chiar un mic cotor de cărticică: la ce oră ne sculam fiecare, ce se întâmpla seara când ne strângeam pe la că-şi, lecturile în doi şi mai ales certurile (sau dihoniile), interminabilele certuri, căci de la textele fiecăruia se iscau mari dihonii, niciunul nu ceda, iar de înţeles nu era chip să cădem la învoieli (estetice) unul cu ălălalt. Fiecare făcea bucăţi-bucăţele (să te joci noaptea cu ele!), miş-fărămiş, poemele celuilalt, cu instrumentul neînduplecat al propriilor considerente. Dar Popescu avea cel puţin o calitate: era generos, chiria o plăteam în saleuri, pateuri, prăjituri, pâine, d-ale casei. Cel mai vesel era Popescu atunci când veneam cu prăjituri.

De tot şi de tot am reuşit să vin în Capitală abia pe la mijlocul lui

’89. Dacă înainte de a mă „fanariota”, veneam din Moldova mea la *Universitas* doar din când în când, cam o dată în ultima parte a cenaclului, septembrie-decembrie ’89, obişnuiam să mă întâlnesc aici cu Maria Timuc, gălăţeancă de-a mea, pripăşită prin Bucureşti, cu bărbat şi gravidă (uneori ieşea din cenaclu ca să vomite, pentru că avea o pârdalnică de sarcină toxică, pe care se încăpăţâna să o ţină).

Lucram pe atunci ca inginer în cercetare-proiectare, în Politehnică, mâncam la cantina întreprinderii şi dormeam la o gazdă pe strada Mihai Eminescu, chiar deasupra cinematografului „Viitorul”. De la film auzeam coloana sonoră de mai multe ori pe zi, aşa că o puteam învăţa pe de rost, apoi ştiam şi orele de film. Mă ajutase să obţin slujba, în generozitatea-i princiară, Alex Ştefănescu, care pe vremea aceea nu se dezabuzase încă de mine şi, ce-i drept, fără rezerve, mă iubea nebuneşte, ca pe copilul lui pe care nu l-a avut niciodată. Dragostea era reciprocă – şi încă este, nesmintită, astăzi – cel puţin dintr-o parte.

Citeam *Epistolar*, cred că îl împrumutasem de la Popescu, ăsta îl citise înaintea mea, mai mult, umbla cu el sub braţ. Şi Sartre, teatru, *Diavolul şi bunul Dumnezeu*, *Cu uşile închise*.

De Securitate eram negreşit urmăriţi. Dar, fără prea multă teamă, ne strângeam în subsolul lui Lucian Branea (Vagonul 13), ascultam Europa Liberă şi comentam ştirile de acolo, căderea cortinei de fier, congresul muribundului partid comunist. Ne unea un sentiment al căutărilor comune, al experimentului global. Şi dorinţa de a penetra în literatură, acolo unde, de fapt, nu e mai nimic de penetrat. Dar noi nu ştiam asta, din fericire, şi penetram, penetram…

Specificul nostru a fost determinat de o anume îngheţare a discuţiilor: Martin nu intervenea niciodată peste noi, decât dacă trebuia. Nu ţinea, absolut deloc, să-şi impună punctul de vedere – şi-l amintea cu discreţie vanitoasă, dar fără atributele exterioare ale autorităţii. Se căuta foarte mult, se experimentau formule şi se încerca o desprindere de marotele şi fetişurile optzeciste. *Universitas* era mai tolerant ca Junimea în protocolul său, dar mai neînduplecat cu cel care citeşte, care deseori era ras rău de tot şi ieşea cum nu se poate mai jumulit. Cred că, faţă de *Cenaclul de luni*, *Universitas* era mai puţin teoretizam. Se căutau mai mult formulele, fără acea agasantă manie justificativă, dusă uneori până la sforăitorul concept de brrr, „conştiinţă estetică”…

Pentru mine, cenaclul a suplinit, de bine de rău, ideea de liant pe care o constituia facultatea de filologie pentru studenţii ei scriptori de literatură: aici ne era cunoscut şi ne-am măsurat forţele. Cred că, dacă aş fi fost de la început, *Universitas* ar fi avut rolul unui catalizator excepţional pentru fragedele (aş îndrăzni să spun chiar instinctivele) mele concepţii de atunci. Pentru că unde confruntare nu există, nimic nu există. Din păcate, nu a fost aşa…

Rămân să mă bântuie în continuare serile în care mai stăteam de vorbă şi mergeam, uneori chiar pe jos, cu Radu Sergiu Ruba ori cu cel mai bun prieten al meu de la *Universitas-ul* (expresia s-a împământenit chiar în acest fel, în ciuda unei mici siluiri de limbă!) anilor ’88, Daniel Bănulescu, care se apuca, de fiecare dată când ne vedeam, să-mi livreze mari pachete de sfaturi. Şi cu care croiam interminabile şi irealizabile planuri din cuţite şi pahară…

Probe că am fost urmăriţi de Securitate le aducea direct cenzura pe textele noastre, mai ales pe cele pe care încercam să iei publicăm în revistele studenţeşti, cele mai liberale din vremea aceea. După o cronică la cartea lui Mircea Dinescu, *Exil pe-o boabă de piper*, precedată de o alta la; Traian T. Coşovei, semnătura mea a fost interzisă în revista locală studenţească, acolo unde ţineam, cu oarecari hiatusuri, rubrica de cronică literară în 1983 1985. Au fost înlăturate poemele şi celelalte texte, din ordinul cenzorului-şef, tovarăşul (de tristă amintire) Bontaş, lui Cristian Pavel, redactor-şef adjunct, fiind gata să-i sară ochelarii din orbite (e miop!) la auzul veştii. Nu agreez însă să-mi exhib frustrările (destul de numeroase) de atunci vis-à-vis de activitatea fostei Securităţi. Am vie în amintire o umilitoare experienţă, atunci când un securist al şcolii ne şantaja să ne denunţăm colegii care ascultau posturile străine de radio…

Portretele cele mai suculente ar trebui să aparţină siamezilor (pe atunci) Daniel Bănulescu şi Paul Vinicius, ultimul veşnic crai de tobă, iar primul amestecând frenetic realitatea cu ficţiunea, dorinţa cu verosimilul ei.

Bănulescu venea cu o hemoragie de proiecte generoase, cam unul la fiecare secundă. Nici acum n-a pierdut această înclinaţiune pentru animalele imposibile ale proiectelor, inorogii năzuinţelor noastre cele mai secrete. Vrăjea inofensiv gagici. Era când ciufut, ursuz cu prietenii, când gata să-şi pună toate relaţiile la bătaie numai pentru ca un prieten să capete măcar promisiunea că va publica o carte la

Editura X.

Cât despre mentor, el era atât de elegant încât, oricând, Cenaclul *Universitas* ar fi putut înlocui „Jokey-clubul" englezesc, fără ca nimeni să roşească.

— Un' te duci, fratelo? „LA Martin". Nume de azil, club, cârciumă, sală de aşteptare, rateş prădat…

VALENTIN IACOB

Născut pe 12 octombrie 1955, la Bucureşti.

Este poet, matematician şi jurnalist. Din 1992, redactor la revista „Formula AS".

În 1979 a *absolvit Facultatea de Matematică* a *Universităţii din Bucureşti, secţia Informatică, cu o licenţă în Inteligenţă Artificială. Până în 1993 a fost informatician şi profesor de matematică.*

Debut literar după decembrie 1989. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România şi al Asociaţiei Scriitorilor Profesionişti din România (A.S.P.R.O.).

Volume publicate:

Poezie: Petrogradul într-un pahar cu şampanie, *Editura Du Style, 1996*; Pianul kamikaze, *Editura Du Style, 1998*; Balada Craiului de Tobă, *Editura Eminescu, 1998*.

Poeme, proză, texte-limită: Clownul lui Hrist, *Editura Muzeul Literaturii Române, 2004*

Premii: *1996 – Premiul pentru debut „Poesis"*; *1997 – Premiul de debut pentru poezie al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti*; *1997 – Premiul pentru literatură pentru copii al Concursului naţional de literatură „Alexandru Odobescu" (Călăraşi)*; *1998 – Premiul pentru poezie al Colecţiei „Biblioteca oraşului Bucureşti", acordat de A.S.B.*

Nominalizări:

1997 – Premiul de debut pentru poezie al U.S.R.; *1997 – Premiul de debut pentru poezie al A.S.P.R.O.*

Prezent în antologia 1001 de poezii româneşti; i *lui Laurenţiu Ulici (1998)*.

Flotila de zeppeline

Amintirile mele de la Cenaclul *Universitas* se întretaie ca trecute printr-un tunel de ceaţă incandescentă. Pe atunci eram un june poet, veşnic aspirant, veşnic visând să public o carte ce nu mai venea niciodată. Deşi o rescriam fără încetare, încă nu purtam plete, nici mustaţă, în schimb căram mai tot timpul după mine o pereche de

ochelari şi o speranţă imuabilă ca un pariu pascalian pe destinul meu; speranţă uneori impertinentă, cel mai ades defensivă. Şi mai eram şi slăbănog. Un matematician nedecis, bâjbâind să se izoleze în literatură de lumile abrazive.

Cred că la *Universitas* m-a tras cu el vechiul meu prieten Horia Gârbea, care a fost, încă din 1981, primul dintre viitorii nouăzecişti pe care l-am cunoscut – pe cărarea poemelor. E drept că în ultimul an de existenţă al *Cenaclului de luni*, atunci când am pornit eu să-l frecventez, devenisem bun amic cu Doru Mareş, Traian T. Coşovei, Radu Călin Cristea şi destui alţii (până la urmă, eram toţi de-un leat!), iar luniştii mă luaseră oarecum în braţe – ba Ion Bogdan Lefter mă chiar alinta „matematicianul cenaclului". Dar *Cenaclul de luni* fusese dinamitat pentru „subversiune", iar eu rămăsesem cu gustul acelei stări de graţie intelectuală şi cu pofta poeziei intense şi libere de acolo. Aşa că apariţia Cenaclului *Universitas* a fost pentru mine un al doilea balon de oxigen cultural.

Dar ce balon, când la *Universitas* am descoperit o întreagă flotilă de zeppeline! Când delicate şi când războinice, atacau în picaj deodată cu viitorii mei prieteni nouăzecişti – printre lecturi dense şi comentarii înfocate. Căci discuţiile de aici, erau mai pătimaşe, mai tăioase decât la *Cenaclul de luni*, deşi nu mai puţin susţinute cultural. Din acel halou incandescent de amintiri întretăiate, cel mai puternic îmi apare figura profesorului Mircea Martin, flanând aplicat şi relaxat ca un chirurg, prin textele noastre. dom' profesor cu care, începând din acei ani, am stabilit o relaţie – dacă nu de mentorat, atunci în mod cert de ultimă autoritate, supervizând ori amendându-mi dibuirile. El, cu figura aceea a lui bonom-impasibilă, ascultându-ne pe toţi, cu o răbdare încrâncenată şi teribilă. Şi încercând, cu comentariul său de final, echilibrat şi de bon ton academic, să găsească un loc geometric al atâtor idei spumos divergente, scăpărate brownian în Cenaclu.

Uneori, discuţiile se mai lungeau seara la o bere, la vreun local din zona Pieţei Kogălniceanu, ce nu ţinea cont de ora draconică a închiderii. Aşa m-am apropiat de Daniel Bănulescu, de Cristi Popescu sau de Gelu Iova, care se mai rătăcea şi el pe la *Universitas*. Într-o astfel de seară, Cristi a scos din geantă şi mi-a arătat *Familia Popescu*, *în* formatul acela mic, pe hârtie de ziar. Şi citind-o acolo, la o masă din localul acela prost luminat – am rămas stupefiat! Descoperisem un poet cu un drum atât de personal, încât acest prim contact cu poezia

lui Cristi Popescu m-a făcut să-mi amân încă multă vreme prima lectură la *Universitas*. Originalitatea lui stimula, obliga! O singură dată mi se mai întâmplase ceva asemănător. Ascultasem, la *Cenaclul de luni*, o lectură târzie a unuia dintre „capii" cenaclului, a lui Florin Iaru; nonşalanţa verbului său poetic, comună de altfel, tuturor optzeciştilor, m-a zvârlit instantaneu din înmlăştinarea mea de o vreme în formule diluate. Şi brusc, am început să scriu altceva! Acuma, nu pot să spun că primul impact cu poezia lui Cristian Popescu a avut acelaşi efect, dar oricum starea aceea de libertate specială a poemelor lui m-a scuturat. Şi cum tot amânam să citesc, până la urmă Angela Marinescu (care în acei ani '80, mă încuraja destul de puternic) m-a aruncat în foc.

Prima mea lectură la Cenaclul *Universitas* a fost una extrem de disputată, chiar tensionată – ca de altfel toate celelalte ale mele, nu multe, care i-au urmat. Băieţii mi-au luat poemele la o puricare serioasă şi severă. Una care, de fiecare dată, mă făcea să mă izolez multă vreme după aceea. Dar şi să perseverez. Oricum, primirea asta la care nu mă aşteptasem era destul de departe de întâmpinările benigne de la *Cenaclul de luni*. Doar Angela Marinescu, cu cerbicia-i ştiută, a rostit un discurs favorabil mie. Iar dl. Martin – măcar nu m-a descurajat; asta ar mai fi lipsit!

Cel mai bine însă, îmi amintesc ultima lectură de la *Universitas*. S-a întâmplat în mai 1989. Atunci l-am adus, culmea! şi pe tatăl meu. Cred că sunt singurul poet român care a venit cu părinţii la cenaclu. Cu tata, în privinţa literaturii mele, aveam o relaţie destul de kafkiană. El era un inginer de elită care îngropase în sine un violonist şi un compozitor. Şi care nu prea credea în scrisul meu. Voia să rămân aşa cum mă ştia el: matematician. Iar eu voiam să-l conving – nu ştiu de ce era aşa important pentru mine – că pot să scriu şi poezie bună. Pe care el, de altfel, oricum n-o înţelegea. Şi cum tocmai scrisesem un grupaj de poeme care simţeam eu că sunt altceva, l-am convins pe tata să vină cu mine la Cenaclu, sigur fiind că reacţia scontat entuziastă a prietenilor îl va contamina şi pe el. Numai că, în zăpăceala mea, am uitat acasă poemul central al grupajului – „Hrişti xeroxaţi" (l-am publicat abia în 2004, în *Clownul lui Hrist*). Era, altminteri, singurul poem cu adevărat bun din grupajul acelui mai '89. Celelalte erau simple derivate lirice, gravitând în juru-i. Şi de parcă asta n-ar fi ajuns, de cum am păşit în clădirea din Schitu Măgureanu, am intrat în conflict – cu mintea mea febricitând la poeme şi cu încrederea aia pascaliană şi

insurgenţă într-al meu destin – cu unul dintre liderii de pe-acolo, pe care, de altfel, nici nu-l cunoşteam. Conflictul de atunci l-aş numi „puciul inginerilor". Cum a început? Mă dusesem – era pe acolo, la *Universitas* un soi de băruleţ – să beau un Cico din alea noroioase, singurele cu care ne mai puteam „regala" în acei ultimi ani negri. Şi liderul necunoscut s-a răstit scurt la mine cum că „să nu mai râd aşa tare" (de altfel, ăsta era şi-a rămas râsul meu!). Aşa că i-am răspuns şi eu fără să clipesc şi cam argotic: „bine, domnu' inginer!". Dar eu vorbeam chiar cu decanul Facultăţii de Română! (sau de Limbi străine, nu mai ţin minte exact) … Aşa că decanul ofuscat s-a dus glonţ în camera cenaclului, cerând interzicerea lecturii impertinentului Iacob care a îndrăznit să îl facă pe el „inginer". Atunci a intervenit – ca un veritabil Avram Iancu al Politehniei – tata. Observând ca, la rândul lui, domnul decan îl jigneşte şi pe el: că el, tata, e inginer şi se mândreşte cu asta. Ca la un semn s-au ridicat cu voinicie şi Horia Gârbea, Vinicius, Bănulescu & Co: că şi ei sunt ingineri – şi chiar erau. Şi brusc şi-au pus atunci „stema" de inginer pe piepturi mândre toţi cenacliştii, indiferent de studii, din pură solidaritate. A fost (păstrând proporţiile ludicului) o scenă cam ca aceea din Amsterdamul anilor '40 ocupat de nemţi, când toţi olandezii şi-au pus eticheta „evreu" la manşetă! Sau poate un soi de Piaţa Universităţii *à rebours*, *în* mic şi în avans. După aşa o nobilă răzmeriţă, cenzorul intrus a fost „ţistuit" trebuind să plece uşor confuz, înconjurat de „hoarda sălbatică" de ingineri (ca într-un western omonim şi faimos!). Începută, însă, sub auspicii nefaste, lectura mea a fost un dezastru! Băieţii m-au tocat mărunt. Îmi amintesc cum Paul Vinicius (şi cu el, alţii) îmi contabiliza adjectivele ce le împrăştiasem prin versuri, după vreun substantiv. Ziceau că-s prea multe! Până şi dl Martin, nu a avut încotro şi a trebuit să mă desfiinţeze. Doar reacţia tatii a fost neaşteptată: s-a apucat să transcrie cu mâna lui, înainte de a muri puţin mai târziu, toate poemele mele din seara aceea. Sunt singurul manuscris ce mi-a rămas de la el. A fost poate un testament, sau poate o încurajare delicată şi discretă, ca toată viaţa lui, nu! ştiu nici azi…

Adevărul e că în perioada aceea scriam inegal şi destul de rar. Aşa că şcoala de poezie de la Cenaclul *Universitas*, mi-a prins foarte bine. Flotila aia formidabilă de zeppeline culturale m-a forţat, m-a stimulat să-mi găsesc prin negare, prin delimitare, prin afirmare calea. Iar seara aia a mea de pomină, m-a determinat să stau complet izolat

patru ani de toţii prietenii mei nouăzeciști; căutându-mi, în liniște și cu obstinaţie, eul literar. Când, în 1996, am simţit că s-ar putea să am cu adevărat ceva de pus într-o carte, primii la care m-am dus au fost vechii prieteni de la *Universitas*. Daniel Bănulescu a contribuit decisiv ca *Petrogradul într-un pahar cu şampanie* să se coaguleze, în sfârşit; a făcut muncă aplicată, de critic. Ca la cenaclu. Când totul a fost gata, m-am dus, cum altfel, la Mircea Martin pentru verdictul final. De data asta, auspiciile au fost bune. Şi atunci, din amintirile mele întretăiate de la Cenaclul *Universitas*, asta rămâne: un grup de prieteni impetuoşi şi valoroşi care au reuşit să se afirme în forţă în literatura de azi. În spaţiul libertăţii. Pe lângă ei, m-am întâmplat şi eu. Şi mă întreb cum ar fi dacă, risipiţi cum suntem, ne-am aduna iar ca acum 20 de ani. Cu Cristi Popescu citindu-ne niscai poeme noi, de-ale lui. Citindu-ne de undeva de Sus, din sub Raiul îngerilor Popescu…

FEVRONIA NOVAC

Născută la 28 ianuarie 1969, la Bucureşti.

Poetă, eseistă, critic literar, traducătoare. A plecat din (ară în 1993.

Din 2001 lucrează ca administratoare de programe de cercetare la Consiliul canadian de cercetare în ştiinţe umane şi sociale din Ottawa; 2002 – Doctorat în literatură franceză – Universitatea din Ottawa – leza; Le parcours de l'écriture d'Alain Robbe-Grillet en fonction de la reception de ses oeuvres; *1996 – Masrerat în literatură franceză – University of Rochester, New York; 1992 – Masterat în filologie, dublă specializare: română – arabă; teza: Misticismul în operele lui Ibn Tufayl şi Michel Tournier.*

Publicaţii (selecţie):

Cărţi publicate: Ficţiuni, *Ed. Litera, 1992 – co-autoare; Barbie, Mafalda, Fevi, Cartea Românească, 1997 (nominalizare pentru Premiul U.S.R.)*; La vânătoare de comori, *Colecţia revistei „Argeş", 2007*; Marie, *Ed. Paralela 45, Colecţia Avanpost, 2007*; Ophelia is Wearing Perfume, *Ed. Nova International, 2008.*

Traduceri: *Paul Bowles*, Sheltering Sky (Cerul ocrotitor), *Ed. Univers, 1997 – co-traducătoare; Poezie canadiană şi poezie americană în „România literară", „Luceafărul", „Satul Natal"; Poezie arabă contemporană* – Calende – *iunie-iulie 1992.*

Eseuri şi recenzii: (*din 1990 până în prezent*) *în „România literară", „Luceafărul", „Contrapunct", „Calende", „Argeş", „Observatorul*

cultural”, „*Revista canadiană de literatură comparată*”, „*Symploke*” – *revistă de literatură comparată*, „*Literary Research*” / „*Recherche Littéraire*” (*Canada*), „*The French Review*” (*USA*), „*Voix plurielles*”, „*Agora*”, *USA*, *Meridian*” (*München*).

Cenaclul *Universitas*, o comunitate interpretativă

Cenaclul *Universitas*, condus de domnul profesor Mircea Martin, a fost pentru mine un topos important în anii facultăţii. Îmi amintesc că veneam uneori la cenaclu cu sora mea, Cătălina Novac, prozatoare, care era în liceu la vremea aceea.

Ţinut la clubul *Universitas* din strada Schitu Măgureanu, la intrarea în Cişmigiu, cenaclul acesta de vineri, ca şi echivalentul lui de marţi, Junimea, condus de profesorul Ovid S. Crohmălniceanu, reprezenta o şcoală literară paralelă, o altă facultate, cu seriozitatea gândirii şi criticii literare, dar mult mai interesantă pentru eterogenitatea şi libertatea (relativă, în vremea dictaturii ceauşiste) de exprimare, dincolo de bogăţia ficţiunii şi a imaginaţiei de care dădeau dovadă textele citite. Suportam cu stoicism ore în şir în fum de ţigară, într-o sală în care se ridica praful în permanenţă şi mi se împăienjeneau ochii de oboseală după o zi lungă de cursuri şi, deşi era un exerciţiu cu totul benevol, nu lipseam niciodată. Cenaclul era o ocazie unică unde, în lipsa posibilităţii de a-şi publica operele, din pricina cenzurii, scriitori de cea mai mare calitate veneau să citească din cele mai recente producţii ale lor. Cenaclul Junimea era specializat în proză şi Cenaclul *Universitas*, *în* poezie. În realitate, la cele două cercuri literare se citeau proza şi poezie, teatru şi genuri hibride. Uneori citeam în ambele locuri, marţea la Junimea şi vinerea la *Universitas*, pentru că nu acelaşi public critic participa la ambele cenacluri, deşi mulţi scriitori veneau la amândouă. Îi cunoşteam pe cei doi profesori care organizau cenaclurile din lecturile mele din liceu, ca şi pe mulţi dintre scriitorii care participau la întâlnirile acestea. Domnul Crohmălniceanu şi domnul Martin se numărau printre criticii şi teoreticienii literari cei mai respectaţi în canonul literar pe care îl învăţasem încă din liceu şi continuam să îl învăţ în facultate şi care nu era neapărat canonul oficial. Pentru cei care nu cunosc situaţia politică a literaturii vremii anterioare revoluţiei din 1989 în România, canonul literar reprezenta un proces continuu şi în permanentă schimbare căci, în afara literaturii din manuale, aflam despre literatura contemporană din surse orale, ştiam, de exemplu, că Editura Cartea Românească

publica noi talente excepţionale, printre care Mircea Cărtărescu, Mariana Marin, Florin Iaru, Mircea Nedelciu.

Canonul literar se constituia, în afară de literatura publicată în mod oficial de edituri, prin activităţi invizibile cenzurii oficiale, probabil bine supravegheate de partidul totalitar, dar unde se puteau exprima scriitori de valoare. Printre aceste activităţi se numărau şi cenaclurile literare, întotdeauna m-a surprins paradoxul posibilităţii de a scrie şi discuta despre literatură în libertate într-o societate totalitară supusă cenzurii. Bineînţeles că trebuie relativizat, căci scriitorii ca Ana Blandiana, care publicau texte cu mesaj vădit critic al societăţii, erau demonizaţi de putere. Textele foştilor deţinuţi politici nu circulau la noi nici în samizdat şi în nicio formă. Dar operele aşa-zisului textualism postmodern erau acceptate de regim, ceea ce pentru mine reprezenta o mare şansă, căci citeam această literatură care se scria în contemporaneitate şi învăţam de la autorii ei. Încă din taberele literare unde mergeam în liceu vara, unde scriitorii optzecişti participau ca profesori de creaţie alături de profesori universitari, am beneficiat, în regimul comunist, de libertatea de a învăţa despre literatură fără pecetea ideologiei la putere. Ţin minte că, în aceste tabere, unul din elevi citise un text dedicat partidului sau lui Ceauşescu şi a fost imediat reprimândat de directorul taberei, reprezentantul oficial al partidului, care nu era interesat de astfel de producţii. Printr-o inversare paradoxală a aşteptărilor, Partidul devenise un mecena al scriitorilor tineri, lucru care era, probabil, necunoscut oficialilor cu funcţii mai importante, dar era posibil graţie unui individ inteligent şi iubitor de cultură care organiza aceste întâlniri. Exista, deci, în comunismul anilor ’80 o ambiguitate politică ce făcea loc unei producţii culturale care, atâta timp cât era destul de evazivă şi nu direct critică, rămânea tolerată. Deşi pentru scriitorii generaţiei ’80, care nu aveau posibilitatea să-şi publice textele, situaţia politicii literare era descurajatoare, pentru tinerii studenţi la vremea aceea, ca mine, a fost un privilegiu să frecventez întâlnirile lor.

Nu vorbeam decât rar şi învăţam din comentariile scriitorilor prezenţi, îmi notam nume de autori, titluri de cărţi, idei teoretice. Cenaclul studenţesc *Junimea* era un *misnomer*, ca să folosesc un cuvânt englezesc, căci nu studenţii erau actorii principali, ci autori consacraţi (chiar dacă nu aveau la activ la vremea aceea decât o carte sau o contribuţie într-o antologie), pe când, la *Universitas* studenţii

interveneau mai des, căci scriitorii care frecventau acest cerc literar erau mai tineri, nu neapărat ca vârstă, cât din punctul de vedere al activităţii literare. Existau diferenţe între cele două cenacluri, căci la *Junimea* veneau autorii generaţiei ’80, care se formaseră ca grupare la *Cenaclul de luni* al profesoralul Nicolae Manolescu, iar autorii prezenţi vinerea la Cenaclul *Universitas* încercau să se distingă de optzeciști ca fiind o altă generaţie, mai tânără, deşi preocupările literare şi teoretice erau similare. Dacă *Junimea* era un cenaclu al scriitorilor consacraţi la *Cenaclul de luni*, *Universitas* era unul al scriitorilor în formare.

Cenaclul *Universitas* era deosebit de eterogen. Participau la el scriitori şi critici literari de toate vârstele, cu diverse gusturi literare şi cunoştinţe în materie de literatură. *Universitas* nu a încercat niciodată să fie o şcoală literară. Deşi conducătorul cenaclului, domnul profesor Mircea Martin, era un teoretician literar şi critic dintre cei mai importanţi, el nu a impus o direcţie cenaclului, respectând diversitatea lui. Existau grupuri în cadrul cenaclului şi cel care se distingea printr-o solidaritate impresionantă era grupul de la Braşov, care se crease tot într-un cenaclu, al poetului Alexandru Muşina. Cum am menţionat ambiguitatea politicului în perioada cenaclurilor literare în timpul ceauşismului anilor ’80, trebuie să adaug că anumiţi membri ai grupului braşovean care au avut curajul să transmită Europei libere texte critice la adresa regimului au fost torturaţi de Securitate, ceea ce ilustrează cum curajul acţiunii nu era ignorat de putere, ci reprimat cu eficacitate. Cine ştie, poate manifestările culturale non-ideologice erau tolerate ca un fel de supapă de defulare, în lipsa consecinţelor prea serioase în plan politic, a frustrărilor unui grup important al populaţiei (cum ar fi scriitorii cu potenţial subversiv), şi doar atât.

Dintre numeroşii scriitorii talentaţi care frecventau Cenaclul *Universitas* şi care se defineau ca o generaţie aparte de scriitorii Cenaclului Junimea, Cristian Popescu şi Radu Segiu Ruba erau figurile cele mai proeminente care mi-au rămas în memorie. Ce pompos e cuvântul acesta când cei doi poeţi erau cât se poate de modeşti, plini de bunătate şi îngăduinţă faţă de confraţii lor care citeau la cenaclu. Cristi ne-a părăsit, din păcate, lăsând în urmă cărţi prin care a dat o direcţie literaturii române; generaţia ’90 se defineşte adesea prin poezia lui, celebrând capacitatea sa extraordinară de a scrie despre simplitatea vieţii domestice şi de a face din scenele familiale ocazii excepţionale de inspiraţie: „Mama mi-a cusut o cămaşă de vară din

umbra ei. Stă ascunsă în spatele pozei şi ascultă cum îi spun acest poem. Ochii s-or înveli încet în ceară. La ea în piept aerul e de seară. O lumină blândă care face rotocoale, se ridică uşor înspre tavan şi-n cameră miroase a tei şi a prăjeală" („Local familial", *Familia Popescu*). Cât despre Radu, el continuă cu brio cariera lui de scriitor şi participă activ la viaţa culturală românească.

Nu toţi scriitorii pe care aş fi vrut să îi aud citind participau la cenaclurile Universităţii. Mariana Marin, de exemplu, venise la *Universitas* între 1985 – 1987, dar nu a mai participat în anii în care l-am frecventat eu. Scriitorii care nu locuiau în Bucureşti nu s-ar fi deplasat special pentru şedinţele ţinute seara în timpul săptămânii. Printre scriitorii prezenţi însă exista o mare diversitate, dar şi nişte note comune, de exemplu, explorarea postmodernismului sau a noutăţilor literare greu accesibile unor scriitori izolaţi într-un regim politic care devenea din ce în ce mai opac şi mai închis literaturii internaţionale. Ca să îl parafrazez şi, în acelaşi timp, să îl contrazic pe Stanley Fish, Cenaclul *Universitas* era o „comunitate interpretativă" fără autoritate, într-un regim totalitar care nu o recunoştea ca atare. Dar, ca să îi dau dreptate din nou lui Fish, această comunitate a reuşit să se impună după căderea cenzurii în România, căci, în mod paradoxal, cenaclurile universitare din vremea dictaturii ceauşiste au fost recunoscute ca instituţii culturale importante abia după dizolvarea lor. Cum se vede Cenaclul *Universitas* din America de Nord? Am plecat din România în 1993, cu o bursă Fulbright, să studiez postmodernismul cu profesorul Ihab Hassan, la University of Wisconsin – Milwaukee. Deşi mă îndreptasem spre cercetarea literară, citind multă literatură în engleză odată plecată, inspiraţia pentru poezie venea în noua limbă, mai ales că emulaţia intelectuală din cadrul universităţii mă împingea să scriu. Nostalgia cenaclului urma să îmi rămână imprimată în memorie, căci în S.U.A. nu există acest tip de interacţiune decât pentru cei ce aleg să studieze creaţia literară (*creative writing*), fiind încadraţi într-un program care se ocupă în special de scris. Studenţii pot obţine masterate în creaţie, scriind ficţiune, poezie sau teatru şi adăugând un text teoretic prin care îşi explică demersul artistic. Reflecţia asupra propriei creaţii artistice justifică încadrarea „instituţională" a scrisului. Cenaclul din România avea o funcţie specială, într-o perioadă în care scriitorii participanţi erau constrânşi să îşi prezinte noile producţii în cadrul său, din lipsa

libertăţii de publicare. Scriitorii americani sunt invitaţi să participe cu lecturi în universităţi sau petrec un an în departamentele de Litere, ca scriitori rezidenţi. Mulţi scriitori români au participat deja la astfel de programe. În Banff (Alberta, Canada), în Munţii Stâncoşi, există un centru de artă unde scriitorii pot rămâne să scrie în cabane din lemn cu ferestre uriaşe care dau spre munţii şi lacurile staţiunii şi unde, dimineaţa, vin şi nişte căprioare să întâmpine soarele. În America de Nord însă, profesiunea de scriitor e relativ rară, căci statutul intelectualului nu e respectat ca în Europa de Est (acesta e un subiect vast de antropologie culturală). În România, cenaclurile literare se vor transforma, probabil, ca în America de Nord, în departamente de creaţie, instituţionalizându-se şi validând astfel o profesiune care are nevoie, în continuare, ca întotdeauna, de sprijin material pentru a exista.

ADRIAN A LUI GHEORGHE

Născut la 6 iulie 1958, în Topoliţa, judeţul Neamţ.

*Director la Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cul*tural *a Judeţului Neamţ.*

A absolvit Facultatea de Filologie, Română-Limbi clasice (latină) din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi cu licenţa în anul 1986 cu teza „Paradigma erosului în poezia lui Ovidius"; Doctor în Filologie din anul 2004 cu teza „Tinereţe fără bătrâneţe şi sentimentul tragic al timpului" (Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi).

Volume publicate:

Ceremonii insidioase, *Ed. Junimea, 1985*; Poeme în alb-negru, *Ed. Junimea, 1987*; Intimitatea absenţei, *Ed. Antiteze, 1992*; Cântece de îngropat pe cei vii, *Ed. Panteon, 1993*; Fratele meu, străinul, *Ed. Timpul, 1995*; Titanic şvaiţer. Momente şi schiţe, *Ed. Timpul, 1997*; Supravieţuitorul şi alte poeme, *Ed. Axa, 1997*; Complicitate, *Ed. Libra, 1998*, *Goliath, 1999*, îngerul căzut, *Ed. Timpul, 2001*; Autoexecuţia, *2002*; Bătrânul şi Marta, *2002*, România pe înţelesul tuturor, *2003*; Gloria milei, *2003*; Ce rost are să trăieşti în România tranziţiei? (*eseu social-politic*), *Ed. Compania, 2004*; Tinereţe fără bătrâneţe şi sentimentul tragic al timpului, *Ed. Conta, 2004*; Părintele Iustin Pârvu şi morala unei vieţi câştigate, *Ed. Conta, 2005*.

Îngrijitor al operei postume a lui Aurel Dumtraşcu, (1992 – 2006) şi a poetei Maria Anegroaie, Singurătate de înger, *Ed. Timpul, 1997 şi* Poemul cu o mie de inimi, *Ed. Axa, 2004, precum şi volumul postum*

Reţetă pentru un teatru perfect *al lui Eduard Covali* (*scriitor şi regizor*), *Ed*. *Conta*, *2004*.

A fost tradus în: *franceză*, *germană*, *rusă*, *italiană*, *cehă*, *engleză*.

Universitas, ce vremuri…!

Înainte de 1989, distanţa dintre Piatra Neamţ şi Bucureşti era mai mare decât astăzi. O simţeam fizic şi psihic. Veneam rar în Bucureşti, întârziam prin librării şi anticariate, căram spre Moldova „kilele" obligatorii de cărţi. La bufetul Uniunii, acolo unde se afla cea mai mare concentraţie de scriitori români, înfometaţi şi însetaţi, toţi musai nemuritori, era greu de intrat, trebuia să explici „generalului" de la uşă că eşti scriitor din provincie, trebuia să faci dovada, habar n-aveai cum… Să-i reciţi ceva? Aşteptai să te recunoască cineva (sau să recunoşti!) dintre cei care intrau lejer, salutau, erau „acasă". Erai ca în postura „fetiţei cu chibrituri"! Te lăsai, în general, păgubaş. O dată m-a introdus Nae Prelipceanu, i-a explicat paznicului că sunt poet din Moldova, cerberul m-a privit cu milă… Aşa mi s-a părut. Altă dată m-a introdus, după parlamentari, Aurelian Titu Dumitrescu, el însuşi prea puţin cunoscut de către paznic. La una din aceste „intrări" l-am auzit vorbind pe Ţuţea, în timp ce două „figuri" de beţivi (scuzaţi!) de pe de lături îl îngânau trimiţându-l la azil…! Cenaclurile bucureştene? Pepiniere de genii…! La Bucureşti chiar şi caracuda are geniu, toţi proştii sunt mari, „duduca din Giuleşti" este poetă „senzitivă", dă din şold, din condei, din metafora plină de nuri… Nu prea aveai pe unde să-ţi plasezi numele şi biografia, speranţa şi capătul de operă dacă nu erai de acolo. La *Cenaclul de luni* am fost o singură dată, când au fost invitaţi să citească „nişte ieşeni", adică Nichita Danilov, Lucian Vasiliu şi Liviu Antonesei. Cred că era prin 1983. N-a venit Nicolae Manolescu (avea examene!?), aşa că „nişte emuli" au condus ostilităţile. În semn de protest pentru lipsa mentorului cenaclului, Lucian Vasiliu a citit doar un catren, Nichita Danilov doar două-trei textuleţe ironice. Liviu Antonesei a citit ceva cu (despre) *Căderea căderii*, un poem lung, un fel de „negarea negaţiei" în variantă poetizată! Bucureştenii s-au uitat pe textele provincialilor cu oarecare precauţie, să nu ia niscaiva microbi… De asta discuţiile erau „în general", toţi vorbeau despre ei înşişi cu precădere, bucuroşi că scăpaseră de „mediul provinciei", acolo unde talentul „se îngroapă". Cel puţin aşa îmi apărea mie situaţia. Alt cenaclu la care am participat (evoluat), doar o singură dată, a fost „Numele poetului", al lui Cezar Ivănescu. Aici provincialii erau mult mai deşi,

chiar şi bucureştenii care participau se manifestau cu voluptate „ca provinciali”. Suprema libertate era înjurarea scriitorilor de la *Cenaclul de luni*. N-am mai participat a doua oară.

La Cenaclul *Universitas*, condus de criticul Mircea Martin, am „evoluat” tot o singură dată. Cred că era în toamna anului 1985…! După o ediţie a Colocviilor de poezie de la Târgu Neamţ, pe unde au trecut cu folos Mircea Martin, Laurenţiu Ulici şi Marin Mincu, alături de o mulţime de poeţi ai „generaţiei ’80”, în urma recitalului de poezie la care m-am „produs”, am primit o invitaţie de la profesorul Martin de a citi la Cenaclul *Universitas*. M-am speriat. Mi-am luat poeziile la recitit…! Brusc s-au rarefiat, „nu mă mai reprezentau”! în faţa „capitaliştilor” nu poţi să mergi cu „orice”, acolo trebuie să fii cel puţin Pessoa, cel puţin Rilke, cel puţin José Lezama Lima. Am apelat la cunoştinţele mele „provinciale”, poeţi stabiliţi în Bucureşti, să participe la cenaclu. Aveam un cod al nostru, ne înţelegeam mult mai bine. Au venit, astfel, „să mă susţină”, între alţii, Elena Ştefoi, Ion Zubaşcu, Aurelian Titu Dumitrescu. „Nu-i simplu”, m-a încurajat Zubaşcu, „aici toţi sar la beregată, dacă te pierzi eşti… pierdut”. Oricum, în acea vreme *Cenaclul de luni* slăbise în intensitate, în interes, apăruseră sfinţii şi mucenicii „generaţiei”, de asta accentul se mutase spre *Universitas*, aici, se spunea, se pregătea „nouăzecismul”, o nouă promoţie, o nouă direcţie etc. Aurel Dumitraşcu citise şi el aici, cu puţină vreme în urmă, tot la invitaţia profesorului Mircea Martin, şi revenise acasă „tensionat” de faptul că la *Universitas* se cocea o nouă atitudine critică, o nouă promoţie literară. Mai bună? Mai rea? Mai altfel…! De astă dată surpriza mea a fost ca, la intrare, la „Casa de cultură a studenţilor”, să descopăr un alt nemţean programat să citească în aceeaşi seară: Radu Florescu. Eu eram „propunerea” lui Mircea Martin, conjudeţeanul meu era „pila” lui Ştefan Damian, mâna dreaptă a profesorului, din câte mi-am dat seama. A mai citit cineva, nu-mi amintesc cine. Era, oricum, un „om de-al casei”, numele nu i l-am mai regăsit după aceea. Pe el îl aşteptau toţi „localnicii”, ca să-l aplaude. Noi eram „matineul”, distracţia, pe noi trebuiau „să-şi facă” limbajul critic tinerii care îşi ascuţeau dinţii, care îşi gâdilau simţurile şi orgoliile. Cenaclurile gem, de obicei, de nume importante pentru… o seară. Întâi am citit eu. S-a convenit, apoi, să citească toţi, apoi să se treacă la discuţii. Tovărăşeşte, adică indiferentă, lumea a acceptat. Apoi a citit Radu Florescu. Apoi a citit „cel pe care nu-l mai ţin minte”.

Discuţii? Nu se înghesuia nimeni, se făcuse o linişte plină de subînţelesuri şi de tunete plus fulgere mocnite. Întâi a luat cuvântul Mariana Marin care sosise între timp, se strecurase nevăzută. A vorbit frumos despre „provinciali", a subliniat nişte versuri… Despre „cel pe care nu-l mai ţin minte" a spus că mimează, că e „un Cărtărescu ratat". Prin sală a trecut un frison. S-a ridicat (atunci) Horia Gârbea, de undeva din rândul doi. I-a trimis pe „moldoveni" la (sau în!) Eminescu lor, săreau versurile din pagină ca zdrenţele din ţesătură, ca aşchiile din buşteanul. Nu-i plăcea nimic, nimic, nimic. A luat un text de-al meu, pe care îl voi reproduce după această frază, şi aproape că nu m-a acuzat de… crimă! Crima de a nu scrie după „o reţetă", probabil…! Iată textul pe care, recitindu-l acum, găsit în cărţulia de debut, m-am înduioşat brusc: „Memoria îmi răpeşte orice imagine/ reală şi pe zidul alb trece o zăpadă/ cernită sunt la un liceu în Grecia antică/ între copiii desculţi ai luptătorilor// morţi în bătălia de la salamina şi/ răspundem în cor la întrebarea ce este/ sufletul – însă omul vierme ticălos îşi/ ascunde cu dibăcie orice tresărire retorică// a sentimentului şi se ascunde în gura/ puturoasă a canalului mândru de intimitatea/ cu cele fără de suflet după-amiaza/ mestecăm frunze de dafin sau fumăm// ţigări iuţi şi vorbim despre actriţele pe care/ le ascundem noaptea în pernele grele ca/ nişte căpăţâni de cerbi dar drumul pe care/ nu l-am făcut îmi dă dovezi neîndoielnice// sunt cel trimis înainte să conspir, să/ împământenesc vechile orânduieli între/ noii barbari să vorbesc despre naştere şi/ moarte la un loc fără să blasfemiez peisajul/ – risipiţi-vă speranţele nu locuiţi la un loc cu/ propriile voastre laşităţi fiţi i calmi şi// aşteptaţi un semn o zăpadă un fulger un întuneric: / toate sunt îndemnurile mele pentru acţiune" (*Detalii pentru memorie*). Dragă Horia (Gârbea), dacă voi publica textul acesta în vreo antologie, voi încerca, cu „sadismul" amical de rigoare, de azi, să ţi-l dedic! Au mai vorbit, apoi, Elena Ştefoi, Ion Zubaşcu, Aurelian Titu Dumitrescu, cred că şi Daniel Bănulescu. Şi alţii. Ştefan Damian a ales apele de uscat împărţind note de „bine" peste texte. Învăţase „politică". Un „tip", Mareş, parcă, a luat un text de-al meu şi mi-a explicat cam cum trebuie să scriu, dacă vreau să plac în Bucureşti, dacă vreau să am şanse în literatură. Textul luat drept exemplu era o parte dintr-un poem cam „kavafisian", în cinci părţi: „Capul meu aruncat în coşul cu capete/ visează/ ce să fac cu trupul meu? / cine îl vrea (poftim!)? / în ochiul meu ol doamnă brună citeşte/ poeziile/

nescrise, destrăbălate, brute (cu şapte/ capete) / Pe ea o vreţi. / întâmplările îmi violentează/ ochiul. / în ochiul doamnei brune/ (cu şapte capete) / „nu'ş ce zeu visează" „nu'ş ce privire" / „nu'ş ce târg se face". (*Coşul* cu *capete*). Nicio clipă n-am înţeles de ce trebuia să scriu altfel textul. Dar am dat din cap aprobator, nu era bine să te pui cu „fiara" pe terenul ei…!

La sfârşit, după vreo două ore, a luat cuvântul profesorul Mircea Martin, cel care a stat cuminte, zâmbind complice vorbitorilor sau autorilor. Abia ascultându-l pe profesorul Martin mi-am dat seama de miza acestui cenaclu! A vorbit despre „noul canon", despre „retorica poeziei", despre „cele trei voci ale poeziei", aşa cum le văzuse, mai înainte, T.S. Eliot. Prin grila propusă „ne-a citit" pe toţi. N-a „criticat" optzecismul, dar a spus că orice direcţie devine autonomă doar atunci când există o despărţire de aceasta, realizată de o promoţie valoroasă. Musai valoroasă! „Optzecismul" va fi cu adevărat vizibil, a mai spus Mircea Martin, atunci când se va sparge în individualităţi…!

„Conferinţa" profesorului Martin a şters orice animozitate dintre provincie şi capitală. Acolo, la cenaclu, câţiva „lupi tineri" învăţau să devină „lupi fioroşi", respectaţi. O parte au reuşit. Dar un cenaclu e doar o propunere, o intersecţie, fiecare are, mai apoi, drumul său, cu cât mai întortocheat, cu atât mai plin de surprize.

Berea de după a bifurcat concepte, la o terasă la care am fost acceptaţi după ora închiderii, tocmai pentru că era vorba de „domni poeţi", a topit grimase false, a şters complexele, a creat suportul pentru amiciţii viitoare. De asta spun şi eu precum cronicarul: „*Universitas*, ce vremuri…!"

VASILE BAGHIU

Născut pe 5 decembrie 1965, la Mesteacăn-Borieşti, jud. Neamţ. Autodidact pasionat de arta scrisului, asistent medical cu diverse experienţe de muncă (un sanatoriu de tuberculoză, un laborator de toxicologie, un cabinet privat de cardiologie), a fondat în 1997 prima revista de educaţie pentru sănătate din România, „Modus Vivendi". A fost vicepreşedinte al Alianţei Civice (2000 – 2001), este membru în Colegiul de redacţiei al revistei „Antiteze". Lucrează la Direcţia de Sănătate Publică Neamţ; a iniţiat proiecte de educaţie – „Drogul lecturii" etc.

Volume publicate:

Poezie: Gustul înstrăinării, *Ed. Timpul*, *1996*; Rătăcirile doamnei Bovary, *Ed. Eminescu*, *1994*; Febra, *Ed. Panteon*, *Piatra Neamţ*, *1996*;

Maniera, *Ed. Pontica, 1998*; Fantoma sanatoriului (*antologie*), *Ed. Vinea, 2001*; Himerus Alter în Rheinland, *Ed. Vinea, 2003*.

Proză: Punctul de plecare (*şaisprezece transcrieri – proză scurtă*), *Ed. Compania, 2004*; Ospiciul (*roman, Ed. Vinea, Bucureşti, 2006*; *premiul U.S. – filiala Iaşi*).

Este autorul manifestului himerismului, *care teoretizează asupra unei perspective transnaţionale în poezie*.

Burse literare: *Heinrich-Boll-Haus Langenbroich* (*Germania, 2002*), *Künstlerdorf Schoppingen* (*Germania, 2003*), *Denkmaischmiede Hofgen* (*Germania, 2005*), *Kultur Kontakt Austria* (*Austria, 2006*), *Cove Park* (*U.K., 2006*), *Künstlerwohnung Chretzeturm* (*Elveţia, 2006*). *Se numără printre cei opt poeţi invitaţi ai Festival*ului Internaţional de *Poezie de la Bredevoort, Olanda, 2003*. *A participat la Conferinţa Internaţională a PEN-Club* (*Bled, Slovenia, 2007*) *şi la Turneul poeţilor români* (*Slovacia – 2007 şi Cehia – 2008*).

A fost tradus în germană, spaniolă, engleză.

Am trecut şi eu pe la *Universitas*…

L-am întâlnit în vara aceasta la Târgul de carte Bookarest pe Mircea Martin. lui aglomeraţia de acolo, am apucat să-i dăruiesc un exemplar din *Himerus Alter în Rheinland*, cu o dedicaţie scrisă pe genunchi, cum se spune, în mare grabă, şi am vorbit câte ceva. M-a rugat din nou, cum o făcuse şi la Sighet odată, să scriu câteva pagini despre momentul meu de l-ai *Universitas* pentru că, spunea, ar vrea să-i publice o carte despre acei ani, cu mărturii ale celor care au trecut pe acolo. Ca şi atunci, i-am spus că voi încerca să scriu, dar mă temeam în subconştient că nu voii reuşi să fac lucrul acesta nici de datai aceasta şi nu pentru că nu aş avea timp, cil mai ales pentru că amintirile mele din acea perioadă sunt amestecate şi încărcate de ol apăsare cenuşie de care, sincer să fiu. nici nu aş mai vrea să-mi amintesc.

Acum însă, pentru că mă aflu în Germania ca bursier al Fundaţiei Künstlerdorf Schoppingen, am un pic mai mult timp să scriu, ceea ce şi încerc aici tulburat un pic ca întotdeauna de ideea de a mă întoarce în trecut – şi încă fără sprijinul jurnalelor, pe care le-am lăsat acasă.

Au fost nişte ani foarte confuzi pentru mine. Scriam poezie şi tot ce trăiam era subordonat poeziei într-un fel care astăzi mi se pare nătâng. E autodistructiv să trăieşti numai pe seama şi în numele unui ideal. Cu atât mai mult cu cât acest stil de viaţă continuă şi la vârste

mai înaintate. Slavă Domnului, am scăpat de această ataraxie a primei tinereţi. Nu m-am lăsat copleşit de fumuri poeticeşti, nici de melancolii neproductive. Încet, încet, am refăcut legăturile cu viaţa, mi-am făcut o familie, am scris critică literară (supremul act de luciditate), m-am implicat în viaţa civic-politică, iar astăzi, dacă scriu încă e pentru că am înţeles un lucru elementar: cultura, dacă nu ne ajută să trăim mai bine sufleteşte, nu are niciun sens.

Altfel gândeam însă, cum am spus, în vremea în care Mircea Martin îmi trimitea la sanatoriu, prin doi dintre mesagerii săi devotaţi şi entuziaşti, Daniel Bănulescu şi Paul Vinicius, o invitaţie de a avea o lectură la vestitul său Cenaclu *Universitas*. Eram aşa de pornit să răstorn lumea scriind versuri, încât devenisem cam pisălog pentru prieteni, care trebuiau să suporte, bieţii de ei, lecturi şi păreri şi opinii, în fine, le făceam „capul mare", cum s-ar spune astăzi la o emisiune tv cu tineri.

Mi-am luat liber de la serviciu şi m-am dus. Asta a fost pentru prima oară. Era toamnă, vreme mohorâtă, trenul neîncălzit, cum erau trenurile în vremea aceea, iar eu ajungeam dimineaţa în Gara de Nord urmărind să-l văd pe Paul Vinicius cu un ziar în mână, cum ne înţelesesem. Era. Stătea relaxat pe un scaun de plastic în sala de aşteptare şi era încălţat cu nişte cizme galbene care mi-au atras atenţia imediat în peisajul cenuşiu pe care îl puteai vedea peste tot. Se mişca cu mare agilitate pentru vârsta pe care o clama. M-a dus la Daniel Bănulescu, unde aproape o zi întreagă am ascultat muzică, am citit poezii, am discutat şi iar am discutat, şi unde în tot acest timp ei m-au prevenit că o să fiu „ras" la cenaclu. Generozitatea lor, atenţia pe care mi-au oferit-o exact atunci când am avut mai mare nevoie de o astfel de atenţie şi, în general, atitudinea lor colegială şi prietenească, mi-au dat încredere şi le sunt recunoscător pentru asta.

M-au dus să văd afişul de la Universitate. Cât de luminos mi se părea numele meu scris acolo cu o carioca albastră pe o foaie A4 în acel context! Era pentru prima oară când îmi vedeam numele pe un afiş şi nu pot spune că nu am avut emoţii. Bucureştiul era parcă sub asediu, măcinat de buldozerele lui Ceauşescu. Peste tot era noroi, iar oamenii şi maşinile îl purtau peste tot şi îl frământau continuu. Mai şi ploua pe deasupra, un fel de burniţă rece, iar afişul a fost cu atât mai luminos pentru sufletul pe care îl aveam…

Aici amintirile mele se amestecă. Mi se pare că am fost de fapt

de două ori la *Universitas* şi nu mai ştiu dacă în prima mea descindere literară în Bucureşti sau în cea de-a doua am fost însoţit de Iuliana, soţia mea, care a suportat fumul de ţigară din timpul şedinţei, plasându-se exact la fereastra deschisă pe unde tot fumul de la toţi fumătorii ieşea. Oricum, mă văd şi singur, mă văd şi cu Iuliana acolo. Ca să spun acum că mă văd mai mult singur, firește că Iuliana ar avea motive să se simtă lezată, dar cum eram de o infatuare greu de cuprins, cred că va înţelege că fie şi dacă aş fi fost însoţit de… dar nu, nu găsesc expresia potrivită acum şi cred că, aşa cum mi se întâmplă mereu, nu-mi iese deloc gluma pe care am încercat s-o pun la cale, iar ca să încerc să o dreg, cred că aş face şi mai rău, ceea ce şi fac…

Înainte de ora cenaclului am trecut toţi trei (aşadar, fără Iuliana) pe la un local din Cişmigiu (Monte Carlo cred că se chema şi poate mai există şi acum), am băut acolo împreună o sticlă de vin, apoi încet-încet am urcat sus la etajul trei sau patru, nu mai ştiu, al clădirii de pe Schitu Măgureanu. Era multă lume adunată, se fuma foarte mult, ceea ce accentua senzaţia de mohorât, de cenuşiu. Am aşteptat toţi sosirea profesorului Mircea Martin „Paganini", cum îi spuneau Daniel şi Paul. În fine, a sosit, s-a făcut linişte şi totul a început.

În aceeaşi seară au citit şi alţi doi autori, iar eu mi-am făcut numărul se pare mai la urmă. Erau primele mele poeme în care „călătoream" prin lume şi pe seama cărora aveam să construiesc mai târziu „Himerismul". După o noapte de mers prin frig, în trenul întunecos şi rece, şi după încă o zi de hălăduit printr-un Bucureşti neospitalier şi încărcat de noroi, nici voce nu mai aveam. Aşa că poemele mele au sunat acolo cam ca dintr-un butoi. „Paganini" a spus: „Mai tare, te rog!". Şi nu ştiu de ce asta i-a făcut pe unii să râdă. La un moment dat, văzând eu că asistenţa dădea semne de nerăbdare, am simţit nevoia să spun: „Nu mai am mult de citit, vreo două minute…". Ceea ce i-a făcut din nou să râdă. De altfel, cred că nimeni nu asculta acolo pe nimeni, că fiecare voia să se audă mai mult pe sine, şi aş vrea mult să nu greşesc acum după atâţia ani, dar asta era impresia încă de la început. Doar profesorul, cu aerul său mereu gânditor, părea că voia cu adevărat să descopere ceva în textele mele… În rest, cred că toată lumea era mult prea preocupată de propria afirmare ca să mai dea atenţie şi altora.

La final, comentariile au fost foarte aspre şi mă gândeam în primul rând la Iuliana (iată că îmi amintesc de ea stând pe un scaun la

geam) care, în afara fumului de ţigară mai trebuia să suporte şi reacţiile negative la bietele mele poezii de atunci care îndrăzniseră să scoată capul în lume, în aceeaşi lume literară în care ieşiseră, vezi bine, şi Cătălin Ţârlea sau Horia Gârbea. Acesta din urmă a încercat să explice totuşi de ce nu-i plăceau textele mele, ceea ce nu pot spune despre primul, care, cu infatuare neinhibată, a spus că textele mele nu-i plac şi cu asta gata. Am avut parte însă de un adevărat protecţionism din partea autoarelor, care m-au lăudat pur şi simplu. Fevronia Novac, Simona Popescu şi o altă fată, al cărei nume nu mi-l mai amintesc acum, au „polemizat" cu băieţii cei răi şi invidioşi şi m-au consolat de perdaful pe care-l primisem.

Nu voi uita însă niciodată un gest al unui poet pe care îl admiram cu invidie, dacă pot spune aşa, şi cu care mă confruntam în mintea mea de atunci care nu înceta să macine poezie şi gânduri despre poezie. Gestul lui Cristian Popescu de a veni la mine şi de a-mi cere textele după ce le citisem şi în timp ce aveau loc comentariile. L-am apreciat şi atunci ca fiind minimul gest de politeţe din partea cuiva care ştia cine este şi care ştia că aştept din partea lui să facă un gest sau să spună o vorbă. Le-a luat, s-a uitat peste ele vreo cinci minute, pe urmă, edificat cum părea, mi le-a adus înapoi mulţumindu-mi. Cristian Popescu nu numai că era foarte talentat, dar era şi binecrescut, ceea ce era un lucru atât de rar în lumea noastră abrutizată de comunism.

Mircea Martin, la urmă, a zis că i se par interesante „ilustratele" mele, cum le-a numit, şi că nu se pune problema să aflăm dacă Baghiu a fost sau nu în oraşele pe care le ia drept cadru al peregrinărilor sale, cum spunea unul din criticii de acolo, ci să vedem dacă poezia sa este una autentică. Da, profesorul pusese lucrurile la punct. Mi-a dat şi un autograf pe o carte pe care o împrumutasem de la cineva şi care nu a vrut să mi-o vândă mai târziu, chiar dacă avea acum pe ea acel preţios autograf pentru mine. Era volumul despre Călinescu şi complexele literaturii române.

Am plecat de acolo împreună cu aceiaşi Paul Vinicius şi Daniel Bănulescu (acum nu o mai văd pe Iuliana cu mine, ceea ce înseamnă că povestesc despre a doua lectură la *Universitas*; sau să fie vorba oare despre prima?) Şi ne-am oprit la un prieten de-al lor pe care, parcă, îl chema Adi Serafim şi am băut acolo cafea şi nişte alcool, dar nu mai ştiu ce fel de alcool. Au fost foarte drăguţi să stea cu mine până la ora

plecării şi să mă conducă la gară, după ce încercaseră să mă consoleze spunând fiecare vorbe bune despre poemele mele.

Întors la sanatoriu, am înţeles că drumul meu în literatură va fi unul numai al meu, cum s-a dovedit cred, atât cât este până acum, şi că lucrul cel mai important pe care îl aveam de făcut era să nu abandonez. Nu fac însă un secret din faptul că îmi amaram sufletul ca un copil văzând cum atât Mircea Martin, cât şi Laurenţiu Ulici îi susţineau public doar pe cei din Bucureşti, că scriau doar despre ei, că nu vedeau că exist şi eu undeva într-un sanatoriu de unde încercam să-mi fac auzită vocea. Apăreau pagini întregi despre autorii unei noi generaţii, „nouăzeciste", iar eu nu intram în vederile lor. Constanţa Buzea îmi publica poeme în „Amfiteatru" ori de câte ori reuşea, Ana Blandiana scrisese elogios despre mine în „Familia", dar ei, „nouăzeciştii", nu luau în seamă pe atunci aceste voci. Nici ei, nici criticii care îi susţineau. Ba, mai mult, unii mă sfătuiau „prietenește" să nu flutur acest stindard.

Fireşte că astăzi, după aproape cincisprezece ani, când apele literaturii s-au mai limpezit, privesc înapoi cu simpatie şi căldură. În fond, Cenaclul *Universitas* încerca să fie altceva decât Cântarea României, iar acesta este meritul principal al lui Mircea Martin, cel care l-a iniţiat şi sprijinit, dar nu mai puţin al celor care îl animau, uneori doar cu simpla lor prezenţă…

Schoppingen (Germania)

11 iunie 2003

PETRUŢ PÂRVESCU

Născut la 17 februarie 1956, în satul Păcală, comuna Făgeţelu, judeţul Olt.

Licenţiat al Facultăţii de Istorie-Filosofie a Universităţii Bucureşti, secţia istorie-filozofie, 1985.

În perioada studenţiei a frecventat Cenaclul de luni, *condus de criticul şi profesorul Nicolae Manolescu*, *Cenaclul* Junimea, *condus de criticul şi profesorul Ovid S. Crohmălniceanu*, *Cenaclul* Numele poetului, *condus de poetul Cezar Ivănescu şi a fost membru al Cenaclului* Universitas, *condus de criticul şi profesorul Mircea Martin*. *Din 1985 – membru fondator al Cenaclului Septentrion (în prezent, secretarul cenaclului).*

Redactor la publicaţiile: *„Curierul de Dorohoi" (1989 – 1991), „Coloquium" (1997 – 1998), „Intertext" şi „Mentor XXI" (din 1998 până în prezent).*

Volume publicate: Câmpia cu numere (Prima zi), *Ed. Panteon*, *1985*, *Premiu la cea de-a XIII-a ediţie a Festivalului-concurs naţional „Porni luceafărul…”*; Imnele tăcerii, *Ed. Agata*, *2003*; Gesturi aproximative, *Ed. Princeps Edit*, *Iaşi*, *2005*; Câmpia cu numere (Geometria visului), *Ed. Paralela 45, 2005*; Câmpia cu numere (A opta zi), Ed. Axa, 2005.

Premii literare: *Premiul revistei „Tribuna”*, *1989*, *Premiul Septentrion la Colocviile naţionale de poezie Septentrion*, *1989*, *Premiul revistei „Poesis”*, *1995*, *Premiul revistei „Intertext”*, *2002*, *Premiul Mihai Eminescu – Teiul de aur*, *2006*.

Prezent în antologiile „Pomi luceafărul” – alcătuită de Gellu Dorian (Editura Axa, *1995)*, *Septentrion – alcătuită de Valerian Ţopa (Editura Geea*, *1995)*, *precum şi în* Dicţionarul scriitorilor botoşăneni *alcătuit de Silvia Lazarovici (Editura Axa*, *2000)*.

Scriitorul – destin şi opţiune moto: *„treizeci de spiţe* se *unesc în butucul roţii*; *l însă golul din centru îngăduie folosirea”*.

(Lao Tze – Tao Te Ching)

Perioada studenţiei mele, în special cea legată de *Universitas*, este una dintre cele mai dragi sufletului meu. Deşi am frecventat şi alte cercuri literare, *Universitas* a răspuns cel mai bine căutărilor mele.

M-am gândit, într-o primă etapă, să apelez la notele de jurnal din acea perioadă. Le-am verificat. Erau reci, confuze şi, pe alocuri, „discriminatorii” pentru mulţi dintre colegii mei de generaţie… Marea majoritate a „vechilor” prieteni au devenit, între timp, persoane publice, personalităţi onorabile, cu un statut şi biobibliografii puternice. Pe cât se poate, am încercat să recuperez câte ceva acele segmente, linii, planuri care, coroborate cu memoria mea regresivă, să poată da contur şi culoare acestui demers. Pe de altă parte, am căutat o cale adiacentă, onorabilă, de ieşire din labirintul acestei provocări. (…)

Eram prin clasele primare. Învăţasem să scriu şi să citesc binişor. Basmele şi povestirile mă fermecau… Poeziile lui Arghezi, Labiş, Eminescu, Magda Isanos, Jebeleanu îmi torturau inerţia, dintr-un îndepărtat, dorit şi intangibil teritoriu.

Dacă m-ar fi întrebat cineva ce-o să mă fac în viaţă, i-aş fi răspuns fără şovăire scriitor!… Scriam într-un caiet ciudat însăilări dibace „ce din coadă au să sune” şi eram tare mândru şi preocupat. Era mai mult o joacă a jocului, de o profundă candoare şi naivă inspiraţie. Labiş, prin măreţie şi destin, îmi locuia stângăcia. El a reprezentat,

multă vreme, modelul…

La un sfârşit de an, învăţătoarea, care ştia că eu „începusem" să scriu poezele, m-a pus să recit, pe o scenă improvizată (aşa cum se obişnuia în acele vremuri), propria poezie. Tata, care era în sală, printre ţăranii spectatori, m-a întrebat acasă de cine era scrisă poezia cu pricina… De mine!… i-am răspuns mândru şi oarecum ruşinat. De cine, mă?! a continuat mirat tata, după care a început să râdă în hohote… Nici astăzi nu ştiu de ce râdea atunci tata… dar nu l-am întrebat niciodată!…

Primele poezii le-am publicat prin 1967 într-o revistă şcolară – „Muguri". Au mai fost şi altele… dar fără importanţă. Adevăratul debut (după mine) s-a produs mult mai târziu. În 1977 am trimis câteva poezii revistei clujene „Tribuna" care, spre surprinderea mea, le-a publicat. (…)

O adevărată „piatră tombală" (ca să folosesc expresia, căzută în banalitate, a lui Mircea Cărtărescu) o reprezintă perioada studiilor universitare. Am găsit Bucureştiul sub botul buldozerelor. Cenuşiu. Anost. Începuse epoca demolărilor – şi la propriu şi la figurat – era noastră, 1981 – 1985!… Mi-ar fi plăcut să urmez Facultatea de Litere şi Filosofie. Nu mai exista! Aş fi mers la Filologie. Se cerea o limbă străină… cunoşteam doar rusa!… Şi aceea pe sponci… Am ales, dintre toate relele, Facultatea de Istorie şi Filosofie. Ea mi-a „fundamentat", oarecum sistematic, anumite probleme, în multe altele a rămas deficitară…

Pot spune, cu destul temei, că m-am format mai mult, în afara „instituţiilor". Biblioteca, Lectura, Teatrul, Filarmonica, Opera, Ateneul, Grupul de prieteni… şi, mai ales, cenaclurile literare bucureştene au reprezentat mult în acea perioadă. Pare oarecum preţios… Ca să fiu mai bine înţeles, trebuie spus că până în 1981 eu trăisem cu foarte puţine întreruperi (între 1975 – 1976 am lucrat, ca muncitor necalificat la Fabrica de mobilă din Curtea de Argeş; între 1976 – 1977 am făcut armata la Deveselu – lângă Caracal) la ţară. Copilăria, şcoala generală, liceul, apoi cei trei ani ca profesor suplinitor… totul a fost la ţară. Aşa, poate, se explică câte ceva… Nevoia imperioasă de spaţiu şi de timp cultural. Ca să acopăr, până la marginea neuronului acvatic şi dincolo de el, distanţele dintre rânduri şi haturi, a fost nevoie de foarte multă trudă. Cursurile, pe atunci, nu erau facultative… Programul şi programa erau năucitoare. Student de Complex Grozăveşti. Examenele

beton!… Să pot termina facultatea aveam nevoie de bursă… şase fraţi… numai tata lucra. Timpul – mereu acelaşi… Ce-mi mai rămânea era împărţit între universitate, literatură şi spaţiul cultural adiacent!… Şi aici lucrurile şi fiinţele nu stăteau deloc roz. Într-o lume cuprinsă de o profundă criză, la toate compartimentele (nu este cazul să vorbesc acum, şi aici), era foarte greu să alegi, să faci evaluări, să tragi concluzii…

Personalităţile culturale, cu mici excepţii, nu veneau în întâmpinarea aşteptărilor noastre. Grupurile „tari" funcţionau pe sistem de castă şi o anumită clandestinitate. Despre Petre Ţuţea şi Nicolae Steinhardt aproape că nu se ştia. Noica, „exilat" la Păltiniş, era considerat „contagios" pentru tânăra generaţie.

Cărţile bune se găseau greu şi se citeau pe sub mână. Pe George Orwell l-am citit, traducându-l direct din franceză, împreună cu nişte prieteni, noaptea târziu, într-o cameră de cămin studenţesc. Clandestin. Dacă am fi fost denunţaţi, am fi riscat să pierdem facultatea şi cine mai ştie ce… Cu Marius Oprea la Grozăveşti, noaptea, ferindu-ne de „ochii atenţi", băteam la o maşină de scris, veche, neînregistrată, manuscrisele pentru cenaclu sau diferite reviste.

Mi-am asumat cu responsabilitate, curaj, dar şi cu o anumită teamă, toate acestea şi încă multe altele. Am ştiut foarte bine că timpul meu în capitala provinciilor româneşti este limitat; că alte oraşe mari ale patriei sunt închise pentru „nişte ţărani" fără buletin de oraş… fără p. c.r. Pile, cunoştinţe, relaţii) … şi aşa mai departe!… (…)

Pentru tineri, pentru cei care băteau la porţile literaturii, spaţiul literar era dominat de marea, compacta masă a oportuniştilor, carieriştilor şi a clasicizaţilor lor. Existau spirite individuale, mai puţin de grup şi de direcţie. Eroii noilor avangarde susţinuţi de „câteva" personalităţi ale criticii de specialitate îşi căutau cu greu drumul prin acest peisaj contradictoriu. Ziarele şi revistele aveau, în general, paginile închise. Editurile cam în aceeaşi situaţie. Singura editură oarecum accesibilă debutanţilor era Litera. Dar şi aici trebuia să treci de cenzură, aveai nevoie de bani şi de… sprijinul cutumiar!… Nu aveam nimic din toate acestea… Aveam, în schimb, o foarte mare poftă de cunoaştere, de luptă şi speranţă. Cădeam şi mă ridicam iar, lupta continua… După ce citisem „biblioteca din pod", câteva biblioteci de „cămin cultural", hârtii şi ziare literare, lustruisem timid sălile de lectură de la Academie, B.C.U. şi B.C.S… am reluat studiul asiduu şi

sistematic al marilor cărţi. Lecturile, discuţiile cu prietenii până spre dimineaţă m-au ajutat şi mi-au dat încredere.

Eram la curent, aş putea zice, cu mişcările de idei din acea perioadă. Mă bazam pe un oarece talent, pe puterea mea de alegere şi pe intuiţie. Am mers şi am citit la cenaclurile „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu; la „Confluenţe" condus de Victor Atanasiu, C. Sorescu şi Mihai Coman.

Înainte de facultate frecventasem grupările literare „Balada" de la Curtea de Argeş, condus de profesorul N. Erhan şi „Alutus" de la Slatina, condus de regretatul N. Fulga, cu Aurelian Titu Dumitrescu şi Ioan Smedescu. Aici, lucrurile păreau, oarecum, organizate. Aveau o logică interioară uşor de recunoscut, o continuitate. Cu meşteşug, oleacă de talent te puteai integra. Acestor „mişcări" le lipsea ceva. Dincolo de linia clasică, sufereau de o anchiloză profundă, de perspectivă, de curaj…

Căutam altceva.

Încet, încet am descoperit „grupările" „optzeciştilor" şi „nouăzeciştilor". Ştiam despre ei, citisem câte ceva, îmi plăceau. Erau o generaţie contestatară dar şi de inovaţie.

Din 1983 am început să frecventez cu regularitate Cenaclul *Universitas* condus de profesorul şi criticul Mircea Martin, Aveam acum o oarecare experienţă în maturitate în domeniu. Cu toate acestea mi-am dat seama că mai aveam multe, foarte multe de corectat, de asimilat. Astăzi, la peste douăzeci de ani de la înfiinţare, pot spune cu mâna pe inimă că această şcoală de literatură s-a mulat cel mai bine pe aşteptările, profilul şi temerile mele. Experienţa trăită în acest cenaclu a fost una unică, irepetabilă şi inconfundabilă.

Atmosfera noului limbaj – *postmodernismul* se instituia pe realitatea textului. Printre valurile avangardei literare Mircea Martin s-a dovedit a fi un critic de excepţie. El a ştiut să menţină echilibrul între tradiţie şi inovaţie. Aici am înţeles cel mai bine că asumarea noii paradigme presupune, înainte de toate, asumarea poeziei moderne şi a textelor teoretice de la Baudelaire încoace, Rimbaud, Mallarmé, Ezra Pound, T.S. Eliot, Fernando Pessoa, Paul Valéry, Apollinaire etc; Wittgenstein şi Lyotard; inventivitatea lui Joyce şi hermeneutica lui Umberto Eco. Am înţeles că modernul este mereu postmodern. El are însă antecedente, are istorie, are trecut şi viitor. Homer, Dante, Shakespeare, Cervantes, Villon rămân mereu contemporanii noştri.

Modele, expresii, piloni. Avangardele sunt necesare. Ele nu se pot întemeia însă numai pe negaţie. Temele sunt, în general vorbind, mai mereu aceleaşi.

Experimentul postmodernismului era susţinut în acea perioadă de critica de specialitate prin Ovid. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Mircea Martin dar şi prin propriii ei „soldaţi" şi „caporali": Călin Vlasie, Alexandru Muşina, Vasile Andru, Gheorghe Iova, Mariana Marin, Mircea Cărtărescu, Nichita Danilov, Simona Popescu, Liviu Antonesei, Caius Dobrescu, Ion Bogdan Lefter, Marta Petreu… Reviste ca: „Echinox", „Dialog", „Convingeri…", „Opinia", „Vatra", „Astra"… publică în această perioadă, e drept, sporadic, poezii, texte, opinii legate de acest „fenomen".

În aceste condiţii a apărut şi s-a dezvoltat mişcarea literară grupată în jurul *Universitasului*. Şedinţele de cenaclu aveau loc într-o clădire de pe strada Schitu Măgureanu, vis-à-vis de Grădina Cişmigiu. Dacă îmi amintesc bine, acolo funcţiona un club al Universităţii. Pe lângă serate, discotecă, aveau loc diferite alte întruniri şi manifestări studenţeşti. La început şedinţele se ţineau la subsol, unde funcţiona un bar, situaţie cam incomodă pentru o astfel de activitate. Dar lumea era entuziastă şi nu lua în seamă anumite, mici disconforturi. Cu timpul, ne-am mutat într-o încăpere mai mare, undeva la etajul superior al clădirii. Răcoroasă iarna şi călduroasă vara, ea a devenit pentru multă vreme sediul întrunirilor de la *Universitas*.

Acolo, începând cu orele 18, săptămânal, vinerea în jurul unei mese lungi şi scaune umplute până la refuz aveau loc şedinţele de cenaclu. Ele se desfăşurau, la început, până spre orele 22. Nu aveam dezlegare, din partea „stăpânirii" să stăm mai mult. Interdicţia, lumina, căldura intraseră deja în cotidian. Toate, dincolo de faptul că eu cred şi acum că eram atent, de undeva de acolo de sus sau de jos, supravegheaţi de ochiul magic, albastru-roşu al tovarăşilor… Dar nu-mi aduc aminte ca cineva dintre noi să fi luat în seamă, vreodată acest amănunt. Ne simţeam liberi!… iar atmosfera creată în acele seri de la *Universitas* nu-ţi da posibilitatea să te gândeşti la aşa ceva. Fiecare centimetru al secundei binare era disecat şi comentat îndelung. De la Horia Garbea, Doina Tudorovici, Sever Avram, Simona Popescu, Marius Oprea, Radu Sergiu Ruba, Paul Vinicius, Ştefan Damian, Gabriel Stănescu, Doru Mareş, şi până la Ion Bogdan Lefter, Florin Iaru, Cristian Popescu, Alexandru Muşina, Ion Stratan, Romulus

Bucur. Acolo, în jurul acelei lungi, aproape interminabile mese, de o parte şi de alta, aşezaţi la nimereală şi după gust, se asalta la baioneta cuvântului. Bumerangul discuţiilor atingea toate palierele unui comentariu şi analize critice, fără zgârcenie şi fără compromisuri. Faptul de a rezista, chiar pe margine fiind fără o implicare directă, era un câştig. Câştigul era cu atât mai substanţial, cu cât implicarea ta era mai mare. În general, aproape toţi membrii grupării erau tineri între 20 şi 30 de ani. Uneori, un an sau doi în plus sau în minus, printre fragmentele de poeme şi poezele, adăugaţi la sintagma „bătrânicios" al Simonei Popescu sau altele de genul acesta nu prea cădeau bine. Dar ele reprezentau sarea şi piperul acelor ani.

D-l profesor Mircea Martin, parcă-l văd şi acum, un om deosebit, încă tânăr, prietenos, stătea undeva în capul mesei. Nu ştiu să ne fi făcut cândva, cineva, vreo fotografie de cenaclu la *Universitas*, dar fotografia aceea, cu o masă lungă, cu un om în capul mesei şi ceilalţi adunaţi în jurul acesteia, parcă am mai văzut-o undeva?!... Ca un adevărat comandant de „navă-şcoală" lăsa, cu bună ştiinţă, de cele mai multe ori cârma pe mâna „mateloţilor" şi numai rareori intervenea, politicos dar autoritar, pentru o eventuală „corecţie" sau un scurt comentariu.

Cu materialul clientului pe masă (existau programări, existau afişe; cel care citea se prezenta în cenaclu cu manuscrisele dactilografiate în 5 – 6 exemplare etc, etc.) începea disecţia. În halate albe şi ochelari de plus, bisturiele ascuţite ale unora ca Ion Bogdan Lefter, Caius Dobrescu, Simona Popescu sau Horia Gârbea. Operaţia, sub privirea atenta a profesorului, decurgea firesc. Amplă, adâncă, cu infiltraţii serioase în zonele sensibile, presărată din loc în loc cu ingrediente din belşug şi alte delicatese în domeniu, rămânea pentru fiecare o experienţă numai bună de ţinut minte. Cei care aveau ţinere de minte mai repetau experimentul, alţii dezertau „speriaţi", pe ascuns. Maestrul îi asculta pe fiecare cu atenţie, îşi nota tacticos în carnetul lui câte ceva, iar la sfârşitul şedinţei ne comunica părerea domniei sale. O apreciere a profesorului pentru cel care citea în cenaclu era o garanţie că acesta se află pe drumul cel bun.

Am citit de mai multe ori în cadrul cenaclului. Botezul a fost unul dur, fără menajamente. La sfârşitul şedinţei am ieşit aproape bucăţele, m-am adunat repede, orgolios, şi am reluat asaltul pentru viitoarele reprezentaţii. Erau zgârciţi în aprecieri, uneori chiar

cârcotaşi, dar drepţi. O laudă, o apreciere cât de mică îţi dădea curaj, te îmbărbăta, te ajuta să-ţi justifici prezenţa ta acolo. Şi asta conta enorm. Orgoliile, vanităţile erau mari. Miza, competiţia acerbă. Toate se întemeiau însă pe talent, dar mai ales pe o cultură puternică, solidă.

Am apreciat şi atunci, şi acum, judecând la rece situaţia, seriozitatea discuţiilor din cenaclu, elevaţia şi erudiţia lor, dincolo de avatarurile impulsive ale tinereţii. Ele erau pertinente, făcute cu acribie şi profesionalism, chiar dacă autorii, în marea lor majoritate, erau încă studenţi sau la început de carieră. Erau nişte oameni deosebiţi!... Filologi, în marea lor majoritate, istorici şi filosofi, ngineri de toate categoriile, medicinişti, profesori etc. Îi vedeam şi îi auzeam, îi simţeam în jurul meu ca pe o mare familie. Nu aveam însă perspectiva timpului. Astăzi constat cu bucurie şi satisfacţie că majoritatea dintre ei au ajuns personalităţi recunoscute.

Îmi aduc aminte că în cadrul unor şedinţe de cenaclu dl Mircea Martin invita să citească şi să ne vorbească din experienţa lor câte o personalitate de marcă a literaturii române; invita să citească pe membrii unor grupări literare din provincie. Această interactivitate era benefică, stimulatoare pentru membrii cenaclului.

Am apreciat personalitatea domnului profesor Mircea Martin. Calm, sobru, echilibrat. Cu spiritul şi competenţa profesională a domniei sale a ştiut să „gestioneze" ceea ce s-a numit gruparea literară *Universitas*. Toată admiraţia şi recunoştinţa mea.

Am avut noroc să găsesc în Bucureştiul acelor ani adevărate şcoli de literatură. Au fost atunci, pe vremea studenţiei, formării şi desprinderii noastre, dar constat că au rămas şi astăzi repere programatice în istoria literaturii române. A fost şansa mea... Nu ştiu în ce măsură am şi fructificat-o!...

Botoşani, 2005

EUGENIA ŢARĂLUNGĂ

Născută la 18 august 1967, în Bucureşti.

Studii: *Facultatea de Tehnologie Chimică (1986 – 1991), Şcoala Superioară de Jurnalism (1993), Şcoala de radio BBC, Şcoala de televiziune BBC (1993 – 94), cursuri relaţii publice.*

Redactor de carte la Editura Muzeul Literaturii Romane. Peste 20 de volume corectate şi redactate în cadrul Editurii MLR, peste 50 de volume în cadrul altor edituri. Cea. 1.000 articole pentru presa scrisă, radio şi TV. Titulară a Breviarului editorial al „Vieţii româneşti" (din

octombrie 2004). *Membră în echipa MLR* (*4 angajaţi*) *care a elaborat în 2005 www.scriitoriromani.ro* (*2000 de autori*, *15.000 de titluri*).

Volume publicate: A cui este societatea civilă? care *a inclus articole inedite ale lui*: *Vladimir Tismăneanu*, *Dorin Tudoran*, *Ana Blandiana*, *Bogdan Hossu*, *Claude Kamoouh*, pr. *Iustin Marchiş*; mici unităţi de percepţie (*poezii şi texte-bloc*), *Editura Muzeul Literaturii Romane*, *2002, 172* pag., *Premiul pentru debut acordat de juriul U.S.R. prin Fundaţia Laurenţiu Ulici*. *Manuscrisul nedebutat a fost premiat la 5 festivaluri* (*2001 – 2002*), *între altele – Premiul revistei „Steaua”*, *acordat de Adrian Popescu la Concursul „George Coşbuc”*, *Bistriţa-Năsăud şi Premiul* II, ex-aequo, *la Concursul Aurel Dumitraşcu de la Piatra Neamţ* (*în anul următor nu s-a mai acordat niciun premiu pentru manuscris nedebutat*). *Traduceri de Ardian Christian Kuciuk în albaneză şi de Miljurko Vukadinovid în limba sârbă*.

Poeme în „Poesis”, „Luceafărul”, „Convorbiri literare”, „Ziua literară”, „Steaua”, „Poezia”, „Vatra” şi articole cu profil cultural (sau de spiritualitate) în „România liberă”, „Ziarul de duminică”, „România literară”.

Etajul III, pe dreapta.

ENCLAVA & împrejurimile

Aventura mea literară şi-ar fi avut începuturile într-un *no where land* dacă n-ar fi existat Cristi Popescu. Citisem, în vara anului 1988, ceea ce el publicase în revista „Echinox” (am oare voie să menţionez acest nume ÎNAINTE de a aminti aici *Universitasul* – am, de ce nu?!). Îmi propusesem ca, din întreaga revistă, să reţin numele lui. Şi reţinut a fost, într-o primă fază, până în octombrie ’88, când am avut ocazia să-i văd şi volumul de debut, *Cuvânt înainte*. De fapt, îi vedeam mai mult coperta a III-a, pe care el, grijuliu – şi pe care mai apoi sau concomitent eu, grijulie – capsa/capsam, cu obida de rigoare la adresa cenzurii, „Cartea cea mai mică”. În chiar redacţia revistei în care a apărut sus-numita carte mică. Pe urmă, de la Cristi am aflat de *Universitas*. Aşa se face că într-o seară am ajuns acolo, la invitaţia lui.

Ani de zile, până în lunile în care s-a alcătuit acest volum, am asociat acelei seri şi acelui cenaclu un singur cuvânt – ENCLAVĂ. Şi asta nu din cauza domnului profesor Mircea Martin, ci a celor care au fost nemiloşi în nimicirea textelor acelei seri. Habar n-am cine citise, deşi în acea vreme – cum am tot fost din clasa a cincea – eram încă fană a jurnalelor şi mi-aş fi notat dacă ar fi fost ceva de notat. Poate că

textele erau într-adevăr de nimicit. Nu cred că citise niciunul dintre cei ale căror nume se pronunţau cu admiraţie, ironie sau năduf abia reţinut în redacţia COCO – nici Ruba, nici Bănulescu, nici Bogdan Teodorescu. Nici Filip Florian măcar. Ruba sigur nu citise în seara cu pricina. De unde ştiu asta?! Păi, după ce s-a sfârşit seara cenaclieră, după ce enclava şi-a strâns îndesine fioroasele tentacule, mi-am luat inima-n dinţi şi l-am rugat ceva pe Cristi. Apucasem să scriu, entuziasmată, un mic text cinefilo-literar despre volumul lui de debut, Paul Nancă zisese că mi-l publică. Şi cum, negreşit, neîncrederea în mine îşi atinge zilnic apogeul, mă gândeam că ar fi de citit acest text, înainte de a fi publicat în COCO, de chiar poetul al cărui debut îmi suscitase într-atât de mare măsură atenţia. Nu era un *Auswies*, *o* revizuire pe ici – pe colo, prin punctele esenţiale, era o trecere *însoţită* peste o punte a nesiguranţei de sine. Cristi a acceptat, condiţia fiind însă să facem drumul în trei, împreună cu Radu Sergiu Ruba. Aşa l-am cunoscut pe Radu, am aflat că ei stau destul de aproape, o proximitate nu doar „locativă", ce mi-e Mihai Bravu, ce mi-e şoseaua Iancului?! Ştiu că m-a impresionat atunci solidaritatea lor, prietenia lor, o camaraderie pe care n-o mai întâlnisem. Mai apoi, pe Cristi aveam să-l văd mereu însoţit de Cătălin Ţârlea şi, oricât de mult l-ar fi iubit şi unul şi celălalt pe Caragiale, Cristi recunoştea că doar Ţârlea poate să fie Caragiale. El nu poate fi „decât" Eminescu. Priveam cu voluptate ironică spre ei, cu admiraţie şi cu un soi de respect – nu oricui îi dădea mâna să se proiecteze în Eminescu & Caragiale, nu-i aşa?!

Ani de zile, nimic n-a putut egala poemele lui Cristi. Cele din primul volum. Pe care eu le-am citit pe casete audio pentru biblioteca sonoră a Asociaţiei Nevăzătorilor – nu se putea ca ei să nu aibă la îndemână aşa ceva! Dar asta se întâmpla, hăăăt, după Revoluţie. În iarna dinaintea lui '89, COCO mi-a publicat pe ultima pagină textul „La început a fost cuvântul", acela în care cuvintele mele neîndemânatice zumzăiau în jurul *Cuvântului înainte*, ştiu că am fost cu Ţârlea şi cu Cristi la Gara de Nord, la gura de metrou, să vindem COCO – şi am răsturnat teancul cu ultima pagină în sus, că doar nu era să băgăm sub nasul românilor rebegiţi ceva ce se numea – *nomina odiosa* – „Convingeri comuniste", cât ar fi fost ea de revistă recenzată la Radio Europa Liberă! Aşa însă, la vedere era ultima pagină: un text analitic al Ramonei Fotiade şi unul impresionist (deh!) al subsemnatei.

Nu mai ştiu ce vânzare am avut, dar sigur am făcut rost de bani

de câte-o pizza (că era chiar bună cea din Pasajul de vizavi de Palatul Telefoanelor!). Tot în săptămânile acelea febrile mi-a fost dat să învăţ ce e acela un spectacol-lectură. La Giuleşti, adică la actuala Sală Odeon, Horia Gârbea a avut parte de aşa ceva – nu chiar un spectacol de teatru în toată firea, dar, graţie actorilor, nu mai băgai de seamă că lipsesc costumele, mişcarea scenică şi altele asemenea. Toată sarea şi piperul era textul în sine, neîmpopoţonat, fără carenţe meşteşugit ascunse prin tertipuri dătătoare de „fiori dramatici". Şi cu atât mai uluitoare mi se părea performanţa lui Horia Gârbea – ştiam că, oricum, este greu să scrii teatru. Poate că este ceeel-mai-greu. Deşi, oricum, poezia e Regina, hmmm, nu-i aşa?! doar ea. La finalul spectacolului-lectură, Cristi i-a prezentat domnului. Ulici pe cei pe care începusem să-i ştiu de la *Universitas* şi de la COCO, nu cred că era vreunul în plus faţă de cei prezenţi în acest volum… Poate doar Lucian Branea. Poate doar D.S.B. Şi, o dată prezentările făcute, Laurenţiu Ulici i-a şi invitat acasă, în frunte cu Cristi şi Ţârlea. Ştiu că eu mă tot miram cât de apropiat poate să fie domnul Ulici de aceşti tineri scriitori. Eu, cine eram eu?! m-am despărţit aproape imediat de ei, în staţia de troleibuz de la Universitate, la statui.

Nu am aflat de apariţia *Artei Popescu* decât la înmormântarea lui Cristi, când se împărţeau cărţi şi colivă. Poate că niciodată până în acea zi de februarie '95 şi niciodată după aceea nu s-au mai strâns împreună atât de mulţi dintre cei pe care aveţi ocazia să-i citiţi acum. Nouă ani mai târziu, moartea mamei lui Cristi a trecut neobservată, cât ar fi fost ea de personaj al *Familiei Popescu*. Unica supravieţuitoare, Dana, mai vine când şi când din Franţa în apartamentul din Drumul Taberei (cea mai apropiată staţie fiind, se pare, cea amintită aici, în volum, de Cătălin Ţârlea, locul fatidicei lor despărţiri din februarie 1995). Şi tot ea, Dana, Antigona intermitentă, mai trece pe la mormântul din Ghencea-Militar.

Imediat după moartea lui Cristi Popescu, George Vulturescu a vrut să-i dedice un număr omagial *Poesis*. Radu Sergiu Ruba mi-a spus de asta. Şi tot el s-a oferit să-mi faciliteze trimiterea către redacţie a unor poeme pe care le scrisesem, oricum. Le scrisesem deja. Nu aveam cum să nu le scriu. Gavriil Pinte, regizorul, era cel care urma să facă drumul spre nord şi să i le înmâneze lui George Vulturescu – fiindcă e-mailul avea să spargă piaţa facilităţilor comunicaţionale abia vreo câţiva anişori mai târziu, pe vremea aceea nu apucase să fie un

fenomen de masă. Aşa m-am trezit publicată. Şi debutată. Cu o pagină întreagă de poeme.

Aş fi vrut să fie altfel. Şi aş fi vrut, dincolo de sute de articole pentru presa scrisă sau radio, să nu ştiu nici măcar eu că acelea au fost singurele poezii „adevărate" pe care le-am scris timp de 10 ani. Uneori mă întreb: dacă *Universitas*-ul nu mi s-ar fi părut, fără drept de apel, o enclavă, oare ce borne ar fi avut aventura mea literară?! Pentru că, oricum, kilometrul ei zero este acea seară în care Cristi m-a dus pe Schitu Măgureanu, la etajul III, pe dreapta.

Într-o vreme în care închinăciunile erau strict interzise, eu am primit, pe un volum de debut, o dedicaţie care aşa se încheia: „Cu închinăciune, Cristian Popescu". Iar apoi, când poezia a început să acapareze din ce în ce mai mult din ceea ce mi se părea a fi viaţa mea, m-am surprins adesea dedicând timp şi admiraţie nu unor poeţi străini şi galonaţi, nu vreunui „perpetuu înnoitor al limbajului poetic", poeţi omologaţi sau poeţi de nişă, ci exact acelor poeţi pe care apucasem să-i văd în carne şi oase. Aşa cum, în vremea liceului, ţinusem, fix cu o zi înainte de a împlini el 50 de ani, să-l văd pe Nichita în carne şi oase. Cu cât poezia *lor* era mai intangibilă, cu atât mai mare era pornirea mea spre „închinăciune" (Cristi *dixit*) în faţa celor care aduc în faţa noastră poezia vie, în carne şi oase. Poezia încă în viaţă.

Felix

RADU SERGIU RUBA

Destinul cu perechea sa de palme

Albirea părului

De dispariţia, la nici 36 de ani, a prietenului meu, poetul Cristian Popescu, nu mă va consola de acum înainte nicio iluminare a istoriei. La bomba acestei veşti, generaţia literară postmodernistă, cu promoţiile ’80 şi ’90, a încărunţit peste noapte. Ne-a albit tuturor părul precum acelui bărbat care, umblă vorba, a petrecut o noapte de vifor crunt în aceeaşi groapă cu un lup, deci cu moartea, a trăit până la capăt teroarea spaimei, resimţind în preajmă prezenţa fiarei, pe care n-a identificat-o însă decât în zori, când a izbutit să se regăsească şi pe sine, dar cu totul altfel, într-o oglindă.

Că am încercat noi palma acestei abrupte maturizări, nu e un lucru rău, în principiu. Persistenţa excesivă în mitul autoîntreţinut al tinereţii artistice împinge spre pericolul deresponsabilizării. Poate, aşadar, o întreagă generaţie să se tot copilărească şi, de la o vreme,

nemaiţinând sub control măsura scenariului, să dea efectiv în mintea copiilor. Atâta doar că o asemenea lecţie putea să nu ne-o administreze tocmai viaţa, sacrificându-l pe unul dintre ai noştri… Ea putea să vină dinspre fenomenul firesc de creştere a literaturii noastre: suficiente ar fi fost trei-patru rateuri spectaculoase dar fecunde, menite a ne întoarce imaginaţia şi mintea la cap. Se învaţă mult mai multe din pedagogia falimentului decât din glorioase predici şi defilări. Pielea lui Balzac cunoştea bine această experienţă.

O nouă morală a experienţei imediate

Căci, pe cât de duioasă, pe atât de paranormală platitudine, orice scriitor autentic îşi sublimează eşecurile în atitudini proaspete faţă de scris, faţă de orizonturile luate de el în stăpânire. Şi tocmai în asta rezidă originalitatea lirică a lui Cristian Popescu, în atitudine. Este un autor căruia nu i se poate face inventarul accesoriilor retorice, al zurgălăilor de la atelaj. Popescu îşi asumă un rol, intră bine în el şi se apucă să bată liniştit trasee ale constelaţiei numai de el ştiute, alese după o logică proprie. Când, în 1984, a citit în Cenaclul *Universitas*, primul său poem cu adevărat popescian, *local familial*, am resimţit cu toţii suflul unui fel de nouă morală a experienţei imediate: „Toată familia mea benchetuieşte la local familial. Bere. Lăutari. Antren. Mama aduce liliac alb în halbe. Verişoare. Toasturi. Bunicul, după tejghea, ascute cuţit pe cuţit, priveşte buchetul de liliac, râde”. Imaginaţia, operând prin locuri comune precum mediul familial, conferea prestigiu ritualic, dar şi sacadări de marionetă gesticulaţiilor celor mai banale: buclele blonde ale mamei dădeau peste marginea halbelor, lăutarul îşi muia vioara în bere, iar Popescu însuşi bătea cărţile, aruncând în joc poza sa de la 13 ani, în chip de valet de verde. Sub noua lumină, contururile contingenţei arătau altfel.

Mitologia Bucureştiului

O dată pusă în mişcare, logica acestei atitudini transfigurează reperele asupra cărora se abate: mânat de o mecanică sentimentală, bonomă, Tramvaiul 26 leagănă în ritm de vals familia Popescu, o răsfrânge însutit în mulţimea călătorilor, iar el o ia, pe măsura lirismului aceleiaşi mecanici, pe sub Arcul de Triumf şi prin Cişmigiu, ajungând până pe Valea Prahovei şi pe Litoral. S-au străduit ei optzeciştii să aşeze accente autografice pe Bucureşti. Înşirând însă toposurile în ordinea strictă a geograficului, nu cred că au reuşit. A izbutit în schimb Popescu, pogorând asupra acestui Tramvai 26 o

binecuvântare şi răpindu-l în felul acesta nu numai spre munte, ci deturnându-l şi spre cer:

„De când circulă douăşase, familia mea are locul ăsta rezervat în tramvai. Uite, plăcuţa cu numele nostru! Aici a stat întotdeauna tata, aici a stat bunicul. Şedeau nemişcaţi cu biletul în mână, cu zâmbetul pe buze. Uite, acum eu păstrez colecţia de vederi din toate staţiile în care opreşte douăşase. De la tata ştiu cum trebuie unsă din când în când fereastra cu lac de unghii ca să strălucească priveliştile". (*Tradiţie*)

Proiectându-se în toate metamorfozele fanteziei sale (nu există secvenţă fără personajul Popescu la a-ntâia sau la a treia singular), scriitorul Cristian Popescu, autor, de fapt, de poeme în proză ce aduc a *fabliaux*, îşi continuă neabătut înaintarea spre centrii tuturor tabuurilor. Etalase deja, demontând-o în piese, parte din intimitatea relaţiilor familiale. Ceremonia discursului atenuase emoţiile acestei zone. Numai că, din rândurile familiei făcea parte şi tatăl, care, în 1985, data elaborării poemului *Despre tata şi noi*, era mort de zece ani. S-au scurs prin urmare, zece ani de la moartea tatălui până la naşterea acestui poem şi alţi zece ani până la moartea fiului, autorul acelui poem…

désolémnizarea morţii

La 16 ani, cumplit devastată de pierderea tatălui, conştiinţa lui Cristian se trezea în faţa unor vârtejuri neprevăzute care o vor duce şi la poezie. Nefericitul moment din 1975 îl va marca pentru totdeauna. Continuând, prin poezie, explorarea universului sentimental al familiei, va ajunge inevitabil la absenţa tatălui, la metamorfozele imaginilor sale, la reflexele şi la prezenţa efectivă a morţii, la familiaritatea comunicării transcendentale. Singur Emil Botta se mai aventurase pe această linie, întâi vibrând de profilul întunecat, fantomatic al iubitei transsepulcrale, acolo predominând însă fluidul romantic, construcţia plastică, ecourile din Poe şi, asupra tuturor, o boltire nocturnă sumbră. Popescu, în schimb, aplanând ierarhia lumilor, nivelând toate etajele, povestea cu sfătoasă seninătate: „Mama îşi întinde rugina pe buze şi mişcă lin evantaiul ca să împrăştie lumina de lună prin cameră şi să-şi aducă aminte mai bine. Eu alerg repede, repede dintr-o parte în alta a camerei şi mă lovesc cât mai tare de pereţi, să sune ca un clopot. Am auzit c-o să-ţi dea voie în vacanţa de vară şi tu o să-ţi înhami două, trei albine la suflet ca să te aducă direct la noi în bucătărie unde va mirosi a miere întinsă pe pâine cu unt. Ce

bine e în poză lângă tine! Eu m-aş veseli şi n-aş mai pleca dacă nu m-ai ţine tu în poza aia după umăr. Mi-am tatuat pe umeri epoleţii tăi de colonel, mi-am tatuat pe piept decoraţiile tale şi sub ele s-au înşirat deja ridurile. Am tras cu ochiul şi am văzut că tu vii în fiecare dimineaţă de foarte departe până în dreptul pozei atârnate de perete. Şi-ţi lipeşti fruntea de luciul imaginii şi priveşti în gol până când ne trezim noi şi trebuie să zâmbeşti. Aseară mama ne-a explicat că unora le ajunge să moară într-o noapte toi ce au trăit în vreo şaptezeci de ani. Ne-a explicat că tu, dac-ai trăit cincizecişicinci de ani, trebuie să mori cincizecişicinci de ani şi abia după aia îţi trece. Tu ai fost colonel. Eu sunt liniştit. Zodia mea era demult înscrisă în stelele de pe epoleţii tăi. În nopţile de vară, când cerul e senin, iau poziţia de drepţi. Tu ai murit de zece ani. Eu alerg repede, repede dintr-o parte în alta a camerei şi mă lovesc de pereţi să sune ca un clopot". (*Despre tata şi noi*)

Asta făcea, aşadar, Cristian Popescu scăpat la poezie, deci, în timpul său liber: dedramatiza, désolémniza, detragediza şi desepulcraliza Moartea. O epura de maladiv, funerar şi fantomatic. Îi umaniza spectrele şi-i colocvializa gesturile. În general, alegea, pentru buna purtare a imaginilor sale, echidistanţa faţă de stările extremele existenţei: lucrurile fixe, natura moartă, pe acestea le amorsa până la o mişcare lentă, un ritual de acvariu.

Solemnităţile vieţii reduse la kitsch şi tandre infantilisme

Iar solemnităţile majore ale vieţii, pompele unice, ifosele sale monumentaliste, căuta să le reducă până la măsura surâsului şi a jocului, a kitsch-ului amuzat şi a tandrelor infantilisme, a dulcii sărăcii cu duhul. Părea că personajul Popescu nu suportă niciun fel de autoritate sentimentală. Ţinta inocenţei sale corozive erau toate tabuurile constituite, tirania lor şi, la urma urmei, Sacrul în toate epifaniile sale de Dincoace: familia, cu mama, sora, tatăl dispărut, moartea acestuia, secretele, arta, condiţia de artist a personajului Popescu, nunta, mireasa, mirele, copiii, Eminescu şi… propria sa moarte. Iată ce era în stare să scrie în poemul *Duminică*: „Duminică ne odihnim. Fiecare stă toată ziua întins pe câte un catafalc comod, moale, încăpător. Suntem împodobiţi cu globuri verzi, roşii, argintii. Atârnă de fiecare multă beteală. În mâini ţinem artificii aprinse, strălucitoare. Fiecare citeşte cu voce tare din ziar rubrica Decese: în faţa dispariţiei fulgerătoare a lui Cristi, mama şi Dana se înclină cu durere şi adânc respect". (sic!)

Nu atât poetul Cristian Popescu, cât personajul Popescu nu putea să suporte autoritatea sacrului netranscendent, adică imaginabil. Numai de Dumnezeu nu s-a ocupat… A luat însă în primire tot ce rătăcea printre noi, venind de Dincolo: îngeri, oglindiri ale Raiului, zvâcnirile neantului. Naivitatea sa ceremonială trecea prin ele, mergea înainte calmă, ca un măgar semiconştient că ar putea să-l poarte în spinare pe Iisus Hristos.

Fiindcă: „or fi mulţi Popeşti pe lumea asta, dar şi mai mulţi au fost şi vor fi pe lumea cealaltă. Acolo şi numai acolo cartea mea se va bucura de adevăratul ei succes!!!" (*Arborele genealogic*)

Să conchidem că, în inima şi-n versurile lui, s-a jucat mult prea mult cu moartea băiatul ăsta?… Dar, indiferent de răspuns rămân fiinţele şi lucrurile, jucăriile Popescului clipind blând în lumina frumos curgătoare a unui limb de graţie care ar putea să ţină de Miraculosul Bonom.

Sfârşit. Mut şi color.

Transplantarea Belfast-ului în Pantelimon

O viaţă de om între 1959 şi 1995 pare un complot, un atentat al jocului cifrelor în stare a se permuta, după cum le aruncă hazardul, de oriunde până nicăieri… Dracu' să priceapă toanele unei asemenea învârtiri a astrelor şi aşa o cădere de comete în bot. Fost-a Cristi Popescu, va să zică, atâta cât a fost, dar la multe exotisme şi ciudăţenii a supus el obişnuinţele de toată mâna şi de toată ziua. Construise, cucerindu-mă pentru idee, o mitologie a cartierului nostru, Vatra Luminoasă-Pantelimon, nume rostite limpede şi cu francheţe ca la noi, la bordură: Vatra şi Pantilimonu'! De fapt, locuiam amândoi mai degrabă în Şoseaua Iancului, între cele două măreţe toponime antemenţionate. Ne despărţea o staţie de tramvai, nu cu „douăşase", cu altele, dar ce mai contează… Jubila Popescu descoperind în *Dimineaţa pierdută* a Gabrielei Adameşteanu referinţe la zona Iancului şi a Bisericii Capra: „Scrie aici, striga el la telefon, scrie negru pe alb!". La apariţia *Jurnalului fericirii*, cu duhul său purtându-se pe aceleaşi ulicioare, entuziasm şi mai fierbinte!…

O exaltare bine iluminată din interior încerca întotdeauna Cristi al nostru, fiind, pentru mine, unul din puţinii oameni care ştiau să vorbească, cu o normalitate a pasiunii, despre valorile creştine în care credea. Îi dădea şi cu ortodoxia, dar pentru un greco-catolic de Sătmar ca mine, cu tribul său crescut la marginea neamului, unde, de-a lungul

vremurilor, ori erai ardelean greco-catolic ori piereai, pentru mine suna bizar tradiţia umilităţii şi a contemplaţiei ortodoxe. Şarjam, desigur, scandalizându-mă că, atunci când aud de asemenea înclinaţii, mă apucă o furie de irlandez!… Să fi văzut atunci hohot de râs la Popescu!… Şi aceasta a fost, de-a lungul istoriei, modalitatea absolută de a transplanta Belfastul în Pantelimon.

A sosit 1989, *Nürnbergul nu s-a ivit*

Venea Popescu şi avea grijă de sufletul meu. Nu exagerez. Dintre toţi prietenii noştri tineri literaţi, el şi cu Andrei Damian înţeleseseră că, la condiţia mea homerică, dacă puteam să-mi doresc ceva util trebuia să simt nevoia să mi se citească. Asta mai atenua din intensitatea visului care nu m-a lăsat niciodată singur, nici la biserică, nici la bordel, visul de a procura acea fabuloasă maşină de citit, una cu voce sintetică, eventual, pe model Nana Mouskouri. Venea Cristi seara şi citeam până dincolo de miezul nopţii. Mai puneam şi ţara la cale: el e unul din cei împreună cu care, înainte de 1989, visam un Nürnberg românesc la Curtea de Argeş, acolo unde porniseră miturile umanităţii să ridice structura de rezistenţă a naţiei…

A sosit şi 1989, Nürnbergul însă nu s-a mai ivit. Lui Cristi a continuat să-i pese de prezenţa noastră pe la reviste, „Nouăzeci" bunăoară, îndemnându-mă totodată să mă orientez către radio, ceea ce, de altfel, am şi făcut. Nu era o noutate. Intuia Popescu unde ar putea să-mi fie bine, că doar îmi acoperise el şi blatul prin tabere studenţeşti de creaţie, pe la Izvorul Mureşului, la Buşteni…

Aici, la Buşteni, la sfârşitul lui august 1988, s-a întâmplat un lucru care mi s-a fixat în memorie încă de pe atunci cu o acuitate puţin obişnuită: Laurenţiu Ulici a avut ideea de a ne trece pe mai mulţi printr-un test al lui Jung, unul din care să rezulte atitudinea individului faţă de marile repere ale existenţei. De altfel, Mircea Cărtărescu a şi valorificat reprezentările scenariului lui Jung în nuvela sa *Rem*. Subiectul, aşadar, trebuia să se imagineze pe sine trecând printr-o pădure şi înfruntând mai multe obstacole. Ultimul dintre ele, într-o poiana largă, era o casă cu ferestrele şi uşile vraişte, evident părăsită, poate jefuită. Eu am declarat că, din faţa unei asemenea imagini o rup la fugă fără comentarii. Popescu, în schimb pe un ton exuberant, de neuitat, a susţinut că el o reconstruieşte.

Casa aceea voia să fie o reprezentare a Morţii.

Cu puţin timp înainte de Buşteni, la 4 august 1988, mă regăseam

cu Cristian Popescu acasă la Florin Mugur, ca să definitivăm volumul meu care avea să se numească *Iluzia continuă*. Cu toţii în jurul cărţii cu Iluzia, iar acum, ceilalţi doi nu mai sunt… Nu voiam să renunţ în titlu la substantivul Iluzia, dar Florin Mugur, poet şi redactor la Cartea Românească, nu era de acord cu epitetul *Comică*. A ieşit să-şi plimbe câinele, iar eu cu Popescu am început să căutăm alte calificative: magnetică, lirică, colocvială, mimetică, până când am dat de… Continuă. Pentru acele vremuri titlul mi se părea chiar mai subversiv decât primul, mai ales că acum nici măcar autorul nu ştia dacă termenul *Continuu* este verb sau adjectiv. Mugur a fost de acord şi am plecat de la el spre cartierul nostru, într-o bună dispoziţie de zile mari.

Am ajuns singur acasă. Peste nicio oră, mă vizita Caius Dobrescu, sosit de la Braşov cu vestea că el şi Sorin Matei, timp de 24 de ore, fuseseră anchetaţi destul de dur la Securitate. Concomitent, alţi securişti din Braşov îşi lansaseră vigilenţa asupra Sarmizegetusei, unde Marius Oprea se lăsase dus de pasiunea sa pentru arheologie.

Erau cu toţii prieteni de la *Universitas*. Nimic nu mi se pare mai firesc astăzi, la paginile stârnite de cel dintâi căscat al morţii în rândurile noastre, decât de a invoca poemul final din *Iluzia continuă*, carte apărută în 1989, deşi data editării vorbeşte de 1988. Vine aici vorba despre toate: Popescu, poezia, cartierul, cenaclul, personajele sale, frumuseţea lor şi dispunerea ei în spaţiu, deci în lume. Asta într-un volum (târziu mi-am dat seama) deschis de cuvântul *Iluzia* şi încheiat, tot la nivelul titlurilor, de cuvântul *Ludum*.

Prozatori

Au mai participat la şedinţele Cenaclului *Universitas*, fără să fie prezenţi în cuprins: Gabriela Avram, Petre Barbu, Lucian Branea, Nicolae Constantinescu, Aurelian Lazu, Ion Manolescu, Judith Meszaros, Marian Mierlă, Cristina Müller, Ady Serafim, Andreea Stoie, Ara Şeptilici etc.

CĂTĂLIN ŢIRLEA

Născut la 30 octombrie 1964, în Bucureşti.

Absolvent al Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti, secţia Română, 1990. Licenţă susţinută cu o teză despre opera lui I.L. Caragiale, coordonată de prof. univ. Florin Manolescu. Lucrarea a fost ulterior publicată în Analele Universităţii Babeş-Bolyai *din Cluj-Napoca, sub coordonarea prof. univ. Ion Vartic.*

Din august 1990 – redactor, realizator la redacţia Cultură din

TVR. Din martie 1995 până în iulie 1997 realizează la TVR 2 programul de autor cu cărţile pe faţă, *emisiune săptămânală* live *pe probleme de literatură şi carte, la care participă peste 150 de personalităţi ale culturii române. În 1994 fondează, împreună cu scriitorul Mircea Nedelciu, Târgul de Carte* Gaudeamus. În *prezent este consilier diplomatic la Ambasada României din Suedia*.

Volume publicate: Povestiri cu pensionari (*proză scurtă*), *Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1993* (*Premiul Ion Creangă" al Academiei Române*); Avântul tinerimii (*publicistică*), *Ed. Phoenix, 1994*; Povestiri cu pensionari (*Ed. a II-a*), *Ed. Helicon, Timişoara, 1996, cu o prefaţă de Eugen Simion*; Prostia la români (*proză-pamflet*), *Ed. ALL, 1997*; Anotimpuri de trecere (*roman*), *Ed. Albatros, 1998*; Suburbanele Bucureştilor, *urmate de nuvela* Fratele meu geamăn, *Ed. Gramar, 2002, cu o postfaţă de Nicolae Bârna*; Politica literară şi viceversa (*publicistică*), *Ed. Gramar, Colecţia „Sinteze Documente Eseuri", 2002*.

Prezent în antologiile: Sfâşierea lui Morfeu. 90 – proiect de antologie *de* Dan*Silviu Boierescu, Ed. Phoenix, 1994*; Chef cu femei urâte – Cele mai bune povestiri 1995 – 1996, *Ed. ALLFA, 1997*; *The Romanian Cultural Foundation* PLURAL, *Culture & Civilization, 2/2001*.

„De ce, adică, există literatura română?"

Încerc să fac diferenţa dintre ceea ce *po*t să spun despre o experienţă începută în urmă cu 16 ani şi ceea ce *s-ar cuveni* să spun despre ea. Mi-aş dori să nu fie atât de mare această diferenţă, adică să pot spune aproape tot atâtea lucruri câte s-ar şi cuveni. Dar nu se întâmplă aşa, din păcate! Când vrei să te apropii, peste ani, de o perioadă pe care ai trăit-o intens, pasional şi implicat, sentimentele freamătă ca nişte paraziţi pe ecranul unui televizor, distorsionând realitatea, încurcând personajele şi replicile. Nu de puţine ori se alege praful de buna-cuviinţă şi totul devine un fel de *the story of my life*, citit sau ascultat cu condescendenţă de către cei care n-au avut nimic de-a face cu evenimentele.

Mă întreb: oare de-aceea am ezitat atât de îndelung să scriu acest text inventând tot felul de pretexte, exasperându-mi colegii şi mai ales pe profesorul Martin, în fine sperând în secret că poate această carte nu va ieşi niciodată? Ceea ce, în treacăt fie zis, nici nu-i chiar aşa de imposibil, de vreme ce o „coacem" de aproape un deceniu. Şi mă mai întreb: oare nu cumva moartea lui Cristi este cea care face atât de dificilă întoarcerea mea în acele locuri ale începuturilor, în care

el m-a purtat pentru întâia oară?

Totul a început în toamna lui 1986, la cursul de deschidere al Facultăţii de Litere (Filologie, pe atunci). Stăteam aşezat în bancă, proaspăt student în anul I, când l-am auzit pe decan spunând, ca un fel de concluzie:

— Aviz amatorilor! Asta nu este o facultate de scriitori…! Aici se pregătesc viitori profesori… nu scriitori!

Bietul domn profesor Hanţă – aşa înţelegea să-i descurajeze pe veleitari! şi bineînţeles că avea dreptate… Numai că eu nu aveam deloc de gând să-l ascult: voiam, tocmai, să mă fac scriitor, iar filologia era domeniul universitar cel mai apropiat de această opţiune. Sigur că nu mă aşteptam ca în cei patru ani de studiu să fiu învăţat cum anume trebuie să scriu, dar mă aşteptam să învăţ cum au făcut alţii acest lucru şi, mai ales, în ce scop!

Norocul a făcut ca peste numai câteva zile, la un seminar, în sală să intre un băiat ce părea un pic mai în vârstă decât mine, îmbrăcat în blugi şi într-un sacou pepit, cu plete negre şi cu o mustaţă abundentă şi destul de neîngrijită. S-a aşezat în prima bancă şi peste numai câteva clipe a cerut voie să iasă afară, să fumeze. Ne-am împrietenit repede pentru că, pe de-o parte, şi eu voiam să ies afară ca să fumez, iar pe de alta, culmea, şi el voia să se facă tot… scriitor!

— El e Cristi, fratele meu mai mare! – mi l-a recomandat în pauză Dana Popescu, colega de grupă pe care apucasem s-o cunosc în acele prime zile de şcoală. N-o să-ţi vină să crezi – zice – da' şi el e tot cu noi în grupă…!

Cristi nu prea venea pe la şcoală că, aveam să aflu, se scula târziu, deoarece stătea noaptea… să lucreze la nişte poeme. Dacă voiam, puteam să trec pe la ei pe-acasă într-o după-amiază, să-mi citească ceva. Precis că şi eu scriam, aşa că puteam să…

Mi-au trebuit câteva luni până când am îndrăznit să scot din geantă prima mea proză, pe care i-am citit-o numai lui, în camera din fund a apartamentului din Piaţa Iancului, unde locuia cu mama şi cu sora sa. Nu era cine ştie ce, dar entuziasmul lui m-a făcut să cred că scrisesem o capodoperă. Mi-a smuls foile din mână, s-a ridicat din pat şi m-a pupat, şi-a convocat familia şi a dat câteva telefoane să anunţe lumea ce proză bună „trăsese" colegul lui de grupă.

— Trebuie să mergem cu ea la domnul Martin! – mi-a zis la un moment dat, grav şi parcă îngândurat.

Ştiam că Mircea Martin, pe care-l cunoşteam din revistele literare, este profesor la facultatea noastră şi că „ţine" un cenaclu, *Universitas*, la care Cristi citise de câteva ori. Acuma voia să vorbească la telefon cu domnul profesor, să-i spună că a descoperit un nou prozator şi să-i dea o proză ca s-o citească. Atâta doar că trebuia dactilografiată, iar eu nu aveam maşină de scris. În fine, am apelat la un unchi care poseda un asemenea instrument, legal înscris la Miliţie. Între timp, ai mei au făcut pe dracu-n patru şi, cu ajutorul bunică-mii, au strâns bani pentru o maşină de scris chinezească, pe care mi-am cumpărat-o şi la care mi-am bătut prozele toţi cei patru ani de facultate, până când am dezmembrat-o.

Nu mai ştiu cum a ajuns prima mea proză la domnul Martin; pesemne Cristi i-a pus-o, laolaltă cu niscaiva poeme de-ale lui, în cutia de scrisori. Sigur e că prin luna februarie, după ce terminasem sesiunea de iarnă şi începusem din nou cursurile, ne-am întâlnit amândoi cu domnul Martin pe holul de la etajul întâi al facultăţii. Cristi m-a prezentat, apoi a început să-i vorbească despre altceva. Domnul Martin i-a răspuns, apoi s-a întors către mine:

— Ţi-am citit proza. E bună! Nu vrei să citeşti la cenaclu?

Bucuria aceea am împărţit-o cu Cristi toată ziua, analizând pe toate feţele fiecare nuanţă din vorbele puţine ale domnului profesor. Peste câteva săptămâni, aveam să citesc pentru prima oară în cenaclu povestirea intitulată „Aflăm de la ITB".

Aşa am ajuns la *Universitas*.

Grupul de tineri care se aduna, în anii '80, în fiecare vineri seara la ultimul etaj al clubului de pe Schitu Măgureanu, vizavi de Cişmigiu, nu era deloc unul omogen, chiar dacă oamenii se simţeau bine împreună şi amiciţia care îi lega nu era una de suprafaţă. Pentru cineva din afară, grupul putea părea uneori exclusivist şi impenetrabil (şi poate că aşa era, dar din alte raţiuni), însă în interior coeziunea era relativă. Grupul braşovenilor (Caius, Simona, Marius etc), care funcţiona şi cel mai solidar, avea o viziune distinctă despre literatură, în care ludicul preluat de la optzecişti avea o pondere mai mare decât opţiunile poetice ale bucureştenilor, de pildă. Pe de altă parte, cenaclul primea cu ritmicitate autori veniţi din provincie, pe care şi-i asuma cu entuziasm, chiar dacă pariurile estetice ale acestora nu aveau nimic comun cu acelea ale nucleului. În această situaţie au fost Iustin Panta, George Arun sau Marian Ilea. Vreau să spun că *Universitas* nu a fost,

aşa cum l-am cunoscut eu, un cenaclu literar omogen, cel puţin nu atât de omogen precum *Junimea*, al lui Ovid S. Crohmălniceanu, la şedinţele căruia am participat de asemenea cu regularitate în cei patru ani de studenţie (ele aveau loc în aceeaşi sală, doar că marţea), în care opţiunile estetice ale prozatorilor desantişti erau literă de lege.

Universitas a fost mai degrabă o şcoală în înţelesul didactic al cuvântului decât o şcoală literară. A contat, pesemne, şi vocaţia pedagogică a mentorului său. Cei care au trecut prin cenaclu au învăţat în primul rând cum să ia contact cu un text literar, ce chei să folosească pentru a-l putea pătrunde, în fine îşi formau un gust şi o sensibilitate contemporane care sfârşeau prin a le da tuturor, în cele din urmă, o amprentă comună. Dar aceasta nu era altceva decât aburul difuz al unei conjuraţii secrete ai cărei membri evoluau, totuşi, individual.

Comportamentul nostru, al celor care veneam vinerea seara la *Universitas*, era unul… cum să-i zic? – „studenţesc". Firesc până la un punct, întrucât cei mai mulţi dintre noi erau studenţi, deşi pe la alte cenacluri pe unde mai fusesem (cel de Luni, al lui Nicolae Manolescu, sau Junimea) şi care aveau acelaşi specific „studenţesc" se practica un fel de voit frapantă lejeritate în relaţiile dintre mentor şi discipoli, poate tocmai din dorinţa de a demarca cele două spaţii în care aceştia se întâlneau de obicei: sala de curs, pe de-o parte, cu rigorile ei, şi sala de cenaclu, pe de alta, care era un fel de tabără studenţească ad-hoc, cu o atmosferă mai liberă, mai degajată… Lucrurile nu stăteau aşa la *Universitas*.

Pe domn profesor îl aşteptam sus, la etajul trei al clădirii, unii dintre noi chiar în sală, pălăvrăgind despre una-alta, ceilalţi, fumătorii mai cu seamă, pe coridor, mai aruncând câte-o privire în jos, pe scări, să vedem dacă vine. Când îi zăream silueta prelungă, înaltă, şapca cu cozoroc şi lodenul cenuşiu urcând prin penumbră şirul lung de trepte, dădeam semnalul. Intram cu toţii în sală, închideam uşa (!? – poate pentru ca să aibă domnul Martin ce deschide… sau pentru că aşa se proceda la facultate, la cursuri: când îşi zăreau profesorul în capătul culoarului, studenţii dădeau buzna în clasă şi trăgeau uşa după ei…!) şi ne aşezam frumos nu în bănci, că nu erau bănci, ci în jurul mesei uriaşe, de şedinţă. Domnul Martin deschidea uşa încet, totdeauna cu mâna dreaptă (deşi clanţa era poziţionată tot pe dreapta, deci s-ar fi deschis, în mod normal, cu mâna stângă!), astfel încât braţul cu care apăsa clanţa intra primul în încăpere, ca o centură lată, trasă în

diagonală peste piept, dinspre umărul drept către şoldul stâng. O închidea cu precauţie în urma sa şi se îndrepta spre capătul mesei, răspunzând între timp la saluturi cu o mină întotdeauna uşor timidă. Se aşeza pe scaun, îşi scotea agenda pentru notiţe (ah! de câte ori am tras cu ochiul la ce scria acolo, în anii în care i-am stat alături, în dreapta, fără să fi putut vreodată prinde, din jenă, mai mult decât un cuvânt răzleţ…) şi şedinţa putea începe. Singurele diferenţe faţă de o sală de curs sau de examen erau modul în care stăteam aşezaţi şi faptul – important! – că se fuma. În rest, serile de la *Universitas* erau, aşa cum mi le amintesc eu, şedinţe de lucru foarte serioase, uneori chiar încordate. În timp ce lectura se derula, Popescu fuma încruntat ţigară de la ţigară, Horia învârtea permanent un pix între degete, cu un zâmbet pândind să se transforme în hohot, Daniel asculta vag absent, cu privirea aţintită undeva pe contururile maronii ale mesei, Simona îşi încrucişa braţele şi scruta atentă reacţiile auditoriului, Radu Ruba îşi plimba degetele pe tăblia lucioasă, când mai nervos, când mai calm, în funcţie de… text, ca să zic aşa. Şi mai erau şi ceilalţi, ale căror portrete s-au mai estompat. Cu toţii însă aşteptau cu nesaţ partea a doua, discuţiile adică, cele în care se puteau desfăşura în diatribe fulminante la adresa vreunui nefericit sau în laude nesfârşite când era vorba despre amici literari. Începea mereu Horia, politicos chiar şi atunci când desfiinţa, urmat fie de Simona – analitică şi, uneori, limpede, fie de Radu („are pasiune – zice despre un debutant – dar…”), fie de Daniel, confuz dacă nu-şi regăsea obsesiile în textele altora.

La sfârşit venea rândul profesorului, al cărui cuvânt era aşteptat ca un verdict îndelung amânat, deşi prefigurat totuşi de intervenţiile noastre. Pentru că realitatea este că rareori se întâmpla ca Mircea Martin să contrazică opinia generală a cenaclului (cum o făcea, de multe ori, Crohmălniceanu, la Junimea), dar observaţiile sale pe text erau întotdeauna de o acuitate surprinzătoare. Am învăţat multe, enorm de multe lucruri despre literatură din felul acesta al profesorului de a se apropia de un text literar, de a extrage sintagme, expresii sau metafore pe care mulţi dintre noi le treceam cu vederea şi a le pune în valoare uneori chiar şi numai prin simpla lor enunţare mai apăsată. Şi astăzi mă surprind uneori, când citesc un roman sau un poem, scoţând alături, cu o pensetă imaginară, asemenea reuşite ale cuvântului şi intonându-le cu voce tare, una după alta, cum făcea la cenaclu profesorul Martin. Era un fel de a percepe literatura prin ea

însăşi, mai puţin tehnic şi mai mult impresionist.

Puţini îşi pot da seama astăzi de dimensiunile acestei deschideri către percepţia asupra literaturii pentru o generaţie literară, aceasta a noastră, aflată sub influenţa modelului „tehnologic" optzecist. Pentru acest lucru trebuie să-i mulţumesc eu profesorului Martin, pentru acest lucru şi pentru încă ceva: pentru o frază pe care mi-a spus-o într-o seară, ieşind de la cenaclu. Eram, nu ştiu cum, numai noi doi, iar eu îi puneam pesemne tot felul de întrebări.

— Vezi! – zice. Ce facem noi de fapt? Noi cei care ne ocupăm cu literatura română? încercăm să descifrăm mecanismele care au făcut-o posibilă şi, mai ales, să-i descifrăm sensul: de ce, adică, există literatura română?

Nu mai ştiu dacă acestea au fost vorbele, dar acesta a fost cu siguranţă înţelesul a ceea ce mi-a spus atunci domnul profesor. A fost una din lecţiile cele mai preţioase pe care le-am primit vreodată. O lecţie de iubire sobră şi profundă pentru literatura română, un model de raportare la domeniul care îţi marchează viaţa, în care încap deopotrivă patosul şi decenţa. Şi trebuie să mărturisesc că, ori de câte ori aştern pe hârtie vreun rând, am în minte aceste lucruri.

Universitas. O lume prin care am trecut, care m-a format într-un fel anume şi căreia îi sunt, tot într-un fel anume, dator. Cu unii dintre cei care au tocit ani de zile tăblia mesei de la *Universitas* am rămas prieten până în ziua de azi, lucru care nu este chiar mărunt, având în vedere deceniul demonic pe care l-am traversat după revoluţie şi în care prietenii de-o viaţă s-au spart irevocabil sau, mai rău, au generat o nestinsă ură. Nu este cazul nostru. Când ne întâlnim, sau când vorbesc la telefon numai, cu Horia, Radu, Daniel, Pop, Lucian, Boierescu sau mai ştiu eu cu cine, o undă caldă de tandreţe se strecoară între noi, cu o complicitate care funcţionează prin interiorul nevăzut al cuvintelor.

Şi totuşi… Totuşi, mai este ceva. O problemă, ca să zic aşa… Pentru că e clar că eu am totuşi o problemă cu acest text pe care tocmai îl scriu acum, pe care l-am întârziat atâta şi pe care nu l-am scris, mărturisesc, tocmai uşor. Această problemă se numeşte Cristi Popescu.

Cristi a fost prietenul meu cel mai apropiat, omul cu care am trăit cea mai profundă relaţie de prietenie, de solidaritate şi de încredere din viaţa mea. El m-a adus la *Universitas* şi nu pot să nu recunosc faptul că, pentru mine, cenaclul a însemnat întotdeauna în

mare parte Cristi Popescu. În cea mai mare parte, probabil. Când absenta, rar, de la şedinţe, atunci când era bolnav, parcă şi sala arăta altfel pentru mine. Când era acolo, lumina pe geamuri intra parcă altfel.

Când Cristi a plecat dintre noi, la mijlocul deceniului trecut, ceva s-a rupt în mine irevocabil. Acest ceva a afectat şi continuă să afecteze şi percepţia mea despre cenaclu. Nu pot să explic prea mult lucrurile acestea, nu pot să zăbovesc prea mult asupra lor. Dar vreau să-mi explic cumva reţinerile pe care le-am avut, de-a lungul anilor, în a scrie aceste lucruri.

Aşa cum nici despre Cristi nu am putut scrie, după ce a murit, niciun text. Cu excepţia acestuia de mai jos, pe care l-am scris totuşi atunci când el ar fi împlinit 40 de ani. Îl aşez aici, la sfârşitul acestor amintiri despre *Universitas*, ca pe o floare, în amintirea acestui scriitor român care, la sfârşitul anilor ’80, a fost emblema Cenaclului *Universitas* şi a întregii noastre generaţii literare.

CRISTI

Pe întâi iunie anul acesta (1999), prietenul meu Cristi a împlinit 40 de ani. Cu siguranţă am fi băut toată ziua şi toată noaptea până când, spre dimineaţa zilei de doi iunie, am fi rămas numai noi doi, singuri, în camera lui, el trântit de mai multe ori deja pe pat, rezemat de perete cu spatele. Aşa, în poziţia aceasta, obişnuia el să scrie, pe o tăblie sprijinită pe genunchi, în apartamentul din Piaţa Iancului, în care ne-am petrecut toţi anii de facultate şi încă primii ani de după ’90, pe peretele de care stătea rezemat astfel, se întipărise o pată cenuşie, pe care el o asemuia cu propria lui literatură. Râdeam de multe ori de ne încovoiam de toate tâmpeniile care ne treceau prin cap. Îi plăcea să discutăm despre lumea literară, despre încâlcitele relaţii dintre scriitori, mă rog, mica bârfă pe care o descopeream amândoi cu enormă savoare, proaspăt intraţi fiind în intimitatea literară ce ni se arăta cu destulă parcimonie. Multă vreme am trăit amândoi cu inocenţă această intrare în lumea scriitorilor, fără să ne dăm seama că, pe măsură ce timpul trecea, ochi rău-voitori începeau să se arate pe la colţuri. Când am înţeles, era deja prea târziu. După ’90, pentru că unele dintre opiniile sau atitudinile lui nu plăcuseră şi nu plăceau unora, au venit sancţiunile. Volumul „Arta Popescu" a fost ignorat în cel mai bun caz, atunci când nu a fost „ras" pur şi simplu.

Dar, mă rog, astea sunt riscurile meseriei de scriitor. Nu despre

asta voiam să scriu acum, aici. Îl evoc pe Cristi, pentru prima oară de la plecarea lui, pe care o refuz şi astăzi. O fac acum, de ziua lui, ca şi când ar trăi. Mă doare şi astăzi despărţirea de el, cu aceeaşi durere ascuţită care s-a instalat în mine în iarna aceea viscolită a anului '95, când am aflat la telefon că s-a dus. Îl văzusem ultima oară cu două-trei zile înainte, undeva într-o staţie de autobuz din Drumul Taberei. Petrecuserăm toată ziua împreună, tremurând de frig, goliserăm una sau două sticle de vin roşu de care îi plăcea lui, puţin dulce, apoi pe la miezul nopţii, ieşise cu mine prin nămeţi ca să mă conducă până la maşină. Viscolea tare. În staţie nu era nimeni, nici pe stradă. Păream a fi numai noi doi, într-un oraş întunecat şi pustiu, altul parcă decât *oraşul nostru. Mi s-a făcut frică, deodată, fără motiv, şi-am răsuflat uşurat când am zărit, din întuneric, farurile unui autobuz! Ne-am îmbrăţişat în fugă, dezlipindu-mi puternic obrazul de mustaţa lui dezordonată şi plină de promoroacă. Atât. La revedere!*

N-o să-mi iert niciodată graba cu care m-am despărţit atunci de el, de cel mai apropiat prieten din viaţa mea.

Poetul Cristian Popescu este, în literatura română unul dintre acele cazuri cu totul speciale, imposibil de anexat vreunui curent sau ideologie literară. Poezia lui, de fapt poem în proză, eseu, comentariu, povestire, toate acestea la un loc topite în fluxul liric al poemului, a atras atenţia de la primele apariţii prin viziunea profund originală, duios-grotescă asupra lumii. Nu, nu era sensibilitatea specifică generaţiei noastre, ci o sensibilitate a lui, personală, o sensibilitate a nervilor întinşi la maximum, din care rezultă o poezie şocantă, izbitoare.

Greu inserabil, poetul este şi foarte greu de imitat, de luat ca model, originalitatea lui presează asupra oricărei astfel de încercări, transformând-o iute în pastişă. Cei care i-au stat în preajmă, poeţi, încercau să-l imite, după care se retrăgeau grabnic, simţind pericolul. Această retragere îl întrista, uneori, pentru că era persecutat de un fel de dorinţă de socializare pe care încerca în primul rând în plan literar. Şi-ar fi dorit un grup literar solidar estetic, adunat în jurul lui, făcând aceeaşi politică literară şi acelaşi tip de demers cultural. Nu îşi dădea seama că personalitatea şi originalitatea sa erau atât de puternice încât nu suportau socializarea.

Literar vorbind, eu cred în poezia sa şi în *locul pe care îl va ocupa, curând, în literatura română. Poate că acum este, cumva, prea devreme, poate că traversăm un recul al acelor puţini ani în care prezenţa sa pe*

scena literaturii a fost atât de pregnantă.

Pe de altă parte, nici scrierile sale nu sunt publicate încă în întregime. Există caiete întregi cu proiecte, multe dintre ele în fază aproape finală. Atunci când vom avea o ediţie definitivă a tot ceea ce a apucat să scrie, atunci sunt sigur că receptarea literaturii lui Cristian Popescu va fi una care îl va repune în drepturile sale de important şi puternic scriitor român.

Până atunci, sunt mai puternici detractorii şi răuvoitorii. Multă lume mă întreabă de ce nu ripostăm, noi cei care i-am fost aproape, acelora care îl nedreptăţesc din cinism sau din neînţelegere. Nu cred că este cazul. Poezia lui se apără singură, nu trebuie apărată de nimeni şi nici nu poate fi, cred eu, atacată de nimeni. Aşa cum singură s-a impus atunci când a apărut, tot aşa singură îşi va ocupa locul pe care îl merită în istoria literaturii române.

Mi-e dor de Cristi, de bunul meu prieten literar şi complice literar. Atât de dor încât mă trezesc uneori noaptea, vorbind în gând cu el despre te miri ce problemă care mă frământă, azi, şi despre care el cu siguranţă n-are habar. Sau cine ştie?

Ar fi împlinit, acum, 40 de ani. Când ne-am despărţit atunci, în noaptea aceea cu viscol, în staţia de autobuz din Drumul Taberei, nu împlinise 36. Celor opt ani, din '86 până în '95, cât am stat alături de el aproape zi de zi, le datorez întreaga mea pasiune pentru literatură, pe care am deprins-o de la fanatismul literar, de la nebunia cu care a înţeles să-şi trăiască scurta viaţă, posedat de forţa teribilă a literaturii, hipnotizat de frumuseţea şi de strălucirea ei.

1 iunie 1999

Închei aici acest text pe care tot amân să-l scriu de vreo opt ani de zile. Este dimineaţa zilei de 21 februarie. Astăzi se împlinesc 8 ani de la moartea lui Cristi. L-au găsit dimineaţa, răsturnat pe jos, lângă pat. Nu-mi aduc aminte ce vreme era afară atunci. Acum e soare, aşa cum a fost şi la înmormântarea lui, la Ghencea militar.

21 februarie 2003

RĂZVAN PETRESCU

Născut la 20 septembrie 1956, la Bucureşti

Din octombrie 2004: *redactor la Editura Curtea Veche, actualmente redactor-şef*

Absolvent de medicină generală (*Bucureşti, 1982, media 9.96*)

Volume publicate:

Proza: Debut ’86 (*volum colectiv de proză scurtă*), *Editura Cartea Românească*, *1986*; Grădina de vară (*proză scurtă*), *Editura Cartea Românească*, *1989*, *Premiul Fundaţiei Liviu Rebreanu*; Eclipsa (*proză scurtă*), *Editura Cartea Românească*, *1993*; într-o după-amiază de vineri (*proză scurtă*), *Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti* & *Editura Cartea Românească*, *1997*; Mici schimbări de atitudine (*antologie*), *Editura ALLFA*, *2003*

Teatru: Farsa, *Editura Unitext*, *1994*; *Primăvara la bufet*, *Editura Expansion*, *1995*.

Publicistică: Foxtrot, *Editura Cartea Românească*, *2008*.

Inclus în patru antologii de proză scurtă, *manualul de limba şi literatura română pentru clasa a X-a editat de Editurile Univers*, *Paralela 45 şi Rosetti*, *şi în volumele de specialitate*: Analiza de text *şi* Dicţionarul de locuţiuni ale limbii române (*Gabriela Duda*), Analiza gramaticală a textului (*Domniţa Tomescu*) *şi* Gramatica Academiei.

Lucrări proprii traduse: Diary of an Apartment Dweler, în *volumul* The Phantom Church and Other Stories from România, *University of Pittsburgh Press*, *USA*, *1996*; Geringfugige Verhaltensanderungen, în *volumul Party mit hasllichen Frauen*, Editura ALLFA, 1998.

„… trăiam vremurile când, printr-o simplă expiraţie, scoteai aburi clandestini”.

Din cauza cimitirului Izvorul Nou. Sau Rece. Am impresia că Izvorul Rece e o cârciumă, în orice caz tata a ales un bloc orientat cu faţa sau spatele direct spre locul respectiv care, în ’65, când aveam nouă ani, se afla şi el la prima copilărie. Practic am crescut împreună. Ne-am format unul pe altul, am împărtăşit aceleaşi tristeţi, aceleaşi bucurii. La început izvorul era şi el plăpând, nesigur de menirea sa, făcea primii paşi, cu doar câteva cruci destul de neconvingătoare, împrăştiate într-un spaţiu generos dar semipustiu, copacii impozanţi de la maturitate fiind pe atunci trei puieţi rahitici. Îi puteam desluşi de la fereastră, împodobiţi cu ciori. Ori de câte ori, mai întâi rar apoi tot mai frecvent, trecea mortul, mă repezeam vesel spre balcon, privind cu ochi avizi şi inocenţi. La doisprezece ani săream gardul implacabil de beton, şi mâncam cireşe mângâind lemnul funerar, care nu făcea cireşe, apreciindu-i creşterea. Mi se părea că lumea care începea să se adune pe sub pământ nici nu existase vreodată. Mi se părea că exist. În timp ce citeam *Vicontele de Bragellone*. Omenirea de dedesubt era,

desigur, eternă, aşa scria pe mai toate regretele, dar Vicontele, Ivan Turbincă şi pubertatea m-au hotărât să supravieţuiesc eternităţii. Iniţial am crezut c-o pot face învăţând foarte bine, admirându-mi cifra de zece din carneţel în fiecare zi, punându-i şi pe alţii s-o admire. Până-ntr-a cincea nu m-au interesat fetele nici măcar în uniformă. Apoi am trăit sumedenie de clipe de viaţă fără de moarte în curtea şcolii pe-nserat când le sărutam crezând că pe gură. Pe urmă am luat primul şapte, la matematică, din cauza clipelor fără de moarte. Aşadar nu asta era calea de-a scăpa de cimitir (între timp ne înstrăinasem, nu-mi aduc aminte exact de ce, drumurile noastre se despărţiseră). Am învăţat să cânt la ghitară, zgomotul unui de major dublat de-o bătaie hotărâtă-n cutia de rezonanţă acoperea tumultul de sub movilitele tot mai dese din Izvor. Nu rivaliza deocamdată cu fanfara, dar îmi dădea o senzaţie de corp astral. Cu el, corpul astral, am şi făcut dragoste prima oară, celălalt aflându-se în altă parte decât în camera unde ardea un beţişor din lemn de santal. Fata era o melomană din Dudeşti. S-a enervat. M-a făcut tocilar.

De-atunci am devenit melancolic.

Au început să-mi placă literatura, geniul, toamna. Toamna mi se părea mai adecvată nemuririi. În ea cad frunzele. Păsărelele îşi ascund ciocul la subsuoară. Plouă. Miroase a fum, a tristeţe, a murături. Din pricina pătlăgelelor imature pe care le asociam cumva insuccesele erotice şi matematice, m-am gândit la sinucidere. Nu una neapărat în realitate, de fapt mi-am imaginat, înfăşurat în propria-mi durere, cât de mult ar suferi părinţii după o asemenea pierdere, cum ar veni ei cu mărunţi paşi de vals ca-n Mahler în urma dricului plângând şi promiţându-mi că nu mă vor mai pune niciodată să învăţ chimie, trigonometrie, botanică. La fel vor plânge şi fetele de la uman, mai ales cea cu ochelari şi fustă posomorâtă, dar ce sâni! Care i se zguduiau de lacrimi numai ce-mi imaginam înmormântarea. Profesorii mă vor lăuda succesiv, suspinând cu batistele fleaşcă în mâna dreaptă, cu stânga ţinând sicriul. Sau coliva. Sau ce se ţine. Literele de pe crucea mea vor deveni fluorescente, semn al unui destin deosebit ce fusese frânt. Îmi doream o cruce mai înaltă decât celelalte. Cam 12 metri înălţime, pe 5. Nu ţineam neapărat ca braţul perpendicular să fie perfect orizontal, putea sta şi puţin aplecat. Sau, fixat în centru printr-un singur şurub, s-ar fi putut învârti eolian în jurul acestui ax după legile olandeze ale lui Cervantes. Deoarece lumea urma să vină în

pelerinaj să se reculeagă sub monumentul meu cu pomi (duzi). Totuşi, la şaisprezece ani mi s-a năzărit că moartea nu poate fi alungată prin iluzie. Şi cum literatura continua să-mi placă, ceva aluneca în jos pe-o rază, începusem să-i citesc pe Kierkegaard, Bacovia, *Plumb*, mă împrietenisem cu profesorul de română din liceu, cântam jazz, voiam să ajung Beethoven, lumea din jur cădea în tăcere, eram fascinat de minuni, de oamenii ce le confecţionau, doream din tot sufletul să reuşesc ceva similar, să scriu o carte mare, să scap o fiinţă de la moarte, miracolul suprem, motivând astfel decizia unanimă a juriului Nobel, nu atât pentru a ajuta individul în cauză, cât mai ales pentru a mi-l face pe veci recunoscător, numele ajungând celebru, şi, astfel, nemuritor. Pentru a atinge asemenea performanţă, trebuia să învăţ alfabetul iluziei, puteam începe cu literatura. Aşa c-am intrat la medicină. Am scris ani de zile, cu o bucurie ce s-a transformat lent în furie, fără să-mi citesc experimentele decât mamei, iubitei şi câtorva prieteni. Opiniile variau. La fel şi iubitele. N-am încercat niciodată să public ceva, habar nu aveam de cenacluri, de texte debutante cu apariţie obligatorie prin reviste literare, nu cunoşteam niciun scriitor, nu eram chel, nu eram filolog, să public o carte mi se părea ceva tot atât de îndepărtat precum ceva foarte îndepărtat, pe de-o parte fiindcă-mi era teamă, pe de alta pentru că mult timp nu m-a interesat, trăiam cele mai portocalii clipe de fericire fără s-o ştiu, scriam pentru plăcerea scrisului, şi, desigur, din dorinţa de a depăşi la curbă Izvorul Rece. De a-l lăsa atât de mult în urmă încât să nu mă mai poată ajunge. După câţiva ani-ture de stadion cameral, am căpătat o culoare pământie. Şi, prin ’84, Sorin Sergentu, un foarte bun arhitect, acum plecat în Italia să sădească vile pe-un deal, om blând, nobil şi cu totul excepţional, al cărui unchi stă sub formă de bust în holul de la intrare al Facultăţii de Arhitectură, m-a întrebat dacă n-aş vrea să arăt ce scriu unui om care se pricepe, un critic literar. Cunoştea unul. Ca să-mi explice cineva avizat dacă are rost să continui să mă chinuiesc cu literatura, cu propriu-mi personaj, cu viaţa de noapte, sau ar fi mai bine să-mi văd de studii. Omul acesta se numea Mircea Martin. Sigur că nu-l cunoşteam, dar era clar că putea să-mi schimbe viaţa, trăsăturile, felul de-a pronunţa un diftong. Iată că apucasem ziua când rătăcirile mele intime pe pergament aveau să primească notă. Jocul înceta, nu era just, dar părea necesar. Toată lumea fiind de acord că trebuie să înfrunţi realitatea, deşi nimeni nu ştie precis ce e. Oricum, în viaţa

imponderabilă a povestirilor mele avea să dea buzna un Profesor. Şi, în ciuda reţinerii, am fost convins destul de repede. Argumentul decisiv fiind de ordin literar metafizic: soţia lui Sorin. O splendidă blondă colegă de facultate, în costum de baie, prietena Masei. Şi a autorului la modul platonic, în ciuda unor vise secrete, cred ale tuturor.

Astfel încât într-o bună zi mi-am îndesat într-o mapă galbenă cele mai izbitoare texte, iar Sorin i-a înmânat-o lui

Mircea Martin. Căruia i-am telefonat şi eu, am făcut o plecăciune, deoarece era seară, şi-am început să aştept verdictul. Mă simţeam ca la examen. Una, două, cinci săptămâni de aşteptare, nici nu mai puteam fi atent la forma uterelor scoase, la injecţii, le făceam altora, în altă parte, la horcăitul stins al bătrânilor cărora uitam să le dau apă. În sfârşit, într-o dimineaţă s-a auzit şi telefonul cu profesor. Care, în loc să-mi dea calificativul pe loc în receptor, aşa cum îmi imaginasem stând zile şi nopţi cu sufletul tras pe cap ca o pungă de plastic, în asfixie, mi-a fixat o întâlnire la un bar de pe Calea Victoriei, ca să discutăm. Nu vedeam ce era de discutat şi de ce la bar, ideea fusese doar că-şi exprime părerea în legătură cu ce scriam. Dacă avea vreo valoare. Am dedus că n-avea şi, din politeţe, prefera să nu mi-o spună prin fir, ci în faţă. Ca să mă descurajeze total. Ne-am întâlnit, era primăvară, prin septembrie, şi-n loc de sentinţa prevăzută am auzit fără să înţeleg imediat cele mai surprinzătoare cuvinte pe care le poate auzi un vag aspirant la imortalizare prin tipografiere. Era un om înalt, slab, cu pauze derutante în discurs, elegant ca şi-acum, ca un cuvânt, discret, cu nasul lung, sobru şi oarecum melancolic de nu cumva o fi fost vorba de un fel de inacceptare resemnată a lumii. Mi-a spus sec, cu mina judecătorului care te condamnă pentru binele tău şi-al omenirii, scoţând din mapă o povestire, că n-a mai citit ceva asemănător. Îi plăcuse. După ce-am înghiţit surpriza lipită de mărul lui Adam în care tocmai trăsese Wilhelm Tell, m-am pregătit să mă clatin de fericire dar nu mi-a dat răgaz, pentru că profesorul a încheiat propunându-mi să-mi introducă două, maximum trei texte într-un volum colectiv de proză scurtă ce urma să apară la Cartea Românească. Am dat pe gât berea din paharul încălzit. Era prea mult, pentru că oricât de optimist aş fi fost, şi n-am fost niciodată, ce se petrecea la măsuţa aceea acoperită cu o inimitabilă faţă de masă din plastic verde se situa dincolo de speranţă, de bine şi de rău, de zborul săgeţii din arbaletă. Martin a zâmbit. Nu găseam nicio manieră adecvată originală rapidă

eficace pentru a-i mulţumi, pentru a-i demonstra cât îi sunt de recunoscător, chiar mai mult decât omul pe care-l tot scăpăm de la moarte printr-o minune adevărată. Aşa că m-am arătat dispus, trepidând de entuziasm, să-i ofer şi eu o bere. Nu m-a lăsat (pe prima o plătise el) şi a zâmbit din nou în timp ce ne ridicam. Am uitat cum era în realitate vremea, în memorie mi-a rămas o zi cu trecători ce-aveau chipuri de capodoperă, luminoase, rasate, ca la revoluţie, care vorbeau în franceză. Aveam douăzeci şi nouă de ani.

Cartea s-a numit *Debut '86*. Treizeci şi patru de debutanţi, 620 de pagini. Frumoasă ca o cărămidă. Şi la fel de subţire, am cumpărat mai multe exemplare şi le-am risipit la vedere prin bibliotecă. Şi, deşi în postfaţă Mircea Ciobanu scria că „alergătorii" dintre paginile volumului nu pornesc într-o competiţie, eu ştiam exact că pornisem într-o competiţie. De altfel, peste doi ani aveam să-i spun, în piaţă, unei mătuşi înmărmurite cu plasa cu leuştean în mâna strânsă la piept, că voi ajunge cel mai mare scriitor român.

Din cei 34 ai acelei cărţi, singurul nume care s-a justificat este Rodica Palade. După ştiinţa mea, restul au dispărut într-un fel sau altul, unii poate c-au ajuns scriitori. În ce mă priveşte, m-au fixat în fotografie prin manuale de limbă română, cu alte premii, literare de data asta, pe care mi le agăţ singur de gât prin casă, la expoziţii, în timp ce-mbătrânesc cu diazepam şi fără cenaclu. Dar atunci am acceptat propunerea lui Mircea Martin să-i frecventez substantivul neutru care vine simultan din franceză şi latină pentru că, deşi nu aveam niciun chef să frecventez ceva, nu puteam să-mi refuz descoperitorul. Nu cunoşteam nimic despre lumea literară, am spus-o, aşadar nu ştiam mai mult nici despre *Universitas*. Exceptând faptul că avea un nume frumos. Celelalte aveau nume urâte. Aşa că n-am participat la reuniunile lor. În plus, cuvântul „cenaclu" mi-a evocat întotdeauna imagini săteşti, cu combine. Şi cu doamne îmbrăcate în costum naţional, cântând în cor la fluier, în timp ce domnii dansează lent la lumina focului de tabără. Fenomen rezervat elitei de la sate, în serile de iarnă, când cei prezenţi lucrează şi se simt bine spunând poveşti cu prefaţă, iazuri, balerine înecate, glume, ghicitori. Se numeşte şezătoare, iar participanţii sunt uniţi prin afinităţi literare, au aceleaşi aspiraţii estetice şi un program comun, care ţine până se stinge focul. În ciuda acestei remarcabile reprezentări mentale, nu-i zăream utilitatea, deşi reuniunile aveau loc vineri. Prin urmare m-am dus. Nu-i zăream

utilitatea deoarece mi se părea că scrisul n-are legătură cu adunările, cu inevitabilele discuţii în grup, cu disecarea textului tău şi-al altora şi evidenţierea nervilor atinşi de boală sau dimpotrivă, a celor mai frumoşi, mai rezistenţi, nervul optic, de pildă, cu care, dacă mai are încă globul ocular atârnat la capăt, te poţi juca conform aceleiaşi tehnici omologate pentru yo-yo. De ce să mă joc c-un yo-yo când sufeream atât că nu făcusem filologia. Mă simţeam dezavantajat până la handicap motor din cauza asta, iar acum trebuia să mă simt la fel în public. Ca scriitor n-ai nevoie de nimeni prin preajmă care să te ajute ori să te-ncurce – dacă nu eşti Ilf şi Petrov, şi de regulă nu eşti –, aşadar rămâi singur cu hârtia de gen feminin în faţă, căreia-i poţi face ce vrei. Iar ca să-nvăţ ce vreau, metoda a fost nu studiul maeştrilor, că n-aveam grilă universitară, ci simpla lor lectură. Cum m-ar fi putut ajuta mersul la cenaclu să-i citesc?! Măcar din curiozitate trebuia să văd cum, din păcate nu eram curios. Eram doar obligat de recunoştinţă. Şi ce altceva putea fi decât o resuscitare prin subterane a boemei pariziene, româneşti, de la 1900 şi ceva, când purtam pălării cu boruri largi şi treponeme. Sau, seara, sfioşi bacili Koch prin plămâni cu monogramă, semn al talentului, acum s-au dus zilele lor, s-a inventat hidrazida. Pe de altă parte, boema pariziană de început de secol e frumoasă numai la Paris şi la începutul secolului, deci nu putea fi autentică nici măcar în Bucureştiul întunericului, orice asemenea încercare, cu toate că binefăcătoare pentru artişti, vorbesc de sufletul iar nu de arta lor, nefiind decât un fel de refren, şi încă unul stins. Printr-un decor sărăcăcios. Cu toate că se auzea la etaj, lângă sălile de muzică de unde izbucnea uneori violoncelul. Asta zic eu astăzi, în anul 2000, prin noiembrie cu păru-n sus şi şosete de culori diferite. Cine ştie ce voi fi zis mâine.

Acum nu-mi pare rău că m-am dus. Atunci, de regulă, îmi părea. Mai ales că picam la cenaclu direct din trenul de navetă, îngheţat, obosit, pe întuneric, scârbit de viaţa la ţară, abia aşteptând să fac un duş, să mănânc o friptură, să pipăi o conductă de calorifer, să mă plimb printre blocuri, să ridic braţele prin lateral. Recunosc că, în ciuda îndoielilor mele, mi s-a părut interesant. Era într-adevăr un grup de literaţi ca în definiţie, niciunul deocamdată recunoscut, nu neapărat cu trăsături estetice sau temperamentale comune, ci cu un acelaşi debordant entuziasm, aproape virginal, erau sincer tineri, fără ifose de azil academic, fără orgolii la ploscă, cât despre program, dacă fusese

vreodată vorba de aşa ceva nu s-ar fi putut referi decât la libertatea fiecăruia de-a scrie şi citi şi critica exact cum îi trecea prin minte. Chiar şi atunci când era frig sau se stingea lumina şi se suspenda reuniunea. Nu-mi mai păsa însă de beznă. Fiindcă era vorba de însorita estetică, de frumuseţea unui verb şi adâncimea unei pauze, cenaclul fiind mai ales de poezie, iar nu de socialul ce se-nchidea în urma noastră odată cu uşa, n-am auzit pe nimeni asumându-şi rolul unui Maiakovski contemporan în tricou eroic îmbrăcat pe dos, de culoare verde, recitind în germană versuri de subminare a secerelor şi ciocanelor de pretutindeni bătând. Ca nişte clopote. Sigur, se poate afirma că simpla adunare a unor artişti putea fi considerată în anii ’80 subversivă, dar trăiam vremurile când, printr-o simplă expiraţie, scoteai aburi clandestini, aşa că dacă cineva ar susţine astăzi, la unsprezece ani de la răscoală, că un cenaclu era o formă de curaj, luptă, dizidentă etc, ar exagera. Era o formă de viaţă a unei tinereţi literare, la fel ca aceea a unui cactus. Ori iguană, trilobit sau peştişor de aur. Un exerciţiu de expresie, o frondă inofensivă, deoarece nimeni nu inventa versuri cu portret de mari dimensiuni pe-o stemă mică, dar nici cu grâu pe mormântul patriei, care era gata. Nu se dezlipeau triluri feroce sau scrisori deschise. Desigur, din când în când se mai auzea câte-o împuşcătură în lanul de secară, trecând pe deasupra scaunelor ca o ploaie de alice, ba se iveau şi imagini acute, metafore cu adresă directă, metatext fără text, râsete, apropouri, numai că-ntr-o lume în vertiginos picaj invers spre culmi cu mistreţi, dezvelindu-şi sub buza de sus colţii poleiţi, totul era aluzie, lunecând către iluzie până la contopire. Şi desfiinţare. Fenomen care nu putea stârni decât un casnic fior poetic supraveghetorilor, şi ei o iluzie, un miraj, despre a căror existenţă am aflat abia în zilele noastre. Fiind în chip firesc şi noi ultravioleţi, ultrarevoltaţi de ce era în jur, nu făceam însă decât să ne jucăm precum fetiţele cu chibrituri. Şi, pe atunci, cel puţin mie, nu-mi păsa de pseudoblepsii, eram ocupat cu închipuirile, cu entuziasmul, cu focul. Mi se părea că literatura nu face contact cu realitatea, cele două fiind definitiv separate prin cezariană. *Universitas* era spaţiul nostru privilegiat, unde ne durea într-un loc aparte de politică şi ideologie. Cum probabil le durea şi pe ele de noi. În afară de asta, poate ne simţeam protejaţi, prin subconştienturi, mijindu-ne senzaţia că la o adică ne apără domn profesor. Cu dragoste. Ca Peter O’Toole în semiîntuneric. Pe de altă parte, însuşi faptul că existau asemenea

conspiraţii literare era o provocare, un rozitox, un ochi triunghiular de pisică. Într-o lume a şobolanilor giganţi. Cum am mai amintit, n-am avut totuşi impresia că grupul nostru ar fi fost supravegheat. Nici nu m-am gândit la aşa ceva. Mă duceam acolo pentru literatură. Iar supravegherea a făcut-o tot timpul. Dintre tinerii acelor vineri rămânând câţiva care-i reclamă în continuare atenţia. Când spun tineri, nu înseamnă că fenomenul nu ştiu dacă biologic, nu ştiu dacă normal m-ar împinge să idealizez anii ’80, aşa cum se-ntâmplă cu bătrânii care-şi aduc aminte de armată cu bucurie umedă pe băncuţele din faţa blocului. Ar fi imposibil să idealizez ceva. Nu am cu ce. Ne-au extirpat organul responsabil cu imaterialul încă de pe vremea când ne legau la gât cravata roşie, cât se poate de strâns, mulţi expirând sufocaţi sub stâlpul pe care se-nălţa drapelul din curtea şcolii. Mă gândesc la chipurile lor lipite pe gazeta de perete, în coloana cu pionierii morţi fruntaşi la învăţătură, sau la scările late pe care urcam învăluiţi în fum de ţigară şi-un profund aer de singurătate colectivă pentru a ajunge în sala de clasă unde se ţinea cenaclul şi se desfăceau pentru două ore solitudinea, cravata, puteam în sfârşit respira, circular, în jurul mesei.

Verdi a lansat odată, tot circular, spre neliniştea sopranelor şi probabil în timp ce-şi compunea *Recviemul*, următoarea frază centrifugă: „Să copiezi realitatea este un lucru bun, dar să inventezi realitatea este un lucru şi mai bun”. Ceea ce ar explica modul acela acidulat în care erau făcute praf textele citite, mai ales de către inoxidabilul tandem Horia Gârbea/Radu Sergiu Ruba. Chisăliţă le făceau. Cu sarcasm, sardonic, cu voluptate, ironie, umor, vervă şi puncte finale ce cădeau că nişte obuze mici în capul vinovaţilor. De regulă, aveau dreptate. În zilele acelea nu făceam însă decât să mă întreb ce-o fi în mintea timizilor ucenici care-şi ascultau poeziile scrise prin maternitate, poduri şi garsoniere în dureri numai de ei ştiute, luate strofă cu strofă, vers cu vers, pornind de la titlu în jos, şi călcate cu şenile filologice, tăiate cu verbe ascuţite de bucătărie modernă, ca nişte rime, târâte de păr, spânzurate, mitraliate simetric, sacadat, torsionate, date cu fruntea de pământ în hazul asistenţei, amândoi având un haz indiscutabil, primul care lua cuvântul era Gârbea. Numele i se potrivea. Bănuiesc că şi înfăţişarea. Scund, plinuţ, tuns scurt, cu ochelari, un zâmbet arcuit ca al motanului din *Alice în ţara minunilor* şi-o frază de o politeţe rece, geometrică, executa din dreapta

profesorului tot ce zbura prin sală, în aşa fel încât până şi textele care ni se păruseră acceptabile la lectură căpătau sub loviturile riglei lui Horia aspectul cubist al unor palme de şcolar. Al unor basme. Era atât de incisiv, încât te întrebai de fiecare dată ce-ar mai putea inventa în materie de vivisecţie Radu. Ei bine, inventa. Dacă Horia era agresiv, Radu era paşnic, nemilos printr-un discurs fermecător, rafinat, prin care îl ucidea subtil şi lent pe debutant, deci încă şi mai dureros. După cei doi procesul de salubrizare literară era încheiat, oricine mai avea ceva de spus nu mai ajungea la nivelul letal al radiaţiei. Recunosc, devastau în mod obiectiv. Faptul că-mi era milă de cei puşi la zid nu însemna decât că nu pricepeam rolul cenaclurilor. Aveam să-l pricep peste ani, ca redactor, dar mai ales ca scriitor. În sfârşit, după ce tunurile din Navarone tăceau, mai punea câte-un punct pe-un *i* scăpat cu viaţă, câte-o virgulă cristalină, monitorul, care vreo doi ani a fost Caius Dobrescu, iar către sfârşit, Cătălin Ţârlea. De remarcat că niciunul nu folosea acelaşi tip de asalt, erau mai ponderaţi, mai gravi, mai în vârstă. Pentru Caius am avut întotdeauna o simpatie instinctivă, deci inexplicabilă. Cătălin urma să mă uimească mult mai târziu prin scânteietoarea sa ironie, de care n-a făcut abuz aproape niciodată vinerea. În vreo doi, trei ani am reuşit să mă împrietenesc cu Radu Ruba, un poet şi un om extraordinar, o prietenie de care mă simt profund onorat. Ca de-un salut plin de căldură. Pentru că, fiind un individ sălbatic, n-am reuşit din nefericire să păstrez măcar convenienţele obişnuite în orice prietenie, indiferent de grad, cum ar fi un telefon, o scrisoare, o vizită. Vizitele şi telefoanele mă obosesc peste măsură. Evident că nimeni nu înţelege asta. Şi evident că în acest mod mi-am pierdut o groază de potenţiali mari prieteni. Să revin însă la cenaclu. Ultimul cuvânt îi aparţinea lui Mircea Martin. Deşi stătea lângă noi, rafinamentul său natural îl ajuta să pară departe. *Era* binevoitor. Ruba a scris o poezie în care-l asemuia c-un palmier. Care se legăna în capul mesei de tortură. Adevărul este că nu se legăna, palmierul nu e om, e drept că are trunchiul drept, neramificat precum Martin, dar poartă pe vârf o coroană bogată de frunze penate sau palmate, ceea ce nu e cazul. Ce m-a surprins la început a fost faptul că nu îşi întrerupea deloc atacanţii, nici chiar atunci când, rar, e adevărat, aruncau silabe de fier cu excesivă forţă în direcţia celui care se apăra ţinându-şi manuscrisul în dreptul ochilor. De fapt, n-ar fi avut rost s-o facă. Pentru că indiferent de comentariile învăţăceilor, cuvântul

profesorului, uneori în dezacord cu criticii furioşi, era definitiv. Parc-ar fi fost Dumnezeu. Cu coroana respectivă de frunze. Şi, ca şi Dumnezeu, având prea multe pe cap, te-ai fi aşteptat să nu acorde prea multă importanţă detaliilor, deşi lumea este alcătuită din detalii, nu din esenţă, în realitate esenţa-i hăt, departe, pe Himalaya, munţi formaţi prin orogeneză alpină, n-o mai vede aproape nimeni, explicaţia ignorării ei de către divinitate fiind probabil aceea că Dumnezeu nu e alpinist ci, mai degrabă, paraşutist, nu-i place să urce – ce să vadă pe-acolo pe sus prin vid decât aceiaşi îngeri cu steguleţe şi măşti de oxigen, dându-se pe gheaţă cu cortul pentru a-i atrage atenţia –, în schimb îi place să coboare cu pânza parabolică până la noi, prin capitală, mai râde şi El. Totuşi conducătorul cenaclului se apleca, precum palmierul, şi asupra detaliilor, analizând cu precizie textul, niciodată cu patimă, întotdeauna cu argumente clare, pe un ton ferm, şi îngăduitor şi lipsit de ambiguitate, şi încheia deseori cu o vorbă de încurajare adresată victimei. Dovada că victima îl auzea era recidiva ei inexorabilă. Iată ce însemna vocaţie. Vibraţie, chiar, unele, vorbesc de fetele chemate din obscure cartiere şi provincii mentale de insuportabila arsură a poeziei în bust, izbucneau în lacrimi din pricina criticilor. Îmi atrăgeau interesul plin de respect fiindcă purtau sutien – se făcea mereu iarnă pe-atunci, aşa-mi amintesc cenaclul, pentru explicaţii suplimentare vezi cuvântul şezătoare – dar, vai, tinerele nu aveau noroc, talent, inspiraţie, aveau rimă, şi-mi aduceau brusc în memorie acel şapte la matematică. Astfel încât le lăsam singure în jurul mesei. În alte condiţii, dac-aş fi urmat altă şcoală, le-aş fi mărturisit că sunt medic, le-aş fi dat un premiu, le-aş fi fost ca un tată. Problema era că nu-mi acordau nicio atenţie. Câtă deosebire faţă de timpul mai mult sau mai puţin prezent, când primesc încurajări telefonice, literare, şi jeturi de scrisori din care cad violete şi alte porcării presate de domnişoare scriitoare până la sfârşitul trompelor.

N-aş vrea să înţelegeţi de-aici că ne pipăiam la *Universitas* ori mai ştiu eu ce. Ne pipăiam textele. Pe care nu le mai citesc acum decât părinţii noştri, dacă mai trăiesc. Şi chiar dacă nu.

Aşadar atmosfera era febrilă, se aruncau de zor cărbuni în cazanele temporale, ne jucam cu gravitate, eram grandioşi, efervescenţi, aveam nimb, purtam aripi, ne vegheam creşterea penelor aşezaţi cuminţi în văzduhul literaturii, uneori serios şi el până la insuportabil, după gustul meu, de exemplu n-am văzut nici o singură

sticlă de votcă pe undeva, nicio auroră boreală, aşa cum mă aşteptasem la început, boemă nici gând, se citea, se comenta, se stingeau ţigări în paragrafe şi observaţiile sclipeau în traiectorii intersectându-se prin aer, câteodată mă plictiseam de moarte, plecam acasă mai culţi.

N-am ştiut niciodată ce făceau băieţii după ce se termina reuniunea, pe la nouă şi jumătate, maximum zece seara, uneori ne-o termina portarul. Poate mergeau la o bere, poate se mai plimbau printre proiectele şi copacii din Cişmigiu, poate se duceau în apartamentul vreunuia dintre ei să continue discuţiile, să aprindă altele noi. Cu aceleaşi voci, în întunericul altor încăperi, mişcându-se progresiv. Eu plecam acasă mai cultivat, cum am amintit, cu geamantanul. Era un geamantan mic, de navetă, în carouri. Cât despre prima mea lectură, cu toate că, în chip confuz dar îndârjit, sperasem să scap de ea, mi-a venit şi mie într-un târziu nu prea îndepărtat rândul. Aveam trac, însă în linii mari eram destul de sigur pe mine. Pentru că cele două mici texte pe care urma să le citesc fuseseră citite şi de Mircea Martin, intraseră în *Debut*, n-aveam de ce mă teme, doar purtau pecetea inelului. Garanţia absolută. Le-am citit. Şi-apoi m-au prins în gheare Horia şi Radu. N-au iertat nimic. Martin îi lăsa să vorbească. Să comită sacrilegiul. M-au desfiinţat cu nespusă, criminală gingăşie. Nu-mi venea să cred. Blestemam clipa-n care fusesem de acord să vin la *Universitas*, să citesc la cenaclu, să citesc în general şi să scriu în particular, să urmez medicina, să m-apuc de ceea ce crezusem că-i literatură, nu era, în schimb eram siderat. Au mai vorbit şi alţii. Pe acelaşi ton. Scriam prost, banal în cel mai bun caz. Plutea întrebarea ce căutam eu aici, printre scriitori adevăraţi. Printre filologi. De fapt nu găseai mulţi filologi, unii făceau Politehnica de ani de zile, sau mai ştiu eu ce, aşadar nu eram singura oaie transhumantă, numai că asta am aflat-o după multă vreme. Singurul care mi-a luat apărarea, ajutându-mă să nu plonjez în abisul celor fără drept de cavou tipizat, cel care-a găsit câte ceva de salvat din prozele mele a fost Ion Bogdan Lefter. Alegându-se astfel, nevinovat, cu gratitudinea mea pe veci. În faţa lui îmi voi scoate pălăria întruna. Sau ce voi purta pe cap.

Acelaşi sentiment îl încerc faţă de Simona Popescu. Pentru momentul în care s-a declarat entuziasmată, spre uimirea propriului ei aer sever, de o povestire de-a mea trei ani mai târziu, când deja urma să-mi apară prima carte, devenisem un veteran al cenaclului, aveam

scaunul meu. Cu spătar. Acestea ar fi evenimentele memorabile, în ce mă priveşte, din lumea *Universitas*. Neuitând apariţia cărţii lui Cristian Popescu, copilul minune al cenaclului, iubit de toată lumea, admirat de toată lumea, apariţie sărbătorită cu enormă căldură. Mă opresc puţin asupra lui Cristi. Între noi nu s-a născut o reală prietenie, n-a fost timp suficient, era noapte, şi-ar fi fost şi greu să se nască când talentul unuia (mă refer la Cristi) era mult mai intens decât al celuilalt. Dar a existat acea empatie inscrutabilă ce apare între doi oameni suferind de boli nervoase, bazată pe lecturi comune, uimire, perfuzii, creaţie şi un constant crescător respect. L-am vizitat pe Cristi acasă de câteva ori, lucru care nu mi s-a întâmplat cu mulţi scriitori sau oameni, şi recunosc că afirmaţia televizată a lui Cristian Tudor Popescu e adevărată: Cristi nu putea suporta lumea multă vreme, îi făcea rău. Avea dreptate.

Nici eu nu reuşesc să-mi suport clinic semenii. Presupunând că sunt ai mei. Ei nu ştiu şi nici nu vor să ştie de ce trebuie să scrii ca un câine. Cu furie, cu durere, cu ură, cu exasperare, cu disperare, cu revoltă, cu dinţii încleştaţi (autocitat), gâfâind, fără pauză, pat, telefon, până cazi ghemotoc pe duşumea cu degetele de la picioare în extensie. Până ţi se rupe ceva în cap. Un nerv, un centru psihic, o glandă. O speranţă neclară, strălucitoare. Lor, semenilor, nu li se rupe nimic, sunt cu adevărat nemuritori. Ceea ce-mi provoacă o nostalgie incurabilă precum Oceanul Atlantic, precum muzica pe care-o ascult, fiindcă e duminică de câteva zile, ca un blues, nostalgie după serile de altă dată, separate net de real, mirosind ca nişte mere, după toate (b) locurile pe care le-am văzut, după iluziile pe care le-am avut sau nu le-am avut, sau după cărţile pe care încă nu le-am scris, cu atâtea ciorne-n cap, iar timpul îşi turteşte nasul de geam, după vremurile când eram tineri, salcâmul mai avea parfum şi femeile mister.

E-adevărat că lipseşte armata din enumerare, dar n-am încă o băncuţă în faţa blocului.

Însă de la o vreme, de când mi s-a oferit în schimb un loc în mausoleul literaturii, lângă uşa batantă, motiv pentru care-ar trebui să mă dau de-a dura, să mişc din flamură, să fiu vedetă cu sonerie, nu mişc. E straniu. După ce am făcut tot ce-am putut pentru a ajunge la o ţintă bine precizată şi-am ajuns nu la ea, ci la una mult mai îndepărtată, pe care nici n-am sperat s-o visez, m-am oprit din cursă c-un picior în aer, am îngheţat în poziţie de mers din ieftinul motiv

c-am obosit. Că nu mai găsesc timp. Că mă duc la serviciu. De care vrei să scapi şi nu poţi, ai nevastă, născută în Leningradul care ne-a luat Basarabia, un copil ce vorbeşte-n norvegiană, şi te duci în locul acela fiindcă aşa fac toţi oamenii, se pare că nu are nicio importanţă că nu vrei, din instinct şi din toate puterile, te duci, iar când te-ntorci, după-amiaza târziu, cazi într-un somn adânc, din care nu te mai trezeşti decât pentru a pica într-o înviorătoare stare de prostraţie.

De unde rezultă că Sufletul meu Conştient migrează.

În legătură cu-acest se pare inefabil suflet, povestind în *Jurnal* despre întâlnirea sa cu Rudolf Steiner, căruia îi curgea nasul, Kafka i se plângea că el (Franz) e un artist distrus de serviciu. Se plângea în timp ce observa cu dezgust nările înroşite, ochii umflaţi şi batista esoterică aparţinând întemeietorului antropozofiei. Misticul austriac părea incapabil să interpreteze în mod accesibil creştinismul artistului împotmolit în munca de asigurări. Aşa că zbuciumul, împotmolirea kafkiană, teama lui de-a nu lua o viroză în restaurant mă reconfortează, calmează, împrospătează. Eu sunt un artist împotmolit în munca de editură.

Asta se numeşte frustrare, adică valuri de sifon turnate peste o autentică disperare, saxofon pe malul oceanului, sunete în formă de cochilie, de molie, prin insulele Capului Verde unde zboară papagali în criză existenţială, fâlfâind pe deasupra literaturii, semnul sub care stăm, semnul întrebării, dacă ascult şi pianul, singurul miracol pe care l-am înfăptuit, la fel cu atâtea alte miliarde de imbecili, e doar copilul meu nou-nouţ. La 14 luni este încântat până la catapultare de orice fenomen feminin cuprins între zece şi patruzeci de ani, când îl zăreşte i se-nrourează privirea, îşi dă ochii peste cap, alunecând într-un soi de transă vigilentă, unuia i-a deschis fermoarul bluzei. Bluza era turcoaz. De câteva săptămâni îi place o vânzătoare de gogoşi, o brunetă superbă, ce-i place şi lui tata. Care cumpără tot mai des şi mai multe gogoşi, pe care le mănâncă mama. Această atât de sfâşietor de fragilă fiinţă care sare, rupe ciucurii covorului sau mârâie este, repet, singura minune de care am fost în stare. Restul nu sunt decât artificii, jocuri fără sens, treceri.

Poţi muri din pricina unui cuib de păsări.

Aşa că sper să văd cuibul la timp, să trăiesc suficient ca să-i demonstrez puştiului că trăiesc, să-i arăt cum se strică un trenuleţ, să-i exemplific imaginarul şi zborul, să-l pregătesc pentru lume învăţându-l

să n-o ia în serios, învăţându-l că, de fapt, nu e aievea. Peste trei ani mă gândesc să-l dau la fabrică. Altfel s-ar putea să ajung să cânt prin staţiile de metrou ca să nu murim de foame. La ghitară şi cu tamburina legată de piciorul stâng. Pentru că eu nu mă mai duc azi acasă, la serviciu, e iarnă şi ăsta e singurul anotimp care-mi lipsea din panoplie, nesiguranţa zilei de mâine, pentru a găsi în fiecare seară raţiunea de a mă da cu capul de pereţi, că-s din BCA, în timp ce-mi scriu în gând zecile de cărţi. Artiştii trebuie protejaţi, spunea Orson Welles din păcate într-un film prost. Nu l-a luat nimeni în serios.

Exceptând cenaclul nostru.

A cărui existenţă s-a justificat pe deplin, cei mai mulţi au ajuns la liceu, la radio. Uniune, televiziune, universitate, edituri, reviste. Cu volume integral premiate. Consacraţi. Atât de consacraţi încât nici nu mai înţeleg ce înseamnă asta, sau dacă are vreo importanţă. Ori dacă trebuie să-şi cumpere pâine. Vilă. Probabil că nu. Singura lor problemă ar mai fi moartea. Pentru Cristi nu mai e. Unii rezolvând-o în alte moduri, prin mitoză, prin absenţe nemotivate la ora de cimitir, prin rugăciune, prin distracţia cu mărgelele de sticlă. Irelevant fiind nu numai scrisul, ci şi mediul înconjurător. „Constructorul de zădărnicii", cum spunea domnul profesor pe coperta IV a eclipsei mele, se joacă acum cu copilul, se duce la serviciu, se-ntoarce de-acolo mai des decât se duce, îşi perie meditativ deşertăciunea cu paiete, bretonul, pe ultimul doar când e forţat de tot mai numeroase împrejurări cu banderolă să reia relaţia, de la începutul lui şi-al acestui text, cu Izvorul Nou, cu monumentele, se linişteşte, se agită, se alienează, tace, priveşte-n sus, numără mărgele, scrie cenacluri.

Şi dac-am scris atât de mult despre el am făcut-o pentru că am scris de fapt despre Mircea Martin. Adică vine un străin şi-ţi schimbă pe gratis cursul vieţii care-i ca un râu colorat în gri isteric, cu tufe, peşti şi-aşa mai departe, apele-o pornesc brusc în sus, sufletul tău de râu se leagă irevocabil de-al celui care-a construit barajul din vocabule, trec anii, cuvintele, şi la sfârşit rămâne pe fundul albiei o glorioasă urmă invizibilă. Formată din câteva obiecte sfărâmicioase cu file. Cu poză.

Universitas însemnând pentru apa deviată din fotografie paginile de mai sus şi câteva nume, sper că nu le-am dezamăgit. Hidrologul, Angela Martin (care, potrivit istoriei, a fost primul meu cititor critic autorizat), Radu Sergiu Ruba, Cristian Popescu, Ion Bogdan Lefter, Horia Gârbea, Daniel Bănulescu, Cătălin Ţârlea, Caius

Dobrescu, Paul Vinicius, Simona Popescu, Doru Mareş (apărând doar din când în când, învăluit în barbă cu portţigaret), câteva seri ieşite din comun, o doamnă, câteva lecţii. Dintre care, în ciuda inutilităţii violente a oricărui efort spiritual, pe cea mai importantă încă o mai învăţ. Opresc într-un târziu muzica. *The past is never dead. I's not even past*. Faulkner.

MARIAN ILEA

Născut la 25 august 1959 în Ieud, Maramureş.

Actualmente, director general la AXA TV şi cotidianul „Glasul Maramureşului".

Volume publicate:

Desiştea, *Editura Cartea Românească, 1990*; Desiştea II, *Editura Cartea Românească, 1996*; Ariel (*teatru*), *Editura Cartea Românească, 1996*; Povestiri din Medio-Monte, *Editura Cartea Românească, 1999*; Casa din Piaţa Gorki, Editura Cornelius, 2000; Gravimetrul, *Editura Dacia, 2003*; Medio – Monte, *Editura Dacia, 2004*; Libertatea începe în şapte aprilie, *Editura Dacia, 2005*; Ceasul lui Bronnikov (*teatru*), *Editura Dacia, 2005*.

Premii literare (*selectiv*):

Premiul Salonului naţional de carte în 1991;

Premiul Uniunii Scriitorilor pentru Dramaturgie în 1997;

Premiul Asociaţiei Scriitorilor Bucureşti pentru proză în 2003;

Marele Premiu Liviu Rebreanu în 2003 etc.

Prezent în antologii de proză şi în antologii şi dicţionare de profil literar.

„Nu încăpea pardon în analize…"

Cenaclul domnului profesor Mircea Martin avea un sâmbure al confruntării literare fără ca bătălia dusă de un Horia Gârbea ori Daniel Bănulescu să demoleze „înaintaşii".

N-am simţit vocaţia românească de a o lua de la început. E drept că nici nu continuam experimentele „înaintaşilor", întâlnirile erau pasionante şi dure. Întrai la lectură calm şi sigur, ieşeai aşa cum se putea după ce Simona Popescu ori Paul Vinicius ori Ioan Es Pop te tăiau precum o varză de toamnă pe un leţ lemnos.

Domnul profesor Martin cu zâmbetul ascuţit al vârfului buzelor punea lucrurile la punct. Făcea ordine. Citeam des şi aduceam câte-un optzecist ca invitat. Am ajuns la Universitas în *vremea lecturilor din „Desiştea" cu Mariana Marin, Ioan Bucluca ori Ioan Bălin.*

Nu începăea pardon în analize. O adevărată baie rece în raport cu textul. N-am avut mari emoţii într-ale lecturii dar Universitas-*ul a însemnat un pas decisiv pentru un membru novelist al lui.*

De la Baia Mare la Bucureşti calea era de vreo şase sute de kilometri. O parcurgeam cât de des se putea.

N-am cum să-l uit pe Cristian Popescu pe cât de prietenos literar, pe-atât de conciliant ori neiertător estetic. Un băiat îngeresc şi o prietenie literară care merita mii de kilometri parcurşi.

Cenaclul unei mari bătălii duse de nouăzecismul embrionar pe-atunci a confirmat toate speranţele literare. A meritat efortul. Din nostalgia lui cred că-mi scriu şi astăzi fragmentele de carte. Şi ar mai fi enorm de mult de scris.

Universitas şi ceva în plus

E cinci dimineaţa. les în aerul rece al Băii-Sprii. Librărie. Blocuri aşezate precum cutiile de chibrituri. Strada Săsarului. Ne adunăm în părculeţul din faţa spitalului. Minerii. Acolo vine DUBA. Urcăm pe scăriţa din metal. Înghesuiţi. Care a fost mai isteţ a prins loc pe băncuţele de lemn. La fiecare curbă cele două linii par sinusoide. Corpuri adormite. Noi ne sprijinim de pereţii de tablă. La cinci şi treizeci de minute intrăm în sala de mese. Cârnaţi cu fasole şi o ciorbă de cartofi. Apelul. Maistrul care face pontajul. Galeria lungă de cinci sute de metri. Şi în sfârşit colivia. Maşina de extracţie. Salopete. Cizme. Lămpi. Orizonturi care muşcă din adânci-mea muntelui. Minerii coboară ca fântânerii după aur. În buzunarul pufoicii am caietul cu foi veline. Scriu. E de terminat proza. Am gândit fragment cu fragment. Scriu. Pe buza vagonetului. În cuşca sticloasă a semnalistului. În sala de aeraj a Puţului 5. Ilea scrie, se aud voci pe galeriile laterale. Şi-n suitori unde se perforează şi pe galeriile de transport minerii urlă unii înspre alţii: Ilea scrie, că merge mâine la Bucureşti la *Universitas* să le citească la ăia de-acolo. Despre profesorul Martin de la cenaclu ştie câte ceva fiecare miner de la Puţul 5. La cenaclu se ajunge cu trenul. Lângă Cişmigiu cu autobuzul. Acolo sunt filologi, tineri care scriu, care se văd cu profesorul Martin în fiecare zi. Se discută drăceşte fiecare text. Un drum la două-trei săptămâni din Baia-Sprie la Bucureşti: Cenaclul *Universitas* e o întâlnire de seară a literaturii tinere cu minerii de la Puţul 5.

Oare ce vor zice ăia despre dl. Ilea, povestesc minerii la cârciuma de lângă spital. Acum e ora la care citeşte, continuă

mecanicul de pe maşina de extracţie.

Dacă nu sunt mulţumiţi şi critică, mergem la Bucureşti şi le arătăm noi lor, continuă liderul de sindicat. Înconjurăm cenaclul şi luăm măsuri. Noi îl cunoaştem pe dl Ilea e de-al nostru şi scrie despre noi. Dacă ălora de la Bucureşti nu le place să-şi vadă de Bucureştiul lor. Da domnu' Martin e de omenie, completează electricianul Titus Zaiacz, acolo sunt şi alţi scriitori, Ilea e scriitorul de la Puţul 5 şi se ia la trântă cu alţii de la Universitate.

E cinci dimineaţa. Aerul s-a încălzit. Adie dinspre Dealul Minei. Librărie. Blocuri…

În părculeţul din faţa spitalului, minerii îl aşteaptă pe dl. Ilea. Ieri a sosit de la Bucureşti. Ăia au fost mulţumiţi. Ilea a citit despre viaţa minerilor. Va scrie altă proză pe buza vagoneţilor.

Peste aerul dimineţii, în duba care tocmai opreşte, o figură delicat subţire, profesorul Mircea Martin, astăzi a avut noroc. A prins un loc pe banca de lemn din stânga. Duba parcă duce în munte scriitori. Sunt tineri. Au început cu toţii în alcătuire metalică. Cenaclul *Universitas* şi norocul fiecăruia în funcţie de locul pe care l-a prins în interior.

Aerul dimineţii se răceşte odată cu serpentinele Gutinului până la parcarea din faţa Puţului 5.

BOGDAN TEODORESCU

Născut la 22 august 1963, *la Bucureşti*.

Din martie 2005 – preşedinte al Institutului Pro.

Volume publicate:

Inofensivii Beatles (*poezie*), *Editura Albatros*, *1982*; Copiii teribili nu învaţă istoria (*roman*), *Editura Albatros*, *1991*; Manual de Marketing Politic şi Electoral, *Editura S.N.S.P.A.*, *2001*; Spada (*roman*), *Editura Albatros*, *2002*; 2001 – Anul de miere al Puterii, *analiză şi cronologie politică* (*editor-coordonator*), *2003*; Dacic Parc (*roman*), *Editura Fundaţiei PRO*, *2005*; 2005 – Cea mai bună dintre lumile posibile (Marketingul politic în România 1990 – 2005), *Editura Comunicare.ro*, *2005*; Election Time (The europeean Yearbook of Political Campaining 2004 (*coautor*), *Editura Hartinger Consulting*, *2005*; Anul Armaghedon (*coautor*), *Editura Historia*, *2006*; Revoluţia portocalie în România (*coordonator*), *Editura Fundaţiei PRO*, *2006*.

Activitate în mass-media: *peste 1.000 articole de presă*, *apariţii publice în peste 700 emisiuni de radio şi de televiziune*; *1996*: *premiul*

pentru cea mai eficientă campanie electorală – Antena 1, *pentru victoria în alegerile prezidenţiale a lui Emil Constantinescu*.

Despre cum am fost şi eu pe acolo

Nu mi-au plăcut niciodată adunările de oameni, sindicatele, partidele, sectele sau cluburile private. Nici în redacţii nu m-am simţit foarte bine, nici în cancelarii, într-un fel sau altul şi cenaclurile fac parte din aceeaşi categorie a indivizilor strânşi în jurul unei teme comune şi coagulaţi de un lider căruia îi acceptă autoritatea în primul cenaclu am fost prin clasa a X-a. Am înţeles că şi Horia Gârbea a ajuns acolo cam în acelaşi timp cu mine, dar trebuie să admit că nu reţin momentul. Conducătorul acestui cenaclu se numea Tudor Opriş şi instituţia funcţiona pe lângă Liceul Lazăr. În ultimul cenaclu am fost când intrasem în primul an de serviciu. Horia Gârbea era sigur acolo, fiindcă el m-a determinat să vin. Conducătorul acestui cenaclu era Mircea Martin şi nu ştiu exact pe lângă ce instituţie funcţiona. Clădirea era undeva tot în zona Liceului Lazăr.

În legătură cu clădirea, reţin că pe lângă săli de tot felul, scări foarte înalte şi semnificativ de mult întuneric, aceasta avea în dotare şi personal de serviciu. Doamne îmbrăcate în halate albastre, cu basmale şi măturoi şi un administrator. Eu nu am cunoştinţă de vreun incident cu iz satiric născut din ciocnirea celor două civilizaţii (a noastră şi a lor), dar îmi amintesc foarte clar compasiunea uneia dintre doamne, care, văzându-mă săptămânal venind seara târziu la locul faptei, m-a îndemnat să învăţ mai bine poate o să scap de pedeapsa orelor suplimentare.

Încerc în acest text să urmez un fir roşu care mi-a fost descris succint de domnul Mircea Martin pe Calea Victoriei, chiar în faţa Ministerului Economiei şi Comerţului, fir roşu care trecea prin atmosfera epocii aceleia, prin condiţia tânărului scriitor în aceeaşi epocă, prin amintirile primei participări la cenaclu, precum şi alte detalii legate de ambianţă, colegi, texte, atitudini.

Deci, prima participare a fost într-o seară în care a citit Cătălin Ţârlea o povestire despre muncitori în construcţii, dacă nu mă înşel undeva în Orientul arab, povestire care l-a entuziasmat pe Cristi Popescu şi a generat doar un comentariu temperat pozitiv de la Horia Gârbea. Ulterior, am mers cu Cristi, cu autorul textului şi cu alţii în apropiere şi, la un pahar, Cristi a continuat să-mi explice de ce textul era remarcabil. De ce a trebuit să-mi explice? Fiindcă, pe vremea aceea,

lucram ca inginer la un şantier de construcţii şi fiindcă erau elemente în textul sus-numit care nu se încadrau în proaspăta mea experienţă profesională. Prima mea lectură în cenaclu a fost mai târziu, după mai bine de jumătate de an, şi a fost acid comentată de Radu Ruba (dacă nu mă înşel) şi, din nou, temperat pozitiv de Horia Gârbea şi de Cristi Popescu. Ştiu că în aceeaşi seară cu mine a citit cineva poezie şi a fost făcut bucăţi, astfel încât criticile pe care eu le-am primit în acelaşi context se poate considera că au fost laude generoase, în fapt, unul dintre elementele interesante ale participării la cenaclu era acest joc, deseori riscant, cu propria ta imagine despre tine. Mulţi nou-veniţi, voioşi şi încrezători, convinşi de talentul ce sta între „coperţile/ dosarele" pline de rânduri bine alese, se năpusteau să citească în faţa auditoriului şi apoi, fără nicio pregătire prealabilă. Peste ei se prăbuşea avalanşa. Unul dintre cei vechi lua cuvântul din prima şi identifica punctele ratate ale textului şi apoi, rând pe rând, ceilalţi iniţiaţi lărgeau rana. Concluziile domnului Martin îndulceau suferinţa, dacă era cazul, dar nu vindecau comoţiile.

Aici ajuns aş putea vorbi puţin despre epocă din perspectiva experienţei mele: câştigasem cu romanul din care făcusem lectura în cauză un premiu de debut la Editura Albatros, dar ceva nu mergea bine şi cartea nu putea să apară. A fost mutată la Cartea Românească, de unde s-a întors la Albatros unde a şi apărut, dar în 1991. E complicat să vorbesc despre cenzura de atunci şi să spun ceva nou. Fără să fi contat cine ştie cât, am „beneficiat" de o interdicţie pe semnătură în revistele studenţeşti în care mai publicam, după toate aparenţele din cauza unui spectacol scris de mine care a fost oprit pe scena din Preoteasa pe data de 15 noiembrie 1988.

Cred că factorul cel mai important pe care cenaclul l-a dezvoltat, din punctul meu de vedere cel puţin, a fost apartenenţa. Nu am participat foarte activ la dezbaterea şi la delimitările între optzecişti, nouăzecişti şi aşa mai departe care aveau desigur partea lor de logică, inclusiv din perspectiva istoriei literaturii româneşti, dar datorită întâlnirilor săptămânale am avut ocazia să aud literatura generaţiei mele, greu de găsit în presă sau în librării, şi chiar să asist, în premieră, la lectura unor texte absolut remarcabile.

Din cauza meseriei mele actuale, aceea de consultant politic, nu am luat niciodată în calcul scrierea memoriilor. Ar fi neprofesional şi incorect faţă de o mulţime de oameni. Nici înainte de această meserie

nu am considerat că amintirile mele au vreun semnificant exterior mie. De aceea, exerciţiul la care am fost pus de domnul Mircea Martin, este sigur incomplet. Sunt convins că am uitat extrem de multe puncte importante la care am fost martor în Cenaclul *Universitas*, am uitat extrem de multe nume şi e posibil ca nici detaliile descrise mai sus să nu fie fundamental corecte. Cred că totuşi ţin minte cu exactitate un moment în care a citit Cristi Popescu – era iarnă, sala era neîncălzită şi de frig îmi îngheţaseră picioarele în bocanci – câteva poezii din *Familia Popescu*. Nu s-a întâmplat nimic fenomenal, lumea a fost unanim sau aproape unanim pozitivă, apoi m-am dus acasă într-un tramvai 20, îngheţat şi el. Acasă aveam vreo zece grade, apa era foarte rece, iar a doua zi dimineaţă pe la cinci jumate am luat-o din loc spre şantier într-o beznă aproape totală. Oarecum în acest context, probabil că mi-am spus că indiferent de mizeriile pe care la înghiţim există şi momente care merită şi că e posibil ca nu toţi nefericiţii din jurul meu să aibă parte de ele.

RĂZVAN RĂDULESCU

Născut la 23 octombrie 1969, în Bucureşti

Scriitor şi scenarist; *Debutează în volumul colectiv* Tablou de familie, *alături de Mihai Ignat, Sorin Gherguţ, T.O. Bobe, Svetlana Cârstean şi Cezar Paul Bădescu*.

Volume publicate:

Închipuita existenţă a lui Raul Rizoiu (*nuvelă*) *în antologia* Tablou de familie; Viaţa şi faptele lui Ilie Cazane (*roman*) (*1997*), *Editura A.S.B. şi Cartea Românească*; Teodosie cel Mic (*roman*), *Editura Polirom*, *2006*.

Prezent în antologia Chef cu femei urâte, *Editura ALLPA*, *1996*.

Scenarii: *1995* – „Strada Feteşti nr. 4", scurt *metraj*, *pseudodocumentar*, *regia Cristi Puiu*, *pentru Institutul de Arte Vizuale din Geneva*; *1998 – Primă de dezvoltare pentru ecranizarea romanului* Viaţa şi faptele lui Ilie Cazane, *regia Cătălin Coeriş*; *1999* – „Marfa şi banii", *împreună cu Cristi Puiu*, *lung metraj*, *ficţiune*, *regia Cristi Puiu*, *selecţionat la Cannes*, *2000*; *2000* – „Nicki Ardelean, colonel în rezervă", *împreună cu Cristi Puiu*, *lung metraj*, *ficţiune*, *regia Lucian Pintilie*; *2001* – " Hrană pentru peştii mici", *împreună cu Cristi Puiu*, *lung metraj ficţiune*; *2001* – „Hacker", *împreună cu Cristi Puiu*, *6 episoade*, *achiziţionat de TVR Cinema*; *2002* – " Offset", *împreună cu Cristi Puiu*, *lung metraj*, *ficţiune*, *regia Didi Danquart*; *2004* – „Moartea domnului

Lăzărescu”, *împreună cu Cristi Puiu*, *lung metraj*, *ficţiune*, *regia Cristi Puiu*; *2005* – „Hârtia va fi albastră”, *împreună cu Alexandru Baciu*, *lung metraj*, *ficţiune*, *regia Radu Muntean*; *Scenariul pentru* „Niki şi fi o „*e publicat de respiro.ro*; *2008* – „Boogie”, *împreună cu Alexandru Baciu şi Radu Muntean*, *regia Radu Muntean*.

Cenaclul *Universitas* – dare de seamă

Trebuie să depun efort la fiecare rând pe care îl scriu despre *Universitas* ca să îmi păstrez măcar onestitatea de croazieră. Sunt tentat, mai mult ca oricând, să îmi mistific amintirile, şi nu în felul absolut pasabil în care orice demers memorialistic se falsifică pe sine, ci, dimpotrivă, grosolan: îmi vine să povestesc anecdote pe care le-am auzit şi nu le-am trăit (de exemplu, când citea Radu Ruba poezii şi Ceauşescu a stins lumina în toată clădirea); sau mă încearcă tot timpul tentaţia să pretind că am fost prieten la toartă cu Horia Gârbea, Daniel Bănulescu, cu întreg grupul de la Braşov şi cu însuşi Mircea Martin – prietenie, camaraderie, respect reciproc, reverenţă; sau mă trezesc că-mi umblă suspect de des prin minte sintagma „un spaţiu al libertăţii” şi îmi spune „scrie-mă, scrie-mă”, ceea ce mă face să cred că am citit-o undeva, într-un text al unui fost membru al cenaclului; în fine, ca să n-o lungesc, până şi retorica enunţurilor îmi scapă uşor de sub control: mentaţie întortocheată, o grămadă de enumerări şi, peste tot, un suflu melancolic, care, dacă nu ar fi retorică, ci suflu adevărat, ar veşteji frunzele copacilor. Aşa încât m-a hotărât să fac o dare de seamă. Din când în când, anticipez, o să-mi mai scape vocea, dar mă redresez, vă asigur.

Am participat la opt şedinţe, toate înainte de Revoluţie. Sau poate am mai participat şi după, o dată sau de două ori, dar nu sunt sigur dacă am văzut cu ochii mei cum lumea îşi pierde săptămână de săptămână interesul, sau doar mi s-a relatat.

Am vorbit de trei ori şi am citit o singură dată. Mircea Martin a fost suficient de îngăduitor încât să nu mă amendeze când mi-am dat cu părerea despre ce se citise. Este adevărat că şi eu am vorbit prudent, de fiecare dată, pentru că asistasem deja la o şedinţă în care un alt tânăr sub optsprezece ani (cu opinii ferme, cum aveam şi eu) fusese întrebat dacă aşteaptă ca membrii cenaclului să se arunce pe fereastră la argumentul cu Eminescu. Sau la argumentul cu Nichita Stănescu? Nu mai ţin minte exact.) Deşi credeam, la şaptesprezece ani, că Eminescu poate fi un model pentru oricine încearcă să scrie poezie,

tonul deschis-acru al lui Mircea Martin în această situaţie mi-a plăcut mai mult, aşa că am decis pe loc să-mi chestionez opţiunile.

În calitate de audient, veneam îmbrăcat absolut decent. Totuşi, când am citit, pentru prima şi ultima dată, o piesă de teatru, m-am gătit în felul următor: mi-am pus un palton lung, negru şi foarte elegant, peste o tunică improvizată dintr-un sacou, tot negru şi cu poate evazate, la gât aveam un fichu de mătase de culoarea coniacului, care ieşea de sub gulerul răsfrânt neglijent al unei cămăşi albe, iar în mână purtam un baston din lemn (nu-i ţin minte esenţa, dar culoarea era foarte aproape de a parchetului laminat din cireş). Pe toată durata lecturii, m-am sprijinit pe baston într-un mod aristocratic. Să nu uit, îmi ondulasem părul cu drotul. Singurul care a văzut o speranţă în piesă (destul de proastă, judecând după orice standarde) a fost Horia Gârbea, restul au fost mai curând clemenţi – Mircea Martin avea grijă să le reamintească des că e vorba despre un debut. La ieşire, Paul Vinicius (parcă) m-a întrebat „De ce te-ai îmbrăcat, frate, aşa? Aşa umbli tu de obicei?”. De bun simţ. Am răspuns că în general da, dar am încercat să salvez aparenţele pretinzând că bastonul îl port pentru că am probleme cu genunchii, am făcut şi injecţii cu moldamin. A părut că se înduioşează.

Înainte să ascult lecturile cenaclului, mi se părea că îmi place Nichita Stănescu. Îmi plăceau optzeciştii (l-am văzut la *Universitas* pe Mircea Cărtărescu de câteva ori şi pe Florin Iaru), cu precădere Stratan şi Traian T. Coşovei, iar după cenaclu mi s-a părut că nu-mi mai place Nichita Stănescu. Coşovei mi s-a părut mecanic. Acum nu mă mai gândesc la el. L-am cunoscut pe Cristi Popescu şi mi-a plăcut foarte tare de el şi de ce scria. Mi s-a părut că este cea mai importantă voce a poeziei româneşti de la începuturi şi până azi. După ce a murit (şi fără nicio legătură, cred, cu asta) nu mi s-a mai părut aşa. Mă emoţionează şi acum ce citesc, dar poemele lui mi se par tot mai departe de sensibilitatea mea – pe care o tot descopăr şi dezvolt. Nu cred că o să-l uit şi nici nu-mi doresc, pentru că era o prezenţă arzătoare. Cărtărescu îmi place din nou. Horia Gârbea mi s-a părut atunci, ca şi acum, spectaculos şi briliant în textele lui pentru teatru. Şi cu el m-am cunoscut ulterior mai bine. Am băut la el acasă cafea la ibric în nişte ceşcuţe minuscule, vegheaţi de un ciobănesc gigantic care se foia pe balcon şi pe care doar Horia putea să-l stăpânească. Asta se întâmpla acum vreo opt ani, aşa că e posibil ca ciobănescul să fi murit. În mod

ciudat, în toată această lungă perioadă de răsuciri şi opţiuni parţiale, poezia Simonei Popescu mi-a plăcut constant. Despre restul grupului de braşoveni nu ştiu ce să spun (acum, ca şi atunci). Sunt opac, e problema mea.

Cum gusturile mele nu fac decât colateral obiectul unei dări de seamă, am să amintesc doar că Cenaclul *Universitas* a oferit aspiraţiilor mele artistice, pe perioada în care l-am frecventat şi mult după aceea, şansa de a trăi o viaţă dublă: aveam destule date, văzându-i pe membrii cei vechi, să îmi imaginez difuz că există o viaţă literară autentică în spatele prestaţiilor lor şi să-mi doresc să fac parte din ea, într-un viitor previzibil, cultivând standardele cenaclului; eram însă, în acel moment, un adolescent căruia îi plăceau încă sincer declaraţiile grandilocvente şi gesturile ruseşti, aşa că restul săptămânii, (sper că nu spun prostii şi că cenaclul se ţinea într-adevăr săptămânal – sau o dată la două săptămâni? Memoria nu mă ajută şi nu vreau să o repun în funcţiune cu telefoane sau cu uitat pe net) mă bălăceam într-o lirică destul de dubioasă, cu amoruri şcolare, producţii de Cenaclul Flacăra, cântece de Tudor Gheorghe şi n-ar trebui să mai continuu. În perioada în care l-am cunoscut pe Cristi Popescu îmi imaginam cu tărie că există viaţă după moarte. Merită consemnat este că, mai nou, am început să mă îndoiesc că există viaţă literară după cenaclu, deşi mărturisesc că mi-ar plăcea să cred că există. Ar fi o consolare. M-am oprit, pe de altă parte, din consumul de poezie îndoielnică, dar regret lipsa angajamentului total şi a implicării violent pasionale – cu preţul gustului şi dincolo de el.

Pentru conformitate, un ultim lucru. Cenaclul *Universitas* se ţinea într-un loc convenabil pentru mine, pe Schitu Măgureanu. Aici nu mă mai înşel, eu stăteam în Brezoianu şi, ca să ajung acolo, mergeam fie prin Cişmigiu, fie o luam prin faţă pe la Lazăr. Prin faţa clădirii trecea, pe atunci tramvaiul doisprezece. Mai treceau şi alte tramvaie, dar le-am uitat numerele şi traseele. Ca un făcut, toate cenaclurile la care am participat s-au ţinut pe o rază de maxim un kilometru în jurul meu: Săgetătorul – în Lazăr. Cenaclul Litere – la Litere. Iar cenaclul pe care am încercat să-l organizez eu însumi (şi al cărui nume l-am uitat – nu-mi vine în minte – era un atelier de scris tematic, în fine) – tot la Litere.

GEORGE ARDELEANU

Născut la 19 februarie 1961, *Silvaşu de Jos*, *Hunedoara*.

Absolvent al Facultăţii de Litere a Universităţii din Bucureşti (română-latină); 1999: doctorand al aceleiaşi facultăţi, cu o teză despre N. Steinhardt.

Profesor la Şcoala Generală nr. 6, Vulcan, jud. Hunedoara (1987 – 1990); profesor la Şcoala Normală din Bucureşti (1990 – 1999); profesor de literatură comparată la Colegiul PRO (1998 – prezent); asistent universitar la catedra de literatură română a Facultăţii de Litere din Bucureşti (1999 – prezent).

Publicaţii:

Proză în revistele „Amfiteatru", „Echinox", „Contrapunct", „Interval".

Articole, eseuri, comentarii, recenzii în „Contrapunct", „Dilema" (suplimentul Vineri), „Dilema veche", „România literară", „Observator cultural", „Limbă şi literatură", „Limba şi literatura română".

Coautor al manualelor de limba şi literatura română pentru clasele IX-XII, Editura Sigma, Bucureşti

N Steinhardt (*monografie*), *Editura Aula, Braşov, 2000*;

Mâţa, Piticul logoreic, Amicul, Maestrul…

Ca să ajungi la Cenaclul *Universitas*, trebuia s-o iei pe Schitu Măgureanu, să deschizi uşa masivă de la nr. 9, să dai explicaţii portăresei (aceeaşi care peste trei ore, adică la 21, venea să stingă lumina), să urci (în goană) până la etajul 3, să deschizi prima uşă din dreapta… Şi cam atât. De fapt, în limbajul cotidian cenaclul nici nu se numea aşa. „La Martin" obişnuia să se spună, de unde şi calamburul „Lamartine".

Desigur, dacă acum, după mai mult de zece ani, aş spune că cenaclul a reprezentat pentru mine „un-spaţiu-al-libertăţii-într-o-lume-sufocată-de-dictatură", vorba cu pricina ar fi taxată drept un clişeu, o stereotipie utilizată şi-n evocarea altor cenacluri (Junimea, Cenaclul de luni etc). Şi totuşi, sintagma aceasta ar exprima destul de fidel impresia pe care am trăit-o în anii aceia (aprox. '84—87). Mai mult decât atât, o alternativă universitară, chiar dacă facultatea pe care o frecventam (Literele) în niciun caz nu se poate spune că era una dogmatică. Aş zice mai degrabă că cenaclul m-a orientat în literatură, mi-a construit o atitudine. Venisem din liceu cu o sensibilitate „formată" la şcoala poeziilor lui Rilke, Blaga, N. Stănescu. După frecventarea cenaclului am „virat-o" spre poezia de tip Eliot, Pound, E.E. Cummings, Generaţia *Beat*, avangardă şi spre nou-născutul,

la noi, postmodernism. După ’90, cenaclul (acesta ca şi altele) a încetat să mai funcţioneze pentru că (oare?) nu mai aveam nevoie de (astfel de) alternative. Atunci o lectură în cenaclu (ca şi un text publicat într-o revistă literară) echivala cu o consacrare. Astăzi există alte forme de consacrare, atunci prohibite – publicarea volumelor, de exemplu. Poate că aşa este şi normal. Iată ce spunea scriitoarea franceză Liliane Giraudon într-un interviu publicat de curând în „Observator cultural”: „Poezia română se scrie în interiorul unui „salon”. Am întâlnit tineri de 25 de ani care aparţineau unui cenaclu. Ceea ce are un aer destul de desuet, ca urmele unei epoci trecute, căreia nu-i poţi nega farmecul, dar care mi se pare în acelaşi timp bizar şi exotic”. La un seminar, studenţii (din anul I) m-au întrebat de ce nu mai există astăzi cenacluri studenţeşti, „ca pe vremuri”. Le-am dat cam aceeaşi explicaţie cu cenaclul-ca-alternativă-într-un-climat-lipsit-de-libertate ş.a.m.d. Mi-au contraargumentat cu exemplul Junimii (cea din secolul trecut) care a funcţionat atâţia ani într-un climat de normalitate. Le-am reamintit atunci teza domnului Sorin Alexandrescu din *Privind înapoi, modernitatea*, conform căreia Junimea n-a fost doar o mişcare culturală, ci şi un grup de presiune.

În ceea ce mă priveşte, am frecventat cenaclul doi ani fără să citesc nimic (de altfel, nici nu prea scrisesem înainte). Prima lectură (două proze) a fost „un triumf, vorba lui Caragiale. Pentru mine această lectură a fost semnificativă însă prin discrepanţa dintre intenţia auctorială şi receptare. Una din proze (pe care am publicat-o ulterior în „Echinox”) începea cu manevrele extrem de delicate ale unui tânăr într-o toaletă dintr-o universitate de la finele vechiului regim. Ieşind de acolo, el constată că a rămas blocat în facultate (era o zi de duminică). Sunt descrise rătăcirile tânărului prin această instituţie, în tentativa sa de a găsi un loc de ieşire. Se eliberează după ce, la sfârşitul prozei, un alt personaj execută nişte gesturi asemănătoare cu cele iniţiale. O studentă a interpretat proza ca pe o „metaforă a labirintului din care te eliberezi prin repetarea formulei iniţiale”. Interpretarea se susţinea perfect, dar era departe de intenţiile mele.

Paradoxal, în această proză există un fragment în care am descris şi o şedinţă de cenaclu (personajul îşi imaginează că va scrie despre ce i se întâmplă şi că-şi va citi textul la cenaclu). Deci ficţional, textul este destul de aproape de… realitate. De aceea (iertată să-mi fie lipsa de modestie), mi-am propus să-l reproduc: „Deschid uşa de la

amfiteatru. Mă-ntâmpină o pisică miorlăind. Este pisica aceea cu care colegele mele se joacă în pauză. Asupra căreia-şi probează instinctul matern. Căreia eu, ca să le oripilez, îi bag un picior sub burtă aruncând-o cât colo. Imaginea asta îmi dă o nouă idee. Ce-ar fi să scriu despre toate acestea. Zâmbesc. Ce-or să mai strâmbe ăia de la cenaclu din nas când o să ajung la faza cu pisica. Or să zică: e un clişeu. Parcă-l aud pe unul din ei: „nu se leagă, domnule, nu se leagă". *Piticul logoreic*. Sau pe prietenul meu, stresat, frecându-şi în timp ce discută mâinile pe genunchi: „nu puteţi spune că nu e aici o traumă autentică, o senzaţie de-nchistare într-o lume absurdă, caducă, şi apoi să nu uităm că personajul este blocat într-o instituţie, biblioteci, busturi de scriitori, portrete ş.a.m.d., cu alte cuvinte, senzaţia de apăsare într-o lume suprasaturată de coduri, de semne, viciul însă e unul de construcţie". Sau pe *Piticul mucilaginos*, pe *Mâţa*, pe *Perla Antilelor*, după ce-a tot amânat să vorbească: „acum cred că mi-a ieşit, domnule, dacă asta e şi intenţia autorului, proza e genială, fragmentul de la început nu este lipsit de semnificaţie. Or, dintr-o astfel de perspectivă, toată realitatea descrisă pare să fie o concretizare, o metaforă dacă vreţi, a însingurării la care te predispun necesităţile fiziologice". Sau în sfârşit pe Maestru: „sunt foarte dezamăgit de discuţiile din seara aceasta, mă miră faptul că n-aţi remarcat nişte subtilităţi pe care proza le are efectiv". Şi aşa mai departe. Cică proza asta ar avea subtilităţi, *Subtilităţi şi aşa mai departe*. *Îmi* vine să râd. Din ce în ce mai tare. Râd prosteşte. Râd până mi se termină râsul".

Iniţial mă gândisem să deconspir numele personajelor: cine este Piticul mucilaginos, cine este Piticul logoreic, cine este Prietenul ş.a.m.d. Am renunţat însă, cedându-le cititorilor această iniţiativă.

Despre Cristi Popescu, ce pot să spun? Se râdea enorm (un râs benefic, triumfător) atunci când citea. Chiar şi când scria despre moarte.

Râsul şi ironia erau, de altfel, probe de rezistenţă. Veneau tineri şi tinere (din anul I). Sensibili şi plini de speranţă. Erau desfiinţaţi („raşi", cum spuneam noi). Nu mai dădeau niciodată pe acolo. Cei care rămâneau, totuşi, mai aveau şanse să devină scriitori. Mi-aduc aminte un vers al unei astfel de tinere: „E târziu ca într-o peşteră cu lilieci". Am spus: „Într-o peşteră cu lilieci niciodată nu e târziu". Nu mi-a mai vorbit niciodată.

Grupurile în cenaclu erau destul de divergente. Mi-aduc aminte

că ne raportam destul de polemic la poezia optzecistă. Le reproşam că nu scriu o autentică poezie a realului, aşa cum declarau. Le opuneam poezia germanilor de la noi: Richard Wagner, William Totok, Johann Lippet, Rolf Bossert, Anemone Latzina, Franz Hodjak ş.a. În special grupul de la Braşov (Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea, Andrei Bodiu) mergea în direcţia aceasta. După ’90, divergenţele s-au multiplicat. Ca şi replierile.

Dacă am fost supravegheaţi în anii aceia de Securitate? Ştiu că trăiam cu senzaţia asta. Dar acum nu mai pot aduce probe. Oricum, cei care ne turnau sunt bine mersi.

După ’90 eu nu prea am mai scris proză. Mi-am dezamăgit prietenii. I-am dezamăgit de fapt pe toţi. Într-o dedicaţie pe una din cărţile sale, Gheorghe Iova mi-a scris: „Lui George Ardeleanu, un prozator care mi-a plăcut, m-a trădat”. Să zicem că la mijloc erau lenea şi… absenţa unei ontologii narative (publicasem până atunci în „Amfiteatru”, „Echinox”, „Interval”, „Contrapunct”). Şi ar mai fi ceva, o cauză destul de obscură. O imagine destul de vagă, despre care nici nu-mi dau seama dacă este reală sau nu. Eram la restaurantul Uniunii Scriitorilor. I-am văzut pe scriitori mâncând. Nu mi-am imaginat niciodată că scriitorul este o fiinţă serafică, dar ce se întâmpla acolo… prea era o *Cena trimalchio*. Atunci m-am hotărât să mă las de scris. Mai târziu am citit, într-una din cărţile lui Paul Goma, că şi el a fost oripilat de o asemenea imagine. Un scriitor i-a reproşat că îl evită. Paul Goma i-a spus că îl evită pentru că nu-i place cum mănâncă. „Dar cum mănânc eu, d-le Goma?” l-a întrebat scriitorul în cauză. „Mănânci ca unul obişnuit să mănânce rahat”, i-a răspuns Goma.

Din ’87, când am terminat facultatea, am trecut prin diferite bolgii ale experienţei didactice. Din ’87 până în ’90 am predat literatura în Valea Jiului. Le vorbeam viitorilor mineri despre… „trupul sufletesc”. Era vorba lui Lautréamont, frumos ca întâlnirea întâmplătoare dintre o umbrelă şi o maşină de cusut pe o masă de operaţie. Din ’90 până în ’99 am fost profesor la şcoala Normală din Bucureşti, unde am predat literatură română şi universală, gramatică, literatură pentru copii. Printre altele, am predat Boccaccio unor călugăriţe romano-catolice. Din ’99 sunt asistent la Facultatea de Litere. În această perioadă am publicat eseuri şi articole în „Limbă şi literatură”, „Contrapunct”, „Vineri”, „România literară”, „Observator cultural”. Aş putea spune şi eu, cu vorba poetului: „şi când gândesc la

viaţa-mi, îmi pare că ea cură/ încet repovestită de o străină gură".

Uneori mai trec pe Schitu Măgureanu, nr. 9 (la demisol este acum redacţia revistei „Limbă şi literatură"). N-am mai urcat însă niciodată până la etajul al treilea. Poate că într-o zi o voi face.

FILIP FLORIAN

Născut pe 16 mai 1968, în Bucureşti.

Între 1990 şi 1999, a fost redactor la revista „Cuvântul", apoi corespondent al posturilor de radio Europa Liberă şi Deutsche Welle.

Volume publicate:

Degete mici, *Editura Polirom, 2005, recompensat cu Premiul pentru debut al „României literare" şi al Fundaţiei Anonimul, cu Premiul de excelenţă pentru debut în literatură al U.N.P.R. şi cu Premiul pentru cel mai bun debut în proză al Uniunii Scriitorilor din România. Volumul urmează să fie tradus în germană şi engleză.*

Este coautor, împreună cu fratele lui, Matei Florian, al romanului Băiuţeii, *Editura Polirom, 2006.*

Firimituri

Dacă aş spune că îmi amintesc foarte multe despre Cenaclul *Universitas*, aş minţi. Şi, la fel, aş minţi dacă aş spune că amintirile mele, puţine, câte sunt, se lăfăie într-un colţişor al inimii, zglobii sau tandre. La nivelul simţurilor (pentru că eu cred într-o memorie tactilă şi olfactivă şi gustativă şi aşa mai departe), am încă percepţia unui fum gros de ţigară (mai ales de Carpaţi şi Bucegi), a frigului, a pereţilor pustii, a ţâfnei unor personaje, a minunăţiei altora, a cinismului comentariilor, a multor timidităţi şi tăceri. Una peste alta, aş zice că pentru mine, astăzi, amintirea cenaclului aceluia are un gust sălciu, prin care mai răzbat, parcă, nuanţe amare (nu de chinină) şi acrişoare (nu de zarzăre).

Ca să fie limpede, am fost la întâlnirile de la *Universitas* de cinci, poate de şapte ori şi n-am deschis gura decât din an în paşte. Am citit o singură dată, două povestiri, fiind făcut praf şi pulbere de seniorii locului, Gârbea, Ţârlea, Vinicius, Teodorescu, Ruba ş.a., care-şi marcau teritoriul ca nişte motani literari trecuţi prin multe. Unul dintre ei, nu mai ştiu cine, a avut drept principală obiecţie (rostită sec şi clar, ca o sentinţă aspră) faptul că nu scriu în felul lor. Preţ de un ceas, minuţios şi temeinic, mi s-a explicat cum trebuie gândită proza, ce vrea nouăzecismul de la viaţă şi cât de important ar fi să-i înţeleg sensurile. Mă copleşise o uriaşă vinovăţie, un bolovan îmi atârna de gât, greu, tot

mai greu, completul acela de judecată mă ciuruia cu maliţii şi dispreţ, mă acuza de toate relele pământului şi, dacă nu s-ar fi apropiat Crăciunul (cu un vânticel blajin), precis m-ar fi pus cu genunchii pe coji de nucă, la colţ. Şansa mea, sunt sigur, a fost că tocmai atunci nucile Bucureştiului erau dosite prin cămări şi dulăpioare, pregătite pentru cozonaci, nu pentru pedepse. Mai reţin o scenă, ca decupată dintr-un film, în care poetul Teodorescu Bogdan flutura batjocoritor o revistă „Amfiteatru", zicând, repetând, întărind: „Iată ce se poate publica! iată! E incredibil!" Era un număr din „Amfiteatru" în care fusese tipărită una din cele două povestiri citite de mine. Sincer să fiu, nu prea pricepeam ce mârşăvie comisesem, dar simţeam că fapta e gravă, aproape cumplită. Pe urmă, aşa cum stă bine oricăror decupaje cinematografice, s-au zărit şi personajele milostive, încercând să mai aline inima mea năpăstuită. Au găsit circumstanţe atenuante, au căutat prin textele mele şi au descoperit câteva formulări, adieri, încercări ori pasaje care meritau (totuşi) să nu fie azvârlite la gunoi, au sugerat că nu sunt iremediabil pierdut şi că timpul e lung, cumsecade şi lămuritor, în mod sigur, Cristi Popescu avea un suflet tare bun, George Arun, cu nesfârşitele lui pauze dintre cuvinte, căuta uneori să dreagă busuiocul (când se gândea cât de frumos miroase), alţii vorbeau binevoitor doar aşa, dintr-un fel de solidaritate a victimelor şi ca să-şi facă aliaţi pentru viitor, în propriile lupte, sortite de obicei eşecului. Fiindcă, în mare măsură, şedinţele Cenaclului *Universitas* semănau cu nişte meciuri de box, de antrenament, în care seniorii locuiau, îi mitraliau cu upercuturi, croşee şi directe pe cei care refuzau să le lustruiască pantofii literari. Ca arbitru şi maestru, profesorul Mircea Martin domina nu numai ringul acela fictiv, ci şi întreaga sală, oprind la vreme ploaia de lovituri, până să se lase cu vreo arcadă spartă. Şi, totdeauna, îi reuşeau vrăji rare: intuia tonurile şi virtuţile fiecăruia, nu accepta prescrierea de reţete pentru proză sau poezie, dăruia tihnă.

Tot pe acolo, dar în partea suavă a memoriei, nu printre istoriile jalnice, se mai află pufăielile din pipă ale lui Răzvan Rădulescu, story-urile western ale lui Ion Manolescu şi nişte zâmbete interesante, ale altora. În rest, ţin minte că regretam pe atunci, la apusul dictaturii, că nu i-am mai prins la *Universitas* pe Răzvan Petrescu, pe Simona Popescu, pe Caius Dobrescu şi pe Marius Oprea. Poate ar fi fost altfel. Cu un gust dulce.

ANDREEA PORA

Născută la 12 septembrie 1964.

Publicist-comentator. A lucrat în presa scrisă, în radio şi a colaborat la emisiuni TV, a realizat emisiuni informative şi talk-show-uri (România la raport, *la Radio MixFM etc*).

O mai ţine minte dom' profesor?

*Se uita la mine pe sub sprâncene. Avea trei proze în faţă, fiecare în alt „stil". Fiecare iscălită cu alt nume. Nu mă putusem hotărî. Mi se păreau geniale toate. Le-aş fi pus în plic în secunda următoare. Le aveam pregătite, cu adresa, cu motto-ul, cu tot dichisul. Concursul era ca şi al meu. Doar la nume aveam dubii. Pierdusem vreo săptămână încercând tot felul de combinaţii. Căutam ceva exotic, ceva uşor de reţinut şi greu de uitat. Care să răsune rotund, artistic şi intelectual, dacă se poate, atunci când mi se va pronunţa numele la decer*narea *premiului Nobel pentru literatură. Până atunci însă trebuia să le testeze dom' profesor. Aşa că stăteam băţoasă aşteptând verdictul. Pe care? N-avem de gând să mă dau dusă. Care dintre proze s-o trimit? Sau poate mergeau toate şi dădeam marea lovitură? Se potriveau numele cu prozele? Eram sigură ca da. Doar muncisem atâta! Le citise cu atenţie, asta era clar. Şi totuşi tăcea şi din când în când mă privea într-o dungă. Nu-i plac! Mă simţeam mică, tâmpită şi pisăloagă. Iar ele, capodoperele, nişte plicticoşenii cu ştaif. Ai scris şi lucruri mai bune, mi-a spus într-un târziu. Trebuie să le mai lucrezi. Pe naiba, eu voiam Gloria şi el mă trimitea la birou. Mi-a explicat cu răbdare. Masacru total. Dezastru absolut. Şi ce politicos era! Degeaba, eram ferfeniţă. Bine că nu le-am citit mai înainte în cenaclu. Uite, dacă chiar ţii să trimiţi ceva, dă-o pe asta, mi-a spus la urmă. Dar mai lucrează-o. N-aveam niciun chef, mi se părea oribilă.*

Scena s-a repetat identic şi peste un an. Peste încă unul, s-a enervat de-a binelea. Era ceva de genul: nu mai veni cu chestii scrise într-o noapte, că nu-ţi ies, alege ceva din ce ai citit aici. M-am hotărât să aştept, într-o seară, mi-a făcut un semn scurt, aproape peste umăr, după ce toţi ceilalţi plecaseră. E bine, iar Andreea Pora ţi se potriveşte.

Asta e proza şi ăsta e numele care au primit „undă verde". Ca să nu spun binecuvântarea. Nu cred că Mircea Martin îşi mai aduce aminte. Eu da. Ca dovadă.

A.P.

Concediul de boală

Ce bine e să te întinzi, să-ţi auzi oasele trosnind, lungindu-se, şi carnea frecându-se ascultătoare de ele! Ai şi uitat ce zgomot fac oasele

tale. Ai şi uitat că sunt ale tale şi pot scârţâi şi de plăcere, nu numai de reumatism. Dar acum gata! Ai hepatită virală şi nu trebuie să te mai deranjeze nimic din tot ce este dincolo de geamurile tale afumate. Spălate din Crăciun în Paşte. Nu trebuie să te mai deranjeze timp de trei luni, de nouăzeci de zile, adică de douăsprezece săptămâni. Minimum. Slavă Domnului, se pot ivi complicaţii dacă nu ţii regim, dacă nu te odihneşti. Nu trebuie să te mai înghesui dimineaţa în maşina 168 care mai nou nu porneşte decât cu uşile închise. Nu trebuie să mai stai cu faţa strivită în ceafa tipului aceluia înalt. O ceafă pe care o cunoşti atât de bine. Ca o palmă, încerci să ghiceşti cât va trăi, după linia adâncă ce pleacă din spatele urechii şi se pierde în gulerul cămăşii. Presărat cu mătreaţă gălbuie. Linia e roşie şi lungă şi atât de clară încât gândul tău că poate va aluneca sub roţile autobuzului e retezat în fiecare dimineaţă de rânjetul ei luminos. Dar poate are copii, îţi spui privind fix cele trei linii scurte, terminate chiar la rădăcina părului. Pe care nici nu le-ai fi observat dacă nu ar fi avut culoarea aceea neagră-albăstruie care distonează cu restul. Te gândeşti la toate astea şi tragi în nări aproape cu voluptate mirosul greu ce iese din el. De bărbat sculat după o partidă de amor. Le simţi respiraţiile pe faţă, pe mâini, un abur călduţ şi jilav, ce ţi se strecoară pe sub haine. Pe care îl porţi cu tine lipit pe piele ca un tatuaj.

Te scoli din pat şi observi în treacăt că locul de alături e gol. Iar n-a venit. Şi îţi aduci aminte că aseară l-ai aşteptat ghemuită în fotoliu până ţi s-a făcut frig, că ţi-ai luat gândul că mai aduce ceva de mâncare. Că te-ai băgat sub pătură şi ai fost mulţumită când pisicile s-au tolănit alături, frecându-se de tine. Uite aşa începi să te mulţumeşti cu din ce în ce mai puţin! Îţi târşâi picioarele până la fereastră, sânii îţi clopoţesc sub pijama, şi priveşti salcia japoneză, în anotimpul ăsta e cu adevărat frumoasă, cu crengile goale şi încovrigate, preluate de picăturile de apă ce se scurg din ceaţă. Mai priveşti şi zidul alb, împestriţat de corzile uscate ale zorelelor, în spatele căruia se ascund cele trei lăzi de gunoi ale blocului. Sunt lăzi cu pretenţii. Cu capac, cu numărul scris cu vopsea neagră. Z 32. Azi e luni şi vin gunoierii. Nu le dai nimic. Din principiu. Să muncească, să care gunoaie, ce, parcă tu nu munceşti până crapi. Ce, parcă ţie îţi face plăcere să faci o oră şi jumătate până la şcoală şi să-i vezi pe toţi golanii ăia ţocăind din buze când intri în clasă. Nu le dai şi pentru că Mareş de alături te-a văzut odată strecurându-i unuia zece lei în mână şi ţi-a strigat în gura mare: „Ai bani, tovarăşa, ai

bani, dar întreţinerea n-o plăteşti".

Iar n-a venit. Dar nici măcar nu-ţi pare rău, dormi mai bine singură. Doar că ţi-e cam frig, el e întotdeauna cald. Picioarele şi mâinile tale sunt mereu sloi. Circulaţie proastă, şopârlo, îi spune el câteodată. Dar tu nu vrei să-l auzi, nu vrei să înţelegi ce se ascunde în spatele tuturor cuvintelor lui. Dacă ai înţelege, ar trebui să iei o atitudine. Şi tu nu vrei să iei atitudini. Poate ceea ce aştepţi este doar absenţa lui. O absenţă care să se transforme în obişnuinţă, îţi plac obişnuinţele, sunt singura certitudine.

Te uiţi pe geam şi te gândeşti că la ora asta ar fi trebuit să fii deja în clasă. Momentul organizatoric al orei. Bentiţele pe cap, vă rog, murdăria de pe jos. Iar mă primiţi cu tabla neştearsă. Elevii de serviciu în picioare. Te auzi spunând toate astea şi te vezi aşa cum te văd ei. Slabă, cu nasul roşu strălucind în lumina chioară a becurilor, cu cizmele stropite de noroi, cu fusta într-o parte. Apatică, încruntată şi rea. Nemulţumită de toţi şi de toate. Frustrată că iar n-a venit. Te vezi în ochii lor. În ochii tuturor celor care pot să se scoale dimineaţa fără să blesteme ziua care începe. Ai vecinei de la cinci, ai tipei care aşteaptă cu tine la stop, ai individului din autobuzul 168. Corecţi, mulţumiţi cu soarta lor, calmi. Tu nu poţi să fii aşa. Te vezi acolo, în ochii aceia reci şi uşor dispreţuitori, una din astea de acum, şleampătă, obosită, cu gura mare. Cărând sacoşe, fără flecuri, cu nasturi lipsă. Uzată de cozi şi de lipsa bărbaţilor. Aşa ajungi să doreşti moartea semenilor tăi! Te gândeşti la ei şi în clasă. Te plimbi printre bănci, vezi capetele aplecate, auzi creioanele, te auzi pe tine. O bară este solicitată la întindere atunci când… şi ca întotdeauna îţi dai seama că ultimul lucru pe lume care îi interesează pe elevii tăi este ce se întâmplă cu nenorocita aia de bară. Dar parcă pe tine te interesează! Pe tine te interesează cum fac ăia să aibă feţele alea ca o cocă gata de pus la dospit. Cum fac să se simtă utili şi fericiţi. Te interesează cum să faci tu să nu te mai gândeşti că iar n-a venit. Să începi să auzi ce spune, astă-seară sau mâine seară sau de fiecare dată când lipseşte. Să asculţi chiar dacă nu vrei, pentru că dacă ai asculta, ar trebui să… şi tu nu vrei să… preferi… Totul e să iei lucrurile aşa cum sunt, ţi-a spus cineva acum câteva zile. Spui asta cu voce tare, dar nu-ţi dai seama. Scriem şi asta, tovarăşa? întreabă câţiva. Tu tresari şi dar a lehamite din mână. Atunci când acţionăm cu două forţe egale şi de sens contrar. Te plimbi printre bănci, iei un creion şi le arăţi cum vine chestia asta cu

întinderea.

Îţi spui atunci, ca şi acum, în zgomotul pe care îl fac lăzile de gunoi lovindu-se de asfalt şi, ca de fiecare dată când te crezi singură, că îl aştepţi pentru că de fapt au început să-ţi placă aşteptările astea. Suferinţa care ţi-o provoacă. Că asta te ţine, de fapt. Că asta vă ţine pe amândoi. Şi totuşi ştii că o să tresari când o să auzi soneria. Că te vei repezi la uşă ca apucata, cu papucii sărindu-ţi din picioare, cu halatul agăţându-se în clanţa uşii. Te vei repezi ştiind că vine de la alta. Cu buzele gata încălzite, cu coapsele încă transpirate şi degetele umezite, îi vei deschide uşa şi vei începe să plângi şi să te vaiţi şi să-l acuzi. Ca orice femeie singură şi nebună şi inconştientă. Reproşurile vor urma acelaşi traseu. Vor curge în acelaşi ritm monoton, greşelile vor fi bifate una câte una. Nimic nu va fi omis, nimic nu va scăpa de furia demolatoare a iubirii. Parcă îi şi vezi faţa cu zâmbetul lung, lungindu-se pe măsură ce tu vorbeşti. O faţă calmă, neclintită, şi ochii de o blândeţe stăpânită. Iar în spatele ei, cealaltă faţă, mereu neliniştită, veşnic în mişcare, dură. Şi pe măsură ce te adânceşti în ea, ce cobori treaptă cu treaptă, carnea şi oasele dispar, se întăresc şi se transformă în ceva-ul ăla de care îţi vine mereu să fugi. Îl iubesc, îţi repeţi cu insistenţa lipsită de sens! refrenelor la modă.

Te uiţi pe geam şi te gândeşti ce bine e să ai hepatită virală. Să fii în concediu de boală! Din lăzile de gunoi se scurge o zeamă gălbuie. Varza ăleia de deasupra. O pereche de dresuri a rămas agăţată de marginea maşinii. De unde o fi luat-o, te întrebi invidioasă. Un gunoier tânăr ridică lada cu graţie de balerin, vede ciorapii şi îi îndeasă grăbit în buzunar. Ce bine e să stai la geam şi să-i pândeşti tu pe alţii! Dar dacă sună? Stai aşa cu ochii aţintiţi la colţul cenuşiu al blocului de vizavi şi de fapt nu mai vezi nimic din ceea ce e în jurul tău. Nu-ţi dai seama că timpul totuşi trece. Dar chiar atunci auzi un fâşâit. Ca o bucată de mătase frecată de un picior de femeie. Un fâşâit lung ca un geamăt. Mai mult ai simţit fâşâitul decât l-ai auzit, l-ai simţit trecându-ţi prin păr şi peste ochi şi peste trup, aşa, ca o părere. Dar n-a fost părere, pentru că atunci când ţi-ai lipit faţa de geam ai văzut-o. Nu păţise nimic, era doar mai roză decât o ştiai tu când te întâlneai cu ea dimineaţa în faţa blocului. Sau poate părea aşa din cauza soarelui care începuse să bată în salcie. Te-ai mai uitat o dată, cu severitate, ca şi cum ai fi vrut să-i faci observaţie. De ce stă întinsă acolo, s-o vadă toată lumea, cu fusta ridicată şi chiloţii cârpiţi. Apoi ţi-ai zis că poate i-o fi

venit rău. Stăteai şi te uitai, aproape fără curiozitate. După care au dat navală oamenii. Intrau şi ieşeau din bloc, strigau în gura mare, se certau. Care a văzut-o căzând, care nu, dacă s-o mişte, s-o ducă sus sau mai bine s-o lase acolo şi să cheme Salvarea. Dar dacă a murit, ce rost mai are. Te gândeai că nu poţi să ai linişte nici când eşti în concediu de boală. Nici măcar un minut. Dacă ai prinde un asemenea minut, te-ai întinde în el, cu ochii închişi şi mâinile lipite de corp. Ai sorbi din el cu paiul, ca dintr-un suc de portocale.

L-ai văzut jos, cu ţigara în colţul gurii. Aruncând fumul peste ea, care tot întinsă rămăsese, peste vecinii agitaţi, îl vedeai cum se interesează dacă a fost sinucidere sau dacă a căzut spălând geamurile. Dar n-avea motive, îi explica vecina cu varza. Era singură, nu tu căţel, nu tu purcel, bărbat, copii sau alte complicaţii. Aşa-i, aşa-i, dădea el din cap, sigur că spăla geamurile, avea mania curăţeniei. Doar nu toată lumea avea dreptul să se sinucidă. Şi pe măsură ce timpul trecea, feţele lor se aureau ca o stâncă în care bate soarele. Numai a ei rămânea roză şi nemişcată. Te-ai dus să te bagi în pat, amintindu-ţi de fâşâitul care trecuse prin faţa geamului. Şi atunci ai auzit soneria. O dată, de două ori. Ţi-ai tras pătura peste cap şi ţi-ai simţit trupul lăţindu-se pe cearşaful rece. Jos erau tot mai puţine voci, tot mai neclare. Soneria s-a mai auzit de câteva ori, apoi a tăcut şi ea. Deşi tu ştiai că n-a plecat. Şi chiar plecat fiind, îl vei mai simţi un timp la uşă. Ţi-ai spus că totuşi spăla geamurile. Şi ai adormit liniştită.

critici

Au mai participat la şedinţele Cenaclului *Universitas*, fără să fie prezenţi în cuprins: Sever Avram, Carmen Matei (Muşat), Tatiana Niculescu, Aurelian Pavelescu, Corina Şuteu, Oliviu Vlădulescu, Andrei Zlătescu etc.

OVIDIU VERDEŞ

Născut pe 13 aprilie 1963, *Bucureşti*.

Conferenţiar la Facultatea de Litere din Bucureşti, *Catedra de Teoria Literaturii*. *Membru al Asociaţiei Internaţionale de Literatură Comparată*. *Doctorat*: „*Metafora*: *teorii şi interpretări contemporane*”, *susţinut în 2002*, *sub coordonarea prof. dr. Mircea Martin – ” Summa cum laude*”; *Burse de studiu*: *Bursier al Colegiului „Noua Europă*”, *1995 – 1996*; *Granturi*: *participare la proiectul Catedrei de Teoria Literaturii „Regândind locul teoriei literare în şcoală*, *universitate şi în disciplinele umaniste*” (*grant C.N.C.S.I.S.*) *şi la proiectul* Dicţionarului general de

terminologie literară şi culturală, *ambele coordonate de prof. univ. dr. Mircea Martin*.

Volume publicate: Muzici şi faze, *roman*, *Ed. Univers*, *2000*, *Premiul pentru debut în proză al U.S.R.*, *nominalizări la premiile de debut ale revistei „România literară”*; *Premiul Prometheus pentru debut al Fundaţiei Anonimul*; *Premiul de debut al A.S.P.R. O*.

Alte activităţi profesionale: *redactor la Editura Academiei (a îngrijit revistele de specialitate ale institutelor Academiei şi Dicţionarul de Neologisme, autor – Florin Marcu)*; *în 2005* a *organizat un atelier de teorie, critică şi creaţie literară pentru studenţii anului IV pe următoarele teme*: „Cărări cu mai mulţi autori” – *întâlnire cu autorii volumelor* Cartea cu euri (*Sorin Manolache, Cătălin Torsan, Ciprian Voicilă*) *şi* „Războiul fluturilor” (*Paul Cernat, Andrei Ungureanu*; *noiembrie 2005*; „Poezia contemporană – între poetic şi prozaic”: *întâlnire cu poeţii Elena Vlădăreanu, Răzvan Ţupa, Claudiu Komartin şi cu scriitoarea Simona Popescu, decembrie 2005*.

Cenaclul ca (pre) text

Nu am putut frecventa Cenaclul *Universitas* decât până în 1985, anul repartiţiei şi al plecării mele în comuna Breţcu din judeţul Covasna, ca profesor stagiar. Textul de faţă va fi, inevitabil, mai scurt decât evocările colegilor mei, pentru că, oricât mi-aş cerceta memoria, puţinele amintiri de atunci nu se leagă într-o poveste depănabilă memorialistic. În plus, după acea dată nu am mai participat la niciun alt cenaclu, astfel că, neavând termen de comparaţie, îmi vine greu să evaluez experienţa de la *Universitas în* termeni strict „cenaclieri”, pentru a oferi un document istoriei literaturii contemporane. Fapt şi mai important, cu toate că la vremea respectivă scriam poezie, nu am citit niciodată în cadrul cenaclului, iar de publicat am publicat mult mai târziu. Vrând-nevrând, rândurile de aici se vor organiza, egoist, mai mult în jurul acestei lacune.

Dar despre care *Universitas* este vorba: cel de atunci sau cel (văzut) de acum? Judecând după cărţile celor care se întâlneau acolo – ale lui Cristian Popescu, Simonei Popescu, lui Radu Sergiu Ruba, Caius Dobrescu, Daniel Bănulescu, Cătălin Ţârlea, Horia Gârbea şi ale celorlalţi – se poate spune că cenaclul şi-a îndeplinit funcţia formatoare. Este în primul rând meritul autorilor, dar nu trebuie uitat că potenţialii autori din formula de atunci şi-au schimbat adesea, de la o lectură la alta, maniera de a scrie. Unii şi-au găsit pe parcurs „tonul”

propriu unui debut onorabil, ceea ce confirmă influenţa exercitată de ceilalţi, fie prin lecturi, fie prin opinii critice, oricât de subtilă ar fi aceasta pentru nişte „anxioşi ai influenţei". Ca bilanţ literar, poate că *Universitas* nu a lansat o „pleiadă" care să rivalizeze cu optzeciştii, dar nici nu a încurajat, precum atâtea alte cenacluri din epocă, diletantismul, veleitarismul şi maculatura literară. Estetic aş spune că ne-am descurcat binişor, iar în plan etic, faptul că în acea perioadă am reuşit să ne menţinem deasupra moravurilor literare dâmboviţene se datorează, cred, în bună măsură, exigenţei şi sobrietăţii domnului profesor Martin.

Dacă schimb perspectiva şi încerc să intru din nou „în pielea" celui care eram atunci, ceea ce am spus anterior riscă să pară doar generalităţi politicoase. Nu, nu am nicio nostalgie a „anilor de cenaclu", iar amintirile, atâtea câte mi-au rămas, îmi trezesc aceeaşi perplexitate jenantă ca şi fotografiile din acea perioadă. Şedinţele de lectură şi mai ales discuţiile care urmau îmi produceau enervări disproporţionate, soldate uneori cu ieşiri penibile şi întotdeauna cu deprimări nocturne subsecvente. „Simţeam enorm şi vedeam monstruos" detalii care astăzi nu mi-ar trezi decât un zâmbet indulgent. Îmi amintesc un Horia Gârbea cu aere de şefuleţ jovial, o Simona Popescu tăioasă, veşnic ultragiată, un Caius Dobrescu gesticulând câte un sfert de oră cu o pipă veşnic stinsă şi, evident, pe mine însumi, cu nimic mai breaz decât ceilalţi. Într-un cuvânt, un spectacol jalnic al eurilor dezgolite, dacă nu cumva o fi fost doar proiecţia propriilor mele frustrări de poet „nedebutat".

Se prea poate să fie aşa, dar paradoxal percepţia rămâne justă. Orice s-ar spune, un cenaclu surprins „pe viu" e o panoramă ilf-petroviană, iar personajul „tânărului scriitor" care îl frecventează este, în 99% dintre cazuri, un ins caricatural, dependent de bietele lui „texte" la modul bolnăvicios. Dacă exagerez, sunt gata să asum această imagine pe cont propriu, dar nu pot subscrie în ruptul capului la ponciful „bunului tânăr" persecutat de o geronto-creaţie literară vicioasă. Este adevărat, nu am beneficiat de avantajele materiale ale generaţiei precedente, nu am încheiat niciun pact cu sistemul, dar asta nu ne face automat mai buni decât „părinţii noştri" literari. În acest sens, cred că şansa cea mai bună pe care o poate oferi un cenaclu este îmblânzirea fondului nostru „oedipian" şi narcisist prin acceptarea diferenţei şi prin atenţia acordată celuilalt. Poate că sună clişeic sau

moralist, dar, în perspectivă mai lungă, cred că *Universitas* ne-a oferit această şansă.

În ceea ce mă priveşte, mobilul participării la cenaclu era acela că scriam poezie, dar în ciuda acestui fapt nu m-am putut niciodată hotărî să citesc. Neîncrederea în producţia mea de atunci m-a făcut să rămân în expectativă şi să adopt o altă postură: cea de „tânăr critic". Scriam, se înţelege, şi eseu critic, dar fără perspectiva de a publica prin reviste, astfel încât alegerea mea a fost de fapt o stratagemă de „legitimare". Comodă pe moment, această duplicitate s-a dovedit până la urmă un subterfugiu dezastruos. În scenariul şedinţelor de cenaclu, eram toţi, rând pe rând, poeţi şi critici; bănuiesc însă că pentru poeţii deja remarcaţi „comutarea" pe discursul critic nu presupunea complicaţii nevrotice, cum s-a întâmplat în cazul meu cu trecerea la cel poetic. În loc să-mi faciliteze calea, pe măsură ce se acumulau, intervenţiile mele critice făceau tot mai puţin plauzibil rolul advers, de poet.

Aici simt nevoia să deschid o paranteză, invocând relaţia mea cu domnul Martin. Profesorul meu de teoria literaturii vedea în mine la acea dată un viitor critic mai degrabă decât un poet promiţător. Ce-i drept, îmi citise câteva eseuri iar mai târziu mi-a condus lucrarea de diplomă despre Bacovia, dar poezii nu i-am încredinţat niciodată pentru a-i cere opinia. Este, prin urmare, vina mea că am căzut în capcana eternei dihotomii dintre eul poetic şi supraeul critic, dar simt că a sosit în sfârşit momentul să-i adresez acest strigăt lăuntric reprimat vreme de douăzeci de ani: DE CE MI-AŢI ÎNĂBUŞIT, DOMNULE MARTIN, EUL POETIC?

Glumesc, desigur, pentru că lucrurile sunt mai puţin complicate. Soarta a vrut ca o terţă persoană, o doamnă cât se poate de bine intenţionată, dar puţin prea „mămoasă", căreia făcusem greşeala să-i dau în păstrare câteva texte, să solicite în secret expertiza criticului Mircea Martin. Am aflat pe această cale că poeziile mele sunt „scrise din cap" şi a fost… durere! La cei douăzeci de ani ai mei de atunci, verdictul a luat proporţiile unui dezastru, pentru că m-am grăbit să asociez pretinsa „cerebralitate" cu ceea ce ştiam direct „de la sursă", anume cu înzestrarea mea de critic. Asociere pripită, dacă mai este nevoie s-o spun, fiindcă, indiferent ce părere a avut domnul Martin despre acele poezii, critica nu se reduce, în viziunea sa, la „cerebralitate". Deci, o şaradă, dar, vorba lui Vonnegut, aşa merg

lucrurile când ai douăzeci de ani.

Psihodrama pe care am schiţat-o ar fi incompletă dacă n-aş evoca un al doilea personaj pentru mine la fel de important: pe Cristian Popescu. La *Universitas* Cristi devenise, pe bună dreptate, poetul prin excelenţă, iar mie îmi era coleg de facultate şi prieten. Ştiu că la ora actuală cei care declară că i-au fost prieteni sunt în număr tot mai mare aşa că, în locul unui portret encomiastic, am să povestesc o întâmplare petrecută la mai mulţi ani după cenaclu. În seara zilei de 23 sau 24 decembrie ’89, în urma unei chemări la arme, mă dusesem să apăr sediul Facultăţii de Litere de „terorişti”. Afară se trăgea în prostie, înăuntru era vânzoleală mare, comitete ad-hoc, liste de semnături, discuţii aprinse. Din ordinul lui Marian Munteanu, mă postasem în dreptul porţii dinspre curtea interioară, în chip de santinelă, cu un băţ de drapel într-o mână şi un pahar de ness în cealaltă. La capătul a două-trei ore de pândă încordată a apărut Cristi. Ne-am îmbrăţişat, firește, după care el a spus: „Băi, când veneam am auzit un scârţâit de uşă; m-am căcat pe mine de frică. Hai să plecăm de-aici, să facem o revistă literară!”

Poanta demobilizantă cu „zgomotul” mai treacă-meargă, dar propunerea mi s-a părut de-a dreptul o impietate: cum adică, noi schimbăm aici orânduirea şi lui Popescu îi arde de literatură? Ne-am despărţit şi retrospectiv nu ştiu de partea cui era dreptatea, singura morală a acestui episod fiind că noi eram întotdeauna în contratimp. Ce mă nedumerea la Cristi era amestecul ciudat de căldură umană, umor, misticism şi dezinteres total pentru tot ce nu avea legătură cu poezia lui. *Arta Popescu* nu este o ironie: în tandemul nostru de atunci, eu făceam pe estetul dezabuzat, pe filieră mallarmean-valerystă, iar Cristi era de partea autenticităţii, dar poate că el era, de fapt, adevăratul estet. Poate să pară ireverenţios, dar cum altfel să etichetezi pe cineva care declara cât se poate de serios că şi-ar dori să ajungă într-o bună zi să vorbească numai „în replici” din poeziile lui?

De câte ori ne întâlneam, Cristi ţinea să îmi citească bruioane din *Familia Popescu* şi o făcea cu o plăcere, cu un soi de bucurie obiectivă la care nu prea ştiam cum să răspund, mai ales că eu nu aveam ce să-i citesc „la schimb”. Împărtăşeam cu el pasiunea pentru Bacovia şi pentru M. Ivănescu, dar eu mă aflam încă în ceea ce aş numi „etapa Hugo Friedrich”. Ca urmare, poezia lui mă nedumerea; mi se părea mai aproape de condiţia confesiunii abrupte decât de „poezie”,

rod al unei singularităţi psihologice mai degrabă decât al „artei". Eu eram omul dihotomiilor nedigerate şi de aceea priveam entuziasmul lui cu un amestec de stingherealã, invidie şi teamă.

Nu ştiu dacă Cristian Popescu a reprezentat în mai mare măsură decât Mircea Martin „motivul" pentru care nu am avut curajul să citesc în cenaclu, dar ştiu că debutul meu în revistă a fost, din pricina lor, dublu. Prin '92, am trimis la „Luceafărul" un eseu critic citit în prealabil de domnul Martin – o aplicaţie lacaniană pe „O scrisoare pierdută" – şi ulterior, după îndelungi insistenţe şi tergiversări din partea mea, câteva poezii pe care Cristi a ţinut să-şi pună amprenta… la propriu. Textele au apărut acompaniate grafic de nişte „bule" gen „Pif conţinând adnotările lui, scrise de mână. Nici eseul, şi nici poeziile, nu mi se par astăzi regretabile, însă la câtva timp după aceea am încetat să mai scriu poezie, fără să fi premeditat acest lucru cu tot dinadinsul. Am tradus un studiu teoretic, am mai scris, când şi când, recenzii, şi prin '95 sau '96 am început *Muzici şi faze*, romanul autobiografic publicat în 2000, la Editura Univers, pe a cărui copertă criticul Mircea Martin afirmă că este „un debut neaşteptat şi memorabil". Neaşteptat a fost, într-adevăr, în primul rând pentru mine, şi chiar mă întreb cum aş fi reacţionat citind un asemenea text în perioada de la *Universitas*. Cred că ezitant, dar mai cred şi că lui Cristi Popescu i-ar fi plăcut, deşi este departe de radicalismul autobiografic din *Familia Popescu*. Spun asta pentru că scriindu-l am trăit la rândul meu, pentru prima oară, acea stare de bucurie care mă nedumerea la el atunci când îşi citea poeziile, bucuriile la care pe atunci nu ştiam cum să răspund.

IULIAN COSTACHE

Născut la 25 iulie 1961, în Piatra Neamţ.

A absolvit Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti în 1988, cu recomandare pentru învăţământ superior şi cercetare. Prin urmare, devine profesor navetist în judeţul Călăraşi (1988 – 1990). Preparator, asistent, lector universitar la Facultatea de Litere – Universitatea din Bucureşti, începând cu 1990. Doctorat cu distincţia Magna cum laude, *2003 (comisie: Nicolae Manolescu, Livius Ciocârlie, Alexandru Călinescu, Paul Corneacoordonator). Tema*: „Receptarea lui Eminescu (1870 – 1900) – negocierea unei imagini, construirea unui canon, emergenţa unui mit".

Volume publicate:

Eminescu – negocierea unei imagini, *Editura Cartea*

Românească, *2008*.

Premiul revistei „România literară" pentru debut – 2008.

Premiul Eminesciana *al Salonului Internaţional al Cărţii – Chişinău 2008*.

Nominalizare la Marile Premii Prometheus – Opera Prima, *2008*.

Din vremea cenaclului de vineri…

La vremea aceea, adică acum vreo 20 de ani, săptămâna competiţională a studentului filolog părea să fie extrem de solicitantă. Poate că palimpsestul memoriei riscă să suprapună poveştile unor naraţiuni ce vin din ani diferiţi şi poate că senzaţia de aglomerare riscă să fie doar un efect al racursiului unei priviri retrospective. Şi, totuşi, săptămâna acelor vremuri arăta cam aşa:

Şi era seară, şi studenţii s-adunau iară, şi era ziua întâi: *Cenaclul de luni*. Am avut şansa să fiu prezent şi eu, ca student în anul întâi, în chiar, din păcate, ultimul an de funcţionare, deoarece după vacanţa de vară din 1983, cenaclului avea să i se retragă „licenţa de emisie". Dar serile acelui cenaclu apucaseră să se aşeze pe retina junelui student, ce intrase în facultate cu un fel de foame „oftalmologică" de literatură. Colega noastră de an, Ioana Carabăţ, prelua în chiar acel an, din partea studenţilor, grija întâlnirilor de cenaclu, care aveau loc, cel mai adesea, în sala numărul 11 de la Preoteasa. Am întâlnit acolo un alt fel de cenaclu decât cel ştiut de toată lumea în epocă, pentru că se reunea pe stadion şi pentru că aflam despre el de la televizor. Acesta din urmă era unul „intim", deşi aglomeraţia era evidentă chiar şi aici. Semăna mai abitir cu cenaclurile vioaie pe care le ştiam din lecţiile pe care le învăţam la liceu: *Junimea*, *Literatorul*, *Zburătorul*. Era, aşadar, un cenaclu cu o retorică pe „spaţii mici", în care ironiile erau folosite ca instrumente ale unui ritual extrem de precis şi periculos, foarte asemănător artelor marţiale. Întâlnirile aveau ceva din operaţiile făcute fără anestezie, în care aşteptai cu sufletul la gură să vezi dacă „scriitorul" scapă cu viaţă sau nu. Iar „taumaturgii" intrau rând pe rând în sala de operaţie: infatigabilul Florin Iaru, hiperreactivul Traian T. Coşovei, sclipitorul Nino Stratan, fremătătoarea Madi Marin, eleganta Magda Cârneci, bonomul Bogdan Ghiu, înţeleptul Matei Vişniec, imprevizibilul Gheorghe Iova, criticii Ioan Bogdan Lefter sau Radu Călin Cristea, ori clasicul Mircea Cărtărescu ş.a. Iar peste toţi se auzea râsul, plin de chef… de literatură, al profesorului Manolescu. În acel an au debutat

aici şi cei din grupul de la Braşov, un grup de 4 liceeni antrenaţi de Sandu Muşina: Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea, Andrei Bodiu. Dar cu aceştia din urmă aveam să mai împărtăşim şi alte zile ale săptămânii.

Şi era seară şi se făcea marţi, ziua a doua: Cenaclul *Junimea*, coordonat de profesorul Crohmălniceanu. Aceeaşi artă pe „spaţii mici". Joc şi rigoare. Mircea Nedelciu, Mircea Cărtărescu, Bedros Horasangian, Cristian Teodorescu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Hanibal Stănciulescu, Ioana Pârvulescu ş.a. tricotau un roman experimentalist, cu personaje extrase dintr-un joben. Alături de ei, Murivale, exploatat şi ca portretist şi ca personaj literar. Ziua a treia era dedicată cinematecii, pentru că a patra zi, joia, iarăşi se făcea seară şi era zi de *cercuri*: cercul de critică (Eugen Simion), cercul de poetică (Ion Coteanu şi Alexandru Sincu), cercul de folclor (Pavel Ruxăndoiu, Silviu Angelescu, Nicolae Constantinescu şi Octav Păun), cercul Eminescu (George Munteanu şi mai apoi Alexandru Melian), cercul de sociologie a literaturii (Paul Cornea) etc. La un moment dat, poate chiar cu vreun an înainte de 1989, peste joia cercurilor începuse să se suprapună joia cenaclului ţinut de Laurenţiu Ulici, în Preoteasa.

Şi aşa se făcea ziua a cincea, când venea seara, şi, cred că prin 1984, venise *cenaclul de vineri* condus de profesorul Mircea Martin.

Cât despre ziua a şasea, sâmbăta, chiar că nu mai ştiu ce ar putea să vă zică naratorul vieţii de student, însă ştiu sigur că, la un moment dat, pentru o durată destul de scurtă totuşi, ne-a fost ocupată şi cea de-a şaptea zi, dis de dimineaţă, de *Cenaclul din Tei*, făcut de „Viaţa Studenţească" şi „Amfiteatru", realizat împreună cu Mircea Iorgulescu de la „România literară". Păcat că, probabil, nu există o înregistrare a spectacolului – lectură făcut cu piesa lui Matei Vişniec, *Spectatorul condamnat la moarte*, *în* care jucau roluri extrem de năstruşnice mulţi dintre optzecişti, între care nu poţi să nu îţi aduci aminte de Florin Iaru, Radu Călin Cristea sau, în calitate de „grefier", Mihai Sora. Şi *Cenaclului din Tei* i s-a suspendat „licenţa" pentru oarecari fluierături în biserică.

*

Ţin minte că am văzut pe liftul facultăţii de litere afişul care anunţa deschiderea unui nou cenaclu, de poezie, coordonat de profesorul Mircea Martin. Tocmai dispăruseră din agenda noastră întâlnirile de luni şi ne întrebam cine o să se mai ocupe de

antrenamentele celor care visau să ajungă poeţi cu acte, *i.e*. publicaţii în regulă. În momentul acela un coleg din anii mai mari, căci aveam obiceiul nestăpânit să intru pe la cursurile altora, mi-a suflat că dacă Mircea Martin se ocupă de un cenaclu, asta poate fi luat ca o veste bună. Aşa că am luat în serios afişul şi am ajuns în Schitu Măgureanu chiar la prima întâlnire a cenaclului. În aer plutea un sentiment de ezitare: la acelaşi etaj unde trebuia să se reunească cenaclul, alături era discotecă. Chiar şi aşa, dacă nu mă înşel, cei care veniseră pregătiţi pentru întâlnirea cu poezia erau doar patru: Nicoleta Pavel, Ştefan Damian şi încă un coleg de la filosofie, Bogdan parcă, şi subsemnatul. Profesorul Martin părea să fie foarte neîncrezător în utilitatea întâlnirii. La insistenţele colegilor de la filosofie, profesorul şi-a călcat pe inimă şi a acceptat să încercăm să ne mai întâlnim încă o dată. La a doua întâlnire, faţă de cei precedenţi a venit parcă şi Dan Pavel, iar cei doi colegi de la filosofie ne-au citit din poeziile lor. Discuţiile s-au pornit cu greu şi, cu toată îngăduinţa, cred că profesorul nu avea prea multe motive de entuziasm care să-l facă să întârzie în acest exerciţiu. Cred mai curând că insistenţa încăpăţânată a celor prezenţi l-a făcut să mai accepte încă o întâlnire şi apoi încă o întâlnire şi din nou încă o întâlnire. În întâlnirile de cenaclu nu apăreau progrese spectaculoase, şi parcă, Ştefan Damian a câştigat la un moment dat un premiu pentru poezie la un festival studenţesc, la Craiova, unde mie mi s-a întâmplat să mi se dea ceva atenţie, la o secţiune Eseu, unde profesorul Negrici ne-a împărţit nişte premii, câştigătorul ediţiei fiind Sorin Antohi. Cu aceste două isprăvi întorcându-ne noi de pe drumul Craiovei, vom fi crezut de datoria noastră să-l rugăm pe profesorul Martin să ne mai îndure. Sincer vorbind, nu altceva decât răbdarea stoică a profesorului a făcut posibilă, mai târziu, apariţia celorlalţi cenacliști ce aveau să-i restituie investiţia de răbdare pe care şi-o făcuse cu noi.

*

Lumea a început să se adune încet-încet şi începeau să se şi programeze lecturile în cenaclu, cu mai mult timp înainte. Însă mai nimic nu se întâmpla spectaculos în aceste întâlniri. Profesorul continua să ne întrebe mai de fiecare dată dacă noi credem că se poate scrie şi altfel decât în manieră optzecistă. Răspunsul nostru invariabil era că da, deşi imaginea unui alt fel de scriitură era încă extrem de ceţoasă. Îngăduinţa profesorului era mare şi de o generozitate nesfârşită, disimulată doar sub aerul echilibrului academic. Aşa au

apărut, din mantia profesorului, numele care au dat culoare peisajului: Daniel Bănulescu, Horia Gârbea, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea, Sorin Matei, Augustin Ioan, Anca Mizunschi, Cristian Tudor Popescu, Ramona Fotiade, Răzvan Petrescu, Ioan Es. Pop, Radu Sergiu Ruba, Lucian Vasilescu, Paul Vinicius, Cătălin Ţârlea, Dan Boierescu.

Cenaclul intrase deja într-o fază de acumulări, deja se împărţiseră rolurile în spectacol, erau ştiuţi mofturoşii, entuziaştii, scepticii etc. „semn că oarece tunase şi ceva îi adunase. Dar ruptura de stilul poetic optzecist întârzia să apară, cu atât mai mult cu cât unii chiar se revendicau dintr-o stirpe optzecistă, ca fiind o genealogie mai „garantată". Asta până într-o zi când s-a întâmplat cel mai insolit lucru. Cenacliştii au prins să râdă în hohote zgomotoase, iar cititorul textelor povestea cu candoare gugumăniile tragice ale *Familiei Popescu*. Apăruse Cristian Popescu, cea mai originală voce şi cel mai insolit ficţionar al cenaclului de vineri şi al generaţiei '90. Şocul produs era atât de mare, nimeni nu ştia de unde să apuce aceste poezii, tot flerul analitic şi grilele hermeneutice fuseseră aruncate în aer. Singura modalitate de raportare posibilă în faţa provocării aduse de aceste texte era stupefacţia şi râsul. Multă vreme analiza poeziei lui a fost blocată. Multă vreme cititorii lui Cristian Popescu nu au ştiut de ce râd. Chiar şi Nicolae Manolescu, în cronica volumului de debut din „România literară" avea să-şi înceapă articolul cu întrebarea: „De unde a apărut acest Cristian Popescu?"

*

Cristian Popescu îşi scria *Familia Popescu în* timpul serviciului: în lungile nopţi când era portar de noapte la Observatorul astronomic, pe Ana Ipătescu. În vremea aceea un grup de noctambuli se aduna la Observator într-un fel de şedinţe conspirative de cenaclu, în care fiecare îşi citea textele pentru a le rescrie în vederea lecturii în cenaclu. Un fel de terapie literară în grup. Campionul re-scrierilor era de departe Cristi. Chiar şi textele ce mai târziu aveau să fie publicate în colecţia „Cartea cea mai mică", fuseseră continuu rescrise vreme de mai multe luni, indiferent cât de definitiv risca să ni se pară nouă, la un moment dat, un text sau altul. Uneori dimineţile plecam de la Observator la mine, pentru că stăteam într-o garsonieră apropiată, pe Dacia. Aici mai beam un ness (Cristi avea felul său tacticos, vidat de ceremonial, de a şi-l prepara, pentru că spunea că degeaba freci

zahărul cu ness, pentru că tot în apă o sfârşeşte) şi apoi adormeam recitind texte şi închipuindu-ne cum o să fie când o să creştem noi mari şi unii o să publice poezii, iar alţii o să scrie despre ele. Alteori reţeta re-scrierii se baza pe recursul la „telefoniadă". Când nu ne întâlneam noaptea la Observator, asta nu însemna că rescrierea textelor nu merge mai departe, încât te puteai aştepta oricând, în noapte, cu un telefon: *Alo*, *ce faci*, *bătrâne*? *Nu te supăra că te deranjez*… *pot să-ţi citesc ceva*? Era atent la fiecare reacţie şi la fiecare comentariu. Refăcea textul la telefon şi ţi-l recitea pe loc: *Ţi-l mai citesc o dată*? Nu obosea să caute infinite rezolvări pentru aceeaşi metaforă. Te ruga să-l ajuţi, ascultându-l. Poate că e o iluzie să crezi că-l ajutai cu ceva. El oricum ar fi rescris textele de nenumărate ori şi le-a rescris şi după publicare. Exerciţiul însă de prietenie pe care ţi-l transfera nu putea fi înlocuit cu nimic. Cristi nu a putut disocia vocaţia poeziei de vocaţia prieteniei. Martore sunt „telefoniadele" pe care le avea cu atâţia prieteni, prieteni deveniţi ei înşişi, prin luarea aminte a prieteniei sale generoase, nu doar personaje, ci co-autori, iar mai apoi scriitori de proprii texte, după ce îşi vor fi exersat vocaţia împrietenirii cu literatura alături de el.

*

Tot astfel, într-o dimineaţă, după ce am petrecut o noapte întreagă discutând despre visul oricărui tânăr de a publica un volum, ca şi despre comunicarea paradiziacă şi utopia cărţii, am ajuns în faţa vitrinei cofetăriei de la Scala. Şi pentru că toată noaptea vorbiserăm ba despre cartea de nisip a lui Borges, ba despre „cartea veşnic deschisă" sau despre oamenii-cărţi din romanul lui Bradbury, din vitrina cofetăriei s-au lipit de ochii noşti două imense cărţi de marţipan. Pe una era desenat un glob pământesc cu doi porumbei, titlul acesteia fiind: *Pace*. Nu ne-a interesat. În schimb, cealaltă avea un titlu care se lipea ca marca de scrisoare: *Versuri*. Această carte era şi mai curioasă pentru că pe coperta ei de marţipan nu figura niciun nume de autor. Era cumva aceasta o invitaţie subtilă adresată pasagerului grăbit din faţa vitrinei de a-şi trece el însuşi numele pe coperta cărţii, sub un titlu desigur nemuritor precum acela evocat? Iar dacă mai adaugi şi bordura de trandafiraşi făcută dintr-o glazură multicoloră, de la roz la turcoaz şi de la orange la violet, ca şi despicătura tandră a paginilor, cea cu dinţi de pieptăn direct în zahăr „sculptată", devine clar pentru oricine că această utopie a cărţii de marţipan a devenit brusc pentru

noi o ispită atât de mare, încât nimic nu ne mai putea sta în cale: am devenit imediat singurii oameni din România care au cumpărat o carte nu de la librărie, ci din cofetărie.

Astfel, într-o epocă în care publicarea celui mai firav volum risca să fie pentru cei mai mulţi tineri scriitori însăşi utopia vieţii lor, cofetăria arăta că umorul nu murise sub dictatură. De sub o glazură groasă cât obrazul cenzurii, cartea noastră cea fondantă era un semn că instinctul editorial era funcţiona irepresibil.

ROXANA IORDACHE

Absolventă a Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii Bucureşti, cu lucrarea de diplomă, „Fenomenologia conştiinţei poetice”, *coordonată de prof. dr. Mircea Martin.*

Jurnalist, editorialist la „România liberă”, în perioada martie 1990 – decembrie 2000. În această calitate – Premiul „Alexandra Indrieş” din partea ziarului „Timişoara”, al Societăţii Timişoara, pentru cel mai bun tânăr eseist al anului (1994), Diploma „Jurnalism pentru Adevăr”, *din partea Asociaţiei „21 Decembrie 1989” (1995), Premiul „Corneliu Coposu, pentru cea mai fidelă reflectare a personalităţii sale”, din partea P.N.Ţ.C.D. (1996) şi Diploma de membru de onoare al Asociaţiei „Amicii Regelui Mihai” (1997).*

Membră a Consiliului Consultativ al Majestăţii Sale Regelui Mihai 1, alături de Doina Cornea, Alexandru Paleologu, Mircea Ciobanu şi Dan Grigore, Consiliu care a funcţionat în perioada 1994 – 1997.

Director de comunicare la P.N.Ţ.C.D., în perioada iunie 2001 – iunie 2002.

Publicist, editorialist la „Ziua”, în perioada aprilie 2007-ianuarie 2008.

Consultant independent, pentru proiecte şi strategii politice şi de comunicare, 2001 – prezent.

Internet: *www.roxanaiordache.wordpress. corn*

Universitas, vise pe furate

Visam, în studenţie, la Cenaclul *Zburătorul*, la România Regală, cu toată împlinirea ei culturală. Împlinire ca, poate, compensaţie a unei „lipse în sângele nostru naţional”, vorba lui Bacovia. Lipsă convertită, uneori, în orgolioasă aspiraţie.

Nu-i nici locul, nici momentul să amintesc de „specificul naţional”, dar tema de faţă, privind Cenaclul *Universitas*, m-a dus cu gândul la cele mai libere seminarii posibile din România anilor

terminali ai comunismului represiv, cele ale profesorului Mircea Martin. Cu tema aproape obsesivă a specificului naţional.

Visele noastre erau, atunci, mai mult actualizări ale unei nostalgii faţă de România ante şi anticomunistă. Şi seminariile de la Litere, şi Cenaclul *Universitas*, conduse de domnul profesor Mircea Martin, erau o splendidă iluzie de libertate. Libertate de gândire, libertate a visului de creaţie eseistică şi literară ca frondă faţă de regim. Fronda visătorilor de pe o insulă vie, din mijlocul unui deşert roşu. Pe insula noastră se visa, fără precauţie.

Spre deosebire de seminariile de la Teoria literaturii, la Cenaclul *Universitas* nu eram „protagonist", ci doar un spectator al viselor celorlalţi. O singură dată am citit şi eu ceva, la insistenţele domnului profesor Martin şi ale prietenului dus pe lumea cealaltă încă din viaţă, poetul unic Cristian Popescu. Şi am avut impertinenţa să citesc poezie. Îmi amintesc, deopotrivă cu umor şi lacrimă, de tentativele diplomatice ale domnului profesor Martin de a tempera elanul hermeneutic al lui Cristi Popescu referitor la poezia mea. Spunea şi repeta: „Asta-i poezie religioasă, domnule!". Toţi ştiam că de faţă era „ochiul şi timpanul", fără să ştim exact în persoana cui. Dar Cristi, nu şi nu: „Roxana Iordache scrie poezie religioasă, să mor eu!". Vorba asta la el era chiar mortală. Fiindcă ştiam cu toţii, cum ştia şi el: nu era pentru lumea asta.

Poetul Cristi se producea la Cenaclul *Universitas* cel mai des. Era o încântare. A citit acolo toate capitolele din *Familia Popescu*. O capodoperă, azi, din păcate, aproape ignorată.

Am mai avut bucuria să fiu colegă de cenaclu cu mai mulţi optzecişti, dar şi viitori nouăzecişti care aveau să devină, în pe atunci, nesperat de scurt timp, persoane publice. Acel cenaclu, *Universitas*, păstra flacăra frondei sub chipul libertăţii literare, în condiţiile în care *Cenaclul de luni*, condus de profesorul Nicolae Manolescu, fusese pus la index.

Citeau şi comentau acolo Marius Oprea şi Caius Dobrescu – cei care aveau să suporte represiuni din partea Securităţii pentru curajul lor de a se opune regimului comunist. Au fost mai mulţi cei care îşi datorează formaţia literară şi/sau publicistică inclusiv acelui cenaclu, în care au avut ocazia să facă exerciţiul libertăţii, altfel, interzise. Florin Iaru, Nino Stratan şi Mircea Cărtărescu veneau, de altfel, pe la noi.

Participanţi constanţi erau soţii „Lefter Popescu", poeta şi

eseista Simona Popescu, împreună cu criticul literar şi eseistul Ion Bogdan Lefter, Horia Gârbea, poet şi viitor dramaturg, alături de un extraordinar poet nevăzător, Radu Sergiu Ruba… Precum şi Marian Mierlă, cel care avea să se urce pe tanc în 12 ianuarie 1990 şi să ceară „Jos Iliescu" în Piaţa Victoriei. La cenaclu, citea proză scurtă stranie.

Revăd o scenă memorabilă cu Mircea Cărtărescu şi o elevă care citea poezii. El îi dădea indicaţii preţioase pe un ton sfătos: „Dacă asculţi de cei mai mari şi faci ce ţi se spune, reuşeşti". Noi toţi râdeam, iar Cărtărescu nu înţelegea de ce.

A fost frumos. Îi mulţumesc domnului profesor Mircea Martin. Şi pentru această antologie.

TRAIAN UNGUREANU

Născut pe 1 martiel958, *Ia Bucureşti*.

Absolvent al Universităţii Bucureşti, *Facultatea de Filologie*, *secţia Română-Engleză*, *1983*

Profesie – Ziarist, *scriitor*.

Publică, *înainte de 1989*: *„Viaţa Studenţească" şi „Amfiteatru"* (*unde e redactor*), *„Viaţa Românească"*, *„Caiete Critice"*, *„România literară" – cronici literare*, *eseu şi ziaristică sportivă*.

După 1989: *între 1988 şi 2003 redactor principal BBC*; *publică editorial*, *comentariu*, *eseu*, *ziaristică sportivă în*: *„22"*, *Idei în dialog*, *„Evenimentul zilei"*, *„România liberă"*, *„Cotidianul"*, *„Radio Europa Liberă"*, *„Gazeta Sporturilor"*, *„Prosport"*, *„Timpul"*.

Actualmente, *Senior Editor la „Cotidianul"*.

Volume publicate:

Manifestul fotbalist, *Editura Humanitas*, *2004*; Tehnica neputinţei la români, *Editura Humanitas*, *2006*; Războiul timpurilor. Declin occidental şi asediu islamic, *Editura Humanitas*, *2006*; Eroi şi jocuri populare, *Editura Humanitas*, *2007*; încotro duce istoria României, *Editura Humanitas*, *2008*; Olimpia în exil. O carte despre nobleţe şi dezonoare în sport, *Editura Humanitas*, *2008*.

Ultimul etaj

O cameră mare, presărată cu parcele pestriţe de mobilier şi tineri emotivi, a răspândit, un timp, în a doua jumătate a anilor ’80, o lumină fină şi naivă. Ce avea, în fond, a face coregrafia stilată a cenacliştilor de la *Universitas* cu lumea din jur? Afară, la doi paşi de clădirea în care ne adunam, mogâldeţele împăturite tot mai resemnat în paltoane-cort se înmulţeau, înnegrind staţia îngustă de tramvai, de

la intrarea în Cişmigiu. I-am văzut, iarna, de fiecare dată când mă grăbeam să urc cele 4 sau 5 etaje, până la sala de Cenaclu. M-am simţit de fiecare dată avertizat asupra unui dezacord inadmisibil şi de fiecare dată am izgonit sesizarea, săltând cu pas tânăr, din două în două trepte, dintr-o amânare în alta. Eram convins că ne strângem acolo, Sus, pentru a face Cultură. Greşeam. Greşeam într-un fel anume, pe care îl înţeleg abia astăzi, când ştiu, de fapt, la ce a fost bun Cenaclul *Universitas*.

Ţin minte multe. Cu o excepţie, e vorba de cioburi mici şi delicate, ca o miniatură zdrobită. Îl ţin minte pe Laurian Câmpeanu, coleg de Filologie, un ploieştean lent şi bonom, mereu mirat şi îngăduitor. Citea poeme în proză, de pe un maculator mare, cu cotorul în faliment. Pe următorul ciob pluteşte, cu un licăr tot mai stins, Nicoleta Pârvu, o fată blondă şi fluidă, mare colectoare de imagini şi complet lipsită de putere asupra lor. Îi ţin minte, probabil, pentru că amândoi s-au destrămat, fiecare în felul lui, fiecare în altă formulă de slăbiciune, amândoi fără vină. De ce ei? De ce atât de devreme? De unde atâta fragilitate şi ce anunţa ea? Căci – am crezut, încă de atunci, în lipsa oricărei demonstraţii – eşecul lor prevestea ceva: o lipsă de vină pe care lumea o sancţiona deja şi se pregătea să o sancţioneze, încă mai dur, la prima cotitură istorică. Într-adevăr, după 1989, Laurian, Nicoleta şi spiritul lor tutelar, Cristian Popescu, s-au topit în acizii timpurilor noi. *Universitas* n-a fost doar antecamera victimelor în devenire. Dar amintirea lor e – cred – mult mai importantă decât suma succeselor. Aceşti studenţi neglijenţi şi înaripaţi, această armată îngerească adunată de prin cămine şi gazde la subsol, aceşti epuizaţi de corvoada pe care o impune, zilnic, efortul de a învăţa limba pământenilor, ei au fost ţesutul poetic pe care răutatea dogmatică a anilor ’80 l-a înfometat, iar exhibiţionismul anilor ’90 l-a exilat undeva, într-o lizieră necunoscută. Echipele de salvare au ajuns prea târziu. Cazul regal de extincţie poetică – Ion Stratan – a dovedit, ieri, că echipele de salvare nici măcar n-au plecat spre locul tragediei.

A existat, totuşi excepţia. Mircea Martin. Desigur, Profesorul Mircea Martin, dar acest titlu, întemeiat pe un merit nu foarte prezent între figurile Universităţii Bucureşti a anilor ’80, mi s-a părut mereu secundar. Pe scurt, persoana lui Mircea Martin explică mult. Spre deosebire de teribiliştii magnetici şi de academicii de plasament, Mircea Martin nu a convertit şi nu a promovat. Seducţia lui Mircea

Martin a fost, pur şi simplu, promisiunea împlinită a educaţiei. Ştiu că exact această fantă luminoasă a străbătut seminariile şi cursurile Profesorului şi tocmai această excepţie de la regulile vremurilor literar-istorice a atras. Laurian Câmpeanu şi Nicoleta Pârvu au urcat până la ultimul etaj din Schitu Măgureanu, conduşi de această chemare rarisimă. Cine l-a cunoscut sau citit pe Mircea Martin a făcut o descoperire: ideea literară există. În anii ’80 această descoperire era o subversiune fără întoarcere. Mircea Martin difuza o impresie curioasă şi înălţătoare. Eram convins – atunci – că aşa trebuie să arate Occidentul cultural. Azi sunt convins, încă mai mult, că aşa ar trebui să arate Occidentul cultural. Impresia venea din simplul fapt că Mircea Martin era în stare să deschidă literatura fără să pretindă nimic. Nicio direcţie, nicio emblemă şi nicio deviză nu orientau spre prizonierat ideologic discursul. Efectul era extraordinar. Această dovadă de autonomie făcea din literatură o mare prezenţă, singura prezenţă a gândirii artistice şi filosofice reale. În acelaşi timp, personajul discret, civilizat, moderat şi vag sceptic prin care ajungea la noi această descoperire devenea un iniţiator raţional. Superstiţia scriitorului posedat, pe care o absorbisem în doze de şantier pe parcursul a 4 ani de facultate, cădea, sleită şi deconspirată. Mircea Martin a condus, o generaţie nesigură şi sensibilă, la revelaţia literaturii ca mediu de înaltă civilizaţie. S-ar putea ca adevăratul câştig al acestei întâlniri să fi fost, chiar fără ştiinţa mijlocitorului, redescoperirea noţiunii prime de civilizaţie.

Nimic nu mă poate convinge că tinerii care au trecut pe la *Universitas* nu erau deja scriitori. Ce rămâne de înţeles e că, toţi, cu excepţia nedemnă a subsemnatului, au făcut, pe urmele Magistrului lor, pasul care i-a transformat în oameni de litere civilizaţi. Din acest motiv simplu, eteric şi fragil, nu i-am trădat pe oamenii care îngheţau, în staţie, aşteptând tramvaiul sub ferestrele ultimului etaj din Schitu Măgureanu. Am înţeles acest lucru abia după 20 de ani. Ultimul etaj al conştiinţei e un spaţiu dificil, delicat şi vulnerabil. Ideea de Literatură – protejată de excesele talentului şi de ignoranţa ambiţiei – duce într-acolo. Acest nivel de elevaţie stoică cere o răbdare şi o putere de înţelegere care par, adesea, condiţii inacceptabile şi pretenţii monahale. La 20 de ani, de la întrunirile *Universitas*, lumea românească trăieşte sub cerul liber, neapărată de ultimul etaj. E un accident de care ne puteam feri.

VLAD NICULESCU

Ocupația: *Profesor asistent la Departamentul de Filosofie și Științe Religioase al Universității Bradley în Peoria, Illinois, S.U.A.*

Educație: *Doctorat în filosofie de la Universitatea din Toronto, Canada, obținut în 2006*; *Doctorat în studiul creștinismului timpuriu, la Universitatea Catolică a Americii, Washington D.C., S.U.A., obținut în 2003*; *Masterat în studiul creștinismului timpuriu, la Universitatea Catolică a Americii, Washington D.C. S.U.A., obținut în 1994*; a *absolvit studii clasice la Universitatea din București în 1992*; *a audiat cursuri de clasice și teologie la Universitatea din Viena între 1991 și 1992*.

Domenii de specializare: *postmodernism, fenomenologie, filosofia psihanalizei, patristică*.

Volume publicate:

Teologie și retractare, *Editura Sapientia, Iași, 2003*; The Speli of the Logos. Origen's exegetic pedagogy in the Contemporary Debate Regarding Logocentrism (*va apărea la Gorgias Press*).

Diverse articole în reviste de specialitate precum: „*Adamantius*", „*Journal of Early Christian Studies*" „*Arches*", „*Khora*", *Caietele Institutului Teologic Romano-Catolic „Sfânta Tereza*", „*Altarul Banatului*", *The New Europe Collège Yearbook, Revue roumaine de philosophie, Revista de Studii Clasice, Revista catolică „Verbum*".

Activitate didactică: a *predat cursuri de filosofie și patristică la Universitatea Bradley, Universitatea din Toronto, Universitatea Marquette și Institutul Romano-Catolic Sfânta Tereza*.

Literatură și retractare

„La Cenaclul *Universitas* aș fi vrut să particip, deși n-am participat". Atunci, ca și acum, paradoxul ăsta mi se pare că mă descrie cel mai bine acolo, între prieteni și cunoscuți, la Clubul Universității, în jurul mesei lungi, vineri de vineri. Pot să încerc să-l explic.

Ca oricare alt cenaclu, *Universitas* se compunea din aspiranți și consacrați. „A fi consacrat" nu înseamnă, însă, pe atunci, nimic de felul lui „a fi publicat". Din contră, consacrații erau, în general, foarte puțin, dacă nu chiar deloc, publicați, așa că nu de aici li se putea trage numele. Dar de la ce atunci?

Cred eu așa: că *aspiranții* și *consacrații* nu se-ngrijorează la fel de cine o să mai fie ei după ce vor fi scris ce au scris. Dacă primii par stăpâniți de o grijă – *dacă* (... am talent, așa se continuă acest gând), grijă nutrită de nevoia ipohondră de a fi consolați că „da", ceilalți

păreau mai degrabă stăpâniţi de o grijă *că* (… din moment ce tot am talent, nu-i acum mai greu să nu-l las să lucreze peste capul meu, şi-atât de uşor să-l las să mă impună cum vrea el şi cum vor alţii, toţi câţi sunt dispuşi să mă reducă la talent?) Ca şi în cazul consacrării, nu ştiu ce va fi însemnând „talent", dar e cu siguranţă acel ceva care naşte, prin felul inevitabil de intim în care e posedat, fie o absorbţie a cine sunt şi figura sub care m-am impus, fie responsabilitatea (de ordin etic, nu estetic) de a mă detaşa de această figură pentru a mai putea rămâne cine sunt. Să mai poţi fi şi după ce descoperi că ai talent cine eşti, acelaşi care a venit tot drumul până la cenaclu în anonimatul troleibuzelor, a ieşit din acest anonimat de pasager, nu în pagină, ci-ntre prieteni, la-ntâlnire, şi vrea să rămână acolo, chiar şi de-ar fi publicat, ăsta părea să fie simptomul sigur al consacrării la Cenaclul *Universitas*.

Era întotdeauna un spectacol să observi cum grija aspiranţilor contribuia cu asiduitate – şi, uneori, fără să ştie – la înălţarea şi ocrotirea statuilor consacraţilor, proiectându-i într-o lume invidiată şi tocmai de aceea fictivă, o lume de dorinţă. Literară? Da, literară, în măsura în care aspiraţiile de consacrare vizau această consacrare la modul literar, doreau în chip literar selecţia într-o lume de dorinţă. Dar, la aceasta, consacraţii păreau să răspundă mereu într-un fel al lor, nici într-un caz prin asentiment.

Văd în preferinţa pentru real în detrimentul literarului, preferinţă împărtăşită de toţi scriitorii cenaclului, tocmai un mod de eludare a asentimentului la lumea literară de dorinţă. De aceea, o „literatură a realului" poate fi numai provizoriu o literatură. Între seducţia autoconfirmatoare şi autoconsolatoare a talentului ce se impune literar şi scrisul de dragul celuilalt (lucru ori chip) pentru a rămâne realmente dedicat şi acelaşi (tot tu) în această dedicaţie, se născuse, o simţeam fără echivoc, un conflict. Soluţia părea să fie a constrânge literatura, ca expresie a iniţiativei deziderative a talentului, să vizeze o împlinire în chiar sfârşitul ei, o împlinire dincolo (ori dincoace) de ea, astfel încât să poţi spune că, după ce pentru toţi ceilalţi ai fost *autorul*, te-ai întors, de data asta împăcat, desfăctionalizat, la cine erai înainte să fi dorit să o scrii.

Conform acestei constatări, cei care făceau în cenaclu literatură erau, în mod paradoxal, tocmai aspiranţii pe când (şi-acumse-nchide paradoxul) consacraţii aspirau „să se lase, prin scris, de scris".

Literatura consacraţilor devenea şi ea o metodă de autentificare, o tehnică de eludare a dezideratului de a te autonumi în ministeriile şi oficiile consolatoare ale unei lumi de dorinţă, de a te autosacrifica în posteritatea acestei lumi. Iar cenaclul? Cenaclul devenea răsfrângerea exterioară a unei străduinţe intime de autentificare a fiecăruia, un spaţiu de antrenament al fiecăruia în a nu se lăsa luat personaj în lumea de dorinţă a aspirantului din el. Realmente consacrare! Această consacrare scotea la lumină atât caracterul indispensabil al literaturii ca metodă de autentificare pentru autorul ei, cât şi provizoratul absolut al acestei metode de care te slujeşti, până nu mai e nevoie să te slujeşti. Un proiect atipic şi fără posteritate. Descalificând posteritatea. Postmortem.

Şi-acum „aş fi vrut să particip, deşi am participat". Da. Aş fi vrut să particip, deşi am participat. Prin poziţia mea în cenaclu, nu mi-e uşor să mă numesc nici participant, nici neparticipant. Pentru că nici în discuţii nu mă băgăm prea des şi nici, de citit din ce scriam, n-am citit, ar fi greu să mă pun acum în categoria consacraţilor. La fel de greu ca şi a mă trece în cea a aspiranţilor. Dorinţa de a participa în proiectul comun nu o consideram, cum îmi imaginam că o fac aspiranţii, ceva care să se încheie odată cu o posibilă consacrare (fie ea acceptarea unui program de grup, fie impunerea individuală ca scriitor). Scrisul mi se părea că trebuie să fie prelungirea unui deziderat al literaturii înseşi în fundamentele ei umane originare, un deziderat după ceea ce prin ea se poate viza, fără însă să se poată şi împlini în ea, ţărmul pe care ea te poate depune nu mesaj în sticlă, ci tu, tot tu, acelaşi care a naufragiat, numai că ajuns, salvat. Dorinţa după o lume care să nu mai fie lumea de dorinţă în care ne trăim prizonieratul literar, ci lumea pe care o iei pe picioare dincoace, prin casă, pe străzi, vorbind cu alţii, vorbind… *lumea cealaltă*. Nu mă pot vedea, aşadar, nici ca un aspirant spre consacrare, nici ca pe un consacrat care continuă să aspire. Aspiraţie şi consacrare coexistau în mine tensionat, fără o rezolvare previzibilă. *Ironie*.

Nu ştiu dacă cineva găsise atunci cu adevărat acea fibră deziderativă şi totodată eshatologică a literaturii pe care, urmând-o, să ajungă să facă din chiar scris o graduală lăsare (cum zicea Cristi) de scris. Dar aspiraţia de a sfârşi a literaturii înseşi şi nevoia de a desfolia metodic un destin într-o operă pe traseul spre o mare bunăstare erau, încă de atunci, manifeste. Cred că în figurile cotidianului, familialului,

banalului şi chiar derizoriului care umblau singure în toate scrierile din cenaclu era indicat tocmai acest potenţial eshatologic al literaturii. Aici, însă, în lumea de dorinţă, această spontaneitate a realului e inevitabil bruiată de veleităţi autoconfirmatoare şi deturnată spre hollywoodiana posteritate. Şi-atunci, cum să nu-ţi vină să dejoci, printr-un act de justiţie preliminar, aceste pseudomotivaţii? Prin ironia faţă de aspirantul din fiecare, prin parodierea literaturii ce-şi face o mândrie din lumea de dorinţă, aşa se făcea asta la cenaclu. Prin ironie, ca mai încolo să nu mai ai nevoie nici măcar de ea. Paradoxul participării mele dezideratıve, deşi actuale, e guvernat şi el de ironie, în sensul în care dezideratul (aspirantului, s-ar zice) e manifestarea anticipată a unei lumi lăsate literar să fie (asta-i consacrarea, se vede cazul) cu preţul caducităţii literaturii înseşi. Această mărturie ironică exprimată în formă (încă) literară e o literatură vătămată binefăcător de ironie, dar care-şi găseşte nu atât răni care să vorbească, ci mâini cu care să se scarpine. (Blânde, o literatură plină de blânde.) Vorba mea de la început (aş fi vrut să particip, deşi am participat) e – nu, nu dureroasă – mai degrabă usturătoare; o prevestitoare erupţie pe pielea vieţii literare, o mâncărime.

Metoda literară de a desfolia un destin pe fibra dezideratıvă a mărturisirii, în expectativa acelei autenticităţi care să nu mai presupună nici măcar scrisul, nu e, cum s-ar putea crede, generatoare de antiliteratură, nu e, cu alte cuvinte, o formă de dezicere, de renegare. E o retractare. Specificul acestei retractări stă în faptul că ea nu îi succede operei, nu e o ajustare a operei în vederea unui bilanţ imaculat; această retractare este chiar opera ca alonjă a destinului autorului ei, prin ecranul paginii, până hăt dincoace, la Cititorul ei, judecător şi duhovnic. Între cele două feluri de a retracta e aceeaşi diferenţă ca între *Retractările* şi *Confesiunile* (adevăratele *Retractări*) ale lui Augustin. Iar dacă opera creată stă muzeal în lumea de dorinţă ca obiect de contemplaţie, opera retractată, în chiar procesul creaţiei, e o mărturie itinerantă pe traseul imprevizibil al alonjei destinate. Una stă în vid la păstrare, cealaltă parcurge o distanţă epuizant de ironică până să nu fie nupţial de intimă. Retractarea nu e, aşadar, metaliterară, nici anti-literară; e literatură până nu mai e. Cei ce nu mai au acum nevoie să fie ironici ştiu asta. Cristi şi – sper – şi ceilalţi prieteni, cu toţii. grupul de la braşov

SIMONA POPESCU

Născută pe 10 martie 1965, Codlea, judeţul Braşov.

A absolvit Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti în 1987. În prezent este lector la aceeaşi facultate.

Volume publicate:

Poezie: Xilofonul şi alte poeme, *Editura Litera*.

1990, traducere maghiară, Xilofon, *Editura Pont, Budapesta, 1998*; *Pauză de respiraţie, Editura Litera*.

1991, împreună cu Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Warius Oprea; Juventus, *Editura Cartea Românească, 1994*; Noapte sau zi, *Editura Paralela 45, 1998*; Juventus şi alte poeme (*antologie*), *Editura Paralela t5, 2004*; Lucrări în verde sau Pledoaria mea pentru poezie, Editura Cartea Românească, 2006; *poeme în n-ai multe antologii publicate în ţară şi în străinătate*.

Proză: Exuvii, *Editura Nemira, 1997 – Premiul ASPRO pentru roman*; *ediţia a II-a, Editura Paralela 15, 2002*; *ediţia a III-a, Editura Polirom, 2004*; *traducere poloneză*: Wylinka, *Editura Czarne, Volowiec, 2002*. *Prezentă în volumul colectiv* Les Belles Étrangeres, 12 écrivainsroumains, *L'Inventaire, 2005*.

Eseuri: Volubilis, *Editura Paralela 45, 1998*; Salvarea speciei. Despre suprarealism şi Gellu Naum, *Editura Fundaţiei Culturale Române, 2000*; Clava. Critificţiune cu Gellu Naum, *Editura Paralela 45,.004*. *Prezentă în volumul* Nostalgia. Eseje o tesknocie za komunizmen, *Editura Czarne, 2002*.

A participat la festivaluri şi sesiuni de lecturi literare în Germania, Franţa, Polonia, Spania, Slovenia, Slovacia ş.a.

Vremea amăgirii

Despre amintire ca specie

Aşa cum există mai multe specii de plante sau de animale, tot aşa există mai multe specii de amintiri. Ele nu există decât în mintea ta şi se înrudesc, oarecum, cu amintirile altora despre aceleaşi (?) lucruri, tot aşa cum se înrudesc între ele liliacee precum mărgăritărelul, ceapa, violeta, strigoia, bălușca, laleaua şi brândușa – deşi unele sunt parfumate, altele inodore, unele fragile, altele bădărane, unele suave, altele otrăvitoare.

Amintirile sunt, aşadar, de multe feluri şi, în plus, în continuă metamorfoză. Sunt amintiri de care ai nevoie, „materne". Ele te primesc în căldura spectrală a imaginii lor şi te ţin acolo cât vrei tu, te „cresc", te „hrănesc", te protejează. Şi sunt amintiri-vampir, care te

chinuie, te umilesc şi te micşorează. Sunt amintiri care te destramă şi altele care te construiesc, îţi dau consistenţă şi fac din tine, acolo, în pelicula lor, dar şi în realitate, o fiinţă puternică, liniştită.

Sunt amintiri *mai mult-ale-trecutului*, aflate la ani-întuneric de tine cel de-acum, amintiri care ţin de un eu al tău anacronic, *alienat*, după cum altele, foarte vechi, ajung un fel de funcţii ale corpului tău actual, corp de carne şi nervi. Sunt amintiri care fac parte din tine, la fel ca şi celulele somaticului, şi altele care îţi sunt străine – le-a reţinut creierul pentru că n-a avut altceva de făcut sau n-a avut încotro, circulă libere de semnificaţie, poţi vorbi despre ele ca despre un articol de ziar care nici nu te priveşte. Sunt amintirile mici şi scânteietoare care cresc rotindu-se în jurul tău pentru că le dai atenţie, şi sunt „blocurile mari de percepţie", despre care pomeneşte Nabokov, „îngăduind memoriei să înşface câte ceva". Sunt amintiri care devin, cum spune Radu Petrescu undeva, „fructele […] unei activităţi a naturii mele". Sunt amintiri „din vedere" şi altele prietene bune. Sunt falsele amintiri, închipuirile. Sunt amintiri din care-ţi faci poezia şi amintiri din care se scriu memorii.

Şi mai sunt amintirile acelea… „ca şi cum m-aş aşeza în faţa unei fiinţe/ privind-o, şi aş face vorbe", cum scrie „amintirologul" Mircea Ivănescu. Ce fel de vorbe să spui acum uneia sau alteia dintre fiinţele care populează trecutul tău? sunt momente „când îţi deschizi cu efort ochii, / şi-ţi sună în urechi inima – începi să-ţi aduci aminte/ cu adevărat".

Dar, *ca să-ţi aduci aminte cu adevărat*, trebuie să iubeşti ce-ţi aminteşti, să-i iubeşti pe cei din imaginile minţii tale privindu-i şi privindu-te pe tine împreună cu ei. De fapt, numai acestea din urmă sunt amintiri, restul sunt obiecte plutitoare ale memoriei tale, produse ale unui timp nefolositor, răutăcios sau indiferent. Numai ceea ce ai iubit se transformă în *amintire* – care devine, astfel, repet, o funcţie naturală a corpului tău prezent, modul poetic de întrebuinţare a memoriei.

Poate că, aşa cum credea Radu Petrescu, există în noi „un foarte curios şi totuşi firesc impuls irezistibil de a *trăi* schemele, altminteri goale, ale imaginilor trecutului nostru, de a le umple cu un conţinut de gânduri şi sentimente străine acelor imagini pentru simplul fapt că aparţin altui timp, altor împrejurări". El generalizează însă, referindu-se doar la una din speciile amintirii, pentru că, adesea,

schemele nici nu există. N-au când să se formeze, n-au cum… De cele mai multe ori, nu narativitatea trecutului îţi rămâne în minte, aşezată în schemele ei, ci senzaţii nebuloase, capete de idei, eşantioane de voci, cuvinte-gravide, conţinând fraze întregi, pulsaţii cerebrale şi senzoriale.

Apoi, amintirea e un *raport* care se schimbă – între tine cel de azi şi tu cel de altă dată, între tine cel de azi şi ceilalţi de care îţi aminteşti (cei de ieri şi de azi, interferându-se). Una dintre cele mai triste şi uneori sfâşietoare senzaţii: aceea a contaminării trecutului cu ceea ce îi urmează (de parcă ar fi „trecuturi", straturi de timp sedimentat diferit). Ca şi unele diamante, unele amintiri poartă cu ele, de la început, „boala neagră", care le opacizează, le devalorizează, le transformă în simple sticle fără valoare. N-au fost nicicând altceva, strălucirea lor temporară fiind doar amăgire.

Despre vremea amăgirii…

Amintirea se… „deplasează"! Memoria lucrează atât de diferit, cu atâtea substanţe şi calităţi ale Timpului, cu atâtea forţe de inhibiţie sau exaltare, cu atâtea nuanţe ale imaginaţiei, reconstitutive sau investitoare, cu atâtea instrumente de precizie – sau de imprecizie! Când mă gândesc, de pildă, la un singur om, îmi vin în minte amintiri ale lui produse de memoria mea la vârste, ale mele, diferite. Avea dreptate Marina Tvetaeva când spunea că „fiecare amintire are propria sa preamintire, o amintire strămoş, o amintire-străbun". Există însă şi postamintirile, „progeniturile" amintirii celei dintâi.

„Întorcându-mă din ce în ce mai adânc în timp, ajungeam să găsesc imagini ale unei aceleiaşi persoane, despărţite prin intervale atât de lungi, păstrate de euri atât de distincte […] şi-mi trebuia hazardul unei străfulgerări de atenţie ca să le leg, ca într-o etimologie, de acea semnificaţie iniţială pe care o avuseseră pentru mine" – asta citisem într-o seară din Proust. Cunosc senzaţia. Uimirea lui că o amintire se poate prelungi (şi cât de mult!) „doar într-o direcţie divergentă impresiei cu care a coincis mai întâi şi de care se îndepărtează din ce în ce mai mult" am trăit-o şi eu. Cum de e posibil? Este! Asta mi se întâmplă acum, când sunt „invitată" să-mi amintesc de nişte oameni cu care nu mai am nicio legătură, pentru că, probabil, n-am avut niciodată în mod profund. Oare mi-aş aminti altfel despre cei de acum peste 10 ani, dacă nu s-ar fi întâmplat, pe parcurs, lucruri care să ne îndepărteze, să ne arate cât de îndepărtaţi eram, de fapt,

chiar de la bun început? Dar cum apar eu însămi, mă întreb, în amintirile lor, ale celor cu care am trăit un timp al amăgirii comune?

Acum aproape zece ani: sunt chemată să colaborez la o „revistă de direcţie", *Nouăzeci*, cu „şefi de direcţie" dinainte stabiliţi, pe care nu-i recunoşti câtuşi de puţin ca lideri de opinie (doar îi cunoşti!). Le citeşti textele două numere la rând şi îţi dai seama că nu ai nicio treabă cu „direcţia" lor confuză. Dimpotrivă! Refuzi amestecul. Te separi. Ei fură, pur şi simplu, cuvântul „nouăzecism", aşa cum alţii fură cuvântul „revoluţie". Trăiam o epocă a furtişagurilor. Doar fusese ea confiscata revoluţia… Pentru că nu eşti cu ei (care au – iată – o foaie – şi era ceva să ai o foaie unde să te exprimi pe vremea aia!), pentru că nu te amesteci, pentru că stai deoparte, te fac să dispari încet încet din peisajul lor (al lor?), te pomenesc tot mai puţin sau, mai rău, te amestecă cu alţii de care nici n-ai auzit sau de care ai auzit, dar cu care nu ai nicio afinitate. Metodă veche, aparent eficientă. „Tac despre ţine de nu mai pot", cum îmi spunea Gellu Naum că făcuseră cu el. Mai bine! Cu vremea, n-au încotro, se tot izbesc de tine şi de prietenii tăi. Îi încurci. Ce-i mai încurci! Ce-o fi în mintea lor de cred în colacul comun de salvare mai mult decât în ei înşişi?

Acum nouă (nouă?) ani. Priveşti cu uimire o emisiune la TVR peste care ai dat din întâmplare, o emisiune despre Cenaclul *Universitas* (moderator: un fost cenaclist). Asculţi şi nu-ţi vine a crede: printre invitaţi, unii care doar au trecut pe acolo întâmplător. Niciun cuvânt despre tine sau despre prietenul tău Caius – nici măcar atunci când sunt enumeraţi cei care s-au perindat prin Cenaclu. Să fi uitat colegii noştri, printr-o colectivă amnezie de o seară, că eram printre puţinii care comentam ce se citea acolo săptămână de săptămână – şi asta timp de câţiva ani? Vorbeşte despre noi doi, numai despre noi, domnul profesor, la sfârşit, spre stingherea (?) celorlalţi.

Afli, mai apoi, că romanul tău dat la concursul Nemira a fost refuzat de doi dintre foştii tăi colegi de cenaclu pe motivul că ar fi… „eseu". Îl vei publica un an mai târziu, la invitaţia soţilor Tereza şi Dan Petrescu. După doi ani de la apariţie, un fragment din carte este inclus în paginile unui manual şcolar. Asculţi, peste câţiva ani, bâlbâiala unui tânăr critic, erijat în criticul „nouăzeciştilor", care vorbeşte unui public, cu tine de faţă, despre generaţia *lui* (ca şi cum n-ar fi şi-a ta). Pentru că nu ai marşat la grupusculul lui, vorbeşte despre tine ca despre o „optzecistă" (?). „Tu oricum nu ai vrut în generaţie", zice. Ce să mă

spui? Trăieşte încă din aplicarea etichetelor.

Citeşti ce scrie un june poet despre „nouăzecism". Amestecă lucrurile îngrozitor. Ştie el… Uite-l că ştie mai bine ca tine!

Despre „nouăzecişti"? (că tot mă întreabă cineva). Puţini au fost, mulţi au rămas!

Dar, ca să-ţi aminteşti cu adevărat, trebuie să iubeşti ce-ţi aminteşti…

De ce îmi amintesc atât de puţin despre Cenaclul *Universitas*? Dacă la mine funcţionează cel mai bine memoria afectivă, atunci ceva nu e în ordine. Dar nu cumva, dincolo de alte motive, nu mă plac chiar pe mine însămi cea de atunci? Eu-ea (19 ani, 20, 21) – care se trezea să judece în fiecare săptămână pe unul, pe altul, făcând pe deşteaptă, ironizând uneori pe un tânăr ca ea numai ca să se hlizească ceilalţi. Nu cumva îmi displace timiditatea mea bolnavă de atunci care se transforma într-un amestec insuportabil – pentru mine – de radicalism ţepos, de sobrietate şi chiar cruzime? Cu ce drept îi judecam pe alţii? Ce rost avea? Şi de ce nu îmi plac mie azi cenaclurile? De ce mi se par nişte forme de totalitarism? De ce se sparg întotdeauna la fel, lăsând în urmă „ambiguităţi", când totul pare să înceapă atât de frumos?

Ce-mi amintesc, fără să mă gândesc prea mult, legat de *Universitas*? La întâmplare: Zăpada curată, curată, nămeţi cum n-am mai întâlnit niciodată de atunci în Bucureşti. Mă lua Marius cu el (la Cenaclu), treceam prin holul larg al Casei studenţilor de pe Schitu Măgureanu, unde se ţineau discotecile în fiecare vineri. Treceam prin masa de juni care dansau fără să ne oprim, deşi făceau cerc în jurul nostru dacă dansam împreună, eu cu Marius, cu doar un an-doi înainte, când eram liceeni, colegi de clasă. Dar acum, nu! La Cenaclu! Ce trebuie să fi fost în mintea noastră de nu ne opream acolo unde ne plăcea?

Îmi amintesc frigul, întunericul de pe bulevarde, lenea pe care trebuia să o învingă ca să mă urnesc din casă şi să mă duc până pe Schitu Măgureanu. De ce mă urneam, totuşi? De ce? Vremea amăgirii comune…

Îmi amintesc o seară târzie când, plecând de la Cenaclu, am pierdut ultimul tramvai, am luat-o pe jos şi m-am rătăcit. O pustietate îngrozitoare. Dorinţa de a da măcar de un miliţian sau de un câine. Nu e nici ora 11, totuşi!

Îmi amintesc senzaţia pe care o aveam când vorbeau ceilalţi, la Cenaclu: curcani înfoiaţi. Aceeaşi senzaţie când vorbeam eu. Uneori îmi

venea să şi râd. Adică vorbeam, vorbeam, şi-odată, ca în *Timpuri noi*, hop! viziunea curcanului înfoiat…

Îmi amintesc de *rânjetul* unui individ care a dispărut destul de repede din peisaj – individul, vreau să spun, cu tot cu, desigur, *rânjetul* lui. Împotriva acelui *rânjet* am vorbit chiar în prima seară când am ajuns pe-acolo. Împotriva *rânjetului* băiatului care se crede mai deştept decât o fată, a *rânjetului* celui mai vârstnic care-l infantilizează cinic pe cel mai tânăr ca el, împotriva *rânjetului* veteranului în faţa debutantului, *rânjetul* celui aşezat în capul mesei faţă de unul de pe margine, *rânjetul* celui care scrie faţă de cel care abia începe sau care, pur şi simplu, nu scrie. Rânjetul. *Rânjetul* cu care aveam să mă tot întâlnesc… Împotriva *rânjetului* aveam să scriu *Juventus*.

Îmi amintesc de un băiat care a venit o singură dată şi-a vorbit uluitor. I-am spus asta. N-a mai dat niciodată pe la Cenaclu, ne întâlneam la Facultate, mai schimbam două vorbe pe coridor. A emigrat acum câţiva ani. L-am reîntâlnit. Elegant şi frumos. Nu l-am întrebat ce face.

Despre o ziaristă de azi: ca prin ceaţă îmi amintesc că am spus despre o proză de-a ei că nu-mi place. Îmi pare rău acum. Scrie bine, foarte bine ca jurnalistă. Poate că dacă n-ar fi venit atunci ca să o „radem" cu toţii ca nişte proşti de deştepţi ce eram, ar fi scris mai mult, ar fi scris proză, romane. Senzaţia, acum, de mare vinovăţie.

Primesc, după ’90, o scrisoare de la un necunoscut. Îmi trimite o carte a lui şi-mi mulţumeşte pentru atenţia cu care am vorbit despre el la Cenaclu, în anii ’80. Habar n-aveam cine e, cum a fost atunci când a citit. Acum îl urmăresc prin reviste, e OK.

Vine cineva să-mi ia un interviu. Îmi spune că trecea şi el pe la Cenaclu, mă ştie de atunci, că el era „fiinţă necuvântătoare". Îmi vorbeşte cu dumneavoastră. Mi-e ruşine de el, mie, „cuvântătoarea".

O dedicaţie: „Doamnei Simona Popescu… „– de la o colegă de Cenaclu, încă una de la un coleg: „Doamnei Simona Popescu…". Mă crispează. De ce nu Simonei, pur şi simplu?

Solidaritatea de o seară cu un tânăr care s-a orientat, după ’90, spre ziaristică. Ar fi putut fi un foarte bun critic literar. Foarte bun!

Impresia – acum – că aveam prieteni printre cei care tăceau şi cu care nu schimbam niciun cuvânt. Ce stupid că n-am stat de vorbă cu ei. Ce stupid că în pauză stăteam cu nasul în hârtii, ştiam că *trebuie* să vorbesc (De ce *trebuia*? De ce îmi păsa?) Ce păcat că nu i-am cunoscut

atunci! Ce păcat că m-au cunoscut doar în ipostaza mea „oficială”. Odată, într-o tabără, o fată ne-a spus, mie şi lui Caius, că suntem un fel de „fascişti”, de exterminatori. Doamne, aşa să fi părut? Eu zic că era exigenţă. Exigenţa era antipatică. Ce ne-o fi trebuit?

Îmi amintesc de Marius. Poeziile lui erau atât de frumoase că nici nu ştiam ce să spunem despre ele. A venit ce-a venit la Cenaclu şi-apoi a rărit-o tot mai mult.

Îmi amintesc de Caius. Unul din versurile lui citite în Cenaclu mi-a devenit refren: „Cine mă iubeşte, mă iubeşte şi-aşa/ cine mă iubeşte, aşa să mă ia”. Ne făcea să râdem cu stilul lui colocvial („cunoaşte la agregat”, spunea despre un ştiu ce debutant). De fapt, era cel mai dur (şi totuşi, „victima” nici nu simţea, atât era de sofisticat, de „afectiv” în demolarea lui). Era temut şi, din cauza asta, poate, şi curtat. Straniu, dar nu mai ţin minte nimic din ce a spus despre mine de câte ori am citit. Dacă stau şi mă gândesc, nu-mi amintesc aproape nimic din ce s-a spus despre mine (cred că mă lăudau). Cu o excepţie: atunci când am citit *Plicty* (sau *Juventus*?), au spus toţi că partea de „anchetă” sau de „proză” ar putea lipsi, de vreme ce nu e „poezie” (?). După ’90, mai toţi au început să combine genurile, să-şi hibridizeze textele. Îşi uitaseră conceptul de „poezie”?

Îmi amintesc de râsul lui Horia (acoperit total, câţiva ani mai târziu, de crisparea lui când ne întâlneam, aveam impresia că şterge zidurile ocolindu-mă vinovat). Îmi amintesc de sărbătorile de după lecturile lui, la el acasă. Îmi amintesc de respectul reciproc pe care ni-l purtam atunci. Şi nu cred că era o părere. Peste zece ani – o convorbire de cel puţin o oră la telefon, dacă tot îl dăduse, în care încercam să lămurim distanţa care apăruse între noi, nici nu ştiu când, nici nu ştiu de ce. Nu-mi dau seama ce-a înţeles. Era prima dată când vorbeam după ani de zile.

Îmi amintesc frumuseţea lui Ştefan D. Un cenaclu fără un băiat frumos sau fără o fată frumoasă n-are niciun haz. L-am văzut câţiva ani mai târziu. Îşi tăiase minunatul său păr. N-aveam ce vorbi, pur şi simplu, îmi amintesc un poem al lui, cu un personaj „oligofren”. Aş vrea să-l recitesc undeva. Ştefan e azi un fel de şef, am auzit, la Primărie.

Îmi amintesc de Ioana C. Condusese un timp, din partea studenţilor Cenaclul de luni. Am fost la ea acasă cu Marius, care o cunoştea, înainte să ajung la *Universitas*. Nu mi-a rămas în minte de la întâlnirea aceea decât o… noptieră (era făcută dintr-un lemn închis la

culoare). Apoi, îmi amintesc fericirea din glasul ei când mi-a mulţumit pentru ce spusesem la cenaclu despre poezia ei. O comparam cu *Alice în ţara minunilor*. Imediat după ’90 îmi dădea des telefon, deşi nu fuseserăm apropiate. Aflasem că este foarte bolnavă, cred că avea nevoie de cineva cu care să vorbească. Apoi am văzut-o în Piaţa Amzei. Slăbise îngrozitor. Era însoţită de mama ei. Nu mai ştiu nimic de ea. Sandu A. – a citit două proze minunate. Dacă s-ar fi ţinut de scris, ar fi devenit, dintre toţi perindaţii pe acolo, cel mai bun prozator. Mai are timp.

Îmi amintesc mâinile tremurânde ale lui Cristi. Prima dată când a citit, ne vorbiserăm, eu şi Caius, să-l lăudăm indiferent ce am fi auzit, avea probleme la şcoală, era şi foarte bolnav. Uşurarea noastră că nu a trebuit să ne prefacem că ne-ar plăcea. Apoi… Dar apoi el a murit.

Îmi amintesc de Ramona. Aveam impresia că înţelege cu adevărat ce fac şi ce spun. Studentă foarte bună, lecturi serioase. De ce când mă gândesc la ea îmi vin în minte culoarea şi cuvântul „zmeuriu”? Avea, parcă, un palton „zmeuriu”, păros. Făcea parte dintre puţinii pentru care vorbeam. Odată, după ce am ţinut un fel de prelegere despre postmodernism (nu mai ştiu cum s-a întâmplat asta, nu obişnuiam la Cenaclu să ţinem logosuri, mi se pare că începusem ceva şi a spus Domnul Profesor să continui), a venit la mine entuziasmată cumva. Pentru că era deşteaptă, mă interesa, oricum, ce scrie: complicat, intelectualist – nu era uşor să vorbeşti despre ce făcea.

Îmi amintesc de Ovidiu V. – îngâmfat, fumând cu nasul pe sus. Retras în sfera teoriei literaturii din interiorul căreia snoba. Credeam atunci că vine de dragul profesorului său de teorie. Aveam să devenim, mai târziu, apropiaţi, să descopăr la el un nesperat simţ al umorului şi un fel de a fi copilăros ataşant. Nu-mi amintesc să fi citit vreodată. Abia prin 1996 aveam să dau într-o revistă peste o minunată pagină despre adolescenţă dintr-un roman pe care-l scria (câte ceva îmi povestise la o cafea).

Acum romanul i-a apărut şi l-am terminat. L-am citit cu încântare. Ca să-l parafrazez: Maaa, ce-am mai râs!

Îmi amintesc de ciclul de poezii ale lui Florin C. Prima – şi ultima – dată când a venit la Cenaclu), din care nimeni nu a înţeles nimic. Poezie cu cifru, foarte complicată, am stat toată pauza, în timp ce alţii fumau şi se conversau, şi-am tot recitit, l-am întors pe toate feţele. Poate singura dată când am simţit ce înseamnă să descoperi tu (şi

numai tu) pe cineva. Cred că astfel de senzaţii amestecate, de triumf şi… fericire trebuie să trăiască criticii literari. Merită să fii critic literar, mă gândesc, chiar şi numai pentru asta. Prietenia noastră de o seară, complicitatea noastră. Nu l-am mai văzut niciodată. Am auzit că e în America. Că şi-a luat două doctorate (istorie şi filosofie).

Răzvan – aflasem că era doctor (sau renunţase la medicină?). Era mai mare ca noi, purta cu el o foarte frumoasă tristeţe, îmi plăcea figura lui pe-atunci.

Îmi amintesc cum fuma Daniel B. Cum privea în gol.

Bâlbâiala simpatică, de timid, a lui Cătălin Ţ. – acoperit total de domnul de la televizor din ultimii ani. Metamorfoză completă.

Radu Sergiu R., cel mai „bătrân" dintre noi. De fapt, un „optzecist" care trăgea la mai tineri. Dincolo de ochelarii lui fumurii, fremăta tot timpul. Memorie extraordinară, lecturi rafinate. O întâmplare: de obicei, la ora nouă şi jumătate venea femeia de serviciu să ne stingă lumina. Începea să ameninţe, să se foiască şi să „zgârie" pe la uşă cu ceva timp înainte. În fond, femeia de serviciu era şefa. Când decidea ea, atunci era „stingerea". Într-o zi ne-am trezit, fără să fim avertizaţi, în întuneric – poate era o pană de curent. Ne pregăteam să ne strângem lucrurile, câţiva ţineau aprinse chibrituri, brichete. Atunci, Radu, care citise din poeziile lui plimbându-şi buricele degetelor peste „cartoanele" lui cu semne Braille, ne-a spus că, în ceea ce-l priveşte, nu s-a schimbat nimic şi că, dacă vrem, el poate continua. Ne-am aşezat înapoi pe scaune, ne-am liniştit şi am ascultat.

Atunci i-am iubit pe toţi şi-acolo, doar acolo, în întuneric, încă îi iubesc, deşi unii dintre ei mi-au făcut sau au încercat să-mi facă rău.

În sfârşit, Domnul Profesor. Rămâne pentru mine o enigmă. Pe cât de distant pe atât de apropiat (dacă e posibil aşa ceva!). Oficial, dar şi prietenos. Sărind de la una la alta într-un mod derutant. Timiditatea mea îi stimula timiditatea. Senzaţia că nu ne-a lăsat niciodată să ne apropiem prea mult de el. I-am spus asta cuiva într-o zi. „Cum, nu-ţi aminteşti că mergea cu noi la bere?", m-a întrebat. Nu, nu-mi aminteam, nu-mi amintesc. Într-o vreme mi se părea că nu pot comunica cu el. I-am mărturisit asta lui Caius care mi-a zis că are aceeaşi senzaţie. „Oare de ce se întâmplă aşa, când ştim bine că ţine la noi?" – l-am întrebat. Sau nu? Şi-am adăugat: „Şi ştie şi el că ţinem la el". Sau nu?

Domnul Profesor, Domnul Martin, Martin. Impenetrabil, pentru

că era vulnerabil. Mereu deconcertat (cu un cuvânt pe care-l folosea des şi care i-a devenit un fel de emblemă lingvistică) şi deconcertant mai descoperit aici decât la seminar, unde ne intimida îngrozitor. Era foarte atent la ce spuneam, îşi făcea notiţe într-un carnet, vorbea la sfârşit făcând pauze între fraze. Îmi plăceau pauzele lui pline de ambiguitate, felul în care simula ezitarea, felul în care îşi relativiza, astfel, afirmaţiile, încrederea lui m-a ajutat o vreme. Nu am fost dintre cei pe care să-i fi susţinut…

Şi el s-a schimbat în memoria mea. Spre deosebire de noi toţi, care am îmbătrânit, fiecare în felul nostru, fiecare cu viteza şi pe direcţia lui, el îmi pare că a întinerit. Nu mi se părea bătrân în anii ’80, dar nici tânăr. Un domn profesor. Crispării i-a luat locul un zâmbet complicat. Îl numesc „Domnul Martin”, „Domnul Profesor”, dar îl consider acum, în sinea mea, un prieten, din categoria acelora cărora poţi să le spui orice, fără să se supere (deşi mi-a zis cineva că el întotdeauna se supără, de fapt). I-am şi spus, de altfel, că nu cred că e bine să facem această carte de „Amintiri”. I-am explicat şi de ce. Pericolul diversiunii, înainte de orice. Poate că a rămas singurul care crede curat şi cu entuziasm în „nouăzecism”. Poate.

P.S. despre Rânjet

Prima şedinţă: Domnul Profesor în capul mesei, înconjurat de trei băieţi plini de ei, unul *rânjind* insuportabil când am îndrăznit să deschid gura (era aproape o regulă nescrisă că fetele tac). Ultima şedinţă, 1990: după o lungă absenţă din Cenaclu, pentru că făceam o navetă obositoare, dar şi pentru că simţeam nevoia să mă „desprind”, Domnul Profesor mă invită să citesc (un fel de lansare internă) din cartea mea tocmai apărută, *Xilofonul şi alte poeme*. Câteva figuri noi, pe lângă cele cunoscute. De ce simt o difuză ostilitate acolo? Poate pentru că spun că nu pot citi poezie în timp ce afară sunt manifestări de stradă? Poate pentru că, acum, sunt un oufsider?

La un moment dat apare şi *rânjetul*. E lipit acum de o faţă mai tânără decât a mea.

(*1999*)

P.S. 2006

Cred că au trecut vreo 7 ani de când am scris textul despre *Universitas*. Ţin minte cât eram încă de şocată de atitudinea faţă de mine, faţă de „braşoveni”, a unora dintre colegii mei de cenaclu sau a amicilor lor care trecuseră pe acolo sporadic şi care, peste ani, făceau

parte – iată! – din „istorie”. Aşadar aşa se scria istoria! Dar ce contează?!

Într-un număr din 1991 al revistei *Contrapunct*, noi, „braşovenii”, reacţionam (pornind de la o emisiune TV despre Cenaclul la care participaserăm ani de zile şi din care fuseserăm complet omişi) faţă de folosirea conceptului de „generaţie ’90” de către un grup restrâns, într-o direcţie care nu ne interesa, dar care, inevitabil, ne implica şi pe noi. Era un prilej să vorbim despre unii dintre foştii cenaclişti, despre aşa-zisa „direcţie nouă” de la *Nouăzeci* (suplimentul de „divertisment” cultural al bătrânicioasei reviste de atunci, *Luceafărul*), complet străină spiritului postmodern în care credeam. Îmi aduc aminte de expresia folosită de Caius ca să denumească ceea ce nu ne plăcea în Cenaclu: „falanga liricoidă”. Ea a câştigat adepţi mai tineri, producători ai unui lirism metaforizant, „expresionist”, pe care cândva îl respingeam ca pe o formă de bătrâniciozitate, de vetusteţe… Ne delimitam, aşadar, în 1991, de ceea ce consideram o diversiune. Dar ce mai contează?

Azi nu-mi mai pasă cum se scrie istoria. Politicile literare ne-au separat (singura mea politică literară a fost să spun „NU” şi să nu particip la lucruri în care nu cred!; uneori, măcar din dezgust, să mai şi spun ce gândesc). Ce s-o fi întâmplat, oare, după ’90 cu unii dintre noi? De ce nu rămânea mai importantă ca orice numai şi numai literatura?

Azi nu-mi mai pasă nici de ceea ce ne-a separat. Îi mai văd, întâmplător, pe unul, pe altul. Privindu-i pe ei îmi dau seama că am început să îmbătrânim. Până şi noi! Unii au părul grizonant! N-am ţinut legătura 20 de ani cu nimeni din cenaclu. Nici măcar cu Domnul Profesor.

Mă bucur azi când întâlnesc vreun cenaclist *d’antan*. Cu C. În parc, cu fetiţa lui minunată. Cu H. Într-un magazin, cu D.S.B. În faţa unei mese pline, neştiind cum să reacţionăm şi-apoi topind, naibii, sloiul de gheaţă. Cu M. pălăvrăgind fără să ne oprim, că nu mai vorbisem de 15 ani şi nici nu mai ştiam ce scrie. Mă bucur sincer când dau de ei, aşa cum se bucură fetiţa mea când descoperă câte o jucărie din copilăria mică pe care o credea definitiv pierdută. În fond, ei sunt (şi ei sunt) parte din tinereţea mea. Literar, nu mai avem nimic în comun. E mai bine aşa.

Iar când toate se estompează, rămâne în amintire seara în care a citit Radu Sergiu R., întunericul acela atât de… luminos. N-a mai fost

niciun cenaclu, n-au mai fost comentarii. Stăteam împreună, departe de lumea cea urâtă şi era bine. Nişte băieţi şi nişte fete, un prof. un fel de prieten mai mare.

Sărmanii băieţi, sărmanele fete, sărmanul prof. prietenul lor mai mare…

MARIUS OPREA

Născut 22 mai 1964, la Târgovişte.

Licenţiat în istorie la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Istorie şi Filosofie, 1988.

1995 – 1997 – consilier personal al senatorului Constantin Ticu Dumitrescu, pentru elaborarea Legii pentru deconspirarea Securităţii. 1998 – 2000 – consilier la Preşedinţia României, şef al Compartimentului Comunicare. Din decembrie 2000 – coordonator de programe la Institutul Român pentru Istorie Recentă. 2004 – Doctorat în Istorie la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Istorie, cu tema: „Rolul şi evoluţia Securităţii (1948 – 1964)". Din decembrie 2005 – Consilier al Primului-ministru pe probleme de securitate naţională. Din aprilie 2006 – Preşedinte al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România.

Volume publicate: Pauza de respiraţie; Plimbare pe Uliţa Tipografiei, *Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1996*; Solo de tamburină, *Ed. Paralela 45, 2000*; Banalitatea răului. O istorie a securităţii în documente 1949 – 1989, *Ed. Polirom, 2002*; Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Braşov, *Marius Oprea, Stejărel Olani, Ed. Polirom, 2002*; Securiştii partidului. Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliţie politică, *Marius Oprea (coordonator), Ed. Polirom, 2002*; Moştenitorii Securităţii, *Ed. Humanitas, 2004*; „L'heritage de la Securitate: Terreur en Roumanie", în Le jour se leve. L'heritage du totalitarisme en Europe 1953 – 2005 (*coordonator*: *Stéphane Courtois*), *Paris, Ed. Rocher, 2006*; Zorba şi Catedrala, *Ed. Humanitas, 2006*; Chipul morţii. Dialog cu Vladimir Bukovski despre natura comunismului, *Ed. Polirom, 2006*; Adevărata călătorie a lui Zahei. Vasile Voiculescu şi taina Rugului Aprins, *Ed. Humanitas, 2008*.

Pentru curiozitatea poliţiei politice, *Universitas* a fost un subiect gras

Invitaţia pe care mi-a făcut-o în mai multe rânduri domnul Mircea Martin, de a scrie despre acei ani îndepărtaţi în care eram membru al Cenaclului *Universitas*, m-a prins pe picior greşit. Nu am

ţinut niciodată un jurnal, pentru că sunt îndeajuns de inconsecvent ca să nu o pot face, iar de atunci încoace nu numai că a trecut un deceniu şi jumătate, dar treptat viaţa mea a urmat căi din ce în ce mai îndepărtate de poezia sumbră şi tristă a acelor ani. Aşa că despre *Universitas* am mai degrabă senzaţii şi păstrez în minte imagini disparate, care mă pun în imposibilitatea de a prezenta o istorie coerentă, precisă, cu date şi desfăşurări epice. Cu toate acestea, nu-mi vine greu să evoc ce anume a schimbat în mine întâlnirea cu poeţii şi prozatorii de la *Universitas*, cât din mine, cel de astăzi, are sau nu ceva de datorat acelor clipe, trecute astăzi „la loc cu verdeaţă". De departe, senzaţiile sunt mult mai puternice decât imaginile, cele din urmă având cumva tuşa ştearsă şi neclară a fotografiilor unui album aruncat sub un pod. Mai întâi, imediat ce m-am dus cu gândul la *Universitas*, mi-a venit în minte un vers dintr-un poem pe care l-am scris împreună cu Caius şi Andrei în anii liceului, un fel de poem-manifest, dezinhibat, vesel şi rău. Se numea *Trei îngeri cu faţa murdară sau Bubuituri la Calafat*. Evocam noi acolo aerul de mister şi taină al poeziei, într-un singur vers: „Pe malul unui râu, într-un crâng, o bisericuţă din care se aud sunete". Mai apoi, luam în derâdere poezia şi poeţii acelor zile (şi ai zilelor de azi), de pildă *Scrupulele aurii* ale lui Adrian Păunescu, uitate pe marginea albastră de beton a unui ştrand – şi cam atât îmi amintesc din el: din nefericire, poemul acesta a avut o dispariţie tragică, ca atâtea alte manuscrise ale mele şi mai ales ale lui Caius, în condiţiile anchetării noastre de către Securitate. Dar despre asta mai încolo. Revenind, cred că imaginea proaspătă a acelei bisericuţe, mai degrabă un loc prietenos şi cald de adunare decât de închinăciune, îmi provoacă astăzi mult mai mult trezirea celor câteva amintiri pe care le mai am despre cenaclu decât evocarea unor nume.

Nu mai ţin minte cum am ajuns acolo prima dată, dacă am ajuns singur sau dus de Simona Popescu. Să fi fost în primul an al studenţiei noastre sau în al doilea? Ţin însă minte că mi-a plăcut din prima locul, mai puţin cele întâmplate acolo. Habar n-am cine citise atunci şi ce, dar îmi amintesc încrâncenarea cu care Horia Gârbea, aşezat în capul unei mese lungi, de-a dreapta domnului Martin, care ne scruta rând pe rând pe deasupra ochelarilor, l-a făcut praf şi pulbere pe lector, asistat de alţi vreo doi, al căror nume l-am uitat – ba nu, mint, cu unul m-am reîntâlnit în 2002, a plecat în America, unde scoate o revistă – e vorba de poetul Gabriel Stănescu. Ceea ce s-a petrecut acolo parcă, nu

semăna, cu atmosfera mult mai prietenoasă şi dezinhibată de la Cenaclul 19 din Braşov, păstorit de Muşina şi Crăciun, unde, dacă aveam chef, puteam să şi dansăm sau să improvizăm melodii ale unui jazz total afon la un pian dezacordat, aruncat în pivniţa unde ne desfăşuram şedinţele. Aici, nici tu pian, nici tu prieteni – în afara Simonei, fireşte, lângă care stăteam, puţin retraşi faţă de lunga masă centrală, sub o fereastră; la urechea ei şuşoteam dezaprobator şi dădeam note fetelor din asistenţă, iar ea – băieţilor. Ce încrezut mai puteam fi! Cât de poet mă socoteam, tocmai pentru că fie şi numai un aer suspect de convenienţă mă plictisea de moarte, făcându-mă să plutesc cu mintea aiurea, tot mai departe! După şedinţă am fost la o bere cu Paul Vinicius şi Simona Popescu, a făcut el cinste şi mai târziu am condus-o pe Simona în căminul ei din Complexul „6 martie", iar eu am luat-o agale spre Grozăveşti, socotindu-mă, încă o dată, mai grozav şi mai deştept decât cei pe care îi văzusem Mă fascinase doar un tip timid de lângă mine şi Simona, pe care ea mi l-a prezentat: îi transpiraseră palmele îngrozitor şi era atât de emoţionat, încât ochii i se umeziseră şi parcă privea totul de sub oglinda unui râu. Era bunul meu prieten de mai târziu, Cristi Popescu.

Nu îmi aduc aminte astăzi mare lucru nici despre lecturile mele la Cenaclu, ce să mai spun despre ale altora. Nu cred că este vorba de faptul că priveam cu dezinteres şedinţele de la *Universitas*, pentru că nu este adevărat – aş spune că aşteptam chiar cu foarte mare nerăbdare şi chiar cu plăcută înfrigurare şedinţele, care erau acel *altceva*, suportabil, respirabil în comparaţie cu zgura cursurilor şi praful zilnic al unui Bucureşti aflat în stare de asediu nedeclarată. Mai curând este vorba de acelaşi mecanism care te face să nu-ţi mai aduci aminte ce ai mâncat săptămâna trecută – tocmai datorită atmosferei de normalitate de acolo. Chiar mi-a plăcut la *Universitas*! Faptul că aceste şedinţe se desfăşurau undeva la ultimul etaj al clădirii de pe Schitu Măgureanu, o casă veche, cu scări tocite de ciment mozaicat şi încăperi înalte de început de veac, într-un aer – dacă nu conspirativ – cel puţin semiclandestin, că, spre nemulţumirea uneori vizibilă a domnului Martin şi în ciuda interdicţiei formale a administraţiei clădirii, se fuma în draci, că se citeau texte dintre care cele mai multe excelau în „fitile" şi nici cu cea mai mare îngăduinţă n-ar fi putut să fie socotite „pe linie", că se comenta în termeni cu totul străini de discursul oficial al timpului şi, în fond, se vorbea liber despre libertate, fie ea şi numai a actului

creaţiei, ei bine, toate acestea nu făceau decât să răspundă cu totul „exigenţelor" mele de june revoltat împotriva lumii şi a canoanelor ei ideologice, cum mă socoteam şi, în parte (cât mă lăsa curajul), mă şi manifestam pe atunci.

Aici, în acest moment al textului de faţă, este cred necesar să mă întreb asupra unui lucru: de unde relaţia de tolerare manifestată de autorităţi faţă de acest Cenaclu? Pentru că oricum nimic din ce se citea şi se discuta la *Universitas*, de la piesele de teatru ale lui Gârbea, poemele epice din ce în ce mai bune ale lui Cristi Popescu, singurul poet „construit" pas cu pas pe parcursul şedinţelor Cenaclului, minunatele poezii ale Simonei, care mă duceau invariabil cu gândul la anii de liceu, versurile teribile ale lui Caius sau „genuflexiunile" literaro-filosofice ale lui Sergiu Ştefănescu şi Andrei Damian, ori poezia tăioasă a lui Radu Sergiu Ruba, nimic deci din toate acestea nu era „pe linie" şi prea puţin sau aproape deloc publicabil în presa literară a vremii. Cenaclul, fie şi din punct de vedere formal, dar mai ales datorită caracterului „deviaţionist" al lecturilor şi comentariilor de aici trebuia, fără îndoială, să facă obiectul unei atenţii speciale a autorităţilor. Pe de o parte, ceea ce a reprezentat, cred, greşeala iniţială de a aproba funcţionarea sa, probabil pentru că a fost prezentat ca o componentă a activităţii extracuriculare filologice, în cadrul organizat al Casei de cultură a studenţilor din Universitate (aici, cred, domnul Martin are date mai multe despre demersurile care au „instituţionalizat" Cenaclul), a fost ulterior reparată de autorităţi prin exercitarea unui control subtil al discuţiilor. Fără îndoială că, pentru curiozitatea poliţiei politice, Securitatea, care nu ocolea pe atunci, la mijlocul anilor '80 o asemenea adunare şi cu atât să-şi exprime opinii dacă nu ostile faţă de cele oficiale, măcar străine de retorica timpului, *Universitas* a fost un subiect gras. Cred că, de la un punct încolo, activitatea sa a fost tolerată şi pentru că dădea posibilitatea de a aduna la un loc atât de mulţi oameni diferiţi, pe care îi unea o dragoste uneori patetică şi întotdeauna de-a dreptul subversivă pentru literatură – şi anume de la punctul în care activitatea sa a putut fi supravegheată de ochii şi urechile Securităţii. Aşa cum se ştie (pentru că el însuşi a mărturisit, în împrejurările anchetării mele, a lui Caius Dobrescu şi Sorin Matei de către Securitate), unul dintre poeţii cenaclului raporta (nu ştiu cu ce frecvenţă şi nu ştiu după ce criterii) fostei poliţii politice despre şedinţele de la *Universitas*. Am auzit de la Cristi Popescu, unul

din martorii confesiunii lui tardive, că Securitatea promisese delatorului, în schimbul notelor sale informative, o repartiţie în oraşul de baştină… În fine, nu ştiu dacă numai poetul cu pricina, altfel bun meseriaş în profesie şi literatură, a fost pârghia prin care autorităţile comuniste au controlat micile valuri create săptămânal în jurul unei mese lungi dintr-o sală de la ultimul etaj al Casei studenţilor Universităţii. Nici nu pot băga mâna în foc că aceste delaţiuni au urmărit Cenaclul în sine şi nu anumite persoane care îl frecventau şi nu cred că, practic, ar exista într-adevăr o istorie secretă a *Universitasului*, zugrăvită în rapoartele poliţiei politice. O asemenea variantă a istoriei noastre comune nu îmi pare posibilă decât în măsura în care este contaminată de teorii ale conspiraţiei. În fond, puteam fi lăsaţi în plata Domnului, fără prea mari riscuri, atâta vreme cât cuvintele noastre – mai degrabă benigne în raport cu regimul – se risipeau odată cu fumul ţigărilor, când se deschideau geamurile la încheierea şedinţelor Cenaclului şi, după o bere-două ne risipeam şi noi, apucând-o tăcuţi, fiecare pe drumul său prin Bucureştiul bombardat de o furie demolatoare pe care o asumam deja ca făcând parte din normalitate. Nu eram nicidecum un pericol pentru liniştea puterii, chiar astfel adunaţi, pentru simplul motiv că nici nu ne-a dat vreodată prin cap, deşi posibilităţile de publicare erau blocate de exigenţele cretinoide ale cenzurii universitare exercitată de o anume tovarăşă Clătici, să scoatem noi înşine o revistă sau să ne multiplicăm singuri producţiile literare în broşuri de tip samizdat, aşa cum procedau pe atunci destui scriitori tineri din lagărul comunist. Din acest punct de vedere, un soi de convenţionalism transformat în automatism mental ne-a făcut perfect încadrabili, cu toată mica noastră jucărie alcătuită din cuvinte, zâmbete complice şi fum de ţigară ieftină, în marea schizofrenie naţională a epocii. Nici nu-mi dădea prin gând că peste ani îmi voi aminti poeziile care răsunau în acea cameră înaltă, printre vălătuci de fum, ca în bisericuţa din acel crâng de pe malul unei ape, mai degrabă ca pe nişte sunete indistincte, ca pe o melopee tristă, într-un spectacol grotesc, inuman şi tragic, care ne măcina clipă de clipă viaţa, fără de împotrivire şi fără de lacrimi.

Trebuie să spun că nu pot desprinde aceste întâlniri de la *Universitas* de poeziile mele. Scriam dintr-un soi de mimetism, aşa făceau cei mai buni prieteni ai mei, Simona Popescu, Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, ca şi oameni pe care îi cunoşteam, pe care îi admiram

şi cu care tindeam să semăn – Muşina, Crăciun, Mureşan, Iaru, Cărtărescu, Stratan, Nedelciu şi alţii. Din acest punct de vedere, Cenaclul a fost un spaţiu îndeajuns de intim şi de profesionist, (fiind patronat de dl Martin, un critic cu o autoritate recunoscută şi totodată un om cald şi generos, deşi – atunci – cam ceremonios şi distant pentru gustul meu şi în raport cu ceilalţi „şefi" cenacliști pe care îi cunoscusem, Muşina şi Crăciun), a fost locul în care am putut primi confirmările pe care le aşteptam în dorinţa mea de a deveni asemeni idolilor din micul meu Panteon. În rest, am rămas cu câteva poezii triste, adunate într-un volum de debut, publicat abia în 1998, care nu a mai fost urmat de altele – deşi astăzi nimeni nu mă mai împiedică să public, aş spune că dimpotrivă. Dar poeziile mi se arată mult mai greu. Atunci, poezia era pentru mine singura oază de luciditate în raport cu alienarea cotidiană; nu numai că scriam pentru a obţine o creditare a persoanei mele cu calitatea de „scriitor", dar mai ales ţineam la o consemnare a revoltei mele în raport cu lumea. Doream să fiu mai degrabă partizan decât scriitor de geniu. Cenaclul *Universitas* m-a primit aşa cum eram şi cum mă ştiau şi mă iubeau, cred, prietenii mei: descoperind aureola troleibuzelor, prinse în plasa de sârmă care se întindea peste praful oraşului. M-am întrebat deseori (şi am şi fost întrebat) de ce nu am putut să scriu poezie după 1989 (am mai scris câteva abia din 1998 încoace, după moartea ciudată şi neaşteptată a unui prieten, şi întotdeauna în urma unor „crize existenţiale"). Cred că am fost sincer atunci când spuneam, în anii comunismului, că nu pot scrie decât despre constrângerile la care sunt supus şi că pentru mine poezia este o formă de rezistenţă personală la agresiunile regimului. În afara „grupului de la Braşov", a grupului meu de prieteni, cu care îmi descoperisem atâtea puncte comune şi, în principal, acea privire rece cu care înregistram şi comentam deraierile cotidiene ale regimului, nu am privit poezia ca pe un mijloc de „afiliere" la o şcoală poetică sau la o anume generaţie literară. Tocmai de aceea, faptul că după 1989 câţiva dintre colegii mei de la *Universitas*, *în* frunte cu Gârbea, Ţârlea, Boierescu şi din păcate Cristi Popescu, au pus-o „de-o generaţie" nu numai că m-a lăsat cu totul rece, dar mi-a provocat o reacţie ostilă, pe care nu mi-am ascuns-o. Suna nu numai ca un fel de trădare a vechii şi statornicei noastre prietenii cu cei de la defunctul Cenaclul de luni, deja acreditaţi în conştiinţa publică şi critică drept o generaţie literară, cu care tânjeam să fiu asociat valoric, dar mai ales cu o negare a

propriului trecut extra-literar, cu rădăcini adânci tocmai în anii ’80. Faptul că aventura „nouăzecistă” era asociată unui „program” literar mai degrabă debil şi teribilist în limite domestice, ale unei cuminţenii nu foarte departe de cea manifestată în plan civic de promotorii ei, înclinaţi mai degrabă spre pragmatism, m-a ţinut departe de această aventură. În fine, ceea ce am reproşat şi reproşez „generaţiei ’90” este nu că a eşuat în dorinţa sa disperată de a figura drept reper în critica literară (şi nu pentru că prea suna a literatură planificată cincinal, ci datorită discrepanţei valorice – cu câteva excepţii, între care se numără amintiţii mei colegi de la *Universitas* – între numele propuse de ea şi „optzecişti”), ci că a reuşit să distrugă ceea ce, de bine de rău, se încropise în anii de dinainte – şi anume solidaritatea noastră, în virtutea unui efort comun de rezistenţă la tâmpizare. Astfel că, dintr-o trăsătură de condei, *Universitas* a dispărut în uitare, ca să lase locul unei arogante prost jucate de „nouăzecişti”. Aceştia, cu excepţia lui Cristian Popescu, singurul dintre ei care îşi punea la modul serios probleme de auto-definire în plan ideologico-literar, păreau mai degrabă porniţi, în buna tradiţie bolşevică, să dărâme vechile citadele pe care le admiraseră cu puţin mai înainte, numai pentru a-şi ridica pe ruine propriile stindarde. Nu asta era ce visasem; cu toate eforturile lor, niciun moment superioritatea afişată de prietenul meu de pe vremuri Ţârlea sau fundamentată „critic”, cu vervă altfel simpatică, de Boierescu, nu au convins şi nu au avut nici măcar savoarea umorului involuntar cu care alt „grup” literar, cel croit după aceeaşi strategie de gaşcă a nouăzeciştilor de poetul Marius Ianuş, mă face să râd, fie mă înduioşează de câţiva ani încoace. Cred, cu toată prietenia pe care nu am încetat să o simt faţă de toţi foştii mei colegi cenaclişti de la *Universitas* care au subscris acestui proiect eşuat, că ei înşişi privesc cu circumspecţie aventura de la începutul anilor ’90.

Eşuarea Cenaclului *Universitas în* aventura nouăzecistă, care i-a şi provocat sfârşitul prematur, a avut şi o victimă: Cristian Popescu. Faptul că noi nu am reuşit să fim pe deplin omogeni în cadrul acestui grup literar de la *Universitas*, lipsa de solidaritate reală, altfel de înţeles dacă e să pui la un loc tipuri umane atât de diferite precum cei ce se adunau pe Schitu Măgureanu la finele anilor ’80, l-a împins pe Cristi în aventura burlescă a „nouăzeciştilor”. El a devenit nu numai fac-totul revistei „Nouăzeci” (dispărută, dacă nu mă înşel, odată cu trista sa moarte), dar strădaniile de construire a unei generaţii care nu exista,

numai pentru a le face pe plac amicilor, i-au micşorat, după părerea mea, forţa cu care îşi trăia şi scria poeziile, iar ochii lui scăldaţi în ape de odinioară şi-au pierdut încet strălucirea. L-am văzut pe Cristi în acea frenetică zbatere a „nouăzeciştilor": el a fost singurul care a ars. Restul, s-au îndepărtat la ani-lumină de „spiritul" vremurilor de la *Universitas*. Ca şi noi, „braşovenii" – vremurile se schimbaseră şi fiecare a pornit pe propria lui cale: dobândisem libertatea de a ne stabili singuri propriile constrângeri.

Fără îndoială, chiar dacă, în opinia mea, nu se poate vorbi de o generaţie, un grup literar sau mai ştiu eu ce în cazul grupului de la *Universitas*, totuşi cenaclul a avut un mare rol: acela de a crea o formulă extrem de eficientă de apărare în faţa agresiunilor cotidiene ale regimului. Citesc astăzi, din Reiner Kunze, câteva cuvinte care ilustrează mult mai bine decât aş putea să o fac eu vreodată această înrâurire fericită pe care au avut-o pentru noi întâlnirile din Schitu Măgureanu: „Atunci o să vină unul, care va face o descoperire de-a dreptul trăsnitoare: o să descopere individul. O să spună: există un organism, numit om, care interesează. Şi dacă acesta e fericit, aceasta e întrebarea. Şi ca el să fie liber, acesta e scopul". Acel straniu personaj a venit pentru fiecare dintre noi, acolo, la *Universitas* – am fost noi înşine, în Bucureştiul sfârşitului anilor '80. Acum, când scriu aceste rânduri, nu îmi pot exprima dorinţa de a revedea cât mai curând acel trecut reînviat – fie măcar şi aşa, prin această idee a domnului Martin, de a ne aduna din nou laolaltă, de astă dată în paginile acestui volum.

Universitas a avut, cel puţin pentru mine, o importanţă esenţială. Eram în faţa unui viitor care se arăta în culori din cele mai sumbre (o viitoare repartiţie „la ţară", ca profesor, odată cu ameninţarea discretă a unei plafonări, văzută în carne şi oase la colegii mai mari, care reveneau când şi când prin cămin, într-o încercare disperată de a regăsi aerul studenţiei şi sfârşeau invariabil prin a se îmbăta groaznic şi a plânge). Total lipsit de poezie. Tocmai de aceea, ce s-a întâmplat la *Universitas* m-a salvat şi mi-a încărcat bateriile pentru încercările prin care am trecut şi care m-au găsit pregătit. Acolo a funcţionat un soi de „terapie de grup" pentru nişte tineri pe care luciditatea, alături de dragostea pentru literatură, îi împingea să scrie cu un soi de disperare şi într-un soi de refuz al realităţii. M-am asociat cu tot sufletul acestui grup; lui îi datorez ceasuri de aur şi mult din ceea ce sunt şi ceea ce scriu acum.

ANDREI BODIU

Născut pe 27 aprilie 1965, la Baia Mare.

După Revoluţie a fost redactor la revista „Interval”.

Este doctor în ştiinţe filologice al Universităţii de Vest din Timişoara din 2001. În 2004 a fost ales decan al Facultăţii de Litere a Universităţii Transilvania din Braşov. Este membru fondator al A.S.P.R.O.

Volume publicate:

Poezie: Pauză de respiraţie, *Ed. Litera, 1991, împreună cu prietenii săi din grupul de la Braşov*: *Simona Popescu, Caius Dobrescu şi Marius Oprea*; Cursa de 24 de ore, *Ed. Marineasa, 1994*; Poezii patriotice, *Ed. Marineasa, 1995*; Studii pe viaţă şi pe moarte, *Ed. Paralela 45, 2000 – Premiul A.S.P.R.O.*; *antologia* Romanian Poets of the 80’s and 90’s (*împreună cu Romulus Bucur şi Georgeta Moarcăs*), *Ed. Paralela 45, 1999*.

Istorie şi critică literară: Mircea Cărtărescu (*monografie*), *Ed. Aula, 2000*; Direcţia optzeci în poezia română, *Ed. Paralela 45, 2002*; George Coşbuc (*monografie*), *Ed. Aula, 2002*; Şapte teme ale romanului postpaşoptist, *Ed. Paralela 45, 2002*; Ion Barbu (*monografie*) *Ed. Aula, 2005*; Poezia română postbelică (*coordonator, împreună cu Caius Dobrescu*) *Ed. Universităţii „Transilvania” din Braşov, 2005*; Dea Munera (*coautor*), *Ed. Universităţii „Transilvania”, 2005*.

Memorii: Jurnalexpress Europa 2000, *Ed. Paralela 45, 2001 (ca urmare a călătoriei cu „trenul literaturii”, ca reprezentant al A.S.P.R.O.)*.

Proză: Bulevardul Eroilor, *Ed. Paralela 45, 2004*.

Traduceri în: *engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă, rusă, polonă, letonă, maghiară, portugheză*.

Prietenii mei, Mircea Martin.

Universitas

Spre deosebire de prietenii mei Simona Popescu, Caius Dobrescu şi Marius Oprea, care şi-au făcut studiile în Bucureşti, eu am ales să fac studiile la Timişoara. De aici şi situaţia/ situarea mea excentrică la întâlnirile Cenaclului *Universitas*. Sincer, nu-mi amintesc exact de câte ori am citit în cenaclu. De trei… de patru ori? Făceam însă deloc lejerul drum până la Bucureşti cu bucurie şi nerăbdare. În primul rând pentru că îmi întâlneam prietenii, apoi pentru atmosfera cenaclului şi pentru cei care s-au numit ulterior „nouăzecişti”, şi nu în ultimul rând pentru că mă interesa ce crede Mircea Martin despre poezia mea. Eram nerăbdător, cu toată istoria cenuşie prin care

treceam, să ajung la Bucureşti. Universitatea timişoreană era supusă în timpul studenţiei mele, în 1984 – 1988, ultimului asalt al demenţei lui Nicolae Ceauşescu. Sigur, Timişoara păstra, dincolo de istoria crudă, un aer de oraş burghez, de frontieră a vestului civilizat. În facultate îl vedeam pe Livius Ciocârlie, un intelectual şi un om extraordinar. Apoi, venit dinspre Braşovul „optzecist", i-am cunoscut pe Mircea Mihăieş, pe Adriana Babeţi, pe Mircea Pora, pe Cornel Ungureanu, pe Vasile Popovici. Toţi, mai cu seamă Bazil Popovici, au fost foarte generoşi cu mine. M-am împrietenit cu Viorel Marineasa, scriitor remarcabil şi om minunat. Mai târziu, cu Daniel Vighi. Alături de profesorul meu, Iosif Cheie, şi de colegii mei de grupă, în primul rând de Kuki Sebestyen, toţi acei oameni mi-au luminat studenţia. Sigur, toate s-au strâns în ceva timp. De aceea, în anul I, când am plecat prima dată la *Universitas*, *îmi* era tare, tare dor de prietenii mei. De aceea, de la prima mea lectură ţin minte mai puţin ce şi cum s-a spus despre mine, cât mi-i amintesc pe prietenii mei: de exemplu, pe Simona care se legăna pe scaun întocmai ca-n liceu, privind parcă *prin* cei care citeau sau comentau. Îmi amintesc că Marius Oprea a venit cu ceva întârziere, între escapadele sale, care l-au transformat, în atmosfera bucureşteană într-un unicat. Şi-mi mai amintesc că deja prietenii mei, oameni cu personalitate puternică, intraseră deja în „conflicte" cenacliste. Noi tindeam, de atunci spre radicalizarea modelului propus de optzecişti, eram sub puternica influenţă a tinerilor poeţi germani din România şi cred că modelul propus de noi a influenţat decisiv cenaclul. Evident, mai importanţi au fost, în primul rând prietenii mei care frecventau săptămână de săptămână cenaclul şi care s-au întâlnit acolo cu Horia Gârbea, cu Dan Boierescu, cu Paul Vinicius, cu Andrei Damian, cu Agustín Ioan, cu David Ioachim, cu Cătălin Ţârlea, cu Radu Ruba şi, bineînţeles, cu regretatul Cristian Popescu.

Cred că la a doua mea venire, am avut succes. Atunci, dacă nu greşesc, domnul Martin ne-a invitat la Capşa. Am fost împreună cu Caius şi cu Horia Gârbea. Ştiu că am băut vin roşu şi că am fost impresionat de cât de politicoşi erau chelnerii. Ca să vedeţi cât m-a impresionat întâlnirea, ţin minte că am băut Cabernet Sauvignon de Murfatlar. Mircea Martin ne-a tratat ca pe nişte scriitori adevăraţi ceea ce pentru mine cel puţin, aveam 21 de ani, a contat enorm. Rar am mai primit asemenea subtile, frumoase, sincere încurajări. La *Universitas* nu exista atmosfera „mitică" de la Cenaclul de luni, unde citisem când

aveam 17 ani, trimis fiind de Alexandru Muşina. E drept, când am intrat în „lumea" *Universitas*, eram hârşit într-ale cenaclurilor. La Braşov, mersesem trei ani la Cenaclul Literar 19, unde de fapt m-am împrietenit cu Simona, Caius şi Marius, unde am avut întâlnirea, esenţială pentru mine cu Alexandru Muşina, unde l-am cunoscut pe Gheorghe Crăciun. La Timişoara frecventam cenaclul „Pavel Dan" al cărui preşedinte am şi fost câţiva ani. Am făcut această „anamneză cenaclistă" pentru că în anii '80 cenaclurile erau oaze de normalitate într-o lume care o luase complet razna. Aşa era atmosfera şi la Cenaclul *Universitas*, una care sfida ofensiva dementă a propagandei ceauşiste. După desfiinţarea Cenaclului de luni, *Universitas* a devenit spaţiul cel mai important de manifestare a tinerilor scriitori. La fel ca extraordinarul cenaclu condus de Nicolae Manolescu, *Universitas* a reprezentat locul unde s-au strâns studenţi de la diferite facultăţi. Veneau, în plus, mulţi absolvenţi care găseau în *Universitas* un spaţiu respirabil, şi chiar scriitori consacraţi. Meritul atmosferei de normalitate morală şi de efervescenţă creatoare a aparţinut tuturor cenacliştilor, mai mult sau mai puţin semnificativi, dar şi lui Mircea Martin care a rezistat presiunilor de tot soiul şi a susţinut, polemic faţă de amatorismul strident al epocii, o atmosferă de rigurozitate, echilibru, seriozitate şi profesionalism care a dat lucrurilor sens. Asta, într-o lume românească prăfuită dar şi isterizată de agonicul, cine-şi imagina atunci, regim Ceauşescu.

La *Universitas*, au fost, de fiecare dată când am citit douăzeci-treizeci de tineri scriitori. Exista, ca la orice cenaclu, un „nucleu dur", de cenacliști care veneau săptămână de săptămână la întâlniri. Dincolo de disputele aprinse memoria a păstrat episoadele „de după": berile la litru pe care le-am băut la/ cu Marius în camera lui din Grozăveşti, frumoasa casă a lui Horea Gârbea, „episodul" Capsa, deja pomenit, şi alte discuţii, terminate de chelnerii grăbiţi să stingă lumina la nouă, nouă şi ceva.

Amintirile mele se configurează din secvenţe „frumoase" trăite însă pe un fundal social sinistru. Dincolo de poezie, dincolo de literatură, care era pe vremea aceea şi a rămas, pentru unii dintre noi, cel mai important lucru, dincolo de *Universitas*, prietenii mei Caius Dobrescu, Sorin Matei şi Marius Oprea s-au confruntat cu Securitatea. (La Timişoara fiind, am avut parte de-un tratament consecvent al „băieţilor", dar fără brutalităţi.) La absolvirea facultăţii, Caius şi Sorin

Matei au fost bătuţi la sediul din Braşov al Securităţii, iar Oprea a scăpat ca prin urechile acului, pentru că la Samisegetuza, unde Marius era la săpături arheologice, se aflau şi nişte arheologi englezi care ar fi sesizat imediat că junele arheolog român a dispărut. Ştiu că, după şocul cu poliţia politică, mulţi scriitori i-au ajutat pe prietenii mei. Sigur, în cazul brutalei anchete la care au fost supuşi, nu poezia lor, mă gândesc la Caius şi Marius, a fost cea care a contat în primul rând. Nici poezia noastră însă nu era agreată. Până la Revoluţie nu am putut publica decât cu mari eforturi în revistele studenţeşti, şi nici acolo peste tot. Antologia *Pauză de respiraţie*, pe care am publicat-o în 1991 a fost respinsă la Editura Litera pe motiv că poezia noastră „nu are metafore".

Ţin minte că la lecturile incomode de la cenaclu, Mircea Martin găsise o formulă care dădea şah „urechilor" pe care partidul şi Securitatea le trimitea la cenaclu. Spunea Mircea Martin că poeţii de la *Universitas* scriu o poezie realistă şi angajată, răspunzând, cu întârziere unui comandament politic din anii '50. Că sensul angajării era diferit de cel cerut de partid, profesorul se făcea, cu seninătate, că nu înţelege. Că versurile noastre erau luate în serios de aparatul represiv am descoperit când, citindu-mi dosarul de Securitate în 2001, am găsit trei poeme publicate în „Forum studenţesc" şi preluate de „organe" spre analiză. Aşa că aerul „roz" al prieteniilor noastre, entuziasmul nostru juvenil, lecturile intens dezbătute, frumoasele orgolii pe care *Universitas* le-a strâns laolaltă s-au amestecat cu disperarea ultimilor ani de ceauşism, cu sfârşitul facultăţii, cu frica de Securitate.

După Revoluţie nu am subscris ideii de „nouăzecism", în care s-a convertit mare parte a Cenaclului *Universitas*. Am făcut-o public, tot „grupul de la Braşov" într-un număr din „Contrapunct", chiar în 1990. Am rămas, mai departe, solidar cu grupul căruia i-am aparţinut. Nu ştiu cât de convingător a putut fi „nouăzecismul", mai ales după ce mulţi dintre cenacliştii de odinioară au descoperit, în democraţie, că există lucruri mult mai importante ca literatura.

SORIN ADAM MATEI

Născut pe 14 iulie 1965, la Braşov.

În 1988 a fost arestat pentru scurtă vreme, interogat şi bătut de Securitate pentru motive care rămân în continuare necunoscute. Un posibil motiv ar fi manifestele anticomuniste pe care le-a pus la diferite

facultăţi din Bucureşti în 1987, împreună cu Caius Dobrescu şi cu alţi colegi de facultate. Petiţia pe care a înaintat-o C.N.S.A.S. i-a fost înapoiată cu menţiunea: „*Nu figuraţi în arhivele Securităţii*".

A absolvit Facultatea de Istorie şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti în 1991 (cu o teză despre modernizarea României sub coordonarea lui Dinu C. Giurescu); a studiat la Şcoala Fletcher de Diplomaţie şi Drept a Universităţii Tufts din Boston (M.A. În 1994); doctorat în ştiinţele comunicării (sociologia culturii şi mass-media) în 2001 la University of Southern California din Los Angeles. Actualmente predă cursuri de sociologia comunicării la Universitatea Purdue din Indiana ca Assistant Profesor în *domeniul ştiinţelor comunicării. Proiectele sale de cercetare investighează cultura creatorilor de mesaje mediatice tradiţionale sau digitale, procesele de comunicare interumane intermediate de Internet şi hărţile mentale ale utilizatorilor de mass media (vezi h*ttp:*//www.mentalmaps.info şi h*ttp:*//www.Matei.org)*.

Volume publicate: Boierii minţii, *volum de sociologie a culturii româneşti, Editura Compania, 2004*.

A publicat articole în „Journal of Communication", „Comunnnication Research", „American Behavioral Scientist", „Problems of Post-Communism". Proiectele sale de cercetare sunt prezentate în: „*USA Today*", „*Wireless Week*", „*Los Angeles Times*" şi „*Lexington* Herald-Leader".

Şi eu am fost poet…

Ca tot românul cu ambiţii intelectuale, a trebuit să trec şi printr-o fază literară. Am participat în anii '80 la mai multe cenacluri literare şi am crescut în mijlocul unui grup de prieteni care astăzi sunt scriitori recunoscuţi. Unul dintre cenaclurile ale cărui membru am fost a fost *Universitas*. După 1989 am abandonat aceste preocupări. Motivele sunt complexe, incluzând descoperirea adevăratei mele vocaţii, jurnalismul şi studiul comunicării. La ele se adaugă, bineînţeles, şi emigrarea în America. Cred, însă, că literatura şi participarea la Cenaclul *Universitas* m-au marcat în mod profund şi mi-au structurat viziunea socială în mai multe feluri. Cenaclul m-a ajutat în primul rând să înţeleg cum funcţiona lumea culturală şi prin extensie lumea comunistă românească. El mi-a dăruit o anumită abilitate de a înţelege actele culturale, atât din punct de vedere social, cât şi estetic. Mi-a oferit un spaţiu de manevră intelectual şi de conversaţie absolut necesar maturizării mele intelectuale. În fine, viaţa

cenaclieră m-a ajutat să îmi dezvolt un stil propriu de gândire şi exprimare.

Cenacluri ca *Universitas* au fost locuri în care, vorba lui Caragiale, o generaţie întreagă şi-a făcut educaţiunea. Desigur, nu cea „patriotică", ci cea subversivă. Cultura românească a anilor '80, când am frecventat Cenaclul *Universitas*, era o manifestare romantic contraculturală. Dacă voiai să te defineşti ca o persoană vie, mai devreme sau mai târziu ajungeai la un cenaclu. Acesta juca rolul de cutie de rezonanţă şi de seră protectoare.

În plus, orice tânăr sau tânără cu ambiţii intelectuale era direcţionat (a) încă din liceu, vrând-nevrând, către participarea în variate cercuri literare şi către scrierea de poezie (mai rar proză). Motivele erau simple. Cultura română, pre şi postbelică era, se ştie, una dominată de figura poetului inspirat, a creatorului de ficţiuni literare. Rolul acestei figuri era să fondeze, îmbuneze sau restaureze lumea. Cultul lui Eminescu şi memorarea de versuri din şcoală imprimau pe micii români cu imaginea poetului-geniu ca staţie ultimă a realizării personale sau naţionale.

Literaţii şi mai ales poeţii căpătaseră acest rol datorită cronicului proces de modernizare românesc. Începând cu secolul al 18-lea românii au fost confruntaţi cu o distanţă considerabilă între realitatea socială şi culturală locală şi proiectele instituţionale. Acestea din urmă erau mai tot timpul prospective, orientate către sincronizarea cu o Europă normativă. Distanţa dintre modelul normativ şi realitatea empirică a născut tensiuni dureroase. Intelectualii români au avut tentaţia să le rezolve cu ficţiuni sau cu o retorică ficţionalizată despre realitate. Distanţa dintre „ce este" şi „ce ar trebui să fie" a fost umplută cu imagini a „ceea ce ar fi putut să fie. „Literatura a luat, folosind înţelesul propus de Eliade al acestui atribut, dimensiuni „mitice". A devenit „realitatea tare", locul de ancorare a celeilalte realităţi, cea moale şi îndoielnică a lumii sensibile.

Paradoxal, literatura şi-a păstrat acest rol de punte de unire între lumi şi în consecinţă o imensă abilitate de a influenţa jocul social şi după venirea la putere a comunismului. Cum în comunism distanţa între modelele normative sociale şi realitate, aşa cum era ea, a rămas tot considerabilă, literatura a fost invitată să acopere în continuare acest hău. Aşa ne explicăm de ce chiar în epoca proletcultistă literatura nu a fost eliminată şi de ce unii mari literaţi interbelici au fost cooptaţi

în jocul social. Aceştia au jucat rolul lui *Charon*, trecându-i pe cei nu îndeajuns de dispuşi să o facă singuri, râul de smoală ce despărţea utopia comunistă de realitatea stalinistă. Mai târziu, eliberarea relativă a literaturii în anii ’60 a fost făcută de regim, cum remarca Alexandru Muşiana într-o recentă conversaţie, pentru a activiza şi fluidiza procesul de refacere a unităţii dintre lumea reală şi cea ideală. Proiectul a fost foarte ambiţios pentru că a oferit mai multe soluţii, de la cele modernist-escapiste, de genul Nichita Stănescu, la cele nativist-populiste, de genul Adrian Păunescu şi până la cele ludic-americanizat-neorealiste ale poeziei ’80 şi ’90-ciste.

Cenaclurile ce au înflorit în anii ’70 şi ’80 se aflau, în parte, în prelungirea acestei încercări de mai mult sau mai puţin reuşită inginerie socială. Ele au fost o reuşită în măsura în care au creat debuşee cvasi-oficiale pentru cultivarea unei poezii integrate în efortul general social şi cultural de „înnoire” controlată şi dirijată de sus. Ele au eşuat, însă, datorită incapacităţii lor de a-şi lărgi câmpul de autonomie dincolo de limitele impuse de regim, de multe ori similare cu zidurile încăperilor unde aceste cenacluri se întâlneau. Ele au fost de aceea spaţii microscopice de libertate, ori ca să parodiem un faimos noicism al vremii „o deschidere ce se închidea”.

Cenaclul *Universitas*, apărut la mijlocul anilor ’80, s-a supus şi el acestui model. Ca spaţiu de libertate, deşi marginal, *Universitas* a creat o zonă de autonomie intelectuală (controlată şi monitorizată, dar existentă) pentru mulţi. El s-a oprit însă, la marginea abisului, unde cu energiile vitale epuizate noi, membrii săi, aşteptam apocalipspul, moartea prin inaniţie, stingerea în uitare sau pur şi simplu încă o bere cu băieţii.

Cât despre amintirile şi figurile ce mi-au rămas în minte, acestea se învârt jurul a trei oameni. Caius Dobrescu, Cristian Popescu şi Radu Sergiu Ruba. Caius este, cred eu, figura cea mai radicală la nivel ideologic, intelectual şi etic a generaţiei sale. Erudit şi subtil până la autodisecţie Caius a dus analiza societăţii şi culturii est europene foarte departe, foarte devreme. Eseurile în care el analizează întunecimile cele mai desăvârşite ale subconştientului cultural modern şi pasajele subterane secrete ce unesc obsesiile cele mai disparate ale estului şi vestului, vor rămâne, sunt sigur, în analele analizei literare şi sociale. Caius a perfecţionat, fără să ştie şi fără să-l fi exploatat pe deplin în originalitatea sa, genul „eseului vorbit”. O capacitate rară de a

gândi abstract în timp ce vorbea, dublată de abilitatea de a pune ideile în imagini plastice, i-au dat lui Caius o extraordinară capacitate de a convinge, chiar şi când îi irita prin tonul său apodictic.

Pe partea de literatură pură, cenaclul va rămâne probabil în istorie prin rolul de seră ce l-a jucat pentru protejarea şi cultivarea talentului thanatic al lui Cristian Popescu. Deşi spaţiul social şi de imaginaţie creat de Cristi era unul al retragerii, al auto-extincţiei din lume, atât la nivel ontologic, cât şi scriptural, el este unul dintre cele mai originale şi mai cutremurătoare proiecte ale acelei epoci, în prozo-poezia lui Cristi poţi zări cum o întreagă generaţie, înfăşurată în giulgii se foia în sicriele unei morţi aşteptate. Cristi a crescut ca o liană la *Universitas*, viziunea sa crepuscular-escahtologică dominând conştiinţele noastre, ale tuturor, dacă nu prin influenţă, cel puţin ca contramodel greu de depăşit. Creaţiile sale au strecurat o doză de nihilism voios în lumea noastră. Pesimismul său sumbru adăuga într-un mod anti-cathartic la apăsarea socială a acelui timp.

Deşi poate o impresie pur aperceptivă, ce ţine de prezenţa socială mai mult decât de conţinutul operelor, imaginea multora dintre tinerii mei colegi de la cenaclu îmi apare acum în umbrele şi şoaptele universului crepuscular definit de Cristi Popescu. Trecând în acel moment printr-o criză existenţială eu însumi, mai ales după o dură anchetă de Securitate, feţele ce mi le aduc aminte (Petre Barbu, George Arun, Daniel Bănulescu, Ioan Es. Pop) aveau cearcăne, părul răvăşit şi o anume disperare tăcută ce trecea bine de *angs*tul boemei dintotdeauna.

Imaginea cea mai solară, eroul apolinic cel mai neobişnuit, un adevărat Tiresias, văzător al celor nevăzute, mai mult bune decât rele, mi s-a părut întotdeauna a fi Radiu Sergiu Ruba. Ce m-a fascinat întotdeauna la el a fost capacitatea sa de a trece (poate o binecuvântare dată celor care nu mai văd) dincolo de aparenţele mizere ale existenţei. Îmi aduc aminte de poezia lui ludică, de personalitatea sa fundamental optimistă, de râsul său tineresc, nechezat, şi de glasul incantatoriu. Imaginaţia barocă şi erudiţia amuzantă a lui Radu, capacitatea sa de a comunica m-au fascinat întotdeauna. Am reluat de curând legătura cu el prin Internet şi am rămas uluit de tinereţea şi de optimismul său de neînfrânt. Retrospectiv, el îmi apare ca o figură în culori, înserată neverosimil într-un film proiectat pe negativ.

În fine, îmi mai aduc aminte, desigur, prezidând cu enormă liniște interioară și un aer de asceză necesară, dătătoare de echilibru în acea atmosferă stranie, de profesorul Mircea Martin. Rolul său nu era acela al liderilor carismatici, cum se întâmpla la Cenaclul de luni, sau al bătrânului mandarin, tăind în raționamente spinoziene proza desantiștilor, ca la Junimea lui Crohmălniceanu, ci a unei imagini a Forței (à la Star Wars, partea bună, bineînțeles). O prezență menită să garanteze o existență acelui spațiu.

Cenaclul a fost pentru mine, cum spuneam, o experiență fondatoare. Deși nu în cadrul lui mi-am înfrânt o anumită îndoială de sine, care venea probabil din inadecvarea tipului meu de gândire, sociologizantă, deschisă, legată de realitate, lumii introvertite a literaturii anilor '80, acolo am mediatat pentru prima dată la sensul relațiilor sociale în grupurile mici, la importanța apartenenței de grup pentru căpătarea unei identități personale, la facilitatarea și limitarea, în același timp, libertății în grupurile literare românești.

Cenaclul *Universitas* a fost o lume de sfârșit de secol. O lume de teatru ritualizat, de gesturi minimale. O lecție în arta supraviețuirii în spori. Mulțumesc tuturor celor care au avut generozitatea să își împartă timpul cu mine și să țină conversația în viață într-o epocă de mankurtizare profundă.

CAIUS DOBRESCU

Născut pe 22 ianuarie 1966, la Brașov.

Membru al Cercului 19 (1981 – 1984), creat la Brașov de Alexandru Mușina, Gheorghe Crăciun, Vasile Gogea. Aici îi întâlnește pe Simona Popescu, Andrei Bodiu, Marius Oprea, ca și pe Sorin Matei și Claudiu Secașiu. Între 1984 și 1987 este secretarul Cenaclului Universitas.

Absolvent al Facultății de Filologie a Universității București, secția română engleză, 1988.

Bursier Herder la Universitatea din Viena, nominalizat de laureatul român al premiului Herder din anul 1990, regretatul Liviu Călin, la recomandarea profesorului Mircea Martin. Redactor (1990 – 1992) și redactor-șef adjunct (1996 – 2005) al revistei „Interval". Din 1991 – predă literatură română modernă, literatură comparată, istoria ideilor, teorie culturală, turism cultural, jurnalism cultural, la Facultatea de Litere a Universității Transilvania, Brașov. În 1999 – doctor în litere al Universității București cu tema: Postmodernismul – o privire

teoretică din perspectiva unei definiţii plurale şi deschise a conceptului de „cultură burgheză" (*conducător – Mircea Martin*). *Volume de ficţiune*:

Poezie – Pauză de respiraţie, *Ed. Litera*, *Bucureşti*, *1991*; Efebia, *Ed. Marineasa*, *1994*; Spălându-mi ciorapii, *Ed. Pontica*, *1994*; Deadevă, *Ed. Paralela 45, 1998*; Ode an die freie Unternehmung (*traduceri de Gerhardt Csejka*, *2006*). *Roman* – Balamuc sau pionierii spaţiului, *Ed. Nemira*, *1995*; Teza de doctorat, *Ed. Polirom*, *2007*.

Volume de reflecţie teoretică: Modernitatea ultimă, *Univers*, *1998*; Semizei şi rentieri, *Nemira*, *2001*; Inamicul impersonal, *Paralela 45, 2001*; Mihai Eminescu. Imaginarul spaţiului privat/ Imaginarul spaţiului public, *Aula*, *2004*.

Paternalism sau libertăţi emergente?

I

Universitas a fost lansat la apă cu şase luni înainte de a fi sabordat, prin lovituri, din câte ştiu, indirecte, invocându-se tot felul de motive „administrative şi financiare", Cenaclul de Luni. Dumneavoastră sau eu, dacă o soartă perversă ne-ar fi aşezat, vorba germanilor, „în pantofii" unor activişti sau securişti responsabili cu docilizarea tineretului din universităţi, am fi luat măsuri pentru ca lucrurile să nu se repete: să nu se mai producă o polarizare comparabilă de tineri autori giraţi de o persoană cu autoritate în câmpul intelectual. Un asemenea fenomen era identificat ca periculos fiindcă lăsa să se nască un fragment de spaţiu public, o „tribună", adică, de la care se puteau exprima opinii şi lansa iniţiative colective ce ar fi putut scăpa de sub control.

Cum de Cenaclul *Universitas* a fost totuşi posibil? Cred că au contat, pe de o parte, abilităţile „întemeietorilor" săi, poeţii Andrei Damian şi Sergiu Ştefănescu, ambii, pe atunci, studenţi la filosofie Din câte ştiu, cei doi l-au convins pe criticul şi profesorul universitar de teoria literaturii Mircea Martin să îi susţină. Au contat în primul rând – spun asta, din nou, bazându-mă mai mult pe intuiţie şi pe „tradiţia orală" decât pe informaţii verificabile – abilităţile de negociator şi manager *avânt la lettre* ale domnului Andrei Damian (pe care domnia-sa le-a putut valorifica plenar abia în anii '90, când a devenit consilier cultural la Primăria Capitalei, funcţie în care, dacă nu mă înşel, îl vom putea găsi şi astăzi).

Pe de altă parte, personalitatea domnului Martin conota, cred,

chiar pentru autorităţile „administrativ-ideologice”, sobrietatea şi abstragerea academice. Este foarte posibil ca această imagine să fi jucat un rol în luarea unei decizii pozitive: nefiind angajat, cel puţin nu într-un mod ostentativ şi sistematic, în luptele curente care se duceau în presa culturală, dl. Martin părea să prezinte garanţii în privinţa păstrării activităţilor cenacliere în limitele unui „conceptualism” eterat.

Trebuie spus că, raportând-o la premisele ei, această supoziţie nu mi se pare absurdă. Judecând după estetica implicită a volumului de cronici care l-a impus, Generaţie *şi creaţie*, dl. Martin înţelegea poezia în primul rând ca experienţă spirituală sau, mai precis, ca *spiritualizare* a experienţei. Programul liric al nucleului originar de tineri poeţi ce au întemeiat Cenaclul *Universitas* era şi el centrat pe ideea, vagă dar persistentă, a unei „resurecţii a lirismului” menite să contracareze spiritul „ludico-ironic” presupus a fi dominat Cenaclul de Luni. De altfel, mi se pare foarte probabil ca, iniţial, dl. Martin să fi fost motivat şi de dorinţa de a lansa dacă nu neapărat o provocare, măcar o *contrapropunere* la tipul de discurs poetic asociat, odată cu începutul anilor ’80, cu numele poeţilor „formaţi” de dl. Nicolae Manolescu. Iar miza principală a acestei contrapropuneri (aici, repet până la saţietate, este vorba doar de presupunerile mele) urma a fi un plus de „autenticitate”, înţeleasă, aceasta, în primul rând în sensul emoţiei spirituale.

Lucrul pe care nu l-au luat în calcul cei ce au aprobat funcţionarea cenaclului este că sobrietatea nu este echivalentă cu rigiditatea. Stilul reţinut (sau, cum presupun că i-ar plăcea domniei-sale să spună, *conţinut*) al domnului Martin ascundea/ascunde o remarcabilă curiozitate intelectuală, o (neaşteptată?) disponibilitate pentru forme de gândire şi expresie „deviante” în raport cu canoanele proprii. Frecventarea intimă a „criticii de identificare” l-a condus, aşadar, pe dl. Martin nu doar la un sentiment al „profunzimii” din perspectiva căruia nu putea gusta decât cu greu experimentele care cantonau la „suprafaţa” poeziei, ci şi la o capacitate (aparent) opusă de a „ieşi din sine”, de a vedea (sau, cel puţin, de a încerca să vadă, cu toată onestitatea şi buna-credinţă) lumea prin ochii altuia. Un alt element menit să încurce calculele celor mai inteligenţi dintre „docilizatorii” Centrului Universitar Bucureşti este aparenţa distantă, la limită chiar severă, a profesorului Martin.

Aparenţă datorată, în opinia mea, amprentei lăsate asupra personalităţii sale de relaţia sa specială, formativă cu lumea intelectuală a Elveţiei şi, mai precis, a Genevei. Domnia-sa a împrumutat ceva din aerul oraşului lui Calvin, astfel încât poate arbora cu uşurinţă expresia de concentrare austeră a unui pastor din secolul al XVII-lea. Stratul „calvin" venea de fapt să se suprapună peste fundamentul bănăţean al domnului Martin (născut la Reşiţa, moştenitor, adică, al unei culturi civice şi al comunicării de tip central-european). De aici imaginea de „ardelean chintesenţial" de care se bucura în rândurile colegilor (ca expresie a confuziei tipic regăţene între Banat şi Transilvania istorică).

Dar această imagine nu era doar rodul jocului de forţe istorice şi psihologice care au fasonat masca socială a domnului Martin. Ea presupunea, într-o anumită măsură, şi o asumare, o strategie personală de supravieţuire în condiţiile agresiunii continue a trogloditismului naţional-comunist. Stilul distant, acuzat „occidental" (conţinând, adică, acea „răceală" impersonală pe care românii o invocă mereu drept pretext al incapacităţii lor de a stabili contacte normale cu exponenţii unor culturi de extracţie germanică) al comportamentului social al profesorului Martin reprezenta o metodă cât se poate de bună, demnă de a fi emulată, de a ţine la distanţă pe ciobanii reciclaţi în pripă şi plasaţi în aproape toate posturile de decizie ale administraţiilor comuniste. Acceptând această teorie, putem presupune că, pentru un *aparatcik* din sistemul de control ideologic al învăţământului şi culturii, dl. Martin trebuia să apară ca un tip „scorţos", ca un profesor distant şi arogant, marţial chiar, înclinat să îşi ţină, cu mână forte, discipolii la respect.

O dublă eroare, aici. Mai întâi una de ordin general: activiştii culturali de Dâmboviţa împărtăşeau opinia, dominantă în aria lor etno-culturală, că sobrietatea echivalează cu aroganţa şi trufia, cu voinţa de putere. Apoi, una specifică: eroarea de a presupune că, în relaţia cu discipolii sau apropiaţii, profesorul Martin adopta aceeaşi atitudine distantă ca în situaţiile oficiale, în care trebuia să interfere cu agenţii autorităţii. Presupuneri, cum spuneam, false: gravitatea stilului domnului Martin, care, e adevărat, nu lăsa loc pentru multe dintre mondenităţile delicioase ale Cenaclului de Luni, trebuia, în fapt, interpretată ca *respect de sine* şi nu excludea, ci implica *respectul pentru ceilalţi*, adică pentru personalitatea, opiniile şi chiar (atunci

când acestea existau) ideile lor. Departe de a paraliza dialogul, seriozitatea profesorului Martin îndemna/îndeamnă, de fapt, la reciprocitate, la un efort de coerenţă, de articulare cu atât mai necesar beneficiarilor, care eram, ai unui sistem de învăţământ în care promiscuitatea voioasă a standardelor intelectuale şi a criteriilor de evaluare ne era vândută drept spirit liberal.

O altă greşeală tipică a celor ce au văzut, probabil, în Mircea Martin pe mentorul abstras şi auster (tocmai bun pentru a fi opus, cu rezultatele de rigoare pe linia „docilizării" tineretului cu veleităţi literare, politicianului literar abil şi (relativ) îndrăzneţ, dublat de un dandy ce nu putea trece neobservat, care era pe atunci dl. Nicolae Manolescu) este aceea de a se fi înşelat, încă o dată, asupra naturii sobrietăţii, identificând-o cu lipsa de umor. În codul cultural dâmboviţean, fie el al „elitei" activiştilor cultural-ideologici sau al contraelitei intelectualilor cu înclinaţii liberale, o atitudine reţinută era marca unui spirit îngust, lipsit de fantezie şi (deci?) de ironie. Trebuie spus că „obiectivul" care deranja pacea şi armonia ideologică a Universităţii, Cenaclul de Luni, era resimţit ca subversiv tocmai pentru histrionismul său carnavalesc, debordant, coroziv, receptat (aproape organic, aş spune – nu ştiu în ce măsură intervenea aici o elaborare teoretică) drept un zgomot periculos pentru pereţii cavoului ideologic al comunismului mioritic. Din acest punct de vedere, un „şoarece de bibliotecă", cum trebuie să li se fi părut profesorul Martin intrepizilor activişti cu propaganda din Universitatea Bucureşti, avea să restabilească atmosfera de parastas cu care trebuia asociată, în spiritul bunului prost-gust ceauşist, Cultura.

Confuzia de coduri „cultural-ideologice" s-a dovedit şi în acest caz prielnică pentru supravieţuirea minţii. Spiritul (în sensul de *Witz*) presupune în mod esenţial rapiditatea de a sesiza relaţii (fatalmente abstracte) între sensurile cuvintelor, el nu se identifică până la capăt cu manifestările sale „corporale". Astfel încât gesturi discrete, expresii faciale „imperceptibile" pot foarte bine asigura mediul necesar pentru ca mesajele ambiguităţii complice să poată circula liber, instaurând regimul subversiunii ironice. Aşa cum avea să se întâmple în cenaclul „îndrumat" (cred că acesta este conceptul care se folosea în limbajul oficial) de dl. Mircea Martin.

Toate ipotezele de până aici prezintă un înalt grad de incertitudine. Nu este neapărat probabil că operaţiunile de control al

studenţilor erau atât de bine concertate, nici că ele erau lansate şi monitorizate dintr-un singur centru. Oricine a cunoscut faza ultimă a dictaturii lui Nicolae Ceauşescu îşi aminteşte tendinţa de multiplicare aberantă a structurilor, menite, teoretic, să se controleze reciproc, dar reprezentând adeseori doar un mod de a satisface clientela politică. De altfel, în cibernetica birocraţiei „universecuritare" (pentru a prelua formula de neînlocuit a domnului Luca Piţu), nu era lipsit de semnificaţie faptul că, în timp ce grupul legat, în opinia publică, de numele profesorului Manolescu îşi desfăşura activitatea sub egida Centrului Universitar Bucureşti (într-o casă de cultură mai mare şi mai vizibilă, purtând, în consecinţă, numele prăbuşitului cu avionul ministru de externe al lui Ghiţă Dej, *Grigore Preoteasa*), cenaclul plasat sub autoritatea morală şi intelectuală a profesorului Martin reprezenta doar Universitatea Bucureşti (şi era găzduit într-o casă de cultură mai „obscură", menită să deservească doar studenţii Universităţii şi purtând numele mult mai „cenuşiu" de *Universitas*). Era de presupus că, scăzând nivelul de „afiliere" şi gradul de „reprezentare", te înscriai pe un palier birocratic mai permisiv decât cel la care apăreau responsabilităţi extinse la nivelul întregii Capitale…

II

Pentru cineva mai puţin obişnuit cu moravurile „prerevoluţionare" poate părea ciudat că insistat atât asupra personalităţii „îndrumătorului". Acel ipotetic „cineva" îşi va spune că, la urma urmei, o formă de cultură alternativă la sistemul centralizat şi autoritar al comunismului ar fi trebuit să apară dintr-un impuls liber de asociere în jurul unor idei, unor principii, al unui stil de expresie sau/şi de viaţă, iar nu prin coagularea în jurul unei „personalităţi tutelare". În opinia mea, o asemenea nedumerire/ obiecţie este îndreptăţită şi, dacă ea ar fi cu adevărat formulată de cei mai tineri (care nu au cunoscut direct epoca), ar exprima o reală schimbare de mentalităţi în societatea românească. Dar, judecând după ceea ce, în emisiunile culturale TV, figurează drept „public tânăr", trebuie să spun că nu mă aştept ca întrebarea să fie pusă în *mod real* prea curând. Nu-mi vine să cred că nişte elevi care au dificultăţi în a formula nu doar o propoziţie critică, dar chiar o propoziţie cu sens în general (asta, mă grăbesc să o spun, nu din vina lor – cine îi vede pe distinşii lor profesori, invitaţi uneori împreună cu discipolii, se lămureşte instantaneu de unde vine răul) ar putea exprima o *uimire genuină în*

raport cu paternalismul foarte marcat al culturii „alternative" din anii '80.

Cu toate acestea, eu voi încerca să răspund nedumeririi unui interlocutor virtual care reprezintă, în sistemul meu de referinţă, „normalitatea", explicând imaginea „florală" a Cenaclului *Universitas* (petale ingenue adunate în jurul centrului iradiant) care s-ar putea desprinde din insistenţele de mai sus asupra personalităţii îndrumătorului. Voi încerca, mai precis, să lămuresc cât din această imagine este, în opinia mea, o reprezentare adecvată a relaţiilor din interiorul eşantionului socio-cultural despre care discutăm, şi cât ţine de echivalentul social al iluziei optice.

Pentru a putea intra corect în amănunte, să pornim de la o chestiune de ordin general: în România exista, în opinia mea, o perversă consonanţă între spiritul de cazarmă introdus în toate situaţiile publice ale existenţei de autoritarismul comunist şi o mentalitate privată marcată ca de un fir roşu de un paternalism parohial. Birocraţia, centralizarea şi mentalităţile militare care însoţeau ideologia oficială conservau, într-un mod grotesc, reflexul comunităţii tradiţionale de a confunda vârsta cu autoritatea morală şi intelectuală. Aşadar, un tânăr cu înzestrare pentru disciplinele umaniste, tară conexiuni familiale într-una sau alta din zonele Nomenclaturii comuniste şi condus de o dorinţă *legitimă* de autoafirmare avea de făcut opţiunea între: a) inserţia în structurile „cultural-ideologice" ale partidului unic şi încercarea de a obţine favorurile vreunuia dintre activiştii mai liberali din eşaloanele medii şi apoi superioare ale structurilor sus-amintite sau b) obţinerea „omologării" în cadrul structurilor informale ale (contra) elitelor culturale, cu găsirea unui protector de prestigiu, cu care trebuia stabilită o relaţie intens personalizată, cvasi-filială (presupunând, în fapt, dobândirea statutului de „om de casă").

Evident, această imagine reprezintă o simplificare: cele două lumi schiţate mai sus erau departe de a fi atât de clar separate. Tot astfel cum trebuie spus că prestigiul public al unora dintre protectorii de la punctul b) se construia (şi) pe activitatea lor, (în general de tinereţe, dar, uneori, prelungită, în forme mai discrete, până foarte târziu), de la punctul a) ... De asemenea, există o evoluţie în timp: unele dintre personalităţile liberale ale „lumii b „îşi dobândiseră vizibilitatea şi prestigiul cu sprijinul unora dintre personajele importante ale „lumii

a", devenind, la rândul lor potenţiali centri în jurul cărora să poată gravita sateliţi mai mici sau mai mari. Cu toate acestea, deşi cele două specii de „design de carieră" puteau fi practicate, pe porţiuni mici, în acelaşi timp, ele nu se identificau complet niciodată. De aici rezultă că era posibil (cu dificultăţi, însă, care deveneau, de-a lungul anilor '80, insurmontabile) să te menţii într-un spaţiu care admitea definiţii ale activităţii culturale alternative (complementare?) la cea ideologică. Dar relaţiile din acest spaţiu nu erau caracterizate printr-o transparenţă democratică sau printr-un stil „curat" liberal. Era vorba, de multe ori, de un spirit clientelar practicat de oameni mai cultivaţi, mai urbani, care, în abstract cel puţin (dar tot era ceva), contau drept „pro-occidentali". Cei care nu acceptau o asemenea situare social-existenţială şi nu „adoptau adaptarea" riscau o marginalizare drastică, menită să-i facă pe cât de „imperceptibili", pe atât de vulnerabili (uneori chiar în sensul cel mai fizic al cuvântului).

Acesta este fondul socio-cultural pe care îşi desfăşurau activitatea grupările literare mai mult sau mai puţin semnificative ale anilor '80. Pentru ca un cenaclu să reprezinte o primă treaptă de socializare, un mediu care să permită producţia şi schimbul de idei, el trebuia protejat de o personalitate culturală cu vizibilitate publică. Acest patronaj avea sens în funcţie de două coduri: cel social, fiindcă prestigiul celui ce „îndruma" cenaclul putea să impună un grup sau o persoană atenţiei comunităţii literare; cel politic, fiindcă, din perspectiva activiştilor de partid sau a agenţilor de Securitate responsabili cu docilizarea tineretului, nu era prudent, atâta timp cât lucrul nu se dovedea strict necesar, să exercite presiuni asupra unui membru al anturajului unui personaj cu prestigiu şi vizibilitate. De asemenea, pentru personajul devenit nucleu al unui asemenea grup, faptul de a se prezenta în faţa confraţilor din lumea literară drept şef de şcoală reprezenta un evident câştig în linia prestigiului personal, tot astfel cum era de presupus că şi în ochii activiştilor şi securiştilor aura sa publică devenea astfel mai intensă (şi îşi amplifica în consecinţă capacitatea de protecţie).

Cenaclul *Universitas* a funcţionat înăuntrul acestei economii simbolice, dar păstrând, cel puţin aşa l-am receptat eu, distincţia dintre latura „exoterică" şi cea „esoterică" a existenţei sale. Cu alte cuvinte, pentru mine participarea la cenaclu presupunea un fel de contract nescris care stipula că, în afară, urmează să apărem ca un grup de

învăţăcei strânşi cuminţi în jurul Maestrului lor (o asemenea înscriere în mentalul colectiv reprezenta cea mai bună modalitate de protecţie), dar înăuntrul grupului aveau să domnească legile clasice ale unei republici a literelor. Reducând (fenomenologic) la esenţă epoca *Universitas*, pornind, recunosc, de la propria mea experienţă a relaţiei cu dl. Mircea Martin, pot spune că acest „contract" chiar a fost respectat şi că în activitatea cenaclului s-au observat în mod constant regulile dialogului liberal.

Nemulţumirea pe care o resimt în legătură cu „regimul democratic" al cenaclului se leagă de sentimentul că majoritatea membrilor săi se luau în calcul, individual sau în grup, ca *excepţii*. Libertatea discuţiei era internalizată ca un privilegiu, nu ca un lucru firesc. Şi intuiţia îmi spune că profesorul Martin însuşi o privea ca atare – ca pe un privilegiu, adică, acordat, cu titlu experimental, unor juni mai mult sau mai puţin promiţători. Prin aceasta, cenaclul *Universitas* nu se deosebea de mai toate asociaţiile de acelaşi tip – era la mijloc o chestiune de mentalitate, şi este, probabil, utopic să crezi că într-un regim totalitar instaurat de trei generaţii mentalităţile cu adevărat democratice şi liberale se pot păstra într-o măsură şi într-o formă semnificative.

Dar mi se pare important să înţelegem cu o anumită exactitate modul specific în care libertatea de gândire/exprimare era percepută înainte de 1989, care erau limitele psihologice, intelectuale, culturale, spirituale, morale ale acestei idei despre „libertate". Mi se pare important, spuneam, fiindcă aceasta ne ajută să sesizăm un lucru important: din moment ce nici măcar în zona care putea, formal, conta drept avangarda juvenilă a unui spaţiu literar considerat şi el, teoretic, în avangarda societăţii, nu exista percepţia intensă a propriilor „drepturi naturale", nu mai este de mirare că democraţia liberală nu reuşeşte, după atâţia ani de la căderea comunismului, să prindă rădăcini în solul românesc.

III

Cenaclul *Universitas* a fost o şcoală de civilitate, nu de civism. Veţi spune că nimeni nu s-ar fi aşteptat să fie aşa ceva, să încurajeze dezbaterea liberă până dincolo de limitele „esteticului" sau să analizeze public implicaţiile politice ale esteticului (şi estetice ale politicului). Totuşi, eu unul, şi prietenii mei Simona Popescu, Marius Oprea, Andrei Bodiu, Sorin Matei, am fi dorit ca lucrurile să evolueze în

această direcţie, şi când spun asta, nu mă gândesc neapărat la alcătuirea unor manifeste de protest, la greve ale foamei, la solidarizări în grup cu d-na Doina Cornea sau domnii Dan Petrescu şi Gabriel Andreescu. Ne dădeam seama cu limpezime că asemenea întreprinderi erau prea frumoase ca să poată deveni adevărate şi, oricum, ele ar fi trebuit, la rigoare, să reprezinte roadele unei *maturizări* comune. Dar ne-am fi dorit ca discuţiile din cenaclu să fie de aşa natură încât să oblige pe toată lumea la un efort de concentrare, de autoarticulare, de coerenţă şi într-un măcar implicit plan politic. Ni s-ar fi părut normal, cred, ca dezbateri începute acolo, în jurul unor teme din punctul nostru de vedere fierbinţi, cum ar fi relaţia dintre etică, politică şi literatură, să se prelungească, într-un mod pasional şi pasionant, şi în afara cenaclului propriu-zis, acolo unde lucrurile se puteau spune „până la capăt".

Noi gândeam şi simţeam aşa pentru că, din întâmplare, veneam din experienţa întâlnirii noastre de liceeni braşoveni cu poetul şi eseistul, braşovean şi el, Alexandru Muşina. Ei bine, dl. Muşina, cu 12 ani mai în vârstă decât noi, cunoscut deja ca unul dintre autorii cei mai importanţi ai Cenaclului de Luni, ne oferise un model de prietenie intelectuală în care libertatea şi încrederea erau duse până la capăt. Dl. Muşina mergea foarte departe, cu inteligenţă, luciditate şi coerenţă, în analiza relaţiei complicate dintre ca să fiu cât mai expresiv, politică şi poezie. Subiectele discuţiilor puteau evolua de la estetica personalismului american din anii '60, la analiza comunismului în Indochina, trecând, evident, prin explicarea transferului de putere Dej-Ceauşescu şi semnificaţia relaxării şi strângerii şurubului practicate în politica culturală de marele artizan al comunismului mioritic. Deşi legat de estetica „ludico-ironică" a Cenaclului de Luni şi de practica unei diversităţi „relaxate" a stilurilor poetice, dl. Muşina era cel puţin la fel de apropiat, prin structura caracterului, aş spune, de scriitorii germani din Timişoara şi Bucureşti, grupaţi, în anii '70 în aşa-numitul Aktions gruppe Banat – Richard Wagner, Ernst Wichner, Rolf Bossert, Herta Müller, William Totok, Gerhardt Csejka, Klaus Hansel. Deşi aceştia împărtăşeau cu poeţii români deveniţi cunoscuţi la începutul anilor '80 admiraţia pentru biografismul american, pentru „poezia realului", ei o dezvoltau într-o direcţie complet neobişnuită pentru noi. Este vorba despre o supraimpunere, peste nivelul experimentelor legate de redarea oralităţii şi a percepţiilor directe, a

unei reflecţii asupra manipulării politice şi asupra dilemelor morale legate de existenţa cotidiană în socialismul real. În urma acestei întâlniri am reţinut în primul rând nu stângismul „critic" al şcolii de la Frankfurt, de care poezia tinerilor germani respira, la fel ca aceea a congenerilor lor din Republica Federală, ci o impresie puternică de limpezime a gândirii şi percepţiei şi o atitudine de totală sinceritate/onestitate cu sine. şi, în plus, lecţia că „simplitatea" şi „onestitatea" nu exclud în niciun fel subtilitatea şi profunzimea, nici experimentul formal. Un adevăr, veţi spune, banal, şi totuşi foarte greu de înţeles în contextul expresiv gongoric, hermetico-mistic al poeziei româneşti „postproletcultiste", de care generaţia '80 reuşise să se elibereze doar parţial.

Este uşor de înţeles că, având o asemenea reprezentare maximală despre poezie, şi aşteptările pe care le legam de dezbaterile din cadrul cenaclului erau foarte ridicate. Din această cauză, eram poate condamnaţi la dezamăgire. Dar mi se pare totuşi ciudat că oameni foarte diferiţi ca înzestrare, inteligenţă, educaţie, grad de cultură s-au dovedit la fel de nereceptivi faţă de apelurile-provocări lansate de noi. E drept, formele acestei lipse de receptivitate puteau fi, ele, foarte diferite: de la ostilitate şi suspiciune, până la o solidarizare emoţională spontan-entuziastă (nu o dată, cu mireasmă etilică), lipsită de suport intelectual şi care se destrăma la fel de repede precum apăruse.

Dintre noii noştri colegi cu care puteam trece fruntariile unor discuţii prea contextualizate asupra producţiilor citite la cenaclu simt nevoia să îi amintesc pe Cristian Popescu, Horia Gârbea, Radu Sergiu Ruba. Dar… Regretatul Cristian Popescu, deşi un poet de mare talent şi un interlocutor foarte interesant, (până în momentul când, din motive pe care nu e locul aici să le explic, relaţia dintre noi a devenit prea tensionată ca să mai poată continua), se plasa într-un sistem de referinţă mistic şi esoteric, devenind repede un vizionar autosuficient. Pentru dl. Horia Gârbea, un om fără îndoială inteligent şi cultivat, cu care puteam aborda orice subiect, poezia părea să reprezinte mai degrabă un mod de petrecere intelectuală decât de „angajament existenţial".

În cazul domnului Radu Sergiu Ruba mi-e greu să spun cu exactitate ce a împiedicat o relaţie de solidaritate intelectuală, dincolo de prietenia sinceră care cred că ne leagă, cu atât mai mult cu cât

domnia-sa a reprezentat întotdeauna pentru mine un model de luciditate şi de articulare. Memoria sa fabuloasă alimentează un spirit analitic dintre cele mai vii, astfel încât discuţiile noastre cu privire la geneza şi natura sistemului comunist şi la şansele noastre de supravieţuire pe termen mediu şi lung au fost pentru mine extrem de folositoare. Trebuie, de asemenea, să spun că dl. Ruba mi-a dat, pentru prima dată, o idee corectă despre rezistenţa anticomunistă din anii '50. Până astăzi mi-a rămas în minte concluzia sa din seara în care am discutat subiectul: „Mi-e ciudă că nu se va scrie niciodată istoria oamenilor ăstora". Astfel încât, dacă e să fac o presupunere cu privire la limita pe care relaţia noastră a cunoscut-o, trebuie să leg asta mai degrabă de diferenţa de preferinţe estetice: pentru domnia-sa poezia nu era chemată să reprezinte un vehicul al convingerilor „tari", ci al infinitelor subtilităţi livreşti şi ironice.

Toate acestea au dus la sentimentul că relaţiile intelectuale pe care le stabileam m şi în jurul Cenaclului *Universitas* erau condamnate să nu se maturizeze niciodată. De aici, însă, nu trebuie în niciun fel conchis că profesorul Martin ne-ar fi menţinut în situaţia de minorat, impunând discuţiilor limitele prudenţei, ale „ştaifului academic" sau ale canonului estetic personal. Nu vreau să spun nici că domnia-sa ar fi înclinat de la natură spre risc, că ar avea gustul „sporturilor extreme". Desigur, cuiva care cultivă autenticitatea drept valoare cardinală, curajul nemotivat trebuie să îi apară ca fiind la fel de artificial pe cât şovăiala prelungită la infinit sau opţiunile confortabile, „călduţe". Aş spune că atitudinea domnului Martin semăna, cel puţin la suprafaţă, cu a unui Thomas Mann care, deşi cu antenele vibrând la demonismele modernităţii şi jenat de condiţia sa de burghez, şi-o asuma totuşi pe aceasta din urmă, cu un stoicism nu lipsit de simţul umorului. Presupun, de altfel, că tendinţa mea actuală de a mă păstra de partea moderaţiei discret conservatoare, chiar dacă demarcaţia se realizează nu printr-un perete ci mai degrabă printr-o peliculă transparentă, care îţi permite să te uiţi ca la televizor la monştrii de „dincolo", mi-a fost imprimată şi de contactul cu personalitatea profesorului Martin.

Acţiunea „îndrumătorului" Cenaclului *Universitas* era consistentă cu datele sale intelectuale de identificare: deşi ne îndemna uneori la reţinere (pe mine, ca responsabil şi maestru de ceremonii, în nod special), dată fiind probabilitatea ridicată ca în sală să se afle informatori ai Securităţii (fapt confirmat, de altfel, de mărturisirea

unuia dintre colegii noştri, contactat sistematic şi pus să dea declaraţii de ofiţerul responsabil cu cenaclurile), dl. Martin nu a folosit niciodată vreun alt argument decât cel al prudenţei strategice. Nu-mi amintesc că domnia-sa să mă fi îndemnat vreodată la vreun act de conformism, nici pe mine, nici pe altcineva dintre cunoscuţii noştri comuni. Este vorba aici de nuanţe care, privite cu atenţie, „fac diferenţa". Un exemplu: în anii '80, a intra în P.C.R. era văzut de majoritatea zdrobitoare *a oamenilor cumsecade* drept un compromis minor. Era, de aceea, foarte banal ca un profesor relativ liberal şi bine-intenţionat să sfătuiască un student care i se părea promiţător şi pe care voia sincer să-l ajute să lase mofturile la o parte şi să facă acest pas, care îi putea deschide oarecare perspective. Or, în acest context, spune mult faptul că dl. Martin nu a încercat niciodată, nici măcar în treacăt, să îmi expună varianta românească a filosofiei utilitariste, deşi am discutat de mai multe ori cu domnia-sa despre presiunile (uneori, o să râdeţi, sentimentale) la care eram supus în acest sens. Fapt cu atât mai remarcabil cu cât, după ştiinţa mea, dl. Martin îndeplinise, la timpul său, „formalitatea" de a deveni membru de partid şi s-ar fi putut lăsa acţionat de mecanismul psihologic care te face să încerci să convingi pe cât mai mulţi să-ţi urmeze exemplul, fiindcă în felul acesta îţi justifici continuu propria alegere. De un asemenea truc uzează cei al căror scop este să-şi facă cu orice preţ viaţa cât mai confortabilă sub aspect moral, or unul dintre principalele motive pentru care eu îl respect pe dl. Mircea Martin este că domnia-sa nu intră în niciun fel în această categorie.

Trebuie să spun că atitudinea domnului profesor în situaţia de viaţă sus-menţionată mi se pare semnificativă nu neapărat prin eventuala ei semnificaţie politică. Dimensiunea moral-intelectuală este mult mai *sesizantă* (cum ar spune dl. Martin însuşi). În România anilor '80 era destul de uşor, între oameni care îşi păstraseră judecata sănătoasă, să cazi de acord asupra catastrofei comunismului mioritic, însă era mai greu (aşa cum este şi acum) să întâlneşti oameni capabili să respecte, în mod profund şi autentic, opţiunea de viaţă a altcuiva. Simt aici nevoia unui accent: nu (doar) să o tolereze, nu (doar) să o accepte, ci să o *respecte*. Dacă episodul legat de intrarea în partid nu pare suficient de semnificativ, miza putând părea prea mică, (din perspectiva anului 2000…), trebuie spus că dl. Martin a manifestat acelaşi *respect* pentru opţiunea mea şi când a aflat că lipisem,

împreună cu câţiva prieteni (printre care „cenacliştii" Sergiu Ştefănescu, Marius Oprea,), câteva manifeste artizanale anonime, cerând libertatea cuvântului în Universitate. Cine îşi mai poate evoca atmosfera de teroare latentă de dinainte de 1989 va fi surprins că un „vârstnic" nu avea reflexul de a face morală unui „june inconştient" pentru un gest „fără rost" pe care l-ar fi putut „plăti foarte scump". Nu mă îndoiesc că dl. Martin a gândit toate acestea şi că a avut reflexul să mă „trezească la realitate", dar faptul că s-a abţinut echivalează pentru mine cu o Declaraţie a Drepturilor şi Libertăţilor Celuilalt.

Plasat, aşadar, sub asemenea auspicii, Cenaclul *Universitas* putea deveni locul de dezbatere pe care eu şi prietenii mei braşoveni îl proiectasem. Nu vreau să spun că dl. Martin ar fi fost gata să provoace personal discuţii „incomode", însă cred că nu i-ar fi displăcut dacă ele chiar s-ar fi produs, fiindcă, pasionat el însuşi de idei şi concepte, ştia că acestea nu devin vii şi puternice decât dacă sunt legate de o preocupare cu adevărat esenţială, „obsesivă". Numai că, pentru mulţi dintre membrii cenaclului, libertatea intelectuală oferită/propusă de profesorul Martin reprezenta, ca să spun aşa, o pălărie prea largă. Ambiţiile lor erau prea mici şi nu depăşeau domeniul „literaturii", adică al exerciţiilor retorice şi/sau al pozelor boeme. Astfel încât relaţiile interumane şi atmosfera generală a cenaclului erau menite să alunece, treptat, într-un tipar de tip paternalist: libertatea neexersată se degradează şi se transformă în opusul ei. Nesusţinuţi de un proiect intelectual mai vast, chiar oameni cu un potenţial creativ real tindeau să devină dependenţi de un „centru" de emanaţie discursivă.

Sunt tentat să asociez ceea ce eu am resimţit la un moment dat ca o maree a veleitarismului ou degradarea tot mai accentuată a societăţii româneşti în ultima fază a dictaturii, reflectată direct în nivelul tot mai precar al educaţiei. În momentele critice, dl. Martin a putut păstra standardele intelectuale numai cu preţul unei atitudini de o rigiditate care să cheme la ordine. Dar a refuzat, totuşi, să se transforme într-un „patron", aşa cum cerea, ca să spun aşa, „obiceiul pământului", silindu-i pe mulţi dintre cenaclişti să migreze către sfera de acţiune a unor personaje mai dispuse să îşi asume un asemenea rol.

Există, însă, şi un alt motiv pentru care, la reconstrucţia din memorie, cenaclul *Universitas îmi* pare atins de aripile paternalismului. Lipsită de un nucleu de scriitori care să-şi fi impus ideologia, constituită, adică, din mai multe fragmente, care nu s-au îmbinat

niciodată într-un întreg, mica instituţie literară îşi datora, în mod obiectiv, supravieţuirea prezenţei (în toate sensurile cuvântului, de la cel mai spiritual, până la cel mai… fizic) „îndrumătorului" ei. Liantul, atâta cât exista, între diferitele grupuscule şi persoane era realizat prin raportare la profesorul Martin: magnetismul său era unica forţă care echilibra tendinţele noastre spontane de dispersie. Aş vrea să vorbesc puţin despre ceea ce cred că fascina la dl. Martin, cu sentimentul că descriu un element important din „agregatul" Cenaclului *Universitas*.

IV

Ceea ce-l distingea pe profesorul Martin în peisajul literar şi universitar al anilor '80 era, în opinia mea, *stilul*. Adică, la un prim nivel, evident, stilul său personal, foarte pregnant, deşi se construia aproape numai din subtilităţi şi nuanţe. Dar, dincolo de asta, se năştea senzaţia că domnia-sa exprima ideea însăşi de Stil, luată în sensul ei clasic. Nu e de mirare, dacă punem lucrurile în această perspectivă, că unul dintre puţinele eseuri cu tentă programatică ale domnului Martin, „Dicţiunea ideilor", este, în fapt, o variaţiune plină de virtuozitate pe celebra temă a lui Buffon „stilul este omul". Desigur, lumea literară mai cunoştea forme de transformare a manierelor într-o veritabilă filosofie de viaţă – să ne gândim, bunăoară, la Grupul de la Târgovişte, un veritabil *gentlemen's club*. Dar, în acest caz, ca şi în altele care ar putea fi evocate aici (luaţi, de exemplu, pe militantul pentru cauza politeţii care a fost Alexandru Paleologu), pare să fie vorba, dincolo de amprenta distinctivă a fiecărui autor în parte, despre prelungirea stilului de viaţă al clasei educate de dinainte de ocupaţia sovietică. În cazul domnului Martin, eu, cel puţin, nu resimt o complicitate subtilă cu o întreagă civilizaţie scufundată, cu Atlantida României interbelice. La domnia-sa frapantă era/este mai degrabă senzaţia de unicitate şi singurătate. Cu riscul de a deveni patetic, pot spune că, pentru mine, Mircea Martin este un simbol al singurătăţii, în măsura în care singurătatea este (şi) un stil, iar stilul (şi) o formă de demnitate.

Stilul de a fi al profesorului Martin, cu nuanţele, sugestiile, discriminările sale foarte precise, avea/are aparenţa unei Venus căreia Neantul îi serveşte drept spumă-a-mării şi comporta/a, în acest sens, o câtime de „nietzscheanism". Îmi permit să văd aici o condiţie emblematică pentru întreaga generaţie de scriitori şi intelectuali căreia îi aparţine dl. Martin – aceea afirmată odată cu liberalizarea din anii '60. O generaţie care a trăit intens trauma sistemului de educaţie

stalinist. În ciuda aparenţei sale de omogenitate „de oţel" (nu este, etimologic vorbind, „oţelirea" chintesenţa „stalinismului"?) această formă de educaţie reprezenta, prin determinismul ei brutal şi prin logica suprarealistă, o insultă pentru inteligenţă, iar prin caracterul ei paramilitar, agresiv şi menit să stimuleze agresivitatea, o presiune greu de suportat pentru o sensibilitate normală. Rezultatul: un sentiment al anomiei, al promiscuităţii „cosmice". În raport cu acest haos, tinerii cu adevărat inteligenţi şi sensibili ai epocii erau puşi în situaţia de a se *forma* ei înşişi, de a-şi articula un *stil* propriu, care să îi salveze de barbaria amorfă înconjurătoare. Descoperirea libertăţii (şi bucuriei) secrete de a te „face" pe tine însuţi, exprimată în forme expansive şi patetice de Nichita Stănescu sau de domnii Nicolae Breban şi Matei Călinescu (în cazul celui din urmă, am în minte *Viaţa* şi *opiniile lui Zacharias Lichter*, carte de un misticism narcisiac „flamboaiant") se traduce la dl. Martin printr-o „estetică morală", bazată în primul rând pe o economie a tăcerilor.

Întâlnirea cu profesorul Martin însemna, aşadar, experienţa unei veritabile poetici a existenţei. Domnia-sa ilustra, în mod implicit, principiul, sacrosanct în teoria literară românească a epocii, al irelevanţei estetice a distincţiei dintre formă şi fond. Această implicare existenţială în căutarea stilului îţi dădea senzaţia „fizică" a fuziunii dintre aspectul şi substanţa ideilor. Îţi transmitea un mesaj cu privire la experienţa iniţiatică de redescoperire a Formei care transforma anii '60 într-un fel de neo-neolitic – (re) naşterea civilizaţiei, prin (re) descoperirea abstracţiunilor morfologice şi (re) investirea lor cu un caracter sacru. Dar, pe de altă parte, dincolo de contextul istoric, îţi oferea experienţa poetică a mediului-confundat-cu-mesajul sub forma unui mod de a fi. Autoreferenţialitatea, care, adeseori, în poezie, suna/a artificial şi silit, putea/ poate fi regăsită sub specia firescului în maniera domnului Martin de a se comporta în ocaziile vieţii obişnuite.

În combinaţia de simplitate şi complexitate care alcătuia/alcătuieşte stilul „îndrumătorului", fiecare putea găsi o altă faţetă la care să se raporteze, în funcţie de propriile priorităţi. Există, de exemplu, un Mircea Martin pe care relaţia personală cu unii dintre „intimii" lui Jean-Jacques Rousseau, precum Marcel Raymond şi Jean Starobiński, pare să-l fi contaminat iremediabil cu morbul reveriei. Aceasta este latura pe care i-o cunoşteau cel mai bine şi la care se raportau colegi ai noştri precum domnii Andrei Damian şi Sergiu

Ştefănescu, însufleţiţi de ideea unei resurecţii a lirismului care s-ar fi impus, după ironismul „cinic" al Generaţiei '80. Pe de altă parte, există un Mircea Martin pe care repulsia organică faţă de amorf, de promiscuu, de insalubru, de „mlăştinos" îl făcea să rezoneze la viziunea sarcastică şi apocaliptică a unei societăţi româneşti împinse în masă în sfera suburbanităţii şi în condiţia „kitsch-ului metafizic" şi „apocaliptic", care se desprindea din poezia lui Cristian Popescu. Nu în ultimul rând, există un Mircea Martin partizan, cum spuneam mai sus, al *autenticităţii* manifestărilor conştiinţei, fenomenolog prin formaţie dar şi, probabil, prin vocaţie, sensibilizat de experimentele în domeniul „concreteţei" şi „biografismului" practicate de Simona Popescu, de Marius Oprea, de Andrei Bodiu sau de mine.

„Stilul" era cel ce îi permitea profesorului Martin să rămână, cu eleganţă, el însuşi în toate aceste ipostaze, dându-i fiecăruia dintre noi sentimentul unei (ca să folosim din nou unul dintre conceptele sale preferate) *identificări* şi trezind speranţa unei complicităţi secrete. Fiecare avea, probabil, impresia că a atins punctul sensibil al „îndrumătorului" şi că se bucură de aprecierea preferenţială a acestuia, şi tocmai acest sentiment, deopotrivă fals şi adevărat, motiva oameni foarte diferiţi, care voiau de la poezie lucruri foarte diferite, care rareori găseau un limbaj comun când erau lăsaţi „singuri", care aveau valori intelectuale şi morale diferite să se reunească săptămânal în conclav, pentru a se asculta unii pe alţii, în acest fel, prezenţa domnului Martin la şedinţele cenaclului devenea de o importanţă vitală – lucru care nu s-ar fi întâmplat dacă relaţiile dintre cenacliştii propriu-zişi ar fi fost unele de încredere şi comunicare, dacă ei ar fi fost capabili să încheie singuri un contract „republican" care să scoată din joc „monarhul".

Dar nu cred că dl. Martin şi-a dorit o asemenea hegemenonie, tot aşa cum nu cred că încurajarea succesivă a diferitelor „facţiuni" ale cenaclului ar fi dovada unor lecturi de dinainte de culcare din *Principele* lui Machiavelli. Eu însumi l-am învinuit nu o dată pe dl. Martin că nu făcea politică (literară, şi nu numai), că nu miza în mod explicit pe o anumită direcţie estetică (dar şi intelectuală şi morală), că nu făcea distincţii valorice între tendinţele şi autorii care se manifestau în cenaclu. Acum înţeleg că nu proceda astfel pentru că *Universitas* reprezenta pentru domnia-sa nu o strategie de a impune un „ceva" în spaţiul public (în orice caz, nu în primul rând), ci, mai degrabă,

experienţa interioară a diversităţii, a propriei diversităţi, în raport cu mai multe experimente poetice „deschise", (aflate, adică, în desfăşurare), faţă de care resimţea curiozitate/afinitate. Poate mai mult ca pentru oricine altcineva, pentru Mircea Martin cenaclul a funcţionat ca *autodescoperire*. şi aş fi realmente curios să aflu dacă domnia-sa simte că această sacrificarezignorare/neglijare a „omului public" i-a adus, în compensaţie, satisfacţiile aşteptate.

MIRCEA MARTIN
CENACLUL CA FORMĂ DE SPIRIT
Despre descoperirea de sine
„Werde, was du bist!"
Nietzsche şi alţii

Urcam în fiecare seară de vineri trei etaje foarte înalte spre o încăpere în care vara era căldură mare şi aer stătător iar iarna un frig absolut; şi coboram, de obicei, pe întuneric pentru că, de obicei, după ora închiderii, cu un sentiment de autonemulţumire, totuşi întremător. Nu reuşiserăm să spunem tot ce voisem şi mai erau încă atâtea de spus.

Speram că dictatura va cădea, dar nu eram prea convinşi că vom mai apuca acel moment şi nici nu ne imaginam viitorul mai departe de pragul luminos al schimbării. Schimbarea s-a produs şi lumea aceea a căzut vertiginos într-un trecut ce ni se pare tot mai neverosimil.

Dincolo sau, mai bine zis, de împrejurări şi întâmplări, rămân oamenii, figurile lor întipărite mai clar sau mai slab în memoria mea. Ispita evocării şi caracterizării fiecăruia dintre tinerii mei colegi de cenaclu – sau măcar a celor mai bine cunoscuţi – este mare. Nu-i voi ceda însă fiindcă aş ocupa prea multe din paginile acestei cărţi. Numai dacă mă gândesc la Cristi Popescu, la blândeţea „daimonului" său, la slăbiciunile şi la puterea lui, la suferinţa pe care încerca s-o ascundă şi pe care îşi îngăduia – prea des – s-o neglijeze, la înclinaţiile sale autodistructive, la acel fel de maledicţie ce plutea deasupra capului său ca un semn electiv…

În loc de portrete, voi reaminti mai degrabă câteva principii. Unele dintre ele constat că le-am formulat deja în diverse texte scrise la început, în anii '80: aproximam acolo ce se poate aştepta de la un cenaclu şi de la un îndrumător sau mentor.

O mare parte din literatura secolului al XX-lea este o literatură programatică. În mai mare sau mai mică măsura, scriitorul modern

este un scriitor anticipat. Am purtat numeroase discuţii la *Universitas* cu privire la conştiinţa poetică şi la necesitatea ei. Dar am insistat întotdeauna asupra faptului că manifestările ei – cu excepţia, desigur, a manifestelor, a textelor teoretice – trebuie să fie *implicită*.

Principiul de bază al acţiunii mele „îndrumătoare" a fost acela de a asista, de a „moşi" descoperirea de sine a celor aflaţi la început de drum, de a-i ajuta să devină ceea ce erau. Mi-au plăcut întotdeauna artiştii genuini cu sine înşişi; am încercat să fac ceea ce a depins de mine pentru ca tinerii din jurul meu să-şi cultive calităţile, nu particularităţile. Am ţinut şi la un principiu de *coerenţă* – a textului şi a persoanei autorului ca autor.

Principii depăşite, „moderniste", mi se poate replica şi nu fără îndreptăţire. Mi s-au părut şi mi se par, totuşi, utile şi în faţa diversităţii textelor postmoderniste şi a incongruenţei lor naturale: măcar ca reper al unei confruntări inevitabile. Nu, n-am fost deloc potrivnic postmodernismelor, am „gustat" această literatură, am şi discutat-o cu mult interes atât în cenaclu, cât şi la cursurile şi seminariile mele.

N-am avut niciun fel de controverse cu cenacliştii „mei" pe teme postmoderne. Ne-am aflat însă uneori în contradicţie în privinţa rolului şi valorii reprezentanţilor generaţiei şaizeciste (nu i-am convins, dar nici ei pe mine). Optica noastră diferea uneori şi în legătură cu optzeciştii. Având o acută conştiinţă a noutăţii textelor lor sau poate pur şi simplu dintr-o impacienţă a autoafirmării, unii au vorbit în cenaclu despre „postlunedism" şi despre o retorică optzecistă „deja oficializată". Remarcând caracterul concurenţial al acestei viziuni am încercat să le inculc tinerilor mei prieteni ideea unei *continuităţi* necesare, a unei continuităţi a valorilor, dincolo de sacadarea generaţiilor.

Noţiunea de cenaclu e foarte aproape de aceea de „sectă". Vom fi fost noi o sectă prin exiguitatea locului pe care-l ocupam, dar am ţinut să rămânem *open minded*, deschişi.

În timp, un cenaclu poate deveni o „familie de spirite". Prin atmosfera care se încheagă la un moment dat, prin ceea ce se înţelege fără să mai fie rostit, printr-o impregnare colectivă de natură mai mult muzicală decât intelectuală. Am avut impresia că în anumite, rare, momente, *Universitas* a fost aşa ceva. Din perspectiva de acum, o asemenea ipoteză îmi apare ca o iluzie. Cu riscul de a mă iluziona în

continuare, vreau să cred că un „spirit" al cenaclului *Universitas* se va fi constituit şi va fi rămas cel puţin în conştiinţa unora dintre membrii săi.

Citind amintirile colegelor şi colegilor mei de cenaclu, descopăr că au existat între noi probleme de comunicare. Mie mi s-a părut că am comunicat nestânjeniţi de vreo distanţă instituţională ori barieră psihologică. Descopăr, citindu-le amintirile şi impresiile că unora le-am părut distant şi chiar arogant (!) şi totuşi, cred că am fost atent cu fiecare în parte, eram preocupat de soarta lor, nemaivorbind de faptul că am ieşit de multe ori împreună la o bere, că unii dintre ei m-au vizitat şi acasă, la unii am fost eu în vizită etc. Aşa voi fi fost dacă spun ei, unii dintre ei, deşi n-am vrut niciun moment să mă aşez deasupra lor, ci să fiu *alături*, astfel încât un dialog autentic să devină posibil. De fapt, sunt convins că acest dialog a existat, dacă nu cu fiecare în mod distinct şi personal, măcar cu toţi laolaltă. Indiferent însă de ce cred şi simt eu, ei scriu atât de bine şi de convingător încât nu-mi rămâne decât să mă recunosc ori să mă înclin în faţa verosimilităţii portretului pe care mi-l pun în faţă.

Boema

Literatura şi tinereţea sfârşesc adesea în boemă; oricum, între ele funcţionează o puternică atracţie reciprocă. E nevoie de multă ambiţie spre a ieşi din cercul vicios al delăsării vesele sau triste, dar întotdeauna orgolioase, la care invită boema îndeosebi pe începători (deşi nu doar pe ei).

Boema literară prelungeşte şi întreţine revolta adolescentină mult dincolo de limitele socialmente îngăduite. Iar într-un regim totalitar, constrângerile sociale se exercită mai devreme şi sunt, desigur, mult mai puternice, mai eficiente. Sub orice regim, boema se bucura de prestigiul pe care i-l conferă nonconformismul, dar sub dictatura ea îşi descoperă virtuţi subversive, unele dintre acestea chiar nescontate.

Indicaţii spre boemă au existat la *Universitas*: unii dintre membrii de bază au practicat-o cu hotărâre şi ardoare. Totuşi, boema lor nu seamănă cu aceea a „veteranilor" Casei Scriitorilor – şi nici cu aceea – mai liberă de nevoi materiale, a optzeciştilor. Era mult mai austeră şi mai tristă; cum putea fi altfel în cazul lui Cristi Popescu, de pildă, obligat să se angajeze ca paznic de noapte (la Observatorul astronomic şi în alte locuri) spre a-şi întreţine familia şi o studenţie

prelungită, sau în acela al lui Ioan Es. Pop, evadat din marasmul izolării provinciale într-un Bucureşti al şantierelor şi al căminelor de nefamilişti?!

Şi dacă e să-mi amintesc ce-mi povesteau ei şi alţi colegi ai lor, o bună parte din nopţile lor „pierdute" se petreceau în lecturi şi discuţii, bineînţeles stimulate de a alcooluri, cafele şi vrafuri de ţigări. Marginalitatea acestei boeme era una reală, asumată, nicidecum o aşteptare a unor ocazii de promovare pe scara socială prin răspunsul abil şi cinic la anumite „comenzi", în condiţiile în care obstacole tot mai ferme se ridicau în calea debuturilor, pe fondul dificultăţilor tot mai mari de inserţie socială în absenţa compromisului, excluderea celor mai tineri creatori a însemnat, în anii '80, şi o autoexcludere. Fără gesturi de împotrivire sau de revoltă asumate ca atare, dar şi fără nonconformisme ce se dovedeau a fi doar subversivităţi de cafenea – dacă nu, infinit mai rău, provocări ordonate din partea ocultă a Puterii –, au supravieţuit împreună, rămânând în afara jocurilor unui regim opresiv. Desigur, nu şi în afara atenţiei acestuia.

M-aş opri doar o clipă asupra ideii, atât de intens valorizate la o anumită vârstă, a *nonconformismului*. Tinerii sunt predispuşi la nonconformism, iar atmosfera generală, opresivă, a anilor '80 nu făcea decât să-i întărite mai mult. Privind lucrurile din perspectiva zilelor noastre, impresia dominantă rămâne aceea că aproape totul era interzis! Astăzi pare incredibil ca un poem de un erotism mai pronunţat să nu aibă nicio şansă de publicare şi, mai mult, să fie considerat chiar nociv. Ei bine, pe atunci aşa se gândea şi se proceda oficial.

Ieşirile într-un decor erotic au fost mai degrabă rare la *Universitas*, cel care excela în asemenea exhibiţii era Doru Mareş, venit de la *Cenaclu de luni*. Recunosc n-am apreciat acest tip de nonconformism pentru că mi se părea un fel de tir cu gloanţe oarbe, gloanţe care riscau să producă însă aproape aceleaşi efecte ca şi cele adevărate în faţa autorităţilor. Înţelegeam să-mi asum riscul lecturii unor poeme *tari* – din punct de vedere social-politic şi literar – precum şi pe cel al discuţiilor aferente –, ca în cazul Marianei Marin, de pildă, însă nu-mi convenea să intru, să intrăm în atenţia diverselor „organe" pentru astfel de „libertăţi".

În genere, transgresiunile care nu erau decât represiuni, „îndrăznelile" lipsite de consecinţe estetice, spontaneităţile necultivate

s-au lovit de rezerva mea descurajatoare.

Am încurajat însă – nu prin îndemnuri, căci ar fi fost riscant şi prompt reprimabil, nici prin admonestări, căci n-a fost nevoie, ci prin recurenţa unor aprecieri indirecte – refuzul conformismului politic.

Trăiam, evident, cu toţii, pe atunci, sub zodia conformismului, câtă vreme nu protestam, nu reacţionam explicit împotriva regimului, ba chiar profitam de cadrul – oricât de restrâns şi constrâns – oferit de acesta. Dar, fără prea multe vorbe, mai degrabă prin priviri, zâmbete şi subînţelegeri, am stabilit între noi un fel de pact de neaservire, de execrare a compromisurilor, a gesturilor omagiale ca preţ al afirmării politice. Erau gesturi pe care nu numai că nu le făceam, dar nici nu le concepeam. Nu e greu de imaginat cum îi priveam pe cei care, dornici de promovare ori obligaţi de funcţiile înalte în care fuseseră promovaţi, comiteau tot felul de adeziuni şi plecăciuni.

Aşa se face că textele publicate de cei de la *Universitas* – nu altundeva decât în revistele studenţeşti, din Bucureşti şi din provincie – au putut fi reluate, după 1989, fără alte corecturi decât, eventual, stilistice. Deşi acele texte (poeme, poze, articole) erau „văzute", controlate de mai multe instanţe, ultima fiind tovarăşa Clătici de la Centrul Universitar de partid, n-au conţinut elogii la adresa regimului şi nici a Conducătorului iubit.

Dacă o poezie sau o proză nu „trecea", nu era aprobată, erau înlocuite cu altele, dar modificările „sugerate", nu erau, de regulă, acceptate. O dată am şi marcat absenţa ordonată a unui poem, „scoaterea" lui din pagina de revistă, printr-un truc de o perfidă ingenuitate: în locul unui poem cenzurat din ciclul *Familia Popescu* a lui Cristi Popescu, au apărut sub titlul *Dana Popescu* pe pagina rămasă albă, următoarele cuvinte: „poemul despre sora mea Dana este singurul absent". Mod de a respecta interdicţia şi, în acelaşi timp, de a o arăta cu degetul, dejucând-o astfel. Mica stratagemă ne-a dat multă vreme motive de satisfacţie colectivă. Căci pentru realizarea ei a fost nevoie de o complicitate mai largă şi, cu deosebire, de aceea a lui Paul Nancă, redactorul-şef al revistei, apropiat de gruparea *Universitas*. Retrăiesc sentimentul de jenă şi iritare care m-a cuprins când, convocat la o şedinţă la Centrul Universitar, ni s-a comunicat decizia ca revista studenţilor din Universitatea Bucureşti să se numească „Universitatea comunistă", iar revista Centrului Universitar să poarte numele de „Convingeri comuniste". Era un mod de a sublinia încă mai

apăsat orientarea politică obligatorie şi de a descuraja din pornire orice fel de abateri de la „linia" Partidului. Deşi atmosfera era tensionată pentru că indicaţia venise de „sus", mi-am luat inima în dinţi, cum se zice, şi am întrebat dacă adeziunea studenţilor la politica PCR se probează prin astfel de titluri „pompieristice" care amintesc de anii '50. Nimeni de la prezidiu nu mi-a răspuns la întrebare şi nici nu m-a admonestat centru intervenţie, dar noile denumiri au rămas ca atare şi politizarea revistelor studenţeşti s-a accentuat. Am avut o tresărire de bucurie când l-am auzit prima dată pe Horia Gârbea spunând „Coco" în loc de „Convingeri comuniste". Era un fel de reapropiere, de domesticire a publicaţiei prin infantilizarea şi descărcarea – cel puţin simbolică – de povara ideologiei. Era ca şi cum i-ar fi spus „Babe" sau „Bubico". Acronismul dimi… şi demotivant mi s-a părut infinit mai suportabil, chiar simpatic.

Fie şi sub aceste auspicii, mai convingătoare, cenacliştii „nu" şi-au văzut de treabă şi au publicat literatură sau eseuri fără să dramatizeze prea mult situaţia nou creată.

Fiecare nouă apariţie din colecţia „Cartea cea mai mică" era resimţită ca o victorie a grupului în ansamblu. Chiar şi cei care nu publicaseră încă nimic participau la asemenea momente ce treceau dincolo de invidie. Deşi formatul „cărţii" era minuscul şi tirajul redus (astăzi ar putea să pară impresionant!), litera tipărită întreţinea încă o speranţă speriată parcă de propria-i inadecvare. În ciuda atâtor diferenţe şi divergenţe între indivizii şi grupusculele dinlăuntrul cenaclului, funcţiona, totuşi, între membrii lui, un fel de solidaritate. Ne simţeam marginalizaţi, izolaţi, supravegheaţi. Dar ştiam că niciunul nu va fi „recuperat" oficial fără să-şi atragă dispreţul celorlalţi. Constituiam un fel de „salon al refuzaţilor", nemulţumiţi şi, în acelaşi timp, mândri de statutul nostru. Cenaclurile de dinaintea noastră, „lunediştii", şi, „junimiştii" apucaseră să-şi tipărească nu numai volumele personale de debut, dar chiar şi pe cele colective, reprezentative. La jumătatea deceniului al nouălea, asemenea performanţe păreau tot mai inaccesibile. Faima, vorba paşoptistului, „nu (mai) avea trâmbiţe pentru noi". Atmosfera generală, nu doar cea literară, era mohorâtă, trăiam într-o aşteptare confuză, ne încălzeam la un foc mocnit. Publicarea unui volum de autor părea un ţărm tot mai îndepărtat, ieşirile în public erau restrânse şi sever controlate. Nu mai era loc pentru gesturi spectaculoase şi mondenităţi. Ucenicia literară a

nouăzeciştilor s-a petrecut în condiţii cu totul neprielnice, sub o teroare vagă, însă omniprezentă.

Arhivă sentimentală

Nu existau computere pe vremea aceea, textele se transmiteau şi se stocau numai pe hârtie, o hârtie de proastă calitate, uşor degradabilă, totuşi, de bine de rău, rezistentă până azi. La baza a doua din corpurile bibliotecii mele s-a adunat o arhivă a cenaclului pe care o răscolesc acum în căutare… În căutare de ce? N-aş vrea să dau mai târziu peste texte pe care să regret că nu le-am introdus în cartea de faţă.

Deşi mi-am propus o inspecţie de o oră – două, s-a făcut seară şi sunt departe de a fi pus mâna şi privirea peste tot. Operaţiunea se dovedeşte a fi mai complicată decât părea la început pentru că, în loc să răsfoiesc rapid şi să trec mai departe, mă trezesc citind şi chiar recitind… Recunosc o bună parte din texte, însă recunoaşterea mă trimite, firesc şi irepresibil, la cunoaşterea *de atunci*, la prima lectură şi la împrejurările ei. Recad astfel într-un trecut comun, de fapt în propriul trecut, mă las, de bunăvoie până la urmă, nostalgizat.

Inventarul, fie şi selectiv (cum altfel?) al acestor „materiale" de care de peste douăzeci de ani n-am reuşit să mă descotorosesc (cititorii nu vor rata, sper, antifraza), mi se pare că spune ceva despre mentalităţile epocii, despre preocupările studenţilor-scriitori de atunci şi despre raporturile mele cu ei.

E vorba de texte dactilografiate, dar şi de manuscrise, de viitoare cărţi aflate încă în faze de lucru, de volume ce trebuiau să apară şi n-au mai apărut, de cicluri şi titluri disparate etc. E vorba şi de cărţi, deşi locul cărţilor este în altă parte; de cărticele, mai exact. Am în faţă colecţia intitulată ingenios şi ataşant „Cartea cea mai mică" a revistei intitulate (oribil – chiar şi pentru vremea aceea!) „Convingeri comuniste", colecţie iniţiată şi îngrijită de Paul Nancă. Aceste pagini-lilliput conţin debuturile absolute ale unor importanţi scriitori contemporani. Mă întreb dacă există vreo bibliotecă la noi în care să poată fi consultate. Recitesc dedicaţiile migălite ale autorilor: încerc să le cred autentice.

Iată şi dosarul pe a cărui copertă scrie „Universitas 90", titlul volumului colectiv ce urma să apară în anul 1990 la Cartea Românească. Pe copertă e menţionată şi data predării lui (3 IVII.89) şi, sub numele şi numărul meu de telefon, data discuţiei programate de

Florin Mugur (al cărui scris tremurat îl recunosc nu fără emoţie) după propria-i lectură: 23 oct. 1989. Între coperţile dosarului au rămas puţine poeme şi eseuri, pe cele mai multe le-am extras spre a compune antologia de acum. Regăsesc *Sturion*, amplul poem al lui Caius Dobrescu, un ciclu de poeme al Nicoletei Pavel, un altul al Dianei Manole. Proza cenaclului este, în schimb, consistent reprezentată: Daniel Bănulescu – *Ceramistul*, Marian Ilea – *Nedreptatea*, Cătălin Ţârlea – *Clemente*, Răzvan Petrescu – *Destăinuirile hingherului*, Bogdan Teodorescu – *O zi din viaţa lui Paraschiv Cornea*, *Tabloul* de Ara şeptilici, alte două proze de Andreea Pora, trei schiţe de Andreea Stoie.

Mai dau şi peste un set de poeme bătute la maşină pe foi subţiri, îngălbenite, cu antetul „întreprinderii de utilaj petrolier şi reparaţii Teleajen – Ploieşti", locul unde lucra, în anii optzeci, autorul acelor poeme, inginerul Lucian Vasilescu. Un alt dosar doldora de file, conţine poezii ale lui Radu Ruba. Prinse în agrafe uşor ruginite, grupaje de poeme semnate de David Ioachim, Nicoleta Pavel, Andrei Damian. Văd că tot aici am pus într-un dosar special (de provenienţă străină!) *Georgicele* lui Cărtărescu şi *Lecţiile de franceză ale profesorului* M (uşina) în versiune dactilografiată.

Poemele lui Cristi Popescu le găsesc risipite în mai multe locuri, noroc că a avut el grijă să le prindă în capse dispuse pe verticală, formând astfel un fel de cotor: *Filmul artistic*, reprodus şi în antologie, un ciclu de *Psalmi ai lui Popescu*, închinaţi, pe rând, *Circului*, *Picturii*, *Autoportretului*, *Muzicii*, *Teatrului*, *Marii publicităţi* şi, din nou, *Circului*; *în* fine, în manuscris, patru fragmente din poemul la *tov*. *Popescu în mahala*. Cristi prefera să-şi transcrie poemele de mână, de mai multe ori, îndreptând, tăind, adăugând; îi plăcea să le aşeze în pagină aşa cum voia, aşa cum simţea el că e bine. Şi le data conştiincios. Acestea patru de pildă, sunt scrise între mai iulie 1989 şi sunt de o teribilă subversivitate (Desigur, subversiv pentru epoca aceea. E foarte posibil ca, astăzi, un tânăr să citească aceste versuri şi să dea din umeri…)! Iată, aproape la întâmplare, câteva rânduri: „Pe orice stradă, la numerele cu soţ vor sta numai Popeştii şi vizavi: Ioneştii. Linişte!… Ordine!… Disciplină!! Nu înţelegem nimic, asta e!… Uite-aşa, ar trebui dat un Decret…"

Scria cu litere mari, rotunjite, extrem de atent să marcheze orice fonetism mai special, orice semn de punctuaţie. Cred că, singur fiind, îşi citea poemele cu voce tare. Era, oricum, unul dintre puţinii

cenacliști al căror mod de a rosti versurile intensifica efectele în loc să le scadă. Citea cu o plăcere neascunsă, cu poftă chiar, pe un ton șăgalnic, ușor autoironie, arborând o privire mirată, parcă, de propria-i năstrușnicie.

Auditorul era, în același timp, fermecat și convins.

Ce mai păstrez eu în bibliotecă? Manuscrisele a două piese de Horia Gâbea – *Pescărușul din livada cu vișini* și *Bolnavul încercuit*, șase proze de Cătălin Ţârlea, un volum gata de tipar *AEGYSSUS sau Orașul îngerilor*, de Augustin Ioan și multe alte texte nesemnate, ai căror autori mi se par acum greu de identificat. Răsfoiesc volumul de versuri cu titlul *Autobiografie* al lui Marius Oprea, care urma să apară la editura Litera în 1989 și să coste 300 Lei (așa scrie pe coperta dosarului); deși mi-am propus doar să-l răsfoiesc, îl reiau de la început cu încântare. Mare păcat că Marius nu s-a ținut de poezie! îi înțeleg însă foarte bine opțiunile de acum.

Un raft întreg e burdușit cu eseuri și comentarii critice. Le-am așezat aici spre a le diferenția de alte lucrări de seminar sau de licență remarcabile. Descopăr aici un mic studiu intitulat *Eminescu și publicul epocii sale*, de Iulian Costache – probabil „sâmburele" viitoarei sale sinteze, un *Itinerar posibil de la Mancha la Macondo* aparținând lui Radu Ruba, o analiză la *Sărmanul Dionis* semnată de Tatiana Niculescu, eseuri și recenzii semnate de Roxana Iordache și de Oliviu Vlădulescu. Mai găsesc și o lucrare de seminar: *Strategie narativă și ironie în nuvela Tonio Kroeger* de Traian Ungureanu, anul III, grupa 472.

Într-un dosar cu file colorate – galbene-verzui – foarte rare pe atunci – lucrări ale lui Romulus Bucur pe teme extrem-orientale. Una dintre ele are un titlu impozant: *Raportul sintagmatic-paradigmatic în poezia medievală japoneză*. Tot aici dau peste lucrarea de licență a lui Mircea Cărtărescu despre Eminescu și de prima versiune a *Aisbergului poeziei moderne* de Gheorghe Crăciun, versiune cu zece ani anterioară celei finale care a servit și drept teză de doctorat.

Nu toate manuscrisele de pe rafturi au legătură cu cenaclul. Multe vin din alte direcții, de la Reșița în primul rând, orașul meu natal, cu destui poeți autentici, de n-ar fi să-l pomenesc decât pe regretatul Ion Chichere, nouăzecist și el. Nu mă voi opri asupra lor. Țin să semnalez, totuși, prezența poemelor trimise în 1985 de un om despre care aș fi spus că e unul obișnuit, dacă n-ar fi fost talentat. Gheorghe Chițimuș, funcționar din Bacău. Un om talentat și persecutat numai

pentru că scria poezii, poezii care nu erau pe gustul oficialităţilor, în disperare de cauză, a trimis poemele sale mai multor critici cunoscuţi ca să obţină de la ei o confirmare şi o încurajare. Nu i-au răspuns decât doi, celălalt este Gheorghe Grigurcu. Recitind din scrisoarea de mulţumire, mă cuprind şi acum fiori. Prin ce fel de vremuri am trecut! Cu indiferenţă, cu un fel de voioşie, cu inconştienţă supravieţuitoare.

Cercetarea aceasta prin arhiva personală mi-a adus şi o surpriză. Prin 1986 sau 87, înainte de plecarea definitivă în Israel, Raluca Brancomir (fiica Elenei Tacciu) mi-a făcut o vizită şi mi-a încredinţat un dosar cu toate poeziile ei, publicate, dactilografiate, şi, cele mai multe, scrise de mână. Dorea să se despartă de propria poezie, de poezia în limba română, de poezie în genere? Spera să revină cândva? Nu mi-a dat explicaţii, am mai comunicat apoi în timp prin intermediari, apoi, cum se întâmplă, filmul s-a rupt. De peste cincisprezece ani nu mai ştiu nimic de soarta ei. Îi recitesc acum poeziile şi îmi pare rău că – neavând cum să-i cer acordul – nu pot alege câteva pentru antologia noastră. Am acelaşi regret în privinţa poemelor Nicoletei Pavel şi ale Dianei Manole.

Surpriza a fost însă aceea de a descoperi printre plicurile din cuprinsul dosarului unul care conţinea, pe lângă scrisori olografe ale lui Mircea Ciobanu, prieten de familie, două bileţele de câte un sfert de pagină adresate tinerei debutante care era, în 1980, Raluca Brancomir. Îmi asum indiscreţia de a le publica pentru că mi se par de o eleganţă şi de o nobleţe care s-ar cuveni să servească drept exemplu. Iată cât de ceremonios şi de tandru putea fi poetul (şi redactorul) Mircea Ciobanu, cât de respectuos cu un începător: „Eu, domnişoară Raluca Brancomir, prea multe lucruri n-am a vă mai spune despre vicleniile poeziei. Ceea ce ştiţi dumneavoastră acum este de-ajuns ca să vă călăuzească în singurătatea umbletului pe jos, „cu puterile neajutate, nici de taurul, nici de vulturul… „Acum abia (adică la timp) a venit şi ceasul tiparului la revistă şi dacă sfaturi prea multe nu vă mai pot da despre cuvinte, pot în schimb să mă pun chezăşie pentru un debut. (…) Mircea Ciobanu, în sfânta zi a înălţării, 1982”.

Şi iată ce sfaturi îi dădea în scris cu doi ani mai devreme: „Nu mai povesti. Atenţie la verbe. Poetul nu este o căruţă de Brăila, bună să adoarmă cu – egal – păcănitul roţilor ei. Cel mai convingător timp: Prezentul. Adu-ţi aminte de tine. Ai ochi, urechi, nări, degete – foloseşte toate aceste daruri chiar şi când te preschimbi într-un

povestitor! Fii, deci, subiectivă până-n vârful unghiilor. Evită simetriile (caută cu ochii, după ce ai scris, la capetele din dreapta şi din stânga ale versurilor). Luptă împotriva ta; împotriva frazelor „dăscăleşti", căci nu eşti dăscăliţă, ci poetă". 30 apr. 1980, Mircea Ciobanu.

Neavând relaţii foarte apropiate cu Mircea Ciobanu, nu l-am invitat la reuniunile cenaclului. Iată însă că, într-un mod indirect şi subtil, el a fost, totuşi, prezent.

Despre paternalism şi civism

Nu-mi pot îngădui să comentez toate contribuţiile celorlalţi coautori ai volumului spre a mi le putea asuma în întregime. De altfel, într-un regim de libertate deplină, cum a fost acesta, al compunerii volumului de faţă, cum s-ar putea corecta sau nuanţa unele amintiri ori judecăţi personale în alt fel decât tot prin amintiri şi judecăţi personale?

Întrucât amintirile lui Caius Dobrescu se focalizează asupra rolului meu în cadrul cenaclului *Universitas* şi, subsumându-se unei singure teme – paternalismul –, deschid o discuţie cu caracter general, voi întârzia asupra lor, convins că acest dialog la distanţă va fi edificator din mai multe puncte de vedere. Mai înainte de orice, ţin să-i mulţumesc lui Caius Dobrescu pentru generoasele aprecieri la adresa mea şi pentru analiza lui, de o acută şi sceptică luciditate.

A porni în discuţia despre paternalism (al meu sau al altora) de la scurta prezentare făcută de mine cărţii sale de debut (*Modernitatea ultimă*, Univers, 1998), mi se pare deja a lua o pistă greşită. De ce? Dincolo de faptul că nu are legătură cu cenaclul *Universitas*, situaţia descrisă este prea specială spre a servi unei demonstraţii cu caracter general. Caius Dobrescu însuşi se simte obligat să facă nuanţări care diminuează serios exemplaritatea cazului. E nevoit, mai întâi să adopte – fie şi parţial – punctul de vedere al unui prieten care şi-a făcut studiile în America (mai precis în Hawaii). O fi fiind America „cea mai mare putere a lumii" (inclusiv în domeniul academic), dar nu cred că tipul universitar american de recomandare ar trebui să ne servească drept model. Am stat şi eu câteva luni într-o universitate americană şi, printre altele, am văzut cum sunt concepute aceste recomandări: către o altă universitate, către o editură, către o instituţie oarecare. Ele sunt elogii neîntrerupte de vreo rezervă. Mă întreb cum mai pot alege cei care le judecă, cum se mai pot descurca printre atâtea superlative nedrămuite?

Dar asta e problema lor şi concepţia lor. În tradiţia europeană şi în cea românească, preţuirea cuiva este posibilă şi este considerată autentică şi dacă include obiecţii, rezerve, etc. Bine ar fi să rămână aşa!

Revenind la cazul nostru, dacă nu îl considerăm pe Caius Dobrescu „suficient de matur şi de articulat" nu îi acordăm premiul de debut şi nu îl publicăm la Editura Univers. Prezentarea semnată de mine pe coperta a IV-a a acelui volum nu are niciun „aer superior", fie el şi „discret", ea marchează poziţia mea (nici superioară, nici inferioară) faţă de poziţia autorului a cărui „autonomie de gândire" am înţeles să o respect, necerându-i – şi nici măcar sugerându-i să modifice pasajele cu care eu nu eram de acord, pentru că, din punctul meu de vedere, conţineau – nu afirmaţii „inconfortabile" pentru mine sau pentru alţii – ci, interpretări tendenţioase şi simplificatoare (în subtilitatea lor!) precum cele referitoare la aşa numite „transferuri magice de putere".

Nu e aici locul unei analize pe text, după cum nu era nici în prezentarea de pe copertă unde atributul de „nedrepte", aplicat unora dintre consideraţiile sale, reprezenta un mod delicat şi eufemistic de a sublinia, totuşi, rezervele – la care, sper, aveam dreptul ca editor. Prin urmare, dinspre mine, niciun fel de „patronare" sau de „paternalism". Cred că e vorba, mai degrabă, de o susceptibilitate (indusă) a lui Caius Dobrescu însuşi. Ajungând acum la cenaclu şi la paternalismul legat de el, mă simt obligat să fac anumite precizări.

1. Poziţia pe care am acceptat-o şi pe care am încercat s-o asum, aceea de „îndrumător" al Cenaclului, crea în mod *obiectiv* premisele unui anumit paternalism căruia diferenţa de vârstă (apreciabilă) între mine şi ceilalţi cenaclişti îi aducea şi o cauţiune biologică.

2. Tot *obiectiv*, adică independent de voinţa mea sau a altora, era cadrul general, tiparul în care se înscria activitatea Cenaclului, cu subordonările ideologice şi administrative faţă de centre, la rândul lor, ierarhizate; vorbesc despre pecetea paterna-listă pe care „Partidul şi Guvernul" o aplicau asupra întregii societăţi, despre autoritatea străină impusă prin funcţii exercitate de persoane sau de organe special acreditate.

3. În ce mă priveşte am încercat să ies – mai mult instinctiv decât programatic – din aceste tipare. Nu din nonconformism, ci din conformitate cu propria-mi natură, nu spre a mă opune sistemului ultracentralizat şi ultra-autoritar, ci din convingerea intimă că, în

genere, în societate, şi în mod deosebit, în Universitate, autoritatea urmează să ţi-o câştigi şi să ţi-o menţii tot timpul prin prestaţia proprie – intelectuală, pedagogică, morală. Cu atât mai mult în cadrul unui cenaclu literar, adică într-un spaţiu cu personalităţi accentuate, cu susceptibilităţi maxime, cu orgolii ireductibile, spaţiu în care, în plus, judecăţile de valoare sunt teribil de greu formulabile şi uşor contestabile; unde criteriile meritului sunt uneori surprinzătoare şi talentul poate ţâşni uneori din cea mai insuportabilă confuzie intelectuală. La ce mi-ar fi folosit aici chiar şi autoritatea profesorului fluturată ca atare şi lipsită de intuiţia textului şi a contextului?

Nu am apelat vreodată la argumentul vârstei şi al „experienţei" spre a legitima în acest fel o superioritate ori spre a pretinde ultimul cuvânt într-o dezbatere greu decidabilă. Chiar dacă experienţa contează (experienţa lecturii în primul rând), e posibil să n-o poţi invoca pe loc şi în chip oportun. Nu le-am impus cenacliştilor „mei" propriile opinii, opţiuni ori gusturi. Nu le-am impus nici măcar să nu fumeze în timpul şedinţelor de cenaclu, deşi straturile grele de fum, materiale aproape, îmi făceau de-a dreptul rău, ca nefumător convins ce eram (şi sunt).

Am încercat, e drept, să le inculc un anumit respect faţă de *persoane* şi faţă de *texte*, am descurajat „bufele" chiar şi în afara cenaclului, dar toate acestea n-au legătură cu vârstă, căci impertinenţa ori cinismul nu sunt atribute exclusive ale juneţii. Nimeni nu cred că-şi poate aminti de vreun moment în care să fi denigrat vreun autor. Cu atât mai puţin să-l fi bârfit ori zeflemisit. Am avut şi am, recunosc, o reacţie aproape viscerală în faţa unor asemenea atitudini şi, dacă am fost vreodată drastic, am fost în astfel de ocazii, Caius Dobrescu nu mă va contrazice, sunt sigur.

4. N-am considerat nicio clipă cenaclul *Universitas* parohia mea, am respectat opiniile şi opţiunile artistice ale fiecăruia, le-am luat, adică, în serios, Am evitat să creez curente de opinie în favoarea (sau în defavoarea) unei direcţii literare anume; n-am avut „oameni de casă" şi nici discipoli care să-mi îngâne părerile. Am respins ca meschină şi chiar odioasă ideea de a-i manipula în vreun fel sau altul pe unul sau altul dintre membrii Cenaclului, aruncându-i în jocuri care nu erau ale lor – cum s-a mai întâmplat – şi se întâmplă încă – pe la noi; nu i-am plasat pe o tablă de şah cu mutări gândite de mine, nu i-am folosit în vreun interes personal. Nimic mai firesc, de altfel; spun

aceste lucruri doar spre a îndepărta suspiciunea de paternalism parohial pe care o întreţine Caius Dobrescu, nu neapărat cu privire la *Universitas*, dar la tot ce a însemnat cultură alternativă în anii ’80.

5. Nu consider, prin urmare, inevitabil paternalismul parohial şi, în ce mă priveşte, nu cred că l-am practicat. Am privit şi privesc cu multă ironie falsele autorităţi intelectuale, impuse din afară, *atunci* cu mijloace politico-administrative, *acum* cu mijloacele unei publicităţi de loc independente (tot) de politică. Am detestat şi detest spiritul parohial, de clan, de grup, prezenţă endemică şi cronică, din păcate, în societatea românească şi în cultura autohtonă. Ceea ce înseamnă dispreţ faţă de principii – invocate doar ca paravan pentru relaţii de „serviciu contra serviciu” –, confiscare a adevărului, agresivitate primară. Manifestările spiritului parohial probează tocmai lipsa de civism a societăţii româneşti, inclusiv a intelectualilor, a multora dintre ei.

6. Ajungem astfel la spinoasa problemă a *civismului*. „Cenaclul *Universitas* a fost o lecţie de civilitate nu de civism” scrie Caius Dobrescu. Într-adevăr, nimeni n-ar putea pretinde că la *Universitas* s-au depăşit *limitele esteticului* înspre politic şi nici că relaţia între etică, politică şi literatură ar fi fost o temă pusă constant în dezbatere. Totuşi, îmi amintesc bine de cel puţin două lecturi ale Marianei Marin, urmate de discuţii care n-au evitat deloc referirile la prezent (la prezentul socialist) cu implicaţiile politice consecutive. Nici să fi vrut nu puteam să le opresc sau să le deturnez. Şi nici să mă prefac că nu înţeleg despre ce era vorba: m-aş fi compromis în ochii tinerilor, risc mai mare decât acela de a fi pus să dau socoteală în faţa autorităţilor tutelare. Am lăudat-o, de fiecare dată pe autoare, pentru curajul ei, pentru „gravitatea cu care se implica în cotidian”; iar odată am pus în discuţie chiar problema limitelor poeziei.

Ce poate poezia, i-am întrebat pe cei prezenţi, şi ce nu poate? Am citat apoi din Titos Patrikios, eminent poet grec şi militant comunist, exilat sub dictatura coloneilor şi, finalmente, dezamăgit de comunism. Îi ştiam câteva poeme (le-am citat şi la cursuri), l-am şi cunoscut la Bucureşti prin anii ’70 graţie prietenului Victor Ivanovici (care a şi tradus din opera lui). Iată versurile citate pe care le ţin minte şi acum pentru că m-au impresionat de la prima lectură prin simplitatea şi forţa cu care dezumflau gogoaşa ideologică comunistă: „… Care mase, cine s-a gândit vreodată la mase?… „şi „Niciun vers nu

mai răstoarnă azi regimuri". Cele două versuri mi s-au părut semnificative şi potrivite în situaţia dată pentru că, limitând nostalgic eficienţa practică (politică) a poeziei, mobilizau în continuare imaginaţia şi menţineau conştiinţa (poetului, dar şi a receptorului) în alertă.

Desigur, nu era mai mult decât o discuţie teoretică, lipsită de orice îndemn la spargerea cadrelor, a limitelor, nici, cu atât mai puţin, la solidaritate subversivă ori direct protestatară împotriva abuzurilor resimţite din plin de „mase" – ale regimului. Mă simţeam răspunzător (paternalism patent!) – oricât de parţial – de soarta acestor tineri pe care nu puteam să-i încurajez să facă ceea ce eu însumi nu aveam curajul să fac. Şi chiar dacă nu mi-ar fi lipsit acest curaj, m-aş fi gândit mult înainte de a-i îndemna să-mi urmeze exemplul.

Am crezut – cred şi astăzi – că există o demnitate umană, personală ce poate fi păstrată (şi la nevoie, apărată) şi în absenţa unui asemenea curaj. Spun asta nu pentru a mă disocia de cei care l-au avut în anii dictaturii – de la Paul Goma la Doina Cornea –, printre aceştia şi colegii noştri de cenaclu Marius Oprea, Sergiu Ştefănescu, Cristian Popescu şi Caius Dobrescu, ci pentru a marca faptul că ei au mers mai departe, pentru a sublinia nobleţea riscului pe care şi l-au asumat. Noi ceilalţi (printre care mă includ), am rămas la încercarea de a ne fixa pe o poziţie de autenticitate intelectuală şi literară bazată pe o *etică* dedusă dintr-o estetică (mai degrabă decât călăuzind-o).

Discuţii de natură politică în afara cenaclului am purtat cu Radu Ruba şi cu Caius Dobrescu. Nu ştiu dacă vor fi mers „până la capăt", dar nici precaute nu-mi amintesc să fi fost. Despre unele dintre ele vorbeşte Caius Dobrescu însuşi. Discuţii în grup pe teme politice în prelungirea şedinţelor de cenaclu n-am purtat; aceste grupuri se alcătuiau cel mai adesea la întâmplare, mai întotdeauna se nimerea cineva de a cărui confidenţă nu puteam fi sigur. Trăiam, să nu uităm, o perioadă în care astfel de discuţii îţi puteai îngădui doar cu prieteni vechi, din copilărie sau din liceu. N-am lansat niciodată o temă politică în asemenea contexte (decât cel mult aluziv) dintr-o elementară prudenţă care viza, pe lângă siguranţa personală, pe aceea a interlocutorilor şi a cenaclului însuşi.

După ce admite că la *Universitas* „s-au observat în mod constant regulile dialogului liberal", Caius Dobrescu revine şi apreciază că „libertatea discuţiilor de acolo era privită de cei care o practicau – de

mine inclusiv – ca un privilegiu, nu ca un lucru firesc". Mă tem că, aici, excesul de subtilitate conduce la o învârtire pe loc: fireşte că resimţeam dialogul liber purtat în public ca pe o excepţie, ca pe un privilegiu în societatea opresivă în care trăiam. Eram cu toţii conştienţi de faptul că nu puteam susţine un astfel de dialog în altă parte.

Intuiţia lui Caius Dobrescu greşeşte atunci când îi „spune" că eu consideram libertatea discuţiilor din cenaclu ca pe un „privilegiu acordat cu titlu experimental unor juni mai mult sau mai puţin promiţători". Faptul că libertatea îngăduită unui cenaclu studenţesc era mai mare decât, să zicem, aceea îngăduită la Universitate sau într-o fabrică nu ne împiedica pe noi să o folosim din plin şi peste limitele îngăduite. Şi, mai ales, să ne bucurăm de ea ca de ceva firesc. „Îngăduinţa" probează paternalismul Statului şi al Partidului, nicidecum paternalismul meu în relaţie cu cenaclul şi (sau cu cenacliştii), cum sugerează Caius Dobrescu.

7. Problema cu adevărat importantă este însă – de departe – alta. E posibil *civismul* într-o societate totalitară? Se putea manifesta spiritul civic în socialismul real? E de imaginat o conduită civică în totalitarismul comunist altfel decât sub o formă subversivă?

Desigur, dacă nu vom concepe civismul ca dizidentă şi revoltă faţă de un regim opresiv, irespectuos în raport cu libertăţile fundamentale ale individului şi ale omului în genere, atunci acest tip de civism radical este practicabil (înăuntrul respectivului regim) numai cu riscuri majore pe care extrem de puţini cetăţeni sunt (au fost) dispuşi să le asume (la noi încă mai puţini decât aiurea).

Cu riscul (minor, neglijabil) de a trece drept conformist într-o epocă a tuturor libertăţilor, voi susţine că a fost posibil un anumit civism şi sub regimul comunist. Un civism minimal, restrâns la o morală elementară şi la deontologie profesională. Să fii competent la locul de muncă, să-ţi îndeplineşti îndatoririle ce-ţi reveneau, să respecţi munca celorlalţi şi persoana celuilalt, să nu „torni" la şefi sau/şi la „organe", să nu obţii venituri ori avantaje pe căi ilicite; profesor fiind, de pildă, să dai note pe merit şi nu „pe pile", venite de „sus" ori de alături, critic literar fiind, să nu încurajezi impostura ori veleitatea, să disociezi valorile indiferent la „indicaţii" ori presiuni ale vreunui „grup" – toate acestea înseamnă civilitate, dar şi civism. Un medic de circumscripţie sau de spital care îşi trata pacienţii cu competenţă, răbdare şi înţelegere, fără să le pretindă bani, cadouri sau

contraservicii, dădea dovadă de civism. Devotamentul său era unul dedicat sănătăţii concetăţenilor săi, nu „sistemului", deşi contribuia astfel implicit la consolidarea acestuia.

Dacă civismul presupune respect pentru *persoana celuilalt* şi pentru *comunitate*, nu pentru regimul politic şi reprezentanţii săi, atunci acest civism a fost posibil îi a fost practicat de unii – nu mulţi – şi în timpul comunismului. Dificultatea practicării lui atunci se datora nu numai slăbiciunilor individuale, ci faptului că instituţiile comuniste descurajau spiritul civic, îl împiedicau să se manifeste în viaţa de zi cu zi, în ciuda lozincilor referitoare la „etică şi echitate", în care, oricum, nu mai credea nimeni.

Dacă acest civism (repet, minimal) ar fi fost mai larg împărtăşit şi mai activ în România socialistă, o minimă solidaritate socială s-ar fi putut închega iar Puterea nu şi-ar fi îngăduit excesele, abuzurile prea bine cunoscute (penuria alimentară, frigul din locuinţe, teroarea). Nu pomenesc decât în trecere şi alte consecinţe, deşi ele ar merita o discuţie mai lungă. În mod sigur, societatea românească de astăzi ar arăta mai puţin sălbăticită, mai puţin mânată de o rapacitate pe care tribunalele – şi, din păcate, înseşi legile, aşa cum sunt concepute – nu par capabile s-o îngrădească.

Invitaţi

Au mai participat la şedinţele Cenaclului *Universitas*, fără să fie prezenţi în cuprins: Cezar Baltag, Marin Sorescu, Sorin Mărculescu, Marin Mincu, Radu Ţeposu, Ioan Flora, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova, Mariana Marin, Traian T. Coşovei, Ion Bogdan Lefter, Radu Călin Cristea, Ioana Pârvulescu, Doru Mareş etc.

ANA BLANDIANA

Atât de complicata maieutică

Primul gând care îmi vine în minte – acum, la mai bine de un sfert de secol după prima mea vizită la cenaclul universitar condus de Mircea Martin – este legat de ciudata, precocea nevoie a omului de cultură de a-şi transmite experienţa unor potenţiali urmaşi. Mă gândesc la Mircea Martin care, timp de decenii, a practicat discret şi neabătut (deşi motivele abaterii apăreau la tot pasul) atât de complicata şi, nu mă îndoiesc, obositoarea maieutică a extragerii, din masa de minereu brut a studenţilor la filologie, a infimelor grame de metal preţios, care trebuia nu numai descoperit şi scos la suprafaţă, ci şi decantat, prelucrat prin îndelung răbdătoare procedee alchimice.

Ceea ce îmi trezeşte respectul şi mirarea acum este momentul timpuriu al apariţiei acestei vocaţii de pedagogie estetică, văzută ca parte a unei posterităţi clădite din alte şi alte destine.

Nu sunt sigură şi nu susţin că acest gând exista ca un plan explicit de atunci, aşa cum nu se poate susţine că fetiţele care îşi leagănă păpuşile se gândesc la momentul în care vor naşte ele însele copii, dar în mod evident planul *continuităţii* necesare exista, chiar dacă neformulat, şi într-un caz, şi în altul. Ceea ce se vedea era un grup de tineri, cu puţin mai tineri decât tânărul lor profesor, care se adunau ca să-şi citească şi discute paginile, într-o atmosferă de quasiegalitate din care nu lipseau nici respectul, nici admiraţia, capabile să circule în ambele sensuri. Îmi amintesc că n-am simţit diferenţa de vârstă sau de notorietate, cei ce aveau să se numească „şaizeciști" şi „optzeciști" nu adoptaseră încă ridicolele nume de război, eram pur şi simplu nişte autori de versuri care visam să fim – şi poate că şi eram – poeţi, iar schimbul de idei şi de mesaje între noi avea aerul să ne apropie de visul comun în care speranţa şi încrederea interziceau concurenţa.

Ţin minte că întâlnirile se ţineau într-o clădire înaltă şi rece, cu un aer cazon, de pe Schitu Măgureanu, peste drum de prima intrare a Cişmigiului, o clădire care era legată pentru mine de neplăcuta amintire a degradării revistei „Amfiteatru", mutate acolo într-o perioadă în care îşi infirmase definiţia şi încetase să fie redacţia în care fusesem colegi, ca foarte tineri scriitori, Mircea Martin şi cu mine. De altfel, această amintire era şi singurul plan pe care ne descopeream cu tristeţe mai adulţi decât tinerii noştri interlocutori, adulţi prin memoria acelei incredibile oaze din jurul anului 1968, care se dovedise între timp *fata morgana*.

Oricum, genul acela de întâlniri cu tineri scriitori necunoscuţi, care – în mai puţin de câţiva ani – urmau să devină capete de afiş (ca să nu mai vorbesc de cei – asemenea lui Cristian Popescu – grăbiţi să facă saltul tragic în neant spre viaţa de apoi a istoriei literare) era un argument convingător al nevoii de continuitate la care între timp s-a renunţat cu totul, în pofida renunţării astfel la însăşi senzaţia de consistenţă şi chiar de autenticitate a vieţii literare.

CONSTANŢA BUZEA

(Scrisoare către Mircea Martin)

Dragă Mircea Martin, îţi spuneam deunăzi că memoria se cam duce, şi-un sentiment de tulburare cum n-am mai petrecut mă usucă şi

mă retrage din peisaj, cu cât mai repede cu-atât mai bine. Câteva rânduri fără greutate, totuşi, despre epoca Cenaclului *Universitas*, unde m-ai invitat să citesc în perioada 1983 – 1989. Lucram atunci la o carte de sonete care s-a numit frumos şi misterios *Ultima Thule*, de regăsit acum şi în sumarul definitivelor din Rouă plural.

Sonetele mai vechi, din *Sala nervilor*, scrise în America şi apărute în ţară în anii ’70, le-am refăcut atunci şi înmulţit, le-am lustruit până la o fericită formă. Dar, fără majuscule şi fără punctuaţie, au apărut cenzorilor subversive când nu erau, şi au amânat aşa de la an la an, apariţia cărţii, cu titlul ei cu tot, până după ’89, când s-a tipărit meschin, pe hârtie proastă, între coperte sărăcăcioase. Ce referate de prezentare mi-a făcut bietul Mircea Ciobanu, şi n-a reuşit cu buna lui şiretenie să spargă zidul…

Dar eu, lucrând acea carte ca pe ultima mea carte (aveam curând 50 de ani şi 50 de poeme în sumar), am fost nespus de fericită şi încredinţată că fac un lucru deosebit, cu asta mi-am liniştit nervii şi amărăciunile de stresul acelei epoci. Îmi amintesc că prin vis de cenaclul tău şi de lectura mea, de sonetele cu care m-am prezentat, de oboseala învinsă prin sunetul bun al poeziei. Cenaclul tău era locul în care venea lumea cea mai bună a tinerimii talentate, a spiritelor alese bucureştene şi nu numai. Calmul tău, profesionalismul, numele tău bun, au ţinut în viaţă cenaclul, luat la ochi de oficialităţile vigilente. Dacă a venit vremea, măcar în 2008, nu e vina ta! să se scrie istoria *Universitasului*, tot ţie ţi se datorează, Mircea, şi este momentul să regăsim în ea ceva din efortul tău generos, şi al nostru de atunci, şi mult din superbia, de ce nu, a sufletelor noastre puternice. Aştept cu nădejde să citesc textul ei bogat în nume de-acum mari, peste care noile generaţii să nu treacă fără să ia aminte la o anume dârzenie în vremuri de restrişte, rezistenţă care ne-a menţinut pe noi la suprafaţă. Îţi mulţumesc, Mircea Martin, pentru gândul tău bun şi pentru înţelegere.

Cu tandreţe, Constanţa Buzea

P.S. Îţi dăruiesc în manuscris câteva sonete pentru arhiva ta, Mircea, şi să ne fie de bine…

ANGELA MARINESCU

Întâlnirea mea cu Cenaclul *Universitas*

Ca întotdeauna, când porneam spre o ţintă literară, ţinta era deja ratată. Deoarece mereu îmi propuneam ceva atât de aberant din

punctul de vedere al unei „societăţi literare” cum spunea, de curând, Bogdan Ghiu, încât „proiectul” meu, „supraexpus”, nu avea de-a face atât cu o posibilitate de exprimare rezonabilă, negociabilă şi prietenească, cât mai degrabă, cu nebunia mea de a face ceva în sensul în care eu însămi aş fi putut fi provocată şi, astfel, capabilă de a face un anumit fel de limbaj, ce vibra în spaţiul inimii mele, undeva departe şi adânc ancorat într-o ecuaţie (spaţială şi temporală) a unei neputinţe pe care o resimţeam ca fiind apăsătoare, întrucât aparţinea educaţiei primite de acasă, dar, probabil, şi unei educaţii sociale atotcuprinzătoare, ce ne închidea pe toţi într-un lagăr împrejmuit cu lanţurile cenzurii de toate felurile.

Să spunem că, la un anumit moment dat, ţinta spre care am pornit, furibundă şi rece, a fost Cenaclul *Universitas*, condus de dl. profesor Mircea Martin, invitată fiind de însuşi Cristian Popescu, poetul. Poetul era cunoscut de mine de vreo două-trei săptămâni, în casa Marianei Marin, unde „locuia” adulat de câţiva fani ce îşi întreţăiau drumurile în casa respectivă, despre care se spunea că era o casă a poeţilor de valoare, deci, casă oportună şi fixă. Pe vremea aceea eu mă preumblam de colo-colo cu Sergiu Filip, abulic şi spălat pe creier de echipa politică a medicilor psihiatri de la spitalul „Cula”, şi Mariana stătea chiar lângă locuinţa mamei lui Sergiu, în Titan. Nu o vizitam pentru că am fi fost şi noi, şi ea, nişte poeţi valoroşi; pe vremea aceea, gândul respectiv era profund interiorizat şi era cam ca şi o „mijire” a unei credinţe ce s-ar fi ivit în capul unui viitor călugăr, ucenic şi încă nevrednic. Mariana stătea lângă Sergiu, era o fiinţă omenească pe care o puteam simţi alături în clipele grele prin care treceam. Nu a fost să fie astfel, deoarece Mariana a interpretat gestul nostru naiv şi ne-a considerat cine ştie cum (de fapt, „securişti”), numai că poetul Cristi Popescu nu bănuia nimic, era, deşi bolnav psihic, la rându-i, bântuit de dorinţa de afirmare. Nu îmi displace ca cineva să fie ostentativ, mai ales în perioada de afirmare, indiferent în ce domeniu, una dintre cele mai tulburi, mai senzuale şi mai paranoice etape din viaţa unui om, dar „nebunia” cu care s-au din care se înconjurase Cristi, atunci, era brutal înceţoşată de gestul lui oportunist de a fi căutat acel loc minuscul, familiar, pierdut de lume, însă cunoscut şi validat exact de nucleul tare al tinerilor scriitori.

Eu, cu antenele nebuniei mai puţin îndreptate spre scris şi mai mult înspre o cunoaştere a mea de către mine, am „depistat” paranoia

„oportunistă" a lui Cristi, aceea de a se lega de o poetă ca Mariana, de pe atunci foarte „în vogă", cu indiferenţă, la început, numai că, atunci când i-am atins mâna, din carne şi oase, a lui Sergiu, ce se afla abulic şi onest până la plictiseală, lângă mine, am ştiut că niciodată noi, Sergiu şi cu mine, nu vom „recurge" la asemenea subterfugii ale unei fugi spre afirmarea noastră.

În ziua când l-am cunoscut pe Cristi Popescu la Mariana, am aterizat urgent acasă la mine şi am scris, pe nerăsuflate, un text despre deparanoizarea literaturii, cu ochii îngustaţi şi cu mâinile tremurânde. Mă dezechilibrase gândul că nici chiar boala (a lui Cristi atunci) nu-l poate schimba pe un om, în sensul detaşării de oportunism şi, chiar, meschinărie, nici măcar nu m-a interesat poezia lui Cristi. Apoi, el m-a invitat la Cenaclul *Universitas*, unde urma să citească fragmente sau integral *Familia Popescu*. M-am dus cu textul meu strâns, împăturit şi bine proptit în poşetă. Pe drum m-am întâlnit întâmplător cu dl Marin Mincu, ce mergea şi el la citirea aceleiaşi *Familia Popescu*.

Cred că cenaclul se ţinea, pe undeva, prin incinta Facultăţii de Drept, nu mai ţin bine minte. Era o sală de curs, dl Mircea Martin se afla acolo, cu blândeţea-i fermă, înconjurat de o groază de tineri „nouăzecişti", dintre care între timp aproape toţi au devenit personalităţi literare de prim rang al literaturii române.

Cristi a citit şi nu ştiu dacă imediat după citire sau după ce şi alţii au luat cuvântul, eu mi-am „recitat" partitura mea revoltată, ce părea fără obiect, întrucât nu avea legătură în niciun fel cu poezia lui Cristi, despre deparanoizarea literaturii. Cred că s-a produs o oarecare vâlvă, când am ieşit din sală mă simţeam ca şi în 1977, de la tribuna Teatrului Naţional, în timpul unei adunări generale a scriitorilor, am declarat că suntem un popor de oportunişti (sau de laşi). Adică m-am simţit ca şi cârtiţa lui Kafka, ce ieşise, în sfârşit, după îndelungi amânări şi tergiversări, din vizuină şi simţea că nu mai are piele.

Dl Mircea Martin a fost de o politeţe extremă. Nu a comentat gestul meu şi şi-a văzut de rolul lui de conducător de cenaclu, cu o rezervă crescută, mi s-a părut mie, şi cu o dorinţă de a-i proteja pe ai lui. Am simţit, încă o dată, ce gafă făcusem. Nu-mi mai amintesc decât faptul că peste vreo două-trei săptămâni, cineva, participant al cenaclului, mi-a spus că s-a crezut că am fost trimisă de Securitate să tulbur, până la destructurare, cenaclul.

„Grozăvenia" gestului meu m-a marcat. La noi, orice gest ieşit

din rând (al meu era chiar paralel cu rândul) era interpretat într-un singur fel, ca fiind un delir maraton şi egal despre cum eşti sau cum ai devenit securist. Nu conta cum trăieşti, ce scrii, cum te descurci, se ţinea doar socoteala gesturilor ostentative – exhibate şi dezechilibrate. De parcă toţi „securiştii" erau în mod obligatoriu recrutaţi dintre nevrotici, psihopaţi şi psihotici, ce nu-şi mai controlau comportamentul şi se lăsau duşi de valul autodeconspirării perpetue.

Dl Mircea Martin astăzi este profesorul ce a lansat valul extrem de valoros al nouăzeciştilor, în frunte cu Cristian Popescu, căruia i-au urmat Ioan Es. Pop, Daniel Bănulescu, Mihail Gălăţanu, Lucian Vasilescu, Paul Vinicius, Radu Sergiu Ruba, Rodica Drăghicescu şi alţii, majoritatea ieşind de sub „pulpana" Cenaclului *Universitas*, propunând, spre deosebire de optzecişti, nu „texte", ci „literatură", un mod de a scrie mereu reînnoit de autoreferenţialitate şi de un minimalism ce începuse, odată cu Cristi şi cu Ioan Es. Pop, să influenţeze noul val de tineri nouăzecişti.

Cristi Popescu, cel care a murit în floarea vârstei, ne-a adus în faţă, totuşi, după „Familia Popescu", ce propunea scriitura minimalistă în forma ei incipientă, o nouă construcţie a metaforei, ce avea, în expresie, inclus, foarte mult *timp* între termenii metaforei şi anume, în postume, poeme ce desfiinţează orice formulă, mistice, sentimentul că autorul face, iar cititorul citeşte „literatură". Ceilalţi străluciţi colegi de generaţie ai lui Cristi ne dau aceeaşi senzaţie că nu mai citim „texte", ci „literatură", adică un text motivat paraliterar şi cu o finalitate mai mult sau mai puţin literară.

În textele lor, limbajul este „emergent" şi ajunge să ne satisfacă deplin.

Toate aceste întâmplări s-au petrecut şi se mai petrec, în spirit, sub auspiciile celui mai blând dar şi mai ferm profesor de literatură pe care l-am cunoscut, dl Mircea Martin, desigur, în afara facultăţii, întrucât nu sunt filolog de meserie. De fapt, nici n-aş şti să scriu ce meserie am.

GEORGE BALAIŢA

Marroco

Arta Popescu este o ţară a nimănui, unde poezia călătoreşte pe blat, altfel spus studenţeşte, cu tramvaiul.

Autorul era o făptură inocentă, din greşeală nimerită pe la noi. Îmi dau acum seama, avea boiul îngerului anonim care traversează

tăcut şi doar pentru o clipă, mesager important, capodopera lui Kieslowski, serialul.v. *Decalog*.

Prin anii optzeci târzii, prietenul meu de atunci şi de acum, Mircea Martin, mi-a lăsat la Cartea Românească nişte dactilograme într-un dosar de carton moale. Iacătă încă un cenaclist ambiţios, mi-am şoptit pe loc în barbă, dom' profesor ţine la onoarea lui de magistru care îşi protejează până în pânzele albe ucenicii de la *Universitas*.

Cred că era sfârşit de săptămână. Ce îmi veni, luai hârţoaga acasă, într-un pachet strâns la repezeală de pe masă, plicuri mari şi grele, inutile adrese, ziare, reviste şi un etui de nu ştiu ce lemn preţios african, în care sunau, sec, beţigaşele ascuţite la capete ale jocului numit „Marocco", veche distracţie de interior, acasă şi la cafenea, uitat astăzi mai peste tot în lume, nu şi în Maghreb, se pare, poveşti de altă dată, Casablanca, Tobruk, filme, romane pentru un sezon, comunism, nazism, războiul mondial, Humphrey Bogart, politică, spionaj, Rommel, Ingrid Bergman, Montgomery, legenda care înghite istoria, fantasme, ficţiune… Era un dar neaşteptat din partea unui poet tunisian întâlnit într-o vară la Lahti, un tip simpatic, deştept, cu o scurtă dar remarcabilă carieră în Franţa, o noapte de pomină la o saună cu ambele sexe, pe malul lacului, la Solstiţiu, în ţara Suomi. Nimic nu mai ştiu despre tunisianul plin de har şi cu un nebun umor, din când în când însă joc de unul singur marocco. Mă pasiona în copilărie, primisem la un Crăciun cutiuţa cu beţişoare de lemn colorate, o pierdusem în refugiul din august 1944. Darul tunisianului, splendid obiect de colecţie, fildeş cu inserturi de lapislazuli armat pe axe invizibile de titanium, era însoţit de un răvaş amical pe care şi astăzi îmi dau silinţa să-l înţeleg până la capăt: pentru felul în care ai evocat copilăria ca pe un joc de marocco, te asigur ceva pe cât de simplu, pe atât de misterios…

Fără îndoială, uitasem nişte amănunte. Fusese doar o şuetă. Nu era nimic de făcut. Copilăria este adevărata mea patrie. Fildeşul licărea stins lângă poemele tânărului student, pe masă. Aşa că m-am pomenit citind volumul lui Popescu! Neatent, cu gândul în altă parte, atras fără să-mi dau seama de lectură, cuprins din toate părţile, apoi făceam paşi prin casă, citeam cu glas tare şi mă bucuram, în sfârşit, de unul care vine singur şi cu lumina numai a lui.

Martin apăru într-o zi cu el la Cartea Românească. Chipul lui din ziua aceea nu mi-l amintesc. Doar o anume atitudine. Atent, nici timid,

nici agresiv. Reţin însă o imagine a lui de prin anii ’90. Demisolul de la Societatea de Radio, „casieria”, acolo încasezi colaborarea. Intri fără ca poliţistul să te legitimeze, ieşi cel mai adesea convins că ar fi trebuit să primeşti mai mult!

Coboram treptele cu gândul numai la ale mele. Erau zile, vorba filosofului chinez, *interesante*, întâlneam peste tot oameni care nu mai erau deloc ceea ce crezusem eu până atunci despre ei. Mai mult, descopeream nu numai în celălalt, dar şi în mine însumi, personaje absolut necunoscute. Nu se vedea corabia scufundându-se, mai degrabă tăia valurile cu toate pânzele sus, dar se urla şoptit: scapă cine poate! Vidul se umpluse cu incredibile făpturi bipede, întru totul asemănătoare fiinţelor inteligente. O încărcătură epică neobişnuită.

Dar mi-am auzit numele strigat cu simpatie şi un fel de neluată până atunci în seamă admiraţie. Era un tânăr cu părul strâns la spate într-o coamă deasă, (purta sau nu barbă?) părea obosit, ceva puhav, nu foarte sănătos. Dar capul, desenul feţei, ochii spuneau totul senin şi calm, nu ascundeau nimic. îl cunoşteam oare? Mai important mi se părea însă că întâlnesc un om căruia i-aş putea vorbi deschis. Oho, dar pe unde îmi rătăcea mintea… Sigur că da, era Popescu. Cristian Popescu. Arta Popescu! La o repede ochire, părea altul decât acela pe care mi-l prezentase Martin. Ca şi cum s-ar fi fost scurs foarte mulţi ani. Dar îngerul ascuns în el mi l-a apropiat într-o clipă. Era însoţit de doi inşi. I-a expediat prietenos. Ieşirăm împreună. Conversaţie, mai nimic; despre poezie, cafea la una din „terasele” care semănau leit cu vechile „bufete” săteşti. O zi de neuitat, în vremuri tulburi. Bineînţeles, am pus la cale o partidă de marocco. A auzit, cunoaşte el oare jocul ăsta? Nu, dar ce bine sună, şi ce noroc să întâlneşti oameni ca tunisianul ăla aiurit, aveţi dreptate, cred că este chiar aşa, simplitate şi mister. Abia aştept, poate săptămâna viitoare?

Curând, el muri.

Despre câte ocoluri făcui atunci ca să-l pot publica la Cartea Românească (1988), cum am şi spart uşa care rămânea închisă oricât de răbdător bătusem în ea, despre bucuria cu care deschisei în sfârşit cartea tipărită, cerneala abia uscată şi restul, despre farsa tragică pe care, deseori ludic, am jucat-o nu eu am să vorbesc acum. Alţii. Când se vor trezi din somn. Dacă. Eu oricum sunt în altă parte.

CONSTANTIN ABALUŢA

Cenacluri motivate

Cenaclurile epocii comuniste: nostalgie pentru cei ce le-au frecventat şi temă de meditaţie pentru tinerii scriitori de azi (de bună seamă, doar pentru cei ce încă n-au exclus acest obiect, meditaţia, din viaţa lor). Nostalgie, pentru că ele erau singurele oaze care ne-au fost permise (probabil că nu nesupravegheate), dar oricum îngăduite…

Ţin minte că ultimul cenaclu pe la care am poposit de câteva ori, prin anii optzeci – va să zică *volens-nolens* în calitate de „scriitor consacrat" –, dar la care n-am simţit deloc stânjeneala îndeobşte încercată în astfel de situaţii – a fost Cenaclul *Universitas*. Într-o odaie mică, într-un spaţiu neconvenţional, am impresia că o fostă prăvălie, undeva pe Schitu Măgureanu, erau strânşi un număr limitat de tineri, circa 20. Stau în jurul unei mese oarecare, îşi citeau poemele şi le disecau cu fine arme critice (majoritatea erau filologi), din care floreta ironiei nu lipsea. Atmosfera era neprotocolară, era un atelier de lucru, o vizibilă camaraderie îi unea pe participanţi, iar versurile, versurile, îmi amintesc că m-au cucerit prin noutatea şi prospeţimea lor. Am reţinut numele Doina Tudorovici şi Eugen Dan Ilcenko (de curând îi citisem un foarte bun volum ce apăruse la Editura Litera, aşadar finanţat din bani proprii, al cărui titlu era ceva în genul: *Eolin sau cerul ca oglindă*), amândoi practicând poeme prozaice în care biograficul era epurat şi prelucrat cu autentică rigoare lirică. Reţin fervoarea discuţiilor, concentrarea asupra obiectului, lipsa divagaţiilor şi a paradei de cultură – cu alte cuvinte, firescul devenit mod de a fi, de a gândi şi de a crea. Şi sunt convins că toate astea veneau şi dinlăuntrul acestor tineri de excepţie, cât şi din modul în care mentorul lor, profesorul Mircea Martin, ştiuse să-i echilibreze, neţinându-i prea strâns în frâu, dar amendându-i atunci când era cazul. De altfel, aşa mi-l şi amintesc, stând la masă, alături de ei, „colaborând" la discuţiile critice, nevrând să-şi impună un punct de vedere partizan, făcând observaţii ca un oricare altul, analizând imagini, dând de înţeles că anume pasaje sunt prea îngroşate, dar atât.

Acum gândesc şi fac apropieri cu ideea noiciană propusă în *Jurnalul filosofic* din 1944: şcoala în care să nu se predea nimic. Şi, luat de valul nostalgiei, nu mă pot împiedica şi mă duc la bibliotecă, scot din raft modesta ediţie tipografică originală a *Jurnalului* (ediţiile noi, prea luxoase, stânjenesc cumva simplitatea gândului şi a rostirii) şi caut citatul care cred că e esenţial pentru adevăratul rol al unui mentor: *Dar nu vedeţi că au şi ei* (ei, adică tinerii – n.n.) *de spus ceva*, *de*

mărturisit ceva? *Şi nu vedeţi că noi nu avem întotdeauna ce să le spunem*? *Suntem doar mijlocitori între ei şi ei înşişi*. (*Darnici asta nu trebui să le fie spus*).

Spre deosebire de cenaclurile de azi, în care mulţi vin ca să se audă vorbind şi să se vadă retransmişi la televizor, cenaclurile de pe vremea comunismului erau *motivate*. Ele erau locuri unde îţi citeai producţiile care ştiai că nu prea aveau şanse să apară în reviste (în cărţi, cu atât mai puţin). Să fi spulberat oare libertatea tocmai esenţa formativă a unui cenaclu: aceea de grup concentrat de experienţe literare? Căci mi se pare prea puţin pentru un adevărat cenaclu să aibă doar un rol de popularizare, de promotor de topuri.

MIRCEA CĂRTĂRESCU

La Martin

Am fost, din păcate, un *outsider* al Cenaclului *Universitas*. La şedinţele lui am participat doar de câteva ori. Familiare îmi erau acolo numai două elemente constitutive: conducătorul cenaclului, profesorul Mircea Martin, şi… clădirea de pe Schitu Măgureanu, unde ne ţinuserăm şi noi, optzeciştii, o vreme cenaclul „Junimea". Era o construcţie înaltă şi şubredă, care tremura de câte ori trecea un vehicul mai greu prin faţa ei, populată de portari şi femei de serviciu plini de demnitatea funcţiei lor. De nenumărate ori câte o tovarăşă înarmată cu teu şi găleată ne dăduse afară pe la nouă seara, urmărind apoi satisfăcută cum defilam umili, pe scări în jos, prin faţa ei.

Alde noi, optzeciştii, eram, „prin vocaţie şi prin mit", stâlpi de cenaclu. Nu prea ajungeam noi pe-atunci să publicăm prin reviste, dacă ele nu se numeau „Convingeri comuniste" sau „Universitatea comunistă" (degeaba îi cântam lui Romulus Guga „Ne publică, măreaţă Vatră"!), cât despre edituri… aici cântecul devenea mai cosmopolit: „It's a long way to Tipperary", ceea ce în traducerea noastră suna: „E un drum lung până la tipărire"… Aşa încât preferam să ne citim unii altora poemele, în cenacluri sclipitoare şi mondene precum Cenaclul de luni al lui Manolescu sau în grupuri de lucru (semi) profesionale asemenea sus-numitului cenaclu „Junimea", condus de mulţi ani de Crohmălniceanu. Acolo trăiam, acolo socializam, am fi vrut şi să dormim nopţile acolo. Dacă ar fi fost după noi, am fi ţinut câte o şedinţă de cenaclu în fiecare zi. Era sfârşitul anilor '70, când amurgea scurta perioadă mai liberală a comunismului şi când, fără s-o simţim prea bine pe-atunci, se pregătea intrarea într-o glaciaţiune cu

precedentul doar în anii ’50. Noi trăiam însă fie la Liverpool, alături de *Beatlesi*, fie la San Francisco, alături de *beatnici*, firește, în imaginație, căci în realitate eram amărâții de studenți famelici și fără succes la dame care am fi fost oriunde în lume, dacă soarta nu n-ar fi adus pe malurile Dâmboviței…

Trecuți prin ciurul și dârmonul celor două cenacluri, ne simțeam foarte bătrâni când s-a înființat și *Universitas*. Unii dintre noi depășiseră chiar jalnica vârstă de douăzeci și cinci de ani. „Dumnezeule, am douășcinci de ani și încă n-am făcut nimic pe pământ!”, parcă-l aud tânguindu-se pe Florin Iaru. Și chiar așa simțeam. Râdeam în pumni de boșorogii de treizeci de ani care se mai dădeau poeți tineri (credeam încă sincer pe-atunci că bărbații devin impotenți la treizeci de ani). Aceeași atitudine o aveam și față de cei cu doi-trei ani mai tineri: mucoșii n-aveau nicio șansă, nu puteau decât să ne imite pe noi, era clar, căci nu vedeam alt fel de a scrie poezie decât cel lunedist. Eram plini de noi, eram minunați, scriam cea mai bună poezie din lume și poate chiar singura. De aceea, ne-am dus la noul cenaclu, la-nceput, doar pentru profesorul nostru Martin, care, în facultate, izbutise să ne vâre ceva teorie literară în țestele noastre destul de tari. Eu țineam la el până-ntr-acolo încât, la opționalul din anul al patrulea, am fost singurul lunedist care l-a „trădat” pe Manolescu. Am mers la Martin și-am disociat cu el, un semestru întreg, poetica implicită de cea explicită a unui șir de autori români de demult.

Atmosfera era ciudată la *Universitas*. Cel mai ciudat era că nu mai eram la noi acasă. La Croh sau la Manolescu eram vedete: când intra vreunul dintre noi în sală, se făcea tăcere. Aici eram doar niște musafiri primiți politicos, cu o rezervă evidentă. Firește, nu Martin ne trata astfel, ci „puștimea”, cei pe care-i știam, mai mult din vedere, fiindcă veniseră înainte și pe la cenaclurile noastre, unde nu prea deschiseseră gura. Aici îi găsiserăm însă tăbărâți, ca niște lei tineri, siguri de legitimitatea lor. Erau, în general, cei ce-aveau să fie numiți mai târziu, intrând sub aripa când a lui Ulici, când a lui Boierescu, promoția sau chiar generația ’90. Îmi amintesc câteva ședințe, desfășurate destul de asemănător celor din alte cenacluri. O deosebire evidentă era însă tonul uneori extrem de tăios al lui Mircea Martin. Manolescu mai strâmba din nas la câte cineva, dar foarte rar. Croh era diplomatic și tolerant. În schimb, mentorul *Universitasului* a executat, sub ochii mei, câțiva autori cu o ferocitate neobișnuită. Și pe bună

dreptate. Unde textele erau promiţătoare, însă, tonul lui devenea cu totul altul: raţional, analitic, profund, urmărind poeticitatea până-n adâncurile văgăunii unde se ascundea. Aşa s-a întâmplat la lectura lui Cristian Popescu, un necunoscut pe atunci, care a fost imediat adoptat de optzecişti, ca şi de nouăzecişti: recunoscuserăm de la-nceput în el o voce puternică, vizionară, originală. Din poemul său cu zilele săptămânii, pe care l-a citit cu mine de faţă, reţinusem versul cu negrul de sub unghii care creşte zilnic până ajunge să iasă-n ochi, cel cu globurile din pomul de Crăciun, cel cu mama omniprezentă… Un suprarealist în esenţă, mi-am zis, dar unul capabil de o subiectivizare maximă a trăirii, mergând până la biografismul postmodern. N-am mai citit apoi, între nouăzecişti, poeţi la fel de buni, cu excepţia unora din alte grupuri, ca Simona Popescu sau Ioan Es. Pop. Mi se pare însă firesc ca valorile să se cearnă în timp. În definitiv, cohorta de optzecişti a fost şi ea destul de subţiată de trecerea vremii, şi se va subţia mai departe.

Câtă vreme noua promoţie de autori a fost „păstorită" de echilibratul şi învăţatul Mircea Martin, ea s-a păstrat curată, cantonată în estetic. După revoluţie, această promoţie pare să fi devenit însă o victimă a confuziei, a răvăşirii valorilor, a nesiguranţei şi arbitrarului în cultura românească. Azi, generaţia '90 pare să fi rămas (în termenii lui Laurenţiu Ulici) o generaţie „implozivă" între optzecişti şi lupii tineri de după 2000.

AL. MUŞINA

Şi eu am simţit acel fior

În ultimii 3 – 4 ani, de fiecare dată când mă întâlnesc cu Mircea Martin (prea rar, după inima mea), mă întreabă: „Nu scrii despre *Universitas*"! „Dar n-am fost membru… am trecut şi eu pe acolo de vreo 5 – 6 ori… „*Dar ai fost acolo*, *asta e important*, ştii despre ce a fost vorba…", insistă Mircea Martin.

Sfârşesc, invariabil, prin a-i promite că voi scrie. Cum să-i spui unui om la care ţii, care ţi-a fost profesor (ba chiar conducător de doctorat) că nu-ţi mai aminteşti (aproape) nimic. Desigur, Cenaclul *Universitas* a fost extrem de important în epocă – mai ales pentru cei care s-au format, afirmat acolo şi, bineînţeles, pentru Mircea Martin, *padre padrone* al lor – dar asta era, hăăăt, în preistorie, înainte de revoluţie. Iar eu, treceam pe la *Universitas* ca să mă aflu-n treabă, ca să mă întâlnesc cu ceva prieteni (pe care *sigur* îi găseam la cenaclu), cu Mircea Martin însuşi.

Modernitatea ne-a învăţat că e bine să vorbim mult despre noi înşine, iar egolatria piticilor „supremi" din comunism s-a difuzat, ca un virus, în „masa populaţiei". Aşa încât Cenaclul *Universitas* e un bun prilej – încă unul – să vorbesc despre mine, cel de atunci. Şi simultan, să-i fac o plăcere lui Mircea Martin.

Aproape de fiecare dată când m-am dus la *Universitas*, *în* Schitu Măgureanu, vizavi de Cişmigiu (mai exact de Liceul Lazăr), la parter, în hol, se ţinea discotecă (era doar Casa de Cultură a Studenţilor Universităţii Bucureşti). Întuneric, spoturi de lumină, dansatori „în transă" (aşa cum dansam şi eu *înainte*, când fusesem student). Apoi, pe orbecăite – se făcea economie, era în anii '80 – ajungeam, undeva la etaj, la sala în care se ţinea cenaclul.

O sală îmbâcsită – de tutun în pereţi –, în aerul încăperii de miile de ore de şedinţe. Asta şi era, cred, o sală de şedinţe pentru tot soiul de activişti. Numai că la masa lungă, acoperită cu o faţă de masă uzată, roşie, stăteau: Mircea Martin (în fruntea mesei), foştii mei „discipoli" de la Braşov – Simona Popescu, Marius Oprea, Caius Dobrescu (într-o vreme chiar *preşedinte* al cenaclului), vagi cunoştinţe de la Cenaclul de luni (Paul Vinicius, Cristian Popescu, Radu Sergiu Ruba) şi câţiva necunoscuţi, la început: Horia Gârbea, Fevronia Novac, Ştefan Damian, Augustin Ioan, Dan Silviu Boierescu, Aurelian Pavelescu etc.

Atmosfera era una mai degrabă conspirativă. După spectacolul care fusese Cenaclul de luni, *Universitas îmi* părea o adunare de oameni încăpăţânaţi, care *rezistă* (prin cenaclu!). Un spirit al catacombei comuniste, eroic şi trist, tragic şi prăfuit, mi *se revela* la *Universitas* (la fel erau şi întâlnirile noastre „particulare" sau cele „oficiale" – colocviile de la Sighişoara, Buzău, Piatra Neamţ). Fără să vrea (?), tinerii scriitori, care visau glorie, succes, îşi doreau să scrie cât mai bine, fuseseră *transformaţi*, de o istorie crudă, în *conspiratori malgré soi*.

În ce constă conspiraţia?: o literatură de calitate, fără poncife şi compromisuri, în care fiecare să exprime ce trăieşte *cu adevărat* (nu ce i se *arată* de către „organe" că trăieşte). *Normalitatea* devenise o formă de disidenţă, vag conştientă de asta, ca în *1984* al lui Orwell (dar chiar *eram în* 1984!). Era ca un film vechi şi trist, în care te trezeai că eşti şi tu actor. Cenaclul avea *vedetele* sale – în primul rând, de la un moment dat, Cristian Popescu – dar toţi aveau un aer chinuit, kafkian, orwellian, cum vreţi să-i ziceţi. *Simbolul* cenaclului va deveni – în timp – chiar

Cristian Popescu: cu ochi verzi, exoftalmici, cu privirea fixă, cu o coamă de păr (deja vag cărunt) prinsă într-un fel de coadă, cu faţa lui imobilă – o mască, deja. Cu delicateţea sa lunecoasă, cu umorul lui sumbru şi familiar (familial) totodată, amestec de exotic şi casnic (uneori mi-l imaginam în halat şi papuci de casă ca pe Eminescu, dintr-o fotografie a ultimilor ani). Sub impulsul, influenţa mediului (a momentului) chiar şi Caius, Simona, Marius se transformaseră în *altceva*, mi se păreau vag stranii (Simona a rămas până azi astfel, Caius şi-a mai revenit puţin, Marius aproape de tot).

Când mă gândesc ce au ajuns fiecare dintre membrii Cenaclului *Universitas*, ideea de solidaritate „carcerală" mai degrabă decât „de echipă literară" se impune de la sine (sau, eu, pornind de la ce au ajuns, re-proiectez în trecut?). Personalităţi *de nivel naţional*, fiecare, dar în spaţiul său, în domeniul său (uneori fără nicio legătură cu literatura) ce au, ce-au avut în comun (te întrebi aci): Augustin Ioan, Horia Gârbea, Radu Sergiu Ruba, Ştefan Damian, Paul Vinicius, Aurelian Pavelescu, Dan Silviu Boierescu şi „grupul de la Braşov" (Simona, Caius, Marius)? Ce avea *realmente în* comun cu ei ca scriitor, dincolo de o solidaritate transliterară, Cristian Popescu?

Ce au de împărtăşit în afară de *nostalgia* poeziei pe care o scriau cândva, şi o citiseră în sala de şedinţe din Schitu Măgureanu, sub îndrumarea vag detaşată, dar atât de austeră (de „ideolog" fără o ideologie afirmată, în afară de *cultul valorii*) a lui Mircea Martin?

Dar Mircea Martin însuşi, cel atât de aulic, ce căuta în sala aceea? Poate că, mai mult sau mai puţin conştient, *era* un „conspirator", care ducea mai departe, în vremi de restrişte, ca-n „431 grade Farenheit", mesajul neformulat explicit, dar atât de limpede, de imperativ, al magistrului său Tudor Vianu: *valoarea* (literară, culturală) e *bunul suprem*.

Chiar dacă, între timp, unii dintre cenacliştii *Universitasului* au „trădat" literatura, când îi revăd, azi, în ochii fiecăruia dintre ei – chiar când *nu* ne mai salutăm – citesc acea tristeţe (de apostat?) a celui care în „catacombe", în anii '80, a participat la „cultul secret" al valorii. Al cărui preot, aparent detaşat, dar stăpânit de „rece fervoare" e recunoscut – în continuare – azi, de fiecare dintre ei în felul său, desigur – mergând de la mistocărie la invocare ca autoritate supremă. „*Domnul Martin*" e pentru fidelii Cenaclului *Universitas*, dovada vie, garanţia că a participat la ceva deosebit, inaccesibil muritorului de

rând.

Dacă Nicolae Manolescu, la Cenaclul de luni, a fost perceput şi s-a purtat ca *antrenorul* unei „*echipe*”, care a câştigat mai toate „meciurile” în ţară şi, mai nou, ceva – ceva şi prin Europa (întocmai campionatelor noastre de fotbal), Mircea Martin a fost, neîndoios, *maestrul* unei ciudate „*secte*” din mohorâţii ani ’80. Iar Cenaclul *Universitas* locul unde – sub nasul cerberilor ideologici comunişti, de fapt într-unul din „cuiburile” lor – se desfăşura – sub pretextul lecturilor şi comentariului de poezie sau proză – un ritual subtil, în cursul căruia se transmitea mai departe „taina”.

Care taină, mai exact? Rămâne să o spună cenacliştii de la *Universitas* sau Mircea Martin însuşi. Deşi, teamă-mi e că nu o va face niciunul.

Pentru ei – dar şi pentru cultura română – important nu e atât *ce* a „produs” Cenaclul *Universitas* (şi a „produs” destui poeţi, prozatori, dramaturgi, critici, dar şi istorici, politologi, arhitecţi etc. de valoare), cât faptul că *a existat*. Pur şi simplu.

* * *

Cenaclul *Universitas* a fost, ca să sintetizez (şi să simplific), unul dintre acele grupuri esoteric/exoterice, mergând de la S.F.-işti, yoghini şi transcendentali până la „păltinişeni” sau rockeri, care au articulat – în subterană – nuclee a ceea ce ne place să numim *societatea civilă*. Nu există o poezie *specifică* cenaclului (deşi există câţiva poeţi importanţi care s-au format şi la *Universitas*), nu există o *direcţie Universitas în* literatura română, deşi – în anii ’90 – s-a încercat (mimetic) inventarea unei „promoţii ’90” (cu o „oaste strânsă” în care intrau şi oameni de vârsta mea, gen Mihail Gălăţanu); există, însă, *grupul de la Universitas*.

Dar iarăşi, ca *o nostalgie*, o retroproiecţie într-un timp şi un loc în care ai participat la un *ritual*. Participanţii la misteriile de la Eleusis erau, în cetate, pe poziţii adverse, poate se trimiteau unii pe alţii la moarte, dar *aveau ceva în comun*. Ca şi, păstrând proporţiile, cei care au fost la *Universitas*, care au participat la misteriile literare române.

Da. *Şi eu am fost la Universitas*. *Şi eu am simţit acel fior*!

* * *

Ca să închei într-o notă mioritică: Cenaclul *Universitas* a existat (şi nu mai există de mult), eu însumi am trecut pe acolo. Dar cui îi mai pasă realmente de asta? Poate doar domnului Mircea Martin. Pentru care am şi scris cele de mai sus.

FLORIN IARU

Pe întuneric

După moartea Cenaclului de luni, am rătăcit cu toţii, ca nişte găini bete, prin diverse locuri. Dorinţa de a vorbi şi de-a asculta poezie ne-a făcut să hălăduim pe la cenaclul *Rapid*, sau pe la cel *din Tei*, cu speranţa secretă că obiectul pasiunii şi devoţiunii noastre va învia din propria cenuşă. Treceau anii şi era tot mai clar că asta nu e posibil. Robinetul cu indulgenţe de partid şi de stat se strângea de-i sărea garnitura şi, deşi ni se părea că mai rău nu se poate, aveam, zi de zi, dovada contrară şi vie. Maturitatea ne-a redus raţia de entuziasm, apoi carierele proprii ne-au predat lecţia singurătăţii. Cu toate astea, Mircea Martin se încăpăţâna să ţină în viaţă, special pentru studenţi, un cenaclu mai puţin vizibil, mai puţin gălăgios, dar mai tenace: *Universitas*. Acolo venea noua generaţie (cea care avea să se numească ’90) în frunte cu Horia Gârbea, Dan Siviu Boierescu, Simona Popescu, Carmen Francesca Banciu, Caius Dobrescu, Anca Delia Comăneanu, Daniel Bănulescu, Sergiu Radu Ruba şi mulţi alţii (care sigur n-or să mă ierte că nu i-am amintit). Treceam şi noi (optzeciştii) pe-acolo (nu regulat, e adevărat, pentru că aveam deja familii şi servicii şi, implicit, obligaţii), cu aere de vedete (deh, noi aveam cărţi, ei, nu!).

Lăsând gluma la o parte, în serile triste ale anilor aceia, la *Universitas* mai puteai să-ţi descleştezi fălcile nevorbite. Era un ultim refugiu. Acolo întâlneai oameni. Să nu vă închipuiţi cumva că era paradisul prietenesc. Dar de *Universitas* mă leagă două amintiri. Cred că e mai important.

Într-o seară de prin ’86 sau ’87, am fost martorul primei lecturi a lui Cristi Popescu. Personajul nu impresiona cu nimic: uşor buhăit, cu ochi exoftalmici, cu mâini moi şi umede, student perpetuu (prin voinţa lui Mircea Martin, care-i băgase în cap ideea şi nevoia de a termina facultatea, avea s-o ducă la capăt), un nouăzecist, acolo. Da, dar când a dat drumul *Familiei Popescu*, am căzut pe spate. E greu de explicat de unde vine entuziasmul generaţiei mele în faţa unui talent nou. Cred că e nespecific. O asemenea reacţie nu mai avusesem de pe vremea când elevii lui Muşina, de la Braşov, citiseră în cor o operă colectivă şi polifonică. Ei bine, Popescu era un poet cum nu mai auzisem de ani buni: spumos, inovator, absurd, concret, original. Era zurliu. Îi plăcea poezia! De la primele rânduri, îl recunoşteai. Avea marca fabricii Cristi Popescu!

Am înşfăcat foile de hârtie şi am fugit la Casa Scriitorilor. Acolo erau (cred) Eugen Suciu şi Călin Angelescu. Le-am citit pe toate. Deşi s-au strâmbat nasuri fiţoase la unele chestii neîndeajuns de perfecte, concluzia a fost: ăsta, da, e un poet! Dar parcă tot nu era suficient. *Universitas* o fi fost, dar universul însuşi era prea mic pentru o asemenea descoperire. De aceea, am aterizat, pe la 12 noaptea, la Denisa Comănescu şi la Nae Prelipceanu. Locuiau, pe vremea aia, într-o garsonieră de pe Moşilor. Aveau invitaţi: tot scriitori. Iar ne-am pus pe citit! Acelaşi entuziasm! Prelipceanu (care e cel mai pricinos cititor din câţi cunosc) ştie şi acum, pe dinafară, versurile lui Popescu. A fost o zi triumfală. Eu, unul, am fost fericit. Din păcate, destinul lui Cristi Popescu – şi uman, şi scriitoricesc – a fost unul mai puţin vesel.

A doua amintire e puţin mai târzie. Datează din perioada în care începuse să se stingă intempestiv şi arbitrar lumina. Cenaclul – am uitat să spun – se petrecea seara. De acolo, cuminţi, plecam la culcare. Când ieşeam noi, oraşul dormea. Nu tu restaurant, nu tu tutungerie, nani obligatoriu de voie!

Eram cu toţii în sala mare (cred că la etajul trei) de pe Schitu Măgureanu şi discutam un text. Nimic deosebit, pentru că geniile nu cresc în copac. Dar discuţiile erau, de cele mai multe ori, partea cea mai interesantă. Domnul Martin, serios, Simona Popescu, serioasă, Horia Gârbea, cu umor. Uneori, la lecturi slabe, abia aşteptam să înceapă turnirul criticesc. Numai că, pe la ora nouă, din senin, care, se lasă bezna. Cineva tocmai vorbea. S-a întrerupt. A urmat o chiuitură, apoi o înjurătură. Apoi, un hohot de râs. Apoi, cineva a aprins o brichetă. Ne-am recuperat hârtiile, ne-am pus ordine în lucruri. Grijuliu, omul cu bricheta a stins-o ca să nu-şi consume gazul. Apoi ne-am continuat opera pe întuneric. Cel care vorbea şi-a reluat discursul exact de unde-l întrerupsese. Au urmat contraargumentele. Discuţiile au durat ceva, dar nu au fost nici mai aprige, nici mai revoluţionare, nici mai inteligente. Totul se petrecea mai departe pe întuneric. Cred că Dobrescu se sprijinea de fereastră, privind (cum?) strada întunecată. Plutea ceva în aer. Ne cuprinsese un sentiment de lehamite, un dor de ducă, o disperare moale. Aveam să murim pe întuneric, uitaţi de lumea civilizată. În seara aia, nici măcar poezia nu mai putea să ne salveze. La sfârşit, am coborât scările luminaţi de aceeaşi brichetă şovăitoare.

Asta e ultima amintire precisă de la *Universitas*.

ION STRATAN

Salut la centenar

Ce stare mai minunată poate să se zămislească, în anul Centenarului Eminescu, decât aceea a încrederii în STEAUA DUBLĂ a generaţiilor? Avem, în acest an în care lupta visului învinge starea prejos, nume de poeţi şi prozatori în care pulberea aurie a talentului se ordonează după polii magnetici ai dorinţei de a se rosti. Andrei Damian, Horia Gârbea. Cristian Popescu, Cătălin Ţârlea, Vlad Niculescu, Alexandru Baltag, George Arun. Lucian Branea, Diana Manole, Filip Florian, Cristina Müller, Iulian Costache, Augustin Ioan, sunt certitudini ale speranţei, sunt spirite lucrătoare în care învăţămintele mult dăruitului lor îndrumător, profesorul Mircea Martin, se transfigurează fericit în mari tensiuni şi revelate viziuni ale lumilor. La fel, neştiuţi ca ei, au pornit din atanorul alchimiei existenţei, chiar în aceste pagini, Romulus Bucur, Alexandru Muşina, Florin Iaru, Traian T. Coşovei sau Mircea Cărtărescu. Aceşti tineri care ascultă de ei înşişi au nevoie de reviste deschise, au nevoie de încredere.

Le urmărim versurile torturate de necesitatea autenticităţii şi de dorinţa de a fi ei cu adevărat, cuprinsă în dorinţa mai mare de a spune ceva nou şi propriu. Nu numai de întâmpinare să nu fie lipsiţi, dar în primul rând de analize, de sinceră conlucrare cu spiritul critic de care nu sunt lipsiţi niciunul dintre ei. Fără ştirea lor poate, se află în cea mai minunată dintre ipostaze – aceea de *virtualitate*, *în* care, ca să folosesc o metaforă, tristeţea împlinirii nu este subînţeleasă în sămânţă.

Din această nuntă a începutului se va alege cântecul lor covârşitor de noutate şi ambiţie de a înfrunta „vinovăţia" făcutului. Ieşiţi în lumină, ei vor spori a lumii taină, cu sensibilitate şi violenţa începutului, cu frăgezime şi neînduplecare în faţa semnului că totul ar fi fost spus.

„Cartea cea mai mică" şi prezentările din revista „Amfiteatru" sunt semne ale prezenţei climatului înţeles creator. Poate nu au, în superba lor insurgenţă, nevoie de multe dintre cuvintele noastre, dar noi avem nevoie de toate cuvintele lor. Să-i îndrăgim şi să înţelegem că, efectiv, *fără ei nu se poate*.

„Convingeri Comuniste", nr. 3 – 4, mai iunie 1989

BOGDAN GHIU

Universitas, literatura (tot mai) interioară

Nu pot şi nu vreau să mă aventurez aici în judecăţi de istorie

literară. Acestea trebuie să presupună întotdeauna un pariu şi asumarea lui. Or, din acest punct de vedere, eu mă aflu cuprins deja într-un pariu şi nu (mai) am cum să-l trădez: mă depăşeşte şi încă mă străduiesc să-l ţin. Nu s-a închis, nu s-a „istorizat" încă, cel puţin pentru mine. Mă mişc încă în pariul foarte ambiţios şi mult mai cuprinzător care m-a format şi m-a aruncat în lume.

Pentru mine, Cenaclul *Universitas* a fost *altfel important* decât Cenaclul de luni, în cadrul căruia mă formasem şi începusem să mă fac cunoscut. Cred însă că nu numai pentru mine, ci dintr-o perspectivă mai largă, şi inclusiv ca tipologie, Cenaclul *Universitas* a fost *altceva* decât Cenaclul de luni, *după* (structural, nu doar cronologic) şi *împreună cu* acesta. Iar diferenţa şi importanţa lui abia poate de-acum înainte ar trebui să înceapă a fi decelate.

În ultimul deceniu al literaturii române sub comunism, cenaclurile au fost foarte şi extrem de specific importante. Pentru orice scriitor, în general, este decisiv ca măcar o dată în viaţă, şi anume la începuturi, să se încredinţeze pentru toată viaţa că efectiv literatura este comunicare, că, altfel spus, jocul literaturii merită să fie jucat, că el se joacă *de unul singur* având însă miză *pentru toţi* (sau măcar pentru *unii*, *alţii*), fundamental *neimediată* şi-n spaţiu, şi-n timp, chiar şi atunci când în *imediat* ea pare a se evapora sau a fi bine ascunsă în altele, pretins mai importante, mai presante, mai urgente. Nu există urgenţă decât pe termen lung. Pentru că mai apoi toată viaţa va vorbi şi va scrie singur, de nebun, *in absentia*, cu pereţii, cu „semenii" săi morţi-vii, simple „semne de viaţă" uneori (asta da „fenomenologie" reuşită!), fără nimeni de faţă, este bine ca măcar la tinereţe scriitorul să practice actul literar *in praesentia*, şi cum altfel s-ar putea petrece acest lucru decât între confraţi, între scriitori, între semeni în sens restrâns. Pentru toată viaţa şi împotriva tuturor depresiilor sau presiunilor, interne sau externe, care nu au cum să nu apară într-o societate normală, care adică se construieşte întotdeauna fugind de sine şi evitându-se ca să nu piară, şi cu atât mai mult în unele anormale, deviate, scriitorul trebuie să înceapă într-un cenaclu exigent, necomplezent. Să înceapă prin a-şi *vorbi scrisul*, pentru ca mai apoi toată viaţa să nu uite, şi să-i poată învăţa, dacă nu pe ceilalţi, măcar pe alţii, că *scrisul este vorbire*, *adresare*.

Pentru mine, ca s-o spun scurt, *invitaţiile* de a citi şi de a mă manifesta, *după* dispariţia Cenaclului de luni unde mi-am dat la

consumat tinereţea, la Cenaclul *Universitas* au însemnat primul fior al consacrării, cu abisul ei de responsabilitate şi de nesiguranţă. *După* dispariţia Cenaclului de luni, cu toată risipa lui de energie expresivă, aş fi căzut foarte repede, şi de foarte tânăr încă, în depresia generală întreţinută de comunismul românesc exaltant, care, pentru cine vrea să înţeleagă cu adevărat lucrurile, nu făcea decât să se *adauge* depresiei de bază a scriitorului, frustrat că nu poate decât să scrie şi crezând cu întreaga sa fiinţă că scrisul este suprema vorbire, că pentru a *vorbi* drept şi direct, existenţial eficient, trebuie să *scrii* foarte, al naibii de bine. Scrisul este suprema artă de a vorbi. Or, sub comunism, vorba era nu atât interzisă, cât preluată, confiscată, separată de subiectul ei generator: vorbeam şi scriam noi, dar nu erau vorbele noastre.

La Cenaclul *Universitas* m-am/ am fost „clasicizat" blând, dar cu forţă, încredinţându-mă definitiv că nu greşisem apucându-mă de scris, că nu fusese vorba de un capriciu trecător şi mimetic al unei tinereţi exclusiv biologice. Nebuniei, vitezei, exuberanţei de la Cenaclul de luni îi lua imediat, pentru mine, şi *la timp*, exact la momentul potrivit, locul calmul exegezei responsabilizante. Pot spune astăzi, şi mă bucur că mi se oferă această ocazie, că „tandemul" dislocat, „diferat", Manolescu-Martin şi succesiunea *Luni / Universitas* m-au format pe deplin ca scriitor critic, ajutându-mă să mă maturizez la timp. Iată un nou şi extrem de solid motiv să mă consider, existenţial şi istoric, *norocos*. Vreau să spun că nu depinde, în continuare, decât de mine să împlinesc misiunea pe care au revelat-o, resădind-o în mine, aceste două *instituţii*, prin însăşi *succesiunea* lor în viaţa mea şi în istoria culturii române. Pretind, deci, că am trăit bine, din acest punct de vedere, istoria care mi-a fost dată, că am avut noroc cu o istorie substanţială.

N-am multe amintiri factuale, „anecdotice" referitoare la Cenaclul *Universitas*, şi aceasta poate tocmai datorită rolului formator *grav*, *profund* şi *discret* care se dovedeşte, descopăr acum, că-l va fi jucat pentru mine. Veneam cu destulă gravitate, nu ca la Cenaclul de luni, unde mă duceam în primul rând ca să-mi întâlnesc „banda", la Cenaclul *Universitas*. De data aceasta, pentru mine era vorba de verificare, deci numai de literatură, într-un moment când oricum comunismul mă redusese într-un mod extrem la literatură: pe mine, comunismul m-a epurat până la literatură. Sub comunism eu, unul, în

sens strict literal, am trăit numai din literatură: angelic, în comparaţie cu restul (anume nu evit aici cacofonia!) societăţii, care s-a dovedit a nu fi decât un *rest*, un *reziduu* de societate, ale cărei capilarităţi şi delicate inflorescenţe colaboraţioniste determină *indiscernabilul moral* de astăzi, pe care un consens tacit presează disperat să-l menţină *aşa* ca ultimă, deşi nemărturisită, resursă şi speranţă, retrospectiv întemeietoare, de „complexitate" umană.

Deşi n-am, cum spuneam, multe amintiri factuale, ţin foarte bine, perfect minte poemele pe care le-am citit la *Universitas* şi „recepţia" lor critică amplă, atentă, precisă, gravă. S-a gravat în mine. La *Universitas* am fost pus pentru toată viaţa în faţa pariului în care, avântat tinereşte, intrasem, mă băgasem. Poate şi de-asta, şi datorită *Universitasului*, persist şi astăzi în el.

N-am, deci, „poveşti" despre *Universitas*. Dar fără el, astăzi, poate, m-aş clătina şi mai tare. Sau m-aş clătina prost, ezitând neesenţial. La *Universitas* mi s-a dat pentru prima oară să mă simt „clasic". Iar undeva, periferic (aşa cum sunt aripile), va flutura pentru vecie prietenia neconsumată, rămasă închisă în substanţă, cu Îngerul Cristi Popescu. Iar ca ton de răspuns, de „întâmpinare" – răspuns, întâmpinare, comunicare şi dialog literare care lipsesc astăzi cu desăvârşire –, de *încredinţare*, *în* ceasurile grave, când mă întreb perfect singur (deci perfect retoric, deci total *literar*) dacă literatura „merită", glasul meu interior împrumută inflexiunile inaparent angajante ale vocii Profesorului Mircea Martin.

Dacă n-ar fi fost Cenaclul *Universitas* n-aş şti astăzi, în desăvârşita derelicţiune a stării sociale actuale, să-mi vorbesc *literar* singur.

CRISTIAN MORARU

Universitas, istorie, politică

„Cercurile" şi „cenaclurile" de genul „Universitas" sunt un fenomen de neînţeles – şi, în fond, inexistent – în afara contextului politic de dinainte de 1989 în Europa Centrală şi de Est. Desigur, au existat grupuri, „saloane" şi comunităţi similare, în România şi în alte părţi, atât înainte, cât şi după comunism. În America de Nord, de pildă, după război au proliferat aşa-numitele *workshops* sau „ateliere de creaţie", dar ele au fost şi sunt de fapt cursuri de compoziţie literară care ocupă o poziţie bine definită în structura curriculară umanistă a colegiilor şi universităţilor. Apoi, s-au înmulţit în chip spectaculos în

vremea din urmă „cercurile de cititori" (*reading groups*) înăuntrul şi în afara sistemului universitar, cu un număr limitat de membri reuniţi în jurul unei cărţi recente sau al unui subiect anume. Dar niciuna din aceste structuri nu a jucat rolul asumat de *Universitas în* România anilor optzeci.

A fost un rol foarte important şi complex. Un loc unde se citea şi se discuta literatură şi care a lansat o întreagă promoţie literară, fără îndoială, dar de asemenea un loc unde literatura era, aşa cum literatura adevărată a fost întotdeauna, un corp lingvistic plus încă ceva, un „rest" greu de explicat, dar resimţit de toţi cei care am trecut pe la *Universitas*: o semnificaţie şi un gest politic. Se ştie, cenaclurile, cercurile şi revistele universitare erau vag tolerate de regim, privite, până la un punct, amuzat-îngăduitor, ca locuri unde în principiu nu se „întâmpla" nimic altceva „decât" literatură. Dar atât la *Universitas*, cât şi la Cercul de Critică Literară condus de Eugen Simion, ca să nu mai vorbesc de Cenaclul de Luni, literatura ieşise de mult din zăgazurile ei estetice. Tocmai pentru că, la rându-i, politica nu se „întâmpla" decât în cercul strâmt al oligarhiei comuniste, literatura şi cercurile în care ea se citea şi se analiza s-au politizat compensatoriu. Aşa a ajuns experimentul literar să însemne experiment pur şi simplu, inovaţie, dizidentă, şi tot aşa „şcoala ludică" a ajuns să fie luată foarte în serios (cum se şi cuvenea), iar „cercul" care o reprezenta – până la urmă, suspendat.

Universitas s-a bucurat numai aparent de o soartă mai bună. Ca grup de spirite care se caută unele pe altele şi produc „producându-se" unele în faţa altora, cenaclul a fost deopotrivă servit şi deservit de istorie. Înainte de 1989, a beneficiat de contextul totalitar în sensul că membrii lui scriau împotriva acestui context, dar erau deopotrivă împinşi unii spre alţii în acest spaţiu compensator de sistemul însuşi. După aceea, au apărut alternative chiar la acest spaţiu-alternativă, lucrurile s-au multiplicat şi complicat, adică au început să evolueze firesc.

Refac aici o naraţiune stranie, dar întreaga istorie a României de după 1945 e aşa. Altminteri, pe această scenă istorică, *Universitas* a marcat un episod cultural de prim ordin, căruia Mircea Martin i-a intuit relevanţa la timp şi i s-a dedicat. A meritat? Fără îndoială. A fost simplu? Nici vorbă, având în vedere „contextul", unul nu doar straniu, aparent lipsit de logică, dar şi perfid. Cum sugerez mai sus, tinerii

scriitori şi critici de la *Universitas* au continuat, cu o forţă nouă şi cu originalitate, ceea ce începuseră colegii lor puţin mai vârstnici la sfârşitul anilor ’70. E o continuitate care merită subliniată şi pe care nu pot decât să o reafirm privind înapoi cu detaşare. E de asemenea de înţeles de ce unii poeţi de la *Universitas* vor să fie priviţi ca exemplare ale unei paradigme diferite, poate chiar opuse, şi consolidate în anii ’90. Ruptura cea mai vizibilă însă e aceea cu generaţia ’60, din a cărei producţie, retrospectiv, nu mai rămâne mare lucru. Dar cu atât mai important a fost rolul jucat de mentorul cenaclului, care a susţinut, cu caracteristic devotament intelectual, un stil literar şi o formă de implicare în politic prea puţin cultivate de metaforita exuberantă şi complice a colegilor de generaţie.

VIOREL MARINEASA ŞI DANIEL VIGHI

(dialog)

O prelungire creatoare, nicidecum epigonică, a optzeciştilor

Daniel VIGHI: Pentru a încerca să evităm o tratare convenţională a subiectului, şi întrucât ani şi ratat deja un început de tip dare de seamă, am decis să procedăm la înregistrarea discuţiei noastre şi la reamenajarea ei scripturală, să zic aşa, şi am reluat propunerea domnului profesor Mircea Martin într-o variantă colocvială în care Viorel va fi solistul principal. În primul rând, zic că ar fi de discutat în legătură cu prezenţa Cenaclului *Universitas* la Timişoara şi despre contextul sfârşitului anilor optzeci, în literatura tânără, căci fenomenul Cenaclului *Universitas* se circumscrie unui optzecism târziu, nu? Sau se mai poate vorbi în 1988 de aşa ceva, de optzecism?

Viorel MARINEASA: Da, se poate. Ei au venit aici la noi în 1988, şi ar fi de spus că ei însemnau deja un pic altceva faţă de optzecismul consacrat. Prin ei se arăta în câmpul literar o nouă generaţie, un alt mod de raportare la literatură, dacă stăm să ne gândim la faptul că Bodiu, Cristian Popescu, Sergiu Radu Ruba, Cătălin Ţârlea, Sorin Matei, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea erau formaţi în sânul concepţiilor şi aspiraţiilor optzeciste. Dacă ar fi să ne gândim, iacătă, la Braşov, trebuie să spunem că unora Sandu Muşina le-a fost baci literar, vor – nu vor, la vreme şcolară, liceală, până au apucat spre Bucureşti, unii, alţii cum a fost cazul lui Andrei Bodiu, au venit aici la Timişoara prin decizii luate la Braşov. Era evident că oamenii ăştia nu vor face lucruri fundamental schimbate, ci că vor exacerba tendinţele

generaţiei optzeci, aşa cum s-a văzut foarte bine la Cristian Popescu.

D.V.: De altfel, Cristian Popescu şi Cătălin Ţârlea au fost şi ei la întâlnirile pe care încercăm să le evocăm noi.

V.M.: Au fost, sigur că au fost. Prima întâlnire din 1988 a avut loc la Timişoara în două locaţii, cum se zice astăzi, una la Casa Studenţilor şi alta la Casa Universitarilor, amândouă cu public, aşa, la suprasaturaţie.

D.V.: Eu nu-mi amintesc, iartă-mă că te întrerup, nu mai ştiu cum era cu bucătăria internă a organizării unor asemenea evenimente culturale pe care tu le ştiai din interior. Spre exemplu, erau afişe?

V.M.: Ei, cum să nu fie, erau! Eu puteam să le anunţ prin afişul bilunar al Casei Studenţilor care era tipărit, o făceam prin obligaţie de serviciu, ca să zic aşa, şi dacă îmi scăpa cumva, aveam aşa numitele „afişe de mână" realizate de tot felul de bieţi artişti plastici printre care şi prietenul nostru Constantin Răducan…

D.V.: Tică…

V.M.: Da, el era…

D.V.: prieten şi cu Mircea Nedelciu care a fost la el la atelier la Lugoj de mai multe ori. Erau, aşa, într-un fel de gaşcă şi cu pictorul Ion Dumitriu, acela cu clăile de fân.

V.M.: Ion era prieten şi cu Gheorghe Crăciun.

D.V.: Tică i-a făcut coperta la un roman, la *Zmeura de câmpie* parcă, nu?

V.M.: nu mai ştiu, dar parcă nu, cred că la celălalt roman, la *Tratament fabulatoriu*.

D.V.: aşa, aşa, parcă aşa.

V.M.: şi Tică făcea afişe cu bucata.

D.V.: Şi-l plăteaţi? Casa Studenţilor îl plătea?

V.M.: Sigur, sigur, îl plăteam… prost ca dracu', dar îl plăteam.

D.V.: Bun, şi ce scria Tică acolo pe afiş, că Cenaclul *Universitas* vine şi drege la noi, sau cum era, cine aproba textul?

V.M.: … ideea era următoarea, trebuia mers cu propunerea la şefii ăştia de la U.A.S.C.R., care acuma mulţi dintre ei sunt prin Parlamentul României…

D.V.: … potenţialii candidaţi ai unei lustraţii care nu va mai fi.

V.M.: … unii ne obstrucţionau, alţii ne lăsau în pace, spre exemplu despre Petru Andea, actualul deputat P.S.D.R., nu pot să spun lucruri foarte rele, în schimb au fost alţii mai crunţi, era, ăsta… Tudor

Mohora, ăsta era un coşmar, văd că e şi el prin Parlament. Andea era mai lax, ştii tu cum, era un tip al tranzacţiei, îi dădeai să citească science-fiction şi atunci mai închidea ochii, era politehnist şi îşi făcea cultură cu SF, tot era ceva, o slăbiciune…

D.V.: Revenim! Cum era cu afişele?

V.M.: Păi, era aşa, pentru treaba asta eu aveam aprobare, mă zbăteam să obţin aprobarea ca Cenaclul *Universitas* să vină aici, asta trebuia făcut.

D.V.: Ai întâmpinat rezistenţă?

V.M.: Eh, rezistenţă, tot timpul erau rezistenţe la chestii d-astea, dar obţineam aprobare…

D.V.: De la cine trebuia?

V.M.: Trebuia aprobare „pe Casa Studenţilor", „pe Centrul Universitar" de la acel asistent sau lector, ori şef de lucrări, ce draci erau ei pe acolo la Centru, de la Comitetul de partid pe Centrul Universitar şi mai departe se transfera la Judeţ, la Partid, la mama-mare.

D.V.: şi ăia trebuiau să aprobe?

V.M.: ăia aprobau direct sau indirect pentru anume chestiuni speciale, nu tot. Anumite publicaţii erau vizate direct de ei, anumite programe, eu nu ajungeam până acolo decât cu „Forum studenţesc"… cu „Paradox".

D.V.: cu publicaţiile…

V.M.: da, da… pentru întâlnirile astea mergeam până la Comitetul de partid pe Centrul Universitar, unde câteodată erau oameni deştepţi, câteodată erau încuiaţi, erau şi oameni deştepţi care se încuiau din nevoi de partid. Erau unii, cum era profesorul Daba sau doamna Colţescu, ăştia erau nişte oameni cu care discutam deschis chiar împotriva regimului.

D.V.: deşi erau în poziţiile politice respective…

V.M.: aşa, aşa, discutam pe faţă…

D.V.: Revenim! Deci afişele, aprobarea, cine plătea toate astea?

V.M.: Erau chestii la reciprocitate prin U.A.S.C.R.; existau fonduri pentru acţiuni culturale care puteau fi cheltuite pozitiv cultural sau negativ, cu prostii ideologice. Noi sigur că aveam idei pe care le avea cenaclul „Pavel Dan" şi pe care le aveau toate grupările literare care contau cât de cât în mediile studenţeşti. Ideea era că trebuia să ne cunoaştem unii pe alţii, tu ştii că ai fost pe atunci prezent, trebuie să-i

cunoaştem pe cei de la „Echinox", pe cei de la Bucureşti, că erau centrul…

D.V.: era şi Iaşul…

V.M.: da, bineînţeles, asta e clar că aşa era, conta mult Iaşul, erau reviste studenţeşti bune, „Opinia studenţească" şi „Dialog", astea erau reviste bune cu nivel performant artistic, contacte literare erau şi cu Craiova şi Braşov sau Piteşti, centre mai mici dar nu lipsite de interes, dădeau Centrele Universitare bani de la partid, deşi Securitatea îi informa că lucrurile nu erau profitabile ideologic pentru ei, în sfârşit!

D.V.: bine, era şi multă inerţie birocratică, mulţi de prin structurile Centrelor Universitare bifau activităţile, le pudrau ei acolo politic în dările lor de seamă şi în dos se petrecea dezmăţul pe care îl acceptau tacit, că de ştiut, ştiau…

V.M.: fără dubii ştiau şi, cum spun, unele erau acţiuni mici, dar importante prin contactul pe care îl prilejuiau, la un moment dat am ajuns la Sighişoara, tot timpul existau contacte, ideea era să nu trăim într-o izolare culturală…

D.V.: Aflai la întâlnirile astea despre cum se scrie, despre ce trebuie făcut, ce se mai întâmplă, în plus era şi un sistem cvasi-folcloric al unor judecăţi de valoare, întâlnirile astea te valorizau, se afla că exişti, că poţi face treabă, că eşti interesant şi demn de a fi susţinut. Aşa cumva.

V.M.: Noi îi publicam pe ei, îţi aminteşti treaba asta? Ei pe noi ne publicau în revistele studenţeşti. Era un semnal de continuă aşezare de partea bună a baricadei.

D.V.: cultural, dar şi implicit politic…

V.M.: ei ne publicau acolo la ei

D.V.: îmi amintesc că la Bucureşti au aprobat de la U.A.S.C.R. O revistă de cultură pentru generaţia optzecistă studenţească şi că au impus un nume gros. Îi zicea „Convingeri comuniste" şi unii spuneau că nu contează titlul, conta ce scriem acolo, că aia rămâne, n-am prea ascultat sfaturile acelea şi ştiu că nu le-am dat nimic că nu-mi plăcea titlul, sau poate le-oi fi dat, nu mai ştiu, este interesant de văzut ce a fost cu asta. Ar fi interesant de studiat revista „Convingeri comuniste", aşa îi spunea.

V.M.: îi mai invitam şi la tabăra pe care am organizat-o la Crivaia. Avea Centrul Universitar o cabană de care ştabii nu aveau mare nevoie că era igrasioasă şi, ca să-i dea o întrebuinţare, ne-au

încredinţat-o. Şi acolo s-au scris pagini de istorie literară optzecistă, în igrasiile alea. Îţi aminteşti că ai fost primul preşedinte de tabără la Crivaia?

D.V.: Ei, cum nu. Îmi închipui ce-o fi pe la dosarele de la C.N.S.A.S., au fost Cărtărescu, Herta Müller cu Richard Wagner şi Helmuth Frauendorfer…

V.M.: Matei Vişniec, înainte de a pleca din ţară…

D.V.: Elena Ştefoi! Au fost mulţi la igrasiile alea minunate… Bun! revenim! Spune-mi cine a venit la cenaclu, la întâlnirea cu cei de la *Universitas*

V.M. Păi, să spun la început că pentru noi, cei de la „Pavel Dan" a fost aşa ca o linie de forţă literară care a început cu Cenaclul de luni, când am fost noi la ei, ei la noi, apoi tu ştii bine că Cenaclul de luni a fost desfiinţat că era pe acolo finu' tău, Radu… Radu Călin Cristea.

D.V.: … care s-a refugiat pe la clubul Rapid, făcea pe acolo treaba cu caiete-program, scria una, alta: ce se cerea…

V.M.: După aia a fost cenaclul Amfiteatru ca o formă de tranziţie către *Universitas*.

D.V.: A mai fost şi Cenaclul din Tei, unde ştiu că am citit proză…

V.M.: Ăsta de care zici era de fapt Cenaclul Amfiteatru, cu nume şi loc schimbat, aşa a fost, şi apoi a apărut *Universitas*. Deci tot timpul s-a mişcat treaba, adică se remonta, ce încercau ei să închidă la Bucureşti se refăcea cu alţii, cu idei şi scriitori noi, şi pentru noi din provincie era foarte important să avem contacte, să fim alături de schimbările astea, să dialogăm cu ele, să vedem ce fac, cum gândesc, ce atitudini au…

D.V.: Exact cum spui, toate lucrurile astea aveau o importanţă vitală, literatura părea ceva foarte important, nici nu era concurată de nimic, nu erau televiziuni, internet, SMS-uri, comunicarea era doar asta, directă, pe la cenacluri. De altfel, cred că Securităţii îi convenea treaba că putea urmări totul şi poate că de aceea ne lăsau până la un punct, pe urmă le desfiinţau când li se părea lor că era prea de tot…

V.M.: De obicei se refăceau grupările în jurul acelor personalităţi culturale care erau şi profesori şi aveau legătură directă în mediile studenţeşti. Spre exemplu, când un universitar cu prestigiul lui Mircea Martin a avut iniţiativa Cenaclului *Universitas*, le-a fost mai greu să-l contracareze. Pe Manolescu l-au terminat cu Cenaclul de luni, nu ştiu cum, au găsit ei un motiv, cred că Radu Călin Cristea ştie exact. Faţă de

lunedişti, Mircea Martin era atent şi la aspectele astea de detaliu administrativ, foarte importante, pe de altă parte. Ei, şi atunci noi i-am chemat aici şi a fost o treabă foarte bună. Pe lângă întâlnirea de la Casa Studenţilor a fost şi aceea la Birtul Universitarilor, cum îi spuneam noi Casei…

D.V.: care avea pe atunci un nou director, pe Cornel Secu, fost coleg cu tine, fusese metodist la Casa Studenţilor, şi Cornel avea ambiţii să fie mai mult decât un birt şi a reuşit, a avut un cenaclul foarte bun, cu întâlniri reper, îmi amintesc că a fost şi Pleşu, şi Ioana Em. Petrescu, era o treabă ca lumea. Cum am spune noi astăzi, Cornel sponsoriza literatura, că după cenaclul erau protocoale cu bere şi Pepsi, îţi dai seama, bere bună, la sticlă, şi Pepsi, şi Ioana Em. Petrescu la masă, sau Mircea Martin şi Livius Ciocârlie, era ca lumea, viaţă fainã sub comunism…

V.M.: Foarte importante erau aceste discuţii colaterale, astea se petreceau tot timpul şi la întâlnirile literare din Festivalul Artei şi Creaţiei Studenţeşti pe care l-au integrat apoi în Cântarea României, cu care Festivalul nu avea mai nimic în comun… Şi, cum spun, erau discuţiile colaterale, de multe ori nu era importantă manifestarea ca atare, ci faptul că oamenii se întâlneau în aşa numitele „cenacluri de noapte”, aşa le spunea, unde stăteau până la ziuă şi discutau neconvenţional, d-aia erau cam îngrijorătoare pentru autorităţi, că nu le prea puteau supraveghea informativ, cum ziceau ei.

D.V.: Eu acolo am învăţat multă poezie, trăită aşa viu, nu prin abordări didactice, de la catedră, pe la cursuri universitare, era minunat să asculţi idei provocatoare, noi, obraznice, ieşite din mausoleul literar al manualului: literatura era acolo fapt de viaţă, aşa cumva, aşa era la cenaclurile de noapte.

V.M.: Responsabilii căutau să le contracareze, ocupându-ne timpul şi obosindu-ne peste zi cu plictiseli ca să dormim naibii noaptea. Îmi dau seama că erau foarte importante pentru că la un moment dat, în reciclările de vară, la nivel naţional, cu metodiştii de la casele de cultură studenţeşti, am fost criticaţi exact pentru asta. Mohora ne spunea supărat: „voi sunteţi profesori rataţi de literatură română”, aşa ne cadorisea mahărul ăsta, deşi erau oameni printre noi foarte buni, gândeşte-te la regizorul Cătălin Naum, feciorul lui Gellu Naum, sau Ioan Luchian Mihalea, ăla cu corul, eram mulţi, în sfârşit, în acest context aceste întâlniri sigur că erau atent supravegheate deşi,

până la urmă erau permise pentru că nu puteau să le contracareze aşa pe faţă: „dom'le, le ziceam, dacă noi mergem la Bucureşti, sau la Cluj, suntem obligaţi să-i chemăm şi noi, ăia cum pot să ne invite şi noi nu? Dacă nu ne întâlnim pur şi simplu nu are rost cenaclul şi ar trebui desfiinţat. Pe ei asta îi speria, cum să desfiinţezi un cenaclu care dura de două decenii şi în care a debutat Sorin Titel: nu mergea treaba. Ceea ce, pentru Bucureşti, era personalitatea lui Manolescu sau Mircea Martin aici era tradiţia, prea dura de multă vreme, prea era cunoscut cenaclul, prea era susţinut de cei din marile centre, nu mergea să-l arunci aşa la gunoi, aşa că aprobau, şi noi forţam nota. Cu toate astea nu mergea întotdeauna, ştiu că mi-au contracarat, spre exemplu, venirea lui Liviu Ioan Stoiciu. Mi-a spus clar preşedintele U.A.S.C.R.-ului: „Ce vii, dom'le, cu ăsta, de ce mi-l chemi pe ăsta?! mi s-a spus că n-are ce căuta la Timişoara".

D.V.: Cine „i s-a spus"?

V.M.: Cum cine, securiştii, cine altcineva, că de unde să ştie preşedintele U.A.S.C.R., politehnist cum era el, de Liviu…

D.V.: Practic ăştia de la U.A.S.C.R. erau informaţi de cei de la departamentele culturale de prin Securitate.

V.M.: Clar, clar, cum altfel? Vezi, aici mi se pare problema, zicem de cutare că a fost informator, e clar, nu e bine, numai că ăştia din partid erau mână în mână, lucrau pe faţă cu Securitatea la orice probleme, mai ales în chestiunile astea de cultură, băieţii erau peste tot pe la manifestări, îi vedeam mustind pe acolo, învârtindu-se prin săli, stăteau pe scaune din vreme şi discutau cu ochii în toate părţile…

D.V.: Cine a fost la prima întâlnire cu *Universitas*…"?

V.M.: … A fost interesantă. Această grupare *Universitas* nouă ni s-a părut o prelungire creatoare, nicidecum epigonică, a optzeciştilor, eu zic că ei au bătut în cuie cuceririle generaţiei '80, asta mi se pare, aşa cumva, au fost temeinici, aveau o foarte bună bază teoretică şi un aplomb, o notă dintr-asta dură în plus, erau mai aproape de ruptura istorică iminentă, ştii foarte bine că duritatea lor s-a lăsat cu consecinţe, Caius Dobrescu a fost anchetat, la fel Sorin Matei, Marius Oprea, dar şi Andrei Bodiu: s-a lăsat cu ameninţări şi cu bătăi. Am fost şi noi la ei, la Bucureşti, îţi aminteşti?

D.V.: da… a fost şi Sergiu Radu Ruba, ştiu, ştiu… eram între demonstraţia de la Braşov şi izbucnirea revoluţiei…

V.M.: Am constatat că ei erau de fapt segmentaţi, pe de o parte

erau braşovenii, cu Caius, Bodiu, Simona Popescu, dar nu erau numai ăştia, că nu erau toţi ardeleni, de cealaltă era grupul lui Cristian Popescu, cu Cătălin Ţârlea, poate Sergiu Ruba, oricum nu se prea sufereau unii pe alţii…

D.V.: Era bine, erau vii…

V.M.: Ştiu că la un moment dat, când le-am întors vizita şi am fost la Bucureşti, am ajuns acasă la Cristian Popescu împreună cu Cătălin Ţârlea…

D.V.: … Am fost şi eu, îmi aduc aminte că-l purtam de braţ în noapte pe Sergiu Ruba şi discutam ceva, nu mai ştiu ce. Era oricum bine că ne vedeam rar şi că nu aveam timp că ne certăm, ăsta este avantajul provincialului, este mai întotdeauna inocent, asta e odihnitor, dar nu e neapărat bine, din păcate!

V.M.: Şi a fost la miez de noapte şi am ajuns după cenaclul lor la un apartament al surorii lui Cristian Popescu, era aşa ca într-o pagină de literatură sau de film, mai degrabă, un interior dintr-ăsta de bloc bucureştean groaznic… tipic, totul urât, totul cenuşiu, cu casa scărilor…

D.V.: Nu insista, că ştiu…

V.M.: De fapt, şi la Timişoara e la fel… Şi noi acolo la apartament fumam şi beam. Faptul că am fost acolo a deranjat cealaltă grupare, a celor ai Simonei Popescu, aşa că a doua zi am ajuns la Bogdan Lefter acasă. La lectură noi n-am prea avut atunci cine ştie ce, nu aveam debutanţi maturizaţi estetic, doar Marian Oprea şi Vladimir Petrescu scriau oarecum la nivelul lor, ceilalţi erau şi mai mici, nişte puştani neformaţi încă din punct de vedere estetic, chiar dacă erau potenţial interesanţi, îmi amintesc de Henriette Muscalu, de Valentin Sămânţă, Rodica Borşa, Gabriel Marineasa, Simona Constantinovici pe care am recuperat-o acum pentru proză la Atelierul Ariergarda, era şi Dan Raţiu, regizorul de la TVR Timişoara… Promiteau, cu toate că aveau un deficit faţă de cei din *Universitas*, un deficit cultural şi de îndrăzneală…

D.V.: Mă tem că astea merg mână în mână…

V.M.: Cultural îi mai învăţai şi tu, şi Monoran, mai eram şi eu, apăreau adesea Livius Ciocârlie, Şerban Foarţă, n-am avut din păcate inşi de anvergura lui Mircea Martin, Crohmălniceanu sau Manolescu care să se dedice activităţii cenacliste, Livius Ciocârlie şi Şerban veneau sporadic, când erau invitaţi, în rest eram noi, oricum aproape de vârsta lor, murise şi Sorin Titel…

D.V.: Asta era… făceam cultură neconvenţională cum puteam, pe

la cenaclu citeam texte literare, vorbeam, colportam, am avut şi cercul ăla de antropologie desfiinţat, când a trebuit să ne mutăm la casa bătrână a poetului Bată Constantinovici, slăbiciunea lui Dinu Flămând, care l-a şi debutat în „Amfiteatru", dar asta e altă poveste…

V.M.: Ei, şi cum spun, la *Universitas* era Mircea Martin şi asta se vedea, avea stofă de conducător de cenaclu, mai mult poate decât Manolescu, asta e părerea mea, era mai meticulos, gospodărea mai bine întâlnirile, când am fost la Bucureşti nu am rămas aşa cu ochi-n soare şi cu valiza-n gară, se simţea că Martin ţinea totul sub control într-o măsură mai mare, improvizaţiile erau mai puţine, am avut totul aranjat pe la cămine. Masa, cazarea, şedinţa şi cenaclul de noapte, ca de obicei, aşa a fost, aşa s-a făcut literatura de atunci, iar a celor de la *Universitas* era cu adevărat vie.

D.V.: … Avea forţă evidentă, dovadă că s-a impus puternic după revoluţie, ceea ce arată că ei erau mai pregătiţi pentru schimbare decât optzeciştii din vremea Cenaclului de luni, dar asta e o discuţie care merită purtată de critici şi istorici literari. Noi punem punct aici.

GHEORGHE JURMA

(Profesorul, criticul şi jurnalistul Gheorghe Jurma a fost timp de decenii conducătorul cenaclului Semenicul din Reşiţa.)

Uneori Provincia…

Era într-o joi de cenaclu, la sfârşitul lunii octombrie 1986, la Reşiţa. Cenaclul studenţesc al Universităţii din Bucureşti avea programată o întâlnire cu cenaclul local „Semenicul".

De ce la Reşiţa? Nu doresc să dau un răspuns în numele organizatorilor de atunci, ci doar o interpretare „istorică" a gestului. După ce o întinsă perioadă s-a impus conştiinţei naţionale drept „Cetatea de Foc", adică un spaţiu privilegiat al industriei româneşti, Reşiţa a devenit, din al doilea secol al existenţei sale industrial… un oraş cu poeţi. Cea mai mare surpriză pe care oraşul natal i-a produs-o lui Mircea Martin, în toamna lui 1972, era tocmai… existenţa unor poeţi „absolut remarcabili", pe care, de altfel, i-a publicat, în scurt timp, în reviste: Olga Neagu şi Nicolae Sârbu. De atunci, au apărut mulţi alţi autori, cărţi, premii – care au schimbat „porecla în renume". De aceea „oraşul cu poeţi" (astăzi se tipăreşte şi o colecţie locală de poezie cu acest generic) a început să reţină atenţia scriitorilor, cenaclurilor, centrelor literare din ţară, organizându-se, adesea, întâlniri (bilaterale) fructuoase, de bună ţinută.

Am făcut aceste precizări pentru a justifica de ce era binevenită, adică posibilă şi necesară, o întâlnire a Cenaclului *Universitas* din Capitală condus de Mircea Martin cu Cenaclul Semenicul din Reşiţa. Firește că există şi altă explicaţie care leagă armonios interesele: reşiţenii înşişi aveau nevoie de dialoguri cu tinerii care exprimau cel mai bine tendinţele, împlinirile, valorile literare moderne, atât pentru a-i cunoaşte pe aceştia, cât şi pentru a progresa ei înşişi. Profesorul Mircea Martin, care cunoştea ambele laturi ale problemei, a reuşit să le împlinească.

Şi totuşi, încă o remarcă s-ar cuveni făcută. Ea priveşte raportul Capitală – Provincie sau Centru – Margine. Cei din Capitală (unde se creează şi se ştie totul) privesc de sus şi-i tratează cu superioritate, dacă nu cu dispreţ, pe cei din Provincie, de unde reacţia de împotrivire, de „băţoşenie" a acestora, pentru că ei îşi doresc o relaţie de la egal la egal, prietenească, cinstită. O pândă reciprocă pare să existe înaintea oricăror confruntări între aceste tabere care se consideră, fiecare, centrul lumii.

Cam toate acestea s-au regăsit în 30 octombrie 1986, cum spuneam, în sala albastră a cenaclului din Reşiţa. După primele lecturi, deja atmosfera s-a destins, aerul era la fel de respirabil pentru ambele părţi. Lecturile şi analiza unor poezii de Radu Sergiu Ruba, Caius Dobrescu, Marius Oprea, Sergiu Ştefănescu (de la Bucureşti) şi Iacob Roman, Dumitru Cristănuş şi Florin Tiberiu Giulvezan (dintre reşiţeni) au fost preţuite nu doar cu căldura afectivă pe care arta autentică o impune totdeauna, ci şi cu soliditatea argumentelor critice (unii accentuând intelectualismul poeţilor oaspeţi). Alături de studenţii bucureşteni, e drept, la dezbateri au adus o contribuţie remarcabilă criticii Mircea Martin şi Cornel Ungureanu.

Privit din culise, „meciul" s-a dovedit echilibrat, fiindcă profesorul Mircea Martin juca la ambele mese: era conducătorul cenaclului bucureştean, dar venea acasă (unde îşi regăsea părinţii) şi îşi dorea să iasă o partidă din cele mai bune, literar desigur. Studentul bucureştean Sergiu Ştefănescu era şi el reşiţean, aşa că… Dincolo de glumă (şi dincolo de procesul verbal umoristic de la finalul şedinţei de cenaclu), a fost o manifestare literară de foarte bun nivel, atât în ce priveşte poeziile citite, cât şi dezbaterile critice sau atmosfera şi învăţămintele practice. Ziarul local „Flamura", care a consemnat două evenimente literare din acele „Zile ale culturii reşiţene" – o întâlnire cu

revista „Tribuna" din Cluj-Napoca (Vasile Selejan, Teohar Mihadaş şi Ion Cocora, în 25 octombrie) şi acest dialog cu Cenaclul Universităţii din Bucureşti –, remarca exact acest nivel: în prima dialogul nu s-a legat, totul a fost sub ştacheta aşteptată, în timp ce a doua s-a dovedit „mult mai dinamică şi aplicată, cu caracter de real schimb de experienţă", fiind „un bun prilej de cunoaştere a noilor orientări şi tendinţe în poezia tinerei generaţii". Că a fost aşa s-a dovedit ulterior, când schimburile s-au perpetuat, fie prin prezenţa individuală a unor autori reşiţeni la cenaclul bucureştean, fie prin corespondenţă sau publicare în reviste. Aşa cum a confirmat mai încoace Gheorghe Zincescu, poetul care mi-a declarat (la întrebarea mea de acum: ce-ţi aminteşti despre…?) că a scris în jurnalul său la respectiva dată: „Seară excelentă!" Sau cum Ion Chichere declara că numai la Bucureşti poate fi el apreciat, în modernitatea spiritului său rebel, sau alţii care sau şi dus efectiv acolo: Dinu Olăraşu, Io ştiubea, Olga Neagu, Ioan George Şeitan, Costel Stancu, Octavian Doclin, Nicolae Sârbu, Sergiu Ştefănescu, cel citat mai sus, şi mulţi alţii care au receptat (atunci şi mai târziu) efectele acestor întâlniri cu Centrul. Iar toţi cei prezenţi în seara aceea de octombrie la cenaclu am urmărit în timp, cu un spor afectiv, evoluţia celor care au poposit la Reşiţa. Iar faptul că pe mulţi dintre ei Mircea Martin i-a publicat după aceea a adus un plus de interes şi apreciere, fiindcă am crezut întotdeauna în intuiţiile sale critice.

De acord cu orice intervenţie, mai puţin numele studenţilor bucureşteni prezenţi la Reşiţa, căci ei au fost atunci şi acolo!!!

ANTOLOGIE LITERARĂ

MIRCEA MARTIN

poezie proză dramaturgie programe, confesiuni, eseuri

MIRCEA MARTIN

RĂSFOIND CAIETUL CU FILE ALBĂSTRII

Caietul acesta are istoria lui… După câteva luni bune de funcţionare a Cenaclului şi după ce numărul doritorilor să se „producă" la şedinţele lui a crescut, am simţit nevoia să-mi notez impresiile din timpul lecturilor pentru a le putea apoi ordona şi corela în vederea „judecăţii" finale.

Am utilizat în acest scop un blocnotes primit în 1978, la Iaşi, cu prilejul acelui faimos Colocviu Naţional de Poezie în cadrul căruia, printre multe alte întâmplări spectaculoase, a avut loc şi lansarea

publică – grație intervenției lui Laurențiu Ulici – a ceea ce se va numi generația „optzecistă". Foile caietului erau albăstrii, nu folosisem decât 3 – 4 dintre ele spre a nota câte ceva din Raportul, extrem de tăios și curajos, prezentat de Ștefan Augustin Doinaș (pe atunci, secretarul secției de poezie a Uniunii Scriitorilor) și din replica dură a lui Vasile Nicolescu (director general la Consiliul Culturii și Educației Socialiste). Apoi, pe o pagină separată, scrisesem numele tinerilor poeți care urcaseră pe scenă spre a citi fiecare câte un poem; dintre aceștia, pe cei din provincie îi vedeau pentru prima oară la față. Lista îmi va folosi pentru articolul trimis revistei *Echinox*, îndată după întoarcerea la București, în care salutam apariția unei noi atitudini față de poezie, a unei noi formule poetice și a unei noi promoții de poeți. Articolul se intitula *Portret de grup* și a fost, cred, prima semnalare a optzeciștilor ca apariție colectivă, exponențială pentru o nouă paradigmă poetică.

Mi s-a părut de bun augur să dau acelui caieţel o asemenea destinație: în chiar materialitatea lui delicată, era un fel de punte între două vârste și două inițiative scriitoricești. Poeții (și prozatorii) ale căror texte urmau să fie comentate în paginile respective nu știau această mică istorie și nici nu cred că i-ar fi interesat prea tare, preocupați, obsedați, cum erau, de propriul lor început. Erau însă teribil de curioși să afle ce mâzgăleam eu în caiet, și unii mi-au mărturisit mai târziu că, în pauza dintre lecturi (în care se ieșea pe sală), aruncau asupra lui priviri furtive.

Răsfoind acum blocnotesul cu pricina, îmi dau seama (și, mai bine zis, „simt") că notele mele n-au reținut esențialul a ceea ce urma să spun; ele reprezintă doar câteva repere punctuale, textuale – un fel de *aide-memoire* ad-hoc. Alături de scurte citate, foarte succinte caracterizări și începuturi de propoziții, descopăr cuvinte disparate care vor fi avut, fără îndoială, un rol indicator atunci, dar care astăzi nu-mi mai spun mare lucru, dat fiind faptul că nici nu am la îndemână textele care le-au stat la origine. *Legatto-ul* pe care îl stabilesc acum cred că nu mai corespunde decât rareori cu *legatto-ul* de atunci. În plus, caietul s-a și dezmembrat între timp, iar acolo unde n-am trecut data, refacerea succesiunii n-a fost deloc simplă. Se întâmpla uneori să nu am caietul cu mine sau să nu notez mai nimic, lăsându-mă captivat de textul citit ori purtat de valul discuției.

Alteori, chiar anumite note care „se leagă", fac sens, mă aruncă în nesiguranță. Ce voi fi voit să spun – și ce voi fi spus – când am scris:

„raportul între problematica gravă şi tonalitatea gravă”? Că una o cere pe cealaltă sau, invers, că un poem poate ataca o problematică gravă fără ca tonalitatea lui să fie la fel?

Am încercat, pe cât mi-au îngăduit propriile notaţii, să redau ori să refac şi aspectul dialogic al intervenţiilor, punctele de vedere ale antevorbitorilor şi acordul sau dezacordul cu spusele lor. Recitind observaţiile mele, mi se pare că multe pot suna peremptoriu, dacă nu chiar exterior, în raport cu nişte texte care, chiar dacă nu erau toate valabile şi viabile, au fost scrise şi rostite cu emoţie autentică. Dacă, totuşi, adun aceste comentarii lacunare, o fac, în primul rând, pentru cei invocaţi şi implicaţi, pentru *insideri*, şi apoi pentru cei din afară care ar putea fi interesaţi să afle cum a funcţionat Cenaclul *Universitas*.

*

Prima însemnare văd că am făcut-o în 11 noiembrie 1983, când a citit Sergiu Ştefănescu. Remarc modul lui propriu de a caligrafia sentimentele – de unde rezultă o izolare purificatoare, care, din fericire, nu este şi sterilizantă. Mai notez şi că poetul rămâne superior poeziei sale.

În 18 noiembrie, Gabriel Stănescu vine cu un ciclu intitulat *Exerciţii de apărare pasivă*. Strategia lui este să facă din monotonia, anume exacerbată, a cotidianului un fundal din care să se desprindă sărbătorescul: „Muţenia mea neclintită în faţa dreptei frumuseţi/ Ca o recoltă de ghimpi, ca o resurecţie a limbajului”.

Vineri, 25 noiembrie, citeşte David Ioachim care îmi pare un destructurator al poemului (nu şi al limbajului), alternând notaţia directă cu o crispare ermetică.

N-am mai scris nimic în caiet până în 23 martie 1984. Din cauza frigului care s-a instaurat peste tot în clădirile din centrul Capitalei, am întrerupt şedinţele cenaclului. Acum se prezintă o debutantă, Dana Florică. Poezie de notaţie, insuficient de stringentă, din care am reţinut două versuri disparate: „Băi comunale, ochii noştri” şi „Pâş, pâş prin noaptea cuvintelor”. Apoi Ioana Carabăţ, prima „secretară” – mi se spune – a Cenaclului de luni, cu poeme lungi, puţin convingătoare (*Cântec de dragoste în mansarda albastră*) şi cu altele scurte, nelipsite de pregnanţă. Îmi notez această propagare consonantică: „C-un vuiet tandru de tundră pe tâmplă”.

Pe 6 aprilie 1984 îşi face apariţia Daniel Bănulescu. Îmi place unul dintre poemele citite, cel intitulat *Regiunile cărţii*. „Un poet care

parcă îşi acoperă vocea", mai scriu eu, apărându-l de reproşurile unor colegi care-l acuzau de retorism pe linia Adrian Păunescu. Discuţii lungi despre *fracturarea poemului*.

În 13 aprilie 1984, citeşte Doru Mareş, fostul secretar-responsabil al Cenaclului de luni. Intenţia lui e vădit una provocatoare din toate punctele de vedere. Poeme de o sexualitate dezlănţuită, însă exterioară, aproape abstractă (dacă facem abstracţie de numirea apăsată a diferitelor organe implicate). Evident, o poezie care porneşte de la tabuurile stricte ale epocii şi foloseşte poemul ca loc al unei defulări directe. Prea puţin erotism, prea multă pornografie. Amestec de ingeniozitate şi automatism verbal, de clovnerie şi aluzie politică vagă, îndepărtată, de tipul: „din exces de foliculină/ istoria se termină…". Sfidare a interdicţiilor sociale, dar şi a tradiţiei poetice: modelul pare a fi *Poemul invectivă* al lui Bogza. Pariu dificil, deocamdată pierdut prin ceea ce aş numi un act pur de sado-masochism. Totuşi, Doru Mareş trebuie considerat un *pionier*, acest tip de poezie va prolifera cu un succes nebun în jurul anului 2000.

Peste o săptămână, Sever Avram, absolvent de franceză şi delicat poet livresc, susţine o veritabilă dizertaţie despre conştiinţa teoretică a poetului, polemizând cu ceea ce el numeşte „vicioasa concepţie romantică" şi afirmând că dilemele de ordin teoretic intră în însăşi strategia creatoare a poeţilor moderni.

Data de 25 mai 1984 ar trebui să fie însemnată cu roşu în istoria cenaclului. După ce, în deschidere, Corina Şuteu citeşte un comentariu la o piesă a lui Sorescu (*Paracliserul sau farsa mitului*), insistând asupra nevoii de automistificare a personajului principal, îşi face intrarea nimeni altul decât Cristian Popescu care propune o proză poetică stranie după un scenariu mai degrabă suprarealist. Notez un titlu: *Mi-am închipuit Infernul ca pe o bibliotecă şi* un vers: „cu flacăra lumânării scârţâind pe foaie…". Autorul nu intrase (nu-şi intrase) încă în voce, în pielea personajului care va circula atât de firesc şi de inspirat între propria biografie şi propria poezie. A fost primit cu o simpatie moderată, mai mult din cauza prezenţei sale modeste şi ataşante decât a prestaţiei poetice.

În ce mă priveşte, nu-mi făceam griji. Cu câteva zile înainte, Cristian Popescu îmi arătase un vraf de manuscrise care dovedeau o experienţă îndelungată într-ale poeziei. Se vedea cât se poate de clar că

autorul stăpânea bine „gramatica" modernistă; şi, cu deosebire, sintaxa. Dar nu avea încă o *temă* a lui şi nicio *lume* a lui.

În 4 mai 1984, debutează la *Universitas* Paul Vinicius, inginer mecanic, cu poeme pline de reminiscenţe: „un patinoar sub frunte", „pescăruşul ucis", „tristeţi iremediabile" etc, poeme pe care Horia Gârbea şi alţii le acuză de frigiditate, dar, după mine, nu frigiditatea e problema, ci inconsistenţa. Am transcris, totuşi, în caiet această secvenţă pe care o voi fi şi comentat-o: „... peste o imensă sală de aşteptare/ peste chipul cuiva care îţi seamănă şi te salută fără să-i răspunzi/ peste un peron de gară în care plouă mov/ fără memorie/ tămăduitor de mov..."

Bogdan Ghiu citeşte vineri, 1 iunie, de Ziua Internaţională a Copilului, un ciclu de poeme cu titlul *Haşurăm şi colorăm*. Ironia e implicită în titluri (unul dintre ele este *să* – marcând acţiunea care urmează să fie îndeplinită, ca atâtea alte nenumărate acţiuni din epoca respectivă) şi în anumite versuri: „Scriu de parcă aş vrea să trezesc pe cineva care doarme în pagină". Cele mai multe texte sunt dedicate chiar poemului şi creării sale. Se face elogiul punctului şi al spaţiului gol, al hârtiei *que la blancheur defend*. Poemul scris devine (se confundă cu) propriul său epitaf. O poezie despre care se spune că este una livrescă iar eu ţin să precizez – profesoral! – că este una a livrescului.

Peste o săptămână îl avem, în deschidere, pe Radu Sergiu Ruba cu o *Tetralogie cu prolog* care ne prilejuieşte o discuţie despre poemul ca emanaţie spontană pe de o parte, şi poemul ca preexistând poetului, pe de altă parte. Reţin îndelungsugestivă metaforă „naraţiunea pietrelor de râu", paradoxala sintagmă „un viitor de palimpseste" şi versul care suna aluziv în contextul poemului şi al epocii: „Astfel zăceam eu sub structurile prăbuşite ale imaginarului". După pauză, Mariana Marin vine cu suflul ei patetic, îşi asumă culpabilităţi morale şi sociale şi vrea să le ispăşească prin poezie. Ea refuză „somnul suprarealist", narcoza estetizantă, acceptă provocarea istoriei, îşi depăşeşte obiectul, trece, cumva, dincolo de poem, într-o tranzitivitate neechivocă. Deşi tonalitatea gravă interzice orice comentariu de natură pur artistică, tehnică, făcându-l să pară de-a dreptul frivol, poemele ne conduc finalmente la ideea paradoxală că poezia e totul, că de ea depinde însăşi soarta lumii şi, în orice caz, a lumii de aici şi de acum. Impresie copleşitoare. „Efecte catartice", spun eu; „conştiinţa

poetică are şi o componentă socială", mai adaug, având însă precauţia să rămân în generalitate.

În 29 iulie 1984, Adrian (Ady) Serafim citeşte o proză cu multe stângăcii de care lasă impresia că e conştient de vreme ce se disociază de ele prin chiar tonul lecturii. Urmează Nicoleta (Pârvu) Pavel, cu poeme despre care notez: „lirism intermitent", „aluzii culturale stridente", dar în care mi se pare că descopăr un fel de încercare de „poetică a semnificaţilor" (nu a semnificanţilor). În final, Ion Bădica ne întreţine cu un eseu „Despre frumos", pornind de la Platon şi arta greacă şi ajungând la epoca modernă a instabilităţii valorilor şi la N. Hartmann. Reţin sintagma „caracterul destinai al frumosului".

În 19 octombrie 1984, ne vizitează Andrei Bodiu, student la Timişoara. O poezie programatic antipoetică, o poezie adecvată la real: „Unde e prietenul tău? Vomită – răspunse". Şi, mai departe: „şi aşa se face poezia". Receptorul nu e gonit din poezie – notez eu, probabil replicând unei obiecţii dintr-un comentariu anterior. Nici măcar receptorul tradiţional nu e gonit, dimpotrivă, i se stârneşte o complicitate antipoetică.

Acelaşi caiet îmi spune că în 2 noiembrie 1984 au venit poeţii de la Piatra Neamţ, pe care eu îi cunoscusem la ei „acasă", cu un an înainte, participând la primul lor colocviu. Cenacliştii mei n-au fost gazde prea primitoare, unii se pare că abia aşteptau apariţii provinciale spre a se arunca asupra lor cu un apetit distructiv feroce, deşi gratuit. După aceea, plecau deseori şi beau împreună. Sunt, oricum, contrariat de duritatea cu care au fost întâmpinaţi de „ai mei". Radu Florescu a citit un *Fals tratat de pudoare* şi un alt poem intitulat *De florile mărului*; din ceea ce ne-a citit Adrian A lui Gheorghe reţin un poem *Piramide de aer şi* un vers: „Sunt vinovat că pot să spun atâtea cuvinte".

În 16 noiembrie 1984, citesc Petruţ Pârvescu şi Daniel Corbu: cel dintâi oscilând încă între naivitate şi ironie, cel de al doilea deja fixat într-o formulă retorică (şi chiar pletorică pe alocuri), un egolatru expansiv, ofensiv: „O, zilnic aduc dovezi despre inima mea…", „Astăzi sentimentele îţi fâlfâie prin pereţi/ şi vine Poezia ca un cal mânat de un înger" (*Preludiu pentru trompetă şi pentru pereţi*).

Revine, în 23 noiembrie, Sergiu Ştefănescu cu solemnitatea abia reţinută a poemelor sale, cu descrieri meditative. Se discută îndelung despre deosebirea între *formulă* şi *viziune*, despre rostirea oraculară

etc. Citeşte în continuare Viorel Paraschivoiu din Năsăud, un ciclu intitulat *Strigările ursitei*, *în* legătură cu care mi-am notat: „caligrafic, eufonic, dar totul se rostogoleşte în fals, afirmaţii fără acoperire". E momentul în care şi-a făcut debutul critic în cenaclu Caius Dobrescu lansând *formula* (pe care mulţi au reluat-o) „autorul nu cunoaşte la agregat", reminiscenţă din practica sa de producţie ca elev la Braşov.

În 14 decembrie 1984, citeşte Marian Bodea, un „risipitor", cum rezultă din mai toate comentariile. Ion Bogdan Lefter acuză chiar lipsa sensibilităţii, iar Alexandru Muşina declară – dezvăluindu-şi o mai veche preocupare de *creative writing* şi, poate, chiar anticipându-şi vocaţia editorială de mai târziu – „Această lectură îmi face poftă să produc un poet".

Din 14 decembrie 1984 până în aprilie 1985 nu ne-am mai întâlnit din cauza frigului instaurat în mai toate clădirile din centrul Capitalei. Constat că am omis să notez numele „cititorului" din această seară, dar am reţinut două titluri: *Aducătorul de ploaie* şi *Punerea în libertate* – care îmi prilejuiesc o distincţie între locuri comune şi lucruri care, fără să fie locuri comune, s-au spus deja în poezie. Poemele dezarmează prin prea marea lor coerenţă, o coerenţă care ni se dă ca atare, nu se lasă descoperită. Mai văd notat în dreptul numelui lui Caius Dobrescu observaţii despre „eschivarea de la risc".

În 20 aprilie 1985, debut Andrei Dorin, cu o poezie ce se desfăşoară, se exprimă pe larg, riscând, în ciuda unor secvenţe reuşite, să risipească o bună parte din ceea ce adună, să dărâme ceea ce tocmai construise. Gabriel Stănescu vine apoi cu *Proze acromatice*, un fel de jurnal de idei şi citate din filosofi ai Orientului („Moartea ca desăvârşire a fiinţei" – Lao Tzi) care ne obligă să ne punem întrebări referitoare la *miza poeziei*.

Vineri, 17 mai 1985, lectura Doinei Tudorovici stârneşte noi dezbateri referitoare la importanţa *modelelor în* poezie. Dan Silviu Boierescu îi reproşează autoarei că îşi trăieşte modelele, însă nu le gândeşte, Simona Popescu e de părere că îi lipseşte o „ştiinţă a poeziei"; la rândul meu, cred că Doina Tudorovici nu-şi domină suficient poezia în versiunea ei de acum. Urmează Radu Ruba cu câteva poeme de o mare densitate, construite pe mai multe planuri: devalorizarea peisajului, devalorizarea moralei, dar, dincolo de toate acestea, obsesia fondatoare rămâne căutarea identităţii. Ideea deconspirării prin cultură, a cărţilor care ajung să vorbească singure

mi se pare puternică, originală.

Felicia Munteanu deschide şedinţa din 31 mai 1985 cu poeme ce vădesc o anume pricepere a decupajului, dar care ar mai trebui să ne convingă printr-o presiune pe care poemul ca întreg s-o exercite asupra noastră. Andrei Damian vine cu *Scândura luminescentă* şi cu alte poeme despre miracolul întrupării şi al identităţii, stârnind comentarii, în genere, pozitive.

Sergiu Ştefănescu citeşte poemul dramatic *Cântec despre copiii morţi de frica prea marelui întuneric*, cu personaje generice şi cu replici de o deschidere simbolică atât de mare uneori încât riscă să se transforme în… univocitate. O meditaţie gravă despre ironia istoriei şi despre recuperări tragice inevitabile. (Sunt evocate mari bătălii – Nicopole, Călugăreni –, dar şi episodul Katyn).

În 14 iunie, revine Viorel Paraschivoiu, despre care notez că va putea fi poet când va înceta să poetizeze.

După vacanţa de vară, prima întâlnire are loc în 11 octombrie, când citesc toţi cei prezenţi, în devălmăşie şi fără comentarii critice. În 18 octombrie debutează Dana Simionescu, o autoare care se contemplă scriind şi nu ratează locurile comune ale confesiunii lirice liceale: rouă, fluturi, frunze, suflet, păcate etc. Îl ascultăm apoi pe George Arun cu poeme în ton elegiac care prilejuiesc o discuţie lungă şi accidentată despre ce înseamnă conştiinţa poetică, unde şi când se măsoară eficienţa ei, ca şi despre *personal* şi *impersonal în* poezie.

Vineri, 30 octombrie, un alt debutant, Adrian Davidoiu (despre care văd că am scris doar „fior liric fără obiect") şi apoi Horia Gârbea cu poeme fanteziste despre care unii comentatori spun că sunt absurde, alţii că sunt suprarealiste. Mie mi se pare că spaţiul haotic este, de fapt, supravegheat, că amalgamul de obiecte e compus cu un anume calcul şi că întreg montajul se vrea o polemică la adresa locurilor comune ale sentimentalismului.

În 15 noiembrie apare un alt debutant, Nicolae Constantinescu, muncitor la Republica (sau la 23 August?) cu o proză de inspiraţie borgesiană, însă cu deficienţe majore în ce priveşte regimul ironiei. Autorul va rămâne un fidel al cenaclului nostru.

În partea a doua, Gabriel Stănescu cu *Imperiul de sub simţuri*, poeme „defensive", nespectaculoase, care încearcă să schiţeze o revanşă a eticului, dar nu prea reuşesc din lipsă de mijloace adecvate.

În 23 noiembrie 1985, citeşte Călin Angelescu. Transcriu pur şi

simplu din caiet: „Un poet evoluat, omogenitate de structură, egalitate de ton, blazare a stilului. Poemul său e un aparat de zbor căruia nu-i lipseşte aparent nimic, are o formă aerodinamică, motoare care se încing; aparatul se lansează pe pistă, rulează până la capătul ei şi se opreşte pentru a se angaja apoi pe o alta". În continuare, Marian Mierlă cu două proze. Tensiune bine produsă, umor sec, dar şi locuri comune, ieftinătăţi.

În şedinţa următoare, doi poeţi, Nora Crişan şi Aurelian Pavelescu. Reţin din inscripţiile Norei Crişan două versuri: „Rădem puternic şi tăcut/ căci putere şi decenţă avem destulă", iar din jocurile intelectualiste ale lui Aurelian Pavelescu o tendinţă de congestionare a informaţiei poetice tinzând spre idealul iacobsonian al poeziei în întregime paradigmatice, pe de o parte, iar pe de altă parte, o tendinţă opusă, de valorizare poetică a pleonasmului.

Reluăm, în ciuda frigului din clădire, activitatea cenaclului pe 18 ianuarie 1986, cu poeme de Caius Dobrescu şi Simona Popescu. Fiecare din ei vine cu un text de mari dimensiuni. Pe vremuri, adică în anii '50 ai socialismului victorios, acestora li se zicea „poeme de largă respiraţie". Acum, ele nu mai au astfel de ambiţii, fiind, dimpotrivă, concentrate asupra unor detalii şi etalând mai degrabă o crispare, o repulsie în faţa lumii. Transcriu din *Sturion-ul* lui Caius câteva secvenţe care mi-au plăcut: „cu câte-o bere în faţă, pe terasa/ panoramică, nisipoasă, privind mereu banda/ dactylo a orizontului… „Sau: „Ştiu tot: trebuie/ să supravieţuiesc. Cine mă iubeşte/ mă iubeşte şi-aşa. Nu poţi să construieşti nimic, totul/ e construit dinainte…". Mă impresionează la Caius Dobrescu, mai mult în al doilea poem, *Sapeur*, o limbă poetică inedită, un limbaj acumulativ şi exploziv, din care conceptele par să lipsească sau sunt invocate „en creux".

Poemul propus de Simona Popescu se intitulează *Televizorul* şi izbuteşte să recreeze efectele halucinatorii (ale imaginilor televizate) în mintea unui copil. Dar în această derulare arbitrar-aiuritoare de secvenţe, pe lângă aluziile (rare) la un cotidian recognoscibil, apare un front de obiecte bine surprinse (şi prinse) în concreteţea lor: „În mine se află poze colorate şi muzici/ apă sărată de mare cu peşti carnivori şi cu peşti şi cu peşti/ apă dulce cu lipitori cu mormoloci şi cu broaşte/ văzduh auriu văzduh roşietic văzduh de plumb/ aer alb aer negru/ pământ bălegar găinaţ cernoziom/ cereale cartofi pălămidă şi rapiţă sub un cer fără nori". Şi, mai departe: „… sunt o vioară o trompetă de

tablă fanfară militară/ sunt un cor de cameră un cor puternic un montaj/ cu barzi şi brazi cu brazde şi barde/ sunt un efort colectiv (...) o piele lucioasă de cal scuturându-se de muşte". (Recitind acum aceste versuri, îmi dau seama, retroactiv, că autoarea *Exuviilor* nu e foarte departe.)

În 24 ianuarie 1986, Aurelian Lazu citeşte o proză intitulată *Carla*, încercare de a ataca frontal o situaţie „ruptă din realitate"; neîndemânarea frapantă face să se scurgă însă întreaga încărcătură dramatică iniţială într-o serie de lamentaţii. Lectura principală a serii a fost *Dulce cântând* de Marius Oprea în care menestrelul e un alter-ego al poetului. Marius Oprea mi se înfăţişează ca un „pointilist" de o mare fineţe şi strălucire. Originalitatea perspectivei lui constă în a face din reziduurile industriale, din obiecte uzate (cutia de conserve, sticla de bere etc.) o lume uimitor de proaspătă, o lume mirifică. Revelaţia unui talent autentic.

Vinerea următoare avem un recital poetic Horia Gârbea. Notez că autorul şi-a schimbat strategia, nu şi tematica. Despre aceste noi poeme I.B. Lefter spune că sunt „extensive, nu intensive" şi sunt de acord cu aprecierea lui. Riscul diluării este major, ca şi acela al facilităţii (jocuri de cuvinte amuzante precum „un dirijabil pentru domnul dirijor" sau „rotaţiile valsului şi ale rotativei", dar şi incongruenţe precum „un şniţel muzical".) Climatul poemelor vrea să fie destins, cuvintele par să se înşiruie într-o deplină libertate a jocului, totuşi inocenţa lipseşte. Presiunea logicului este omniprezentă, schema frazei prozaice se simte în ciuda sacadării poetice şi joculare, „nodurile" se văd mai bine decât „semnele". Cel mai bine îi „ies" poemele „albe", fără poante ori imagini şocante.

În 21 februarie, „Decameronul" de Daniel Bănulescu. Un poem ce mi se pare că mizează pe reverberaţia unor metafore. Poem a cărui unitate de sens se cere descoperită mereu, adică recompusă în jurul unor versuri ori imagini memorabile, a cărui lipsă de sens e construită cu mijloacele unei sintaxe aproape riguroase. E pusă aici în joc o convenţie a dispersiei care n-are nimic de-a face (cum cred unii comentatori) cu suprarealismul, ci, mai degrabă, cu o articulare laxă de tip Constant Tonegaru.

În ultima şedinţă din februarie '86, Nicolae Constantinescu vine cu proză (*Acta est fabula*) având drept model tot pe Borges; o anumită lapidaritate trebuie recunoscută şi apreciată, şi chiar o anumită

eleganţă a frazei în ciuda unor căderi în preţiozitate. Totuşi, pe lângă subtilităţi, sunt şi destule inabilităţi, mai exact, inadecvări: proza autorului nostru e poematică în vreme ce Borges evită lirismul, efuziunea. Iar, pe de altă parte, Borges cultivă ocultul şi misterul, nu vagul. La final, Cristi Popescu vine cu un text intitulat *Ferestre*, *vitrine*, *oglinzi*; un fel de falsă descripţie, prăpăstioasă, de fapt parodia unui eseu: parodie a obiectului şi parodie a instrumentului.

În 7 martie, un debutant, Marius Stanciu cu poeme mai „adunate" (cele scurte) şi mai puţin „adunate", cu imagini (aşa-zicând) plăcut-violente şi cu altele neplăcut-violente. Autorul vorbeşte despre „o tiranie a logicii pe care imaginaţia n-o poate întrece" şi despre cuvinte ce „duc amintirile în care de lupte". Provoc o discuţie despre cum şi când trebuie tăiată fraza poetică. Horia Gârbea mă susţine, dar se referă la textele citite cu o violenţă pe care mă văd silit s-o temperez.

În 15 martie 1986, Ioana Carabăţ vine cu un text urmuzian, între poezie şi proză, în care absurdul succesiunilor produce o viziune carnavalescă lipsită însă de orice miză, după cum rezultă din majoritatea comentariilor. Am numit aceste pagini „exerciţii de digitaţie textuală".

În şedinţa din 4 aprilie, Marian Mierlă citeşte o proză intitulată *Vizita preotului în* legătură cu care mi-am notat doar atât: „amestec de coduri culturale", „aspectul muzeal al kitsch-ului". În continuare Roxana Iordache citeşte câteva poeme pe linia lui Daniel Turcea – Sorin Mărculescu, poeme cărora eu unul le reproşez nu tonul emfatic, patetismul, ca mai toţi cei care intervin în discuţie, ci faptul că îşi reprimă fervoarea în loc să şi-o asume până la capăt.

Nu ştiu de ce n-am mai notat nimic în caiet până în 10 mai 1986, când au citit Marian Mierlă şi Mariana Marin. Cel dintâi aduce o povestire la persoana I (*Clădirea*) *în* care autorul se confundă cu naratorul, de fapt, un poem în proză din care clişeele nu lipsesc, un exerciţiu de poetică romantică insuficient înţeleasă, cu mici cruzimi poeşti, însă fără surpriză. După pauză, Mariana Marin vine cu un ciclu de poeme „tari" din toate punctele de vedere, adică şi bine scrise şi extrem de agresive în ordine social-politică. Cele citite anterior în cenaclu erau de aceeaşi factură, dar acum ţinta e, parcă, şi mai puţin învăluită, iar tonul poemelor încă mai disperat. Mai mult, ea însăşi ţine să se disocieze nu numai de literatura oficială, dar chiar de aceea a

generaţiei sale, vorbind despre optzecism ca despre un „productivism estetoid”. Cenacliştii mei (măcar unii dintre ei) vibrează la aceste cuvinte şi se grăbesc să susţină opoziţia între acest tip de poezie şi „feeria realului” din poezia şi chiar din proza optzecistă. Dacă se poate vorbi de un „realism feeric” la Cărtărescu sau la Traian T. Coşovei – intervin eu –, în cazul poemelor lui Muşina sau Romulus Bucur, feericul (în măsura în care există) e numai o aparenţă. Discuţia este, oricum, pasionată şi, în acelaşi timp, tensionată, fiecare dintre participanţi ştie că, din păcate, gândurile nu pot fi duse aici până la capăt.

În 28 mai 1986, citeşte în deschidere Adriana Andronic (debut) şi apoi Andrei Bodiu. Am notat un titlu al acestuia din urmă: *Poem despre energie în* care nu se întâmplă nimic ori se întâmplă lucruri de o aleasă banalitate. Dacă la prima sa apariţie în cenaclu, Andrei Bodiu miza pe directeţe şi chiar pe agresivitate, acum tendinţa dominantă mi se pare a fi una de oblicitate şi discreţie. Mai dau, în notele mele, peste cuvântul „tangenţial” subliniat şi încercuit. Mai văd şi numele lui Johann Lippet, ceea ce înseamnă că am vorbit şi despre poeţii din „Actions gruppe Banat” de la Timişoara. N-a fost, de altfel, pentru prima şi nu va fi nici pentru ultima dată. Descopăr că am mai discutat şi despre deosebirea între *proiectul existenţial* – care este integrator şi *proiectul* literarcare este exclusivist. Şi de modul în care pot decurge unul dintr-altul – nu neapărat într-un singur sens.

În 6 iunie au citit Viorel Cioabă (debut) cu un puţine versuri bune („Dacă o să cadă, îţi dăruiesc zăpada de mâine”), dar cu poeme slabe – şi Nicoleta Pavel în dreptul căreia notez: „candoare camuflată”; „vocabular poetic restrâns”. Dau şi peste numele Ioanei Pârvulescu şi peste „criteriul organicităţii şi adecvării” pe care îl invocă în intervenţia sa.

În vinerea următoare, Andrei Damian ne propune câteva poeme compuse din aglomerări descriptive menite să constituie un fundal contrastant şi reliefant pentru întâmplări în planul sensibilităţii. Urmează Horia Gârbea în legătură cu lectura căruia văd că n-am notat decât următoarea frază: „ceea ce pare o invincibilă tautologie poate deveni o idee poetică”.

Până la sfârşitul sezonului s-au mai produs două debuturi poetice: Ana-Maria Ivan (*Este o pasăre în fiecare oră*) şi Raluca Cecatti (*Natură moartă cu dicţionar*) pornind de la care am discutat despre civilizaţia poeziei, despre modernism şi despre grandilocvenţă în

spaţiul poetic.

În ultima şedinţă din iunie, au citit Caius Dobrescu şi Marius Oprea (*Solo de tamburină*). N-am notat nimic, dar păstrez o bună impresie a acestor lecturi.

Sesiunea de toamnă a cenaclului începea, de regulă, în prima sau a doua vineri de după

1 octombrie. (De întâlnit mă întâlneam, oricum, mai devreme cu membrii „de bază".) Constat însă că prima şedinţă menţionată în caiet este din 14 noiembrie 1986, când au citit Daniel Bănulescu şi Cristian Popescu. În legătură cu Daniel am salutat omogenizarea poemelor şi am dezvoltat o distincţie între *figurat şi concret* care acum, în absenţa textelor care au inspirat-o, nu-mi mai spune nimic.

Cristi Popescu vine însă cu o tematică nouă şi cu o nouă scriitură la graniţa între proză, eseu şi poezie. Remarc o voită aplatizare a observaţiei şi alunecarea surprinzătoare a discursului dintr-un registru într-altul. Mai dau peste următoarea succesiune de cuvinte: „locuri alienante – televiziunea, vitrina-parodie", ceea ce înseamnă – dincolo de sarcasmul aluziei sociale şi chiar politice – că şi-au făcut deja apariţia manechinele lui Cristi. Tot acum apare titlul *Mic dicţionar al familiei Popescu*, prin urmare, primul nucleu al ciclului ce avea să-l consacre. Înregistrez în cuprinsul acestui text tendinţa de subminare a convenţiei din interior prin locuire. Convenţie socială sau convenţie artistică? Şi una şi alta. Poetul se raportează la amândouă în acelaşi fel. Mai notez: „tandreţe şi forţă", „impresie de inepuizabil": Vorbind despre noul univers al poeziei lui Cristi („familia") ca despre un univers apoetic sau chiar antipoetic, nu am denumit o calitate a obiectului (universului), ci faptul că el n-a mai fost „prelucrat", nici abordat în poezie. *Noutatea* poemelor sale vine, în primul rând, de aici, dar nu se reduce la atât. Mi se pare că Popescu a găsit o soluţie ingenioasă de a produce poeme fără ramă estetică. Nu pot să nu-i atrag, totuşi, atenţia că reflecţiile sale despre timp sunt mediocre. A fost o seară memorabilă.

Cum avea să fie şi în vinerea viitoare când eroinele au fost Ramona Fotiade şi Simona Popescu. Ramona citeşte două poeme *Moartea va fi o parolă* şi *Text pentru seara de Crăciun* a căror aglutinare aminteşte vag de suprarealism, dar analogia se opreşte aici. Acest tip de discurs lasă impresia că poate îngloba orice, că poate antrena totul în desfăşurarea lui fără să piardă din vedere „ideea

poetică". De aici şi finalul în forţă al acestor poeme. Transcriu câteva versuri: „Nu aşteptarea, ci teama…", „Fidelitatea mai grea decât o carabină pe umăr…", „Tragi păduri şi câmpii după tine…". Mai observ prezenţa unei tensiuni de-a lungul întregului text, ceea ce înseamnă că autoarea a trecut cu bine proba poemului lung.

Tot un poem (încă mai) lung ne citeşte şi Simona Popescu – *Xilofonul* (titlul acesta avea să fie dat volumului său de debut din 1990). O defilare de imagini surprinzătoare, stranii, de o disparitate savantă (din punct de vedere poetic), descripţii pe care nu se mizează în sens descriptiv, cu unele propoziţii scurte şi clare în jurul cărora se coagulează secvenţele, cu versuri care sunt „tăiate" unde şi când trebuie: „sunt un miez viu în nesfârşite învelişuri", „eu sunt un animal în schimbare", „cârtiţă săpând într-o galerie de aer", „mănunchi de ghiocei răsfiraţi pe pământul îngheţat" etc. Un poem despre căutarea identităţii în prima copilărie (şi chiar în increat!), despre logica (nelogică) a vieţii din perspectivă infantilă, despre rezistenţa la paternalism şi la orice impunere din afară: „Un obstacol am să fiu/împotriva vântului". Secvenţa V, cu rugăciunea profană – excepţională.

În 28 noiembrie 1986, un alt debut: Florin Curta, cu texte ce se vor urî fel de replică la Ion Barbu, o combinaţie greu de clasat între ermetic şi ludic, o poetică a aleatoriului ce conduce la un absurd jovial. Vedeta serii este Horia Gârbea cu o serie de proze poematice din care interesante mi s-au părut cel puţin două: *Şah* şi *Jurnal*. *În* primul e vorba de jocul de şah al soldaţilor în aşteptarea inamicului. Intriga e oarecum previzibilă, dar în privinţa sensului parabolic am o părere diferită de cea a tinerilor mei prieteni care au văzut aici o aluzie la un război între marile puteri nucleare. Mie mi se pare că e vorba de un alt fel de război, unul esenţial, etern pe care îl purtăm fiecare dintre noi cu teama de război, de fapt, cu propria noastră teamă. Jocul de şah jucat cu pasiune nu e decât o metaforă a fricii, pasiunea însăşi a jocului îmi apare ca o amânare a fricii. În „Jurnal", întâlnim o lume răsturnată, de un absurd aşa zicând sistematic, rezultat dintr-o substituire sarcastică a utilului cu gratuitul.

Pe 12 decembrie 1986, se petrece un alt eveniment important în viaţa Cenaclului *Universitas*: după o debutantă promiţătoare, Dumitriţa Stoica, îşi citeşte prozele medicul de ţară Răzvan Petrescu. Cum îi ştiam deja prozele (ceea ce nu se întâmpla de obicei) şi cum am fost eu

cel care l-a adus la cenaclu, i-am sugerat să citească *Ora bufonilor* şi *Encefalita neagră*, adică exact acele texte care pe mine m-au impresionat – dar cuvântul e slab, e flasc în raport cu ceea ce am simţit eu la prima lectură a manuscriselor (tapuscriselor) sale. Ei bine, spre mirarea, stupoarea şi chiar iritarea mea, băieţii „mei" l-au cam „ras" pe Răzvan. Am constatat cu oarecare dezamăgire că ei nu gustă *artificiul* şi nu înţeleg rolul lui în literatură, aducându-i autorului reproşul de neverosimilitate (Era vorba, printre altele, de finalul (shakespearean) al prozei *Ora bufonilor* (*Şansa*), inclusă în antologia de faţă.). Şi încă altele… Or, ceea ce atâtea minţi şi sensibilităţi trecute prin lecturi şi cenacluri nu păreau să fi sesizat, a intuit foarte bine, în izolarea navetei sale, în confruntarea cu provincia şi cu pagina albă, Răzvan Petrescu. Dar această primă lectură a sa la *Universitas o* evocă el însuşi cu farmecul său indicibil.

Mai mult ca sigur că aceasta a fost ultima noastră întâlnire din 1986. Şi nu încape îndoială că în timpul iernii nu ne-am reunit la Clubul Universităţii unde se goliseră caloriferele (ca şi în alte clădiri) spre a se evita spargerea lor prin îngheţ. Vom fi reluat cenaclul prin martie, dar, din păcate, nu mai găsesc notaţii în caietul meu decât în 24 aprilie 1987. O foaie separată, smulsă din altă parte şi datată 17 aprilie 1987, îmi aminteşte de surprinzătoarea prestaţie de prozator a lui George Ardelean. A citit o scurtă povestire mustind de umor subversiv. Personajul-narator, rămas, din întâmplare, închis în Universitate, îşi relatează trăirile claustrofobe şi încercările de a ieşi în afară. Nimic spectaculos, dimpotrivă, evitarea spectaculosului şi asumarea banalului. Sugestia – ironică şi autoironică – a unei duble agresiuni, din afară, dar şi dinăuntru: personajul nu poate ieşi din clădire, dar nici din sine, claustrofobia se dovedeşte a fi mai gravă decât părea la început. O mărturie acut personală despre inconfortabilul existenţei presărată cu scene de un umor fin şi irezistibil.

În 24 aprilie am avut doi oaspeţi din Reşiţa, membri ai cenaclului „Semenicul": Iacob Roman şi Emilian Roşculescu. Această vizită a fost consecutivă aceleia pe care am făcut-o acolo – când, exact, nu-mi amintesc împreună cu Radu Ruba, Cristi Popescu şi Caius Dobrescu. Cei doi poeţi reşiţeni, foarte diferiţi unul de celălalt, au fost comentaţi cu o apreciabilă (de mine în primul rând) simpatie. Nu-mi amintesc ce voi fi spus, am notat doar un vers pe care nici nu mai ştiu acum cui să-l atribui: „păsările – cuvinte în care ne lăfăim crezând că

zburăm”.

A urmat Horia Gârbea cu poemul său, *Istoria navigaţiei în* legătură cu care observ că perfecţiunea formală creează impresia de criză referenţială: textul tinde să devină propriul său referent. Mai remarc prezenţa citatului cultural – nu decorativ sau picant, ca la unii optzecişti, ci cu un fond sarcastic. Mai pe scurt, o lume de fantasme atent (însă) articulată.

Vineri, 8 mai 1987, citeşte Cătălin Apostol o proză alegorică al cărei final reiterează, parcă, scenariul biblic al Naşterii. Registrele alternează şi chiar se întrepătrund, iar unul dintre ele este absurdul. În comentariul meu admit că rostul absurdului e tocmai acela de a pulveriza orice referinţă, dar insist asupra faptului că absurdul însuşi trebuie să se înscrie într-o coerenţă artistică. Ceea ce nu e prea evident în construcţia textului citit în această seară.

Între copertele caietului se află şi alte câteva foi volante, dintre care una e datată 29 mai 1987 şi conţine însemnări despre lectura a doi poeţi: Mihai Marinescu şi Gabriel Grigore. În dreptul numelui celui dintâi văd scris Piteşti şi, în paranteză, Călin Vlasie. Înseamnă că va fi fost recomandat de Călin Vlasie sau că acesta era prezent în sală? Colegii mei vorbesc de suprarealism, acuzând nota ludic-aberantă a versurilor; observ şi eu rolul provocator al aglomerărilor, dar cred că autorul este încă departe de a avea puterea să unifice obiecte atât de disparate precum: „… un brad duhneşte de la geam a carne…”. Mai interesante mi se par explorările sale sinestezice în direcţia conceperii unui văz aproape tactil: „palma umedă a ochilor”, „scrâşnetul ochilor mei” etc. Gabriel Grigore e un poet mai clar, poate prea clar pe alocuri, dar absurdul are un anume haz în poemul lui: „sângele meu naiv/ bănuit de plagiat în anticariatul oaselor tale”.

În 5 iunie ni se înfăţişează pentru prima dată în ipostaza de autor Valentin Iacob cu un poem (sau o proză?) purtând titlul *Adolescenţii* despre care am notat că e conceput într-o dublă retorică, fenomen caracteristic unei etape de tranziţie (nu numai în evoluţia personală). Apoi Ramona Fotiade vine cu un poem *Giurgiu Nord*, despre care, oricât am fi de antibiografişti, nu putem spune că nu e legat de experienţa de profesoară aflată în stagiu obligatoriu în urbea respectivă. Ce mă frapează la acest poem este modul aparte în care prozaismul descripţiei coexistă cu un lirism al atitudinii: autoarea se lasă purtată de privire, de amintire, se încredinţează unei notaţii

somnolente, dar care produce acumulări urmate de debordări intermitente semnificative, precum imaginea cortegiului funerar cu dricul „înaintând ca un velier". Am mai vorbit în acea seară – nu-mi amintesc cum s-a iscat această discuţie – despre *timp* şi despre importanţa lui redusă în poezie (spre deosebire de proză), în final, o dispută cu Caius Dobrescu, ale cărui exigenţe (faţă de textele citite) au urcat la un nivel aproape paradigmatic. În acest mod, îi spun, se poate distruge aproape orice poem.

În 12 iunie, citeşte Andreea Stoe, braşoveancă şi ea, dar nefăcând parte din grupul constituit ca atare. Proza ei mi se pare interesantă prin chiar excesul descriptiv care produce un fel de pulverizare cu efect halucinatoriu. Îi vine apoi rândul lui Radu Ruba. Nu-mi dau seama ce va fi citit pentru că nu găsesc niciun titlu pe pagina respectivă. Comentariul meu s-a axat pe două idei: vitalitatea *livrescului în* poezia sa şi ireductibilitatea ei la alternativa: metaforic-metafizic, patetic sau prozaic, colocvial-ironic. Radu Ruba refuză să aleagă o direcţie sau alta adoptând, uneori în acelaşi poem, toate aceste registre. El este, în acelaşi timp, şi sentimental şi ironic, şi angajat şi gratuit, angajat în gratuit. Îmi place tonul lui, apreciez puterea de a pluti deasupra, de a acuza numai în trecere, de a absolvi, în fond.

Ultima şedinţă a anului universitar a avut loc în 19 iunie când a citit Caius Dobrescu o proză SF (*Scorpia*). Povestirea demarează greu, cu multe lungimi, finalul este însă excelent făcând chiar din lentoarea începutului un punct de sprijin. Remarc şi eu (alături de alţii) inteligenţa combinatorie a autorului care-l conduce la soluţii de o complexitate nu numai tehnică, dar şi artistică. În continuarea serii a citit Horia Gârbea, dar, din păcate, nu mai pot desluşi din cele scrise de mine decât cuvinte disparate.

Pe 10 iulie mai dau peste numele lui Răzvan Petrescu, fără niciun titlu menţionat, dar alăturat observaţia că „are un instinct epic sigur". (Preiau această notă numai pentru a marca faptul – care mă surprinde acum – că mai ţineam şedinţe de cenaclu şi în iulie, probabil pentru a compensa pauza lungă de peste iarnă.)

Din caiet au mai rămas doar vreo 4 – 5 file albe, nescrise. Alte pagini volante, introduse de mine în cuprinsul lui, se referă la şedinţe de cenaclu avându-i ca protagonişti pe Judith Meszaros şi Fevronia Novac, pe Iustin Panta, pe Mihai Gălăţanu. Din păcate, am uitat să le

datez (cum am uitat şi să iau, în acele seri, caietul cu mine).

Judith Meszaros vine (de la Braşov?) cu un ciclu intitulat *Insula albă*, poeme despre care scriu (şi spun) că trebuie citite şi auzite pentru că sunt pândite de riscul monotoniei. Totuşi, discursul, de o gâlgâitoare tristeţe, are o gradaţie, o tensiune, spune ceva autentic: nu îi lipseşte exactitatea, ci acuitatea. Încurajând-o pe autoare, mă simt (iar!) nevoit să descurajez tendinţa bagatelizantă a unor comentarii.

Revelaţia acelei seri (de nu ştiu când!?) a fost Fevronia Novac, cu *Poveste sentimentală*, *Fragmente dintr-o fantezie astrală*, *Autoportret*, *îmbrăţişare* – poeme ce conţin destule naivităţi, pe care însă foarte tânăra poetă a izbutit să le absoarbă într-un lirism personal şi graţios.

Nu pot să spun exact nici când a venit – de la Sibiu – pentru prima dată Iustin Panta sau – de la Galaţi – Mihail Gălăţanu, deşi, în perspectiva evoluţiei lor ulterioare, aceste date s-ar fi cuvenit reţinute. Niciunul, nici altul nu ne-au impresionat de la început. Iustin Panta îşi descoperise tema, dar cred că nu-şi limpezise încă formula (sau nu aveam noi ochi s-o vedem!). Viziunea lui fals „gospodărească" asupra lucrurilor risca să fie luată *ad litteram*. Însă vocea lui caldă, figura lui ataşantă au făcut să fie bine primit. Iar când a revenit cu poemele lui *tari* – îmi amintesc şi acum de *Soldatul Nelu* şi de *Păpuşa din* trenecoul a fost copleşitor. Cel puţin pentru mine. (Precizare indispensabilă, căci, la *Universitas*, unanimitatea era extrem de rară.) Iustin Panta a devenit rapid unul „de-ai noştri", a fost adoptat fără rezerve de „nucleul dur" al cenaclului.

În ce-l priveşte, Mihail Gălăţanu a fost precedat de recomandările mai mult decât călduroase ale lui Alex. Ştefănescu şi Laurenţiu Ulici. Nu i-au fost de prea mare folos la *Universitas*. Nici eu n-am prea fost mişcat de prima lui lectură: mi se părea că o bună parte din iluzia poetică a textelor sale venea dintr-un fel de aglutinare confuză, dintr-o densitate rece. Abia mai târziu am început să-l „gust" şi să-l înţeleg. Şi dacă exhibiţiile (eufemistic vorbind) din anumite volume ale lui de după Revoluţie m-au contrariat, m-au deconcertat, intervenţiile sale sigure, pertinente, la Cenaclul Uniunii Scriitorilor în perioada în care l-am condus eu (2004 – 2006) m-au impresionat în modul cel mai plăcut cu putinţă.

poezie

SERGIU ŞTEFĂNESCU

requiem pentru copilăria timpului

1

m-am întrebat dacă timpul este cel care a obosit sau eu însumi dar ce este timpul, afară noi peisaje copii în indigo ale unor peisaje mai vechi, ele însele copii, strigătul înăuntru un sunet oprit la mijlocul scalei între revoltă şi resemnare, cartea cu litere şterse pe genunchi şi capul întors de la fereastra vagonului, ochii închişi, spaţiul golit de obiecte, ai timp, îţi spui. cât despre timp el poate începe oriunde

2

Între locul plecării şi locul sosirii un fel de mişcare, o trecere, nici timp nici spaţiu nici gând chiar dacă ai coborî la mijlocul drumului: între locul plecării şi locul sosirii încape doar trecerea, dar nu şi întinderea ei. nu există decât un acolo şi un aici.

Iar între ele nici timp nici spaţiu nici gând. numai început şi sfârşit, lipite unul de altul ca feţele drahmei m-am întrebat dacă timpul a obosit sau dacă nu cumva de la mijlocul vieţii încolo a fi în timp nu mai este decât o întrebare în marginea timpului, a fi în timp, spun. dar ce este timpul, când între locul plecării şi locul sosirii nu încape nici vârful de ac al secundei care îţi trebuie ca să spui eu. aici sau acolo, călător sau copil un copil măsurând întinderea verii

3

În partea amintirilor deja trăite chipurile sunt mai multe decât în partea amintirilor netrăite aici echilibrul se joacă între început şi sfârşit între locul de unde ai plecat şi locul unde te afli. nici trecut şi nici viitor o evanghelie a neîndurării, îţi spui, o mântuire fără mântuitor şi fără cel mântuit cuvinte la început, la urmă cuvinte, peisaje de cuvinte afară, tăcerea aici. restul a fost reşiţa acelaşi răsărit după deal faţa cu riduri de litere toba soarelui în rotire ecoul umbrelor alungit copilăria, o coroană în flăcări deasupra tâmplelor de grafit umbra singurătăţii singurătatea se mişcă odată cu tine şi stă odată cu tine numai când adormi se aşază la capul patului tău şi cu ochii deschişi aşteaptă să fie din nou dimineaţă să o luaţi de la capăt pleoapele ei nu se închid niciodată e singurul gest în care nu te poate urma ca o umbră sau ca o reflectare în apă în schimb când adormi se aşază cuminte la capul patului tău se aşază la capul patului tău şi aşteaptă să fie din nou dimineaţă pergament undeva într-o clipă a lumii tigrul se stinge sub pleoapa gazelei sângerânde partea de biruinţă a celor mute şi blânde

ANDREI DAMIAN

Lumină osoasă

1

Plecând în noaptea de 8/9 noiembrie în jurul orei 2, 15 de la bunul său prieten Nicolae stan, andrei damian a fost izbit de aerul deosebit de rece care l-a făcut să-şi ridice – oarecum zgribulindu-se – mâinile din fundul buzunarelor pardesiului său larg – oarecum în susul buzunarelor – fără a-şi scoate deci mâinile din ele – simţind cu falangele de mijloc ale degetelor mari cureaua pantalonilor evident îndoindu-şi astfel coatele în mod nefiresc poziţie deosebit de incomodă.

A mers cu faţa aplecată cu bărbia lipită de gât atingând cu lobii urechilor cele două vârfuri ale gulerului ridicat întotdeauna al pardesiului său.

Odată intrat pe strada aleea parcului a luat-o la stânga, tăind oraşul slobozia în douăspre casă, pe direcţia SV-NE.

Imaginea sa astfel s-a răsfrânt în pupilele celor doi ţigani ameţiţi de băutură care discutau în faţa blocului G6 în uşile de sticlă din colţul magazinului MODERN în cele ale redacţiei ziarului „Tribuna Ialomiţei" în vitrinele cu obiecte metalo-casnice ale magazinului MODERN în ferestrele cofetăriei MODERN

În uşile de sticlă ale consiliului popular al municipiului ale hotelului IALOMIŢA

Era o noapte netedă de toamnă înspre iarnă aşa cum e obiceiul în bărăgan şi traversând bulevardul unirii dintr-odată andrei damian a putut să observe lumina osoasă care cuprinsese dintr-odată totul

A privit pentru prima dată o anumită tufă de trandafiri din aranjamentele florale din faţa sediului sindicatelor pe judeţ.

A fost uimit în acelaşi timp de strălucirea alb-gălbuie

A unuia din mestecenii din faţa hotelului IALOMIŢA din momentul în care a trecut pe lângă cei doi ţigani beţi andrei damian nu a mai întâlnit niciun om pe străzile acelea care i s-au părut într-un mod cu totul particular deosebit de osoasă

Nu a bătut niciun vânt şi paşii lui andrei damian nu au răsunat sub nicio formă

În dreptul intrării magazinului de unelte agricole andrei damian a auzit un strigăt de bufniţă, a fost un lătrat de câine mic dar lui i s-a părut că este un strigăt de bufniţă

În dreptul arţarului de la intersecţia străzii dobrogeanu-gherea cu strada lacului andrei damian a murit

2

ce a făcut andrei damian ca să-şi câştige o asemenea moarte blândă?

viaţa sa a fost în linii mari şi orizontale mai ales în perioada copilăriei o viaţă de adevărat exemplu ascultător şi bun la învăţătură pentru că şi-a iubit mama a ascultat-o în general iar lumina osoasă văzută în acea noapte şi mesteacănul strălucitor nu justifică pe deplin faptele

3

mie mi-a spus: mesteacănule mesteacănule mesteacănule paşii mei sunt din ce în ce mai uşori, mesteacănule, şi mâinile mele sunt de lumină, mesteacănule, şi carnea mea este de lumină, mesteacănule, în jurul meu este o aură portocalie pietrele străzii sunt verzi, mesteacănule, şi laptele ăsta în care înot e prăfos era beat.

4

păi ce să spun eu despre el, don şef? băiatul a trecut aşa cu ale lui nu mi-a făcut nimic nu i-am făcut nimic era cu ale lui aşa a trecut pe lângă noi, aşa e, don şef, cum spune el că noi doi stăteam un pic de vorbă ce-aveam noi treabă cu el a trecut l-am văzut ce-i drept aşa e cum zice el, don şef, şi după aia l-am şi uitat şi invers, don şef

5

andrei damian a spus: printr-un os lung al toamnei acesteia să te strecori doctore, mă vezi în radioscopia aşezării de ceaţă?

doctore-dumnezeu, poţi să mă ajuţi?

doctore, în parcul municipal există o tufă de gherghine eu nu am văzut-o niciodată mâncam din astea până ne durea burta fratele meu zicea du-te tu după capre este cald aici, doctore, cu fulare cenuşii înnodate de mama, doctore, ieşeam pe maidanul din spatele depozitelor fratele meu alerga cu capul în jos printre bălţoace, doctore, ne aşezam în cabina camionului ruginit fratele meu răsucea volanul, este cald aici, doctore, era un câmp strălucitor ca masa ta albă atunci şi o văd pe mama printre sculele tale, doctore, argintii reci luminoase apoi totul ia foc, doctore, uneori mă trezesc dimineaţa şi nu pot să mă adun din colţurile camerei, doctore, sunt zilele când mă tem că n-am să mai pot coti la intersecţia apropiată visele mele atârnă atunci ca sânii ei când o priveam spălându-se deasupra ligheanului şi n-am niciun

chef, doctore, să mă adun dintre aburii vineţi dar îmi trece nu-i aşa că este în regulă dacă îmi trece nu-i aşa, doctore

6

ce s-a găsit asupra lui andrei damian:

În stomac: o masă compactă alcătuită din una ciorbă văcuţă, una friptură, patru cafele, conţinutul a două sticle fetească de ştefăneşti, cea un litru vin de amara, cca. 1, 5 1. vin de crăsani, două ochiuri, 75 g. pâine sub unghii: o cantitate neglijabilă dar vizibilă de materie adunată în chip inexplicabil unghiile fiindu-i tăiate f. scurt în buzunare: legitimaţie, una sută lei, batistă, 14 lei mărunt, pachet ţigări 16, una buc. manuscris poem lumină osoasă

8

O durere cu totul şi cu totul de aur năvăleşte în burta lui andrei damian atunci când el moare lângă mesteacănul din faţa hotelului IALOMIŢA

el îmbrăţişează mesteacănul şi vomită după aceea nimeni nu-l mai vede sufletul său se strecoară printre luminile care sună momentul este solemn şi nimeni parcă nu-i datorează lui andrei damian nimic:

nici măcar dezordinea de lumini aurii aruncate pe străzi ceaţa lăptoasă ale stufului uscate şi giruetelor cu brumă lungi strălucitoare mişcări toate frumoase şi luminate la nesfârşit

GABRIEL STĂNESCU

Final presupus

Mănânci ardei copţi înfuleci roşiile şi castraveţii
Nu bănuieşti nimic cureţi în grabă peştele
Îndepărtezi solzii argintii de pe carnea moale
Scoţi măruntaiele cântăreşti amănuntele din
Burta acestei realităţi perifrastice devii trist
Corectezi punctuaţia amiezii care s-a oprit
(Ciudat nu-i aşa?) la prima literă a alfabetului
Câtă dezordine câtă râvnă în această amănunţită
Descriere a micilor noastre laşităţi
O de-aş putea să nu semăn cu nimeni
O de-aş putea să amân cât mai mult
Acest final presupus

Fără titlu

Eu care am învăţat să răspund numai când sunt întrebat

Eu care am trei cămăşi apretate-n dulap
Şi două rânduri de încălţări
Eu care am o slujbă un salariu un apartament
Şi o mulţime de datorii pe deasupra
Eu care am destule bube în cap
Pentru a mai putea să mă vindec vreodată
Eu care am fost uns cu seu şi cu multe alte alifii
Eu care am citit *Omul revoltat în* ediţie prescurtată
Eu care scriu fără să mă vaiet
Eu care sunt în slujba acestei erori
Eu care înghit şi tac
Eu care refuz să cultiv sentimente de seră
Eu care nu cred în spiritul de turmă
Eu votez cu a şaptea zi liberă
Conversaţia
Mai trăieşti? îl întrebai încercând să câştig puţin timp
Surprins fiind că l-am revăzut după atâta amar de ani
Chiar te-a prins în iarna în care se făcea colectivizarea
Viscolul şi era să mori îngheţat? Ai avut necazuri?
Cum te-ai descurcat? Tot aşa încăpăţânat ai rămas?
Tot tu însuţi? Te-ai recăsătorit?
Văd că marile evenimente nu te-au clintit din loc
Cu frumuseţea lor trecătoare i-am spus
Eşti făcut dintr-un material foarte rezistent
Dacă au vrut să te strivească sub bocanc ca pe un gândac şi tu le-ai replicat printr-o frază strălucitoare ca o lamă de briceag
DINU REGMAN
hai ku câinele acesta întins pe asfalt de n-ar fi fratele meu ar fi doar un câine întins pe asfalt hai ku (foc! zise vânătorul)
foc! zise vânătorul pe când ochiul vietăţii (în manuscrisele autorului, primele două versuri au câte o variantă: „foc! zise colonelul" şi „în timp ce ochiul vietăţii".)
Îi străpunse pieptul poem cotidian 2
Parcul herăstrău dimineaţa la ora 6
Un tânăr în trening alergând într-un picior
Un ciorap însingurat strălucind în iarbă
O mireasă abandonată rezemată de salcie
(o mireasă prea devreme aleasă)

scurtă mai e doamne lumina aşezată pe faţa nevăzută a lucrurilor (în variantă, prima strofă se încheie cu versurile: „printre crengi uscate un cadavru proaspăt/ cu ochii deschişi.")

bocet vai mirosul putred al florilor şi râsul de metal al zodiei blestemate vai mişcarea de foc a ruletei şi alba mea viaţă precum spectrul culorilor vai cuvintele diamantele şi gura mea strâmbă în uşa petrecerilor vai răceala şi abisul acestor ape şi dinţişorii harnici ai unui peşte ce muşcă din mine şi dragostea mea pe care gurile rele spun că am jucat-o la cărţi dar pe care am pierdut-o-ntr-o seară când eram foarte trist şi o vietate cu solzi de mătase sorbea dintr-o baltă cu alcool sidefiu ultimul rând al biografiei mele

I was far far away from bucharest and I was dreaming…

şi visam că muream cu mâna întinsă deasupra atingând oraşul acesta târziu şi frumos cu mâna întinsă dedesubt spre anii irecuperabili şi limpezi ca un cristal şi visam că zburam macerat de fulgii unui timp recurent în mijlocul acestui vacarm de culori în raza acestui ţipăt de lumină când peste mine căzu ca o mângâiere urarea prietenilor încremeniţi cu paharele-n mână spre a mă chema acum o dată şi încă o dată şi niciodată prea mult şi niciodată de-ajuns o atât de roşii paharele lor pete de sânge mustind în albeaţa cărnii o atât de sângerii paharele lor strop de culoare lăudat în puritatea gândului şi visam şi visam visam că mă duceam departe mă duceam?

nu prea departe doar puţin peste oraş ascuns poate-ntr-un nor deasupra blocului turn de unde să pot vedea bulevardele încinse sub sărutul verii şi palatul telefoanelor răspunzând apelurilor din univers şi vechea universitate trimiţându-şi soliile spre restaurantul Berlin majestic şi cofetăria casata şi parcul Ioanid aplecându-şi crengile peste surâsul proaspăt al fetelor de la liceul zoia kosmodernianskaia şi intercontinentalul scăldat în lumina soarelui şi swiss ar tolănită în umbra intercontinentalului şi coada de la cinematecă şi ambasada americană şi clubul de jazz al arhitecturii şi bulevardul Dacia şi florăria din piaţa romană şi ceasul din piaţa universităţii şi statuia aviatorilor şi aeroportul băneasa şi teatrul bulandra şi calea victoriei şi căminul de fete de la grozăveşti…

şi mă duceam mă duceam într-un nor nu prea departe mă duceam pentru ca toate astea şi încă multe altele să pot vedea şi mai ales să pot auzi cum în fiecare seară când prietenii s-au adunat cu toţii în jurul mesei cum cade peste oraş ca un strop de sudoare peste

pământul proaspăt arat urarea numitului regman Dinu Şerban ce s-a dus puţin dar nu prea departe şi va rămâne veşnic între voi

DAVID IOACHIM

Dominaţie de gol încerc să te privesc şi nu pot

În acest lăuntric al meu şi ştiu că dacă respir te absorb:

Nu văd nimic

Ce minune, de-aici, de-aici începi tu şi de-aici mireasmă continui, ca o pâlpâire a sângelui meu neştiutor

Zgomot în aprilie (I)

S-a întâmplat acum trei ani.

Lungit, văd din pat luna copacii şi stelele din faţa ferestrei.

Totul a fost foarte simplu.

A venit porumbelul şi m-am gândit: aşa cum pasărea nici n-a bănuit şi nici nu va afla vreodată că-n spatele ochilor ficşi că-n spatele trupului fix un suflet a fremătat.

(privind-o, mirându-se de craca uscată, prietenă)

tot aşa poate chiar lângă mine-i un zeu uluit.

Zgomot în aprilie (II)

Ceea ce în schimb ar fi putut deveni compromis.

Stările de graţie începute de unul singur sau mai curând romanul gândit într-una din încăperile cu duşumeaua prelungă şi roasă în care personajul principal era stilul adică o diversiune ticluită la umbra unui registru minor nu mult după amiază.

RADU SERGIU RUBA

Biblioteca rulantă

Biblioteca rulantă prin cartier frânează brusc în faţa mea portierele se deschid larg:

Poftiţi! Urcaţi!

Ea se ştie citită.

Urechi la fiecare pagină o ajută într-o cultură a iluziei să ţină locul căruţelor cu verze de Bruxelles dar ea se ştie citită.

Mă îmbie c-un volum necunoscut o cărămidă cu nume de femeie intraductibil la care ar fi ajuns universul pe motiv că există.

N-am citit încă toate cărţile din lume ca să mă pot apuca de aceasta.

O dau la o parte deşi e clar că şi singură va continua în versuri să taie capete să pună foc rugurilor încât biblioteca pe roţi va porni instinctiv să înconjoare cimitirul.

Aş putea s-o opresc dar mai încolo către iarnă pârlind porcul în intersecţie sau să abat cruzimile cărţii asupra unei baghete de ţinut rândul ca la hartă.

Dar roţile bibliotecii patinează pe loc în lipsa unui cititor la bord care s-o pună în mişcare prin simpla răsfoire a colecţiilor patinează de vreme ce copiii aiuriţi culeşi de prin cartier amăgiţi cu plimbarea stau în cap şi în fund pe ediţii de lux din „Originile sistemului solar".

Ridic dintre ei şefi de clasă la întâmplare numai să aibă cine să se rotească în jurul soarelui în numele altora cine să atragă atenţia străzii până fur eu volumul în cauză şi biblioteca se ia după mine.

Cu fiecare meridian traversat altă carte de călătorii necitită.

Fluturii din Baskerville

Nunta merge înainte şi fără mireasă.

Locul este ocupat de o păpuşă din cele expediate de instituţie celibatarilor înrăiţi cu ocazia marilor aluzii cu ocazia anului nou – cadouri.

Ea ţine în mână o floare a plăcerilor înmiresmată şi n-am cuvinte care alimentează buna-dispoziţie generală văl să nu se rupă de pe feţele de cetăţeni.

Cetăţenii care participă aici muncesc la întreprinderi din cartier şi alcătuiesc prin felul aşezării la mese un aranjament floral:

Mamă-fiu-nepoată-unchi.

Mamă-fiică-dadă-tată.

Mamă-tată.

Că nimeni nu se uită la păpuşă, mulţumindu-se cu efluviile iasomiei sale asta n-ar fi nimic dar să mi-i vezi în dansul miresei cum se învârt în jurul prejudecăţii care repet nu există cum pocnesc din pinteni iar alţii din degete.

Orchestra se lasă acordată în funcţie de ritmul unui astfel de cuplu şi cântă vag pentru ca lacuna să nu fie călcată pe picior.

Timp în care mirele fabulează intens fabulează căci dacă nici el nu va umple golul atunci cine?

Mireasa trebuie să emane cumva dintr-însul şi chiar aşa se întâmplă dar la câţiva metri deasupra solului unde ea se lasă iubită de la distanţă precum în cuşcă un animal de toată lumea.

Împarte în dreapta şi-n stânga din lunile sale de miere.

Buze linse încearcă să reia conversaţia.

Abia acum rupe ea din gratiile propriei frumuseţi şi le înfige în

păr şi spune:

eu sunt.

Apoi anonimatul din spatele conjugării.

Apune soarele ca şi cum aş susţine că am cinci ani.

Cele două soacre nedespărţite unite prin suferinţă aduc de departe cu o stea dublă:

podoabe. Rotaţie. Raze.

Soacra mică îşi ţine razele strânse pe lângă corp în semn de ispăşire.

Apare naşul de parcă s-ar lumina de echinocţiu:

— Dragi copii!…

şi-ndată se porneşte să mi-i organizeze pe toţi pe mai multe rânduri falangă imbatabilă în vederea lecturii:

— După mine!

— „c'était a Megara, faubourg de Carthage, dans les jardins d'Hamilcar"…

— Nu e bine!

— „c'était a Megara"…

şi oastea lucrează trei zile şi trei nopţi la aceeaşi frază.

O zi petrecută în corpul meu

Seară fumurie.

Fumurie ca şi cum aş pretinde că sunt gata să mă las de toate apucăturile.

Aşa că îmi fac de lucru cu auzitul dar nu se aude nimic afară de acordeonul care-nsoţeşte de obicei mirosul de peşte prăjit al acestui fir de cartier.

Întorc aşadar spatele măruntelor răsărituri şi mă las uşor către amurg.

Tot pe funia asta a urcat în pod şi bunicul să se uite pe tot cerul dacă mai au de gând să vină.

CRISTIAN POPESCU

Filmul artistic

Dintotdeauna Tov. Popescu s-a crezut – fir-ar el să fie – filmat. S-a crezut privit şi ascultat. El se zbătea, alerga, le tot dregea. Şi, de soare, de lună şi stele, de lumina zilei şi de lumina asta a lumii, se credea luminat. Dintotdeauna. Chiar de-acolo. Privit, ascultat, filmat. Ci iată că-ntr-o duminică seară – mare minune! – filmul cu el la televizor a fost difuzat. De-a-ndoaselea, de la coadă la cap, viceversa, cu

repezitoru'. Numai într-un sfert de oră filmul cu el a fost derulat. La-nceput, în televizor e beznă. Pâlpâie, aşa, doar o luminiţă, departe, undeva. O lumină ca de candelă la care se vede, parcă, sămânţa de Popescu. Da: suntem chiar sub pământ. Sămânţa lui Tov. Popescu se dezvoltă şi creşte. Repede-repede. Carnea se-adună pe oase, pe orice oscior, pielea se-ntinde cât ai clipi, costumul de gală iarăşi se ţese, se coase. Deodată pământul se dă la o parte; dispare imediat şi-nmormântarea (plânsete, popă); eroul nostru deschide ochii, saltă din pat şi zâmbeşte. Face semne vesele, cu repezitoru, înspre aparat. *Aici*, *telespectatorii izbucnesc instantaneu*, *în toate apartamentele dintr-odată*, *în aplauze*. *Aşteaptă*, *cu sufletul la gură*, *să vadă*: *ce rod dă din Tov*. *Popescu de-a-ndoaselea*, *viceversa*, *de la coadă la cap*.

Tov. Popescu şi-aprinde o ţigară. O rază îşi scuturã peste el, de-abia atingându-l, scrumul alb. Cocoaşa îi scade, se suge, spatele i se-ndreaptă, părul i se-nnegreşte, văzând cu ochii Tov. Popescu întinereşte. Trage grăbit un fum din ţigară. E adolescent, e copil. Cu repezitoru'. Mai suge o dată din ţâţa maică-sii şi, cât ai clipi, dispare în dânsa. (*23 August '44*).

Din orice bloc, din toate apartamentele se aud ţipetele de bucurie ale tuturor telespectatorilor. Toate dopurile sar instantaneu din toate sticlele de şampanie. Mama lui Tov. Popescu n-apucă decât să se fâstâcească niţel în faţa aparatului de-a-ndoaselea, de la coadă la cap, cu repezitoru'. Dispare. (*Al doilea război mondial*) Şi imediat: bunica, Piscupeasca, soarbe, cu degetul mic ridicat, din ceaşca de cafea. Dispare şi ea. (*întregirea*) Protopopeasca mai trage un fum din ţigara pusă acum într-un ţigaret lung, delicat. Numai un fum. (*Independenţa*) şi-n locul ei, imediat, Popeasca: zâmbind prostită şi-atât. (*Unirea*). Cât ai clipi (aşa, *pe la paşopt*), preoteasa dă la găini prin curtea popii şi se topeşte şi ea. Pentru prima dată, razele de soare nu se mai aprind când o ating ca beţele de chibrit pe cutie, cum se întâmpla cu toate celelalte personaje. Gata cu istoria. Două-trei momente aparatul panoramează cât vezi cu ochii peste dealuri şi văi. Telespectatorii, cu mic, cu mare, aşteaptă toţi cu suflarea tăiată.

Departe, în zare, se vede, aşa, o măicuţă bătrână lăcrimând, alergând, pe la toţi întrebând. Şi-apoi, dintr-odată, apare chiar El: ciobănaşul nostru, al tuturor. Venind agale înspre noi chiar de-acolo, din raiul Lui, de pe plai. Venind bătrân, încovoiat, cu părul şi cu barba albe ca spuma laptelui. Ţinând-o aşa, din însurătoare în însurătoare.

Uite-l nuntaşii: brazi şi păltinaşi. Şi uite-l preoţii: munţii mari. Se văd păsările: care-l sunt lăutari. Cade de sus peste El o stea. Şi El vine, se-apropie. Stinge ţigara şi priveşte la noi. Priveşte, îşi lipeşte, îşi turteşte faţa, pe dinăuntru, de geamul televizorului şi rămâne aşa, uitându-se în gol.

Chipul Lui nu se mai şterge de pe ecran. Nici ziua, nici noaptea. Programul s-a încheiat. Telespectatorii, priviţi, ascultaţi, fericiţi îşi vor mai spune din când în când, aşa, în gând, uitându-se cu bucurie spre aparat: „Fir-ar El să fie de Artist, drăguţu' de El, ce bine că nu se mai termină niciodată!"

Ciclul I

— *Un psalm al lui Popescu* – Acuma, Doamne, ce să-i mai facem?... Spune şi Dumneata... La noi, aicea, circu' e baza. Circu'! Şi nimic altceva. Ne chinuim şi noi ca animalele-alea cu Arta. Doar ştii şi Matale că ele sunt chiar bătute din cauza frumosului... Acuma, dacă ar fi după mine, eu i-aş vindeca pe toţi ele fandacsiile astea, de orice fum de-al lor... Nu trece anul şi – să te ţii – iar o dresură cu zece – doişpe nebuni... Dar nu oricum... Nebuni d-ăia fioroşi, numai unu' ş-unu, după gratii, în lanţuri, cu spume. Numai aşa se face o dată înspre ei careva cu Arta şi imediat sunt cuminţi, politicoşi şi scriu versuri. geni-a-le, Doamne, geni-a-le! Păi, dacă se-mbolnăveşte omu' de la frumosu' ăsta, poate s-o şi vindeca cu el... Că dacă animalele aduc a om din cauza Artei, poate o să semene şi Popescu cu omu' dacă scrie şi el un vers-două, acolo. Dac-ai vrea şi Matale...

Că noi numa' asta ştim: circu'. Tigrii! Leoaicele! Ursu'! Foca! Lupu'! Oaia!!... Asta e, Doamne, oaia!!! învăţ să cânt ceva la fluier, aşa, ca Ciobanu, şi ce mai: „Dresură unică în Europa! Trei turme de miei! Oaia năzdrăvană! Vorbeşte omeneşte! Plânge cu sânge! zice laie, Zice bălaie, zice bucălaie! Ra-iu, Doamne, asta e!!! O fluieri şi ea ţi se gudură la picioare. O strigi – şi ea după tine. Păi, Doamne, zău c-o plimb de zece – cinşpe ani pe cheiul Dâmboviţei în fiecare seară, în lesă, ca pe-un buldog. Da' tot degeaba! Dau zi de zi cu căciula de pământ, aşa, a sănătate, şi scot din ea numa' lilieci. Ce porumbei, Doamne? De unde porumbei!? Pui de lilieci!! Că ăştia ce sunt? înger-îngeraşi, aia sunt! înger-îngeraşi pentru copiii de şobolani... Şi pentru mine...

Ies seară de seară pe cheiul Dâmboviţei, plimb oaia, plimb buldogu' – şi am zece mii de înger-îngeraşi de-ăştia pe capu' meu mare de artist, de locuitor. Circu' – asta e! Acuma, ce să-i mai fac? Spune şi

Dumneata, Doamne, că le ştii, aşa, mai bine pe toate…

Pictura

— *Un psalm al lui Popescu* – Păi asta-i, că ne uităm prea puţin la icoane şi la alea, la pozele de familie, de morţi! Păi ce, parcă Dumneata, Doamne, nu ştii ce exerciţii de înviorare fac astea cu noi?!… Aoleuu!!… Că de-abia acum am înţeles… Chiar aşa, că ele respiră o singură dată pe zi. Dimineaţa. Trag tot întunericul în pieptul lor, acolo, înăuntru… Îl curăţă bine, şi-odată-l dau afară, uite-aşa: lumină, lumină şi iar lumină! Zorii adică, răsăritul. Şi noi, ştii Matale, ca la comandă: sus-jos! drepţi-culcat!; sus-jos! drepţi-culcat! Gâfâim şi noi cum putem după ele… Vai de capul nostru! Şi, din când în când, stăm, aşa, comod, în pat, în capul oaselor, cu spatele sprijinit de perete. Încet-încet, în câţiva ani, se ia zugrăveala şi-apare o pată. Aproape neagră. De la jeg. Şi noi – gata: artişti, ce mai! Imediat o-nrămăm şi scriem sub ea: *POPESCU*. *AUTOPORTRET*. Artă mare, Doamne, nu glumă!… A noastră, aproape de noi! Vai de mama care ne-a făcut: ca tractoriştii, bronzaţi numai pe piept după trei zile şi trei nopţi de stat la luminare! în loc să stăm şi noi ca tot omu', în fereastră, la icoană, la soare… Asta-i, Doamne!… Acuma, ce să-i mai facem? Spune şi Dumneata…

Antiportret

— *Un psalm al lui Popescu* – Nu, Doamne. Nici mai, nici chiar, nici prea, nici foarte. Şi nici măcar Popescu. Nu. Nici măcar atât. Să stai, aşa, şi să munceşti la creşterea părului şi-a unghiilor tale, să lucrezi la curgerea boabelor reci de sudoare şi, mai ales, la curgerea lacrimilor. Şiroi. Numai să stai. Nemişcat. Şi să-ţi albească părul pe-o singură parte. Arătând răsăritul. Să-mi albească firele din cap doar pentru că m-au tras înger-îngeraşii Dumitale de ele, doar aşa, că mi-au tras gândurile de păr – nu prea tare – cum tragi păpuşile de sfori ca să se bucure copiii. Numai de-asta să-mi albească firele, Doamne. Arătând mereu răsăritul.

Mie să-mi dai exact chipul care lipseşte din toate cartoanele alea pitoreşti, atractive, de-şi bagă capul prin ele oamenii la bâlci. Să fie ei, nu eu. Şi nici măcar atât. Nici mai, nici chiar, nici prea, nici foarte. Şi nici măcar Popescu. Nu. Nici măcar atât. Să nu mai scriu… Să-mi publice, aşa, postum, doar buletinul – în cinzeşcinci de mii de exemplare, ediţie de lux. Cu toate pozele de buletin, cu toate capetele lor amestecate între ele. Aşa, ca şi cum ar fi un lemn de icoană pregătit să se picteze icoanele pe el.

Statuia mea de mult e gata. Şi se va dezveli doar după şapte ani de stat pe dedesubt, pe sub pământ. Statuia asta comemorativă. Pe dinăuntru. Scheletul. A fiecăruia şi-a tuturor. Oricând în poziţie de drepţi. Nu, Doamne. Nici mai, nici chiar, nici prea, nici foarte. Şi nici măcar Popescu. Nu. Nici măcar atât. Să-mi dai acum numai un strop din liniştea ce zace-n capul lui Alecsandri de la rotonda scriitorilor din Cişmigiu. Atât. Să mai fumez, aşa, o ţigară, visând că eu am fost modelul după care s-a desenat acel schior râzând în soare, zburând pe pante abrupte, survolând munţi întregi. Modelul pentru acel schior desenat pe orice pachet de ţigări „Bucegi". Să mă visez în slalom printre brazii înalţi şi drepţi, desenaţi pe orice pachet de ţigări „Carpaţi". Da, Doamne. Să stau liniştit. Ca un azil de bătrâni. Cu toţii nemişcaţi. Aproape aliniaţi. Cu părul albindu-le numai pe-o parte, cum creşte muşchiul pe copaci. Dar arătând răsăritul. Aşa să mă prindă întotdeauna sfârşitul.

Nici mai, nici chiar, nici prea, nici foarte. Şi nici măcar Popescu. Nu, Doamne. Nici măcar atât.

Muzica

— *Un psalm al lui Popescu* – Ah, Doamne! Toată seara m-am gândit la cântăreaţa aia, aia de-i profesoară şi la Conservator… ştii Tu: Arta Florescu. Păi numai să-ntâlnesc eu vreo fată s-o cheme aşa: ARTA! Nici nu m-aş gândi: imediat aş lua-o de nevastă! Ce mai, cu acte în regulă: Arta Popescu! Doamne, măcar de mi-ai scoate-o în cale… Că ştii şi Dumneata ce-mi place s-ascult păsărelele astea de-afară! Ce mai cântă şi ele!… Şi-aşa, fără să ştie, săracele… Parcă nici n-ar cânta… Parc-ai fluiera Matale la lume. Ce?! Nu fluieram pe vremuri şi noi? Fluieram!… Ca băieţii, după fete… Că bună mai e şi lumea asta!!! Te-apucă un dor! Te-apucă doru' ăl mare. Şi ce?! Dumneata nu ştii? Cântăreţii ăştia, de-acum – vai de capu' lor, săracii!… Vocalize, ouă crude, bătături… Dă-i şi iar dă-i… şi după aia fluieră lumea la ei. Păi eu, în locul lor, ştii ce-aş face?! Imediat aş scoate un disc: pe-o faţă cu liniile din palmă şi pe-o faţă cu liniile alea de pe frunte. Ale mele şi-ale neveste-mii. Păi atuncea s-asculţi melodii!… Numai d-astea, d-ale lu' Matale… C-aş dansa pe ele mereu, în continuu. Şi când aş dormi tot aş dansa. Nemişcat. Păi, nu?! Aşa s-ar zice… Şi-n fiecare noapte mi-aş ţine strâns consoarta la piept, lângă mine… Măcar de mi-ai scoate-o, Doamne, odată şi-odată, în cale! Arta! Arta Popescu! Pe veci a mea!!!

Teatrul

— *Un psalm al lui Popescu* – De ce nu iei, Doamne, odată şi-odată, o iniţiativă d-aia, d-a lu' Matale, ca să-i angajezi pe toţi bătrânii ăştia anchilozaţi, paralitici, ăştia de nu mai pot să umble decât cu scaunul, să-i angajezi acolo, la Tine, la „Ţăndărică", la teatrul de păpuşi?! Să-i prinzi cu sfori. Să le mişti şi capul şi mâinile şi picioarele… Să umble şi să transpire, să-şi trăiască şi ei viaţa de unde li s-a oprit, săracii… Să facă şi ei acolo la Tine ce-ar fi făcut pe-acasă dac-ar mai fi putut… O cafeluţă, o ceartă, o cumpărătură… Şi după aia şi „Scufiţa roşie"… Păi ăştia şi-ar da şi sufletul pentru Artă, Doamne! Nici nu le-ar păsa! Ar putea să şi doarmă în timpul pieselor, ca spectatorii… Le-ai trage Matale la toţi până şi visu' pe sfoară… Ce mai… Artă mare, ca-n viaţă! Păi, acum, spune şi Dumneata, spânzuraţii ăia de pe vremuri, nu erau ei cele mai grozave marionete? Nu le ţineai Matale c-o mână sforile de-acolo, de sus, de se-aduna lumea să-i vadă cum bâţâie din mâini, din picioare şi scot limba? Se-aduna sau nu se-aduna lumea?! Striga ea sau nu striga fericită: bis?! Păi vezi, Doamne?! De ce nu iei Matale o iniţiativă d-asta d-a Ta, o dată pentru totdeauna?…

Marea publicitate

— *Un psalm al lui Popescu* – Da, Doamne. Chiar aşa. Că-n viaţa asta a mea ce să fi făcut şi Matale cu unu ca mine?! Păi, ce?… Ştie careva de când sunt eu bun de dat la Marea Ta Publicitate?! De cel puţin zece – cinşpe ani ar fi trebuit să-mi scrie rudele şi prietenii necrologul, în piaţă, cu trupurile lor. Da-da… cu trupurile să-l fi scris! Ca să-l poţi vedea, eu să-l citeşti mult mai bine Dumneata de acolo, de sus. Şi să-ţi zici: „Uite că pe-ăsta-l dau mai ieftin. Ce-ar fi să-l iau? Mi-ar prinde bine pe lângă mine, pe-aici. Măcar de-un bibelou, de-un suvenir, de-o floare". Zău, Doamne, că bine-ar fi măcar acum să-mi scrie rudele şi prietenii necrologul. Pe bulevard, în faţa blocului, Cu trupurile lor, literă lângă literă. Şi-un verişor c-o verişoară, îndrăgostiţi, să se sărute prima oară, stând frunte-n frunte în căciuliţă „î"-ului de la „familia îndurerată…". Păi aşa! C-acuma, Doamne, cum să-ţi zic? Matale crezi că pân' la urma urmelor chiar o fi vrând cineva să stea pe-aici, aşa, cu picioarele-nfipte-n pământ şi-n rest, până la brâu, în nori?! Dumneata crezi că noi nu ne uităm la orizontu' ăsta, ce aproape e şi ce înalt s-a făcut, crezi că n-auzim cum zumzăie îngeraşii Matale şi se lovesc de el ca muştele de geam când vor să intre?! Dumitale Ţi se pare că noi nu ştim ce bun mijloc de producţie e pământu'?! Ah, Doamne! Şi din ce în ce mai perfecţionat!!! Păi numa' cimitiru' de la mine din cartier poate

curaţi, putrezi şi topi, într-un singur an, carnea produsă în aceeaşi perioadă de timp de şapte abatoare. Şi-oricum, majoritatea mormintelor de la noi fac de mult timp, din proprie iniţiativă, muncă voluntară. Să vezi Matale ce recoltă-ţi iese la a din urmă campanie de seceriş de pe ogoarele noastre! Da, Doamne. Că poate ne dai şi pe noi la Marea Ta Publicitate! în pieţe, pe străzi, în gări şi prin parcuri: cu toţii să ne scriem necrologul, îngenuncheaţi, cu trupurile noastre, literă lângă literă. Copaci aliniaţi, casă lângă casă, bloc lângă bloc, străzi şerpuind – doar litere să fie. Râuri curgând în scris de mână, ondulat, dealuri surpate în rânduri, păduri şi mări de litere în vânt şi-n valuri. Şi toate, Doamne, către Tine. Iar Tu, peste scrisoarea asta aplecat, blând să zâmbeşti şi să te bucuri. Cu degetul, încet, să urmăreşti: „Urgent. Vindem casă, maşină, haine şi bani. Suntem alături pentru a primi un ultim pios omagiu. Prieteni, colegi şi vecini. Bunic şi tată, noră, mamă, fiu şi soră. Cu toţii, într-un suflet, de vânzare! îndureraţi. Preţ avantajos. Nemângâiaţi. Stare foarte bună".

Iar de la orizont, de peste blocuri să răsară, în loc de soare, fumegând uşor, aprinsă la capul nostru, al fiecăruia şi-al tuturor, o uriaşă, blândă lumânare.

Circul II

— *Un psalm al lui Popescu* – Păi, acuma, Doamne, poet-poet, da' de ce să nu fiu şi eu fericit?! Că dacă asta e, asta e: Circu'!! Acuma, ce să-i mai facem?… Singurul model din lume valabil pentru orice artist, oricât ar fi el de mare şi de tare, e maimuţa de circ. Şi-atât. Nici nu se discută! maimuţa aia pe care o apucă, aşa, când mai creşte şi ea, pe nepusă masă, tristeţea. Că i-au rămas mici hăinuţele de fetiţă de la-nceputul carierei. Şi, numai dintr-atât, din durerea asta a ei, şi din râsul spectatorilor, mai-mai c-ajunge, până la bătrâneţe, OM! Păi nu? Spune şi Dumneata! Aşa dresură zic şi eu: umpli pălăria cu pământ, îngropi în ea trei-patru pui de lilieci şi, după trei zile şi trei nopţi de-nmormântare cu scamatorii, scoţi din pălărie numa' porumbei. Albi ca spuma laptelui şi pufoşi ca neaua.

Zău, Doamne, crede-mă! Că poetu' şi el: ca maimuţa. Numa' că la circu' la care e el angajat, dresor e înger-îngeru'. Şi încă de pe la doi ani începe să-l muncească pe poet cu dresaju'. Se chinuie greu cu el să-l înveţe să-şi facă, acolo, la-nceput, măcar o cruce. Şi-apoi, copăcel-copăcel, să şi-o care pe sârmă. Până la urmă, rupe poetu' cu dinţii şase-şapte lacăte dintr-odată la orice carte, cât ar fi ea de groasă.

Şi râd îngeraşii de el!… Râd, de se ţin cu aripioarele de burtă când îl văd cum se munceşte să sufle şi el, niţel, în trâmbiţă. Că, vezi Matale, la circu' ăsta spectatori sunt numa' înger-îngeraşi de la copiii din cartier. Că trebuie să se mai distreze şi îngeru, să-i mai treacă şi lui, aşa, din când în când, vremea. Şi-odată se suie, Doamne, poetu' tocmai sus, sub cupolă. Şi toaca începe să bată. Rar. Iar el, agăţat de trapez doar c-o mână, îşi face cu cealaltă o cruce bătându-se cu pumnu-n piept, de râd în stal toţi spectatorii. Şi toaca bate din ce în ce mai repede. Şi, dintr-odată, sare poetu' de-acolo, de la peste treizeci de metri înălţime, drept într-o cristelniţă obişnuită, umplută numa' pe jumate cu apă de botez. Aoleuu, Doamne! Triplu salt mortal! Că rămân înger-îngeraşii înlemniţi. Şi iese poetu' teafăr, zâmbind şi salutând liniştit publicul. Iar dresoru' îi şi pune aureola pe cap. Drept recompensă. Ştampila aia de calitate a luminii. Ce mai: chiote! Urale! Bucurie mare, Doamne! Extaz! Se ridică cu toţii fericiţi, în zbor, şi se-aliniază deasupra oraşului ca avioanele de bombardament în poziţie de luptă. Şi-ncepe imediat o ninsoare de zici că n-o să se mai vadă nici coşurile caselor de-atâta nămet! Păi da, Doamne! Zi şi Dumneata! Că fulgii ăştia de zăpadă ce sunt? Găinaţ de înger – aia sunt!! De ce să nu fim fericiţi? Las că ai Matale grijă. Şi, dacă Ţi-o plăcea, nu mai lua de la noi niciodată iarna. Şi iartă-ne! Dacă asta e, asta e: acuma ce să-i mai facem? Circu'!! în numele Matale. Amin.

PAUL VINICIUS

drumul cafelei pe undeva, pe lângă rio de janeiro, în ţara sambei şi a şarpelui de apă – numit amazon –, printre păduri dese în care nu dovedeşte se naşte noaptea catifelată numită cafea.

de-acolo, din plantaţii, ea porneşte pe ape ajungând prin porturi cu taverne; la tejghea marinari beţi şi fufe versate sorb noaptea fierbinte numită cafea.

negrese migdalate îşi storc sufletul fierbinte, creole şerpeşti îşi joacă sânii în ea, metişi languroşi, cât e noaptea de lungă, ţes noaptea cea albă numită cafea.

noi tot visăm la lumea aceea vie scufundaţi în cești ca niște pești în vopsea în vopseaua cea neagră cu aroma virilă a nopţilor albe, numită cafea.

regatul meu de atingeri nu te-aş mai putea vedea fără a te anexa regatului meu de atingeri, auzi cornul de vânătoare lovind în poarta cetăţii sângelui tău?

hei, hăitaşi, prindeţi şi aduceţi-mi vulpea roşcată a părului ei care a aprins pădurea pe când tânăr şi fericit încă eram!

nu te-aş mai putea vedea dacă nu te-aş avea până la ultimul fermoar de piele până la ultima glisare a sângelui în vene până la ultima şoaptă dinainte de marea tăcere.

chipul ei înserează despletită – ea taie oraşul în două ca un râu rece şi întunecat, câţiva înecaţi fumează în vestiarele ploii, câteva înecate plonjează în larg în ritmul unui vals cu alură albastră, dunărea albastră şi-a schimbat rochia pe înserat dunărea curge precum un sânge negru aducând la vale o pădure de brad în care *moartea este un meşter german cu ochii albaştri*, moartea însufleţind chipurile manechinelor din vitrine; moartea – ca o ploaie ieşită la împerecheat – când ea (despletită, albastră) taie oraşul în două cu inima ca un râu rece şi întunecat.

un sfârşit (barbar) de toamnă *lui Traian*. *coşovei* greierele se întorcea (beat) spre dimineaţă.

În mâinile lui amorţite încă îi plângea chitara, toamna se apropia de gară cu boarfele pregătite, spre seară furnica împletea ciorapi de lână la lumina sobei, vecini buni – furnica şi greierele.

dar nimeni nu a ştiut să îmi povestească împrejurările în care (brusc) i s-a oprit cântecul pe buze prietenului meu, greierele, în chiar acel sfârşit de octombrie în mahalaua defrişată de toamnă.

noi stăm aici, în decăderea frunzei, ne ascundem bolile cu mare teamă învăluiţi în lumina cretată ce ne-a crescut pe chipuri, îngreuiaţi de plumbul izvorând din rană.

măsură aspră a auzului: greierele.

curriculum vitae cu ochii arşi de poezie mă ridic din somn: un fel de dioptrie prin care privesc eu lumea.

cu ochii arşi de poezie cobor în somn: un fel de periscop cu care mă prelungesc prin regiuni de vise.

moartea nu va fi nicio surpriză: moartea e numai un vers lipsă. ascultă-l:

DANIEL BĂNULESCU
Regiunile cărţii
Doar cărţile au alura unor nebuni autentici
Coridoare fărâmiţate aruncate prin cameră
Două-trei molii monstruoase
Aşezate nervos pe paltonul victimei

Şi extrăgând-o levitând-o
Câtă disperare în aceste case
De toleranţă ale înţelepciunii
Ca un purtător de boli ruşinoase ca un purtător
De boli ruşinoase te întorci în oraş între trecătorii care-ţi agită
Ca un pumn imens pâinea zilnică
„Să nu uiţi, Darie!”
I s-a spus că botniţa
Pe care tocmai i-o puneau
Este o coroană a buzelor
„Rege” – i-au spus – „eşti un rege
Şi noi ne plecăm buzelor tale încoronate
Cu botniţă încoronat eşti regele nostru”.
Afară departe începu să ningă însufleţit
Ca la un miting al iernii
Ziua în care am fost publicat
Eu singur aşezându-mi mâinile peste mine şi binecuvântându-mă întinzându-mi palmele deasupra revistei literare în care am fost publicat
Şi binecuvântând-o
Apoi cheile şi stiloul maşina de scris şi şosetele tale
Pe care ţi le cumpărasem de ieri şi nu le binecuvântasem
Responsabil măreţ cu acelaşi măreţ elan creator
Trăgându-mi o foaie dintr-un top gros de foi şi notând:
„A fost o zi şăgalnică şi frumoasă soarele strălucea minunat
De la dânşii la tine uzină de la mine la tine un pat”.
Eu balansându-mă până aproape de ceafa ta roză
Şi trăgând cu nepăsare linii minunate acolo
Până ce reuşesc o casă o schelă un soare
Portretul unei femei delicioase de care m-apropii cu râvnă
Şi încep s-o stimez
Zilele acelea voluptuoase şi suple în care-mi aşezam
O parte din cărţi una peste alta
Obţinând un teanc de Înălţimea Ta
Mă aşezam în tăcere şi fumam
Mă apropiam şi trăgeam binişor câte-o carte-n afară
Obţinând oarecum forma ta
Sânii coapsele părul şi umerii tăi – bineînţeles atât de grosolan

contrafăcute încât mă năpusteam în bucătărie şi-ţi aduceam o cafea
Ţi-o aşezam pe creştet ca să-ţi dau un aer bucuros şi sublim
Apoi zilele în care ieşeam în oraş
Tu într-un pachet energic şi suplu
Un sac de nylon ce îţi dezvăluia formele şi provoca intense bucurii spirituale
Mi te lăsai pe umăr
Te potriveam cât mai bine pe umăr
Şi astfel porneam
Ajunşi în centru ne doream cât mai aproape de contemporani împreună cu dânşii mărturisind şi cântând:
„Mi-am dat cu o substanţă puternic adezivă".
Intram în librării – împotriva voinţei tale – ca să-ţi adaug
După numărul anilor petrecuţi împreună o bucată de şold
O pulpă uşor îngroşată deşi mi se pare că n-am să mai reuşesc niciodată
Plimbându-mă prin casă în pijamaua mea cam vărgată
Plimbându-mă în schimb atât cât socotesc eu necesar
Discutând cu tine despre marile probleme ale existenţei
Descriindu-te deschizându-te mângâindu-te
Apoi înfricoşat şi plictisit suprasaturat şi placid
Cântând şi eu împreună cu aparatul de radio din nou şi din nou:
„Mi-am dat cu o substanţă puternic adezivă".
Zile întregi în care mă surprind gândindu-mă la tine
Ca la locul în care Dumnezeu se apropie făţiş
Ca la o minte a tuturor cărţilor din casă
O vreme în care n-aş mai fi putut suporta un zvâcnet o şansă
Un loc în care fiecare vers mare se scrie greu
Cu câte o femeie în fiecare mână
Aducând veselă daurită pe masă aşezând pahare beteală tacâmuri
Şi mâncând litere
Cântând într-un fel ce era de cântat fixând pe podea ce era de fixat
Apropiind obraz de obraz aşteptând
Orice dar mai ales senzualitatea unui cutremur
În timpul căruia perechile apucă să facă dragoste perfect
Aducând o mare uşurare în sânul unei natalităţi în curs de

scădere

Niciun gest doar o puternică dorinţă din afară
Niciun strigăt doar o abilă conducere a mingii de golf
Către „înţeles” către „fericiri” către „ţintă”.
Către ţintă mergeam de aseară către ţintă porni-vom şi noi
Cu adâncă credinţă în suflet pomădaţi copertaţi câte doi
LUCIAN VASILESCU

Intrarea în şut pretutindeni pe unde îmi port rucsacul de carne zâmbind în neştire printre zilele nopţile balizate perfect aşa că n-am cum greşi vreo manevră la cinci şi jumătate începem instrucţia mişcările au siguranţa aia tristă greţoasă de tic până unde aş putea trăi cu ochii închişi inspirând expirând învârtindu-mă prin bucătărie în căutarea unui scop în viaţă ferindu-mi privirea de hârtia unde aseară săpam cu lopata în formă de inimă galerii prin cărbunele nopţii vindecându-mă treptat de cuvinte cerând să fiu împăiat şi dat de exemplu eu nu cârtesc sap mai departe cu lopata în formă de inimă încarc vagoneţi mă scot la lumină îmi aştept rândul la tobogan e-aşa confortabil să nu ţi se întâmple nimic nu mă miră ştiu totul din prospectul de naştere mai întâi se întoarce copilul cu cheia se lasă prin şcoli apoi i se dă o lopată în formă de inimă

Punctul de sprijin în jurul tău aerul se strânge în cercuri înot şi îţi scriu poeme mai multe poeme de dragoste o flotă întreagă scufundându-se la ţărm pentru mai multă siguranţă pentru a da acestor lucruri un sens pentru ca dimineaţa de mâine să se nască la termen pe căi naturale acu ia de ascultă bucata asta de bee gees spui înfăşurându-ţi-o în jurul şoldurilor un bikini ce mă scoate din minţi sparg totul în jur trăsnesc din poemele mele de dragoste de mare calibru fac cerul ciur spuzindu-te cu stele incurabile lovindu-te alunecând piruetând pe luciul acestui poem unde se face seară unde aştept să vii bile de sticlă se rostogoleau pe stradă şi-n urma lor veneau copii

Agonia unui argonaut *pentru Ada* să-mi închiriezi pe tine un loc unde să-mi gospodăresc privirea să citesc ziarul în vreme ce mişcându-te prin odaie zăpăceşti aerul pui discuri torni în pahare cam pe la mijlocul sârmei mă dezechilibrez încep să cad liniştit clipocind din paiete în pufos parfumata cutie cu farduri vor spune ea purta în noaptea aceea o piele netedă şi bine întinsă pe coapse pe sâni o năpădeau cuvintele ca furnicile se cutremura de picau pe la case

calcane se prăbuşeau avioane şi el tot mai şi tocmai spunea până ce o demonta bucată cu bucată o ascundea prin sertare apoi le dădea drumul hainelor ei să plece acasă plănuia o călătorie un aşternut boţit de bucurie de valuri creţe spumoase şi dese pe care să plutească întunecaţi umflaţi învineţiţi de plăcere printre peştişori meduze himere ca într-un film ce i l-a povestit odată ca într-un film în care ei nu niciodată

Poem despre scris (Secvenţa şapte)

acum scot carcasa telefonului vocea ta se ascunde printre bobine în spaţiul îngust dintre tole porneşte pe fir înapoi perforează casca timpanul centralistei tânăra fată priveşte năucă de ruşine nu va declara violul copilul va creşte mare cuminte la trei ani va face pojar va scăpa mai apoi va merge la şcoală cu monede noi şi lucioase îi umpli telefonul din faţa blocului te văd te chem la cafea uneori aproape accepţi

RAMONA FOTIADE

granma apropierea serii la capătul maidanelor pustii, fluierul trenului vestind apariţia călătorilor necunoscuţi, peronul întunecat de unde nu-i salută nimeni, fanionul paznicului certificând scurta lor prezenţă, trecerea.

din piaţa publică s-a ridicat atunci un curcubeu amăgitor, eşarfa unei curtezane spulberată în vânt deasupra oraşului, aplauze măturând tribunele goale – cocarde ale pomilor uzi strânse şi arse în grămezi de cerşetori, mirosul castanelor coapte.

cristale de apă. buzele uscate şi crusta frunzelor reci. pădurea aşteptând alături de noi. Întunericul măreşte treptat forma lucrurilor. Înaintare grăbită urmăriţi de vuietul unei cascade sau mori – animal fabulos (provocare ascunsă).

vânătoarea începe în zori.

Intimoro-ioaquin-tania-guevara. numele lor precum veghea oraşului în urechile ultimilor trecători netezind volutele străzilor oprirea bruscă lângă zidurile cimitirului – parc liniştit unde numele se amestecă din nou prin şoaptele îndrăgostiţilor:

te vei duce te vei întoarce niciodată nu vei muri în război.

drumul din ce în ce mai greu. vrejuri încolăcind gleznele mâini împiedicate în crengi pietre rostogolite sub trupul inert.

nu setea, oboseala sau şerpii – nici vietăţile moi stârnite din ierburi nu aşteptarea ci teama.

locurile cunoscute odată parfumul femeilor şi zgomotul teraselor la ora închiderii, reclame deasupra vitrinelor cu manechine păstrând răstimpul unei mărturisiri neschimbat până mâine.

uneori ne opream, frigul şi rănile şi durerea stăruitoare, îndoiala când îl priveam, lângă el – o îmblânzire de umbre. atât.

la prima vedere nu avea niciun farmec, *dar în spatele său tremura o flacără albastră*, *târând dorinţele*, *aşa cum anumite râuri târăsc metale imaginare*.

ne spunea:

să nu ucizi adversarul din spate să nu-l ucizi în somn să nu ucizi să nu-ţi minţi camarazii să nu-ţi minţi duşmanii să nu minţi să nu furi satele ocupate să nu furi casele părăsite să nu furi

31 august, gustul trădării plănuite cu o zi înainte revine mereu – apariţia câinelui agonizând pe iarba din faţa tavernei – se îmbată să uite sau numai pentru că *honore* putea să însemne onoare.

sărutul otrăvitor, piciorul loveşte cu scârbă şi teamă câinele mort.

vor mai fi şi alte drumuri şi alte trădări te vor vâna în cercuri tot mai strânse tu – *nici chestor în Cheroneea nici lector în Bologna nici cuirasier în Valmy nici infanterist în Ayacucho* prizonier acum în sala unei şcoli dărâmate aşteptând cântecele copiilor – voci îndepărtate – vântul printre cărămizile sparte.

dictatură dictat dicteu dragul meu fidel am reuşit chiar dacă numai tu o vei şti.

scrie-mi sau doar pronunţă clar cuvintele tale ca eu să le scriu, voi înţelege – declinările viselor sunt fireşti.

(*ca şi cum strada ar fi timpul iar el la capătul străzii*)

fidelitatea mai grea decât o armă pe umăr într-o lungă campanie ultimul gând sau amintirea copilăriei pe care n-am petrecut-o împreună, fii fericit.

paşii soldatului pe coridor şovăind, o frică prelinsă pe degetele moi.

se întoarce şi schimbă prudent pistolul cu o carabină automată.

vine din nou. intră grăbit, se opreşte – silueta bărbatului tot mai înaltă umilind pereţii zidurile împuţinate ale oraşului spălate de sânge apoi

„Calmează-te, spune condamnatul, şi ţinteşte bine".

da, domnule colonel, m-am dat înapoi recunosc creştea

îngrozitor umpluse toată camera nu-i vedeam decât ghetele şi atunci e-adevărat, am închis ochii am tras câteva rafale la întâmplare.

după un timp m-am uitat şi l-am văzut zvârcolindu-se pe jos îi zdrobisem picioarele am tras din nou – e drept, în abdomen şi în coapse.

dar apoi i-am nimerit umărul apoi inima.

spre seară au venit să-l ia. plin de sânge aproape gol şi atât de uşor încât l-am cărat singur pe braţe până afară, l-au învelit într-o pătură şi l-au legat de talpa elicopterului.

deasupra munţilor despicând norii cu trupul tău de parcă cearşafurile albe întinse la uscat pe străzile oraşului te-ar atinge vocile femeilor strigându-şi copiii zgomotul vaselor aburul cald al ploii care vine şi băncile de piatră încinse acoperite de frunze niciun loc unde ai putea să te-aşezi acoperişurile primind galbenul stins al părului ei când aleargă odată cu umbra aceea ciudată de-a lungul oraşului aluneci prin straturi de ceaţă tragi păduri şi câmpii după tine capul atârnând la marginea mesei jetul de apă stropind mâinile tăiate trupul mutilat biciuit sub flash-urile fotografilor

— Dezamăgitor de aproape la discreţia mărunţilor amatori de miracole – nimic altceva decât ochii tăi deschişi privind încă legănarea pânzelor reci limpezite în vânt.

giurgiu nord şi urlau megafoanele în oraş străzi pietruite căruţaşi discursuri lungi cuvinte mari şi ce praf! *căldură mare* domnilor se topeşte asfaltul sub picioare ţigănci desculţe domnişoare imprimându-şi tocul delicat într-un cearcăn într-un obraz de smoală ridat semințe gumă colorată de mestecat triajul sfârşeşte în stradă un dâmb linie ferată până la zidul spart şi navetiştii scoboară în plină urbe provincială.

pe strada dreptăţii el alb în cămaşă de braţ cu ea în şosete şi pantofi negri de lac *e-atâta linişte că* se-aud pliurile pânzei scrobite lovindu-se ritmic cot la cot – egalitate scandată precum razele lunii la geam.

tante elfride coboară din tren cu zeci de bagaje direct în memoria ta sinceră de adolescent şi trece perfidă printr-o sinapsă a creierului meu – tu zici că mă cunoşti celulă cu celula îmi ştii neuronii pe dinafară aşa că n-am de ales mă aşez în după-amiaza asta la fereastră fără să mă gândesc peste drum şi-a pus cineva o pătură pe balustradă o siluetă maron şi eu care credeam că acolo apare chiar ea

aplecată întoarsă după douăzecei de ani la balcon să vadă dar ce să vadă afară?

din depărtare se aude fanfara aici într-o sală de clasă mirosind a vopsea dorm seraliştii pe coate – undeva prin oraş trece cortegiul funerar dricul înaintând ca un velier sub norii galbeni de praf cai îmbrăcaţi cercuri albe la ochi şi ţiganul suflă transpirat în trombon bătăile tobei sună rar înfundat ca o inimă ca un ventricol tumefiat boltit peste case casa corpului didactic casa corpului nostru provincial întâlnire în parc „la alei".

busturi de eroi tăiate dreptunghiular de la diafragmă în jos independenţa locotenentului walter îi acoperă abdomenul cu o plăcuţă de bronz şiruri de capete coridor de mustăţi *astăzi ca şi alte daţi* un tânăr îşi plimbă iubita în acordul ambelor părţi ambelor rânduri de infanterişti alte perechi strecoară bilete sau gajuri mărunte în sertare din secolul statuilor – în coapse sub inscripţia acoperind rinichiul inima goluri secrete într-o coloană informă prin genunchiul unui caporal se zbate o meşă un cap de păpuşă purtând voal alb şi rochia de nuntă bile minuscule se rostogolesc mercur strălucitor aleargă spre bordura cu iarbă din genunchi un termomentru cade mereu şi se sparge măsurând febra aerul acesta încins ca o respiraţie gură la gură figurine de porţelan doi îndrăgostiţi se aşază îmbrăţişaţi în rotulă.

SIMONA POPESCU

Televizorul

I

Eu trăiesc într-un oraş mic eu mă gândesc şi mă minunez muşcând dintr-un măr cum sporii de ciupercă aşteaptă sporii de algă ca să formeze lichenii eu mă minunez de cum se înmulţesc plantele animalele şi oamenii stau în mijlocul camerei pe covorul moale şi verde televizorul îmi cântă-n ureche burta lui ghiorţăie mâinile mele sunt când albe când negre inima mea face lup dup lup dup lup dup stau în mijlocul camerei şi mă simt ca o ciupercă pe un muşchi verde pufos

II

În mine se află poze colorate şi muzici apă sărată de mare cu peşti carnivori şi cu peşti şi cu peşti apă dulce cu lipitori cu mormoloci şi cu broaşte văzduh auriu văzduh roşietic văzduh de plumb aer alb aer negru pământ bălegar găinaţ cernoziom cereale cartofi pălămidă şi rapiţă sub un cer fără nor praf pulbere câmpuri pustii câmpuri îngheţate se mai află animale domestice şi animale sălbatice blană păr

pene puf copite coarne gheare maţe colţi grăsimi lapte venin o industrie şi s-a făcut lumină sunt o burtă plină un vulcan în erupţie nămolul hrănitor al fluviului inundând creierii seci o deltă caldă naşte de smârcuri bogată

III

Un om se plimbă pe un câmp pustiu şi ne povesteşte în limba engleză cum s-a născut viaţa ce simplu e totul ce nou început o maimuţă şi maimuţoiul ei

IV

Bărbaţi vâslind pe bulevarde cu paşi hotărâţi dârji cu ochi vulturesc cu pleata în vânt flăcăi cu piepturile tari cu bubiţe pe faţă şi pe poponeaţă neînfricat vâslind spre cuiburile şi spre puii lor ciripitori aducând spre seară miere şi ceară femei frumoase şi singure cocoaşă spurcată boiul lor femei albinuţe femei furnicuţe penelope cai urşi feline hipopotami o junglă de parfum o ameţeală trăsnindu-ţi capul ochi de vulpe şobolan găină şi gâscă cloşti calde aburi de supă fete şi femei ce câmp înmiresmat ce câmp însămânţat ce câmp îngheţat altă vârstă altă specie femei şi bărbaţi mame surori şi fraţi o mare familie un stup de albine un stup de oţel o uzină vie o femeie o naşte un bărbat o conduce

V

Ce covor verde pufos ce pământ roditor fraţii mei munţi ape câmpii lună deasupra m-a-m-a ţ-a-r-a mamă ţa-ra mamă ţară mamă ţară un Ian de albăstrele şi sfeclă dulce lup dup lup dup lup dup hei hei hei de la munte pân' la mare numai floare lângă floare trandafir de la Moldova te-aş iubi dar nu ştiu voi învăţa şi voi munci mă-nalţ în pliscul în pliscul frumuseţii tale naturo tu sanie cu zurgălăi frumoasa mea cu ochii verzi căluţii tăi căluţii tăi căluţii tăi uite-aşa aş vrea să mor cu femeia lângă mine polenta l'eau de vie de prune

Transylvanie cotele apelor Dunării o lume minunată în care vei găsi numai copii să se să se săniuţă alunecând la vale trăiască la mulţi ani naturo tu cu femeia în pliscul frumuseţii de la munte pân' la polenta de-a iubi şi voi munci dar nu ştiu căluţii tăi săniuţa fuge nimeni n-o ajunge ce fel de culoare are călimara ta hai în codrul cu verdeaţă îngânaţi de glas de ape şi lopeţile să-mi scape în prăpastia măreaţă

VI

Gura mea clătește și scuipă poze cu oameni și oameni și oameni ei stăpânesc ei construiesc ei spun ce să fac eu fac tipii se sărută cu tipele lor spun

„Te iubesc" „şi eu".

cresc copii păsări porci folosesc multe cuvinte în mai multe limbi limba lor e puterea lor limba lor e neputinţa lor aer aer aer ramuri ţevi tije fire – un oraş un cristal un fulg de nea pe o balegă caldă măsură ordine armonie goluri şi plinuri pieţe hale hrube în care îşi ţin hrana burţi sâni movile de ciment de nisip buldozere muşcând din ele câmpuri pustii străMoşi forme îngheţate pietre în parcuri şi pieţe clădiri în care au strâns să arate în care au strâns să nu arate în vitrine obiecte din trecut istoria lor în vitrine jucării pentru copii ce ordine ce armonie

VIII

Cucuriguuu cucuriguuu cucuriguuu sunt dimineaţa unei zile de sărbătoare

(imaginea mea o ia la vale la vale la vale la vale)

steag steaguri bum bum bum sunt o vioară o trompetă de tablă fanfară militară sunt un cor de cameră un cor puternic un montaj cu barzi şi brazi cu brazde şi barde sunt un efort colectiv o mână o scutură pe cealaltă şi amândouă obrajii sunt un fruntaş în braţe cu un copilaş cinste lui cinste lui cinste brigadierului o piele lucioasă de cal scuturându-se de muşte

IX

Mă întind pe covorul moale ce gesturi zvâcnite face mâna mea de unde a învăţat ea aşa ceva şi ce voce spartă am şi cum mai stâlcesc cuvintele şi ce sărac e vocabularul meu mama tata casă masă şcoală ziuă seară dimineaţă iarnă frig vară cald somn foame sete urât frumos bine rău da nu cu corpul meu vorbeşti eu mă gândesc la altceva

(corpul meu întins şi plaja plină cu ochii închişi lumea e un gol roz şi zgomotos un gol care se învârte o morişcă de ceaţă cu ochii strânşi strânşi lumea e o negură în care zvâcnesc fire roşii şi verzi cu zgomot pulsează o celulă privită la microscop dacă-i deschizi o clipă nu mai e nimic eu ca o aşchie într-o carne de lumină câtă singurătate şi câtă putere şi cât entuziasm şi câtă neputinţă eu şi prietenii mei întinşi pe cearşafuri albe şi verzi zaţ pe fundul unui ibric de alamă picioare musculoase dinţi sănătoşi băieţii plămădire de flori şi de spumă fetele lor ziua atingându-se uşor pe pielea fierbinte seara gâfâind într-o discotecă în aer liber ce efort să fii tânăr ce efort ca să ne simţim bine ce efort sleiţi şi liberi gâfâind într-o discotecă muzica bubuie descarcă energii joc turbat joc nebun trup tremurând trup zguduit braţe lovind aerul lovind aerul energie umplând aerul dans forţă pumni strânşi

muzica un fierăstrău în timpan un fulger în creieri dans dar de ce atâta înverşunare mă întreb de ce atâta furie trupuri aprinse şolduri cuprinse sânge de foc ce nebunie mică ce frică mai dârdâind încă puţin seara târziu în faţa uşilor mai strângând un sân cald o sărutare scurtă şi gata gata copii începe ploaia vin salvamarii grijă vă poartă fetelor grijă vă poartă vine furtună gata copii fiecare adoarme în gând cu tipul ei cu tipa lui aţi petrecut o seară mişto cu ochii închişi sub un cer de beton ascultând răsuflările celorlalţi în aceeaşi burtă cu ei)

X

Eu sunt un bob sunt două boabe un câmp galben o lamă ascuţită o maşină duduitoare o recoltă bogată neghină tărâţe pastă caldă

În burta porcului sau în burta omului coajă amară şi coajă dulce zid surpat plantă agăţătoare mugure şi capră care smulge mugurele sunt un îndreptar cum omul să se poarte până la moarte sunt o maimuţă de circ ceas cu cuc tăbliţă arsă de lut o galerie de portrete stalactite şi stalagmite haha hi hi care îţi fac drumul greu faruri care îţi intră în ochi nume mari cuvinte cu care vocabularul se îmbogăţeşte numele altora cuvinte pe care le înveţi de mic un miel un miel sângeriu când într-o duminică de dimineaţă pe un cârpător cu un topor pânză albă peste pânză neagră piele uscată grăsime o pâinică de făină un fir de fum cenuşă animal crescut pentru jertfă blând odihnind pe un muşchi verde pufos

XI

Şi nu te mai opreşti şi uite cum îi fuge imaginea cum fuge uite cum nimic nu poţi face lumea ta se dă peste cap lumea ta se bâlbâie şi nimic nu poţi face mutre alunecând în jos iar apărând picioare trunchi gât bărbie frunte picioare trunchi gât bărbie frunte voce fără chip chip fără voce chipuri liniştite zâmbitoare se duc se duc la vale dând din gură ca peştii căscând larg gura fără să scoată un sunet peşti care fac bule baloane de săpun care îmi umplu camera se-adună ciorchini şi-mi explodează-n urechi peşti în acvariu ce inofensivi cât efort dar cât efort pentru mine care stau acum în mijloc ca o ciupercă

XII

Ce întuneric s-a lăsat cum mă uit în oglindă camera mea este o barcă

În care mă clatin şi ameţesc doar trupul meu luminos printre bucăţi de gheaţă o cascadă o flacără un urlet o haită de câini eu într-o cutie sunt o culoare sunt două culori sunt o mie de culori sunt un

televizor într-o cameră goală şi mai sunt şi omul de afară care stă sub lună ca o ciupercă pe un muşchi verde pufos

1985

MARIUS OPREA

O privire peste râu

1

„Uuumărul meu e o corabieee, aşază-te pe puntea însoritää să te duc spre o insulääă din sticlă, din fuuum…"

Iată cum în această iarnă se deschide această uşă moale.

Răsuflarea, răsuflarea acordeonului, carcasa aurie, başii, mai auzi cântecelul?

Afară seara rumenea feţele.

Clapele sidefii… (acum suntem aici) …

se topesc pipăind. Acum aici.

Dintr-un plop cade o frunză într-o altă lume.

2

Un perete cald. Doi pereţi reci.

Fără ferestre.

Un oraş mare. Mare mare. Sărat.

În care o chiuvetă picură apă de râu.

3

Puţin întuneric. Paşi. Un coridor lung.

Un chiştoc în zăpadă.

„Altfel e dincolo de această uşă" spui. „Altfel".

Baţi – ţi se deschide. Se deschide o gură uscată dimineaţa râul pe care îl treci din care bei vine din munţi. O potecă de gresie şi o urmă de pas.

Ceri o ţigară. O aprinzi. Discuţi – fumul se împrăştie. Mai aprinzi una.

Aici trupul ei iluminând o tăcere aproape fizică. Un coridor de frig.

Tu în mijlocul acestui coridor, un chiştoc arzându-ţi degetele

4

răşchirate, palma culcată pe un muşuroi de furnici. Trupul tău aplecat deasupra, acoperiş de tablă lângă acoperiş de tablă şi ochiul atent la mişcare.

5

Acum, aici acum noi am trecut pragul în camera rece.

Se dezvăluie o fereastră, o fereastră murdară un oraş o răsuflare adâncă pe malul râului crescând împrăştiindu-se. Ce sunete când apeşi pe clape. Auzi? auzi cântecelul?

6

Un câmp răscolit de fiare a devenit râul.

Un camion cară striveşte crenguţe putrede murdărie nisip. Nisip de turnătorie, rebuturi diforme, butucănoase. Rouă pe rugină sunt ochii. Oraşul adie, ce muzică.

7

să asculţi răpăitul ploii într-o catedrală cu ferestre în ochi suntem aici, am trecut pragul.

Noi nu trăim ca să scriem, noi scriem ca să trăim.

Am trântit uşa. Din plămânii acordeonului a cântat „… din sticlă, din fuuum… „şi uşa s-a schimbat în fereastră. Prin ea noi privim râul şi râul îngheaţă.

CAIUS DOBRESCU

Epistolă de la un poet

După ce întunecatul luntraş s-a îndepărtat, părăsindu-mă pe acest ţărm, am descoperit că principala ocupaţie a celor de-aici este să compună poezii.

Am înţeles deci clar că viaţa mea nu a fost decât o teribilă, te-ri-bilă pierdere de vreme!

O femeie tânără spune:

Sunt foarte obosită, nu mă atinge acum. Cred că nici duş n-aş putea să fac. Stropii care m-ar atinge, s-ar scurge pe mine… Cred că m-ar scoate din minţi… Şi toţi ăştia…

care se holbează la mine… În fiecare zi!

Tu ştii ce-nseamnă asta? Peste tot, la serviciu, pe coridoare, în autobuz, la pâine, nu contează că sunt singură sau cu copiii atârnaţi de mine!

Peste tot numai bătrâni tremurători, care mă pândesc, sau ţipi cu ochi cleioşi, cu feţe de şerpi… Ţie ce-ţi pasă! Nu vezi cât sunt de obosită? Nu simţi cum îmi pulsează tâmplele?

De ce nu faci nimic? De ce nu mă aperi?

Doar ţi-am cusut, ţi-am gătit, ţi-am spălat cămăşile şi ciorapii, doar între braţele tale am suferit fericită! Ieri, pe stradă, un băieţandru s-a *izbit în* mine, intenţionat, când veneam cu sacoşele.

Am simţit că mi se zdruncină creierii. Dar măcar el voia ceva de

la mine, voia *să mă simtă*.

Dar tu?… Tu te uiţi la mine ca la un covor făcut sul şi aşezat după uşă, când facem curăţenie… Hai, apropie-te, ajută-mă să-mi desfac nasturii, vezi că degetele nu mă mai ajută, că mi se frâng! Ajută-mă să-mi dau jos bretelele… Încet… sunt şi astea nişte *hamuri*! Uite ce urme îmi lasă-n carne.

Dacă aş intra acum în baie… dacă m-aş uita în oglindă…

Aş vedea istovirea până şi-n umbrele viorii pe care le lasă sânii… de parcă şi ei ar avea cearcăne… Mă gândesc la „mine": un bolovan imens, de pulbere, stând să se prăbuşească peste mine…

sunt obosită. Ia-mă de mână. Du-mă cu tine, aşterne-mă încet, pe undele limpezi ale cearşafului, pe lumina lui albăstruie… Îmbrăţişează-mă, dă-mi putere pentru încă o zi!

ANDREI BODIU

Marele meu poem de dragoste

I.

1

Cu fiecare clipă care trece se cască sărbătoare în jurul tău. Încep să stea ploile. Un câine de nisip alunecă pe iarba de pe deal. Se desface în bucăţi în faţa mea.

Acolo vin şi ei şi te aşteaptă acolo vin şi ei şi te aşteaptă seară de seară până când apari. Acolo am stat şi eu ascuns în spatele unei tufe de scaieţi. Am aşteptat. „Poate se va răsuci trupul de crengi poate va răsări trupul din mare". Unghia mea mare intră în nisip acolo unde tu apari.

2

Ea e gara cea mai apropiată de amintirile mele. Râd. Un adolescent cu efect întârziat. Un polenizator.

Căldura care îţi ridică amintirea lor în creier.

O secundă pentru o oră

O oră pentru o zi atât îmi amintesc.

Gura mea astupând golurile jucându-se tăind.

Aerul – un tunel de cărămidă. Pe jos buruieni sus cerul senin fără soare.

3

Am pus pariuri despre primul însurăţel. Am râs. Am băut bere.

Am ţinut şi eu în braţe copilul. I-am simţit scutecele umede. L-am văzut pe Maestru spălând. Am atins cu degetul şi l-am tras înapoi.

Noi stăm la o bere. Să facem un chef suedez să facem tot să obosim să obosim în sfârşit să se pleoştească imaginaţia să facă: buf! buf! buf!

să-şi schimbe ochiul sau Micul Guvernator.

„Băi Andrei într-o seară au dat decameronu' şi să vezi ce linişte s-a făcut".

„Din contactul cel mai murdar

Se naşte un animal genial".

„Ai să râzi bătrâne dar şi eu mi-aş dori un copil ca ăsta".

Râd.

Băiatul cu riduri în jurul ochilor. Cu alge crescute pe retină cu trup de pasăre

Dacă aş fi cuib de cuc într-un nuc

Dacă aş borî un copac de aer s-ar naşte dar aşa aşa trup de zgură mergând încet înaintând.

II

„Aş avea nevoie de o corabie" spun şi obosesc înotând. În faţa mea se aprind beculeţele nava care înghite apa care o adună şi suge în burta ei trăiesc împreună cu peştii.

Prima atingere.

Într-o staţie de troleu. Atunci fug de becurile luminate atunci am vrut să o sărut. M-a învăţat. Aşteptam un troleu. I-am pus mâna pe sâni. Dar nu mai era ea.

„Aş avea nevoie de o corabie" spun şi obosesc înotând. În faţa mea se aprind lumini. „Aş avea nevoie de o corabie".

Alunec pe lângă farul de coral printre stridii.

Din părul de sare cad ouăle mici argintii. Cu gura închisă. Un ţipăt ţiuind trecând dintr-o ureche în alta. Un ţipăt prelung de pe altă corabie.

Când am cunoscut-o avea părul scurt şi era pistruiată. „Am să stau în spatele tău şi ai să fii cuminte". Senzaţia că strâng ceva tare între degete.

Afară. O femeie care-mi vorbeşte.

Oraşul în care am stat un an.

Patiseria goală de unde ne-am luat ţigări.

Ea – o parte din patiseria acestui oraş.

Cu elanul cu care îmi povestesc ultima întâlnire. O lamă de cuţit. Un cuţit de oxid pe care am pus limba. O cameră de cămin. Nici nu o

cunosc. Nu pot.

Am să regret. O pânză care acoperă cerul de cauciuc. Sânge şi aer. Am sărutat-o. I-am pus mâna pe faţă. Frunză căzută prin capacul unei maşini de praf. Un picnic îngheţat. Pe o bancă. Pe marginea unei şosele.

„Am putea… „O obosită fată pe care o strângi tare în braţe.

Prin inima roz un pustiu. Sufletul. Sufletul încercând să cugete împingând pe cerul gurii vase de sânge şi transpiraţie. Toate au un sfârşit şi un început. Chiar gara asta a fost demult înfiinţată.

AUGUSTIN IOAN

love story

Cârtiţa sapă cu pleoapele. Buzele noastre gândesc.

din visele autorului

Apoteoză:

brusc un popor întreg să mă aplaude.

despre putere

— Ia mai zi-o pe aia cu puterea!

— Puterea mea este în slăbiciune.

— Este în ascundere, în retragere, repliere, înăuntru, în

Facerea (I)

Plouă până în casa de naşteri. Plouă numai pe mine, iar eu plutesc dintr-un fel de apă în altul.

Moaşa mă mai scurtează cu foarfecă, îmi îndreaptă capul prea mare, aproape strivit şi nepermis de mare, până vede ea că e bine.

— Ce moale şi elastică e! Doamnă, să ştiţi că, de când l-aţi făcut, îi zvâcneşte ţeasta întruna.

Ia priviţi şi dumneavoastră aici:

I se umflă văzând cu ochii şi se dilată ca desenele de pe baloane.

Doamna Ioan îi plimbă degetul pe bărbie şi buzele lui se despică dintr-odată, se aleg ca apele de uscat.

Doamna Ioan îi atinge cu două degete fruntea şi pleoapele lui dintr-odată – ca apele de uscat.

— Pentru mine vei părăsi tu pe tatăl tău şi pe femeia ta până vom fi iar amândoi un trup.

Facerea (II)

În fiecare an, de ziua mea, pântecul mamei intră în flux, repetând reflex gestul dării afară:

mama zvâcnind în mijlocul casei, cu pălăria lui tata pe cap ca să

fie băiat.

— Nu te mai uita, zice, cum mă canonesc să te scot afară din mine.

— Mi-ai mâncat tinereţea cu atâta născut, tânguie mama şi:

— Nu te însori odată, urlă ea de durere, să te mai nască şi aia.

Maternitate

În armată ne-au dus cu plutonul la maternitatea cea nouă.

Am cărat mese metalice.

Erau grele. Hidoase. Ştiam la ce folosesc.

Undeva se urla.

Nicăieri nu mai auzisem un asemenea urlet.

Ofiţerul striga şi el să cărăm, să scăpăm odată de-acolo!

Nu putea să acopere cealaltă voce.

Frăgezimea noastră de puşti s-a dus dracului.

Printre femei cu pântecul spintecat de durere căram paturi şi mese.

Arheologie

Scurmă pământul, excavatorule, scurmă, patria decapeaz-o în numele cauzei.

Pântecul chtonian, născătoarea acestui popor umblă-le tu cu cleşti şi cu forcepsuri, să scoţi lignit cu arheoptericşi, ori sferturile ioanvozilor spintecaţi de cămile.

Scurmă-mi-o, excavatorule, îţi spun!

Ca pe carnea mamei când m-a ivit

Dezveleşte, să fie la vedere toate.

Să pună toţi mâna pe rănile ei

GEORGE ARUN

O dimineaţă însorită

N-am mai întâlnit nebunia aceea teribilă şi atunci am sesizat foarte exact că se întâmplă ceva cu mine dimineţile în care să-ţi spui hai scoală că pierzi trenul şi tu să deschizi ochii să spui simplu mă scol să te încredinţezi că iubeşti aceeaşi femeie că nimic serios nu s-a întâmplat să te apropii cu blândeţe de realitate când te opreşte sergentul de noapte pe splaiul independenţei te întreabă unde te duci şi tu să-i răspunzi încrezător mă duc în natură iar el să te îndemne părinteşte du-te

* * *

pe urmă am trasat un cerc potrivit de mare l-am împodobit cu

pietricele şi-am început să mă plimb e greu să fii singur Ioachim îl întreabă lăptăreasa în dimineţile de duminică ghetele mele de culoarea porumbului se uscau la soare erau zece ceasuri aveam destui prieteni îmi aduceau zahăr candel îl cumpăram să fie cât de mult să avem fanfara cânta în parc pe urmă trompetiştii au stat jos copiii aruncau cu pietre şi plângeau primarul oraşului a venit într-un cărucior pe rotile şi-a scos cascheta şi a salutat pe trompetişti ea mergea de mână cu fratele ei tata s-a sculat să închidă robinetul care curgea pe urmă s-a culcat la loc erau uns pe ceasuri ploua şi mie îmi alunecau ghetele pe zăpada fleoşcăită câinii dormeau pe o bucată de asfalt aburind vara adormeam cu fereastra şi uşa deschisă perdeaua se umfla ca o pânză de corabie şi eu chicoteam sub plapumă într-o zi a venit la noi un străin şi a spus să nu mai aşteptăm la tren că nu mai vine eu am spus bine şi m-am dus la ghetele mele erau aproape uscate şi m-am aşezat în iarbă

* * *

să ne întâlnim să facem un foc şi să coacem porumb a spus ea o bucată de postav galben cu care o acopeream în nopţile răcoroase domnul Cehov şi-a ridicat o casă din cărămidă şi acum e bine au spus ei ea s-a întors cu faţa la perete şi a plâns în rest eşti bine sunt bine paznicul mă lasă să intru în ghereta lui şi ne aprindem ţigări într-o zi a târât un câine pe asfalt şi l-a dus la marginea oraşului se uita la mine cum stăteam cu picioarele în apă letiţia tu ai mâncat cireşe şi eu mă bucur pentru tine letiţia am spus eu copiii învăţătorului spărgeau nuci eu eram blând şi stăteam pe un scaun oamenii îşi dădeau gardurile cu var pentru sărbătoarea naţională erau veseli şi mă băteau pe ceafă măi ăsta ziceau m-am aşezat în mijlocul drumului şi le-am povestit ce se mai aude pe la oraş

* * *

cu urechea lipită de prag ziua în care ţi-ai scos un sân mi l-ai dat ciorile zburau deasupra casei tu aveai un zâmbet curios de fată trăită la ţară să nu mai strigi porcării îmi spuneau oamenii niciodată şi mă lăsau în pace era ceasul amiezii mi-am pus paltonul şi am ieşit afară zăpada scârţâia frumos era albă şi mă primea

În spatele uşii se simţea un miros de cal pe hol treceau oameni îşi târau picioarele şi mi se făcuse scârbă am scris toată noaptea o autobiografie falsă bărbaţii ieşeau duminica în piaţa oraşului îşi luau femeile de mână le duceau încet la casele lor cum să nu existe fericire

tâmpiţilor ţipau copiii serile adormeau la foc am întâlnit-o după ce m-am făcut bine stătea pe malul apei şi pescuia ce faci pescuieşti am întrebat-o pescuiesc a răspuns ea cu urechea lipită de prag simţeam lumina blândă de cealaltă parte a uşii pe pereţi erau desene frumoase am tuşit şi am plâns câtva timp pe urmă a crescut pe sub uşă un arbust de măceş am stat toată noaptea îmbrăţişaţi până ce ei i s-a făcut somn şi eu am închis fereastra încet […]

AUREL DUMITRAŞCU

Tatăl nostru

Tatăl nostru carele umbli tehui prin biblioteci şi te faci că asculţi şi te faci că-nţelegi şarpele din mine se hrăneşte cu cărţi nimeni acum nu-l mai poate ucide.

ştiu că emoţiile sunt mai reale decât aceste pagini ce ziua şi noaptea muşcă din mine şi ştiu că sunt singur pierdut că femeile mor!

aşteptându-mă prin spitale ştiu pe de rost aurorele ţărmul merii-nfloriţi ştiu ştiu. Dar nu mai pot să aleg.

Satul în care se vede mama

Un oraş împarte inima omului peste tot. Nu vorbeşti te prefaci că vorbeşti nu ţipi te prefaci că ţipi nu eşti singur te prefaci că eşti singur.

şi numai rouă precum miresele bete umblă prin cartiere şi nu o ia aproape nimeni în seamă. Zici totuşi:

sunt lucruri care ne leagă – un măr o pădure un râu amintirea unei alte vieţi.

Vrei să pleci. De atâtea zile toamna orbeşte de atâtea zile un cuib se clatină-n stele. Ai o icoană şi n-o arăţi nimănui te închini acelei icoane stai cu ea. Până la urmă îmi spui:

— E o fotografie cu satul din munţi. Vezi? Pe cărarea de colo se vede mama umblând.

Ziua şi noaptea mereu

Toţi ştiu cântecul dulce al Morţii şi eu îl ştiu. Se va spune-ntr-o zi: „o, strălucitoare sunt oasele celui ce putrezeşte acum!” nobile gânduri dormitând în creier gudurându-se buimace duioşia din jur mozart la groapa comună totuşi o lacrimă rugineşte în dreapta lumină de care m-apropii de care mă sperii pe care o îndur lunga cale spre marele depozit de nuferi. Va veni vremea când moartea unei haimanale va înduioşa un imperiu când frunza de noapte va ucide frunza de zi când voinţa ta va fi să cânţi dar cenuşa îţi va străpezi

numele toţi ştiu cântecul dulce al Morţii şi eu îl ştiu, învăţându-mă cu el ziua şi noaptea mereu.

Ars doloris

Eu nu vreau să trăiesc eu vreau să citesc.

IOAN ES. POP

Iarnă cu Mircea

ÎN SINGURĂTATEA ASTA ÎN CARE IARNA NU MAI AM

curaj să fac focul în sobă pentru că soba scoate mai mult fum decât foc în fericirea asta provizorie din noiembrie până în martie am ajuns să mă bucur că acel învins nu sunt eu însumi ci doar eu.

e drept, în singurătatea asta nu orice om singur ar duce-o prea mult. dar sunt o groază de nimicuri ce trebuie onorate:

dorinţa de a fi cu orice preţ neputinţa de a iubi şi ziua de ieri.

DAR SĂ-L FI CUNOSCUT ATUNCI PE MIRCEA AI FI ÎNŢELES.

ai fi înţeles ce? eu însumi am înţeles prea târziu.

de atunci nici n-am mai scris despre nimic altceva.

am stat amândoi o iarnă atunci în apartament fără lemne am dormit la minus paişpe grade nici n-am vrut să mai scriu despre altceva.

cât a fost toamnă nu ne-a păsat unde avem să stăm.

dar mai târziu el s-a îmbolnăvit de piept, am stat toată iarna atunci fără lemne a fost o iarnă grozav de friguroasă când am stat noi toată iarna fără lemne.

au spus că bem şi că de asta nu ne şi de asta nu şi nu ne facem datoria el a primit ceva la piept şi pe urmă a venit primăvara şi el a continuat să tuşească şi i-am spus atunci ar trebui să nu mai bem şi să fim dar el a zis că poate l-au secătuit lecturile şi ei au zis că poate nu ni-i bine de nu înţelegem că trebuie să.

şi Mircea a stat cu capul plecat şi a tăcut tot timpul şi eu am tăcut tot timpul şi au crezut că noi vrem să bravăm şi când a murit în iunie Mircea noi am aflat în septembrie când el nu s-a mai întors la post apoi mi-a rămas apartamentul numai mie numai mie numai mie pe toată iarna următoare au zis vedeţi domnu' pop aveţi acum apartament aveţi toate drepturile mâine poimâine sunteţi profesor titular aveţi concediu 10 zile de crăciun şi anul nou dar după aia vă rog să vă întoarceţi să vă luaţi lemne de foc în fond treaba dvs.

la vară n-o să aveţi concediu dacă vă luaţi concediu acum sunteţi încă stagiar, nu e bine să;

aduceţi-vă aminte de Mircea zubaşcu anul trecut şi-a consumat întregul concediu în vacanţa de iarnă d-aia nu şi-a mai luat concediu în vacan la de vară vedeţi a şi murit de pildă noi putem anunţa la inspectorat.

I-AU SPUS CĂ TOV. ZUBAŞCU VREM SĂ NU PLECAŢI

din localitate sâmbăta avea o iubită la borşa credea c-o s-o ia l-a iubit foarte mult sâmbăta avea zi metodică n-avea ore să nu plecaţi din localitate faceţi studiu individu' al şi veniţi la opt la şcoală să întăriţi comisia metodică a venit vreo trei săptămâni la rând pe urmă însă a plecat de vineri până luni dimineaţa.

şi atunci au început să se îngrijoreze grozav.

şi nici eu nu-l ştiam prea bine pe atunci.

pe urmă când am stat împreună noi doi a venit *ea* la el şi a văzut cănavemlemneşiaplecat şi el a plecat şi el s-o convingă că noi nu nu bem şi ea n-a înţeles probabil şi el s-a întors şi am stat toată iarna la minus şi ea n-a mai venit şi el mă chema să bem un coniac să ne încălzim şi după aia îl chemam să bem un coniac să ne încălzim şi în iarna aceea a început să tuşească cu sânge şi n-a vrut să meargă la doctor şi când a venit primăvara a continuat să tuşească şi ea n-a mai venit deşi la noi a început să se încălzească primăvara şi când s-a dus la ea ultima dată ea avea pe altcineva şi el s-a întors şi a mai stat câteva zile, pe urmă a plecat iar fără să zică nimic seara la şase şi când am mers să-l văd la groapă şi am văzut cum îl duc la groapă mi-am spus că mâine trebuie să mă întorc să fiu mâine la şcoală cu planurile de lecţie gata făcute şi pe ea n-am văzut-o când a fost el îngropat ea era la borşa îşi făcea planuri de lecţie pentru a doua zi.

NOI CÂND AU SPUS NOI AM ASCULTAT

şi am făcut ce au spus dar pe urmă iar n-am făcut ce au spus şi după aia ne-au spus să nu mai facem din nou şi noi din nou am.

şi când ne-au trimis să locuim în apartament noi ne-am dus şi am stat în apartament şi am spus că da, o să stăm în apartament şi n-o să fie nicio problemă dar când am stat în apartament şase luni am stat două luni în apartament la minus 14 grade şi ei n-au aflat şi de aceea au spus că pe noi nu ne şi noi nu şi interesul nostru faţă de e scăzut şi mai bine ne-am fi că aşa poate nu s-ar mai povesti şi când am făcut ce-au spus n-am făcut ce-au spus şi când el în iunie noi am aflat abia la 15 septembrie.

Ieudul fără ieşire

(fragment 1)

NOI DOI NE-AM NĂSCUT AMESTECAŢI, VÂRÂŢI

unul în altul, înghesuiţi în sacul aceluiaşi trup, cu neputinţă de desfăcut din unul celălalt.

şi ca să nu se spună că ne-a făcut numai de jumătate ea nu ne-a spus niciodată că suntem doi.

mi-a spus mie tu eşti pântecele şi picioarele, nu cumva să-ţi pierzi capul, i-a spus lui Mircea, Mircea tu eşti capul nu cumva să-ţi uiţi vreodată de picioare.

ne-a spus întotdeauna tu ca unuia singur.

ne-a împăturit pe amândoi în aceeaşi haină.

eu am învăţat cu vremea să fiu doar picior şi mână, el doar răsuflare şi doar cap.

până când am dat că nici nu ne cunoaştem, până când am dat că suntem doi.

habar n-aveam când ne-au putut lipi atât de bine de nu s-a putut vedea până la 25 sau 26

când ne-am întâlnit noi prima oară.

am zis tu eşti Mircea? a zis da-mpărate.

am zis nu eşti tu, a zis hai să bem un coniac să ne-ncălzim am băut o bere a fost prima descoperire, a zis semănăm, altfel n-am bea bere amândoi, am zis semănăm, altfel n-or să mai iasă la primăvară semănăturile, parc-am fi doar unul amândoi.

cu adevărat, hainele lui erau numai pentru jumătate de om, hainele mele erau numai pentru jumătate de om, am zis hai să nuntim şapca ta cu fularul meu, cămaşa cu bocancii, o să fie iar prilej de chef, a zis hai, o să mai bem un coniac, am fost veseli nevoie-mare, am băut în ziua aia toată noaptea numai apă, coniacul îl băuserăm cu o zi cu o lună cu un an înainte.

pe urmă careva dintre noi doi a zis că se duce.

că altă dată n-o să mai fie niciodată autobus.

şi dracu-o să ştie vreodată care din noi a rămas atunci când Mircea s-a dus.

IUSTIN PANTA

Soldatul Nelu

În bufetul de la mezaninul clădirii prefecturii soldatul Nelu bea cafea cu ceaşca din care am băut deunăzi.

Soldatul îşi ţine capul în mâini – la ce se gândeşte? o drojdie din

gândul meu de ieri răzbate, prin zaţul cafelei, în mintea lui…

(o efracţie asupra minţii lui, evadare din eutarhie a minţii mele…).

Aşa cum închizi sertarul şi un capăt de ciorap se prinde în afară, soldatul Nelu gândeşte.

Ceea ce-ţi place este creaţia ta:

Îţi place piatra, asta înseamnă – ai creat piatra, îţi plac puterile magice ale frumoasei barbare – ai creat puterile magice ale frumoasei barbare.

Părtaş la griji în gară, la miezul nopţii, alături de câţiva călători. Impiegatul a uitat deschis megafonul prin care anunţă sosirea şi plecarea trenurilor. În încăpere s-a strecurat o pisică: a sărit pe scaun, de acolo pe masa cu aparatul şi a început să toarcă. În gară, torsul pisicii prelucrat de microfon i-a îngălbenit de spaimă pe călători.

Deodată pisica a mieunat sinistru, probabil că impiegatul a reintrat în cameră, a zărit-o acolo şi a lovit-o. Urletul pisicii a dus la paroxism spaima călătorilor.

Impiegatul s-a aşezat la masă şi a anunţat o întârziere.

mi-a devenit soldatul Nelu.

Aşa cum toamna, porţi, fără s-o ştii, pe creştetul capului o frunză căzută, după o noapte grea, crâmpeiul de cântec fluierat de soldatul Nelu trecând prin dreptul ferestrei, mă odihneşte…

MAGDA

Atât de fericit am fost atunci – avram patrusprezece ani şi la finele primei întâlniri cu ea, la despărţire, după ce Magda a dat colţul străzii, eu ieşind din raza ei vizuală, am fugit aproape o oră, era iarnă alergam în cizme, cu paltonul gros pe mine, m-am îmbolnăvit dealul de grav după aventura aceea.

Am fugit pe orice stradă care-mi ieşea în cale:

trebuia să-mi deşart energia adunată, înţelesesem că sunt bun şi pentru altceva decât să împing o maşină căreia bateria îi este pe sfârşite, să ajut la căratul mobilei la etajul patru sau să fac, pentru familie, cumpărăturile casnice.

Semăna puţin cu cea pe care am văzut-o deunăzii în filmul american, doar că ea era brună – obiceiul acela: rudele cele mai apropiate pun mâna pe un coşciug (am pus mâna pe una dintre laturile de lemn), ceilalţi participanţi la ceremonie îşi aşază mâna pe umărul sau pe spatele rudelor apropiate. I-am simţit mâna pe umărul meu,

ştiam că este ea, energia i se revărsa prin întreg trupul meu (care zvâcnea de emoţie) şi se scurgea în făptura neînsufleţită întinsă în faţa noastră. Fluxul acesta presupunea un reflux, şi de la cadavrul rudei melc apropiate o energie ajungea, prin mine, la ea locul acela al oraşului unde ne-am despărţit atunci este asemenea unui cub din jocul cu multe cuburi colorate, care alăturate adună o imagine, un cub care lipseşte sau este amplasat acolo greşit

(locul acela al oraşului: o alee cu pomi pitici şi câteva bănci din loc în loc), imaginea astfel construită este diformă.

Adora vara, mi-a apus odată că ori de câte ori se întomnează suferă cumplit şi poartă în continuare pantofi cu talpa subţire prin care simte asfaltul, îşi pune haine subţiri, sfidează acest anotimp şi în felul acesta nădăjduieşte să-l inducă în eroare – cam asta e tot ce-mi amintesc din toate câte ne-am spus.

Vizită

După ce muşti din măr numeşti locul de unde ai muşcat – muşcătura mărului – numeşti în cuvinte un loc gol, un spaţiu inexistent, ca şi cum ai bate un cui în aer.

Aşa că nici despre ea nu ar mai trebui să vorbim, s-a îndepărtat, s-a ascuns, nu mai poate fi găsită.

I-am spus odată, lângă dragostea noastră firul cu plumb nu stă drept.

M-a întrebat, La ce te gândeşti?

La nimic, i-am răspuns.

Atunci a ieşit din cameră, a surâs blând, ştia că nimicul la care mă gândeam este cu totul altul decât nimicul la care se gândeşte ea, când o întreb, La ce te gândeşti? îi priveam, tocmai le deschisesem uşa, o femeie şi un bărbat, cât de mulţumiţi şi de indiferenţi sunt ei doi, e duminică, o zi în care stă să plouă, ce s-au gândit? să-i facem ăstuia o vizită, altceva mai bun tot n-avem de făcut, îmi întind un buchet de flori, cum au dormit ei în dimineaţa asta de duminică vreo jumătate de oră în plus, au lenevit în pat discutând ce cumpărături să mai facă, dacă au plătit telefonul, i-am servit cu cafea şi coniac, vorbeam cu chef moderat, ea din când în când întreabă, Plouă afară? uneori el îi răspunde, vorbim despre cunoştinţe comune şi indiferente, ei îşi amintesc despre ziua de mâine când trebuie să s-au ridicat să plece, pe drum ea se gândeşte că o să încălzească mâncarea, el se gândeşte la ziua de mâine când trebuie să şi răspunde, La nimic.

Ea plângea mult. Se dezbrăca plângând, lepăda veşmintele elegante şi multe lacrimi – niciodată nu am înţeles: voia să fie şi mai goală dezvelindu-şi ochii de lacrimi (o concupiscenţă inegalabilă)

sau lacrimile ei erau ca un voal care-i acoperea, ultimul, goliciunea, pudoarea de nesedus a fecioarei. Mă îndreptam înspre ea, plângea în hohot, păşeam încordat înspre ea, mi se părea atât de îndepărtată, am atins-o: cu vârful degetului arătător pe vârful degetului ei arătător. Stăteam aşa, împietriţi: vârful degetului meu arătător apăsa pe vârful degetului ei arătător.

Lucruri simple

Numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată – casa umbrită în care dormeam dimineaţa până târziu, fereastra prin care priveam lumea indiferentă trecând prin faţa porţii;

după-amiezile când coboram drumul fără să mă gândesc la nimic.

(O singură dată gândisem la vorbele ei, Sunt atâţia bani în lumea asta şi atâtea feluri de a-i obţine. Nu mă interesează. Oamenii vor să se drogheze. Eu mănânc o prăjitură, beau un suc, merg, adică, pe drumul drept.

Sunt o fiinţă liniştitoare, nu crezi? Sunt un om simplu, liniştit.

Desigur, minţea).

Liniştea nu este deloc un lucru simplu, aşa cum am crezut mai demult – uneori simţi cum cade ceva de la o înălţime imensă în tine – un obiect despre care nu ştii nimic şi în liniştea aceea aştepţi bubuitul care să însemne sfârşitul căderii. Înălţimea este nebănuită, obiectul se mai află mult timp în cădere, ţinându-te încordat.

Cu puţină şansă ai putea să uiţi – nimeni nu ne-a simţit lipsa, nici prezenţa. Ne gândim la preocupări simple, casnice sau de sfârşit de săptămână, când, poate, vom ieşi câteva ceasuri la aer curat, să fumăm mai puţin. Spunem cuvinte obişnuite, ca în primele clase de şcoală, când copiii învaţă despre subiect şi predicat şi dau exemple de propoziţii: Calul paşte iarbă pe deal. Oamenii se întorc de la câmp. Sau atâtea altele aşa cum am dat uitării întâmplarea din gară, când am sosit prea târziu la peron, trenul plecase şi făceam cu mâna cuiva nevăzut, din tren nu ştiam ce mână îmi răspunde sau dacă îmi răspunde vreuna.

Nici uitarea nu este deloc un lucru simplu.

Obiecte mişcate

A plecat de lângă tine, o priveşti cum se întinde pe obiectul din

lemn – ca pe un pat masiv şi confortabil;

lemnul comunică rigiditatea sa cărnii, umbra cade spre răsărit pe bucata de lemn şi-l pătrunde de limpezimea realităţii femeii, deşurubezi capul primei păpuşi Matriona şi găseşti înăuntru o păpuşă identică, doar că dimensiunile sunt mai mici, şi aceasta, a doua, cu basmaua roşie peste părul blond, pistruiată, zâmbeşte, îi deşurubezi capul şi o găseşti înăuntru pe Matriona, o soră mai mică şi tot aşa, o serie de multe păpuşi Matriona pe care le scoţi una dintr-alta şi le aşezi în faţa ta pe masă, într-un şir descrescător – ele fac un unghi ascuţit cu planul mesei. Şi iată că ajungi la penultima păpuşă – aceasta cât un degeţel – o deschizi şi nu mai găseşti nimic – ultima păpuşă lipseşte, poate un copil s-a jucat cu ea şi-a rătăcit-o, atunci ţi-aduci aminte de o altă absenţă – doar că ea nu era blondă caracterul este destinul.

O parte întunecată, umbra ei, ca un luciu pe lemnul de stejar:

umbra şi femeia fac un unghi ascuţit până când cade seara.

Cineva, atunci, va aprinde lumina şi va vedea o femeie sculptată în marmură roşie pe un piedestal de lemn lustruit de mâna artistului.

FEVRONIA NOVAC

Liniştea

Liniştea avea cearcăne groase pictate sub ochi avea părul negru încâlcit stătea în mlaştină şi o ploua pe cap.

Veneam dintr-un grup de femei indigene purtând coşuri cu păsări vii când am auzit-o văicărindu-se.

De ce sunt aici, zicea liniştea, ce rău am făcut, ce nemernicii?

M-am apropiat. Mi se cufunda cizma-n noroi. Nu era prea adânc.

N-am alunecat. M-am agăţat de nuferii mari plutind pe pământul mlaştinii instabil cu un curaj aproape iresponsabil, de copil.

Nu m-am înecat.

Am întins mâna şi-am tras-o după mine imediat.

Ieşită din mlaştină, s-a scuturat de nămol.

După ce s-a liniştit, am întrebat-o ce s-a întâmplat.

Am auzit, mi-a răspuns îngereşte, şezând cuminte sub picăturile mici, că pământul se învârteşte şi aşteptam să treacă şi casa mea pe aici.

Natură moartă

Stă luna lichidă în cer ca băutura dulce gustoasă vin vârcolacii tiptil şi sorb la gura paharului cu paie colorate aduse de-acasă.

Fiecare vârcolac în parte intră în scoarţa unui copac cum ar

intra într-o carte şi dansează desculţ împrăştie mirosul licorii până când aerul parfumat adoarme ca un copil îmbăiat visează o grădină cu fructe tropicale şi un palat din migdale cu prinţese cu prinţi din curmale cu celebre dansatoare plutind pe râuri de răcoritoare

Dorm pe un pat rotund cum aş dormi pe pământ mă uit cum se prelinge luna printre frunzele împrăştiate de vânt.

Cina

Masa la care scriu are un picior mai scurt şi se mişcă mă împiedică să formez literele îmi lasă cuvintele pe jumătate suspendate să însemne altceva decât eu am vrut litere rupte, sfrijite semne pentru cuvintele îngheţate pe care doi protagonişti le rostesc fiecare la un capăt al mesei lungi în vechiul salon care a scăpat de a fi împărţit în multe cămăruţe de motel.

Mai sunt eu jos, un motănel, la piciorul mai scurt al mesei nesfârşite ghemuit mititel deasupra unei hârtii iau aminte cum îngheaţă în aer nişte cuvinte începute de stăpânii mei care suflă din plămânii grei peste ele să le dezmorţească numai în felul ăsta putând să comunice şi tot aşa, zi de zi, nu renunţă nicicum să vorbească.

Scriu cum „un cadavru necunoscut otrăveşte griul”.

cum nu se mai zăreşte râul şi mă poticnesc la nişte vorbe disparate de fapt, zgomotul cuţitului tăind picioarele broaştei, din spate.

MIHAIL GĂLĂŢANU

Colecţie de scoici

Copiii au capetele

Mari, albe, violete. (Colecţie de scoici).

Nimic nu e în ei concret.

Deşi fiinţele lor sunt atât de concrete.

Mişcările lor sunt foarte încete

La nesfârşit descompuse-n segmente.

Ca şi cum lângă ei timpanele-ar fi bete.

Nimic din ceea ce fac nu se aude. Nu se percepe.

Deşi mişcările lor continuă, încep să se repete.

Puberii au capetele mari, albe, violete. Lumina trece pe lângă ei mai încet.

Lecţia despre moarte

Lui Alex. Ştefănescu

Acum, după ce v-am învăţat tot ce ştiu adică, într-o oarecare

măsură, v-aţi desăvârşit

— Nici nu-şi mai are rostul să stăm laolaltă – am să vă învăţ ultima lecţie, cea mai anevoioasă

— Spuse nebunul – care între timp ajunsese

— (prin întâmplare? din înţelepciune?) magister

— Şi se întinse pe dalele reci din sala de disecţii rămânând multă vreme nemişcat, după un timp încetând să mai respire cu ochii închişi în sine trecură trei zile-ncheiate şi ei aşteptară ore şi ore în şir însă nu se mai întâmplă nimic asta a fost tot semn că demonstraţia a reuşit între prieteni numai între prieteni se împarte sângele.

sângele unei fecioare.

numai între prieteni se împarte sare.

sarea sudorii sângelui.

numai între prieteni se împarte sudoare.

numai între prieteni se împarte vederea.

auzul, pipăitul, gustul, şi un pic de culoare.

numai între prieteni se împarte iluzia.

Iluzia că împărţim iluzia aceluiaşi sânge, vedere, sare, sudoare.

Ea făcea ordine sub lună (Singur sub lună, Fabia)

(manuscris găsit în pontul euxin, anul 8, e.n.)

Ea făcuse ordine sub lună

Pusese buchete de raze în toate vazele

Turnase vin negru, uleios în toate ulcelele

(între timp îmi vedeam de unele – şi de celelalte)

Adevărul e că o priveam goală puşcă sub lună

Cum din senin fulgeră şi chiar cum îmi tună

Sub lună cântam

Şi-o sărutam sub lună

(Ea instruna lăuta precum o roabă frâncă)

În timp ce încă eu cânt prin seculi tot mai bătrân şi mai bolnav şi mai pe brâncă

Sub lună ea

Mă mai sărută încă

(*martie-aprilie 1989*)

Manifest suprarealist

Copilul vede. Ce vede? Un flutur.

Copilul vede un flutur.

Fluturul e purpuriu.

Copilul vede un flutur purpuriu.
Purpuriu ca rouă de pe obrajii trandafirilor.
Purpuriu ca un cheag scuipat
De un tuberculos în noaptea agoniei.
Ca un zeu de purpură binecuvântând fluturii.
Copilul vede un flutur
(şi muzica improvizează pianisimo)
dar mâna sa nu-l poate atinge mâna sa nu-l poate atinge
(piano)
nimic nu-l mai poate atinge
(schertzando)
nimic nu-l mai poate atinge
(alegretto)
nimic nu mai poate atinge nimic.
Aici nici nu mai importă tempo-ul.

Şi fluturul intră în insectarul copilului spune frumos „bună seara" celorlalţi fluturi taciturni şi se-nfige tacticos în bold.

proză

RAZVAN PETRESCU

Şansa

Zgomotul înfundat al cazmalelor se pierdea în răpăitul ploii. Cei trei oameni lucrau fără chef, tăcuţi, clefăind prin noroi. Şanţul se adâncea şi ei dispăreau încetul cu încetul în măruntaiele lui. Din stradă nu li se mai vedeau acum decât urechile căciulilor, îmbibate cu apă. Lopeţi pline cu pământ negru se ridicau neobosit prin aer, înălţând marginile gropii. Bulgării mai mici se rostogoleau pe asfalt. Într-un târziu apăru şi conducta. De la distanţă semăna cu burta unui peşte enorm, îngropat acolo de cine ştie când. Spărtura se vedea bine, întinsă pe aproape o jumătate de metru. Ce zici ce gaură… Du-te şi vezi dac-avem ce ne trebuie în maşină. Să nu uiţi buloanele. Laur se săltă pe marginea şanţului şi se îndreptă spre camion. Parbrizul strălucea, acoperit cu stropi rotunzi de ploaie. Deschise portiera şi-ncepu să caute prin maldărul de scule. După câteva secunde se uită la ceas. Băieţi, s-a făcut timpu' să-mbucăm ceva. E trei şi zece. Ceilalţi doi înălţară capetele. Cât ziseşi, trei? Iote, dom'le, ne-am luat cu treaba şi vremea trece… Atunci lasă alea, şi ia pachetele. Vezi că-s sub banchetă. Laur se aplecă, le dibui, le mirosi, îi lăsă gura apă. Veni cu pachetele la subsuoară şi se aşeză pe marginea şanţului. Da' sticla o luaşi? Păi,

cum… Uite-o aci. Nări adulmecând. Un suspin. Ce burniţă nenorocită. Las că se opreşte ea. Begonie îşi frecă palmele amorţite. După câteva minute ploaia încetă. Pufoaicele înmuiate li se lipiră de spinări. Cu gesturi nerăbdătoare, desfăcură ziarele în care era înfăşurată mâncarea. Zgomot de hârtie umedă, sfâşiată. Degete crăpate, murdare, avide, apucând. Ceapa unde-i?… Aha! Dă-i iute foc, bre. Taci, şi ia cu brânză. Te unge la inimă, ce zici? Mâncarea dispărea repede, lăsând grăsime în scobitura bărbiilor. Mici pete lenticulare ce luceau stins. Hai, mă, dă-i cep. Trandafir scoase dopul cu dinţii, trase o duşcă şi întinse sticla celorlalţi. Gâturile vânoase se mişcară-n sus şi-n jos, ca nişte pistoane. Acu' plouă şi pă dinăuntru, da' mai cu foc, râse Begonie. Noroc, bă! Din când în când câte-o maşină trecea repede pe lângă cei trei oameni cocoţaţi pe moviliţa de pământ, care priveau în gol şi mestecau. Feţe ridate, gălbejite, morfolite în jurul gurii. Cerul era vânăt. Se învineţise treptat, ca obrazul unui mort uriaş. Morţii mă-sii de viaţă, înjură Trandafir privind în sus. Mereu pică măgăreaţa pe noi când e de lucru pe-o vreme ca asta. Echipa potrivelii de nume, bărbaţi cu nume de flori. Bucheţelu' cu noroc, să miroas-a… Ascultă, lasă poeziile şi zi unde-ai pus picamerul. Că nu-l văd. E-acolo-n şanţ, n-ai grijă, că nu-l fură nimeni. Mai bine dă şi matale pe gât. Aşa. Aburi subţiri ies din haine, de pe buze, din pământ. Ia spune, o terminăm dracului în două ore? Begonie îşi privi câteva clipe cizmele pline de noroi, oftă şi trase un vânt năprasnic. Ei, o isprăvim ori ba, pe ziua de azi? Nu ştiu, Laure, tată, pen c-o spărtură ca asta n-are nici soacră-mea. Da' s-ar putea să-i venim noi de hac, până diseară. Începuse să bată vântul. Hârtiile unsuroase fluturau încet în jurul resturilor de pâine, brânză, slănină şi coji de ceapă. S-a golit fiola? Mai e o ţâră, na, ţine! Trandafir îşi dădu capul pe spate şi sorbi zgomotos ultimul deget de ţuică. Plescăi mulţumit din buze. Bună, bă! Acu' n-ar mai trebui decât o gagică, s-o… Pe umezeala asta, chiar c-atât ţi-ar mai lipsi. O curvă plouată. S-o frigi ţinându-i umbrela deasupra capului… Se auzi un chicotit lipsit de veselie urmat de-un râgâit. Stai niţel, să-ţi povestesc ceva… Voi, băieţi, cu el'ale voastre. Eu, unu, dac-am băut lichidu' ăla şi am mâncat, gata, am intrat în pauză de prânz. M-am liniştit. Aşa, bă, Laure, şi să vezi cum a fost. Săptămâna trecută… Eu, unul, dacă am burta plină, nu mai vreau nimic. Ce să mai vreau? Ştii, cică bărbat-su nu mai făcea faţă, şi m-am gândit că păcat de biata femeie, aşa tânără şi neglijentă… Voi, băieţi, cu ale voastre. Da, şefu', da. Laure, dă-i cu ceva

în cap. Bun, şi ce voiam eu să-ţi zic, e c-avea nişte buci, nene, cum n-ai văzut în toată viaţa ta amărâtă. Adică de ce amărâtă? De-aia. Că n-ai văzut. Cur din toate părţile, bre, de-ţi cădea nădragii singuri numa' ce şi-l mişca. Dogorea ca un calorifer. Că nici nu-mi mai aduc aminte cum mi-am scos pantalonu'... Auzi, da' n-a trăsnit-o când a simţit cum puţi? Da' ce, bă, ea nu putea? Laur rânji arătându-şi dinţii îmbrăcaţi în viplă. Ce să spun, Trandafire, ai şi tu dreptate. Că de când venişi pe lume s-a cam stricat aeru'. Parcă tu oi fi mirosind a zambilă. Miroşi a mort, bă, dacă vrei să ştii. Şi-oricum îmi bat gura de pomană, te pricepi tu la muieri cât mă pricep eu la limbi străine. Continuară să se mai dondănească câteva minute, apoi se poticniră şi în cele din urmă amuţiră. Priveau arborele care se desena solitar în colţul străzii. Se înălţa subţire, într-o complicată tăietură pe cerul violet al după-amiezii. Un camion greu trecu foarte aproape de ei şi îi împroşcă cu stropi de noroi. Mă, fir-ar mă-ta ta a... Ia dă-mi şi mie-un cui. Laur scoase un pachet mototolit, pe jumătate ud. Îşi aprinse o ţigară făcându-şi palmele căuş, apoi întinse pachetul celorlalţi. Fumau în tăcere, tuşind din când în când şi scuipând gros. Bă, da' frig mai e... am îngheţat ca un căcat. Gata, io-i dau drumu'. Begonie se ridică, aruncă chiştocul şi sări în groapă. Apucă lopata şi o înfipse adânc sub conductă. Se auzi un zgomot sec, urmat de un pârâit. Pe urmă, nimic. Şefule, ce faci acolo? Linişte. Să ştii că ăsta şi-a rupt vreun os, dracului. Hei! Da' răspunde, dom'le, o dată! Begonie îşi iţi capul peste buza şanţului. Se hlizea cu gura până la urechi. Trandafir şi Laur îl priviră întrebător. Ce-ai de te râzi? Am auzit crăpând ceva acolo, jos, ce-a fost? Begonie le făcu cu ochiul. Ia coborâţi voi încoa, să v-arăt ceva grozav... Cei doi săriră fără să mai ceară alte explicaţii, în fundul şanţului apa mustea sub cizme. Begonie îi privea printre gene, mutându-şi greutatea trupului de pe un picior pe altul. În mâna dreaptă ţinea un craniu micuţ, spart, plin de noroi. E, ce ziceţi de-ăsta? Nu-i o minunăţie? îl ridică, învârtindu-l pe degete. Laur şi Trandafir se holbară la tigva înnegrită, apoi izbucniră-n râs. Da' cum de-o fi ajuns ăsta acilea? O fi bunică-tu, bă. A evadat din cimitir. Vezi să nu te muşte de deget... Să-l ducem la muzeu... Mort pentru canalizare! Poate ne dă de-o ţuică... Un alt hohot de râs se înălţă din şanţ. Râdeau cu lacrimi, ţinându-se cu mâinile de burtă. Noroiul clipocea încetişor. După ce isprăviră, îşi şterseră obrajii cu mâneca şi tăcură brusc, istoviţi. Begonie îşi împinse căciula pe ceafă, se scarpină prin pantaloni şi rosti

printre dinţi, băieţi, tre' să vă zic că-mi vine să mă piş. Aşa că, dacă nu-i nimeni contra… Rânji şi aşeză craniul cu creştetul în jos. Urină îndelung până ce lichidul începu să se reverse prin găurile orbitelor. Ceilalţi doi priveau fără o vorbă, cu un zâmbet strâmb. Begonie îşi încheie şliţul. Gata, la treabă acu, spuse el răguşit. Că ne-apucă noaptea-aci.

Îşi reluară lucrul. Zgomotele urcau, răspândindu-se ritmic pe stradă. În cartier era linişte. Lumea se adunase prin sufragerii, printre tacâmuri. Papuci, ghetuţe, paltoane şi umbrele uscându-se în cuier, cuvinte puţine. Uite supa. Soarele ieşi încet de după blocuri, auriu, umed. Laure, dă-ncca' ciocanu ăla, dumnezeii mamii lui… N-auzi? Begonie se îndreptă din şale, iritat. Unde eşti, bă? Ciocanu, răcni el cât putu de tare. Trandafir se opri şi el din lucru, îşi suflă nasul cu degetele şi privi în jur. Picături de ploaie se zbiceau pe asfalt, tremurau pe crengi, sclipind din când în când.

Laur ridică încet craniul şi-l şterse cu grijă. Era atât de uşor… *Alas*! în podul palmei îi creşteau cuvinte necunoscute, alergându-i din ce în ce mai repede spre tâmple. *Alas*! *Poor Yorik*! *I knew him… He hath borneme on his backa thousand times* (Vai, bietul Yorik! L-am cunoscut… De mii de ori m-a dus în cârcă.) … Ce mama' dracu' spui bă, acolo, te-ai ţicnit? *Here hung those lips that I have kissed I know not how oft* (Aici se deschideau buzele, pe care le-am sărutat de-atâtea ori) … Trandafir şi Begonie se priviră lung. Mă, băiatule, vorbeşte, mă, ca omu', ce-ai. Doamne sfinte! Că doar nu te-oi fi matolit dintr-un gât de şliboviţă. *WHERE BE YOUR GIBES NOW*? *YOUR GAMBOLS*? *YOUR SONGS*? [Unde-ţi sunt poznele? Tumbele? Cântecele? (W. Shakespeare, *Hamlet*, trad. Ion Vinea).]… Bă, Laure, aruncă dracului porcăria aia şi lasă-te de bancuri. Ce te-a apucat? Dintr-odată sunetele se ghemuiră şi el tăcu. Cu o mişcare stângace aşeză craniul pe pământ şi închise ochii. Nu şi ce-mi veni. O fi de la vreme, tu-i curu' mă-sii! Se ridică şi îşi trecu mâna prin păr cu un gest obosit. Simţea transpiraţia uscându-i-se pe tâmple. Scuipă într-o parte, apoi întoarse capul şi îşi privi tovarăşii. Cu vorbele oprite în gâtlej, Trandafir şi Begonie rămaseră nemişcaţi. Lumina le rătăci blând pe chipuri, apoi trecu mai departe.

Uşa îşi balansa puţin piciorul, privindu-şi vârful lustruit al pantofului. În faţa lui, cele două femei purtând halate albe peste paltoane vorbeau întruna. Stătea pe marginea măsuţei de metal pe care erau împrăştiate foile de observaţie, îşi legăna piciorul şi încerca

să fie atent. Mirosul delicat amărui, răspândit de ceaşca cu cafea, îi gâdila nările.

— Vă rugăm, spuneţi-ne exact, cât timp? Cam cât ar mai duce-o?

— Poate până azi după-masă, poate până mâine sau încă vreo două, trei zile, cel mult. Chiar *exact*, nu pot preciza.

— Da' nu ne poate auzi, nu-i aşa? întrebă soţia, privind în direcţia rezervei. Vreau să spun…

— Nu, doamnă, uşa-i închisă. Nu are cum ne asculta. Şi, în afară de asta, e aproape inconştient.

— Of, Doamne! Ştiţi, ne gândeam că poate-ar fi mai bine să mai rămână… Aici, oricum, e spital, şi…

— Eu cred că ar trebui să vă hotărâţi. La urma urmei, dumneavoastră mi-aţi cerut să vă las să-l duceţi acasă.

— E-adevărat, dar… Doctorul le privi răbdător.

— V-am mai spus, nu-l mai putem ajuta cu nimic. Întinse mâna după ceaşca cu cafea. Coma se poate instala în orice clipă.

— Bine, domn doctor, dar cum îl transportăm? Sunt peste patruzeci de kilometri, rosti fiica.

— Închiriaţi un taxi, ceva. Din păcate nu vă putem pune la dispoziţie maşina salvării, îl instalăm frumos, şi una dintre dumneavoastră îi ţine perfuzia până ajungeţi. Asta-i tot. Nu e mare lucru.

— Şi dacă moare în maşină?

Zâmbetul încurajator i se stinse pe buze. Se uită la ceas. Peste zece minute trebuia să intre în operaţie.

— E puţin probabil…

— Păi, cu toate gropile şi hârtoapele alea, nu vă daţi seama, o să-l zgâlţâie ca naiba. Mi-e că n-ajunge viu…

— Nu, doamnă, n-o să se-ntâmple nimic, adăugă el repede. Rezistă până acasă. Şi, în orice caz, într-un fel sau altul, tot trebuie să-l luaţi.

— Da, dar banii? Costă o grămadă de bani o maşină, patruzeci de kilometri, şopti fiica. O grămadă de bani.

Se dădu jos de pe masă.

— Credeţi-mă, aţi ales cea mai bună soluţie. E mai bine să moară în patul lui. Aşa mi-aţi spus. Perfect de acord. Pe de altă parte, sunteţi împotriva necropsiei. Or, este extrem de greu să obţineţi aprobare pentru a scoate cadavrul din spital fără a i se fi practicat necropsia. De

fapt, e imposibil. Nu înţeleg de ce vă mai gândiţi atât…

O asistentă trecu pe lângă el, purtând tăviţa cu seringi. Îi urmări un timp picioarele frumoase, care se conturau prin fusta albă. Din sala de pansamente izbucni un ţipăt.

Cele două femei continuau să discute pe un ton coborât. Le privi pantofii negri şi gleznele umflate.

— Ei, ce faceţi? îl luaţi sau nu?

— Ah, domn doctor, numai greutăţi ne-a făcut! întotdeauna! Numai belele. Chiar şi acum… Chiar şi mort, izbucni soţia, strângându-şi la piept poşeta neagră.

„Aşa, aşa, timpul meu vă stă la dispoziţie. Chiar şi mort", medita doctorul. Făcu un gest scurt cu mâna, ca pentru a reteza orice discuţie.

— Doamnelor, trebuie să intru în operaţie.

— Da. Da' de unde bani de taxi? Că nu ne-a lăsat nimic…

— Zi mai bine că n-avem bani nici pentru înmormântare. Cine s-ar fi aşteptat? Atât de repede! Şi fără să lase-o para! Or, din pensia mamei, păi numai sicriul, dacă-l punem, şi-o să ne usuce…

„Doamne, Dumnezeule!" gândi doctorul.

— Spuneţi că-i sigur, domn doctor? Nu se mai poate face nimic?…

— Şi popa? Şi mâncarea? Coroanele?… Ce-or să zică rudele, vecinii? O să ne vorbească tot satul. Nu-i nimic pregătit. Păi da, dumnealui se ţinea de petreceri. Râdea când îi spuneam să punem ceva deoparte, că nu se ştie. Poftim, acu'! Tre' să ne descurcăm singure, să dăm bani… Un neisprăvit, asta a fost, a băut şi casa şi via, tot! De unde să luăm atâţia bani?

Prin ferestrele înalte lumina de aprilie pătrundea blând, împreună cu o adiere de salcâm. Care se amesteca de îndată cu mirosul de formol şi medicamente.

— Până şi la nunta fie-mii a trebuit să ne împrumutăm. Că toată viaţa ne-a amărât… Ce-i păsa lui!

Doctorul îşi privi din nou ceasul. Încă patru minute. Spuse calm, pe un ton care nu mai admitea replică:

— Vă rog să vă decideţi, mi se pare că v-am explicat îndeajuns.

Soţia şi fiica schimbară o privire. Apoi vorbiră repede între ele în şoaptă.

— Bine, domn doctor. Da' am putea să dăm un telefon? în vreo două ore, două ore şi ceva, găsim noi o maşină. Pe urmă, Dumnezeu cu

mila!

— Desigur, telefonul e la etajul întâi. Poftiţi, pe-aici!

Doctorul se îndepărtă grăbit, urmat de cele două femei. Din sala de pansamente se auzi iar ţipătul acela, prelung.

Asistenta apăsă clanţa uşor şi intră în rezervă. Constată că uşa nu fusese bine închisă. Se apropie, verifică perfuzia şi privi în treacăt bărbatul scheletic care zăcea în pat, acoperit de cearşaf până sub bărbie. Respira greu, cu gura larg deschisă. Pe obrazul cenuşiu stăruiau câteva picături de apă. „Se duce!" gândi ea, luându-i pulsul. Aranja acul în venă, fixă leucoplastul, se uită în oglindă şi ieşi, închizând de data aceasta uşa cu grijă. Prinşi într-o rază de soare, stropii de apă de pe obrazul bolnavului străluciră o clipă. Apoi se stinseră încet, unul câte unul.

CĂTĂLIN ŢIRLEA

Tovarăşu' Lăcrămioară

Ce-i drept, e şi greu să te superi pe tovarăşu' Lăcrămioară! Nu fiindcă ar fi dânsul cine ştie ce simpatic, nu, nu e cazul, că e cam închis în el şi greu ţi-l apropii, şi nici pentru că ar fi genul ăla de om pe care nu te superi oricâte boacăne ţi-ar face din cauză că, pur şi simplu, aşa e el, nu, dimpotrivă. Tovarăşu' Lăcrămioară n-a făcut în viaţa lui nicio boacănă, atât în probleme de serviciu, cât şi, cu atât mai puţin, în viaţa particulară. Om integru şi serios ca dânsul, mai rar! Aşa că nici tovarăşul director nu s-a supărat acuma, cum să se supere pentru atâta lucru, pentru un fleac?! Da' tovarăşu' Lăcrămioară, aşa e dânsu îşi face probleme din orice! Deschide, să zicem, geamul în birou, că e prea mult fum de ţigară, şi tovarăşu' Lăcrămioară nu fumează; peste-un minut se ridică grăbit şi-l închide la loc. V-aţi supărat, zice, că am deschis geamul, vă rog să nu vă supăraţi pe mine c-am deschis geamul, v-aţi supărat? încă fetele din birou mai şi râd de el câteodată: domnu' Lăcrămioară, dumneata vrei cu tot dinadinsul să ne supărăm pe matale, aşa, măcar o dată! Da' barem dă-ne dom'le un motiv mai serios ca s-o facem, că aşa, nitam-nisam, nu putem! Aia e, că pe tovarăşu' Lăcrămioară nu poţi să te superi pur şi simplu fiindcă nu-ţi dă motive. De vreo cinci-şase ani, de când a venit la antrepriza asta, trimis din centrală nu fiindcă nu mai era nevoie de el acolo, ci fiindcă era nevoie de el aici, a preluat aproape toate lucrările de la tehnic şi le ţine el singur pe toate. Altul în locul lui ce-ar fi zis? Mai am vreo câţiva ani pân' la pensie, punte neică pe dezlegat rebus! Da' tovarăşu'

Lăcrămioară nu! Lasă-le cu rebusul pe fetele-astea, că sunt tinere, şi lucrările dă-le-ncolo, că le face el, doar n-o fi vreun lucru mare! Câte de-astea avea pe cap în centrală, să fie ele sănătoase! Acum i se pare floare la ureche. Şi dacă mai rămâne, la-nchidere de lună, câteva ore peste program, ce? Că doar nevastă n-are, copii n-are, ce să facă acasă, să stea şi să caşte ochii pe pereţi? Stă la serviciu, că-i bine, e cald, doar iarna el face focu' în fiecare dimineaţă, când vin fetele la birou aoleo, domnu' Lăcrămioară, ce-aţi făcut aicea, saună? Şi vara? Ce-i mai plăcut decât s-asculţi, seara, foşnetul plopilor care-ajung până la etajul trei, la biroul tovarăşului Lăcrămioară? Şi undeva, mai departe, zumzetul maşinilor de pe bulevard…! Când iese el nu mai e în sediu decât nea Ilie, portarul. „Gata, domnu' Lăcrămioară?" „Aproape, tovarăşu' Ilie, aproape… „Niciodată nu-i gata. Adevărul e că-i şi place, de-asta iese treabă bună din mâna lu' tovarăşu' Lăcrămioară. Că uneori mai şi râde tovarăşu' director de el, bine măi tovarăşu' Lăcrămioară, acuma ca acuma, că eşti om bătrân, da' aşa făceai şi-n tinereţe dom'le? Tot aşa, toată vremea la serviciu, n-ai avut şi dumneata pe vreuna după care să te-nebuneşti, vreuna care să te scoată din minţi, să laşi dracu' toate belelele şi să fugi după fusta ei? Ce fustă, care fustă?! Ehe, a fost ceva, odată, demult, ceva ca un abur, o iluzie, un nor trecător, un vis pe care de-atunci nici n-a mai îndrăznit să-l viseze. Într-o zi ea s-a apropiat de el şi i-a spus: „Tovarăşu' Lăcrămioară, încearcă să mă uiţi! Plec în provincie, trebuie să mă stabilesc acolo. Dumneata trebuie să rămâi. Ştiu că o să înţelegi. Te las cu bine!". De, dacă era el puţin mai îndrăzneţ putea să pună picioru-n prag şi să-i zică tovarăşă, uite ce e, nu pleci nicăieri, dacă vrei să ştii! Da' de dacă n-a fost să fie atunci, nici n-a mai fost de-atunci încolo. Timid…! Timid s-a ştiut tovarăşu' Lăcrămioară de când e el, şi tot timid a rămas. Şi curat. Curat ca lacrima, Da' ce nume ai, dom'le, auzi?! Nu te supăra, iartă-mă că ţi-o spun, da' nu mai pot: dom'le, ai un nume… extraordinar!!! De, fiecare cu păsărică lui! Tovarăşu' director o are pe-asta cu numele lui, ce să-i faci?! Da' nu se supără el tovarăşu' Lăcrămioară! Fiecare cu-ale lui, şi el a-nvăţat să respecte la fiecare ce-i al lui. Aşa cum, prin voinţă şi dăruire, a-nvăţat să respecte el însuşi un mod de viaţă bazat pe o teorie simplă şi eficientă. Dom'le, tentaţii sunt multe şi puternice, n-ai cum să le eviţi o viaţă-ntreagă dacă stai în mijlocul lor. Totul e să fugi de ele, şi asta n-o reuşeşti decât printr-un program de viaţă strict, fără repausuri sau lâncezeli. Aşa că e simplu, şi simplu a fost pentru tovarăşu'

Lăcrămioară: casă – serviciu, serviciu – casă: muncă – somn, somn – muncă. Asta-i tot. Aoleo dumneata parc-ai fi neam cu englezoaica, auzi, aşa te ţii de tare de la toate. De fier eşti, dom'le, dumneata tovarăşu' Lăcrămioară, nu din carne!

— Tovarăşu' Lăcrămioară, uite de ce te-am chemat eu pe dumneata acuma, fă un drum mâine până la Oltenița şi vezi care-i treaba acolo, că eu n-am timp să mă duc şi oricum dumneata eşti cel mai în măsură. Vezi că Stere, fi-i-ar starea a dracu' cu echipa lui cu tot, face pe-acolo nişte chestii de-ţi stă mintea-n loc. Mergi dumneata şi fă, ca să zic aşa, puţină curăţenie la locul de muncă. Înţelegi, puţină morală, dom'le, puţin mai multă, că altfel e jale, cine ştie ce dracu' mai păţim?! E clar, tovarăşu' Lăcrămioară? Dom'le, auzi, ce nume poţi să ai?!! Pe cuvântul meu nu mai pot să mă abţin, ştii doar cât ţin la dumneata, da' nu mai pot să mă abţin! auzi, Lăcrămioară! Adică nu Lacrimă… Lăcrămioară! Pe cuvântul meu de onoare dacă…! auzi, Lăcrămioară!

— Tovarăşu' director, iertaţi-mă, nu vă supăraţi… Da' de ce tocmai eu, tovarăşu' director? Ştiţi doar că…

— Dumneata, tovarăşu' Lăcrămioară, cine dracu' vrei să-i îndrepte p-ăia, dacă nu dumneata?

— Tovarăşu' director… Daţi-mi voie! Ştiţi, am auzit eu câte ceva, da' nu cred o iotă, nu vă supăraţi. Eu nu cred, nu pot să cred. Şi chiar dac-ar fi, ce vină au muncitorii ăia săracii?! Sunt oameni, tovarăşu' director. Ziceţi şi dumneavoastră, cum să mă duc eu acolo, ca anchetator, vezi-doamne, cu bănuielile mele, să-i jignesc, mai ales când eu nu cred că-i adevărat?!

— Tovarăşu' Lăcrămioară, da' dumneata parcă nu făceai mofturi când era vorba de-o sarcină! Ce s-a întâmplat? Sigur că nu ca anchetator te trimit, dumneata te duci acolo ca să pui lucrurile la punct din partea conducerii antreprizei, ca să nu dăm de dracu' când o veni altcineva să le pună la punct în locul nostru. Ai înţeles?

— Am înţeles, şi nu vă supăraţi pe mine, da' mă tot întreb şi eu, ce vină au oamenii ăia, tovarăşu' director? Chiar dac-ar fi adevărat, ce vină au ei?!

*

Tovarăşe Director

Subsemnatele nevestele zidarilor de la Bolintin care lucrează zidarii acestor neveste la şantierul de la Oltenița. Vă aducem la

cunoştinţa dumneavoastră următoarele: Fiind bătute, ducând lipsa banilor, neavând ce mânca soţiile acestor zidari, Stere cu echipa sa făcând scandalurile, bătăile, pronunţând vorbe urâte de stau vecinii la garduri ca la spectacol la garduri, din cauza tov. Petreasca administrativa care e cu lenjeria şi tov. Vasilica femeia de serviciu la aceşti zidari (fiind măturătoare) care aceste tovarăşe au birou lângă camerele zidarilor având camere libere la parter. Jos în având în biroul acestor tov. 2 paturi, nu ştiam biroul acestor tovarăşe e birou sau e cameră de hotel, nu am văzut ca într-un birou de şantier să existe şi paturi în el.

Tovarăşe Director vă spunem sincer şi vă rugăm să ne scuzaţi de cuvinte urâte care vă rugăm să ne credeţi că ne este ruşine să pronunţăm aceste cuvinte dar tovarăşa Petreasca administrativa discuta cu tovarăşa Vasilica măturătoarea în biroul lor zicându-i tovarăşa Vasilica: fă nu fi proastă ci dă-i de două ori din fund şi le iei una suta lei la proşti şi trăieşti cu copii 2 zile.

Nu vă supăraţi tovarăşe Director dar dumneavoastră plătiţi aceste femei pentru a mânca banii la echipa de zidari a lui tov. Stere la care soţiile dumnealor neavând ce mânca acasă cu copii.

Tovarăşe Director vă rugăm din toată inima rezolvaţi aceste femei cât mai repede pentru că nea ajuns cuţitul la os că mereu ne avertizează soţii că ne lasă dar de ele nu căci ele sunt femei bune, frumoase şi noi muncim la ceape la normă.

Tovarăşe Director

Onoare muncii!

Nevestele zidarilor din Bolintin.

*

Bă, adevăru' e că şi s-ajungi tu din Bolentin tocma' la mama dracu' în Iran, e ceva…! Uite, din echipa asta de-aici, numa' Unchiu' şi cu Merlotu au fost p-afară. Merlotu cică s-a descurcat cel mai bine, auzi, mai bine decât Unchiu'! Şi-a adus nu ştiu câte covoare, o combină şi-a mai umplut-o şi pe nevastă-sa de aur, că are aia acuma nevoie să mai muncească la CAP cum ai tu nevoie de-un băţ în fund. Da' cică era să dea de dracu' pe-acolo că ai noştri n-o trăgeau decât pe ţuică, ştii cum e, din poame d-alea d-acolo, şi el cum e mai mult cu vinu' negru, îţi dai seama…! Bă, da' ce povestesc ăştia de la ţigani d-acolo, te crucişti, auzi, nu-ţi vine să crezi! Sălbatici, bă, da' are bani! Cu pileala era cel mai nasol, că ăia nu bea, cică nu-i lasă popa, da' de zgârciţi nu bea, dă-i

dracu'! Cică era unu' în oraş care făcea un fel de ţuică de s-a dus Merlotu să-i dea şi lui; o aia dulce şi leşinată că zice Merlotu du-te dracu' vere, că e nasoală, stai să-ţi fac io una, să mă pomeneşti! Cică de-o sărbătoare la ei, pastele lor, ce-o fi fost, se matolise Unchiu' rău şi vine unu' la ei că nu ştiu ce, că să vezi, ţipa la Unchiu'. Atuncea i-a venit dracii lu' Merlotu că ce mata ţigane, ce ţipi la Unchiu', şi-i pune una-n faţadă de-l culcă pe jos. Unchiu' că bă, ce eşti prost, ne bagă ăştia la puşcărie, auzi, da' ce bre, am băgat briceagu-n el, ce-am făcut?! Cu prafu' era nasol, când veneau ruşii cu tractoarele alea, se făcea un praf, bă da' roşu, aşa, nimica nu mai vedeai. Da' a meritat, zău. Păi ce şi-a făcut ăştia acasă, boieroaice le-a făcut pe muieri, că stau alea acu, fir-ar ale dracu' – de se-ngraşă după munca lor, că de lucrat nu mai lucrează nici la CAP, stau toată ziua ca cucoanele şi se hlizesc în oglindă şi pe urmă mai fac şi nasoale că cică e greu. Da' când steteau la coada vacii, şi-acu' au maşină-n curte, cum era? Să zică şi mersi şi să le pupe şi picioarele, că ăştia au tras, nene, banii ăştia, nu s-au jucat! Eee, că pân' la coadă tot la Olteniţa ajungi, asta-i alta, da' şi ce-ai în casă…! Bă când povesteşte Merlotu de la ţigani, bă ştii cum râzi, ceva de speriat! mai alaltăieri tocma' s-apucase să zică cum îl păcălise el pe-un ţigan de voia să-i vândă un ceas cu 40 de dinari şi Merlotu n-avea decât vreo zece, nu ştiu ce, că hodoronc-tronc apare Lăcrămioară, ăla boşorogu' de-a lucrat în centrală şi-acu' la dat jos la antrepriză la noi, cică le-a făcut ălora pe sus nişte încurcături cu nişte bani, ceva nasol, că bună dimineaţa tovarăşi, zice, unde-i tovarăşu' Stere? Da' Merlotu, şucărit, zice vezi mata dacă nu-i pe la birouri, şi dacă nu caută-l la ouă! Aoleo, fir-i-al dracu' să fii, Merloate! auzi ce i-a zis lu' moşu! S-a dus ăsta la birouri, nu l-a găsit, s-a dus la alimentară, la Florica, că unde-i coada la ouă, zice, că-l caută pe tovarăşu' Stere. S-a uitat aia la el, ce i-o fi zis, du-te bă nene dracu' d-aicea că eşti nebun, n-am mai băgat ouă de-un an de zile! S-a ntors. Între timp venise şi Unchiu', că fusese după nişte ţigări şi după vreo câteva fiole, doi ochi albaştri, micu' dejun, că-nchidea şi era foame mare. Vine boşorogu' că tovarăşi, zice, am o vorbă cu voi, da' nu acuma, zice, după ce terminaţi procesul de producţie. Da' Merlotu, al dracu', zice, păi tovarăşu' Lăcrămioară, procesu' ţine mult, dom'le, că a venit Unchiu' cu multe-nfăţişări până le vedem pe toate mai durează, zice. Nici n-a clipit moşu, s-a ntors pe călcâie şi s-a dus la birouri cu Unchiu'. Vine ăsta peste vreo două ore că gata l-am păcălit. Unchiu' cică-l ştie mai de mult, din centrală, moşu-i

ca fleţ, nu le are p-astea, da' altminteri cică-i bun la suflet şi nu face rău. La-nceput zice c-a cam făcut pe duru, că ce face zidarii după orele de program, cum îşi petrece timpu' liber, că club de ce aveţi, să vă uitaţi la el? ba nu domnu' Lăcrămioară, mai punem de-o tablă, de-o carte… Ce cărţi, zice, ce cărţi aveţi la bibliotecă? Eee, zice Unchiu', dup-aia ne ducem la culcare, domnu' Lăcrămioară. La culcare – la culcare, zice, da' unde la culcare? Că tovarăşa Petreasca şi cu Vasilica de ce stau tot la căminu' de nefamilişti, pai un să stea, domnu' Lăcrămioară, dacă-s nefamiliste…? Da, da' să stea dracu-n altă parte, că ei n-au nevoie de belele pe cap, că aşa şi pe dincolo. Dup-aia cică i-a venit lu' Unchiu' o idee şi le-a chemat p-alea să se-nţeleagă cu moşu. Domnu' Lăcrămioară, zice astea, să vedeţi, noi suntem femei cinstite, n-avem reşou în cameră, consumăm un singur bec, păi da, zice ăla, un bec, şi nici p-ăla nu-l consumaţi când trebuie… În fine, pân' la urmă le-a luat cu frumosu, că ce era să le facă? Să fiţi înţelegătoare, că dacă nu… şi că nu vrea să le sperie, da' au ieşit vorbe, au şi ei necazuri, pe viitor să nu se mai întâmple, că dacă mai aude ceva, cumva, le-a ras.

Pe urmă l-a luat iar pe Unchiu', că tovarăşu' Stere, nu te supăra, nu e bine, dom'le, da' tot cu duhu blândeţii l-a luat, că ar trebui să evite pe viitor treburi din astea, de care treburi, domnu' Lăcrămioară, de care treburi, şi că zidarii trebuie să aibă un program strict, cămin şantier, şantier – cămin, păi aşa şi fac, domnu' Lăcrămioară, nu se mai duc pe-acasă nici de-ai dracu', da, zice, aveţi dreptate, înseamnă că nici asta nu aduce destule rezultate, trebuie să căutăm în altă parte, să forăm, zice, mai adânc în noi, auzi, să facem educaţie zidarilor, mă rog. Cam nătăfleţi! Da' de mirare ce i-o fi apucat p-ăia de la Bucureşti să-l trimită tocmai pe Lăcrămioară să pună lucrurile la punct, ce pe altu' mai spirt nu găseau?! îl trimiţi pe Lăcrămioară! Păi ăsta numai după cum îl cheamă şi-ţi dai seama de el! Bine că nu l-au luat fetele mai tare, că moşu se-nroşea şi s-apuca să le spună poezii! S-a prins el că ceva nu-i în regulă cu camera muierilor, da' ce să facă Lăcrămioară?! Ce nume, dom'le! auzi, Lăcrămioară!

*

Tovarăşe director, în legătură cu problema de la Olteniţa… Totu-i în regulă, vă raportez!

— Cum, tovarăşu' Lăcrămioară? Totul? Inclusiv…?!

— Inclusiv, tovarăşu' director! Vă informez că am făcut o descindere atentă atât pe şantier, cât şi la căminul de nefamilişti. În

mare, situaţia stătea aşa cum o ştiaţi dumneavoastră, dar numai în mare, tovarăşu' director, numai în mare! muncitorii zidari beneficiază de un program riguros organizat, în măsură să nu le stingherească bunul comportament. E drept că au mai apărut şi abateri, în sensul celor cunoscute de dumneavoastră, dar în momentul de faţă am asigurări din partea conducerii de-acolo, cât şi din partea muncitorilor şi… şi a persoanelor în cauză, că se va acţiona pentru o mai bună curăţire a climatului general…!

— Cum general, tovarăşu' Lăcrămioară, cum general?

— Adică, vreau să spun… se va acţiona mai strâns… Aşa, în general, ca şi în cazul în speţă. Tovarăşu' director, vă rog să înţelegeţi, nu puteam să fac mai mult! în primul rând că şi-aşa i-am jignit destul pe oamenii ăia cu bănuielile noastre, vă daţi seama, tovarăşu' director, două femei singure, ce să facă ele, muncesc din greu, au grijă de un întreg cămin de nefamilişti!

— Păi asta e, tovarăşu' Lăcrămioară, că nu sunt nefamilişti, asta ne omoară pe noi!

— Staţi să vă spun, am fost şi la Bolintin, la neveste, le-am vizitat familiile, cum s-ar zice, au case frumoase, unii au maşini, am stat de vorbă cu copiii, cu femeile. La-nceput au sărit pe mine, că s-au adunat imediat, da' dup-aia le-am explicat cu binişoru' despre rolul bărbaţilor lor pe şantierele… Bine – bine, au zis, rolu' lor îl ştim noi, da' ce rol au alea două…? în sfârşit, cred că le-am mai liniştit eu până la urmă, le-am spus că nu-i adevărat, fiindcă nu-i adevărat, tovarăşu' director, orice-aţi spune dumneavoastră… Orice-ar spune oricine! Să ştiţi că nu-i adevărat, oamenii ăia muncesc mult şi muncesc bine, realizările lor vă sunt… Ce vină au ei, tovarăşu' director? Ce vină au ei, cum să vă spun…? Aşa, vă jur că n-au nicio vină! mai vreţi ceva? Nimeni n-are nicio vină…! Vă jur…! Nu se-ntâmplă nimic, nimic scandalos acolo…! Vă rog, ba nu, vă somez să mă credeţi! Nimic din ce cred unii că se-ntâmplă…! Nimic…!

— Tovarăşu' Lăcrămioară…! Ce-i cu dumneata? Ţi-e rău? Bea un pahar cu apă! Tovarăşu' Lăcrămioară…!

— Nu-mi trebuie apa dumneavoastră! Am greşit…! Am jignit nişte oameni… Aţi greşit…! Cine ne spală acum de ruşinea asta? Cine?

— Tovarăşu' Lăcrămioară…! Linişteşte-te, te rog! Ce-nseamnă asta? Dumneata eşti un om cu capul pe umeri, ce s-a întâmplat? Hai, du-te în biroul dumitale şi linişteşte-te! M-ai şi speriat, zău! Tovarăşu'

Lăcrămioară! Ce nume ai dom'le! Pe cuvântul meu, e ceva nemaipomenit! N-am mai văzut aşa ceva…!

*

Tovarăşe Director.

Am mai făcut o scrisoare la dumneavoastră tot în legătură cu aceşti oameni dar văd că în această întreprindere nu se ia nicio măsură, nu putem şti, dumneavoastră sunteţi oameni români sau altă naţie de oameni că nu înţelegeţi româneşte, văd că Tovarăşul Lăcrămioară s-a dus acolo şi a venit şi încoa la Bolintin să ne esplice nouă că suntem nebune pentru a se spăla pe mâini, dar bine că suntem noi nebune, dar nu proaste, căci nu se ia în continuare nicio măsură, ne face impresia căci poate şi Tovarăşul Lăcrămioară are de-a face cu cocoanele (Petreasca administrativa şi Vasilica măturătoarea).

Tovarăşe Director noi aceste femei am făcut o plângere şi cu asta a doua în legătură cu bărbaţii noştri care trăieşte cu Vasilica măturătoarea şi cu Petreasca administrativa la care Tovarăşe Director noi nu mai putem suporta viaţă cu ei pentru aceste femei, face acasă ravagii, bătăi, scandaluri de stă vecinii ca la circ pe la garduri.

Tovarăşe Director am mai văzut întreprinderi dar ca această întreprindere şi aşa organe de conducere ne scuzaţi că ne esprimăm aşa dar nea ajuns cuţitul la os, foarte prost organizată, o întreprindere de oameni destrăbălaţi, nejudecaţi, poate şi prost crescuţi la care dacă se face o plângere nu ştiu cum să procedeze.

Ne face impresia Tovarăşe Director că întreprinderea plăteşte aceste femei ca prostituate pentru atâta pentru funcţionari cât şi pentru zidarii de la Bolintin, se ştie prea bine că această individă Vasilica (măturătoarea) la care credeţine căci nu putem să-i spunem Tovarăşa Vasilica pentru că ea nu e Tovarăşe cu noi, căci ce face ea noi nu facem pentru că suntem acasă bătute, chinuite, amărâte.

Vasilica nu ştiu dacă a ajuns la urechile dumneavoastră Tovarăşe Director că a trăit şi cu ştiţi dumneavoastră cine de la Giurgiu, dar când s-a dus dea luat garanţiile la luat frumos de braţ şi la dus la cameră ca pe soţul ei.

Aceste femei după cum v-am spus nu-şi face serviciul (măturătoare şi administrativă) căci ele stau în pragul uşii de la dormitor şi aşteaptă pe zidarii de la Bolintin la care nu mai ţine contul căci îi ia pe rând pentru a le da de două ori şi le ia suta la proşti.

Nu se vede Tovarăşe Director căci toţi acei birocraţi de la

Olteniţa ştiu cu toţii de aceste individe de le acordă paturile în birou şi timpul pentru cafele, coniacuri, ţigări şi dragoste în aceste birouri-hotel. Nu se vede că aceste femei le plăteşte întreprinderea pentru gagicăreală cu zidarii.

Dar se vede destul de clar căci se face economii în toate întreprinderile dar dumneavoastră nu ştiu ce economii faceţi căci nu ştiu când aţi angajat aceşti zidari pe fişa de angajare sau pe cerere a scris ca să le daţi şi femei.

Tovarăşe Director dacă până la 27 septembrie aceste femei nu sunt contracte de muncă desfăcute, iar zidarii din Bolintin urmăriţi mai îndeaproape în timpul serviciului căci Tovarăşul Stere le aduce băutură şi ei o consumă, căci pe 27 octombrie sau 30 vă va veni plăcinta de sus de tot căci să nu vă faceţi impresia că dacă suntem ceapiste suntem şi proaste şi o să vedeţi că femeile de la ţară nu trăiesc cu bărbaţii altora dar îşi varsă focul şi mai sus decât la dumneavoastră, dacă cu dumneavoastră nu se poate omu' înţelege.

Tovarăşe Director.

Trăiască clasa muncitoare în alianţă cu ţărănimea!

Nevestele zidarilor din Bolintin.

*

Acuma dacă stai să te gândeşti, a-ncurcat-o rău Unchiu' şi Merlotu! Li s-a nfundat! Şi cine dracu' s-ar fi gândit să li se tragă tocmai de la bou' de Lăcrămioară?! A făcut-o de oaie şi-acuma uite că trage toată lumea ponoasele, fir-ar al dracu' de dobitoc! Şi se-aude că de data asta ar fi venit el, aşa, de capu' lui. Prima dată, când cu prima scrisoare, zice că ar fi venit trimis de director, da' acu' cic-ar fi venit el singur, nu l-a mai trimis nimeni. Că şi tâmpitele-alea de-acasă, ce idee?! Să vezi ce omor le trage băieţii-acuma, când se duc la Bolintin! Da' şi Lăcrămioară, bou! A vrut să-i ia prin surprindere, ce dracu-a vrut el?! Să facă pe-al dracu', pe marele detectiv?! Ce să zic?! Aşa-i dacă faci pe zmeul şi n-ai nimic în mână! Aaa, dacă ai acoperire legală, da nene, eşti boier, vii, tai şi spânzuri în stânga şi-n dreapta, nu zice nimeni nimica, eşti în interes de serviciu! Da' aşa, fără nimic la mână, cred şi io c-o păţeşti!

Al dracu' Merlotu făcuse rost de vreo zece sticle de vermut roşu, cum îi place lui, şi ce se gândeşte el zice bă Unchiule, hai bă s-o punem diseară de una mică la fete, numa' noi doi şi ele două, aduc şi casu' ăla pe baterii, nu mai consumăm nici curentu, că mi-a adus unu nişte

casete de pe la nunţi, o facem? Ce zici? Bine, zice Unchiu', da' vezi să nu se ginească ăştilalţi, nu de alta da' n-avem de băut… Auzi al dracu'! Da' las c-acu' îi stă-n gât! Parcă ce, dacă ziceau şi ălorlalţi, nu cotizau băieţii…?! Da' li s-a pus lor pata, de ceasu' rău, numa' ei doi – numa' ei doi! Acu' îşi bagă unghia-n gât! Că poate dacă erau mai mulţi…

Pe la nouă jumate erau gata făcuţi şi-o puneau pe Vasilica să le danseze din buric. Ştii cum dansa aia, doamne, că-i stetea bine, era frumoasă, a dracu', parc-avea foc în ea, toată frigea! Merlotu stătea cu Petreasca pe genunchi şi aia-i sufla-n ureche… Pe la zece aşa, bate cineva la uşă. Când deschide Vasilica, înţepeneşte. Cine dracu' s-ar fi aşteptat să apară tocma' Lăcrămioară?! A doua oară în câteva zile, el care de când e-n antrepriză dac-a venit de câteva ori p-aici, şi-atuncea numa' dimineaţa şi se ducea la birouri. Când îl vede Unchiu', cum era şi cam machit, zice domnu' Lăcrămioară, haide dom'le dacă tot ai venit stai acilea jos să bem un vermut, cât mai e! Da' moşu zice cum, tovarăşi, să bem un vermut?! Atuncea îi sare muştaru' lu' Merlotu că bă, nea Lăcrămioară, io nu ştiu ce-ai matale-n cap, da' acuma bei cu noi şi pe urmă om mai vedea ce-o mai fi! Şi-i pune un pahar în faţă. Nu zici că se-apucă moşu' şi bea, şi bea, şi bea şi Unchiu', şi Petreasca, şi Merlotu, şi Vasilica s-apucă iarăşi şi dansează, şi dă din buric, că dracu' ştie ce-o apucase şi p-asta atunci, poate de emoţie, că parc-avea draci în fund, aşa se zbenguia! Pe la doişpe aşa, se-mbătaseră toţi, ce-i vine lu' Merlotu zice fă Vasilico, ia mai lasă fă dracu' zbenguiala şi ai grijă de nea Lăcrămioară, înveseleşte-l puţin că uite-acu' începe să plângă. Asta mai că hâr, mai că mâr, pân' la urmă îl ia de mână pe boşorog, se-aşază lângă el şi-ncepe să-l vrăjească. Că de ce n-ai venit dumneata, nene Lăcrămioară, mai devreme, s-o vezi pe Vasilica cum dansează ea la-nceput, că acu' era obosită, sau nu-ţi place cum se mişcă ea aşa, unduios, nene Lăcrămioară? De ce n-ai venit dumneata mai devreme, nene Lăcrămioară? Ăsta nu zicea nimica, atât că stetea cam ţeapăn, zice Uchiu, şi privea fix într-un loc. Merlotu cu Unchiu' şi cu Petreasca dracu' ştie ce fac căsc-ncing la o discuţie despre ţiganii ăia ai lor din Iran şi uită de ăilalţi doi. Şi nu zici că odată, aşa, nitam-nisam, poc, se stinge becu, pană de curent, casu' urla în continuare „Sanatoare, sanatoare", că era pe baterii, da' nici n-o fi fost pană de curent, că zice că n-a ţinut nici zece secunde, şi când s-aprinde lumina, să dea ăştia-n dambla: Vasilica întinsă pe jos, cu capu' spart, şi boşorogu' în picioare, lângă ea, cu un ciocan în mână. Râdea. Opresc ăştia casetofonu, domnu'

Lăcrămioară, ce-ai făcut dom'le, ne-ai nenorocit. Ăsta râdea. S-apucă Petreasca s-o zgâlţâie p-aia, ce să mai zgâlţâi, o cârpă? Gata, se dusese! Da' de câte ori i-ai dat dom'le, zice Merlotu, că ştiu c-ai aranjat-o bine?! De trei ori, de-atâtea i-am dat, de trei ori! Şi râdea. În sfârşit, a chemat Unchiu' miliţia, treburi, socoteli, că nu-s ei de vină, mă rog, de omorât n-au omorât-o ei, da' implicaţi acolo tot se cheamă că sunt. Da' le-a făcut-o boşorogu', şi nu numai lor, că acu' toţi sunt în alertă. Fir-ar mama lui a dracu' de criminal! Şi nu te-ai fi aşteptat dom'le la el, pe bune! Ăştia zic c-ar mai fi omorât el câteva femei aşa, cu ciocanu, că cică umbla cu scula după el, era obsedat, da' cine poa' să ştie, că le mai înfloreşte şi lumea asta…! Cum să umble cu ciocanu' după el, când Petreasca a recunoscut că ciocanu' era al ei, din inventar, da' că-l ţineau acolo pe măsuţă, mai băteau şi ele un cui, ceva! în fine! Da' tot e de mirare, dom'le, auzi, tocma' prăpăditu' de Lăcrămioară! Lăcrămioară! Păi ce, ăsta-i nume de criminal?! auzi, tovarăşu' Lăcrămioară!

*

— Hm, şi zi aşa, bă, Lăcrămioară?!

— Aşa, tovarăşu' director!

— Hm, extraordinar…! Şi ce nume ai, bă, Lăcrămioară, ce nume ai…!

MARIAN ILEA

Ancheta

1. Într-o zi de duminică, la jumătatea lui septembrie, s-a pornit pocinogul dinte ăla a lu' Gogotă Bătrânu' şi ăla de-i vecinu-său şi-i zice Gonţu, ce nu-i de loc din Desiştea, ci mai din deal, de la Şapte Pietre de Făină. Ţin minte ziua aceea. Prin şaişpatru. Cam atunci. Gonţu cumpărase locul de la Surupoasa. Fânaţe. Erau în cârciumă, se îmbătau de bucurie, cu frate-său şoferul de mă, cu tată-său-cocârjatul, cu încă vreo doi. Şi încă alţii la alte mese. Şi eu. Doi prunci goi de la buric, trăgeau o mâţă moartă, spânzurată pe după picioare de un cablu albastru. Trupul moale se lovea de bolovani. S-au ascuns în spate la făbricuţa de curent.

La Sandu Bogatu în curte cocoşii se apucaseră de creste. Îşi aruncau pene şi pietre peste clonţuri. Bogatu îşi ascuţea briceagul, vorbindu-le: „Luptaţi mă diavolilor pentru viaţă, că pe supravieţuitoriu îl scap. La mort îi umblu la beregată". De coconi, în Desiştea, ne cruceam de inteligenţa Bogatului ce-i numai achizitor de lapte de vacă

la Primărie.

Ioana lui Poplan primise telegramă de admisă la institutul de pedagogie de la Sibiu. Se suplimentează locurile, aşa că putea merje să se isprăvească de profesoară.

Unu popa Ladă făcuse una sută patruzeci de kilometri până la meşteru' Vălenar să-şi comande o cruce de mormânt dintr-un singur lemn, ca scările pe care te sui în bisericile din vechime. Se aşezaseră amândoi în faţa atelierului pe o laiţă. Povesteau, surziţi la alte pricini, despre istoriile mai mult decât ciudate ale prea sfântului biblic Ezechiel, ce le avea sculptate Desiştea pe tigăi rotunde din lemn de păr pădureţ şi le ţinea agăţate pe perete la cămin, să le vadă lumea când s-aprinde lumina în pauza dintre serii. Era o expoziţie.

Şase vaci fătaseră şase viţele din care una moartă la *naştere*, alta cu picioarele betege, altele sănătoase. Veterinarul dormise de trei ceasuri bune pe şanţ. Am trecut pe lângă el. Putea a redeveu. Nedezmeticit, luat pe sus, se trezise în faţa faptului împlinit.

„*Să-mi scapi viţeaua*, *pocitanie*, *că de nu te demnic*?"

Eu, Lică a lui Irimie, mă pregăteam de mers la întreprinderea de faianţă şi sticlărie unde urma să mă calific în frumoasa meserie de maistru sticlar, să ajung om. Am apucat să-l văd pe Gogotă şi pe Gonţu luându-se de bărbiile ce miroseau a Diana de frecţie. Aşa miroase duminică seara în tot Hanul şi într-o bună parte din uliţe ori curţi.

Rău om Gogotă, ăsta. Pizmaş. Certăreţ. Tuberculos. Cu cocoaşa în piept. Cu chehă. Ăla cu iţari albi. Văduvoi. Ce îşi lăuda grădinuţa cu pomi fructiferi. Singurul din Desiştea' ce mai avea fântână cu ciutură nemodificată: *că aia din lanţuri e din fiare ce face rugină şi strică apa*, dom'le. Un om periculos. De multă lume ocolit. Atunci el a început, nu Gonţu cum s-a auzit apoi, că zvonul l-a iscat plutonierul Marinache, că lui nu-i place în Ardeal unde adevăru-i adevăr. L-a pedepsit pe săracu' Gonţu. Îi cunosc eu pe ăştia răgăţenii. I-am văzut. Am încă ocazia să-i văd peste tot prin fabrici. Da' tot Gogotă are vina, asta în faţa satului, a lumii şi nu Gonţu cu care am fost prieten şi sunt un miez de neam.

2. Io, mă domnule, nu i-am zis nimica, nu l-am jenat vreodată, până într-o duminică ori marţi, că nu le mai ştiu pă toate, când ne-am potrivit într-un rând la birt, aşa către sară şi serbăm oarice moarte ori naştere ori altceva altminterea cum. Şi o toamnă fainâ era. Aşa fainâ şi frumoasă domnule, şi numai ce m-am trezit că mă apucă de sfetăr Gogotă, şi îmi duhneşte în faţă, şi mie scandalurile nu-mi plac chiar

absolut şi asta nu poci spune despre frati-mio ce-i un drac de om rău. Şi îmi strigă Gogotă în obraz: „Mă Gonţule, tu ştii şi nu mi-ai spus până în prezent, care-s hoţii ce mi-o luat căpiţele, tu singur i-ai putut vedea… „Apoi io frate Gogotă îs în lucru statului de paişpe ani şi nu poci ca să văd aşa ceva". (*Gonţu lucrează la o linie ferată forestieră*.) Şi în minuta aia m-am trezit apucat de bărbie. Şi îmi fac imputaţie şi astăzi poate cu dreptate, da' cum eram şi cam băut şi necuntit la scandal, l-am împins peste o masă, după ce i-am sucit ş-o mână, ş-o strigat de două ori chiau-chiau ca un pui de porc mistreţ ş-o căzut tomna în celălalt colţ de casă. Şi din păcate ori din nimereală, la altă masă era frati-mio, şoferul de mă, ăla de sare la scandal şi rău de să potriveşte cu Gogotă, şi tată-meu, şi încă un cumnat din Şapte Pietre de Făină, şi alţi vreo câţiva pretini şi ce-o mai ieşit de-aici nu mai poci ca să ştiu numai că m-o dus la post şi m-o *abonat* la o hârtie ş-am plătit cinci sutari la instituţia CEC-ului.

Singur mi-am căutat-o cu luminarea, că dacă nu veneam de ginere în Desiştea şi rămâneam la Cele Şapte Pietre de Făină, în munte, nu l-aş fi cunoscut pă a lui Gogotă şi îmi vedeam de treabă, cum altfel îmi şi văd. Da' o fost obligatoriu să mă-nsor şi am făcut ca frati-miu Vaier ce-i şofer pă mă şi prin patruşcinci am fost foastă la Oraş în locul numit La *Barieră* la numărul şapte şi unde am rămas două săptămâni, şi la număru trei pă aceeaşi parte era chepengul de la tutun şi cheferistul ce-i din douăşşase. Eu îs din douăşdoi. Şi umbla cu o caschetă militară de ofiţer hitlerist, că el îi oarice şef acolo la depou şi pă care şi-o ascundea sub curea şi sub jachetă când ieşea în oraş noaptea, că umbla patrule. Şi m-o luat de la lampa de petrol chioară, şi era în casă o umbră de-i patu, alta de-i scaun, şi eram şi eu o umbră pă peretele cu soba, şi m-o dus la băut şliboviţă, şi cum eram înţolit şi mai în etate îmi zicea: *Domnule Veniamin*, şi vorbea aşa nu ştiu cum ca un domn şi eu îi şi ziceam: *Domnule cheferist Marcele*, că mi-o impus şi mi-o presionat.

„Vom face şi un tango, domnule Veniamine".

„Unde-l facem, domnule Marcele?"

„La restaurant, la *Babete*".

Şi era de mers o bucată. Patru kilometri, poate şi mai bine, şi drucălea şi fleoşcotea *drumul de apă* ce-i lângă *drumul de piatră*. Şi într-un rând m-am şi oprit să mă încalţ la un bocanc şi am pus mâna într-un *găinaţ* de câine, şi m-am şters într-un poc de ţigarete pă care

l-am golit, şi cheferistul avea parfum şi mi l-o împrumutat să dau peste mână ca să miroasă, şi aşa am ajuns acolo chiar când să cânta la *automat* un marş cavaleresc, şi am găsit o masă ferită şi ne-am lăsat pă scaune de-o scârţâit şi s-o bocit ca muierile cu mort, şi am avut gulaş şi şlibă. De tihnit nu ne-o tihnit de la întâia îmbucătură, şi la a doua lingură dusă la gură şi o apărut două din alea subţiratice de le zice *băbuţă*, şi s-o apropiat singure şi de cheferist şi de mine ş-o râs şi ne-o fumuit şi ne-o pus zece unghioace pă ceafă şi ne-o pişcat ca pă bivoli tăunii ş-o întrebat groscior ducând şipcile la buză: *Permiteţi*? şi cheferistul o permis şi io n-am permis şi m-am sculat să chiar plec. De plecat n-am plecat că nu-i fain, da' am bănuit io cine mi-s ele şi deja atunci să şi luaseră hotărârea singură că tot una din sate îi mai bună şi cu mult" mai sigură.

3. – Ştiţi voi mă, că-s trecute patru luni de când m-am angajat acolo la fabrica de sticle?

— Ştim cum nu, Lică.

— Şi înainte alte şapte luni la sonda aia hăt afară din sat?

— Patru luni ar fi din iunie până-n septembrie.

— Şi ce dacă-s patru ori aproape patru, asta înseamnă că eram un nimeni până atunci, iară de-atunci sunt oarecineva cu bănet şi îmi place să umblu pe întuneric că nu mă tem.

— Să te păzăşti de-ntunecime, mă Lică.

— Nu mă păzesc de nimic, unchiule. Ai teamă: stai încuiat; n-ai a te teme, nici duşmani: umbli.

Sticlele de bere şi paharele cu rachiu alunecă pe foiţa de aluminiu a tejghelei. O mulţime de braţe se întind spre cârciumar. Bani mototoliţi şi umezi. Din sală se strigă comenzi. Sandoisa aleargă de la o masă la alta şi scrie într-un carneţel de adrese bonuri de comandă.

— Unde-i sticla Dumitre?

— Numai cât m-am întors şi nu-i.

— Mâine îmi iau căruţa şi mărg la târg după purcei, că-s lesne.

— L-am spovedit pe perceptoru ăsta nou, n-ai grijă, era cât pă ce să-l şi plesnesc.

— Mă Lungane, dă-mi de vrei două zile pă Roibu, cu al meu fac doi şi-oi gata o treabă şi-om bea şi-o cinzacă.

— Până l-am lămurit că cotele ar fi una şi posibilităţile ar fi alta, că el o zis că habar n-are şi nu-l interesează, că-mi face proces.

— Şi când mă plimb pe întuneric adie dinspre munte borile şi

mă întâlnesc cu Dăbală, borţosul de unchi-de-vară de-al meu, că mă opreşte la o vorbă să mă întrebe de-i drept cu plecarea. Era într-o sâmbătă în septembrie.

— Ana de la moară îi borţoasă cu pruncotanul ăla ce-i ucenic la batoză. Numai ce-o vezi că să umflă ca buboiul şi fuga după leacuri şi ierburi la babele Hârbului.

— Marinache ăsta îi un drac împieliţat, la fiecare pas îi miroasă urma.

— Şi mă poftеşte Dăbală la o nepoată de-a lui, o pruncă grăsulie ce are casa lângă taică-tău Lungane.

— O ştiu mă, cum nu. Poamă bună. Maria Negrului.

— Nu importă mă oameni, uită-te că Gonţu o cumpărat fânaţă în Surupoasa, iară alţii din satele de sub noi dau pământul de voie bună. Sucitură faină de lucruri.

La intrare se porneşte o dispută verbală aplanată de intervenţii împăciuitoare. Cârciumarul cere linişte. Se aud înjurături. Se schimbă câteva palmi. Se aude o şoaptă de femeie. Sandoisa aleargă la post după plutonierul Marinache.

— Cum nu importă adică uncheş Vălenar? Problemele personale nu importă? Că eu zic: nu mă duc unde miroase a căsătorie cu popă. Ba să vii, zice el. Nu mă duc şi gata, mă Dăbală, căutaţi-vă pe altul de fraier. Ba să vii, zice el, că de nu, hai în casa de la capătul viei.

— Îi umblă gura la înţolitul ăsta, s-o deşteptat şi meliţează.

— Temeri n-aveam, aşa că m-am dus. Tremura luna pe araci şi pe frunze. Am luat un ciorchine şi m-o lătrat câinele.

— Dă-l naibii că aiureşte. Mă fraţilor, lată rău cu a lu' Gonţu. Săracu' om îi în obiectivu' lui Marinache şi nu mai scapă.

— Culcaţi în mijlocul odăii erau un om cu o femeie pe podele, n-am zis nimic, am făcut lampa mare până i-am cunoscut.

— Cine erau, mă?

— Până i-am văzut la faţă, i-am lăsat să gate şi i-am întrebat ce-o făcut.

— Şi ţi-o spus c-o tras un pui de somn şi că de ce i-ai sculat?

— N-o zis asta, o mai pus pe foc şi o adus o sticlă de coniac ca să-mi astupe gura.

— Da' unde era Dăbală, unchi-tău?

— Din pahar în pahar nu mai era, da trebuia s-apară.

— Deştept băiat ăsta mă, cu sondele, le are de la imaginaţie, ca

pământul cu gunoi gros.

— Am povestit cu ei şi i-am supravegheat.

— Ia mai du-te în aia a mă-tii, mă pruncotane.

— Aici am banii, plătesc şi merg în drum că n-am altă treabă.

— Cât s-o mai făcut purceii în săptămâna asta, Ioane?

— S-o dublat că-i an de cartofi şi îi poţi hrăni lesne, da-s tăt ieftinuţi.

— La hram la Mănăstire o perit doi creştini beţi şi un călugăr de la Moldova ce s-o înecat cu un os de peşte, i se cutremura barba şi era cu deştele înfipte în gâtlej căutând pasămite osul, şi-o atins beregata şi s-o dus.

— Când o apărut, Dăbală era cu două muieri, nu le-am văzut bine, până m-am lămurit că m-o înfiorat că parcă l-am văzut pe popă şi cununa de cununie. Grăsuia era Mărioara Negrului şi slăbuia mă-sa fetii.

— No mă şi mai departe?

— Pe mă-sa, mă Lică.

— Pe mă-sa cui, bade Dumitre?

— *Pe* mă-sa Măriuchii Negrului, Lică.

— Dăbală pe mă-sa că-i mai vârstnic şi eu pe…

— Tu *pe* coada de făraş de la gura sobii.

— Nu-i de râs că i-am spus pe şoptite: Mărioara, eu nu mă pot însura. O roşit şi-o zis: de ce, feciorule? De-aia că nu pot, şi-am lămurit-o, da' nu m-o crezut.

— Că doară ai convins-o de adevăr şi te-o aruncat de-o parte.

— Nu c-o horcăit ş-o zis că nu-i aşa.

— O horcăit ca scroafa la fătare şi te-o pişcat de burică. Să văd ciupitura, mă Lică.

— Râzi ca… doamne iartă-mă… că eşti în vârstă. Atunci mi-o şoptit în ureche cu buzele: Ştii că am trecut pe la cârciumă când Gonţu l-o omorât pe Gogotă?

— Diec! şi l-o lăsat *pe* mort devale, c-o mânca-n…

— Ş-o venit două salvări mari şi albe, cu lumină din aceia colorată galbenă ce ticăiau ca sirena de la tricotaje şi l-o adunat pe săracu' cocoşat în două cearşafuri, l-o suit şi l-o dus că nimeni nu I-a mai vedea de-n-tregul v odată.

— Fainâ muiere Sandoisa, da tare tăcută.

— Să ştiţi că trebuie să mai cumpăr cartofi de sămânţă.

— Am fost la o dezvorţare, la un fecior de-a lui frate-mio, de martore, că m-o întrebat: de-i cunosc. Eu am zis că pe el îl ştiu de prunc. Da' pe femeie? apoi eu nu, că nu m-amestec. Dacă i-am văzut împreună? Cum nu, la nuntă. Şi după aia? Asta îi treaba lor. Că de ce-am venit? apoi eu domnule, n-am venit nechemat că am şi citaţie în bună regulă şi apoi cum n-oi veni dacă mi-o plătit şi drumul.

— Eu îl cunoşteam pe Gonţu ce munceşte la linia ferată forestieră. Badea ăsta ce-i frânar la vagoane îmi arunca lotbe de lemne de foc să nu mă-nghеţe, pe vremea când eram sondor. Pe văduvoi îl cunosc de când am vorbit cu Sandoisa, că aveam planuri serioase şi când i le-am spus era la masă, mânca mămăligă cu brânză, m-o ascultat până la un punct şi mi-o trântit cu un boţ între ochi. Nu mi-o mai tihnit că Mărioara o făcut lampa măruntă ca o mazăre lucioasă şi o pus lemne pe foc. Pe mine mă căutau strigoii de mai multe feluri, până a doua zi pe la amiază când am putut afla întreg adevărul. […]

5. Între doi oameni din acelaşi sat, ori comună mare ca a noastră, a desiştenilor, nu-i bine, nici voie, să fie ură durabilă, doar din aia trecătoare ca la apele ce curg. Apoi îi rău cu ura între două naţii ori chiar popoare şi cel mai rău îi cu ura de rasă. Legile pământului nu dau voie la aşa ceva. Lângă legea satului, a ţării, lângă cea clericească, mai avem şi legea dintre oamenii Desiştei unde numai d-aia a rezistat comuna c-a rezistat legea. Dacă eu, Sandu Bogatu, mi-am omorât un cocoş şi mi-am scos vorbe ce s-au auzit şi aici, asta am făcut-o numai pentru că îmi era trebuinţă de carne şi pentru că mai aveam unu şi pentru familie, nu din ură ori duşmănie. Altele multe din relaţiile mele dovedesc una ca asta, iar dacă ţi se cere sfatul trebuie să-l ştii cumpăni de zece ori câte zece ca să-l dai o singură dată, altfel a doua oară nu mai ai ocazia, şi de muncit muncesc în comună ca achizitor de lapte localnic.

6. Gogotă? Om dezgheţat. Ştie multe. De la repartizare în funcţia de plutonier în Desiştea l-am mirosit. E davrinist. Pentru teoria evoluţiei. Mai de-aproape n-am cercetat. Stăm ocazional la taclale. Ştie drumurile printre astre. Nu crede în prostii de reacţie ca: cum pământul ar sta pe apă ori pe spinare de peşte. Asta o dovedesc călătoriile călătorilor care pornesc dintr-un loc şi ajung într-un loc. Mai devreme până şi ştiinţa sau celelalte călătorii.

Gogotă? Mai spun o dată: nu-i un ins problemă. Respectă autoritatea. Prin el am demascat un ins, certat cu legea, ce măsluia la

Han măsurătoarea alcoolului. Seara, stau cu el de vorbă despre lucruri lumeşti.

7. S-a trezit pe la trei dimineaţa. Veniamin Gonţu. Stă sub învelitoare. Dârdâie. Febră. Picioare reci. Unchii de gheaţă. Pe masă o scrisoare desfăcută lasă o umbră pe perete. Berău i-a adus-o de cu seară. E de la domnul cheferist Marcel. Se umflă pâraiele. Ieri – zi cu fulgere. În munte ploaia. Lucrau păziţi de pelerine albastre. Şapte Pietre de Făină se vedeau printr-o perdea de mătase groasă. Era prea de tot. S-a întors. La zece dimineaţa era în pat. La amiază – deşteptarea. Hrana. Iară în pat. Acuma e deştept. Moale la trup. Fără vlagă. Rece. Somn neodihnitor. Pe drum – căruţe trase de cai, trec hurducat.

Veniamin Gonţu. S-ar muta la oraş. Trei sute de kilometri. De la început. Ştie bine meseria. În Şapte Pietre de Făină are casa părintească. Pustie. Ar râde lumea de el. Veniamin Gonţu nu pleacă fără o promisiune cât de mică. Rămâne. Se va păzi. După putinţă. La patru jumătate – fluierul scurt al locomotivei. Viermi de gheaţă înţepători. Domnul cheferist Marcel l-a angajat. Paişpe ani. Acuma îi scrie despre Zoia fiică-sa ce-i la şcoala sanitară. Când aude vaca mugind, Veniamin Gonţu se îmbracă.

Gogotă se mută din Desiştea. Pleacă. Vinde tot. A dat anunţul în ziar. La mica publicitate. *Vând la preţ avantajos*! *Urgent*! *Gogotă*! *Desiştea*! N-a apărut cumpărător. Preţuri bune fixau sătenii. Cerea de trei ori oferta. Preţul urca. Desiştea îl voia plecat.

Gogotă doarme. La patru jumătate îl trezeşte fluierul locomotivei.

8. Şi o săptămână am umblat după două lemne de corn şi drepte şi înalte, şi le-am găsit într-o vâlcea unde creştea pipirig şi era umezeală. Erau uscate şi tari, la rădăcină putrede, şi le puteai împinge dacă te înfigeai bine în pământ. După ploaie s-o făcut cald şi dimineaţa am pornit după ele. Şi maistrul de la parchet o spus răgăţenilor de la barăci să încarce patru platforme de cubice şi până la amiază le puteam aduce. Şi am luat toporişca să curăţ de crengi cornii şi funia de tras, şi anume păsăruici să certau pă drum şi prin copaci, şi te apuca râsul. La loc am răsuflat de câteva ori şi m-am luat de primul lemn să-l dau de pământ. Şi mă uitam la pipirig ca un prost, şi mă umflam la venele capului, şi o început a scârţâi şi-a puşca, că era gata de el. La pământ o prins a ofta şi l-am luat din săcure şi l-am făcut lucios ca din fabrică, şi i-am tăiat rădăcinile de care atârnau bucăţi de lut cu râme

albe. M-am întins alăturea obosit, şi mă uitam aşa într-un loc mocirlos unde viermuiau vreo opt ori şase purcei cu boturi ascuţite şi să jucau cu noroi. M-o luat cu frică de la stomac şi am sărit la ei, şi l-am ascuns pă cel murdar sub laibăr, şi cu el în braţă am luat-o la fugă şi s-o dus vreme până am călcat într-o groapă, şi era să-l scap. Da l-am prins şi l-am piţigat, şi-o făcut chiau-chiau, şi nu să mai oprea ca un prunc pedepsit pă nedrept. Şi m-am oprit, şi m-am întors spăriat, şi am văzut cum să dă pipirigul de-o lături şi de alta, aşa săltăreţ, şi iese din el o dihanie cu bot lung cât un picior de cocon răsărit şi fuge către mine. Şi am putut numai să-mi ţin suflu şi să arunc porcu' cu tăt cu laibăr. Şi l-o studiat atentă şi oprită, şi după aia o luat laibăru de l-o sfârtecat şi l-o rupt, şi l-o trăsnit de copaci şi de pământ, şi n-o rămas din el decât zdrenţe mărunte, ş-o luat odrasla şi s-o topit în pipirig. Şi la câteva zile m-am dus după topor şi lemne de corn am căutat în altă parte şi s-o trecut săptămâni bune până le-am găsit şi le-am adus în Desiştea, şi după laibăr nu mi-o părut rău.

9. Asta a fost aşa că eu am zis să stau de vorbă cu a lu' Bogatu şi cu a lu' Lunganu, că mie cu ei îmi place să mă sfătuiesc. Pă nebăgate de seamă s-o făcut două ceasuri ori cu ceva mai mult. Cum am văzut pă muiere că duce din malu râului o găleată de argilă grea de-i erau ochii ca la broască, că noi lucram la muruit, aşa cum să lucră şi cum trebuie lucrat, m-o prins o mustrare de cujet şi am mai stat nu mult până am plecat. După aia m-o oprit un turist ce era într-o maşină albă şi lungă, că mă şi mir de ei că vin prin gropi, să scutură, numai să vadă unde-i biserica pitică din susanii satului, şi m-o întrebat unde-i, că-i aşa ascunsă într-un anume loc, că n-ar fi găsit-o, da' m-am suit eu în maşinoaică să-i arăt. Era mare, te scufundai ca în burete, îi spuneam ca la cai: Ho şi dă-i încolo mă, încoace, mă ajutam cu mâna până pricepea. Atunci am trecut pă lângă casa lui Gonţu. Gogotă descărca lemne, pregătit cu o drujbă pă benzină sovietică să taie metări. Când am ajuns în deal, ăla turistu o aşteptat după cheie. Era pă el cu un costum de cangăr, ganz-ghibir. I-am adus-o, i-am arătat, i-o plăcut şi cimitirul cu lucrăturile de lemn ale Vălenarului. Am înţeles cum o arătat ş-o zis: artist, artist, o făcut cu mâna că-i mare, mare. D-apoi i-am spus că crucile le face unu din sat, Vălenaru, care-i şi el ţăran ca mine, nu artist doamne-fereşte, da' n-o priceput aşa că l-am lăsat în plata domnului c-o apărut iară cujetu. Mi-o făcut fotochipuri, o luat adresa din sat, mi le-a trimite, s-o văd eu pă asta de s-a ţine de cuvânt ori nu. Ce-i drept

un poc de ţigări mi-o dat de probă, pentru osteneală, da erau tari ca drăciile, cum am tras din ele m-o apucat tuşala şi le-am ţinut să dau la prieteni care o păţit la fel. După ce s-o golit am cetit marca albă, scria acolo: Gitanes. Erau franţuzăşti mi-o spus a lu' Bogatu, că el ştie. Din poc mi-am făcut tabacheră. Măream pasu s-ajung acasă. Am trecut iară pe lângă Gogotă ce căra pă cărare lemne la el acasă şi trecea prin curtea lui Gonţu că de nu, pă la râu ar fi ocolit sute de metri. Am apucat să văd pă Gonţu că iese, îl opreşte pe Gogotă şi vorbeşte cu el. Mai erau acolo în drum: a lu' Bobuţu, a lu' Boiog, a lu' Lunganu şi Pelagia Berău. Ce faci mă omule? o strigat Gonţu. Trec cu lemne acasă pă cărare, s-o răstit Gogotă. Da' tu nu ştii că suntem certaţi? o întrebat Gonţu. Nu ştiu, o zis Gogotă, lasă-mă să trec şi o dat să-l ocolească. P-aici n-ai ce trece, a urlat Gonţu că s-o auzit până la primărie… Trec pă cărare, o zis Gogotă. P-aici nu-i cărare. Ba-i cărare. Pentru tine nu-i. Niciuna, nici două, jap o palmă ori un pumn în obrazul cocoşatului. O căzut şi lemnu peste el. Am zis toţi ce-am văzut că apoi aşa-i trebuie, că omu' îi stăpân în curtea lui iară care nu-i stăpân nu-i om. Şi Gonţu îi om. Aşa că Gogotă o luat lemnele în spinare şi le-o dus pă la râu. Eu când am ajuns acasă femeia mi-o spus că Gogotă l-o băgat în spital pă Gonţu. Doară n-am făcut numa un kilometru până am sosit şi tăt lutu era adus. Cu păţania asta am scăpat de mustrare. De-a doua zi am început muruiala.

[…]

13. Eu răspundeam de vânători, erau la mine pă platformă şi ieşeau la capre şi mistreţi cu puşcoace cu ochean, şi erau şi cehi şi poloni şi nemţi şi unguri şi români. Multe bubuieli să auzeau, şi sară ori a doua zi apăreau cu animalele pă tărgi trase de câini. Le crăpau burţile şi băgau cruci de lemn înăuntru, să fie aeriseală. Plămânii, rinichii, ficaţii şi inima mi le luam mie, că ei n-aveau trebuinţă, şi le urcam animalele pă platformă şi la drum câte o dată şi cinci kilometri unde-i aşteptau alţii. La mistreţi ficaţii erau copţi înăuntru, de unde am scos că pot fi prinşi numai ăia bolnavi de ficaţi care nu pot fugi. Aveam ce mânca cu familia trei zile dintr-un mistreţ ori cerb, că lunjam carnea cu ceapă şi sos şi cu mămăligă şi cartofi, şi de multe ori într-un an aveam ocazia, şi să bucurau Pelagheea şi Veniamin, şi-şi luau de merinde la şcoală unde să lăudau la alţii, şi erau mândri că eu am ajuns în post de frânari.

14. Cum să spun, da vedeţi, o zis şi muierea că Gogotă către sfârşit s-o prostit de tăt, zice că ajuna ori postea negru pă capu' lu'

Gonţu ba că s-o dus la nu-ş' ce popă în nu-şi care comună de-o plătit să citească din cartea sfântă şi, când nu-i dreptatea ta, cetitura să întoarce pă capul plătitorului. Numai aşa zic eu că-i Aşa trebuie c-o fost, că Gonţu îi om la locul lui că n-are nicio vină niciodată.

15. Şi de întâmplat s-o întâmplat iarna, ş-o fost aşa, că m-am culcat odată cu găinile că iarna îi întuneric încă devreme. Şi taţi dormeam, şi în casă era cald. Zăpada era de-un metru şi-n curte, linia era blocată şi nu să lucra, şi n-aveam de făcut decât de stat în casă şi de dospit, c-aşa-i iarna în Desiştea. Era vreme de băut şi nu de lucru şi m-am întâlnit în ziua aceea cu un fecior de-a lu' Irimie ce venea acasă de la Pădurea Neagră, de sărbători, şi am stat de vorbă. Să întâmpla că parcă aveam o presimţire neagră de două zile, şi mai mult în casă eram singur. Am tăiat lemne de focălit, şi am spart nuci şi câte n-am mai făcut până am adormit. Pă la ceasurile unu a nopţii, am auzit tropăit de bocanci, şoapte şi o bătaie tare în geam. N-am aprins lumina şi nici lămpaşu, şi să auzea scârţâit de zăpadă, era ger şi vreme de senin. M-am sculat şi, cum n-aveam cu nimeni de-mpărţit nimic, m-am dus să deschid şi m-am împiedicat de-un scaun de parcă ar fi vrut oarecine să mă oprească şi să zică: nu merje! da n-am ascultat şi m-am dus mai departe. Şi aşa am ajuns în tindă care la mine îi despărţită de frig cu sticlă, adică îi împrejmuită cu sticlă, şi l-am văzut pă un om cu cască, şi i-am văzut şi umbra, era cu chipiu ca de miliţian şi d-aia m-am liniştit ş-am deschis. Era un plutonier care nu l-am cunoscut, cu un baston în mână şi s-o uitat la mine şi m-o întrebat: Mă Gonţule ştii tu cine mi-s io, mă? Nu ştiu domn plutoner că nu te cunosc, da de-i ceva treabă caută-mă de ziuă şi vin la post şi nu mă scula noaptea. Apoi io îs feciorul lui Gogotă, Gonţule, şi am venit să-ţi plătesc pentru tata. L-am simţit că-i băut. Pă feciorul lu' Gogotă nu l-am mai văzut, că era dus din sat când am venit io, aruncat de-acasă de tată-său. Şi ştii că-i maistru şef de lot la construcţii. Asta o ştiu de la alţi oameni şi nu-s sigur. Şi era un om înalt şi pornit. Şi mi-am făcut o socoteală clară, zăpada-i mare de-oi sări pe lângă el afară, a veni după mine şi n-oi ameninţa familia, şi mai ştiam doi pari de claie în spatele şurii c-o rămas c-o fost an slab. Ş-am sărit pregătit de orice după ce i-am ars una în nas. Ş-o strigat înecându-să: Săi la… Săi şogo… şi cum pă fugă, după ce am luat păru, m-am înfiorat şi mi-am zis că-s trei inşi şi că-i de rău. Şi dacă m-am întors am văzut numai negru, că luna era după nori, şi când s-o apropiat am pălit ş-am auzit un vaiet, şi când am dat am nimerit ceva

lat şi tare aşa ca o cocoaşă, şi m-am speriat, şi m-am tras. Ceilalţi doi o şoptit, ş-o luat ceva pă după umeri, şi s-o făcut duşi. Am intrat în casă da n-am mai adormit că-mi umblau gânduri. Dimineaţa am cules chipiul şi bastonul de plutonier şi, peste zăpada îngheţată mai era un strat moale şi subţire. Am băut sămătişă şi m-am dus la post să predau organelor în drept bastonul şi chipiul. Pă drum am auzit că-i boală la a lui Gogotă şi apoi că-i moarte şi m-am înfiorat da nu m-am oprit. Când am intrat la post domn Marinache s-o răstit la mine şi i-am predat efectele şi acuma mă gândesc că n-avea nici chipiu nici baston ale lui, şi nu vreau să zic nimica de p-alea dusă de mine şi le-o luat lui, şi n-o spus de ce am venit la post, şi o spus că am venit la post, să mă predau că am făcut moarte de om şi asta-i minciună, şi adevăru-i că el mi-o spus că l-am omorât pă Gogotă şi că ocna mă mănâncă. Şi eu n-am ştiut nici atuncea, cum nu ştiu nici acuma, şi vă mai rog de puteţi să mă credeţi…

GEORGE ARDELEANU

Proză

Las colacul să cadă peste fâşia de hârtie igienică. Pe care am pus-o ca să nu mă murdăresc. Un zgomot atenuat, însă c-un ecou neaşteptat de puternic. Las apoi cu gesturi la fel de încete să cadă capacul. Peste comoară. Îmi trag slipul. Aşa. Nu e încă 15 noiembrie, îmi trag pantalonii. Aşa. Îmi trag fermoarul. Bun. Trag apa. Comoara se dispersează în marele tot. Altruismul meu. Să se bucure şi alţii de ea.

Mâinile mele puţin umede trădează o vagă febrilitate. M-am sculat la 10, am luat metroul, am intrat în bar la Dunărea, am băut o cafea. Am scris primul alineat din proza *Sandu Aprodu*: *De obicei*, *ora la care se trezea Sandu Aprodu îi impunea un ritm anume pentru întreaga zi*. Am şters cuvântul „de obicei” şi-am făcut următoarea modificare: *Ora la care se trezea îi impunea lui Sandu Aprodu un ritm anume pentru întreaga zi*. M-am gândit să schimb registrul temporal. Am şters tot şi am scris: *Ora la care se trezeşte îi impune lui Sandu Aprodu un ritm anume pentru întreaga zi*. Nu mi-a plăcut. Am şters din nou şi-am lăsat cum a fost mai-nainte. Şi aşa mai departe până la sfârşitul alineatului. Când l-am citit în întregime, mi-a plăcut. M-am bucurat, drept pentru care i-am lăsat fetei care mă servea un bacşiş de 3 lei.

Mâinile mele puţin umede trădează o vagă febrilitate. Nu mai am răbdare să mi le spăl. Şi, la urma urmei, ce rost mai are de vreme ce tot sunt umede. Cobor scările. Ajung la uşă. Apăs pe clanţa aia imensă.

Uşa e-nchisă. Privesc înapoi. Cabina e goală, portăreasa nu mai e acolo. Doar corpul meu reflectat în fereastră. O linie îngroşată Ø25. O iau spre dreapta ca să ies pe la matematică. Paşii mei pe culoar. Uşa de la biroul bibliotecarului-şef. Panoul cu premianţii. Poate sunt şi eu pe acolo. Uşa de la amfiteatrul Odobescu. Parcă sunt un calcan. Nu le văd decât pe cele din dreapta. Paşii mei pe culoar. Trec printr-o altă uşă. Uşile de la facultatea de matematică. Geanta mi-atârnă pe umăr. Mai bine zis pe diferenţa de lungime dintre umărul meu şi cel al paltonului. Paltonul meu stalinist. N-am cine ştie ce-n ea. Paşii mei pe culoar. Paşii mei coborând scările. În sfârşit o clanţă imensă. Apăs. Împing. Vacs. Uşa e-nchisă. Mă-ntorc. Fără să-mi dau seama, paşii mei devin mai repezi. Acum zăresc doar uşile din partea opusă. Care sunt tot în dreapta. Uşile aleargă în sens opus celui în care înaintez. Ajung din nou în holul de la română. Cabina portăresei tot goală. Dintr-un cui atârnă o poşetă. Unde mă-sa s-o fi dus. Urc cele cinci scări din aripa dreaptă a holului. Trec pe lângă secretariat, pe lângă WC-ul profesorilor. Mai sus – tablourile scriitorilor. Toţi au capetele descoperite. Doar Caragiale poartă pălărie. Se vede că nu e român. Paşii mei coborând scările, de la geografie. Ăştia mai au şi-un fel de intrând. Sunt mai ai dracului. Apăs pe clanţă. *Closed*. Mă-ntorc. Scriitorii şi-ntorc privirile după mine. Caragiale-şi ridică pălăria…

Holul. O bancă de marmură-n dreapta, o bancă de marmură-n stânga. Bustul lui Eminescu-n dreapta, bustul lui Ovid Densuşianu-n stânga. Cabina portăresei. Placaj. Uşa care dă-n curtea interioară. Pe care-o deschid. Acum sunt aproape sigur că şi uşa din spate, de la istorie, e-nchisă. Aşa e. Străbat curtea interioară şi ajung la gardul de fier care dă-n bulevardul Republicii. Mă gândesc să sar pe aici. N-am curaj. Ce-or să zică aia din stradă. Aş fi caraghios. Mă apuc cu ambele mâini de grilaj. Trebuie că privit din stradă arăt ca un deţinut după gratii. Sau ca Ezra Pound în colivie. Mă-ntorc. Încerc şi uşa de la Institutul de Studii Sud-Est Europene. Acelaşi lucru. M-apucă frica. Curentul de aer dintre clădiri stârneşte frunzele. Puţinele frunze din curtea interioară. Le-nvârteşte în cerc. Dintr-o ladă de gunoi se îndreaptă spre mine târşâit o pungă neagră de plastic. Lumina care se proiectează pe ziduri. O lumină stupidă. Nu ţi-ai da seama că e duminică. Parcă în zilele de duminică lumina cădea altfel pe lucruri. Parcă făcea volute roz-aurii. Îmi ridic privirea. Instinctiv. Un fel de revoltă. Un petic de cer având o mărime egală cu cea a curţii interioare.

Ca un capac. Stau aici ca-ntr-un recipient. Mai captiv decât pe culoarele acelea…

Din nou privirea încleiată pe ziduri. *Architecture*. Ferestruicile acelea rotunde de la ultimul etaj. Boxele în care se învaţă latina. Ce-o să mă fac. Nu pot rămâne aici. Ajung iarăşi în hol. Portăreasa nu e acolo. Totuşi geanta. Fi-v-ar statul al dracului când vă dă serviciu la toate cretinele. Doar m-a văzut când am intrat în facultate. Cum de m-a lăsat aici. S-o fi dus şi ea să bea o cafea sau o vodcă. Sau poate că s-a dus chiar acasă. Parcă dacă a-nchis uşile mai poate s-o controleze cineva. Sau admiţând c-ar mai avea cineva cheile, decanul de pildă, i-ar vedea geanta aici şi-ar zice că e undeva prin facultate. M-apropii de uşă. Mai încerc încă o dată clanţa. Zadarnic. O mângâi ca pe un bibelou. Nu mai pot gândi. M-apuc şi mă uit pe gaura cheii. Dinăuntru în afară. Bine că am ajuns şi la o asemenea experienţă. Prin faţa mea, la răstimpuri, trec diferite culori: roşu, albastru, verde, maro, galben, negru. Din felurite materiale: fâş, postav, lână, tercot, piele, bumbac, în velur. Când mă ridic de acolo, mă-ndrept cu mare greutate. Sunt obosit. Am văzut atâtea lucruri. Totul e de marmură: pereţii, arcadele, statuile, cele două banchete; uşile, candelabrele, cabina; telefonul, chiar poşeta portăresei. Aproape de cele două colţuri, două ferestre. Ca nişte vitralii. Simt în tălpi apăsarea podelei de marmură. O simt strident. Romburi negre gravate. Din plictiseală calc pe ele din trei în trei. Acum nu ştiu de ce am impresia că toată scena asta se petrece pe un ecran. Că sunt văzut. Numai că ălora nici nu le trece prin gând să mă scape de-aici. Se mulţumesc să râdă ca nişte imbecili. Râsul lor unsuros. Îmi mai vine o idee. Urc la etajul unu, la bibliotecă. Poate e cineva aici. Pe naiba. Cu ocazia asta descopăr că duminica biblioteca e-nchisă. Sunt din ce în ce disperat. Am încurcat-o. La noapte o să dorm aici într-una din săli. Or să mă descopere ăia dimineaţă când încep cursurile. Adormit. Ce-or să mai râdă. Sau poate că voi fi deja treaz, la ora 8 totuşi nu mai e de mult întuneric. Oricum o să am oasele amorţite. Şi-apoi se mai pune o problemă, ce naiba o să mănânc. Tocmai astăzi, duminica. Acasă masa e plină de bunătăţi. Maică-mea dacă ar şti toate astea ar plânge. Îmi vine în minte relatarea unui coleg care îmi spunea cum un prieten al lui, actualmente student la politehnică, se ascunde sâmbăta în bibliotecă şi rămâne acolo până luni dimineaţa. Ăsta da om.

Poate-o să dorm chiar în amfiteatrul Odobescu. Aşa, da. Iată ideea salvatoare: o să mă duc în amfiteatru şi-o să sar pe geam. Nu e

prea sus. Străluminat. Gonesc pe scări. De bucurie, când trec pe lângă biroul lui T., îi trag un şut în uşă: „C... a-m-aş în barba ta", înaintez *negru ca un cavaler medieval* pe culoar. *Viaţa mea*, *ca o înaintare prin ceţuri*. Deschid uşa de la amfiteatru. Mă-ntâmpină o pisică miorlăind. Este pisica aceea cu care colegele mele se joacă în pauză. Asupra căreia-şi probează instinctul matern. Căreia eu, ca să le oripilez, îi bag un picior sub burtă aruncând-o cât colo. Imaginea asta îmi dă o nouă idee. Ce-ar fi să scriu despre toate acestea. Zâmbesc. Ce-or să mai strâmbe ăia de la cenaclu din nas când o să ajung la faza cu pisica. Or să zică: *e un clişeu*. Parcă-l aud pe unul din ei: „nu se leagă, domnule, nu se leagă". *Piticul logoreic*. Sau pe prietenul meu, stresat, frecându-şi în timp ce discută mâinile pe genunchi: „nu puteţi spune că nu e aici o traumă autentică, o senzaţie de-nchistare într-o lume absurdă, caducă. Şi apoi să nu uităm că personajul este blocat într-o instituţie, biblioteci, busturi de scriitori, portrete ş.a.m.d., cu alte cuvinte, senzaţia de apăsare într-o lume suprasaturată de coduri, de semne. Viciul însă e unul de construcţie". Sau pe *Piticul mucilaginos*, pe *Mâţa*, pe *Perla Antilelor*, după ce-a tot amânat să vorbească: „acum cred că mi-a ieşit, domnule, dacă asta e şi intenţia autorului, proza e genială, fragmentul de la început nu este lipsit de semnificaţie, or, dintr-o astfel de perspectivă, toată realitatea descrisă pare să fie o concretizare, o metaforă dacă vreţi, a însingurării la care te predispun necesităţile fiziologice". Sau în sfârşit pe *Maestru*: „sunt foarte dezamăgit de discuţiile din seara aceasta, mă miră faptul că n-aţi remarcat nişte subtilităţi pe care proza le are efectiv". Şi aşa mai departe. Cică proza asta va avea subtilităţi. *Subtilităţi şi aşa mai departe*. *Îmi* vine să râd. Din ce în ce mai tare. Râd prosteşte. Râd până mi se termină râsul.

Apoi mă înfurii.

Apoi mi se face scârbă.

Mi se va face scârbă. Va fi o seară mai stupidă decât oricare alta.

Mă îndrept spre geam. Îl deschid. Ca să pot privi totuşi în stradă trebuie să mă urc pe calorifer. De la calorifer până la pervazul ferestrei e distanţă doar de un lat de palmă. Nu pot sări acum. Pe Edgar Quinet trec oameni. Ce-or să-şi închipuie. Că sunt un hoţ. C-am intrat ca să fur ceva din facultate sau ca să scriu porcării pe pereţi. Până o să le dovedesc că nu e aşa... În cel mai bun caz vor râde de mine. Pe sub fereastră trec doi îndrăgostiţi, îmbrăcaţi şic. *Iată cum trece viaţa pe lângă mine*, *fără să mă pot agăţa de vreun sens*. Apoi mai trece un grup

de tineri. Apoi doi bătrâni. Şi pe lângă toate astea, fragmente de conversaţie. De aici mi se pare că între oameni şi vorbele lor e o mare ruptură. Mai trece-un beţiv. Când ajunge chiar în dreptul ferestrei se deschide la pantaloni şi începe să urineze. Pe perete. Acum strada pare să fie goală. Dau să sar. Dar culmea prostiei: îl văd pe un individ într-o baracă de vizavi. Îşi dă jos pantalonii de salopetă. Rămâne într-un slip roşu. Bun. Îşi pune nişte pantaloni maro. Aşa. Cred că a trecut o jumătate de oră de când stau aici în aceeaşi poziţie. Poziţia de tragere. Pieptul care striveşte iarba. Firele de iarbă crescând din calorifer. Muşchiul crud. Mă zăreşte şi el. Zâmbind tâmp şi însoţindu-mă de o risipă de gesturi încerc să-i explic: „Dom-le, am rămas blocat în facultate”. El îmi spune: „Păi, sari. Doar nu-i aşa sus geamul”. Privesc din nou în susul străzii. Din capăt vin alţi oameni. Strâng totuşi din dinţi, călăresc pervazul şi îmi iau în sfârşit zborul. Asfaltul mă izbeşte în tălpi. Mă scutur de praf. Privesc în sus. Geamul a rămas deschis. Abandonat. Parcă atârnă. Un sfârc, o uretră. Dincolo, întuneric. Pe mine lumina puternică a zilei mă face să clipesc des din ochi. Privesc din nou în sus. Dacă o să vină o furtună şi-o să spargă geamul! Până la urmă tot o să se afle. Discuţii cu cu oarecare greutate mă îndepărtez. Ajung în pasajul Victoriei. Ceva mă nelinişteşte totuşi. Simt o lipsă, un gol. Mă-ntorc. Privesc din nou geamul acela. Totuşi e ceva distanţă până sus. O fată n-ar fi putut sări. Şi la urma urmei chiar aş fi putut să sparg uşa de la bibliotecă şi să-mi umplu geanta de cărţi. Aaa, ce-ar fi să scriu c-am făcut asta. Că m-am întors, că m-am căţărat din nou pe geam, că am intrat în facultate şi-aş fi furat respectivele cărţi. Hă, hă, aş minţi şi i-aş încânta pe-ăia de la cenaclu. Vor spune: *ce subtil*!

Acum trec din nou prin pasajul Victoriei. Ajung în faţa teatrului Majestic. Merg fântânile arteziene şi-mi amintesc astfel încă o dată că e duminică. Nişte copii fac bărcuţe, lăsându-le să plutească în bazin. De obicei imaginea apei mă linişteşte. Mă linişteşte şi acum.

Mă linişteşte şi acum.

„Echinox”, nr. 81/1987

Dramaturgie

HORIA GÂRBEA

Mereu Electra

— Text pentru teatru – Persoanele: Sherlock Holmes

Doctor Watson

Agamemnon Dandanache

Eugene Gladstone O Neill

Locul şi timpul: Acasă la Holmes în Backer Street, oricând

(*apartamentul lui Shelock Holmes, la etaj în Backer Street, Holmes fumează pipi şi discută cu doctorul Watson un caz încheiat*)

HOLMES: Dragă Watson, acesta a fost cel mai dificil caz din cariera mea.

WATSON: şi eu cred asta, dragă Holmes.

HOLMES: Watson dragă, să-i… muma-n cur cui te minte de la răpirea din Charing Cross n-am mai văzut asemenea abilitate la un infractor.

WATSON: Mai mult, Holmes, a fost aproape geniu. Când mă gândesc la mânerul de fildeş… Tu-i adinioarea mă-sii…

HOLMES: Taci! O femeie corpolentă urcă scările!

WATSON: De unde ştii?

HOLMES: Sttt! Va bate la uşă! (*Ciocănituri ritmice*.) Dar e doamna Hudson, probabil a adus ziarul. Poftim înăuntru!

D-na HUDSON: (*de afară*) Vă caută cineva!

HOLMES: Spune-i să urce, te rog. Watson, îmbracă pardesiul meu. Fără întrebări. Pune şi cascheta! Aşa. Lipeşte-ţi o mustaţă, uite, aia! Bun. Să treci la nevoie drept un vizitator străin. (*Ciocănituri*.) Da!

AGAMEMNON (*intră clătinându-se*): Eu sunt şi cu mine, ţaţo. Credeam că nu mai răzbesc. Te crezi dumneata? Ţinti postii cu birza. Şi clopoţei.

HOLMES: Clopoţeii?

AGAMEMNON: Sigur, frăţico, cling-cling, tot drumul.

HOLMES: Ai auzit pe cineva fredonând fals Gingle-Bells?

AGAMEMNON: Nu, frate, zurgălăii de la birză. (*Cade în fotoliu*.) Drăguţă, dacă nu te superi, te-aş ruga un pahar cu apă…

HOLMES: Da. Watson, poţi să renunţi la deghizament şi să-i torni un ceai. E onorabil. (*Watson execută rapid*.)

AGAMEMNON: Păi, cum altfel? Fă-ţi idee neicusorule, de la patruzopt famelia mea, în cameră…

HOLMES: De când?

AGAMEMNON: De la patruzopt!

HOLMES: Spune cinzeci şi nouă!

AGAMEMNON: Tinzeţi şi nouă dă-i vorba că de la patruzopt.

HOLMES: Stt! Acum spune şaizeci şi patru!

AGAMEMNON: Saizesipatru, da. La plebicist.

HOLMES: Perfect. Ai venit pe strada patruzeci şi doi?

AGAMEMNON: Care? Patruzeţisidoi?

WATSON: De unde strada 42 la Londra?

HOLMES: Taci tu! Lasă să-l întreb eu. Ai fost aseară la circ?

AGAMEMEMNON: Fire? Cu aledzerea asta te să mai cauţi la ţirc… neicusorule. (*Zgomot infernal de câini încăieraţi alături.*)

HOLMES: Dă-n câini, Watson. (*Watson ia un baston şi* trece *alături apoi revine cu mânecile sfâşiate dar s-a făcut linişte.*) He-he, Watson, parc-ai fi mâncat pe mă-sa, aşa se dau la tine. Ţii minte afacerea din Basckerville. Şi-acum zic ţăranii p-acolo: n-ai mai dat la cai de la câinele lui Holmes.

AGAMEMNON: Domnule, să nu se dea la mine, că eu sunt nevricos…

HOLMES: Nicio grijă. Ia loc, Watson. Domnul a venit la noi într-o chestiune de traducere.

AGAMEMNON: De unde ştii, puicusorule?

HOLMES: După felul cum rosteşti numeralele. Eşti latin?

AGAMEMNON: Da, geantă latină. Familia mea, în cameră…

HOLMES: Vezi, înseamnă că domnul…

AGAMEMNON: Agamemnon… Agamiţă…

HOLMES: Deci domnul Agamemnon a primit sau a găsit un mesaj ciudat a cărui interpretare vrea să i-o dăm. Sau să-l ajutăm, oricum.

AGAMEMNON: Cum de ştiuşi? Uite scrisoarea.

HOLMES: Citeşte-o tu, Watson. Dacă pricepi ceva, evident.

WATSON (*o ia*): Cum să nu. „Bibicule, mangafaua pleacă mâine… rămâi singură şi ambetată…”

HOLMES: Destul. Văd că se înţelege. Ce traducere vrei?

AGAMEMNON: Păi, e caz de traducere. În amor. Beletul l-am găsit în odaia dumneaei mai demult. Se vede că nu-l trimisese. Şi hârşti…

HOLMES: Dumneaei… consoarta dumitale? De unde ştii că ea l-a scris?

AGAMEMNON: Ei, bravos! I-am cunoscut slova.

HOLMES: Cine iscăleşte?

WATSON: A ta adorantă, Miţa.

HOLMES: Pe doamna o cheamă Miţa.

AGAMEMNON: Clitemnestra o cheamă. Dă-i zic Miţa de când

tratam amor.

HOLMES: Şi cum e nevasta dumitale?

AGAMEMNON: Uite-o! (*îi dă o poză*.)

HOLMES: Aha! Un metru 59, 48 de kilograme, 23 de ani.

AGAMEMNON: Aş! Şi să mai zici că-n poză te flatează! N-a împlinit 21.

WATSON: Şi unde-i acum Miţa?

AGAMEMNON: Câte ceasuri sunt?

WATSON: Zece fără zece.

AGAMEMNON: Trebuie să fie dincolo de Filiaşi. Orient-Express!

WATSON: Ce să caute Orient-Express la Filiaşi?

HOLMES: Lasă-l, că-i ameţit. Birja, clopoţeii. Cu cine-a plecat Miţa?

AGAMEMNON: Am lăsat-o să plece cu şeful. Şeful gării, de…

HOLMES: Ai poza lui?

AGAMEMNON: Poftim. E cu şapca de şef. Şi-ncă-n poză nu iese roşu!

WATSON: Nu iese roşu? Care roşu?

HOLMES: Taci, tu. De la şapcă. Nu-i aşa că şeful e Bibicul?

AGAMEMNON: El e. Cum ai ghicit?

WATSON: Şi mangafaua?

AGAMEMNON: Mangafaua eu… eu sunt! Miţa! A opta oară… tradus…

HOLMES (*sare*): Repede, Watson! Nu mai pierdem o clipă…

WATSON: Ai puţintică răbdare.

HOLMES: Niciun strop. Viaţa le este ameninţată.

WATSON: De ce?

HOLMES: Pentru că Orient-Express nu trece pe la Filiaşi. A fost deviat.

WATSON: Deviat?

AGAMEMNON: Kakaia deviaţia?

HOLMES: Shut your mouth! Watson, concentrează-te. Ai să-mi spui tot parcursul trenului, înţelegi!

WATSON (*în transă*): Balota-Strehaia-Craiova-Caracal –

HOLMES: Destul! Caracal! Îţi dai seama?!

WATSON: loc.

HOLMES: Îmi dau eu. Pericol de moarte. Mergem la Caracal.

WATSON: Pfuu! în Balcani? Eu nu merg. Am mai fost la Caracal.

HOLMES: Perfect, cunoşti locul. Cum e?

WATSON: Nu există berărie, nici regie, doar un hoţ de cârciumar, care are marfă proastă. În rest e cam ca la Liverpool, dar lume mai rea.

AGAMEMNON: S-a stricatără acum, că-n tinereţea mea… Monşer… te-aş mai ruga pentru un pahar de apă.

HOLMES; Nu vezi că nu e timp. Miţa dumitale şi Bibicul sunt în pericol.

WATSON: Eu tot nu înţeleg ce pericol.

HOLMES: Watson, unde ai făcut dumneata colegiul?

WATSON: La Harrow, dar nu văd legătura.

HOLMES: N-ai studiat mitologia!? Agamemnon, Clitemnestra… nu vezi? Ce urmează? Electra, doctore! Mergi şi ia bilete de Caracal. Ai venit!? (*Watson pleacă*) şi dumneata, domnule, se poate să laşi aşa femeie cu aşa mândreţe de bărbat? Singuri? în Orient-Express? Dumneata n-ai citit nimic despre acest tren nefast?

AGAMEMNON: Ce să fac… e cel mai bun… poţi să dormi…

HOLMES: Să… mori, să dormi. Să dormi poate visând? Aici stă totul! Să mă ierţi, da' te-ai zaharisit. Ori te faci chinez? Unde-i Electra?

AGAMEMNON: Cum ai zis?

HOLMES: Fata dumitale.

AGAMEMNON; N-am fată, dom'le! N-avem copii. Parcă poate dumneaei să…

HOLMES: Nu cu Miţa. Ailaltă. Răposata.

AGAMEMNON: De unde ştii c-am mai fost însurat?

HOLMES: Mi-au spus micile celule cenuşii. N-ai avut cu ea o fată?

AGAMEMNON: Am avut. Dar n-o cheamă… cum zici dumneata. O cheamă Activita. HOLMES: Activita… frumos nume… Fata dumitale, amice, e în tren. L-a deturnat şi are un cuţit la ea. Şi-o să ucidă!

AGAMEMNON: Mai rău! Cred că are o sabie.

HOLMES: Sabie?

AGAMEMNON: Avea în casă o sabie. Nenea Dumitrache, fie iertat, era căpitan în garda civică şi a rămas de la el. O fi luat-o p-aia.

HOLMES: Şi laşi dumneata pe Activita cu sabia în casă? Femeie! Ochi alunecoşi, inimă zburdalnică… odată… haţ!

AGAMEMNON: Nu mă speria, că sufăr cu inima. Poate că nu le-o face nimic.

HOLMES: Ştii dumneata cu ce-a fost omorâtă o cucoană, nu ieri,

alaltăieri, ici, în Fleet Street? Cu şicul de la baston!

AGAMEMNON: Parol? Vai de păcatele mele!

HOLMES: Şi dumneata îi laşi pe mână o sabie. Fata dumitale are o inimă nobilă, stimabile. Nu poate răbda să te vadă a opta oară tradus… Dar lasă, că poate ajungem să-i scăpăm.

AGAMEMNON: Noroc cu dumneata, nenisorule. Eu venisem pentru tradusere… Ştii", ia să vezi… Rău mi-ar părea să-i taie… De, şi de el… ţi-e ca un frate… dacă ţi-e cumnat.

HOLMES: Cine? Şeful? Ţi-e cumnat? De ce nu spui, nebunule! E frate cu Miţa? Atunci n-are niciun chichirez…

AGAMEMNON: As, nicio nădejde. Şeful mi-e cumnat după răposata nevastă-mea dintâi.

HOLMES: Aşa da! Hai, Watson, intră!

WATSON (*intră*): Gata. Uite biletele.

HOLMES: Pornim. Haide şi dumneata.

AGAMEMNON: Da' de ce?

HOLMES: Nu-i nevasta dumitale?

AGAMEMNON: Peste poate, neicusorule. Iar cu birza, iar cu trenul", încai peste canal era să-mi dau şi maţele. Mi-ajunge. Ce-s câştigat la belciuge?

WATSON: Ia te uită! îi lasă aşa la necaz.

AGAMEMNON: Îi scapi matale, puicusorule că eşti mai tânăr şi te pricepi. Scapă-i şi, helbet, cunoaştem filotimia obrazului.

HOLMES: Bine. Rămâi aici. Dar să nu atingi nimic. Mai ales săgeţile, că-s otrăvite. Dacă ţi-e urât, o chemi pe doamna Hudson de jos, să jucaţi un tabinet. Vezi să dai în câini dacă fac scandal.

AGAMEMNON: Ba să mă ierţi…

HOLMES: Aşa e, uitasem. Watson, pregăteşte trusa, (*Watson umple o valiză cu bărbi*, *mustăţi*, *ochelari*, *nasuri* etc.) Ia şi clistirul, cine ştie, pentru orice întâmplare.

AGAMEMNON: O să lipsiţi mult?

HOLMES: Ştiu eu? Oricum, să nu deschizi la nimeni. Şi dumneata eşti în pericol.

AGAMEMNON: Deţe, nene?

HOLMES: N-ai citit mitologia? Bine că nu ţi-au făcut de petrecanie. Cum îl cheamă pe şef?

AGAMEMNON: Lache Priotescu.

HOLMES: Norocul matale. Dacă-l chema Egist, te vedeam cu

ghete de brunei cu bizeţ pe catafalc, parol! Mergem. Stai liniştit şi nu descuia decât dacă bate doamna Hudson, menajera, de…

AGAMEMNON: Cum o să ştiu că-i dânsa?

HOLMES: Bate la uşă în ritmul de la *God Save the Queen*. Ştii bucata?

AGAMEMNON: De un s-o ştiu?

HOLMES: Uite colo un port-tabac. Are cinci cântece. Vezi că-i primul. Învaţă ritmul şi dacă-ţi place de Mistress Hudson nu te zăpăci, ia-o nainte oblu, berbeceşte, că pân' la iarnă te văz crap îmblănit.

WATSON: Holmes, întârziem la tren.

HOLMES: Ho, că mergem! Orvoar, stimabile.

WATSON: Adio.

AGAMEMNON: Să-mi scrii!

HOLMES: Staţi!

WATSON: Ce-i?

HOLMES: Paşi pe scară!

AGAMEMNON (*de sub masă*): lu', mamă! Scapă-mă. Plătesc.

HOLMES: Nicio grijă. Paşi de poliţist.

WATSON: Ce grad?

HOLMES: Inspector şef. Niciun pericol. Intraţi, vă rog.

INSPECTORUL (*intră*): Bună ziua! Inspector-şef O'Neill de la Scotland Yard. (*Dă mâna cu toţi.*) Vă grăbeaţi?

HOLMES: Nu. Cred că nu mai e cazul să plecăm. Luaţi loc. Aveţi un accent american mai curând…

INSPECTORUL: Da. Transferat din State. Fumaţi Cap Black?

HOLMES: Exact.

INSPECTORUL: Din ăsta nu prea se găseşte la Caracal, nu?

WATSON: De unde aţi aflat că plecam acolo?

HOLMES: Watson, nu-mi insulta oaspeţii!

INSPECTORUL: Dânsul este Agamemnon Dandanache? încântat să vă cunosc. Şi sincere condoleanţe.

AGAMEMNON: Valeu, muică! Amândoi?!

INSPECTORUL: Amândoi. Nu plânge. Un volintir… Aţi întârziat.

AGAMEMNON: Birza aia! hodoronca-zdronca, şi clopoţeii! fă-ţi idee!

INSPECTORUL: Nu dumneata. Domnul Holmes a acţionat lent.

WATSON: Inspectore, te rog foarte mult!

INSPECTORUL: Lasă, doctore! Domnul Holmes ştie foarte bine.

Trebuia depeşat urgent: „opriţi trenul, prepus grav suspectă Electra”. Şi la Strehaia o umflau băieţii ca la porţile orientului. Aşa însă, timpul a trecut…

WATSON: Cum de nu te-ai gândit.

INSPECTORUL: Sunt sigur că s-a gândit. Nu-i aşa? Dar a vrut să-i lase bietei Electra timp să-şi răzbune tatăl.

HOLMES: Da. Numai că de fapt o cheamă Activita.

AGAMEMNON: Ai făcut mata una ca asta?

HOLMES: Trebuia. Codul dumneavoastră penal prezintă o lacună: n-aveţi pedeapsă cu moartea. Mai ales pentru adulteriu.

AGAMEMNON: Mă rog… dar biata Activita? S-o-nchiză…

HOLMES: Plătesc eu cauţiunea din onorariul ce-mi datorezi.

AGAMEMNON: Eu?

HOLMES: Păi, n-ai venit să-ţi rezolv chestiunea traducerii? Poftim! Activita… frumos nume.

INSPECTORUL: Dragă Holmes, treaba e clară. Am adus şi pozele. Poftim. (*Pune un teanc pe masă*.) Câte 12 poziţii. Una pentru fiecare din lovituri.

HOLMES: Sărmana Activita!

INSPECTORUL: Din jale se-ntrupează fata asta. Boboc!

HOLMES: Spune drept, inspectore, cum te cheamă de botez? Nu cumva, Pylades?

INSPECTORUL: Eşti tare la mitologie. Dar nu. Mă cheamă Eugene. Eugene Gladstone O Neill. Acum vă spun la revedere.

HOLMES (*îi dă pozele*): ia-le şi p-astea, că-mi fac rău. Dacă mă uit la ele nu mai mănânc trei zile.

INSPECTORUL: Şi-ncă-n poză nu iese roşu! (*le ia*) Adio!

AGAMEMNON (*cu glas pierdut*): Să-mi scrii!

(*Holmes deschide tabachera care începe să cânte God Save the Queen, în timp ce lumina scade treptat. Întuneric*)

Programe

Confesiuni

Eseuri

IOAN ES. POP

Argument împotrivă

La patru ani, ca şi astăzi, singura mea ripostă în faţa realităţii a fost să mă ascund. Nu-mi amintesc de ce a trebuit s-o fac prima oară, dar cred că se-ntâmpla din pricina unei mari pedepse, urmare a unei

mari vinovăţii. La cinci ani, conştientizam prima mea vină şi primul meu viciu: ştiam de ce mă ascund. La şapte, una dintre bunicele mele m-a obligat să intru în hora care se ţinea duminica la căminul cultural. M-am simţit atât de expus ochilor celor din jur, încât am ratat bucuria primului pas de dans şi a tuturor celor care ar fi putut urma. M-am ascuns şi am început să mă răzbun pedepsindu-mă, departe de ochii lor.

Pe la zece ani, gustam din plăceri şi spaime nepermise; auzisem noaptea lucruri pe care nu trebuia să le aud, latura activă şi sociabilitatea mea muriseră. Mă simţeam vinovat de orice încercam să fac în afară, aşa că trăiam pur lăuntric.

Când am fost în stare să citesc, m-am ales cu altă vinovăţie: uitam ce mi se poruncea să fac, mă topeam în cartea pe care o aveam sub ochi, iar corecţiile erau pe măsură. Cea mai mare pedeapsă din anii aceia, lăsând la o parte bătăile, a fost să mă văd nevoit să îngrop, de frica mamei, „Amintirile din casa morţilor" în pământ şi să nu le mai găsesc niciodată.

Aşa s-a întâmplat şi cu păpuşile; la ţară, un viitor bărbat care se joacă cu păpuşi până la zece ani e o ruşine. De ultima mea păpuşă, din acelea mici şi ieftine, din gumă, m-am despărţit abia în clasa a opta. O ţineam ascunsă, împreună cu ţigările, sub un dulap sub care se mătura o dată pe an. A fost descoperită şi făcută ferfeniţă cu toporul.

În clasa a şasea, deşi citisem tot ce se putea citi acolo unde nu ţi se dădea nici timp, nici voie să citeşti, am rămas corigent la limba română şi apoi repetent. Le-am ascuns alor mei întâmplarea până când nu s-a mai putut face nimic. Iar bătăile crâncene încasate atunci nu m-au trezit, nu m-au vindecat de visătorie şi nu m-au făcut nici mai prezent în lume, nici mai activ, nici mai adaptat.

Aveam treisprezece ani când am scris prima mea compoziţie. Până atunci, fusesem complet absorbit de scrisul altora, fusesem „scris" în întregime de ei. N-am început cu poezia, ci cu o povestioară poliţistă, căreia i-au urmat altele, departe de marile lor modele, iar unele dureros de nereuşite.

Pe urmă, revelaţiile mele s-au mutat înspre poezie. Purta cel mai ascuns dintre mesaje, îi semănăm întrucâtva, eram ascuns ca şi ea, deşi făceam eforturi tot mai disperate să par în rând cu lumea. Nici astăzi nu sunt altfel; mă străduiesc să par aşa cum vor să mă vadă ceilalţi, dar numai aşa nu sunt. Şi-mi convine de minune aerul de banalitate şi

neputinţă sub care îmi deghizez spaimele şi mutilările.

Simulez adaptabilitatea, am ajuns un simulant versat. Obosesc însă repede, iar când obosesc, fug şi mă ascund. Nu trebuie să se vadă ce ascund. Nici peste un an, nici peste zece nu va fi altfel.

*

Între timp, începusem să deprind gustul lucid şi fetid al beţiei. Un acut presentiment al morţii, care m-a anunţat că voi dispărea devreme, îmi dă târcoale şi acum, la fel ca atunci. Nici de la el n-am dobândit altceva decât încă un organ al ascunderii, unul care, nefiind zidit în mine de la bun început, sufocă plămânii, inima şi ficatul.

*

Văd în fragmente, sunt fragmentar şi scriu obsedat de întreruperi la mijlocul respiraţiei. Scrisul e doar o fractură, iar neputinţa de a mă trăi întreg – aproape o compensaţie. Am ajuns la această soluţie, justă pentru mine, şi pentru raporturile mele cu alţii, lucrând pe ascuns asupra unei speranţe pe care o visam mântuitoare: că scriu ca să-l conving pe Dumnezeu, că-mi amân sau atenuez astfel moartea. M-am înşelat. A scrie nu oferă mântuire. În schimb, am trăit mica revelaţie că trebuie să scriu pentru că n-am alte îndemânări; că există o măruntă comunitate de excluşi care supravieţuieşte prin acest fel de iluzie. Nu-i rău: picioarele au ajuns pe pământ, iar cerul oricum era prea departe.

*

„Nu murisem bine-n noaptea aceea, îmi era în continuare cald şi rău, ca-n verile mătăhăloase şi fierbinţi când nu puteam dormi măcar o clipă. Cât timp am fost plecat din încăperea de veghe, m-am oprit la baie, m-am uşurat şi m-am spălat ca tot omul. Numai că de viaţă nu mai ştiam nimic. Îmi păsa doar de transpiraţie. Voiam să mă asigur că trei zile, cât mai rămâneam printre ei, n-o să miros a sudoare. N-aş fi crezut că, o dată ieşit, n-o să mai am poftă să mă-ntorc. Pentru că dacă nici în leagănul ăla negru nu poţi să transpiri, la a cui răcoare să mai speri? Mă rog, vor rămâne cu dezamăgirea că n-au pe cine-ngropa, dar şi cu speranţa că te-ai înălţat şi că au şi ei pe cineva sus. Care vorbeşte americăneşte şi stă la taifas cu Iisus”.

Scriu numai pentru că scrisul acesta, deşi n-are nicio semnificaţie deasupra, pentru mine, acolo, jos, funcţionează în locul lui Dumnezeu, pentru care e tot atâta mister şi mirare că dispar, pe cât e pentru mine că el nu apare niciodată.

*

Pentru că nu există până-n clipa asta o unealtă mai potrivită pentru sperat şi disperat; pentru iluzie şi deziluzie; pentru credinţă şi eşecul ei; pentru îndreptarea proastei vieţuiri şi strâmbarea celei bune; pentru salvarea laşă şi trufirea cu strădanie puţină; pentru împrospătarea originarului şi lichidarea lui; pentru a te face frate cu dracul şi duşman cu Dumnezeu; pentru a-ţi arăta dinţii urâţi şi a-ţi pune dantura; pentru a primi şi a dona sânge celor care au sucombat; pentru cochetărie şi escrocherie; pentru neajuns şi îndeajuns; pentru şobolani şi animalele de companie; pentru plantele de seră şi boscheţii din asfalt; pentru ai noştri şi ai lor; şi pentru multe altele asemenea; pentru toate astea, cine poate scrie să scrie, dar să nu i se ceară mai mult; Troia nu e Năneştiul, iar furnicile, ca şi mayaşii, au vocaţia construcţiei, nu a scrisului. Cine scrie, scrie din neputinţă. Pe vremuri, în Sparta, ar fi fost aruncat de pe stânci.

*

Am avut în copilărie doi boi mari şi trişti, pe care i-am dus ani la rând la păşune şi lângă care am citit tot ce se putea citi acolo unde nu şi se dădea nici timp, nici voie să citeşti. Erau atât de blânzi şi îngăduitori încât, de la o vreme, am început să cred că ascultă cititul meu mut. Când luna li se lăsa între coarne, îi coboram de pe dealuri cu amărăciunea că întunericul a întrerupt şi cititul, şi lunga noastră comuniune. Când scriu, scriu şi pentru ei: o parte dintre mustrările lor de critici fără grai mă urmăresc astăzi la fel ca ieri. Ştiau ei ce tac şi de ce.

text publicat în volumul *petrecere de pietoni*, Editura Paralela 45, 2003

RĂZVAN PETRESCU

„Priveşte înapoi cu mânie”.

Sunt unii dintre noi care nu vor mai putea face decât atât. Pentru multă vreme. Să se uite în spate. Pietoni vulnerabili, înduioşători, enervanţi. Se vor izbi de ei îndrăgostiţii. Îi vor călca maşinile, îi vor înjura trecătorii. Desigur, nimeni nu cere să fie binecuvântaţi. Dar nici să-i arunci de pe Acropole nu se poate. Nu suntem în Sparta. De fapt, numai iniţiaţii ştiu exact unde ne aflăm acum.

Ne-au desfigurat. Ne-au estropiat. Ne-au luat libertatea şi visele şi le-au dus în subteranele lor. Ţinându-le cu capul în hârdaie,

ţintuindu-le pe pereţi, smulgându-le aripile. Se năştea un uriaş insectar subteran. Fluturi splendizi zdrobiţi, prinşi în ace, murdăriţi cu dejecţii aderente, imposibil de şters. Se elibera uneori câte un vis aşa, pentru aducere aminte. Pentru a se lua seama. Era lăsat să iasă din tunel. Apărea brusc în mijlocul străzii şi se îndepărta cât putea de repede, cu un mers caraghios, târându-şi aripa moartă. Era viu, rudele şi prietenii amuţeau de bucurie văzându-l. Însă nu mai putea zbura. N-avea importanţă. Respira! Adăpostit într-un colţ întunecat. Lingându-şi ciotul aripii. Cu ochii cât cepele. M-am întrebat de multe ori unde se afla în realitate *oraşul orbilor*, la suprafaţă ori sub pământ? Pentru că beznă era peste tot. În capetele tuturor.

Generaţii întregi cu speranţele sfărâmate, vitriolate, tocate, rupte în bucăţi, arse, trase pe roată. Mii de oameni ascunzându-şi dorinţele torturate într-un fel de spitale pentru iluzii. Omul şi spitalul. Fiecare cu aşezământul său de sănătate. Să recunoaştem grija faţă de om. Faţă de creierul său. Considerat bolnav din naştere. Vechi din naştere. S-au făcut eforturi pentru a se crea un nou organ al gândirii. Fără circumvoluţiuni. Neted. Ca o minge de pingpong. După model chinezesc.

Pe măsură ce trece vremea naşti vise din ce în ce mai greu, e ca în maternitate, după o anumită vârstă copiii ies cam urâţi, mai puţin deştepţi, dacă nu chiar tâmpiţi de-a binelea. Fantastica lumină, mirosul de salcâm al tinereţii nu se mai pot repeta, să nu ne amăgim. Nici vechile răni nu se vindecă imediat cu balsamul miraculos al unui decembrie care-a sărit din mers dintr-o istorie falsă, devenind dintr-odată al nostru. Şi asta pentru că nu este vorba de răni obişnuite. E vorba de amputaţii.

Iată-ne, aproape o armată întreagă de schilodiţi privind înapoi cu mânie. Ce desfăşurare de ochi scurşi, picioare şi mâini retezate, bube, edentaţii, eczeme, rictusuri. S-ar putea reface o *Curte a Miracolelor*. Mai ales acum, când Parisul e mai aproape ca niciodată. E la porţile oraşului. Geografia se modifică odată cu istoria. Nedreptăţiţii mişună cu înverşunare, în toate direcţiile, pe noile hărţi. Îşi arată cicatricile. Vânătăile. Urticariile. Păduchii. Cu greu mai pot fi deosebiţi ei, autenticii lipsiţi de minte şi de orizont, de scursoarea care iese din subsoluri şi canale, fetidă, neagră, sfârâind, făcând clăbuci, lăsând urme negre pe pavaj. S-a dezmeticit, scursoarea. S-a organizat în pestilente legitime. Cum să mai deosebeşti un grevist de o moviliţă de

gunoi care face speculă. Un vechi director cumsecade de un furuncul. Anumiţi politicieni, de măcelari. Securiştii de terorişti. Securiştii de securişti. Securiştii de vecinii bătrâni, suferind de diabet, care locuiesc în apartamentul alăturat. Bestia care-a schingiuit, de vânzătoarea de ziare din colţ. Culmea este că înainte îi dibuiam mai uşor, îi ştiam fără să-i cunoaştem. Elita demenţei se înălţa într-un bloc compact, hidos şi invizibil, dar pe care-l *simţeam*, ocolindu-l cu dispreţuitoare şi înfricoşată tăcere. Acum zidul s-a fărâmiţat. Şi-au redus dimensiunile tembelii cu bose lombroziene şi mâini în cârlig, au ajuns la stadiul de infuzori. Nu-i mai putem localiza. Ne intră în corp odată cu apa pe care-o bem. Foiesc cu miile. Un adevărat delir. Derută. O societate în fierbere. Douăzeci şi trei de milioane de deţinuţi ieşiţi în plină lumină. Clătinându-se, năuciţi. O Românie vulcan. Care trosneşte din încheieturi, geme, vibrează, pârâie, se cutremură şi începe să verse lavă. Nu suntem obişnuiţi. Nu ştim sau am uitat multe lucruri. N-am prea avut unde să învăţăm că orice societate democratică (cuvântul ăsta începe să se discrediteze, e folosit deja prea des) este *prin definiţie* diversă. Ne-am speriat. E prea mult, chiar dacă e incredibil de frumos. Politică. Dintr-odată. Cu lingura, cu găleata, cu avionul, la televizor, în bucătărie. O.N.U., lambada. Nume şi prenume. Chipuri. Avalanşa de informaţii după care am tânjit atât. Voci, muzică, interjecţii, fostul miliţian care-ţi zâmbeşte, cu doi dinţi lipsă, apeluri, Uni Fun, criminali şi derbedei puşi în libertate, manifeste, ţigani care înjură, dezechilibrări, ghiocei în plin ianuarie, înfloriţi probabil din sufletul tinerilor eroi. Cei care au murit pentru a schimba forma continentului. Lăsându-ne orfani. Ne-au murit tinerii părinţi. Şi bâjbâim, nu înţelegem încă aproape nimic. Nici nu avem cum. Nu avem nici măcar o căciuliţă vrăjită care să ne apere de intemperii oasele capului. Unde se ascunde, tremurând, un foarte plăpând creier. Încă ne mai e frică de frig. A durat prea mult ultima glaciaţiune, eră în care nu s-a adaptat condiţiilor de climă decât o specie inclasificabilă. Din care s-a detaşat o pereche, mascul şi femelă, oarecum asemănători viermilor de mătase, deosebindu-se de aceştia prin faptul că nu produceau mătase, ci numai excremente, în pânză, uriaşe, filamentoase, cu care au învăluit într-un fel de gogoaşă maronie un imens teritoriu. O ţară. Singurul mod în care-am mai fi putut supravieţui în această epocă geologică ar fi fost să ne naştem cu blană. Acum nu mai este nevoie. A început dezgheţul. Marele dezgheţ. Banchizele compacte ale mizeriei crapă în lungi

zigzaguri, se destramă în mii de insule, pornind de-a valma pe ocean. Căluşele de gheaţă nu se topesc în gură. Reînvăţăm cuvinte. În scurt timp gălăgia devine teribilă. Se răcneşte. Răcnetul unui popor surdo-mut. Congelat. Un popor care a aşteptat atât de multă vreme clipa în care să poată vorbi, încât acum e greu să-l opreşti. Nici n-are rost s-o faci. Este prea nou dreptul acesta. Putem ţipa. Nu mai vin miliţieni cu bastoanele ridicate spectaculos. Nu mai vine nimeni să ne pună la loc botniţa smulsă. Putem urla şi muşca. Nu-i nimic ciudat ori înfricoşător aici. Tulburaţi de atâtea nemaipomenite întâmplări, sunt mulţi cei care invocă bizanţul românesc. Ei bine, nu! Tinerii din decembrie dorm liniştiţi sub candelă. Bănuiau ei că lucrurile care se petrec acum nu vor mai sta decât sub semnul firescului. Pentru că este firesc să ne agităm, să comentăm, să ne enervăm, să fim uneori dezamăgiţi, să demonstrăm, să plângem. Mai ales să plângem. Căci avem ce. Avem toate motivele să privim înapoi cu mânie. Cu durere. Suntem abia scoşi din gheţar. Desluşindu-ne cu greu conturul, asemeni corăbiei lui Noe pe vârful Araratului. Avem nevoie de-un scurt răgaz. Pentru a reînvăţa să plutim. Deocamdată confuzia e naturală. Dar se cam întinde. Ameninţă. Totuşi, să nu ne mirăm. Să nu ne neliniştim, încă. În fond s-a petrecut o revoluţie. În tot oraşul oamenii îşi aruncă botniţele pe stradă, le calcă în picioare. Sigur, unora botniţa le-a intrat în pielea obrajilor. Tragi cu toată puterea şi nu reuşeşti să le scoţi grozăvia aceea de pe faţă. Poate, cu timpul, se va desprinde singură.

Generaţiile pierdute. Acum le putem recunoaşte. Nefericita noastră punte de legătură cu America anilor treizeci. Sunt destui cei care aparţin acestor generaţii. Vor dintr-odată *totul*, cât mai repede, vor să-şi refacă viaţa pe loc, să le fie recunoscute idealurile şi diplomele, să fie compătimiţi pentru anii de mizerie şi dizidentă interioară, să li se dea înapoi tinereţea. Să aibă aceleaşi drepturi cu cei de azi. Ba chiar să trăiască mai bine, pentru că au suferit mai mult timp. Ar fi bine să se înţeleagă că dacă faci parte dintr-o asemenea generaţie n-ai încotro, condiţia trebuie asumată. Cu demnitate. Mai ales de către noi, cei care am ieşit în stradă în decembrie. Evident, nu cu ce am pierdut vom merge mai departe, ci numai cu ce vom câştiga de-acum înainte. E greu să porneşti de la zero, să pleci la drum doar cu ce ai pe tine, parca ai vrea totuşi să iei din cărţi, unul din aparatele stricate ori vreun vas de porţelan, spart. Uite-l, poate ţi-l lipeşte cineva! Acum se poate orice. Apar păsări Phoenix în toate oraşele. Întinzi

mâinile, închizi ochii şi aştepţi minunea. Numeri până la trei, dacă nu… Revendicări peste revendicări, unele zguduitoare. Să-i cerem de pildă Frontului Salvării Naţionale, şi mai ales domnului Iliescu, abrogarea prostiei, intoleranţei, minciunii. Desfiinţarea autocenzurii. Să ne redea încrederea în el. Sau în oricine altcineva. Ori, şi mai bine, un decret prin care să ni se dea dreptul de-a ne naşte din nou. Dacă nu va rezolva nici măcar atâta lucru, atunci au dreptate neîncrezătorii, geloşii, supăraţii: e omul lui Gorbaciov. Clar.

Cred că lumea diformă din ultimii douăzeci şi cinci de ani nu a fost, aşa cum s-a susţinut mereu, lumea lui Caragiale. Pentru că aceasta din urmă era, totuşi, una în care predomina râsul. Culorile pestriţe. Bâlciul. Eroii, până la un punct, inofensivi. Nu, ceea ce am trăit noi a fost ceva atât de sinistru, încât numai Kafka sau Orwell s-ar putea apropia. Abia acum însă, dacă suntem atenţi, ne putem trezi direct în *D'ale carnavalului*. Şi străzile se vor umple de scrisori pierdute.

„Mai bine să mori în picioare decât să trăieşti în genunchi", ne învaţă Tacit. Nu ştiu dacă istoricul latin a avut legături cu KGB-ul pentru a iniţia aşa numita „iluzie optică" de la Bucureşti, „Show-ul revoluţiei" (după expresia unui jurnalist nici francez, nici român). Cert este că aforismul bătrânului strămoş a avut ecou. Românii au murit în picioare. În Piaţa Operei din Timişoara. În Piaţa Universităţii din Bucureşti. La Sibiu. La Braşov, Cluj, Arad. Au murit în picioare lăsându-ne entuziasmul lor, zâmbetul, strigătul şi semnul victoriei. Rămâne de văzut dacă avem umeri destul de zdraveni pentru a duce această sfântă povară.

Trebuie să reuşim. Acum suntem în legătură directă cu istoria. Îi aparţinem, în sfârşit. Redevenim mândri. Aţi observat oare că tot gonind-o din minte, tot dând-o la o parte, tot aruncându-i resturile aurite la gunoi, tot astupându-ne urechile pentru a nu-i mai auzi ţipătul, tot căscând şi scârbindu-ne, am metamorfozat-o într-o biată cerşetoare? Uite-o, istoria, cere de pomană la colţul străzii. Şi îi lipseşte ochiul stâng. Cel cu care privea secera şi ciocanul. Ce cuvinte sinistre. Desemnând obiecte de tortură, strâmbate de o prea îndelungată folosinţă. Cei care au schingiuit la Timişoara au folosit secera şi ciocanul. Au tăiat şi au zdrobit cu aceste unelte. Ascunşi sub faldurile steagului lor care avea toate motivele să fie roşu. S-a înroşit grozav în ultimii şaptezeci de ani. Nu mai avea loc roşul de roşu. Apăreau nuanţe. Roşu de pământ, roşu intens, roşu de nevinovat, roşu de erou, roşu din

întâmplare, roşu de copil, roşu dintotdeauna.

Am crescut în timp ce în mine se punea la punct un perfect mecanism al urii. A început să funcţioneze cam prin 1971. Aveam paisprezece ani. Aveam şi o ţintă: Ceauşescu. Cu timpul au apărut tot mai multe ţinte, dar n-am părăsit niciodată obiectivul iniţial. Nici nu aveam cum. Se amplifica, apărea peste tot, mă infecta zi de zi. Mă duceam inutil la doctor ori la prieteni. Nu-mi puteam stăpâni revolta prin injecţiile cu penicilină, reviste străine, cărţi ori discuri. Nici prin însingurare. Tot ce atingeam era jilav de scuipatul acelei creaturi de care nici epitetele cele mai abominabile nu voiau să se mai apropie. Le era, până şi lor, scârbă. Aerul mirosea a otrava expirată deasupra noastră de fiinţa refuzată de orice regn, fiinţa care i-ar fi umilit pe Bosch sau Goya. Mă trezeam dimineaţa cutremurându-mă de ură. Uram ziarele, radioul, televizorul (chiar şi atunci când a fost inventată antena pentru bulgari), anotimpurile, lumea întreagă. În parc, în loc să-mi sărut iubita, îi ţineam discursuri furioase, disperate. Cu totul întâmplător n-am fost părăsit. Fata îşi pusese la punct o tehnică de-a nu mă auzi. Ca şi iubirea, poate chiar într-o măsură mai mare, ura poate deveni un extrem de puternic motor existenţial. Îţi pierzi culorile pe drum, dar înaintezi mai repede decât alţii, uneori, foarte rar, poţi şi zbura. Cu fiecare dorinţă distrusă motorul merge mai bine. Fiecare iluzie sfâşiată îl alimentează. Poţi să şi respiri, poţi scrie şi cărţi din ură. E un mod de-a fi. Mai precis de supravieţuire. De rezistenţă. De reţinere a unei minime demnităţi care, altfel, s-ar pierde definitiv prin găurile strecurătoarei în care ne-a fost transformată fiinţa. Trăgeau oamenii întunericului cu sute de săgeţi, ne înţepau cu ace tot timpul, chiar şi în somn. Ne pierdeam gândurile, dragostea, delicateţea şi bunul simţ, prin minusculele orificii. Deveneam incontinenţi. Şiroiam. Lăsând în urma noastră dâre de calităţi din cele mai frumoase mătăsuri. Din cele mai nobile metale. Să ne întoarcem să le culegem? Zac pe autostrăzi, pe drumuri de ţară, prin gări, peste tot. S-au cam destrămat, însă. Au ruginit. Au devenit mult mai uşoare.

Aşa au trecut ani de zile. Şi, dintr-odată, cablul de acceleraţie s-a rupt. Motorul urii a ajuns la turaţia maximă în ultimele zile ale lui decembrie ’89, a gemut îndelung în Piaţa Romană, s-a cutremurat prin spitale, a mai hârâit de câteva ori şi s-a oprit. Se terminase combustibilul. I-am mai învârtit inutil, de două, trei ori elicea cu mâna. Acum trebuie să-l arunc. Cel puţin aşa sper. Deocamdată stau pe

marginea drumului şi zâmbesc celor care trec în viteză, în maşinile lor noi, strălucitoare. Deocamdată privesc înapoi cu mânie.

AUREL DUMITRAŞCU

Borca, 16 decembrie 1984

Mult stimate domnule Mircea Martin.

În sfârşit, după atâţia ani zăpăciţi, vă pot dărui această carte pe care mi-au îngăduit-o cuvântul şi timpul. Dorisem să v-o aduc personal, însă n-am reuşit să revin la Bucureşti la începutul lunii – după ce în noiembrie am rămas numai o zi acolo în Sud. Sigur, sufleteşte vorbind, sunteţi printre primii oameni cărora ţin să le dăruiesc această paradoxalie. Sunteţi între cei care au pariat pe mine şi m-am bucurat sincer că v-am întâlnit în octombrie la Tg. Neamţ. N-am să vă uit niciodată şi preţuirea mea pleacă în primul rând de la cărţile pe care le-aţi scris. Eu, care trăiesc tare rău aici în munţi, nu mă pot raporta decât la cărţi, la cultură în general. Aş sucomba altfel. Sunt fericit că am mari prieteni, că izolarea mea geografică nu este şi spirituală. Pot citi atât de multe cărţi rare de la Luca Piţu şi ceilalţi universitari ieşeni, de la prietenii mei din Franţa, de la prietenii anticari! Îmi dau seama că citesc prea multă literatură „crepusculară" (Şestov, Cioran, Louijs, Kierkegaard, H. Miller, Şade, Bataille, Artaud, Jarry, Krishnamurti, Orwell, Philippe Aries, Nabokov etc), foarte puţină poezie, mult teatru şi texte filosofice vechi (recunosc: nu pricep mare lucru din Kant şi Hegel, fiind încântat doar de gimnastica-le infernală!), însă îi citim, poate, pe cei de care ne simţim apropiaţi.

Revenind la carte, mă bucur că v – o pot trimite! Am aşteptat-o mult şi constat că nu prea ştiu să mă bucur de ea. Dar m-am eliberat de un plâns! Sunt un „scandalagiu" perpetuu, mă săturasem de discuţiile cu cei de la Consiliul culturii! Poate nu în ultimul rând trebuie să-i mulţumesc lui D.R. Popescu, omul care a făcut atât de multe pentru mine, ca şi pentru, mai înainte, Petru Romoşan şi Emil Hurezeanu (deh! dragul meu Emil!)! Am consimţit să mă expun, deci oricine are dreptul să mă hulească. Ştiu însă că nimeni nu mi-ar putea contesta vocaţia! Aproape-m vine să spun: eu am făcut singurul lucru pe care trebuia să-l fac: – mi-am scris textele cu ultima picătură de sânge; celelalte lucruri deja nu mă mai privesc. Sigur, nu-s nici fanfaron şi nici inconştient, ştiu că este foarte important să se scrie la prima carte etc. Sper că nu e infatuare conştiinţa faptului că ştiu bine (!) ce fac! Nu-mi vine să cred că un scriitor bun nu ştie că e bun! Aptitudinile mele de

cabotin sunt nule, chiar dacă „gestul” de a scrie impune o anumită teatralitate – prin simplul fapt că iese din normal. E periculoasă luciditatea! Domnul Paler, cu care am o corespondenţă admirabilă, îmi spunea că dumnealui nu crede nici în luciditatea care-i face daruri. Poate că eu înţeleg altceva prin luciditate: o nemulţumire perpetuă faţă de ceea ce fac, o nevoie de răspăr şi cultură, de siguranţă prin mijlocirea bibliotecii. Nu cred în mod serios decât în iubire şi în poezie – pentru că de aici începe disperarea în care îmi caut limitele. Poate că nu există amărăciune mai mare decât indiferenţa! mai ales acum când toţi cred că au principii, deşi, vorba lui Artaud (în „Heliogabale ou l’anarchiste couronne”), „les principes ne se trouvent pas, ne’s inventent pas; ils se gardent, ils se communiquent”.

Voi încerca să plec de aici. Nu se mai poate! După calomnii ce nu s-au confirmat – după înscenări ca în perioada proletcultă – cu primar, şef de post şi alte tacâmuri, în ultimul timp am fost plătit cu ora. Şi femeile de serviciu au salarii mai mari. Am solicitat un post de femeie de serviciu. Li s-a părut că-mi bat joc de ei. Evident că-mi bat joc! Predau româna la nişte clase de-a X-a şi sunt mulţumit, chiar dacă elevii aceştia sunt tot mai blegi. Mi-e ciudă pe toate mătuşile pe care nu le-am moştenit. Utopicele mele mătuşi. Sunt sărac şi deseori nu pot face abstracţie de acest lucru. Aveam vreo 14 ani când tatăl meu a plecat din lume. Mă doare că trebuie s-o las pe mama aici, că o las singură. Dar nu se mai poate! Nu pot să abdic în faţa filistinilor. Sigur, nu mă bat cu slugile (cum zicea Noica), e doar imposibilitatea de a fi la cheremul unor idioţi. Şi nu suport umilinţa. Prefer zidul. Ţin la cinstea în care am trăit, la acel ceva care este curat în mine şi nu se lasă terfelit de nimeni. Sunt pantagruelic, precum toţi însinguraţii! Dar n-am venit la dumneavoastră ca să mă plâng! Am venit doar pentru a vă aduce această carte primă, cu speranţa că nu vă voi dezamăgi. Sigur, a ieşit oricum altfel decât o gândisem eu, cu nenumărate versuri scoase („din motive politice şi redacţionale”), cu texte întregi scoase, chiar şi cu prea multe greşeli de tipar. Dar bine c-a ieşit, totuşi! Alţi prieteni poeţi o duc şi mai rău în acest sens. Când revin în Bucureşti, voi încerca să trec pe la dumneavoastră! Sper că nu veţi avea nimic împotrivă! În următoarele luni, în vederea sesiunii din aprilie (sunt în anul III la română – franceză!), vreau să citesc mult! Eu nu-mi permit să mă duc oricum la examene. Am aici în casă câteva mii de cărţi, zeci de discuri, linişte! Dar voi pleca la P. Neamţ.

Aştept un semn de la dumneavoastră! Nu-s convins că adresa pe care o folosesc e sigură. Voi pune pe plic şi numărul de telefon. Sper să ajungă, totuşi!

Vă doresc linişte şi sănătate, tot binele pe care-l puteţi suporta.

Şi un sfârşit de an bun! Vă mulţumesc mult!

Preţuirea şi dragostea mea!

Aurel Dumitraşcu

CRISTIAN POPESCU

Despre moarte şi cincinal

(fragmente)

Moartea e singurul *plan* pe care merită şi este îngăduit să ţi-l faci. Pentru că e singurul plan care – cu siguranţă – se va realiza. Poţi astfel, liniştit, zi de zi, să-l îndeplineşti, aşa, înainte de termen… Rugându-te ca vreo icoană să te-asculte şi să-ţi arunce până la urmă o privire. Fericirea aceasta este cea în care mori ceas de ceas, zi de zi, cât mai mult şi mai bine înainte de propriu-zisa moarte. Adică te umpli cu Lumina de dincolo, aşa cum ţi s-ar umple auzul cu o muzică blândă. Şi toate astea aici, acum, înainte de termen, pentru că, oricum – se spune – mulţi îl vor auzi şi chiar îl vor vedea pe Dumnezeu dincolo. Această depăşire de plan – să subliniez – este contrariul sinuciderii. Este viaţă. Tot ce pot face spre liniştea şi fericirea mea, zi de zi şi-ntr-o viaţă de om, este să uit, să şterg, să curăţ cât mai mult din mine. Pentru ca moartea mea să aibă cât mai puţin de omorât.

* * *

(…) Am fost mult timp muncit de ideea de Operă; mi-am făcut multe şi măreţe planuri; minunate cincinale-individuale (care, cu ajutorul lui Dumnezeu, nu s-au realizat în niciun fel aproape); m-am chinuit aşa vreo cincisprezece ani; dar, până la urmă (…) mi-am dat seama – cu mintea şi cu inima românului cele de pe urmă – că nu vedeam bârna din ochiul meu. Mi-am dat seama că nu sunt în stare, că nu sunt făcut a fi un *om al muncii*. Nu-mi va mai trece prin cap să fac sfertul sfertului, darmite *totul*.

Şi-acum – în sfârşit – m-am mai liniştit. Devin, încet-încet, ceea ce ar fi fost normal să fiu de la început: un OM AL ODIHNEI. Sunt bucuros de propriile mele limite, de propriile mele excese, mă simt din ce în ce mai împăcat şi mai mulţumit între bietele mele hotare. Aş sta, aşa, mereu, cu ochii pe pereţi, în gol, pe salteaua de puf şi voluptate a gândurilor altora. (Fereşte-mă, Doamne, de gândurile mele, de

gândurile numai şi numai ale mele! Ce bine că aşa ceva nici n-are cum – de fapt – să existe!)

Sartre, romancierul, împarte oamenii în două categorii. În prima ar intra cei ce-şi trăiesc viaţa de la o zi la alta, un an după altul, fără oprire, fără putinţa de a se detaşa de propria existenţă, fără momente în care s-ar încerca o privire totalizatoare de undeva de mai sus. A doua categorie ar forma-o cei care ştiu să-şi *povestească* propria existenţă, cei care şi-o trăiesc ca pe-o poveste. Diferenţa dintre cele două tipuri fiind aceea că, în primul caz, nu există nici început, nici sfârşit, iar în cel de-al doilea sfârşitul precede începutul, îl guvernează, îl coordonează. (Cel care povesteşte, ştiind sfârşitul poveştii şi, fiind un bun povestitor, va urmări ca în fiecare moment al acesteia să fie subînţeles şi inclus finalul.)

În *o mie şi una de nopţi* sultanul nu decapita în zorii zilei proaspete femei, ci, aceste foste fecioare nu erau, de fapt, decât un simbol pentru propriile sale zile „omorâte" una după alta în înşiruirea lor învălmăşită, haotică. Aflând că este înşelat de soţie, sultanul suferise un puternic şoc care îi „înnegurase lumea pe chip", iar „minţile lui îşi luaseră zborul din capul lui". Povestea pe care o aude în fiecare noapte de la şeherezada începe să-i reordoneze existenţa diurnă, i-o supune unor principii dominante şi, de fapt, i-o redă. (Aşa şi copiii capătă prin poveşti sisteme de valori. De aici, poate, o parte însemnată din nesaţul cu care le ascultă.)

Tocmai despre această „blândă" manie a strecurării poveştii scrise şi citite în o mie şi una de nopţi, despre această insinuare a poveştii în interiorul învălmăşelii zilelor decapitate la rând, tocmai despre aceasta este vorba în viaţa mea de scriitor. Mania aplicării modelului – să-l numim un *model al sfârşitului* – la viaţa concretă cu zilele ei în şir (aparent) infinit. Povestea este un mod de a învăţa moartea. Lăsându-te (de) scris de poveşti îţi asumi şi îţi instaurezi în fiecare zi trăită propriul sfârşit. A asculta, a spune poveşti este o formă de iubire. Într-un fel de „cuvânt înainte" la celebra culegere de basme arabe se spune „... istorisirile celor de demult să fie învăţătură celor de acum, aşa ca oricine să vadă întâmplările prin care *nu el*, *ci alţii* (s.n.) au trecut: atunci el va cinsti şi va cântări cu luare-aminte vorbele noroadelor apuse şi ceea ce li s-a întâmplat lor, şi se va chivernisi". Modalitatea de a te chivernisi cu ajutorul poveştii este chiar „modalitatea" iubirii. A renunţa la tine pentru a putea primi înăuntrul

tău aproapele, apropiatul. A asculta poveşti înseamnă, deci, şi a te curăţa de orgoliu, a învăţa să te înţelegi prin intermediul deschiderii faţă de faptele altora, faţă de fapte-model.

* * *

(...) Aşez alături două imagini.

Una: a halterofilului „obez de muşchi", halterofil cu sudoarea ţâşnind prin toţi porii pielii deodată, icnind gâtuit, tremurând, chinuindu-se la nesfârşit să-şi ridice deasupra capului o şi mai mare greutate din cantitatea propriei umbre.

Şi alta, a doua: cea a vânzătorului de baloane umflate cu gaz mai uşor decât aerul, vânzător care se lasă până la urmă furat de ispita de-a fi purtat pe deasupra caselor de propria sa marfă. (Oraşul, văzut de sus, este adus mai lesne în inimă, se aşază mai bine în abisul ei.)

Bineînţeles că, în lumea prestigiului, atleţii înscrişi la concursul-de-greutăţi-ale-vieţii-şi-ale-cărţii pot avea (într-o măsură mai mare sau mai mică, însă, după părerea mea, atât în mic cât şi în mare exagerată) bucuria propriei lor existenţe. Mai ales cei învingători. Dar nimeni nu mă va convinge să nu mă prezint la acest concurs de haltere nu ca ridicător, ci ca ridicat; purtat de suavele greutăţi ale babanelor mele colorate.

CAIUS DOBRESCU

Renaşterea poeziei

I. În cele ce urmează, încerc să arăt căile pe care modernismul poetic a devenit falimentar. Asupra definiţiei tipologice a modernismului nu mai insist. Pentru mine, el este un concept al teoriei literare devenit *istorie* şi desemnând suficient de precis acel filon al poeziei din prima jumătate a secolului nostru ce poate fi sugerat prin nume ca: Valéry, Eliot, Guillen, Ungaretti, Barbu, Nerval, Matic etc. Aceeaşi este şi situaţia *avangardei*, pe care o amintesc constant. Am să trasez şi aici nişte jaloane: dadaism, suprarealism (parţial), expresionism (parţial), imagism etc.

Voi vorbi despre o reacţie la modernism. În spaţiul culturii noastre s-a impus un termen – postmodernism. Nu îl folosesc, deoarece îi dau o accepţie mai mult sau mai puţin specială, pe care o voi lămuri în final.

II. Poeţii modernişti şi avangardişti lucrează la nivelul *sistemului* limbii, în planul conţinutului (vezi marile „anabase" înfăptuite pentru a reinstaura purităţi etimologice) sau al formei (arlechinadele lexicale,

incantaţiile ce ambiţionează fonetismul pur etc). Poetul modernist – să-l luăm întâi pe acesta – explorează posibilităţile abstracte ale limbajului, posibilităţile lui structurale. Şi îşi permite aceasta *şi* pentru că trăieşte apogeul, clasicitatea unei culturi industriale, bazate pe hiperspecializare şi diviziune. Fiecare având un lucru precis de executat, poetul se ocupă cu studierea funcţionării optime a limbajului. Soluţiile lui sunt preluate apoi de diferiţi *tehnicieni* (scriitori ai circuitului popular, specialişti în reclamă, profesori, oratori) şi aduse treptat spre omul de pe stradă, care nu citeşte poezii. Nu e acesta modelul idilic figurat de T.S. Eliot într-un celebru eseu?

Poetul modernist este izolat în laborator şi face cercetare de vârf. Acest statut îi dă poeziei siguranţa zilei de mâine, o integrează *eficienţei* care este obsesia centrală a industrialismului. În ciuda tuturor speranţelor, poetul modern este un integrat social. Preţul pe care îl plăteşte este însă *sterilitatea*. *În* momentul în care tema, subiectul, etica, sentimentalitatea, naivitatea, expresia directă a percepţiilor devin simple fantoşe, în spatele cărora stă Poezia-care-se-reflectă-pe-sine-însăşi, este clar că avem de a face cu o formă a artei ce şi-a consumat impulsul (vital) iniţial. E ca şi în evoluţia biologică, atunci când o specie nu mai are energie să se transforme aplicându-se realităţii, ci se închide, se răsfrânge asupra ei însăşi, întreprinzând mutaţii inutile, chiar monstruoase.

În aparenţă, avangardismul, ca manifestare eminamente extremistă, este refuzul însuşi al specializării. Şi totuşi, unde putem găsi o mai perfectă testare a rezistenţei limbajului la diferite tipuri de torsiune, ca în poezia dadaistă? Iar suprarealismul îşi propune din capul locului să subţieze atât de mult vălul artei, încât în spatele lui să se revele direct mecanismul de funcţionare ale cutăror psihisme abisale. Este totuşi remarcabil faptul că avangarda scontează continuu pe reacţii comunitare. Poezia e mereu strigată în public, cu o evidentă nevoie refulată (avangarda a inventat această superbă absurditate: autoinhibare prin violenţă) de afecţiune din partea societăţii.

Reacţia la modernism înseamnă tocmai manifestarea directă, explicită şi, pe cât posibil, *adultă* a acestei nevoi. În felul acesta se produce o *defulare* a avangardei. Dorinţa descoperirii unui spirit comunitar nu mai trebuie citită acum doar „în negativ", ci este aşezată în plină lumină, ostentativ, fiind opusă cu hotărâre acelei hiperspecializări vicioase a poeziei despre care vorbeam mai sus.

Reacţia la modernism presupune declinarea unui prestigiu bazat pe o competenţă foarte îngustă şi nu neapărat profundă. Înseamnă aventurarea în zone unde ştiinţa de a face versuri trebuie să treacă printr-un iniţiatic punct mort. Poezia trebuie să ia seamă de limbajele din jurul ei, de imaginile şi fanteziile despre lume conţinute în discursul sociologiei, antropologiei, fizicii cuantice, geneticii. Dar mai ales are nevoie de o confruntare cu vorbirea când confuză, împiedicată, când de o absolută prospeţime a străzii, a oamenilor obişnuiţi.

Dacă există în toate acestea o undă de umilinţă, ea îşi are, în altă parte, contraponderea de vanitate. Şi anume în ambiţia de a lua în stăpânire ceea ce Malinovski numea *temele centrale* ale unei culturi. Termenul nu se referă la generalităţi transpirabile, inconcevabile, ca: Moartea, Dragostea, Creaţia, Legătura om-natură. E vorba de felul mult mai direct şi mai insolit în care o cultură, o comunitate concretă îşi pune problemele fundamentale. O comunitate poate fi obsedată de moartea prematură, alta de moartea naturală, una de moartea sinelui, alta de cea a aproapelui. Obsesia poate fi adolescenţa, sau plăcerea, sau *personalitatea*, cu toate dedublările posibile, sau divorţul, sau libertatea, egalitatea, fraternitatea, sau, evident, toate la un loc şi încă ceva pe deasupra. E cert oricum că există o zonă în care diferitele anxietăţi şi aspiraţii ale celor ce compun un grup polarizează. În aceste puncte îşi propune poezia să se plaseze, pentru a da forme rituale şi simbolice frământărilor sufletului contemporan. Desigur că aici poetul intră în competiţie şi în dialog cu diferitele limbaje mai mult sau mai puţin oficiale ce încearcă să gramaticalizeze asemenea zone. Dar tocmai de aici trebuie să rezulte pentru el o nouă condiţie, *eroică*.

Reacţia viscerală la modernism presupune părăsirea rolului *sigur*, de perfectă integrare funcţională, şi opţiunea pentru opoziţie în mod simbolic *deschisă* (către orice, chiar către ameninţări). În locul condiţiei de *specialist*, poetul îşi alege o condiţie *nedeterminată*, care să-i permită să participe la toate formele de cunoaştere fundamentale, fără ca demersul său să-şi epuizeze în vreuna esenţa.

Dacă am legat modernismul şi avangardismul de configuraţia lumii industriale, este evident că trebuie să interpretăm noua poezie ca pe o anticipare a universului postindustrial. Deplasarea poetului din poziţia hiperspecializării urmează, într-un fel, linia seismică a *saecumului* tehnologic, ce favorizează diversificarea, creând, sub

aspect social, indeterminări şi ambiguităţi fructuoase.

III. Care este modelul cosmic ce modelează rădăcinile inteligenţei şi sensibilităţii moderniste? Structura de adâncime, actualizată parţial în orice poem modernist, ce condiţionează contactul cu realitatea?

După Hugo Friedrich, lirica modernă presupune etanşeizarea lumii poetului, autosuficienţa ei, dar şi – punct în care lumea exterioară îşi face apariţia, fie şi numai în modesta calitate de *parametru* – aberaţia, malformarea acelor relaţii între senzaţii, percepţii, reprezentări, pe care le considerăm prin consens ca alcătuind *realitatea*. Imaginea „celuilalt", adică a unei existenţe exterioare poemului, aşa cum poate fi citită în adâncimea atitudinii moderniste, este de haos insuportabil, de oribilă dezordine, de *aberaţie*. Aberând de la această aberaţie, poezia îşi propune să instituie *cosmosul*.

În ce fel arată acesta? Omogen, formalizat, armonios, neadmiţând relaţii între elementele lui decât la un singur nivel. Adică toate obiectele poeziei moderniste sunt instituite în funcţie de revelarea în ele a unei mereu aceeaşi forţe a posterităţii, care le face să existe în sine sau să intre în relaţie cu semenele lor. Această forţă seamănă cu forţa de gravitaţie şi joacă, în cadrul micului cosmos lingvistic, acelaşi rol sacru pe care Newton îl atribuia gravitaţiei în cosmosul său fizic. Sau, dacă vrem, putem recunoaşte aici acea arhaică forţă a dragostei presupusă a ţine laolaltă toate obiectele firii. Oricum i-am spune, cert este că punctul de vedere descris aici privilegiază net *acţiunea forţei*, *în* detrimentul constanţei şi unicităţii *obiectelor*. Modul cum obiectele interacţionează este însăşi *metafora*: o ciocnire care contează prin lumina pe care o degajă, nu prin modificările pe care le aduce elementelor ce se ciocnesc. Pentru Hugo Friedrich, metafora modernistă (gen „cariile dimineţii", „sânii abisului", „coardele amiezii") urmăreşte să creeze un efect global, sintetic. Ea nu este orientată spre vreunul din termeni. E perfect nedeterminată. E un instrument de derealizare a obiectelor, ce urmăreşte să scoată în evidenţă numai intensitatea legăturii dintre ele.

Ca să poţi crea un univers foarte diferit de cel în care te afli trebuie neapărat să-l păstrezi reductibil la câteva reguli foarte simple, fiindcă altfel nu ai şanse să-i controlezi coerenţa, iar el se destramă fără să apuci măcar să bagi de seamă. De aceea, interacţiunea

metaforică este legea fundamentală a cosmosului modernist. Modernismul este o reacţie disperată de a strânge în chingi o lume în dispersie. E o reacţie foarte violentă şi represivă. Pentru a reuşi ce şi-a propus, modernismul trebuie să se situeze într-o perspectivă inumană, din care viaţa, sensibilitatea, inteligenţa, reacţiile mereu nedumeritoare ale semenilor nu se văd.

Dacă utopia finitudinii, omogenităţii şi armoniei arcadiene poartă poezia modernistă către un limbaj „unic", pur, noncontradictoriu, avangardismul va încerca altă soluţie. Aici avem o ostentativă şi disonantă amalgamare a unor frânturi de limbaje, venite dinspre cele mai diferite orizonturi sociale şi mentale. Între ele nu există, de fapt, o legătură internă, un dialog, ci sunt ţinute împreună tot prin virtutea credinţei într-o forţă a poeziei, care de data aceasta acţionează „prin învăluire". Ca reprezentare mentală a lumii, avangarda are aceeaşi *dezordine*, aceeaşi viziune a aleatoricului care probabil că obseda pe toată lumea, ca un fel de efect tenebros al descoperirilor mecanicii cuantice. Avangarda nu foloseşte metoda represivă, ci acceptă dezordinea, într-o pactizare ce se străduieşte, cel puţin în suprarealism, să devină voluptuoasă.

Pentru noi, lumea nu mai poate fi pur şi simplu haotică. Ea trebuie măcar să capete coerenţa şi logica unui mozaic. Sau mai bine zis, ale unui vitraliu ce alătură imagini diferite sub patronajul spiritual al Toleranţei şi Blândeţii. Dezordinea se preface în multitudine şi pluralitate.

Într-o asemenea lume, poezia nu poate fi decât un efort continuu de adecvare. De adaptare. Adaptarea nu este nici reprimarea modernistă şi nici pactizarea avangardistă, ci o continuă negociere, o fluctuaţie extraordinară, în jurul unor puncte de echilibru. Desigur, acest efort se traduce în planul retoricii prin folosirea şi „punerea în legătură dialogică" (după expresia lui Mihail Bahtin) a unei diversităţi de limbaje, marcate social şi cultural. Desigur, varietatea nu presupune doar folosirea tuturor stilurilor existente la un moment dat, ci şi recuperarea tuturor celor create de poeţii, de administratorii, de lumpenii trecutului (în măsura în care avem acces la trecut). Evident însă că această libertate de a alege deschide şi calea unei utopii negre. Unii înţeleg această deschidere a limbajului poetic ca pe un prilej de continuă defilare de formule ale trecutului literar sau ale prezentului social (în privinţa acestuia din urmă, totul constă în mimarea câtorva

argouri deosebit de marginale). O asemenea plicticoasă alegorie a diversităţii poate deveni ucigătoare pentru poezie. Diversitatea limbajelor trebuie să fie nu un prilej pentru triumfalism, ci un mod de a sugera efortul de supravieţuire şi orientare în lume al sărmanelor noastre organisme.

Evident că diversitatea de care vorbesc trebuie să cunoască o formă oarecare de unitate, ca să se deosebească de dezordine. Intuiţia acestei ordini este realizată printr-un exerciţiu de percepţie. Atunci când ne concentrăm atenţia asupra unui obiect din această lume nouă, toate celelalte devin în chip firesc *contextul* lui. I se subordonează. Iată de ce în poezie pot să apară nenumărate aluzii la persoane, locuri, întâmplări, obiecte, chiar dacă aparent aleatorii. Aceste continue referiri la un context, la ceva ce există în *afara* poemului, în realitate sunt expresia convingerii că fiecare punct al spaţiului şi moment al timpului concentrează, dacă nu neapărat pe toate celelalte, atunci măcar o mare parte din ele. Poemul îţi sugerează mereu că există un *hinterland* de realitate din care îşi trage sucurile şi că e mereu înconjurat de haloul prezenţelor concrete, sensibile, vii.

Leo Frobenius spunea undeva că există popoare care au sentimentul grotei, care se simt mereu sub autoritatea unei cupole cereşti concentraţionare, într-un univers închis, sufocant. Spre deosebire de acestea, există şi acelea care au sentimentul şi instinctul spaţiilor largi, care cred că oriîncotro ai apuca *lumea nu se sfârşeşte*. Pentru Frobenius, senzaţia aceasta a nesfârşirii e o condiţie a libertăţii umane. Nu ştiu în ce măsură teoria se aplică popoarelor, dar în ce priveşte depăşirea mentală a modernismului, sunt convins că ea echivalează cu o ieşire din grotă.

IV. Puţine sunt pe lume speciile care, o dată intrate pe „aleea oarbă" a supraadaptării şi hiperspecializării, să mai găsească energia de a reveni la filonul central, viu, al evoluţiei. Reacţia împotriva modernismului exprimă o uimitoare voinţă de renaştere a poeziei, pornită dintr-o necesitate aproape biologică de normalitate şi prospeţime. Poezia s-a dezvoltat şi a supravieţuit prin ramuri numeroase. Ceva din spiritul avangardei, sau acel soi de elenism anglo-saxon (de la Pound la Edgar Lee Masters), sau avangarda sovietică a anilor ’20. S-a dezvoltat peste tot unde poezia era suficient de tânără ca să aibă curajul de a risca. La noi, mutaţia a început odată cu afirmarea unei noi generaţii de scriitori, la începutul anilor ’80.

Cărţile unor poeţi ca Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei, Florin Iaru, au creat impresia unei noutăţi flagrante, constând mai ales din „apropierea faţă de realitate", din „depoetizare". Acum, la sfârşitul anilor '80, cred că devine limpede un fapt: indiferent de talentul şi calitatea artistică a scrierilor celor sus-citaţi, nu ei reprezintă latura cea mai radicală a înnoirii modului de a înţelege şi face poezie. Mult mai departe au mers Liviu Ioan Stoiciu (cel mai important poet din generaţia lui, după opinia mea), Alexandru Muşina şi, să spunem, Romulus Bucur.

Totuşi, poezia tânără este prinsă încă în fascinaţia modernismului. Spuneam mai sus că modernismul, pe baza unei imagini a lumii extrem de simplă, poate să ajungă la o aparenţă extrem de stufoasă şi complicată, că poate combina cele mai diferite elemente, ajungând la un limbaj de-a dreptul obscur. Aşa se întâmplă că mulţi tineri poeţi introduc experienţa existenţei cotidiene, vorbirea colocvială, conversaţia între personaje şi multe alte elemente evident noi, într-un tipar care nu este decât reproducerea fidelă a monismului de factură modernistă. La baza demersului lor liric stă tot mitul universului secund, al lumilor existente numai în limbaj, al paradisurilor artificiale, al „monologismului" orfic.

O poezie cu adevărat nouă ar trebui să răstoarne raportul modernist. Având o suprafaţă limpede, perfect inteligibilă, ea trebuie să se bazeze pe imaginea profundă şi subtilă a lumii deschise, a pluralităţii de soluţii existenţiale care nu se exclud, pe un univers etalându-se „în evantai".

Mitul *competenţei* poetice (înţeleasă ca specializare îngustă şi precisă, iar nu ca rezultat al unor experienţe şi experimente intime), duce şi el la o relativă umbrire a reacţiei împotriva modernismului. Poetul tânăr cunoaşte adevărul că gândirea contemporană, renunţând la marile partizanate, creează *modele* cât mai flexibile şi deschise ale lumii, folosindu-şi sintetic toate componentele strict verificabile şi abţinându-se de la generalizări pripite. Deşi acest tip de discurs este o evidentă emanaţie a formei noi, postindustriale, a culturii, în el se pot sprijini analogii cu discursul poetic ce tind să-l respingă pe acesta către statutul de „experimentare în gol a posibilităţilor limbajului". Poetul, furat de fantasma acestei competenţe flexibile, se apucă şi el să construiască *modele* ale vitalităţii. Demersul li se formalizează, sub toate aspectele: nevoia de comunicare şi de afirmare în lume, prin

„ritualizarea" existenţei sociale moderne, se transformă în simplă „reciclare" a formelor culturii de masă, care, privite din afară, sunt luate cu penseta şi aşezate într-un nou dispozitiv retoric; nevoia de orientare m şi adecvare la lume, poezia ca mod de supravieţuire şi descoperire a savorii existenţei prin diversificarea şi pluralizarea limbajelor, se preface într-o plăcere stearpă de a monta cap la cap forme poetice aparţinând tuturor timpurilor, mari şi mici, mai mult sau mai puţin parodiate. Toate acestea sunt efectele unei hibridizări între impulsul firesc de a întâmpina intensitatea realităţii şi vechile fetişuri moderniste care consideră limbajul, ştiinţa combinărilor, ca mai presus de această realitate. Trăim o epocă în care erudiţia, amurgind, ne oferă spectacolul sinistru al unei extraordinare capacităţi de a mima vitalitatea. Dar de fapt rămâne mereu în afara ei, aşa cum rămâne şi în afara unor sentimente reale de bucurie şi libertate.

Cred că atât formele de simbioză între inovaţiile poetice ce merg în sensul unui firesc al exprimării şi crispata imagine despre lume a modernismului, cât şi noua fantasmă a competenţei poetice, definesc foarte bine o formă de sterilitate pe care o putem cuprinde sub denumirea de *postmodernism*. Cât despre împotrivirea autentică şi vie faţă de modernism… când vom avea puterea să o ducem până la ultimele ei consecinţe, este foarte probabil că vom şti şi cum s-o numim mai bine.

SIMONA POPESCU

Despre poezia nouă

I. Sensul poeziei, astăzi

Astăzi, poate mai mult ca oricând, poezia nu mai îngăduie să fie definită într-un singur fel, prin vreo metaforă „unificatoare", consensuală. Din varii motive. Mai mult ca oricând, cuvântul *poezie* circulă şi îşi primeşte conţinuturi în funcţie de medii dintre cele mai variate şi sub această titulatură se manifestă „moduri" şi „timpuri" poetice multiple, într-o remarcabilă devălmăşie. „Fenomenul poetic" are mai multe feţe, vechi şi noi, mai multe vârste „comportamentale" şi cronologice, astfel că sub această comodă emblemă vieţuiesc şi supravieţuiesc „figuri" aparţinând ca sensibilitate şi înţelegere poetică unor timpuri literare complet diferite (de la paşoptism până la – să zicem – postmodernismul de astăzi!). Un fenomen diacronic este, deci, proiectat într-o pestriţă, bizară, bolnavă sincronie; muzeu viu al tuturor formelor şi mentalităţilor literare, etalându-şi exponatele sub

același nume de o ironică generozitate: *Poezia*. Ea înseamnă, repet, pentru fiecare categorie de cititori sau „producători de text" altceva, în funcție de parametri din cei mai… inefabili. În această conjunctură, poetul de azi are de „luptat" cu mentalități disjuncte, cu gusturi defazate (la care contribuie uneori și critica literară prin susținerea veleitarilor) și cu limbaje poetice ineficiente, conservate inerțial de o falsă sensibilitate/ conștiință. O soluție de ieșire din această „polisemie" înșelătoare, de limbaje necontrolate, din amestecul de valori astfel creat, din inflația de non-sens poetic obținută prin supralicitarea obositelor sensuri (și limbaje) polietice ar fi, poate, revenirea, în poezie, la atitudini mai directe, la moduri de exprimare (formulare) care să compromită inerțiile de toate felurile, opunând formelor și fondurilor uzate, datate, conținuturi noi și un limbaj natural, „neviciat" literar, înlocuind impersonalismul cu o *subiectivitate prezentă*.

În acest context amestecat, una din șansele poetului zilelor noastre este să considere literatura ca un fapt preexistent, o materie lipsită de indicii ierarhice, adusă la o „informalitate" vitală, fertilă, materie pe care să o combine și să o reactualizeze, să folosească limbajele literaturii (și) pentru a le discredita (ironic, parodic) sau a le valorifica expresivitatea imprimându-le și un nou conținut, integrând limbajul poetic istoricizat într-o actualitate verbală, „naturalizându-l". O altă posibilitate – trecând de (prin) această fază a „recapitulării" și a „combinării", a atitudinii ironice/ parodice – ar fi aceea a căutării unui limbaj sincron conținuturilor prezentului, un limbaj care să „ritmeze acțiunea" (cum ar zice Rimbaud), să implice conștiința umană de astăzi, speculând toate etajele de expresivitate, dar nu doar cu scopul de a discredita sau din vreun impuls ludic, fantezist, cum s-a făcut de cele mai multe ori până acum, ci în vederea unei noi coerențe antropice, a unei noi structuri valorice a existenței. Cel mai potrivit ar fi poate un limbaj „în direct", tranzitiv, transparent, ne-mediat, multifuncțional, care să-și recâștige o *funcție de comunicare* reală, cu implicații morale, psihologice, etice în sensul cel mai înalt (estetic) al acestor cuvinte. După ce și-a pierdut cititorii (cel puțin o parte din ei), poezia (de tip modernist, manierist-modernist) trebuia să se transforme ca să-și recâștige un partener de dialog (fie el chiar un *hypocrite lecteur*) și să găsească teme de interes comun. Realitatea, așa cum ne e dat să o vedem și să o înțelegem, este șansa unui *nou dialog*.

Singura, deocamdată.

În ultimii ani, poezia dă semne că se îndreaptă din ce în ce mai mult spre lume, cu o nouă atitudine „umanistă", integratoare. Această tendinţă îşi are – de ce să nu recunoaştem? – „precursorii" ei, de la Geo Dumitrescu la Petre Stoica, Emil Brumaru sau Mircea Ivănescu. Ea se continuă cu poezia autorilor debutaţi în anii '80, cu, să zicem, volumul (în special) *Când memoria va reveni* al lui Liviu Ioan Stoiciu, cu *Budila Express* al lui Alexandru Muşina, cu ultimul ciclu din *Totul* lui Mircea Cărtărescu şi, ca atitudine mai generală, cu poezia lui Romulus Bucur, Marianei Marin, Magdalenei Ghica, Ion Mureşan, părând să „fiarbă" în poezia încă necunoscuţilor poeţi tineri de azi, care au ca unic cadru oficial de manifestare cenaclurile literare. O revenire interesantă – şi simptomatică totodată – către această direcţie poate fi înregistrată la poeţi aparţinând unor promoţii mai vechi: la Florin Mugur (în *Viaţa obligatorie* din 1983, prelungind trăsături din cărţile anterioare), Ioana Ieronim (în special în *Eglogă* din 1984), Nora Iuga (în volumul *Piaţa cerului* din 1986) etc.

„Poezia coboară în stradă", se spunea acum câţiva ani. Şi după atâta timp de „contemplaţie din turn" (la diferitele lui etaje), prima ei tentaţie, firească, a fost nu atât să caute o nouă coerenţă globală, cât să-şi manifeste mirarea şi entuziasmul în faţa unor „date" noi, imediate şi accesibile.

„Poezia realului", se spune. Realul este însă, la rândul lui, plin de convenţii sau, mai bine spus, fondului nostru aperceptiv îi corespunde un sistem de reacţii destul de simplu, de stereotipizat. Efortul poetului ar trebui să meargă în sensul realizării translaţiei între stimuli, percepţie şi reacţie (socială, verbală, culturală), modificând sistemul de relaţii şi conexiuni dintre exterioritate şi interioritate; de la reacţia monologică, univocă a poetului modernist la una *dialogică* şi *plurivocă*; de la perspectiva unică şi atemporală la *poliperspectivă*, *simultaneitate* şi *instantaneitate*; de la fragmentul uniform, desprins de întreg, la ansamblul *multiform*, *multitematic*; de la limbajul care izolează la unul care *reunifică*; de la tehnici şi convenţii literare „deviante" la tehnici şi convenţii literare al „mimesisului", capabile să creeze *efectul de autenticitate/ sinceritate* a comunicării şi să refacă o globalitate (nu să copieze „cadre" – cum au înţeles să facă diluatorii – pe care să le adiţioneze mecanic, fără motivaţii profunde); de la limbajul „specializat" la unul care să fie element al unei *realităţi comune*.

Poezia realului nu înseamnă, cum ar putea înţelege cineva, transcriere aseptică, neimplicată a ceea ce se vede (pe stradă, în drum spre casă, etc.) şi atât, înregistrare nesfârşită a faptelor banale cu un ochi obosit, banal, nu înseamnă nici transcriere „fidelă", „naturalistă" a cotidianului. „Fidelitatea" îşi are şi ea subtilităţile şi strategiile ei (literare). Denotativul, în modestia lui asumată, poate fi profund (şi poate într-un mod mai rafinat) conotativ, eludând cu *bună ştiinţă* (sic!) arsenalul de simboluri şi metafore. Nu înţeleg prin această poezie colectarea de recuzită contemporană (televizor, tramvaie etc), de decoruri şi obiecte, nu o contabilizare, ci *efort vizionar de* înţelegere a lumii ca organism, nu numai în „anatomia", ci mai ales în „fiziologia" sa, la nivelul funcţiilor şi relaţiilor. Ar fi o prostie să excludem imaginaţia din oferta acestei poezii, dar e o dovadă de comoditate să ne mulţumim cu un mod învechit de a o înţelege, într-un sistem de opoziţii în care ea ar fi doar fantezie, lume paralelă de imagini, de cuvinte, construct abstract, compensaţie. Imaginaţia ar trebui, cred, să aibă în „economia" unui poem o altă funcţie, nu una opusă realului, ci una care să se potrivească unui trup adevărat, viu, unei lumi concrete, adevărate (şi nu una care să ne proiecteze în lumi fictive!). Visul (structura visului) poate şi el intra în combinaţii care să-l facă… veridic, egal cu actele diurne în cunoaşterea existenţei umane. E nevoie, aşadar, de *o nouă funcţie a imaginarului*. De alt tip de imaginar, dacă vreţi.

Înţelegerea unilaterală, simplistă a „poeziei realului", „poeziei cotidianului" (formule poate nefericite, constrângătoare) datorată şi „contribuţiei" critice, teoretice anemice, clarificărilor lapidare şi superficiale (sau insuficiente) nu poate duce decât la fenomene de creaţie minoră (din partea scriitorilor). Făcând poezie a banalului, poţi cădea în cea mai crasă banalitate; mizând pe sinceritatea *tout-court*, poţi produce varii confesiuni fără valoare literară, de uz personal. În faţa acestei poezii „a realului" prost concepute, cititorul va avea şi el senzaţia, normală, de *déjà vu*, rămânând – pe drept – dezamăgit de simpla înşirare de obiecte şi decoruri ambientale amestecate mecanic cu inserţii de limbaj comun. Dar poezia autentică a acestei direcţii cere, la rândul ei, un cititor pregătit, deparazitat de inerţii provocate de (vai!) sistemul şcolar.

O mai adevărată poezie a realului ar trebui să fie *vizionară în simplitatea ei aparentă*, simbolică şi complexă, construită pe o

structură mentală de profunzime, cu grijă ascunsă în straturile textuale. Selecţia „materialului" (lumea sub toate formele ei haotice) aparţine unui *Subiect* care urmăreşte o coerenţă semnificativă, incluzând toate gesturile noastre mărunte, cele mai banale, scoase din mecanica uzuală şi reînvestite cu o nouă substanţă (sensibilitate, afecte, spirit etc). Selecţia subiectului nu e făcută *a batons rompus*, cititorule, privirea este *dirijată în* aşa fel încât să prindă un fir invizibil. Obiectele decupate, detaliile nu apar strânse, adunate ca într-un magazin universal, poezia realului nu e o poezie a „lipiturilor", ci a faptelor, lucrurilor, personajelor în legătură, reconstituind filmul (imagine, mişcare, sunet, senzaţii simultane şi nu doar sugestie) care uneşte „subiect" şi „obiect" după alte legi. Mecanismul de gândire al poeziei azi seamănă mult, cred, cu cel al cinematografiei (în alte vremuri reperele erau muzica, pictura...). Simpla prezenţă a unui detaliu într-un anumit context semnifică în mai multe direcţii. Tehnicile de construcţie ale poemului sunt şi ele variate: rularea detaliilor semnificative, cinetismul, construcţia în relief, în prim-planuri şi arrière-planuri, încercarea (cu mijloace specifice) de a construi o lume în mişcare, vie, care simte, gesticulează, reacţionează. Toate acestea sunt prinse în *obiectiv* („obiectiv", deci, dar o obiectivitate care trimite la sensul pe care-l are în cinematografie!) într-o coerenţă care aparţine unui *subiect* fidel („subiectiv", deci!) realităţii exterioare şi deopotrivă fidel sieşi. Acest subiect este o fiinţă reală, atentă, care foloseşte într-o singură zi mai multe limbaje, adaptându-se la situaţii de comunicare şi psihologice foarte diverse (nu-i totuna să vorbeşti cu un copil, un funcţionar, un pensionar, o rudă, un prieten, o femeie sau un bărbat, un agreabil sau un dezagreabil etc.!), o fiinţă care citeşte şi ziarul, şi un eseu critic, şi un clasic, şi o prezentare pe coperta unui disc sau pe spatele unui nou produs casnic, care caută în dicţionare, se uită în albume de zoologie sau biologie, citeşte studii de sociologie sau plachete despre creşterea câinilor şi pisicilor, merge la expoziţii, la teatru, la cinema, face călătorii şi câte şi mai câte. Chiar şi ceea ce nu face sau nu poate face îl marchează profund. Poemul este tocmai scurtcircuitarea dintre toate aceste limbaje pe care individul le interiorizează („personalizează") şi pe care trebuie să le traducă fără să piardă din complexitatea lor (sau din semnificaţia derizoriului lor). Limbajul poemului ar trebui să fie *cât mai clar* îmbrăcând însă o sumedenie de straturi de sens. Subiectul

absorbant face eforturi pentru a exprima cât mai precis *un complex* format din imagini, cuvinte, sensuri, emoţii din trecut şi din prezent. Relaţia se stabileşte, aşadar, într-un triplet: o obiectivitate în mişcare e recuperată de o subiectivitate activă, care trebuie să ajungă la alte subiectivităţi, altere. Cred că poezia de azi (sau de mâine!) constă în exprimarea unor *conţinuturi romantice* (în sens tipologic, dar mă gândesc şi la amplitudinea unei ideologii pasionale, la un soi de exuberantă exhaustivitate) într-un *limbaj cât mai transparent*, *clasic*. Emoţie şi luciditate, dereglare a simţurilor, dar reglare a limbajului!

Poezia de azi, a realului, nu mai poate fi subîmpărţită, cum s-a făcut altă dată, în „categorii", soiuri de „realisme" (ştiinţific, psihologic, social, cotidian etc). Poezia trebuie să fie o globalitate, integrând deodată, din toate părţile, realităţile de orice fel. Ea învaţă, fără orgolii de „castă", nu numai de la poezia de ieri şi din toate timpurile şi locurile, ci foarte mult de la proză, de la critica (de ce nu?) de artă şi literară, de la celelalte arte, de la discipline (ca să zic aşa) cu care nu are aparent nicio legătură. Învaţă din ce e bun şi ce-i rău deopotrivă. Nu mai vorbeşte o singură limbă (cea a „poeziei"!), ci e „poliglotă", cunoaşte limbajul ştiinţific, administrativ, infantil, familiar etc. Dacă ar fi să o apropii de o altă formă de manifestare artistică, aş apropia-o – alături de cinematograf – de una cu care îşi împarte de altfel „materialul", şi anume de proză (cu sensul general: reprezentare, epic, mimetism, dialogism, verosimilitate, tranzitivitate). Şi ca să fiu mai explicită, poezia recurge azi chiar la tipuri psihologice şi chiar de scriitură, de înţelegere a raporturilor între lume şi individ – cum ar fi memorialistica, jurnalul, epistola sau – dând un reper concret şi autohton – se „înfrăţeşte" în spirit cu proza românească „desantistă". Există în proza tinerilor autori şi în poezia colegilor lor un interesant: proza cunoaşte o preferinţă pentru *genul scurt*, iar tendinţa poeziei este spre *poemul lung*, poezia vrea să aibă o cuprindere cât mai mare (aşa cum are proza) şi proza tinde spre o intensificare a semnificaţiilor, spre o sinteză de tip poetic (privind lucrurile mai ales la nivelul principiilor de construcţie şi nu al trăsăturilor distinctive specifice genurilor). În legătură cu acest fenomen, poezia este cea care face, mai degrabă, paşii spre proză şi nu invers. *O nouă alianţă*, aşadar! Poezia de azi se vrea şi epică şi lirică, şi gravă şi ludică, şi limpede şi dificilă, şi modestă şi orgolioasă, precum fiinţa care o emite. Sinceră şi nesclifosită. Morală. Poetul tânăr de astăzi este bunul naiv acţionând în

numele unei estetici a simplităţii, dar care, în acelaşi timp, cunoaşte şi îşi asumă faţa complicată, polimorfă, „culturală" a lumii în care trăieşte.

II. *Poezia ca instinct de conservare şi model de comportament*

Poezia reprezintă un tip de conduită culturală în funcţie de un anumit sistem social şi are o dublă funcţie indicială: conţine, pe de o parte, în subtext, modelul unei epoci istorice şi culturale şi, pe de altă parte, oferă prin chiar propriile proceduri formale (limbaje, convenţii) informaţii cu privire la atitudinea generală a individului faţă de contextul său. Sau altfel zis: *Spune-mi ce poezie scrii* (*citeşti*), *ca să-ţi spun cine eşti*! Aşadar, o formă de iniţiativă umană în funcţie de care se poate judeca un întreg ansamblu de acţiuni umane.

Fiecare societate conservă şi dezvoltă un anumit sistem de reprezentări, un anume tip de „imaginar" (de reflectare) în funcţie de mediul în care indivizii ei se formează, de sensul orientării (educaţionale, ideologice) în care au fost antrenaţi şi de modul specific de conservare şi rezistenţă pe care şi l-au format. Poetul e un agent al transformării genetice a corpului cultural. El conştientizează imagini şi reprezentări difuze (confuze), inconştiente ale comunităţii, le formulează, le actualizează şi în acest fel dezinhibă, eliberează, decomplexează gândirea. Depinde de el însă în ce măsură este un „activator" al (în) conştientului (în ce măsură acţiunea lui e una de „normalizare" şi de transformare a funcţiilor psihice ale unei societăţi într-un nucleu vital) sau, dimpotrivă, un factor inhibitiv, în ce măsură augmentează, energizează funcţiile organismului socio-cultural sau le diminuează, reducând totodată şi funcţiile poeziei (literaturii). Dacă proiectul uman şi cultural modernist era mai mult legat de proiecţii egocentrate (atitudinea lui vizavi de lumea reală fiind una evazionistă), poetul tânăr al acestor vremuri ar trebui să fie *en avant*, să-şi asume curajul lansării unor teme care să reprezinte şi să unifice cât mai multe categorii umane, sociale, să pună în libertate un limbaj mai variat, care să angajeze mai multe zone ale realităţii. El nu numai că va reface o coerenţă a lumii în care trăieşte, cea reală, ci va propune prin poezia lui şi un model de acţiune, de comportare şi raportare în faţa acestei lumi.

Poate cea mai simplă delimitare a celor două modele poetice – unul al poeziei moderniste (evazioniste) şi celălalt al unei poezii implicate, opus modernismului – ar putea fi făcut prin punerea faţă în

faţă a doua „personaje” etalon compuse din chiar materia celor două modele.

Dacă personajul liricii moderniste este un construct intelectual, abstract, egocentrist, monologic, unipersonal sau impersonal, vaporos şi „inconştient”, mai mult o fiinţă de limbaj, cel al poeziei mai noi, din ultimii ani, pare să fie un personaj sentimental, cu un discurs personalizat funcţionând într-un context „natural. „Unipersonalismul” vocii poetului din poezia modernistă va fi treptat înlocuită de dialogism şi „pluripersonalism”. Stării, sugestiei, obscurizării obiectului, eufemismului, parabolei i se vor opune scenariul, claritatea, precizia, directeţea, un mesaj mai eficient, dar nu mai puţin nuanţat şi complex. Poetul modernist înţelegea (sau înţelege încă) rezolvarea complexelor, obsesiilor timpului său prin imaginar (invenţie, deviaţie) sau mai bine zis printr-o dinamică a fantazării („dictatoriale”, ar spune H. Friedrich), printr-un soi de obscur demiurgism, având fixaţia masochistă a distrugerii identităţii, a împrăştierii şi dezintegrării lumii reale. El se afla în căutarea unei coerenţe abstracte, exterioare vieţii. Poetul celui de-al doilea model îşi va orienta eforturile spre a găsi o coerenţă lumii reale şi a individului, construindu-şi sensul nu într-un „univers” paralel, ci din interiorul realului. El va opune astigmatismului de viziune modernistă un reglaj al viziunii, o claritate, fie ea chiar a dezordinii! Obsesia lui va fi aceea a regăsirii şi fixării identităţii umane, nu a dispersiei ei. „Demiurgismul” va fi înlocuit cu o regândire a datelor existentului.

Aşa cum se întrevede din experienţele ultimei generaţii de scriitori (deja oficializate) şi a celor care le urmează, putem vorbi de un consens de atitudine, poezia nouă nu e singulară în acţiunea ei. Există în fiecare timp cultural un izomorfism epistemologic al mai multor „discipline”. Astfel, într-un număr din 1985 al revistei „Secolul 20”, pictorul Horia Bernea vorbea despre „necesitatea de definire faţă de nevoile umane esenţiale, care sunt mereu aceleaşi. Şi se pare că decurge de aici firesc necesitatea unei totale reconsiderări a experienţei artistice şi retrăirea ei într-o stare zero: o reconsiderare de teme, tehnici, […] drumul invers celui parcurs de avangardă la începutul secolului”; „Caracterul mai explicit al imaginii nu a rezultat din faptul că vreau să fiu mai uşor înţeles (deşi există probabil şi o părticică de aşa ceva). A te referi la un obiect ultrauzat şi a-i găsi valenţe expresive, formele, spirituale noi mi se pare un lucru mult mai

dificil decât a inventa. A renunţa la imaginaţie, inventivitate, are ceva din sensul acesta"; „Artistul nu mai e un demiurg ci un receptacul".

Importante într-o literatură nu mi se par clasificările (indiferent de criterii), ci nuanţele ideilor literare care dau dinamism acesteia. S-a discutat mult în ultima vreme despre „concepte" lansate de poeţii optzecişti (sau poate mai bine zis lansate pe „orbita" poeziei lor) ca: realitate, imaginar, banal, ironic. Fiecare din aceşti termeni conţine în câmpul lui semantic mai multe sensuri decât cel de bază, neutru şi prea general. Nu pot fi ignorate trimiterile lor culturale, de exemplu. Apoi, mulţi dintre termenii folosiţi în descrierea poeziei moderniste, ca: lirism, fragmentarism, simbolic (ca să dau numai câteva exemple) trebuie repuşi în circuit cu o nouă investitură culturală. Am să încerc să precizez unii din aceşti termeni, care sunt încă vehiculaţi de pe o poziţie modernistă.

Imaginarul – în măsura în care îl păstrăm ca soluţie poetică, ar trebui oricum redefinit; nu mai ţine doar de evazionism, nu mai e doar un construct deviat de la modelul comun, inteligibil al lumii. Mi s-ar părea mai eficient – şi în opoziţie cu tot ce ţine de „confecţionare" – un *imaginar al realităţii* (ca sumă de posibilităţi ale realului), un imaginar „colectiv" care să lege indivizii şi să le ofere un cod comun de înţelegere; nu un imaginar disjunct, izolator, ci unul care să pună probleme comunităţii (sau, mai bine zis, să le formuleze), să activeze tiparele mentale, să le densifice. Imaginarul – nu ca o creaţie paralelă cu lumea reală, ci ca forţă mentală (cuprinzând amintirea, memoria, visul chiar – dar nu acela elaborat la lumina zilei! –, puterea combinării datelor reale), ca o nouă posibilitate de recuperare a concreteţii din altă perspectivă. Nu un imaginar ornamental, gratuit, artificial (şi de la artificii!), ci un imaginar care să-şi aibă metafizica lui. Un imaginar „natural", „verosimil", structuram, simbolic.

Specializării restrictive a limbajelor modernismului i se opune o asumare conştientă (polemică) a ne-specializării; sau, mai bine spus, noua „specializare" înseamnă acum şi un mod de recuperare a unor moduri de gândire şi de vorbire nespecializate, aparţinând diverselor zone şi paliere socio-culturale, recuperare totodată a reprezentărilor comune, a unui model mental „popular" (esenţial, până la urmă). Efortul nu ar mai trebui să meargă spre invenţia unui obiect absent, ci spre reconstrucţia obiectului prezent (sau în măsură să fie actualizat: faptele de memorie), spre o revalorificare a componentelor lumii reale.

Fără complexul tradiţiei, al epuizării (tematice sau de limbaje), poezia de azi caută noi posibilităţi de „transmutare" a materiei, noi forme de manifestare a evoluţiei mentale, generale. „Hominizarea" culturală (ca să preluăm termenul unui prozator de azi, Vasile Andru) e în curs.

Câştigând mult în ceea ce priveşte profesionalismul şi competenţa tocmai prin experienţa modernistă, poezia de azi tinde spre o recuperare a *sentimentalului fără sentimentalism*, *a sincerităţii fără gafe estetice şi platitudini*, *a individualului fără anecdotică*, *a moralităţii fără moralism*, *a eticului fără eticism*, *a „banalului" fără banalitatea exprimării lui*.

Această reciclare ar fi poate dubioasă fără câştigarea exigenţei reprezentată de experienţa modernismului. Categoriile literaturii marginale, formele culturale „minore", limbajele „umile" por fi reluate azi fără inhibiţii datorită tocmai acestei „gene" moderniste din organismul cultural, însemnând rigoare, competenţă, discernământ estetic.

Fond romantic", *principii „clasice"*.

Fiecare model poetic poate fi văzut ca o reluare – fie chiar în replică – mai mult sau mai puţin conştientă, ca o combinare originală de conţinuturi, temperamente, configuraţii anterioare în noi tipare, în noi contexte. Specificitatea fiecărui curent, şcoală, grup etc. este dată şi de variaţia de calitate şi cantitate din noua compoziţie, de noile metode de combinare, de sensul imprimat materialului refolosit şi de accentele pe care le primeşte materia devenită informală, retrăită la starea „zero", cum ar spune Bernea. Dacă am defini modernismul ca având un fond (un temperament) clasicist, exteriorizat în formele unui romantism compensator (caracterizat în acest caz prin maximă deviaţie, exagerare şi evazionism), noua poezie s-ar caracteriza prin actualizarea unui *fond romantic*, a unui temperament pasional, problematizator, personalist şi confesiv, exteriorizat în formele unui *clasicism compensator* (recuperarea epicului, resemnificarea tragicului, un anumit tip de moralitate, cultul adevărului, verosimilului şi exemplarităţii), toate aceste date ale noii structuri fiind exprimate într-o retorică (antiretorică!) a simplităţii şi clarităţii (neo) clasiciste.

Analogiei de tip metaforic, ornamentată sau vag sugestivă, care obscurizează şi ocultează, creată pe baza unei indeterminări maxime, i s-ar opune, în poezia nouă, analogia de tip simbolic sau imaginea *emblemă*, care să stabilească legături între toate etajele existenţei, o

figură care să unifice lucrurile (şi nu două câte două…), să le limpezească, să le precizeze, creată fiind pe baza unei determinări simbolice sau – mai bine spus – pe o riguroasă (controlată!) indeterminare. Liricii metaforice, „inspirate", i s-ar opune o *poezie a montajului*. Metafora va fi mai „lizibilă": o imagine simbol (aşa cum e imaginea cinematografică, care selectează elemente dintr-un ansamblu pentru ca apoi să le restructureze în funcţie de sensul vizat sau ca într-o parte a picturii de astăzi – şi l-am dat exemplu doar pe Horia Bernea, la care s-ar adăuga şi alţii –, unde imaginea reprezintă un obiect real care, însă, prin contextualizări diverse trimite la tot felul de sensuri simbolice globale).

Lirismul emana în poezia modernismului târziu, postbelic, dintr-un fel de exacerbare impersonală (în chiar „subiectivismul" ei!). „Fiinţa" poetică e în această poezie încă prea abstractă; simţirea, emoţia – prea confuze şi înecate în luxurianţa imagisticii, în aluviunile metaforice. *Noul lirism* ar fi, cred eu, un mod al sincerităţii (şi reuşita transferului sincerităţii fiinţei noastre într-o expresie cât mai adecvată, mai transparentă). Nu o sinceritate a defulării banală, reactivă, simplistă, parţială, ci o sinceritate globală – sinceritatea ca o categorie metafizică, majoră a spiritului. Un lirism al autenticismului, al recuperării unui sens tragic într-o expresie simplă, lipsită de exorcizări patetico-expresioniste. Nu lirismul stării de graţie, al inefabilului golit de senzaţii reale, ci un lirism ca *funcţie* a *corpului* – ceea ce face din noi un senzor deschis spre lume şi spre fiinţa noastră străbătută de atâtea forţe necunoscute.

Subiectivitatea ar trebui înţeleasă nu ca o formă de manifestare narcisiacă sau ca o interiorizare sufocantă, exprimată în forme impersonale. Noua *subiectivitate* („neue Privatheit" – cum au numit-o alţii) va recrea un întreg model al fiinţei, cu prejudecăţile, inhibiţiile, utopiile, aspiraţiile, dorinţele, nostalgiile, limitele şi posibilităţile ei exprimând un fel de a fi într-un context social – de unde un caracter de exemplaritate!

Fragmentarismul: nu unul care să disemineze, să dezarticuleze ansamblul, să deformeze, ci un *fragmentarism sinergie*, al montării eşantioanelor lumii cu adevărat semnificative într-un scenariu care să exprime un întreg, care să contribuie la organizarea unei coerenţe. Fragmentarismul – ca un mod de a îndepărta lungimile, de a suprima perioadele pentru a crea o structură în mic numai din nuclei sintetici,

care să conţină toate datele întregului. Fragmentarism armonic, iar nu dizarmonic; centripet, iar nu centrifug.

Simbolicul. Nu un „simbolism" exterior, decorativ, catacretic, tautologic, oficializat, ci un *simbolism al structurii*, care să clarifice, iar nu să obscurizeze. Nu simbolismul făcut din materie „simbolică", ci unul intrinsec, organic.

Poezia sincerităţii (elaborate), a senzaţiilor, a naturalităţii, a realului poate fi un mod al rezistenţei în faţa oricărei solicitări nepotrivite. Ea ar trebui să constituie o etologie a timpului nostru şi un element „mai pur" al instinctului de conservare.

(Cele două părţi ale acestui text au apărut în „Dialog", an XVIII, nr. 121 – 122, decembrie 1987 şi în „Echinox", an XX, nr. 2 – 3, 1988. Le reiau acum în formă uşor revăzută).

MARIUS OPREA

8 puncte de vedere

1. Eu sunt un coridor de senzaţii care se termină cu un cuvânt. Cu o scară. De aici de departe trimit către voi constatarea realităţii directe a lucrurilor. O altă putere.

2. a. Prin coridorul de senzaţii nu exprim numai datele sensibile, căci numai ele nu exprimă adevărul.

b. Realitatea directă a lucrurilor este incompletă. Deci precizez: ea cuprinde şi transpunerile intuitive ale semnificaţiilor ireale.

c. O altă putere. Ea rămâne. Ei îi trăiesc necesitatea. Nostalgia.

3. După cum vedeţi, simt nevoia să scriu. Eu nu trăiesc ca să scriu, eu scriu ca să trăiesc. Deci scriu pentru voi (aici dihotomia e aparentă, ca între peşte şi aer. Spun aceste cuvinte în apă).

4. Scriu propoziţii. Ele se articulează într-o senzaţie. Trăiesc senzaţii. Ele îmi articulează propoziţiile, transformându-le în ambiguităţi, cântecele, panseluţe. Din ele se decupează şi strigăte.

5. Deci obiectul creează subiectul, dar nu ştiu cine a fost primul sau mă prefac şi tac.

6. Eu n-aş fi coerent. Eu n-aş avea sens. Dar vă sunt necesar pentru că produc. Nu cad. Sfidez. Nu simt fără să gândesc. Mă iubiţi. Mă cunoaşteţi.

7. Trecând pe lângă oameni, reţii şi uiţi chipuri, vorbeşti – taci ameţitor. Asculţi şi percepi sunete neclare. Peticeşti sacul existenţial, înţepându-te fără să simţi. Responsabilitatea mea este de a cânta. Menirea mea este o liberă alegere.

8. Despre tensiune. Eu sunt răspunzător de ceea ce sunt. Mă pot asemăna cu orice există. Îmi transpun interesele în semne, ca zarafii.

Un *modus vivendi* între bine şi rău. Rău prin tentativa de a-mi bloca sentimentul comunicării. O forţă reală. Binele e mâna mea dreaptă. E tare. Eu mă aflu la mijloc şi încă mă simt în putere.

„Viaţa Studenţească".

IULIAN COSTACHE

Scrisul între utopie şi ipohondrie

Motto: „*Să scrii o carte e uşor*: *îţi trebuie doar un toc*, *cerneală şi hârtie*, *care par a fi răbdătoare la orice*. *Să tipăreşti o carte e ceva mai greu*. *Căci geniul se exprimă adesea cu o caligrafie ilizibilă*. *Cărţi să citeşti e şi mai greu*, *din cauză că te poate prinde somnul*. *Dar cărţi să vinzi e cea mai îndrăzneaţă treabă*…"

Să ne închipuim că, aşezată politicos la rând, într-o mare anticameră, o nouă generaţie literară ar citi pe uşa editurii (fie, eventual, această uşă în vecinătatea altei uşi, aşa cum ziceau şi optzeciştii, şi anume a domnului Caragiale) un anunţ. Fie acel anunţ însuşi motto-ul de mai sus: chiar dacă motto-ul pare a fi o invitaţie implicită, un principiu al eleganţei îţi cere să nu forţezi o uşă, cu atât mai mult dacă e presupusă a fi deschisă. Totuşi, de la lecţiile de pantomimă ştii că o uşă nu se deschide oricum: maniera pe care o alegi să o deschizi depinde de persoana care se presupune că se află înăuntru – aici însăşi Literatura. Şi, cu un gest indecis („se poate intra având sub braţ şi doar o carte… de vizită, ce nu are încă 3 – 400 de pagini?), punându-ţi nădejdea în şansa ta autentică (ce, nu s-au văzut în literatură şi unii care făceau paradă de fastuoşi arbori genealogici, dovedindu-se mai pe urmă a nu fi fost decât nişte banali arbori „cotiţi"?), baţi la uşă destul de temător: chiar o fi acasă? Şi dacă o fi lăsat răspuns să spună că nu-i? îi zic să-i spună că, în conformitate cu anunţul, l-am căutat eu… ştie dumnealui cine.

Oare cel care s-ar fi întâmplat să se încreadă în acest motto nu o fi realizat că textul era dotat, subtextual, cu un fel de „viţăvercea"? Căci e clar că textul una spunea şi, în fond, la cu totul altceva îndemna el. Singurul comentariu subtextual posibil: şic! Chiar şi aşa, e limpede că, fie şi în chip ironic, motto-ul comunica o anumită imagine, deformată, idilică, dacă nu chiar curat utopică, asupra scrisului. Să fie oare, într-adevăr, scrisul o treabă a „blajinilor", adică a celor „fericiţi", aşa cum sugerează memoria etimologică a cuvântului şi doar editorii sau

librarii să fie cei etern „nefericiţi”? E drept că, fie şi spusă cam în doi peri, motto-ul izbutea să comunice o anumită viziune despre scris, chiar dacă nu izbutea să îl definească în esenţa lui intimă. Or, fără a avea în acest motto o definiţie autentică a scrisului, rămâne totuşi faptul că, până una-alta, avem un fel de definiţie „cu înlocuitori”. Astfel, fără a propune o imagine a scrisului care să surprindă şi să „îngheţe” tocmai clipa esenţială a trecerii dintr-un „proces” al scriiturii în însăşi „scrisa” operei, aşadar fără a lumina însuşi momentul delicat al conversiei poeticii în poetică, ci apăsând mai curând pe o imagine exterioară a scrierii descriptibilă ca un succedaneu de acţiuni, în care scrierea devine neglijabilă în raport cu difuziunea scrisului (tipărire, difuzare, vânzare, lectură etc.) se proiecta o imagine a scrisului cu înlocuitori din zona multiplicării şi a difuzării. Această deplasare de accent de pe aventura (spirituală) a scrisului pe „aventura” difuziunii este, oricum, una cu schepsis ironic, ascunzând în fond imposibilitatea definirii momentului crucial al scrisului, care lipseşte, în mod elocvent, din derularea acestui succedaneu de acţiuni. Şi cum simpla derulare accelerată a filmului oricărui proces generează în mod instantaneu ilaritate, tot astfel se poate creiona în acelaşi timp şi o imagine ironică faţă de scris, dacă n-ar fi curat utopică. Ciudat este că această imagine idilică şi ironică în acelaşi timp găseşte adesea ecou, nemeritat, printre unii pământeni. Cărui fapt se datorează acest „efect de ecou necontrolat” între cei mulţi? Răspunsul îl putem întrezări într-o formă mentală ce legitimează, din adâncuri, motto-ul de mai sus şi care este conservată sub forma retorico-mentală a unei cimilituri: „ce *se scrie uşor*, *se tipăreşte greu*, *se citeşte şi mai greu şi devine aproape imposibil de vândut*?” Răspuns, evident: *literatura*. Această modalitate de definire a scrisului printr-o ghicitoare răsturnată ţine de strategia definirii printr-o „metaforă reversibilă”. Astfel, scrisul, departe de a fi definit, (o definiţie pentru a fi cu adevărat relevantă trebuie să fie, nu-i aşa, unică?!) este doar „ghicit”, prin această metaforă întoarsă. Sigur, efectul acestei definiri are darul de a-ţi trage, în şagă, preşul de sub picioare, după ce te va fi făcut să crezi, cu suficienţă, că ai aflat ce este scrisul.

În fapt, ironia este un mod de-a lucra sub „anestezie”, ceea ce dă posibilităţi foarte largi de manevrare, indiferent de sens. Aici se poate deschide chiar şi o pârtie în favoarea manipulării. Sentimentul ironiei este procurat în motto-ul discutat prin insinuarea divulgării unei

nesincerităţi. Este ca şi când cineva ar face cu ochiul cititorului, dintre rânduri, spunându-i: ceea ce se afirmă aici despre scrie, deşi e spus foarte ritos, nu trebuie să fie luat foarte în serios.

Punând astfel, la iniţială mesajului, semnul unei aparente denunţări a încălcării regulii „maximei sincerităţi" pare să se credibilizeze restul mesajului lansat. Divulgând de la început o astfel de (mică!) infidelitate, cititorul motto-ului nu se mai aşteaptă, graţie „anesteziei" astfel administrate, la o şi mai mare nesinceritate. Astfel, ironia trăieşte din obţinerea unui consens instantaneu, obţinut prin afectarea unei intimităţi plină de complicitate cu cititorul (nimic mai „consensual" decât împărtăşirea aceleiaşi intimităţi?!). Aşadar, ironia, insinuând o intimitate cu cititorul, îi procură iluzia, în numele „consensului" şi a complicităţii induse, că a aflat ce este scrisul, smulgându-i o „adeziune în alb", lăsând pe „altă dată" definirea scrisului în datele sale cruciale. Efectul coroziv al ironiei pune în circulaţie o imagine filigranată despre scris, dar, uitându-ne mai îndeaproape, observăm că ceea ce lipseşte din acest filigran, este chiar… protagonistul: creaţia. Ei i se substituie un întreg proces compus din probleme ce ţin de caligrafie, editare, distribuţie, lectură, fără a oferi o definiţie clară a momentului decisiv al scrisului – creaţia. Or, neputând fi cunoscută direct şi expusă într-o definiţie decât prin ceea ce îi precede şi ceea ce îi succede, aşadar prin aceea ce intră şi prin ceea ce iese dintr-un fel de *black-box* al „magicianului", creaţia rămâne a reprezenta clipa esenţială a alchimiei scrisului, refuzată cunoaşterii noastre raţionale. Rămâne a fi o taină nutrită din cei doi veşnici doi agenţi psihici ai creaţiei: utopia şi ipohondria. Pare-se că, fatalmente, din orice definire a scrisului lipseşte secvenţa decisivă a creaţiei, condamnată a rămâne un fel de *black-hole* ce absoarbe toate energiile creatorului sau ale celui care se străduieşte să înţeleagă taina. Având de o parte aventura poetică, iar de alta „aventura" distribuirii scrisului, fiind aşadar plantat între două hotare, momentul decisiv al alchimiei scrisului (*rubedo* – opera/ scrierea la roşu) rămâne o identitate suspendată „între hotare", care, după cum spune Noica, este dominat de agenţi ai magiei negre. Mai poate fi considerat scrisul o treabă curată?

* * *

Scrisul nu este, totuşi, un lucru pe deplin firesc şi normal, nici omenesc, d-apoi curat şi civilizat. Aceste valori pozitive pot fi uşor

răsturnate în contrariul lor, şi asta nu doar în virtutea unei şarjări polemice a literei, cât în sensul unei deformări slujind spiritul adevărului.

Cum poate fi scrisul un element de civilizaţie, când încă de la Platon (*Phaidros*) cunoaştem polemica din jurul inventării literelor. În ciuda efectului civilizator pe care îl aducea prin serviciul de depozitare a ideilor, scrisul risca să lenevească însăşi ţinerea de minte, înlocuind memoria activă cu o „proteză" a ei. Or, cum mecanismele memoriei se învecinează adesea cu cele ale fanteziei, devine clară suspiciunea faţă de forţa (şi limitele acţiunii) civilizatoare a scrisului. Pe de altă parte, o altă „maladie" procurată de invenţia scrisului, grafomania, arată că, de fapt, creaţia nu poate fi confundată cu scripturalitatea. Să fie atunci scrisul un gest… firesc? Pare, totuşi, mai curând o iresponsabilitate a celui care intră, fără nicio treabă, în literatură, căci „ieşirea la scenă" a tânărului scriitor reprezintă, simultan, primul pas al intrării în labirint. Deci, cine doreşte să se expună, nitam-nisam, labirintului? Ce o fi normal în asta? Gestul este parcă, totuşi mai aproape de nebunie, după cum poetul, pentru greci, era purtătorul unei „boli sacre", îmbolnăvit şi demonizat de jocul capricios al muzelor.

Fie că este firesc sau nu, normal sau nu, „curat" sau „murdar", scrisul pare o marfă cu o identitate capricioasă, actualizând cu egală dezinvoltură extremităţile, care par a fi con-substanţiale. Cele două paradigme, ale firescului şi ale nefirescului, ale „luminosului" şi ale „întunericului" par a fi actualizate din interiorul aceloraşi latenţe, care conţin în stare gemă această predispoziţie pentru o structură de tip *coincidentia oppositorum*. Între cele două extreme nu este decât o diferenţă de dozaj, întocmai cum grecescul *pharmakon* traduce simultan două sensuri opuse: „otravă" şi „medicament". La fel cum otrava, în doze mici, devine medicament, imunizând, iar medicamentul în doze prea mari ucide, tot aşa şi scrisul poate să îţi „ia durerea" sau poate chiar „viaţa". Cartea însăşi poate fi un teren al unui joc de-a viaţa: căci „a scrie" traduce un fel de refuz al lui „a trăi". Iar pe de altă parte, ca şi în romanul lui Eco, cartea te poate desfăta, prin lectura „comediei", jucându-se în acelaşi timp cu viaţa ta, căci pagina cărţii este din plin impregnată cu otravă. Cartea reprezintă o scriitură cu „cifru", iar necunoaşterea acestuia face ca viaţa să îţi fie, desigur, primejduită. Cel care s-ar angaja la „îndrăzneaţă" treabă a difuzării cărţii (după sugestia motto-ului) ar trebui să aibă, ca şi Pristanda,

geniul nuanţelor alchimice, pentru a putea oficia în cadrul relaţiilor de „piaţă", în care obiectele trebuie să satisfacă neapărat condiţia ambivalenţei sau, altfel spus, a „coincidenţei contrariilor" conţinute în acelaşi obiect. „Curat-murdar"-ul său traduce în acest caz o ideologie a relaţiilor de piaţă pentru care o „marfă" (deci şi scrisul) trebuie să treacă proba preliminară (şi eliminatorie) a egalei disponibilităţi privind participarea la cele două serii paradigmatice a „luminii" şi a „întunericului".

Vorbindu-se despre om, şi în chip metonimic despre carte, se spune că lumina vine din om. Dar întunericul: de unde vine? Cartea, ca un corespondent al omului, preia ambele sarcini. Scrisul se relevă, deci, ca o nuntire a medicamentului şi a otrăvii, confruntându-se cu problema unui dozaj optim, inclusiv între agenţii psihici care-i condiţionează identitatea, între utopie şi ipohondrie. Momentul crucial al creaţiei, înţeles ca nuntire a contrariilor, trebuie să asigure evitarea fenomenelor de perturbare apărute la „trecerea" dintr-o stare în alta, de la increat la creat. Dar pentru această trecere nu mai există un „rit de protecţie", care să asigure o urmare prestabilită, scutită de riscuri şi predestinată succesului. Aici nu există reţetare, alchimia aici nu mai prevede nimic. Totul ţine de „îngerii păzitori" sau, vorba poetului, de câţi îngeri păzitori are artistul pe capul său de locuitor şi de puterea sa de a transforma „privilegiul" la îngeri (care-ţi poate fi retras oricând), într-un „drept", ce nu mai atârnă de capricii. A transforma, deci, ipohondria în utopie.

Există o poveste admirabilă despre scris înţeles ca ipohondrie şi despre rolul acestuia în drenarea utopiei scrisului. Caragiale, după o lungă abstinenţă de la scris, părea să încuviinţeze încercarea unui nou recurs la practica utopică a scrisului. Şi se hotărî, de hatârul amicilor, să imite „ritual" scrisul după modelul eminescianului vers: „Cu perdelele lăsate/ şed la masa mea de brad… „Vlahuţă îi procură atunci, pentru stimulare, o astfel de masă, iar Caragiale, hotărât parcă să o inaugureze în chiar acel moment, se apropie de masă, dar, când să dea să scrie, călimara se răsturnă, pătând scândura netedă şi albă. Foarte superstiţios, maestrul s-a ridicat de la masă înspăimântat ca de un semn rău. Însă, lângă pata de cerneală, a scris: „Toate meseriile murdare lasă pete". Sigur că da, scrisul nu este un „lucru curat", presupunând un dublu pact, fie cu „dalbele" muze, fie cu „întunecatul" necurat, şi prin urmare un dublu partizanat: ori partizanatul electoral

de grup, ori partizanatul magic, ambele cu toate consecinţele partizanatului. Se-nţelege, scrisul poate fi şi o chestie de „un capriţ", dar care, la o adică, devenind meteahnă, rişti să-i tragi ponoasele. Graţie lui Caragiale, ipohondria primeşte drept de intrare în cetate, transformându-se într-un principiu deontologic. Vorba aceea: „Dacă nu erai matale/ Ne zicea tot… haimanale". Aşadar, în vederea manipulatorilor care se ocupă cu transportul cărţilor: „atenţie, că pătează". Cum se apără cel mai tânăr dintre scriitori de aceste „pete" care tocmai îl acreditează, totuşi, profesional? El şi le ascunde cu pudibonderia (re) cunoscută a debutantului: „aia e de la noi de la percepţie: ştii, am obicei, după ce scriu, şterg condeiul, îl dau pân' păr".

* * *

Poate că unul dintre meritele care n-ar trebui uitate când e vorba de scriitorii optzecişti, fără a fi însă un titlu de exclusivitate, dată fiind, între altele, şi precedenţa şcolii de la Târgovişte, ar fi acela că ei ne-au scăpat de „ipohondrie", redimensionând-o ca pe o „boală profesionali}", ba chiar şi ducând-o până la ultimele ei consecinţe estetice. Datorită poziţiei sale în câmpul literar, numărului destul de mare de membri, omogenităţii şi mentalităţii culturale, ei au izbutit să creeze un real filtru deontologic, mai mult decât oportun. „Ipohondria" culturală venea pe fondul unei maladii ontice, căreia îi adăuga însă sporul de intensitate al unei maladii spirituale (întreţinută şi indusă de organizarea sistemică respectivă), redimensionând însăşi forma ontică a maladiei, prin aducerea sa la zi. Astfel s-a făcut simţit un anumit comportament cultural, constituit în interiorul unor forme de manifestare a reacţiilor la maladiile ontice, deontologice şi spirituale. Aşa, stenicul „scripta manent" risca din *recompensă* să devină o *ameninţare*, etalând spectrul unei eternităţi prejudiciatoare. Practicarea scrisului, ca formă de remanentă, devenea sinonimă cu acceptarea aproape exclusivă a „sechelelor". Or, dacă „scrisul rămâne", atunci şi sechelele rămân! însă a transforma scrisul într-o practică bazată pe un recurs automat şi exclusiv la sechele, iată o inventivitate ce întrece o imaginaţie normală. Scrisul părea să fie considerat, cu prefăcută invidie şi nedisimulat cinism, o „boală nobilă", căreia oamenii ar fi urmat să i se supună voluntar.

Poate şi ca efect al refuzului acestei remanente nedorite a apărut practicarea „biografismului", inclusă într-o „poetică a existenţei". Opera nu mai putea fi definită prin text (aşa cum, cu

inocenţă, optzecismul a riscat să fie redus la textualism), ci prin suprapunerea „proiectului existenţial" peste „proiectul liric", relaţie ce s-ar fi dorit a fi una de similitudine. Ca atare, opera ideală ar fi devenit o *sosie* pentru autorul său, nu o *masei* Acuza adusă unei cărţi că nu îl „reprezintă" pe autor nu e decât o formă de divorţ înaintată unei *măşti*.

Alt fapt care dă seama de deriva identităţii la care era expus scrisul era practicarea ostentativă a modalităţilor autoreferenţiale, la care se adaugă introducerea în repertoriul literar a uneltelor de scris (şi temelor aferente), care slujeau punerea „în abis", în text, a însemnelor de identitate, ce nu se mai doreau deformate. Era, în fond, o modalitate de a revendica o anumită genealogie şi noblеţe de breaslă.

Nu avem de-a face, e clar, cu nişte reacţii strict polemice faţă de anumite „realităţi", cât mai ales cu nişte categorii culturale actualizate în anumite condiţii date. Nu sunt formele unei „fandacsii" culturale văzute ca „reacţiune", ci nişte reacţii culturale ce se înscriu în anume categorii ontice, unele dintre ele definind, dacă e, aşa-zisul postmodernism în varianta sa românească. Este vorba, aşadar, în primul rând de o altă concepţie asupra realităţii. Sigur că orice revoluţie culturală este făcută în numele „realităţii", după cum şi suprarealismul şi cubismul aduceau şi ele o *altă* realitate, după ei mult mai importantă, curăţată de anumite scorii. Literatura mai nouă a readus o realitate înţeleasă ca un continuum. Astfel a apărut un „mic realism", al faptelor banale, ce doar par minore, având un corespondent, în plan moral, în minimalismul moral. Bazat pe o retorică a fragmentarismului, acesta urma să aibă însă proprietăţi sinergice, chiar dacă se trecuse de la o paradigmă a lirismului la una a prozaismului, în consens cu practicarea ubicuităţii. Recuperarea genurilor mici era o altă datorie ce revenea din acest consens, iar generaţia de prozatori a practicat-o cu superioară consecvenţă. Paralel, distincţia de genuri literare tindea spre neutralizare, şi aceasta a fost ajutată şi ea să treacă în fapt… literar. Ironia era şi ea subordonată unei strategii de câmp literar. Seria scriitorilor post—80 a încercat, prin câţiva dintre reprezentanţii ei, şi scoaterea ironiei din limitele sale precumpănitor procedurale, trecând-o într-o modalitate de construcţie vizionară.

Cât despre distribuţia unor accente, fiind e prematur a vorbi despre ce a adus această ultimă serie de scriitori cu adevărat nou, se

poate spune că accentul a căzut precumpănitor pe toleranţă, pe hedonismul artei procurat, bunăoară, prin recuperarea kitsch-ului nu atât sub latura sa monstruoasă, cât sub cea expresivă, pe ocultarea procedeelor şi moştenirea „existenţei" – judecată însă din perspectiva dialecticii dintre „mască" şi „sosie" – pe „mântuirea" pozitivismului. Sumar, acestea ar fi câteva dintre accentele aduse de promoţia '90, care, la ora debutului editorial are deja „pe masă" un set de cărţi, e drept, „cele mai mici", de fapt nişte liliputane preavize ale nemuririi scrisului şi ale tentativei de a exersa „dreptul la îngeri" (*vezi colecţia „Cartea cea mai mică"* – *n.r.*).

* * *

Dacă am văzut că o temere esenţială (nejustificată doar în aparenţă) privea scrisul care era pus sub efectul unei remanente de tipul sechelei, e cazul să amintim de o alta, acuzând inerţia obiectuală a cărţii, precum şi imutabilitatea discursului operei literare. De aceasta avertiza chiar şi Platon: „şi îndată ce a fost scrisă, o dată pentru totdeauna, fiece cuvântare colindă pretutindeni, păstrând aceeaşi înfăţişare şi pentru cei ce o pricep i pentru cei cărora nu le spune nimic. Ea nu ştie în faţa cui se cuvine să vorbească şi în faţa cui să tacă. Iar dacă a fost dispreţuită sau pe nedrept hulită, ea trebuie, de fiecare dată, să-şi cheme în ajutor părintele. Ea singură, nu e în stare nici să se apere, nici să îşi vină în ajutor". Paroxismul imutabilităţii cărţii este ilustrat şi de ceea ce am numit „cartea fondantă". Într-una din zilele anului 1986, împreună cu prietenul Cristian Popescu, care încă nu debutase editorial, am fost autorii unui act de cumpărare unic în felul său. Am cumpărat această „carte fondantă", dar nu din vitrina unei librării, ci a unei cofetării, unde ne întâmpina acest exemplar mirabil, ediţia princeps a unor cărţi de ciocolată fondantă, cu paginile, evident, netăiate, creaţie a unor renumiţi maeştri cofetari. Exemplarul părea a fi apocrif, căci pe el nu era înscris, cu zahăr marmorat, decât titlul: *Versuri*, iar paginile erau făcute scrijelind parcă smalţul de pe margini cu zimţii rari ai unui pieptene de plastic ştirb, orânduind la mijloc cărarea celebrei *liber mundi*. I-am spus „cartea fondantă", nu doar pentru că era din acel material specific cofetăriei, ci şi pentru că fonda o dinastie a cărţilor de ciocolată, cu paginile netăiate, fără autori şi cu un gen literar dacă nu neprobant, oricum incert. Aceasta nu era decât o variantă, o „reîncarnare" a utopiei bibliofile a cărţii. Se pare că intensitatea maximă a acestei utopii, este împărtăşită în faţa cărţii cu

paginile netăiate. Însăşi valoarea cărţii bibliofile creşte în raport direct cu castitatea volumului. În acest fel intrăm într-un paradox bibliofil, căci lectura bibliofilă este un gen de lectură ce mijloceşte o contabilitate dublă: păstrând castitatea absolută a unui exemplar (în faţa căruia împărtăşeşte sentimentele admiraţiei maximale), pe de altă parte se dedulceşte în compania unui alt exemplar (în faţa căruia nu se mai pierde în ocoluri retorico-erotice şi stilistice inutile). Aşadar, pentru a fi totuşi viabilă, această utopie trebuie să fie şi funcţională, încât un adevărat bibliofil musai are două exemplare: unul din ele „virgin" şi altul dimpotrivă. Totuşi, se pare că, fie şi în câmp cultural, unde nu ar trebui să fie încurajată o asemenea atitudine, castitatea culturală pare mult mai incitantă.

Altă acuză adusă cărţii, care întreţine o adevărată spaimă scriitorului, este aceea a inadecvării la cititor. Cartea are deci de împăcat *realitatea* distribuţiei colective cu *iluzia* ofertei individuale, căci fiecare cititor trebuie să aibă sentimentul că lucrurile din cărţi nu se adresează unei umanităţi generice, ci îl privesc personal, aşa cum observa Gabriel Liiceanu într-un eseu despre carte. Cartea suferă, ereditar, de această incapacitate de a se adresa tuturor şi în acelaşi timp fiecărui om în parte. Departe de a fi un organ de comunicare ideal, cartea este mai curând o proteză a comunicării. Nu întâmplător de aceea, uneori, pe prima pagină a cărţii se aplică un fard (ieftin) de scrisoare, când, prin dedicaţie, se încearcă corectarea acestei infirmităţi a neputinţei cărţii de a se adresa şi fiecăruia în parte. Cartea, pentru a fi un mijloc ameliorat de comunicare, ar trebui să se adreseze fiecăruia. De aceea, ea ar trebui să se comporte ca o *scrisoare*, ce şi-a pierdut poate destinatarul ideal pe care l-a avut iniţial, fiind acum nu altceva decât o *scrisoare pierdută în* lumea infinită a lectorilor infideli, dar tânjind în acelaşi timp să devină *o scrisoare regăsită* printr-o utopică lectură ideală. Să ne amintim că în opera lui I.L. Caragiale nu se pierde o singură scrisoare. Miţa Baston trimite lui Nae Girimea o misivă care începe pe mâinile altor persoane, substituţi ai destinatarului ideal. În continuare, piesa declanşează nişte situaţii conflictuale, venind din nevoia surmontării dificultăţilor de contextualizare ridicate de lectura respectivei misive, dificultăţi provocate în primul rând de lipsa destinatarului de la locul unde „datoria îl chema solemnaminte". Şi la Shakespeare ne amintim că, în *A douăsprezecea noapte*, e vorba despre simularea pierderii unei scrisori

şi parodierea, prin şarjă, a metamorfozării cititorului prin lectură. Într-adevăr, *abstinentul* Malvolio, cel de dinaintea lecturii scrisorii „rătăcite" în calea sa, este cu totul altul decât *exaltatul* Malvolio de după citirea „instigatoarei" epistole. De fapt, această scrisoare nu este altceva decât o misivă care se comportă ca o carte pierdută. Ea nici nu mai avea nevoie de o dedicaţie expresă pentru Malvolio. Dedicaţia apare astfel ca o corectare a infirmităţii cărţii căreia îi readuce sentimentul (necesar!) al scrisorii. Cititorul se alege încă dinainte de startul lecturii cu sentimentul celui deja iniţiat, smulgându-i-se aşadar un contract de lectură în baza unei „licitări" oarbe, ce are, la limită, efectul unei reîntoarceri a cărţii într-un paradis al comunicării pe care îl pierduse. Cum tinerii scriitori se află la ora primelor cărţi, nu ne mai rămâne decât să le dorim cât mai multe „scrisori pierdute" şi regăsirea unui paradis al lecturii cât mai convenabil. În rest, vorba aceea: destul am tot murit până acum, de acum, la treabă!

OVIDIU VERDEŞ

„Parabolă despre resentiment".

sau poezia de iubire a lui Mircea Ivănescu

Eticheta de „manierism" continuă să fie aplicată poeziei lui Mircea Ivănescu în virtutea unei tipologii elementare, trasând o opoziţie fermă între joc, artificiu, ironie şi viziune, imaginaţie, substanţă lirică. Ea subînţelege ludicul, discursivitatea şarjată, amestecul de prozaic şi livresc, modalizarea, anticiparea şi proiectarea derutantă a enunţurilor, procedeul de autoimitaţie asumată care dă naştere mereu la *Alte poeme nouă* (în aceste rânduri ne-am oprit la volumul din 1986, Editura Cartea Românească), dar simpla enumerare a acestor trăsături este mult prea generală, nereuşind să ofere un model sau doar să schiţeze un mecanism poetic.

O nouă abordare ar putea porni de la faptul că forma poemelor ivănesciene se relevă a fi întotdeauna raportată la un destinatar, marcat în text deopotrivă ca interlocutor „inclus" (în sensul că identitatea sa nu se dezvăluie). De aceea, chiar dacă nu se întâlneşte adresarea directă, o asemenea poezie este în mod esenţial *dialogică*. Dialogismul pe care îl semnalăm nu trebuie confundat nici cu stilul colocvial-ironic şi nici cu dialogul propriu-zis; – o anumită structură dramatică în care se succed replici aparţinând unor persoane bine determinate, definită prin progresia întrebare-răspuns, funcţia de caracterizare sau analiză psihologică etc. Diferenţa majoră provine din

faptul că raportul cu interlocutorul rămâne un raport *in absentia*, identificarea celuilalt nu se poate determina, părând să constituie într-un fel „limita" textului. Alte convenţii – discursul la persoana I, scenariul epic, retrospectiva, deliberarea cu sine – disimulează această realitate dialogică profundă, sesizabilă nu atât la nivelul enunţului, cât la acela al enunţării. Forma poetică transpune o ecuaţie „intersubiectivă" (Lacan) în care determinant, chiar vital, este întotdeauna „răspunsul" Celuilalt, fie el implicat doar printr-o „tăcere" în aparenţa unei absenţe.

Am considerat că un astfel de discurs (dependent, subordonat în ordinea dialogului) este propriu poeziei de iubire, chiar dacă – şi poate cu atât mai mult cu cât… – poetul nu-şi asumă explicit convenţia erotică. Din această perspectivă, putem renunţa la ideea de manieră, sau doar la suspiciunea de gratuitate pe care aceasta o implică, arătând că în poezia lui Mircea Ivănescu jocul, artificiul, repetiţia au funcţii precise, cristalizate în „economia" iubirii.

Această „economie" vrea să spună că poezia de iubire depăşeşte problema exprimării (consemnată prin *topos*-ul inefabilului, de pildă) şi deopotrivă problema codului socio-cultural (modă, retorică), relevând în ultimă instanţă urgenţa simbolizării, adică a găsirii acelor căi şi mijloace prin care „lumea lăuntrică" a îndrăgostitului va putea „ajunge" la fiinţa iubită. Lumea dorinţei, a fantasmelor şi gândirii trebuie să se exteriorizeze astfel încât să provoace „răspunsul" decisiv din partea celuilalt, în cadrul unei relaţii sublimate, durabile, în mod necesar consacrată prin anumite simboluri. Simbolurile, se ştie, sunt configurate iniţial în practica jocului şi funcţionează asemeni darurilor. Simbolizarea constă, în esenţă, în operaţiuni de substituire din ce în ce mai reuşite, marcând tot mai clar distincţia între obiectul dorinţei şi simbol, în raport cu confuzia din primele faze.

Predominarea simbolicului – factor care „amână" realizarea dorinţei, îi deplasează scopul şi cristalizează dubla limită interior-exterior, eu-tu măsoară imposibilitatea unei intervenţii directe asupra realului. Mai cu seamă în iubire, situaţie-limită, realul apare nedeterminat şi sinonim cu imposibilul (se poate vorbi despre iubire abia în stadiul în care obiectul este perceput ca exterior eului, autonom, unitar, întruchipat de o persoană reală, deci de un alt subiect). Fiinţa iubită reprezintă norma alterităţii. Faptul că se renunţă la intervenţia imediată asupra realului, că acesteia i se substituie

universul de posibilităţi al discursului, marchează începutul şi principiul poeziei ivănesciene: „dar dacă deci nu poţi să le faci, întâmplările/ perpendiculare peste lipsa de anecdotă din tine, / poţi să vorbeşti mereu despre ele”… (*Ce întâmplare*). Lacună centrală, această deposedare de real situează de aici înainte demersul personajului ivănescian sub semnul iluzoriului şi al ipoteticului; insistenţa discursivă va denota, paradoxal, ineficienta discursului.

În loc de „iubire”, poemele vorbesc despre o anumită „întâlnire”, înţeleasă nu atât ca eveniment trăit ori rememorat, ci mai curând ca orizont viitor al unei „sensibilităţi improbabile”: „să te aştepte o fiinţă – definiţia foarte frumoasă/ nu a iubirii, ci a unei întâlniri pur şi simplu”… (*Poem de dragoste*). Cuvântul redă cu precizie structura repetitivă a iubirii; permanenta anticipare a unui moment absolut, epifanic, şi starea de iminenţă indusă de „amânarea” acestuia. Calităţile de prezent şi prezenţă îi revin „ei”, fiinţei iubite – investitură paradoxală dacă ne gândim că „ea” nu „apare” efectiv niciodată. Personajul îşi rezervă de la început o poziţie secundară, de pasivitate şi inactualitate cronică – „mereu întârziat”, trăind doar din „amintiri”. „Amintirile” acestea – avertizează un alt poem – nu sunt nişte episoade ferm datate, închise în trecut; ele sunt retrăite efectiv, se „întorc” şi se re-proiectează cu sens de viitor, neliniştind. În raport cu prezentul absolut al „întâlnirii”, conştiinţa şi memoria personajului se scindează, discontinuitatea lor manifestă o repetiţie inconştientă pe care o putem surprinde în jocul aberant al unor forme verbale: „să aştept/ ca ea să vină în ceasurile anume unde aş fi fost eu, / sau în locurile anume”… (*Ei i-am putea povesti totul*). Rezumând situaţiile concrete, condiţia celui îndrăgostit va fi „amintirea unei împrejurări în care nu ai ajuns să intri cu adevărat” (*Vizită dimineaţa la muzeu*).

Datorită acestei structuri, materia poeziei ivănesciene în totalitate va fi negativă; dată de *ceea ce nu s-a întâmplat*. Orice poem ar putea avea ca subtitlu formula „o parabolă nedusă până la capăt despre resentiment” (*Citind despre un disc cu vocea lui Eliot*) care, dincolo de nuanţa ei psihologică, surprinde acut ceea ce am putea numi un principiu de elaborare secundară: discursul poetic este, de fapt, comentariul sau cifrul unui alt discurs „prim”, evident – niciodată verbalizat; raport întrucâtva asemănător celui dintre visul „latent” şi visul „manifest” din teoria freudiană. Deschiderea poeziei de iubire se menţine prin faptul că „parabola” nu este „dusă până la capăt”, cu alte

cuvinte că limbajul, deşi captează şi pulverizează dorinţa, lasă mereu un „rest”.

Imposibilul „întâlnirii” este figurat cu insistenţă şi în ordinea metaforică a spaţiului, impunând ca dominante distanţa, separaţia de netrecut (lăuntric sau fizico-exterioară): „ea se află întotdeauna departe, / în altă parte”… Spaţialitatea se restrânge de fapt la opoziţia „aici” – „dincolo”, corespunzătoare distincţiei eu – tu. Este astfel redată scenic lipsa de reciprocitate, ca revelaţie imediată a iubirii: „şi eu nu-mi amintesc decât că/ într-o dimineaţă cu soarele în ţăndările zăpezii sfâşiindu-ne/ ochii, am înţeles că e cu neputinţă să ajung vreodată/ la ea – la faţa ei care avea să-mi rămână întotdeauna străină”… (*O aceeaşi amintire*). Din moment ce nu se datorează unei situaţii de moment şi nu are echivalent obiectiv, distanţa reprezintă efectul unei obscure interdicţii. Ea este mai curând o diferenţă de nivel ce conferă un ascendent absolut fiinţei iubite: dorinţa este mereu ca „ea… să îşi ridice privirile… să îşi aplece faţa”, frustrarea rezidă în neputinţa personajului de „a-şi ridica ochii spre ea”. Înţelegem că versurile spaţiului ambiant semnifică acea „situare (a) ei faţă de noi” care „în fond alcătuieşte însăşi viaţa noastră” (*Aici despre Liviana se vorbeşte*). Simbolul privilegiat este „fereastra” dincolo de care „ea ar putea să fie” (nuanţa ipotetică se răsfrânge în incertitudinea contemplatorului). Mai mult, ca semn al iniţiativei în dialog, fiinţa iubită dispune de „putinţa care este însăşi plasa de posibilităţi a vieţii – / putinţa de a intra în arena care este viaţa ta” (*Ei n-au decât să râdă*), *în* timp ce, pentru personaj, limita exercită o adevărată tiranie: „cum să putem ieşi din vorbe, din chipuri, să ajungem dincolo, la ceea ce este/ adevărul altei fiinţe?” (*Poveste de vânătoare*). Din calculul „situării” se desprinde o anumită dependenţă de Celălalt, care poate merge până la problematica şi diminuarea sinelui: „şi atunci noi, care ştim/ că oricare ar fi probabilitatea, aici este cu neputinţă/ ca ea să-şi ridice capul spre noi… / noi, s-ar zice, avem aici realitatea/ acelei părţi din viaţă care s-ar putea chema eventualitatea/ noastră relaţională faţă de ea.” (*Ascultând-o povestind despre întâlnirea cu marele om*). O „realitate” pur „relaţională” este un mod eufemistic de a spune că personajul se află la discreţia „ei”, că eul său nu există decât dacă este confirmat prin verdictul fiinţei iubite: „ea, dincolo, fără să-i treacă prin gând că s-ar putea gândi/ la noi, să ne dea realitate şi nouă”… (*Ştie*, *chiar*?).

Aceste sugestii sunt suficiente pentru a putea extrage un model

fracţionar al relaţiei iniţiate prin iubire. În ordinea quasi-ierarhică a priorităţilor, aceasta ar fi „Ea" / „eu", amintind modelul lacanian al cuvântului „Semnificant/ semnificat". Analogia nu este deplasată; în fond, fiinţa iubită nu constituie doar referentul exterior al discursului „îndrăgostit", ci, la limită, chiar semnificantul său; – acel ceva care, fiindu-i propriu, îi rămâne totodată inaccesibil şi se refuză reprezentării. Pe de altă parte, dorinţa îl poate investi pe acest Semnificant care este Celălalt. Interlocutorul constitutiv locutorului, ca „subiect omniscient" (Lacan). Destinatarul discursului este în acelaşi timp cauza care îl suscită; cel care vorbeşte va fi captivul prin care el (locutorul) se desemnează se cere interpretat, pe cât posibil literal, în pluralitatea sa, ca un „eu" divizat şi multiplicat, în opoziţie cu unitarul „ea". Polarizarea dialogică are ca efect scindarea între „sine" şi subiectul discursului, identificat de Ivănescu drept „acel personaj pe care nu-l simţi dinăuntru/ ca pe tine însuţi". Iubirea înseamnă ceea ce, depăşind opoziţia „naturală" de sex, „se joacă" de acum cu precădere pe scena limbajului, acolo unde Celălalt „are întotdeauna cuvântul".

Scenariul va îmbrăca aspecte contradictorii, relaţia fiind directă şi imediată când emană de la „ea"; ocolită şi infinit potenţată când accentul cade pe tentativele personajului. Definitorie este lipsa acelei „priviri" care ar garanta reciprocitatea unui „faţă-în-faţă", căci fiinţă iubită există doar „în efigie". Mai mult, imaginea ei nu este total accesibilă; imaginea nu survine decât printr-un artificiu, cel mai adesea prin lectură: „de câte ori deschid – eu – cartea, / şi o privesc, mă gândesc că aş vrea – eu – să semăn cu ea"… (*Ştie, chiar*?). *În* acest caz, „ea… „apare nu prin analogie cu eventualul conţinut al „cărţii", ci în dimensiunea de absenţă pe care lectura o conţine. Nu putem decide cât – în această reverie – este efort lucid de contemplare şi cât alienare: „şi tot ce faci, în fond, este să-ţi vorbeşti singur, firește/ fără să-ţi vezi propriul chip – ci încercând cu dinţii strânşi să te convingi că o vezi"… Separaţia nu poate fi abolită decât în registrul iluziei speculare; personajul apelează la perspective trucate (anamorfoză, punere în abis, transmutaţii temporale) pentru a obţine simulacrul întâlnirii: „dacă ea şi-ar îndrepta ochii spre marginea de sus a tabloului ar vedea/ pusă în sticla portretului scena răsfrângându-se cu ei toţi/ ascultând-o, cu ea însăşi privindu-i – şi noi din portret/ răsfrângându-i mărunţi"… (*Povestindu-i acum despre conacul groazei*); „să deschidem o carte, un timp să-i privim fila din faţă, / şi apoi s-o închidem, şi să

rămână acolo timpul, lumina oprită o clipă pe pagină, / şi să punem cartea la loc, cu cotorul spre ea. / Şi când, mai încolo, ea o va scoate dintre multele, altele, / să regăsească clipa de acum, acuma pierdută"… (*Vizită dimineaţa la muzeu*).

Principala modalitate de acest tip o reprezintă însuşi discursul, mereu implicat, direct sau aluziv, în poem. Travaliul „încet", laborios şi inutil – căci „făptura" vizată pare menită „să-i scape" la infinit – el încearcă să compenseze aceeaşi deficienţă de „privire", solicită manifestarea celuilalt şi îşi consemnează în final eşecul: „ce aş mai avea eu/ de spus, nu are realitate, sunt jocuri/ cu vorbe, cu închipuiri"… (*Unde e viaţa mea*? *unde e viaţa mea*?); „propria mea activitate de conjugare atât de înceată/ a obiectelor lumii, nu e deloc de natură/ să mă ducă mai departe, sau, dimpotrivă, mai aproape/ de câte ori o fiinţă"… (*Foişorul de foc*). Investigându-i reperele mitic-alegorice – „păianjenul orb" sau „a cărui privire nu are adevăr" şi „firul", „pânza", „plasa" acestuia – ne dăm seama că este un demers eminamente textualizant, opus contactului direct al oralităţii (v. *Arahneisme*). Conotaţiile mitice apar însă inversate, deoarece reţeaua discursivă înconjoară o absenţă, singura ei captură fiind chiar cel care o „secretă". Anterior, arătam că rigorile dialogului menţin personajul îndrăgostit într-o poziţie secundară, de marginalitate, la antipodul raportului tradiţional dintre creatură şi creator. De data aceasta apare mai clar faptul că, „scăpând" în permanenţă discursului „arahnean", „ea" îl deposedează implicit de sens, îl condamnă la o repetare goală: „vorbele mele se înşiră în şiruri lungi, mereu aşezate în acelaşi fel/ în aceleaşi înşiruiri pe pagină"… (*Povestindu-i despre motanul Webster*);…" aceeaşi încercare a gândului tău/ de a crede că înseamnă ceva vorbele, sunetele"… (*Nu mi-am văzut nici scrisul*). Insistenţa scrierii nu poate învinge un afect complementar de „ştergere". Verbul care surprinde acut metonimia şi fragmentarea discursului ivănescian este „a aşeza" („vorbe", „nota", „sentimente", „amintiri"); el redă permutarea migăloasă a mereu „aceloraşi" elemente.

Receptarea discursului de către cel care îl produce ca iluzie şi impostură are, ca temă poetică, o echivalenţă reală în elaborarea textului. Cum altfel se pot interpreta – dacă nu ca simptome ale unui complex de inadecvare şi derealizare – incidentele, parantezele, digresiunile ipotezele şi retractările care alcătuiesc urzeala complicată a poemului?: „Dacă am fi în literatură"… de pildă, „ce-ar fi dacă… sau

invers”… „poate că ar trebui început de fapt/ altfel”, „dar numai ne închipuim că ar fi aşa”… „şi nici nu este, fireşte, nimic adevărat într-o scenă ca asta”… etc. Discursul este lipsit de traiect; el nu face decât să „trimită” la condiţiile care ar face posibil „celălalt discurs” (cuvântul „plin”, „adevărat”) şi să revină la imposibilitatea de a-l rosti. Referinţele livreşti au un rol de potenţare asemănător, deoarece în text nimic nu „se întâmplă” pur şi simplu, ci doar „ca în romanele englezeşti”, „ca în basme”, „ca în gravurile aceluia” şi, cum limita între citat şi autocitare se estompează, „ca în textul acela/ la care mereu ne întoarcem”… „Literatura” oferă dinainte poemului acele „posibilităţi” (detalii, reverii, replici, scene) în care el se va „aliena” pentru ca imediat să-şi deplângă „rătăcirea”, să-şi denunţe necontenita divagaţie. De fapt, în locul conţinuturilor anticipate, uneori chiar schiţate, textul se repliază înfăţişând doar premisele anunţării sale. Pentru a dispune de „realitatea” mult dorită, enunţul nu face decât să reamintească la tot pasul constrângerea dialogică, presiunea şi chiar programarea enunţurilor de către celălalt: „să-i scriem, de pildă o scrisoare… / şi ne gândim… / dacă să-i scriem, chiar scrisoarea asta. Şi uneori ne spunem că da… / şi alteori ne spunem că nu. / şi să-i mai scriem – pentru că tot nu ne-am decis dacă să-i scriem/ o altă scrisoare”… (*Trei scrisori*). Divizarea lăuntrică a „eului” transpare, ca şi captivitatea, într-o reţea de virtualităţi prin aceste nedefinite tergiversări, reductibile la alternativa care precede scrisul. Poetul ivănescian extinde asupra ipostazei de scriptor condiţia „locutorului interlocat” (Lacan).

Deşi a fost proiectat ca un instrument de fascinaţie şi captură, poemul sfârşeşte prin a deveni el însuşi scena eternei confruntări dialogice, orice alt „conţinut” fiindu-i refuzat. În măsura în care îşi pune mereu în discuţie şansele de a ajunge în „ea”, de a fi citit şi de a-i provoca anumite impresii, reacţii, gesturi, textul se transformă într-o aporie a lecturii sau într-un perfect *trompe l'oeil*; loc vid în jurul căruia gravitează scriitorul şi lectorul. Nu contează, deci, că avem de-a face cu „un poem transparent” sau cu „un roman poliţist” pe care „ea” urmează „să îl citească/ să nu-l citească” (formula rămâne contradictorie pentru a reda caracterul ireductibil al alternativei); acestea reprezintă anamorfoza poemului propriu-zis, nedeterminat deoarece nu este decât simbolul relaţiei. Ipostazierea Lectorului ajunge să distrugă unitatea de reprezentare a textului „clasic”, problematizând chiar noţiunea de discurs (al cui? rostit de cine?). Supremul artificiu constă

în încercarea de a prescrie acea „eventualitate relaţională" a lecturii: „şi ne oprim, un text ca acesta, literatură, / e atât de asemenea cu tot ce facem noi de obicei… / încât ea nici nu l-ar mai citi, desigur, / şi ne gândim că nu-i mai scriem ca să-i scriem, cum ar veni că nu/ îi vom mai scrie". (*Citind ea doxa aceasta dificilă*). Este lizibilă aici limita; momentul în care, încercând să-şi figureze propriul semnificant, textul îşi desfiinţează posibilitatea şi se autoanulează. Comentariu al dorinţei, poemul va reflecta chiar la nivelul sintaxei labilitatea de aspect activ (a privi, asculta, citi) şi pasiv (a fi privit, ascultat, citit) prin se defineşte dorinţa. Impulsul primar de posedare a obiectului se metamorfozează complet în ecuaţia dialogului pentru a deveni impuls de auto-obiectualitate, tentaţia de a întruchipa cu sine dorinţa celuilalt: „să-i povestim încet… / ea să ne asculte tăcută/ o veşnicie"… (*Şi nici nu o cunoaştem*); „ea să ne asculte, şi noi să facem muzică, dans, pictură, sculptură"… (*O zi de claritate sticloasă şi precisă*). Frustrarea funcţionează pe baza aceluiaşi determinism straniu; de pildă, faptul de „a nu fi privit de ea" – „faţa ei oarbă" – generează „miopia" şi chiar mutilarea oedipiană a personajului. Cât despre poemul destinat lecturii, acesta va fi anume înfrumuseţat, încetinit pentru a o reţine cât mai mult, dezvoltat în arabescuri şi perioade muzicale pentru a o fascina, prevăzut cu *suspense* pentru a o captiva: „şi îi povestesc unei fiinţe tot soiul de teribilităţi calculate/ să o fac să-şi ridice, oricât de încet, capul. / şi ea, ca şi cum nu m-ar asculta de fapt, / rămâne cu privirile coborâte"… (*Mulţumindu-i unei necunoscute*). Toate acestea pentru a mări suprafaţa de contact, pentru că lectura vizată nu este doar comunicare sau înţelegere, ci o formă de „atingere": „şi ne gândim că dacă mâinile noastre – şi-i dădeam să citească/ piese de teatru contorsionate" – (*Ea nu face tapiseria cu noi în pauză*).

Scopul acestei oferte redundante este să pună bazele unui „joc" (de-a lectura sau de-a literatura) care, garantând prezenţa şi participarea „ei" nemijlocită, ar înlătura dependenţa personajului: „şi ea să ne asculte, şi să surâdă, şi să uite mereu/ replicile"… (Despre *Maximilian de Winter*). De unde se desprinde faptul că dorinţa trebuie reglementată de la început printr-un cod sau printr-un pact simbolic… „Ea" însă dislocă „regula jocului" întrucât nu „citeşte" ceea ce i se oferă, ci reversul textului; – „înţelesul adânc… al resentimentului", „ca în liniile palmei… călătoria asta a noastră". Darul este instantaneu anulat; acum, elaborarea savantă este văzută într-o gamă minoră, ca facticitate

artizanală: „vorbele astea le aşezăm/ după o pendulare expresivă – şi nu ajung niciodată până la cealaltă fiinţă – altfel decât ca nişte alcătuiri/ şi noi obiecte din astea, / sculpturi mărunte, bibelouri, jocuri răsfrângătoare sparte în prisme, putem face mereu”… (*Citindea doxa*…). Reluând schema dialogului, cenzura lectorului constă în simplul gest prin care „ea” se desemnează în centrul poemului, destrămându-i misterul. Poemele circulă şi proliferează printr-un soi de ridicare la putere; „replica” celuilalt este înscrisă mereu în abisul noilor variante: „ea”, absentă… ne spune că ar trebui să scriem un text cu titlul – „de ce nu trece domnişoara să-şi ia textul – şi ne gândim chiar să scriem un text/ cu titlul – „iată de ce domnişoara în nu trece să-şi ia textul” (*Aici despre Liviana*…). De fiecare dată, „pariul” se soldează cu reeditarea amplificată a eşecului, fără a putea depăşi dilema iniţială: „ea a părăsit jocul nostru/ dar a intrat ea/ vreodată, cu adevărat, în mişcările jocului?…” (*Amănunt din Ulise*).

Există totuşi, faţă de dialog, o diferenţă ce ţine de esenţa scrisului şi care duce la constatarea neaşteptată că „ea” chiar fără să vrea intră până la urmă în text (*Repetând exasperant*). *În* plin eşec, şansa aceasta face aluzie la eficacitatea magică a cuvintelor, la capacitatea lor ocultă de a „conţine” lucrurile sau fiinţele; „se cheamă atunci că totuşi am izbândit – în vorbele astea, / este ea – şi fără să mai ştie de ea, altcineva, a fost o alcătuire/ de sunete, închizând-o ca în chihlimbar şi pe ea”… (*Ascunzând bilete în scorburi ca în romanele englezeşti*). Se face simţit un paradox şi o nuanţă de „resentiment” se strecoară în semnalarea acestei „izbânzi”, care este parţială şi iluzorie, cu neputinţă de revendicat tocmai pentru că se datorează „sunetelor”, deci nu voinţei poetului şi semnificaţiilor poeziei. Aspectul nu este deloc secundar, deoarece marchează simultan, „deposedarea de izbândă”, constatarea unui fapt care s-ar petrece oricum. Există, pe de altă parte, riscul unei contradicţii din moment ce anterior afirmam că „ea” ar fi semnificantul discursului, iar acum ni se spune că semnificantul „o închide ca în chihlimbar”. Poezia ivănesciană pare să se reducă la o tautologie.

Revenind, va trebui să ne întrebăm din nou de ce identitatea „ei” rămâne ambiguă, părând uneori lipsită de suport real. Din poeme nu se pot aduna acele minime elemente necesare unui portret; indiciile se referă doar la situare, decor, izolează un gest sau un reflex în oglindă. Imaginea „ei” este mai degrabă postulată prin efectele pe care le

provoacă decât redată efectiv. Singurele atribute sunt, ca şi în cazul „iubitei" bacoviene, strict relaţionale: „priveşte", „ascultă", „citeşte". Echivocul este mărit de eludarea consecventă a numelui, înlocuit fie prin perifrază („verişoara", „prietena", „făptura") fie prin licenţe „beatrice", „sanseverina"). Uneori, până şi individualitatea ei concretă se estompează într-o pluralitate evazivă („câte o făptură care ar putea fi ea") sau este deconspirată ca pură ficţiune („o fiinţă adevărată/ sau doar de dragul argumentului închipuită"). Deşi postulată cu certitudine, existenţa fiinţei iubite exclude orice regim de fiinţare; în aceste condiţii, indicativul „ea" pare să nu desemneze pe nimeni sau doar o abstracţie, subiectul dorinţei în principiu, un interlocutor structural. Spre sfârşitul volumului, ipoteza câştigă teren; aflăm că „ea nu a fost niciodată adevărată, a fost/ jocul dintotdeauna al verbelor"… sau că (ea) nici nu este altceva decât un simbol al neputinţei noastre de a da înţeles zilelor, nopţilor, şi mai ales amintirilor pe care le repetăm/ mereu – (sau, poate dimpotrivă, al putinţei noastre de a ne opri la un anume/înţeles)" (*Printre dinţii crocodilului*). Reducând-o la o simplă funcţie a discursului, Ivănescu pare tentat să „ducă la capăt parabola", oferindu-ne în epilog cheile…

În aparenţa de tautologie, iluzia este întreţinută datorită unei subtile dedublări a semnificantului (după Lacan, semnificam – celălalt) care ne obligă să admitem, retroactiv, că iubirea ivănesciană a fost o relaţie triunghiulară, permanent mediatizată de cuvânt. Acest „terţ" se demască abia acum, şi nu în întregime, desemnat evaziv şi în diverse chipuri: „vocea care ne spune mereu/ o mulţime de lucruri despre ea" (*Lui Mircea Anghelescu*); „gura străină – care aşa de bine se pricepe să spună/ vorbe" (*Linişte în gangul de la Reimaru*) … Caracterul efectiv al meditaţiei transpare dacă ne gândim că această iubire nu a fost o iubire „la prima vedere", ci una „din auzite": „pe ea… ţi-o aminteşti mai întâi din vorbele lui – / şi te gândeşti că el, vorbe din astea pe care a stat să le scrie, / întâi le-a ascultat, povestite de-o gură – (dar asta nu era/ gura aceea străină) – şi el apoi le-a aşezat într-un acelaşi fel, poate, / cum le ascultase"… (*Linişte în gangul*…). Acumulându-se în final, contradicţiile şi complicaţiile vor poate doar să indice negativ caracterul inefabil al cauzei, impactul iniţial al cuvântului asupra dorinţei. Enigmatică, „istoria" acestei iubiri tinde să devină o cosmologie regresivă la capătul căreia ar trebui să se afle un alocutor originar (imposibil) şi simultan cu el o primă rostire. Cuvântul deviază

dorinţa, o face să se identifice cu „dorinţa celuilalt" (Lacan), depăşind frontierele individuale ale experienţei. În măsura în care comprimă acest „infinit", formula unui titlu fixează deviza poeziei ivănesciene: SĂ IUBEŞTI DOAR IUBIREA CELUILALT.

ROXANA IORDACHE

Poezia poetelor

Poezia poetelor se naşte dintr-un sofism graţios.

Feminitatea e o stare de graţie, un tipar al poeziei.

Femeia-copil, femeia-mamă, femeia-femeie. Potenţial, poeta le presupune pe toate. Când e poetă, femeia exprimă lumea în stare de har şi frăgezimea vieţii, mai mult decât fragilitatea ei. Prea preocupată să fie, femeia lasă celor puternici dreptul de-a se plânge. Ea comunică cu elementele şi ca o trestie-trestie, vede trestii irizate de seve, mai degrabă decât trestii gânditoare. Sevele reprezintă fluxul pur al gândirii străbătând creaţia în ipostază nedilematică. Nici chiar Emily Dickinson nu face excepţie. Aşteaptă misterioasă în recluziunea ei şi mai mult decât orice întrebare metafizică ori existenţială, o frământă şi o înfioară nebunia primăverii, verdele crud în care se potopeşte de rouă un măscărici mai autentic decât orice rege al cunoaşterilor eşuate. Dar numai ea ştie de ce cunoaşterile eşuează şi de ce măscăriciul, micul Pan al constatării, e întotdeauna mai autentic. Tot din femeie naşte idiotul. A LITTLE MADNESS IN THE SPRING, am numit una dintre cele mai depline poezii ale poetei: „A little madness in the Spring/ is wholesome even for the King/ But God be with the Clown/ Who ponders this tremendous scene/ This whole Experiment of Green-/ As if it were his Own!", (Un strop de nebunie-n primăvară/ E prospeţime chiar pentru fiinţa regală/ Dar fie Domnul cu-acel claun/ Care prin iarbă ca un faun/ Desăvârşeşte-n scena verde/ Pe care-ntreagă a lui o crede"). Un „simplu" decupaj constatativ care potenţează entităţile şi sensibilizează ideile.

Claunul nebun (deci accidentul genetic!) reprezintă poeta în actul ei esenţial, acela al comuniunii; comuniunea îi dă înţelegere, mai aproape decât cunoaşterea. Ea, femeia, este nu numai complicea, ci şi înfăptuitoarea oricărei creaţii: ea dă trup cuvântului.

Franciscanismul este nota definitorie a faptului poetic feminin.

A sesizat-o, bineînţeles, tot un scriitor, în creaţia lui de feminitate perfectă, Suzanne. Giraudoux a persiflat astfel robinsonadele (repetabilul mimesis) percepute de un ochi edenic

(SUZANNE ET LE PACIFIQUE). Se demonstrează cum femeia e fidelă sintezei originare pe care o recunoaşte deopotrivă în natură şi în cultură. Orizontul abstract se îmblânzeşte asupra creştetului feminin: se simte substanţiat. Trăieşte, în toată plenitudinea lui. Pentru că femeia poartă potenţial întreaga natură şi de orice natură. Sensul oricărei deveniri, fiinţa nediferenţiată. De aceea, femeia e conservatoare şi sintetică, identică sieşi şi lumii. Bărbatul e constructiv şi analitic, sensibil la alteritate. Pentru femeie toate se presupun reciproc, sunt, într-un fel dat, etern şi simultan, în continuă înnoire. Bărbatul caută, în schimb, cu orice preţ, noul distinct, într-un gest de opoziţie, ignorându-şi genul adamic. A pierdut astfel din vedere şi genul lui proxim, pentru că, de la Adam încoace, demiurgul nu se mai înmulţeşte prin sciziparitate. Şi nu observă că se află în cercul vicios al clădirii pe o premisă veche: o lucrare-naltă (cum n-a mai fost altă) nu poate fi realizată altfel. La temeliile oricărei ctitorii, neasemănătoare cu alta, se află, totuşi, zidită o idee eternă, cu care trăieşte în simbioză. Plecat pe mări, Odiseu era actualmente Nimeni, răspunsul lui la primejdia des-fiinţării nu era numai un iscusit subterfugiu onomastic. Gabriel Liiceanu a arătat că entitatea feminină Hestia, cu corespondentul în oikos, reprezenta în antichitate centrul lumii, al casei şi al fiinţei. Şi altarul sacru al iubirii. Nelimitarea limitată a grecilor le-a condiţionat clădirea celei mai organice culturi.

Femeia e o imago mundi. Când o poetă are imaginar stihial – şi în principiu îl are –, ea regenerează simbolic lumea în poezia ei sau chiar o renaşte. Când o femeie naşte, implicit cunoaşte. Un anume arhetip este prea viu. Potenţial, orice femeie este, simbolic, un potir charismatic. Poezia feminină ar trebui să reprezinte perpetuu o epifanie a genezei, un act hierogamic. Lumea este mereu acasă în versurile ei. Decorul autumnal o predispune şi pe ea la melancolie. Dar certitudinea regenerării i-o dă Kore, care urmează să revină primăvara. Femeia este, simultan, Demeter şi Kore; conturul matricial închide în sine o ctitorie pe cale de a se naşte – un difuz plasmatic feminin care protejează la rându-i ideea masculină, perfectă. Lumina emerge abia străbătând apele din întunericul oval. De aceea, primăvara este mereu benefică pentru femeie. Pentru poet, primăvara şi toamna figurează substratul malefic, malign, al existenţei. Emil Botta a mers mai departe în idee, el s-a prins în jocul ielelor. Moartea i se arată femeii ca un fapt tranzitoriu, o limită depăşită; substratul vieţii

este iubirea. Arhetipul bobului de grâu este feminin, numai o femeie îi poate înţelege semnificaţia pentru că-i parcurge sensul.

Femeia e un mitem, iar poeta – o sinteză de mitologii, vocea actuală a muzelor. Femeii îi e dat versul, incantaţia, descântecul. Tot ce e misterios e feminin. Bărbatul are cuvântul. Dar un cuvânt nenuntit. Nupţială cunoaştere îi e inaccesibilă, oricum n-o s-o creadă.

Femeia e un *nostos* perpetuu, o piatră de hotar şi un şarpe al casei. Femeile urăsc şerpii dintr-o prejudecată. Puţină hermeneutică le-ar duce la iubire. Pentru că e mereu acasă, femeia are (ne) liniştea de a naşte (şi) poezia, climatul ei. Orizontul spaţial este unul spiritual datorită matricei stilistice. Ţesând şi desfăcând, Penelope îi face peste mare sugestii euristice lui Odiseu. Helena e mai gracilă şi mai categorică în indecizia ei: împânzeşte tot orizontul cu sugestii. Bărbatului, mereu pe drumuri, îi revine eposul. Iar eposul nu e, oare, şi el un demers de reintegrare în ethos?

Femeia are glasul, şi bărbatul – vederea divizată. Ochiul feminin e actual edenic, cu muzici infrasferice, din orice biată grădină face un paradis. De aceea, pentru femeie, critica literară este, mai întâi de toate, o critică de identificare, în sens literal. Inima Germaniei este mai propriu intuită de un ochi feminin.

Femeia nu are niciodată de ce se plânge. Flaubert era sincer când făcea celebra mărturisire proiectivă. Propoziţia de identificare bovarică nu trebuie interpretată prin prisma diegezei, decât ca proiecţie a Animei creatoare. Ca să vorbească bărbatul, el trebuie să stârnească potentele feminine din el, acelea care l-au predeterminat. În rest, interpretarea mărturisirii flaubertiene trebuie făcută sinerezic. Bovarismul la o femeie e un nonsens. Îşi iese din fire doar atunci când îi lipseşte intuiţia care o orientează. Dar asta e o problemă de natură hormonală, un accident care scoate femeia din sinea ei. Predomină componenta Animus. Bărbatul grăieşte. E simptomatic faptul că bovarismul caracterologic a fost reorientat înspre personaje masculine. Enea e în fond un peregrin provincial. Lavinia e întotdeauna o citadină *in nuce*.

Feminitatea n-are nimic de-a face cu *feminismul*. Această mişcare absurdă (şi bumerang) este un exemplu grosolan de lipsă de intuiţie şi de heterodoxie endogenetică. Vidra noastră avea mijloace mai subtile, fără să fie câtuşi de puţin bărbătoasă. Cezarismul la o femeie se manifestă în ascendenţa Cleopatrei şi nu a Atenei. Pe

adevărata Cezara a visat-o numai Eminescu. Simone de Beauvoir n-are câtuşi de puţină intuiţie. Când femeile sunt rele îşi pierd ambiguitatea. Spiritul lor rebel nu se manifestă cu adevărat în rebeliune. Numai un mitoman ca Sartre putea accepta aşa ceva. Când apele subtile ale genezei se îmbâcsesc cu agenţi străini, totul poate părea, într-adevăr, vâscos şi sufocant.

Femeia împacă spiritul de fineţe cu cel al geometriei, aşa cum, odată, i-a împăcat în Grecia pe Parmenide cu Heraclit. Iar iubirea platonică, aşa grăit-a Diotima, este cu totul altceva decât se afirmă cu predilecţie. Platonismul înseamnă exhaustiune, reducţie hermeneutică. Toate nunţile sunt necesare. Pace somnambulă, germen regăsit, Brâncuşi se reîntâlneşte cu Praxitele prin acea coapsă măiastră în rugăciune.

Femeia nu gândeşte categorial, ci trăieşte într-un fel de complicitate cu ideile, cu categoriile. Esenţa feminină este plasma ideii. Orice scriitor creează din Anima, inima lumii, Eul profund, ascuns, al existenţei. De aceea, o poetă n-are de ce şi nici nu trebuie să imite poetul. Creaţia îi aparţine, forma o are dată din creaţie cu acel Animus care trebuie să fie numai un auxiliar poetic pentru ea. Dacă îl potenţează, nu se mai înţelege nimic, nici pe sine şi nici pe celălalt. În poezie, poetei îi e suficient să fie, *să se arate*, reiterând sensul originar al esteticului, acela de *aisthesis*, „simplă sesizare sensibilă a ceva". Ochiul fraged, intuiţia pură a inimii lucrurilor, dar şi răgazul felin pentru învelişul fenomenal reprezintă virtuţile poetice ale femeii. Acolo unde filosoful clasifică şi deduce riguros într-un nor de abstracţii, poeta induce spontan şi poartă pe palme esenţele desfoiate din lucruri.

Poeta trebuie deci să accepte ca pe un act justiţiar demarcaţia între poezia poeţilor şi poezia ei. Poeziile poeţilor, în toată diversitatea lor, reprezintă un dincolo, care poartă ca pe un reflex lumina genetică, transfigurată, subţiată la ideea pură şi demiurgică ce prefigurat-o. Poezia poetelor, în unicitatea ei ocultată de reflexe fenomenale e un „dincoace" originar. Poezia poetului urcă în virtualitatea creaţiei, în nevroza formei ideatice, singure cu sine, lipsită încă de substanţa în care să se modeleze; poezia poetei coboară în potenţialitatea genezei, substanţiază forma pentru care a fost formată. Deosebirea e de esenţă, nu de proces. Minerva nu-i o ipostază creatoare. Daphne, în schimb – iată poezia însăşi.

Atunci când este cu adevărat, poezia poetei reprezintă actual marea de început, aburită de doruri, visătoare de formele care o visează spre a se realiza. Poezia poetului este actul demiurgic secund, mimarea cuvântului dintâi, gândul care modelează substanţa spre a se reda sieşi într-un act contemplativ. Poezia poetei este substanţa însăşi. Şi inteligenţa însăşi care, ca orice matrice, sensibilizează Intelectul pentru a-l face inteligibil. Intelectul îi dă în schimb forma, pentru a putea fi născut.

Ce altceva poate însemna mitul Logosului prim, dacă nu setea de sensibil, de formare, de transmutare? Din momentul hierogamic, forma nu mai poate fi separată de substanţă. Evidenţă poetică. Poezia este o logosferă. Iar poezia poetei este, dincoace de aceasta, setea de formă, pe care o celebrează ca pe un dar. Reversul – nostalgia amniotică a poetului matur, somnul neîmpăcat al ideii. Însă când de pe ţărm nu vezi în valuri decât un cimitir de forme eşuate în substanţă, orice rigoare e o ruină. Orgoliul Intelectului de a-şi oglindi figura pură, refuzată de substanţă, e tot atât de absurd ca visul flasc al substanţei de a se revela, de a compune, în afara formei. Teoreticianul Teste e corespondentul Minervei autarhice. Adică al unei substanţe proprii – fatal feminină, dar de emergenţă paternală. Iritat de golul intercostal, teoreticianul poet tinde mai mult spre anatomia pierdută, decât spre pacea primejdioasă a cuplului edenic (dar abia aşa distinct). Dar de unde atâta luciditate? Resorbţia în forma necompromisă duce implicit la pierderea conştiinţei. Din fericire orgoliul e doar teoretic. Pe poet l-au vizitat des muzele, oricât le-ar fi respins; sufletul renaşte din apele originare, la fel ca duhul poetului blagian, răsărit în Ian, din cântecul fetei. Poezia lui Valéry e limpidă ca zilele Genezei, departe de scepticismul sec al Domnului Teste. Lumina a venit ca să reverse culoarea şi să jubileze, şi nu ca să se contemple pe sine abia aşa nediferenţiată. S-a făcut lumină pentru a se potenţa triumful creaţiei şi nu pentru a se lumina o retenţie nevrotică, un coşmar al absenţei puse în lumină. Sub lumină abia se invocă şi se dezvăluie matricea prefigurată în întuneric. Lumina (luciditatea creatoare) nu trebuie însă confundată cu forcepsul. Glasul alb din adânc naşte culoarea numai sub o anume dispoziţie a luminii. Fără inspiraţia acestui moment, *fiat lux* rămâne un mimem parodic. Poezia lui Valéry n-a fost prea ascultătoare la dicteurile teoretice. Şi s-a născut la acest îndemn: „Buvez, mon sein, la naissance du vent/ Une fraâcheur, de la mer

exalee, / Me rend mon âme, o, puissance salee" (INTERIEUR). („Bea, inimă, naşterea vântului/ O prospeţime, suflare marină/ îmi redă sufletul, o, potentă salină!").

Bărbatul are pământul, femeia are apa. Apa marină este elementul ei predilect. Cu picioarele pe pământ, cu capul în nori, bărbatul caută fluviul. Şi, urmărindu-i fluxul, sfârşeşte prin a se pierde, căci nu-şi mai e contemporan. Complexul Ofeliei s-a născut dintr-o agresiune, dintr-un nex, în absenţa vitalului *nexus*: Ofelia plutind pe ape curgătoare, pe apele abstracte ale gândirii străine, iată o eroare logică; Ofelia e, de fapt, un *diamon*, un agent maieutic. Ea e complexul lui Hamlet, în dilemă paterodulo-materofilă. Fără aşa-zisul complex oedipian, prinţul se simte, totuşi, frustrat de mamă. E suspendat între adularea confuză a tatălui (căci nu-i este limpede finalitatea acestei idolatrii), oroarea de sine şi teroarea alterităţii. *Hybris*-ul lui este acela al fraternităţii eşuate. Contemplându-l pe Yorrick, dedublându-se în tată pentru a-l substitui fără paricid, el tinde spre o imposibilă fraternitate postumă, îşi refuză adevărata naştere, îşi declină identitatea care s-ar fi lămurit prin acceptarea Ofeliei. Complexul Ofeliei este complexul autorităţii fără obiect echivalent cu o sinucidere. Hamlet cade la suprafaţa oglinzii, respins de apele ei superficiale, la fel ca Wilson William al lui Ion Barbu. Oedip, în schimb, şi-a luat vederea pentru a se resorbi într-o matrice chtonica, precum bătrânul Lear călăuzit de Cordelia. Femeia lui Lot poate privi înapoi, ca să-şi reintre-n fiinţa ei de sare. Orfeu, în schimb, nu trebuie să întoarcă capul. Întors, cântecul lui se poartă pe ape şi el, stingher, rupt de *poesis*, e devorat de elementele dezlănţuite, lipsite de piatra lor ocrotitoare. Manole, artist pur, golit de substanţă, a alunecat în apele sărate ale întregirii. Mănăstirea Argeşului reprezintă cel mai deplin act *poetic* de cuminecare întru fiinţă şi o anticipare a creaţiilor viitoare.

Femeia e o făptură salină, iar poeta se simte consubstanţială cu marea. Poezia feminină – matrice nemişcătoare sub valuri ce freamătă. Preţul solitar prin faţa mării – entitate masculină care aproximează neliniştit misterul creaţiei şi al iubirii, Eternul Feminin. Euphorion e visul efemer al unei regresiuni tardive. Pentru ochiul familiar cu abisul, femeia dezvăluie prin poezia ei fructul ce rămâne sub rătăciri fluide.

„Femeia este fizică, bărbatul, metafizic", de acord, dar îi lipseşte o coastă. Nu s-a lămurit încă de ce natură. Oricum am lămurit-o, cineva – acelaşi – ar fi în dezavantaj. Nu te întorci în paradis decât cu

anatomia întregită. Odiseu visează să se întoarcă acasă şi revine reinventat de mare cu care cineva a ţesut un pact. Orfeu a ascultat glasul sirenelor pentru a modela lumea. Poetul creează întotdeauna din afara elementelor, poeta, din interiorul lor. Poezia ei nu e conceptuală, ci fenomenală, esenţă sensibilă. Hestia rămâne întotdeauna acasă.

Frumosul e un nonsens în absenţa elementului feminin.

noiembrie 1986

IUSTIN PANTA

Manual de gânduri care liniştesc

(secvenţe)

Am fi de-a dreptul insuportabili şi incoerenţi fizic şi psihic dacă uneori nu am fi fericiţi.

Orice gând linişteşte.

Este un început de toamnă – anul acesta, pepenii galbeni s-au făcut din belşug. Oare cum se explică mirosul acesta îmbătător al pepenelui galben pe care acum îl ţin cu grijă şi delicateţe în palmă, un miros care nu are nicio legătură cu sămânţa din care a crescut, cu pământul în care sămânţa a fost pusă sau cu ploaia care a udat-o? Atâta vreme cât florile au un miros atât de frumos diversificat, fructele (iată: pepenele acesta galben de lângă mine), aşijderea, au un gust savuros şi miresme sublime, înclin să cred că binele este mai presus de rău.

Nu noi ne rugăm de Dumnezeu, Dumnezeu se roagă de noi. A ierta înseamnă a te ruga de acela pe care îl ierţi.

Doar că nu avem voie să uităm aceasta: „trebuie să recurgi la mijloace omeneşti ca şi cum n-ar exista şi mijloace divine, şi la cele divine ca şi cum n-ar exista mijloace omeneşti”.

Nu există emoţie fără talent.

Sunt acele momente rare – de o exultantă unică – atunci când simţim acea ţesătură fină, paşnică şi amiabilă din lume, ca o scriere la început cifrată, tainică din natura lucrurilor, ca un duh ce armonizează şi dă sens, iar care deodată adună, ca nişte slove misterioase, înţelesurile risipite şi configurează totul în jur; după ce ai tălmăcit alfabetul acela care la început ţi se părea fără noimă, ilizibil, ca mai apoi să-ţi dai seama că este atât de simplu, la îndemâna unui copil (mai ales la îndemâna unui copil), trăieşti acea minunată senzaţie de împăcare sufletească, şi, cu supuşenie, impresia de a fi şi tu o fire, în

sfârşit, ştiutoare.

Gândirea fără simţire nu există decât ca un osuariu sinistru. Simţirea este mai mult decât o cale sau un mediu, decât un pliu între fiinţe. Ea este sora mai mare (şi mai matură a intuiţiei. Uneori trebuie să ne divizăm simţirea, alteori nu. Simţirea-etalon (emoţia-etalon) este iubirea. În iubire simţirea nu poate fi divizată. Iubirea înseamnă conştiinţa adâncă şi nestrămutată a inseparabilităţii de fiinţa iubită, chiar dacă aceasta din urmă este lovită de ambiguitate sau derâdere.

În iubire corpul meu nu mai este doar parte a lumii zgomotoase a dorinţelor, el nu (se) excită, ci simte şi intenţionează, în căutarea jumătăţii sale, tinzând după un rotund arhetipal.

Uneori este atâta lumină în lume. Dimineaţa aceasta de primăvară aproape că mi se face rău de-atâta lumină. Dar este ca o greaţă plăcută, învigorătoare, fortificatoare, ca după o convalescenţă, ce-ţi anunţă senină însănătoşirea, punerea pe picioare, viitoarele-ţi zile fericite pe care urmează să le petreci în mijlocul celor dragi.

Putem vedea acum atât de clar pe unde să păşim, nu mai trebuie să ne temem de gândul şi ameninţarea care ne însoţeau pretutindeni: ai grijă (pe) unde păşeşti!

Nu mai putem sta neclintiţi ca nişte stâlpi de sare – aşa cum multora dintre noi ne e felul – lumina aceasta ne scoate din amorţeală, din trândăvie, din plictiseală. Ne topeşte – şi ne toropeşte – în activitate într-un soi de energie trupească şi sufletească, ne bucură. Ne este, datorită luminii, atât de uşor să privim acum ceva sau pe cineva. Comunicăm mai uşor, suntem mai dezinvolţi, mai buni, mai frumoşi, mai vii.

Ne iubim mai puţin păcatele.

Eu aşa cred: oricine moare, moare de bătrâneţe. (Cei care citesc lucrurile astea spuse de mine cred că sunt oameni cărora nu trebuie să le explic că un individ de optsprezece ani care iese pe stradă şi este călcat de o maşină – tot de bătrâneţe moare).

Nu există o iertare autentică decât din partea celor care suferă. Şi puţini dintre ei sunt capabili să-i ierte pe cei care i-au făcut să sufere cu adevărat. Omul care suferă este în aceeaşi măsură singurul care are căderea de a ierta, dar şi cel care iartă cel mai greu. Când ai fost iertat de un om pe care l-ai făcut să sufere din pricina ta, eu cred că eşti izbăvit. Iertarea este o solemnitate, un ritual. De asemenea, nu poţi fi generos fără să fi suferit sau fără să te fi bucurat cu adevărat vreodată.

A avea prieteni, a cunoaşte prietenia înseamnă să fii capabil de generozitate, mai mult, înseamnă să fii un practicant al generozităţii.

A fi generos este totuna cu a fi cuviincios, înseamnă întoarcerea la cuviinţă, prin urmare la prietenie şi cumpătare.

Suntem creaţia prieteniilor pe care le-am avut (sau pe care nu le-am avut, ratându-le); a răsfăţurilor cuviincioase pe care le-am avut (sau nu).

Eu cred aşa: prietenii mă aleg/ duşmanii îi aleg singur.

M-am întrebat odată: dacă lumea asta ar însemna o singură lumină – provenită dintr-o lumânare – şi această luminare ar trebui înfiptă în nisipul uneia dintre cele două mese, deasupra uneia scrie, pe un carton, cu creionul chimic (înainte vârful lui a fost muiat cu limba): Pentru vii, deasupra celeilalte scrie, tot pe un carton, cu creionul chimic: Pentru morţi; în nisipul cărei mese ar fi înfiptă această lumânare?

Răspunsul este o linişte/ o tăcere care se izbeşte de o altă linişte/ de o altă tăcere? Răspunsul este simplu de dat, a şi fost dat.

Discreţia este singura care dă solemnitate.

De ziua mea de naştere mi-e poftă de colivă.

Întotdeauna când te mişti (te deplasezi) trebuie să o faci (ca şi cum ai fi) În relaţie cu lucrurile, cu cele din jur, dar şi cu cele îndepărtate: cu masa la care şezi, dar şi cu străzile pe care te-ai preumblat cândva într-o ţară îndepărtată.

Pentru unii a te mişca înseamnă a înţelege. Pentru alţii a înţelege înseamnă a sta. Pentru mine a înţelege înseamnă a poposi, este un fel de echilibru, care, la rându-i, reprezintă un conţinut al trăirii specific.

Darul nu trebuie problematizat.

Aşa cum Dumnezeu a mântuit oamenii, de ce n-ar putea mântui omul obiectele? De ce nu le-aş putea mântui eu?

Orice am face, pe orice drum am merge vom găsi adevărul. Altcum nu avem încotro. Oriunde ne-am ascunde, în cel mai îndepărtat şi tainic adăpost, şi acolo vom găsi adevărul – el se află peste tot. Nu ştiu dacă acest lucru este motiv de bucurie – mai degrabă nu, oricum, este altceva decât o bucurie grosolană.

Oriunde ceva imprevizibil ne va trezi simţul pentru conturul estompat al întregului, pentru intuiţia magică a obiectelor învăluite în incitante iluminări şi întunecări felurite; apoi deliberarea şi elucidarea

acestor lucruri simple, care se mlădie blânde peste noi la tot pasul şi aşteaptă, ca nişte poame coapte, să fie culese şi să ne desfătăm împreună – cu ele. Un asemenea de încântător lucru simplu nu poate fi astfel (adică simplu) decât dacă are stil şi stimulează. Lucrurile simple înviorează şi (te) aprofundează, plasticizează simţurile, le adâncesc, iar pe tine întru totul te însănătoşesc.

Eu sunt un naţionalist cuminte şi prietenos, în schimb sunt un emoţionist agresiv.

A fi înapoiat din punct de vedere emoţional este lucrul cel mai reprobabil, a fi schilod, handicapat sufleteşte nu mai este, de data aceasta, un accident al naturii, lucrul acesta ţine numai de firea şi educaţia pe care noi înşine o vrem şi o urmăm, iar această lacună este şi consecinţa faptului că deseori refuzăm să ne implicăm în soarta noastră sau a celor din jur, neasumându-ne astfel responsabilităţile aferente.

Fiecare dintre noi avem capacitatea de-a avea un ideal, pe care, de fapt, îl purtăm permanent cu (în) noi, ca pe o matrice, la care până la urmă cineva/ ceva trebuie să se potrivească, pe care îl proiectăm asupra lumii ca pe o oglindă sau ca pe o cameră de filmat cuprinzătoare şi atentă.

Ca sunetul sacadat şi puternic al bătăilor de covor din zilele premergătoare sărbătorilor creştine îmi bate uneori inima pentru ea.

Numai discreţia, în orice împrejurare sau exprimare: dialog, vestimentaţie etc. – poate da satisfacţie.

Doar că există şi o fatalitate a discreţiei: permanenţa ei.

Îmi amintesc de pânza de păianjen care se înfiripase între două scaune din localul acela popular dintr-un sat de munte. Era aglomeraţie acolo – mulţi consumatori (o oră de vârf) – doar masa aceea era liberă, ceilalţi se înghesuiseră pe la alte mese, îşi trăgeau în jurul lor nenumărate scaune, vociferau, cântau ş.a.m.d. Masa cu pânza de păianjen între singurele ei două scaune era cea mai discretă – unică în felul ei, tocmai pentru că era troienită de indiferenţa consumatorilor de acel rang avea prestanţă, un hiatus de personalitate răzbătea dinspre ea. Acolo m-am aşezat eu.

Îmi iau jucăriile şi rămân.

Să te fereşti de aceia care ţin minte doar binele pe care l-au făcut şi uită de binele care li s-a făcut; în aceeaşi măsură ocoleşte-i şi pe cei care ţin minte doar răul care li s-a făcut şi uită de răul pe care ei l-au

făcut. Chiar dacă eşti conştient că strici orzul pe gâşte fă-le bine în continuare şi fereşte-te să le faci răul.

Din partea lor să nu te aştepţi la nimic bun, în general să nu te aştepţi ca ei să fie în stare de ceva. Sunt oameni nevrednici. Nu săvârşesc niciodată ceva, nu duc până la capăt un lucru, nu împlinesc şi nu se împlinesc. Ei de-obicei sunt aceia care bârfesc, îşi vorbesc de rău semenii, îi asmuţă pe unii împotriva celorlalţi. Dar ei înşişi niciodată nu trec, cu adevărat, la fapte.

Doamne, câţi oameni de nimic!

Îi poţi recunoaşte cel puţin după aceste trei criterii: evaziunea lor, superficialitatea şi vulgaritatea. Pornind de la aceste trei cauze se poate ajunge la crimă, tâlhărie, minciună, şi toate cele care, Doamne, se opun celor zece porunci ale Tale.

Frica este una dintre cele mai severe şi mai eficace arme ale seducţiei. Spre deosebire de cobra care îşi hipnotizează prada şi care pradă poate nici nu-şi dă seama că este pe care de-a fi devorată, seducţia nu-şi încheie niciodată influenţa asupra victimei, ea mai funcţionează latent şi inert şi după punctul culminant al „loviturii" pe care a dat-o, ea seamănă cu roata unei maşini răsturnate, roata aceea care după accident încă mai continuă să se învârtă în aer un timp, fără rost.

Eu sunt convins că din bucurie se poate scrie (crea – ce cuvânt preţios!) mai bine decât din suferinţă.

Bunul-simţ este unul dintre cele mai grele teste pentru un bărbat şi pentru că bunul-simţ este un dat, el foarte greu poate fi învăţat. Dar cu adevărat bărbat este acela care poate dobândi, cuceri bunul-simţ pentru totdeauna.

Bunul-simţ reliefează, nu sugerează ca, de pildă, inteligenţa sau senzualitatea.

Perseverenţa şi concentrarea sunt efecte ale bunului-simţ, la rândul lor iarăşi autentice teste pentru caracterul masculin.

Eu cred că România este una dintre cele mai spectaculoase ţări din lume. Aşa cum în Evul Mediu clopotele bisericilor băteau necontenit cât ţineau inundaţiile, şi aici există o vibraţie permanentă, un sens pneumatic, asupra unui gând atavic: răul nu poate fi cucerit, izbândit, doborât, în lumea aceasta, i se poate doar opune rezistenţă.

Marea noastră neşansă este că nu vrem să pricepem că în tot acest sfârşit de lume nu contează să fii cel mai bun, ci să *ştii* că eşti cel

mai bun. Nu poţi ajunge departe decât prin apropiere.

Pocnetul (bubuitul) pe care-l face apa caldă (după ce a fost oprită câteva zile) la robinetul din baia sau bucătăria blocului (zgomot infernal, de sfârşit de lume, care ne dă palpitaţii, aruncându-ne în preajma infarctului), acesta ne trezeşte, şi poate că nimic nu este mai presus decât să îmbrăţişezi pe cineva pe care-l credeai definitiv pierdut. Acela poţi fi chiar tu.

P.S. *Şi*, *Doamne*, *încă ceva*: *aici la noi sărăcia intră pe uşă*, *iubirea iese pe geam*. *Sau*: *săracul nu are haină*/*nici la inimă vreo taină*.

Gândeşte –te, *rogu* –te, *la ale celorlalţi dar şi la ale mele*. *Tot ce este bun durează puţin*. *Poate că de aceea şi trebuie să murim*, *pentru că nu putem iubi şi să fim drepţi*, *deopotrivă*, *o veşnicie*. *Iartă-mă*, *Doamne*, *sunt vorbe de pe la noi*.

Sunt şi nu sunt fericit.

Îţi mulţumesc, *Doamne*!

VLAD NICULESCU

Încercare de răspuns la întrebarea

„La ce slujeşte să mori poet?”

lui Cristian şi lui Marian

Punând întrebarea privitoare la esenţa operei de artă din perspectiva realităţii operei, Heidegger descoperă o trăsătură fundamentală a gândirii estetice tradiţionale, anume organizarea domeniului reităţii în trei categorii (simplele lucruri, ustensilul şi opera de artă). Această organizare este, de fapt, o ierarhie ce îşi ia ca model structurant ustensilul cu cele două calităţi definitorii ale sale: capacitatea de a sluji (*Dienlichkeit*) şi calitatea de a fi produsul unei confecţionări. Simplele lucruri ca produse ale naturii ar fi aşadar, nişte ustensile din a căror esenţă lipseşte nota confecţionării şi fără vreo utilitate indusă (cu o posibilă utilitate spontană, deci), câtă vreme opera de artă ar reţine din esenţa ustensilului trăsătura de a avea un producător (în varianta de creator), dar nu şi pe aceea de a sluji la ceva. Opera ar putea apărea, prin urmare, drept o investire estetică a esenţei ustensilului, investire menită să recupereze la un alt nivel suficienţa de sine (*Selbstgenu gsamkeit*) a simplului lucru ori a lucrului natural. Ceea ce se pierde prin această investire este tocmai calitatea ustensilului de pierdere-de-sine-în-vederea-unui-scop (*slujirea*).

Mergând mai adânc înspre originile acestei împărţiri tradiţionale a domeniului reităţii, Heidegger constată că preferinţa

obstinată pentru ustensil ca model structurant al unei ierarhii provine dintr-un înţeles anume dat de tradiţia modernităţii procesului productiv (*technè*). Degenerarea înţelesului lui *technè* de la cel de „producere a fiinţării, în măsura în care ceea ce este prezent ca atare este anume adus în faţă (*Vorbright*) din ascunderea sa în neascunderea înfăţişării sale" (Citatele din opera lui Martin Heidegger aparţin traducerii româneşti a eseului „Originea operei de artă" apărută în volumul Martin Heidegger *Originea operei de artă*, traducere şi note de Thomas Kleininger şi Gabriel Liiceanu, Humanitas, 1995.) la cel de „activitate de făptuire (*Machen*)" poate constitui dovada necesităţii unei destrucţii a gândirii estetice tradiţionale cu pornire de la înţelesul dat astăzi ustensilului, mai precis de la cele două caracteristici definitorii ale acestuia: cea de a sluji şi cea de a fi confecţionat.

Heidegger începe această operă de destrucţie prin critica ideii de producere tehnică, definind atât confecţionarea ce ţine de ustensil cât şi creaţia ce ţine de operă nu ca pe o facere (*Machen*) menită să impună formă şi destinaţie unui material brut, ci ca pe o acţiune de a lăsa adevărul „să vină în afară" (*Hervorgehenlassert*) luând forma unui produs (*ein Hervorgebrachtes*). Astfel, centrarea tradiţională pe ustensil ca articulaţie a unei ierarhii reice e depăşită, accentul mutându-se pe operă ca loc al maximei deschideri a fiinţării şi al survenirii şi instalării adevărului în acest deschis. Abia în perspectiva operei întregul domeniu al reităţii îşi poate revela întemeierea aletheică.

În noua interpretare, opera nu mai este acel tip special de produs obţinut prin abstragerea calităţii slujirii din ustensil şi investirea lui cu autosuficienţă şi spontaneitatea lucrului natural. Ea devine acea realitate care apare ca rezultat al unei maieutici mai degrabă decât al unei creaţii, o maieutică având ca efect lăsarea adevărului să survină şi instalarea sa necondiţionată în deschisul fiinţării. Dacă în înţeles tradiţional opera era definită impozitiv drept creaţie a ceva, neglijându-se astfel spontaneitatea adevărului de a surveni, în noua accepţiune se pune accent în primul rând pe o creativitate definită ca receptivitate, ca grijă rafinată ascetic pentru a lăsa ca instalarea adevărului în operă să se facă în termenii acestuia, şi nu în cei ai unui dictat creator.

Odată ajunşi aici, trebuie remarcat faptul că răsturnarea de perspectivă operată de Heidegger în ce priveşte opera de artă este

bazată cu precădere pe critica ideii tradiţionale de producere tehnică (şi de aici, prin extensie, de creaţie) care constituie doar jumătate din propusa operă de destrucţie. Cealaltă jumătate ar fi trebuit să constea într-o critică a capacităţii de slujire caracteristice ustensilului, dar, din păcate, această dimensiune rămâne prea puţin cercetată în legătură cu opera de artă. Tocmai de aceea voi încerca, în continuare, să extind critica începută de Heidegger şi asupra slujirii, ridicând problema unei posibile meniri slujitoare a operei de artă.

În înţelesul tradiţional dat operei de artă se îmbină o zero-slujire, menită să departajeze opera de sfera ustensilului, cu o autosuficienţă estetică analogabilă cu cea a lucrului natural. Zero-slujirea punea opera la adăpost de pierderea de sine în vederea a altceva decât sine caracteristică ustensilului, câtă vreme autosuficienţă estetică reintroducea spontaneitatea graţioasă a naturii în domeniul producerii artistice ca graţie naturalizată, numită altfel şi talent ori chiar geniu. Astfel, deşi la esenţa operei de artă se ajungea printr-o investire estetică a ustensilului, această estetizare supraadăugată era chemată, în mod paradoxal, să-şi dea verdictul asupra sferei slujirii (redusă în mod arbitrar *numai* la ustensil) ca asupra unei sfere refuzate de transcendenţa majoră (cea estetică) a operei unice şi gratuite, o sferă limitată, în cel mai bun caz, la o transcendenţă taxată drept minoră, tocmai pentru că slujitoare, anume aceea a vieţii practice religioase în vederea mântuirii. Marginalizarea slujirii în numele esteticului devine astfel un diagnostic pentru o paradigmă în care estetică şi slujire, creaţie şi asceză, posteritate şi mântuire sunt poziţii ireconciliabile.

Regândite prin prisma înţelegerii creaţiei ca receptivitate şi maieutică aletheică, distincţiile gândirii estetice sunt distruse şi, odată cu ele, şi verdictul dat de estetica tradiţională asupra slujirii. Noua întrebare pe care această destrucţie o ridică este însă următoarea: prin ce se deosebeşte felul de *a fi* al ustensilului, de cel al operei? Răspunsul la această întrebare cere o reformulare a conceptului de slujire în conformitate cu valenţele ontologice ale slujirii.

Dacă slujirea e inerentă esenţei ustensilului, caracteristica de bază a ustensilului e aceea de a dispărea în această slujire, punând în lumină doar lucrul în vederea căruia slujirea e performantă. Ustensilul nu este pentru sine doar în scopul a ceva. Dimpotrivă, opera de artă este un unicat ontologic, ea „este în loc de a nu fi”. „Cu cât se deschide

mai esenţial opera, cu atât mai strălucitoare devine unicitatea faptului că ea este în loc de a nu fi. Cu cât mai esenţial acest impuls vine în deschis, cu atât mai stranie şi mai solitară devine opera. În producerea operei rezidă această ofrandă a „faptului că ea este". Heidegger poate accepta şi ustensilul şi opera ca moduri deosebite dar neierarhizabile ale survenirii adevărului, ale intrării în deschis a fiinţei fiinţării. Ceea ce le deosebeşte însă pe cele două nu e pierderea de sine a ustensilului faţă de unicitatea statornică şi neslujitoare a operei, i cât instalarea definitivă a adevărului în deschisul fiinţării care e opera, contrastând cu delegarea de sine a ustensilului în slujirea unui scop. Ustensilul este astfel eclipsat de scopul vizat nu pentru că în el nu ar surveni adevărul, ci pentru că felul de a surveni al adevărului în el nu include şi o instalare a acestuia în deschisul fiinţării ustensilului.

Dusă până la ultimele consecinţe, definirea tradiţională a operei ca zero-slujire şi autosuficienţă prezenta sfera artei ca transcendenţă majoră (estetică) opusă sferei slujirii (dimensiunea ustensilului) cu derivatul ei, transcendenţa minoră a slujirii religioase în vederea mântuirii. Analizată mai în adânc, delimitarea operei de ustensil pe criterii estetice vădea conflictul între perenitate ca esenţă a posterităţii şi perisabilitate ca trăsătură definitorie a slujirii ustensilului, conflict traductibil la alt nivel prin opoziţia ireconciliabilă dintre posteritatea estetică a operei şi mântuire ca scop ultim al unei practici ascetico-religioase slujitoare. În vechea accepţiune, opera putea trăi prin delegaţie în locul creatorului şi numai un efort teoretic frizând arbitrarul putea identifica verdictul posterităţii asupra operei cu cel al lui Dumnezeu asupra artistului. La întrebarea „la ce slujeşte artistului opera sa?" răspunsul estetic este deci „la o perenizare nominală" („un nume adunat pe-o carte"), pe când, pentru un răspuns religios e nevoie de destrucţia paradigmei estetice pentru a putea tematiza ca atare o dimensiune a slujirii artistice. Dacă răspunsul la întrebarea de mai sus n-a sosit încă într-un mod profund, e numai pentru că întrebarea nu s-a putut încă pune în chip profund.

Să pornim totuşi de la ceea ce Heidegger numea „aspiraţia adevărului de a ajunge la operă", spunând că, întrucât comunică această aspiraţie, opera slujeşte la ceva; ea îl slujeşte adevărului să se comunice pe sine în deschisul fiinţării. Întrucât, însă, această survenire e însoţită şi de o instalare a adevărului în deschisul fiinţării, putem spune că opera de artă nu e doar instrument al unei comunicări

aletheice; ea este una cu adevărul instalat în deschisul fiinţării, este pusul (*thema*) ca finalizare a acelei puneri (*thesis*) aletheice. Opera are astfel dublul privilegiu de a sluji adevărului şi de a deveni una cu el prin aspiraţia condescendentă a adevărului de a se pune în operă. S-ar putea spune chiar că firea-temă a operei este tema ei aureolată de a fi slujitoare adevărului, de a fi în vederea adevărului şi nu doar de a fi în loc de a nu fi. Aceasta este însă o definiţie maximală, o descriere a unei meniri, aşa cum adevărul o meneşte operei în survenirea şi instalarea sa. Nu e vorba încă de o stare de fapt. În fapt, gradul receptivităţii maieutice a creatorului poate influenţa actualizarea acestei meniri. A dezvolta receptivitatea necesară pentru acomodarea adevărului care survine şi se instalează în operă presupune a înţelege aspiraţia acestuia de a se pune în operă şi a-l lăsa să o facă aşa cum îi convine. O receptivitate pentru această aspiraţie aletheică nu trebuie, în schimb, înţeleasă ca o zădărnicire a menirii aletheice a operei. Opera se înfăptuieşte şi în condiţiile unei nereceptivităţi cvasi-totale, numai că ea va apărea ca o operă cu o esenţă fundamental scindată, cu o esenţă tarată de trădarea creatorului faţă de menirea pe care adevărul i-o menise operei în absolut. Autoexcomunicarea creatorului de la slujirea adeveritoare a operei, aşa cum adevărul i-o menise, se va compensa atunci prin consolarea cu o posteritate delegată operei.

Putem urma mai în adânc acest gând? Dacă am accepta cu Heidegger că poezia (*Dichtung*) este esenţa artei şi că esenţializarea unei opere poetice este poemul (*Gedicht*), atunci următoarele versuri ale lui Paul Celan ar reprezenta o bună caracterizare a stării de fapt a operei actualizate în raport cu propria-i menire:

Weggwbwizt vom

Strahlenwind deiner Sprache das bunte Gerede des Anerlebten – das hundert – zugige Mein – Gedicht, das Genicht.

(Spulberată de razele vântului limbii tale vorbăria pestriţă a cu de-amănuntul – trăitelor – însutit – grăitorul meu poem – sperjur, non-emul. (*traducerea noastră*, *V.N.*))

Mein-gedicht, cuvânt calchiat de Celan după *Mein-eid* (sper-jur), înseamnă o trădare de sine a esenţei operei prin neglijarea menirii sale slujitoare, trădare de sine care sfârşeşte în negare de sine sau, mai degrabă, într-o fire negată (*Gedicht*), *în* poem ca temă nu a slujirii, ci a trădării negatoare a slujirii. *Das Genicht*, traductibil ca non-em (opus poemului) e, de fapt, un diagnostic radical dat creaţiei artistice şi

operei de artă rezultând din ea, diagnostic pe care ar fi o greşeală să-l privim catastrofic ori apocaliptic. Cum nu cred să existe excepţii de la această stare de fapt, ne putem chiar întreba dacă autoexcomunicarea trădătoare şi negatoare a creatorului de la menirea slujitoare şi aletheică a operei nu ascunde un gest compensator de ordin sacrificial. El ar justifica atunci un salt din ordinea posterităţii în cea a mântuirii. Această întrebare, însă, este (şi cu siguranţă va rămâne) deschisă. Probabil că ne vom întreba mereu dacă receptivitatea artistică e chemată să împlinească fără rest menirea slujitoare şi adeveritoare menită de adevăr operei în survenirea şi instalarea sa, transformându-se astfel în mărturie adeveritoare. (Acelaşi poem al lui Paul Celan se încheie după cum urmează: Tief/ in der Zeitenschrunde, / beim (Wabeneis) wartet, ein Atemkristall, / dein unumstossliches/ Zeugnis.)

[Adânc în crevasa timpului în fagurele de gheaţă aşteaptă, cristal de suflu, mărturia ta de neclintit, (*traducerea noastră*, *V.N.*)]

E vremea poate să recunoaştem două lucruri: că, exasperată de vechile pretenţii estetice, opera vădeşte azi o acută nostalgie a artistului după pierderea slujitoare de sine a ustensilului şi că suntem destul de lămuriţi nimeni „nu mai vrea" azi „să moară poet".

HORIA GÂRBEA

Un spectator de şcoală nouă

— Fals tratat – 1

Îndrăzneală… mereu îndrăzneală…

necontenit îndrăzneală.

Camil Petrescu

Pentru a mişca din loc teatrul, literatura, mă rog, oricât de puţin, ne trebuie, nu altfel decât marilor revoluţionari, îndrăzneală.

În ce mă priveşte, am de explicat o veche nostalgie. Personajele unei piese ori cele ale unui roman primesc de la autorul lor un traseu neabătut. Ele se nasc, trăiesc şi eventual se căsătoresc o singură dată pentru totdeauna. Dar vitalitatea celor mai multe dintre ele depăşeşte considerabil cadrul operei în care apar după cum şi absenţa lor din acţiunile altor scrieri este funestă. Totdeauna am fost convins că, dacă Sir Falstaff ar fi fost prezent la Elsinore, lucrurile ar fi decurs mai bine pentru Hamlet şi toţi ceilalţi. Sau dacă Don José l-ar fi întâlnit în piaţă pe Figaro, gândurile negre i s-ar fi risipit.

Piesele pe care-ncerc a le scrie acum intenţionează să rezolve

pentru mine această problemă dificilă: a supravieţuirii marilor personaje, marilor acţiuni, a marilor replici chiar. Căci autorul lor nu se simte deloc în stare să creeze o nouă Antigona, o nouă doamnă Bovary, ci abia dacă le va putea manevra după slabele lui puteri în noţiuni diverse aşa cum îi dictează ideile, nevoile şi visele adolescenţei.

Aceste texte sunt potrivite pentru stingerea în diferite nostalgii a nemulţumirilor pe care istoria cea adevărată le lasă autorilor, ca şi oricărui cititor. Să ne închipuim o coaliţie Mihai-Ştefan împotriva lui Baiazid; cum s-ar comporta Dalila în rulota generalului Rommel? Iată subiecte ce aşteaptă cu personajele pregătite rezolvarea. Nu ne putem permite luxul de a abandona personajele şi replicile strălucite cu care civilizaţia ne-a dăruit. Credeţi, că lor, personajelor, le va conveni o întâlnire care să le forţeze inteligenţa, puterea sau chiar ticăloşia? Eu sunt sigur că da.

Literatura şi istoria ultimelor trei-patru mii de ani fac din dramaturg un copil aşezat în faţa unui tort mare cât Mont-Blancul. Pentru a preveni o indigestie, spectatorii trebuie să participe alături de el.

2

Parodie? *Poate fi viaţa unui om parodia unei cărţi*?

Camil Petrescu

La o întrebare retorică a unui personaj al lui Camil Petrescu pot da, împotriva aşteptărilor, un răspuns afirmativ: da, viaţa unui om poate fi parodia unei cărţi; dar şi a mai multora. După cum acestea sunt bune sau proaste, după cum parodia este reuşită sau nu, şi viaţa individului este interesantă sau ştearsă.

Se spune că un roman al lui Goethe a determinat un lanţ de sinucideri mimetice. Nu! Parodice! Nimic nu-i mai hazliu decât să iei cărţile de bune şi să-ţi zbori creierii.

Aşadar ce este o piesă de teatru? Este parodia unor existenţe care sunt parodia altor piese care… Un text pentru teatru este, pentru că operează cu personaje, o parodie de ordinul n-a existenţei celui dintâi troglodit.

Demult, când zeii trăiau printre oameni şi limbile nu se diferenţiaseră, totul era mai direct, mai pur, lipsit de aerul de comedie pe care inevitabil îl au toate faptele. Totuşi de câte ori vorbim despre acele vremuri fericite, n-o putem face fără a le trece prin memoria încărcată de lucruri mult mai recente. Aşa încât vieţile strămoşilor par

nişte parodii ale unor cărţi mult mai târzii.

Să nu credeţi însă că asta falsifică realitatea. Doar vechii egipteni îşi aveau, în aceeaşi măsură ca şi noi, prostiile, ambiţiile şi trivialităţile lor încât, înlocuindu-le cu altele, mai proaspete, nu se schimbă mare lucru.

De aceea piesele „istorice" încep să fie parodii proaste de cum îşi propun să fie serioase.

Acum despre intertextualitate. Procedeul este desigur foarte vechi. Îl întâlnim la Caragiale, îl întâlnim şi la Giraudoux, nici vorbă. Piesele unor clasici ca Goethe şi Molière împrumută personaje din alţi autori (în speţă Marlowe şi Tirso de Molina), Shakespeare îşi plimbă personajele în mai multe piese, la fel face şi Camil Petrescu. Dramaturgi din toate timpurile şi-i transmit ca pe o minge de rugby pe Electra sau pe Rosenkranz, cu replici cu tot.

Arta citării nu este cine ştie ce tehnică. Doar slăbiciunea oamenilor de a apela la o sursă de autoritate. În teatru mai ales, o replică verificată face cât două.

Şi-apoi cum să fii natural dacă nu folosind vorbe ale unor personaje care imită oameni naturali care la rândul lor… şi tot aşa. Sigur că asta ajunge să ridiculizeze anumite caractere scenice, dar numai pe cele neserioase ce-şi aleg din tezaurul literaturii exact prostiile.

Un lucru de care trebuie să ţinem seama este alunecarea continuă spre ironie datorită introducerii unor texte străine de cel propriu. Dar teatrul este o artă ironică. Gândiţi-vă la *Hamlet*, la toate piesele lui Cehov şi mai ales la *Romeo şi Julieta*. Să-ţi tai beregata din cauza unei neînţelegeri provocate de îmbolnăvirea unui călugăr; curată bătaie de joc. Dar şi dacă ar fi apărut călugărul în ultima clipă împiedicând moartea lui Romeo, totul terminându-se c-o nuntă, ceea ce n-ar fi fost neobişnuit pentru teatru, atunci chiar ar fi fost ironizate personajele, aşteptarea spectatorului şi convenţia genului. Din această dilemă Shakespeare nu putea ieşi.

Cu sau fără intertext, teatrul este o artă care se parodiază pe sine şi-n fericirea, şi-n nefericirea finalurilor. Autorul de texte pentru teatru este un comediant şi – cu cât îşi va lua în serios condiţia, cu atât va fi mai bine. De nu, va rămâne un măscărici involuntar. Piese mai nostime decât cele proletculte nici nu cred să existe.

Aşadar: ironie mereu şi mereu parodie!

„Trebuie să recunoşti, domnule, că toate astea au un straşnic aer de parodie", îi spune Jupâniţa lui Andrei Pietraru. Dar Andrei, prost, n-a recunoscut.

3

No, *ce-i gramatica*?

I.L. Caragiale

Retorica teatrului se deosebeşte grav de cea a poeziei sau prozei. Vorbesc personajele. Autorul rămâne ascuns. Toate prostiile pot să fie atribuite lor. În niciun alt gen autorul nu este atât de predispus să scape basma-curată.

Autorul nu poate de fapt nici măcar interveni în destinele eroilor altfel decât respectând o anumită coerenţă. Îi rămâne doar vorbirea lor, sintaxa ei, gramatica, în fine… Iată un exemplu. Să zicem că Regele Soare îl înghesuie cu pretenţii pe Colbert:

REGELE SOARE (*distrat*): Frumoasă vreme, domnule.

COLBERT (*supus*): Splendidă, majestate…

REGELE SOARE: Mi-ar trebui aşadar trăsuri noi.

COLBERT (*tuşeşte încurcat*): Să ne gândim, majestate, să căutăm şi…

Asemenea dialog e plauzibil istoriceşte, dar din punct de vedere dramatic e complet stupid. Didascaliile sunt inutile, jocul rezulta oricum din text. Prin lexic şi sintaxă dialogul e plat. Spectatorii au început să caşte. Să mai încercăm.

REGELE SOARE (*bea până la fund*): Ehei! Colbert! ce soare!

COLBERT (*abia îşi moaie buzele*): Splendidă vreme, nu zic…

REGELE SOARE (*sare-n sus*): Să cumpărăm trăsuri! Căleşti noi!

COLBERT (judecându-se *cu vinul*): H-h-hm, să ne gândim… să…

Acum indicaţiile ajută replica şi cuvintele bat şi ele mai bine şaua iepei regale, textul e mai viu. Totuşi convenţia persistă. Încă o dată. REGELE SOARE: Aha! Se zvântă şleaurile! Eh?

COLBERT: Să hie al dracu' care mai are un ban!

REGELE SOARE: Trei piţule pentr-un cap de funie oi găsi eu!

COLBERT: Iacă vorbă şi matale! Parcă n-o să caut?! mai mult de hatârul coanii-mari, că pe mata tot nemulţumit te văd. Aşa te-am pomenit.

Evident, dialogul nu mai are nicio legătură cu Colbert şi Ludovic, dar exprimă mai apăsat, deşi aluziv, acelaşi lucru: un stăpân cere bani de la o slugă zgârcită pentru un gust extravagant. Parantezele inutile

lipsesc, lexicul contrastează plăcut cu înaltele feţe ale vorbitorilor, memoria se dezmorţeşte. E aproape bun şi din încă două-trei încercări poate ajunge perfect, căci deocamdată ritmul e greşit, accentele căzând când prea des, când prea rar, hurducând caleaşca. Observaţi de altfel că trăsura lipseşte din text în ultimul caz.

În primele variante se păstrează verosimilitatea istorică. În ultima, ea nu se pierde complet, cine ştie cum îşi vorbeau de fapt cei doi în intimitate, dar se câştigă la atractivitatea comunicării.

Deci autorul e singur cu replica, cu gramatica teatrală. Dar e timpul să ne întrebăm ce e gramatica? Răspunsul vine scurt: „laşte o ştiinţă ghespre cum lucră limba". Şcolerul, prost cumu-i el, are o intuiţie corectă, semn că autorul nu s-a deghizat complet. Limba „lucră", are singură anumite legi de acţiune. Iluzia în care ne-am legănat până acum, că autorul poate interveni, se pulverizează. Nu mai rămâne absolut nimic. Limba, personajele, acţiunea au o autonomie absolută, amestecul dramaturgului în această lucrătură este o forţare inadmisibilă. Ceea ce autorul are de făcut, şi doară nu-i puţin lucru, este să aleagă personaje, scheme, tipuri de limbaj, iar apoi să le lase să lucreze singure. E foarte greu de rezistat şi chiar autorul acestor rânduri îşi bagă nasul în propria piesă realizând astfel doar stricăciuni. Strădania sa ar trebui să fie nu să ţină coarnele plugului, ci să îndrăznească să umble pe unde-l trag boii. Iată metafora perfectă a piesei autoreglate. „Bravo mă! Prostovane!"

4

Nu despera, *tânărule*! *a mai rămas un minister*…

I.L. Caragiale

Aşadar textul pentru teatru dă dovadă de o remarcabilă homeostazie când nu este constrâns din exterior. Acceptată fiind ideea că orice bruscare îl deteriorează, poate fi lăsat să-şi caute singur echilibrul ca un ou într-un castron.

Totuşi se pune problema, într-o lume în care totul s-a scris, ce-i mai rămâne, ce mai atrage spectatorul. Respins la toate ministerele ca un copist fără protecţie, autorul nu trebuie să dispere. A mai rămas unul. Numele lui, conform previziunilor, a fost găsit de altcineva: „ministerul adevărului". Aici Smith al nostru va fi primit cu braţele deschise numai că, spre deosebire de acţiunea romanului cunoscut, el este liber să afirme că doi şi cu doi fac patru. Chiar obligat.

Acesta este rolul autorului în teatru. Să afirme evidenţa. În

realitate 2 + 2 = 5 poate deveni o chestiune de prudenţă, principiu, orgoliu, strategie etc; iar omul nostru va zice răspicat: patru! zice naivul Camil: „Dumneata ai putea accepta ideea că doi şi cu trei fac şase?” Cum să nu! Se înşela Ruscanu al său crezând că a dat un exemplu zdrobitor. „Sau a unui cerc pătrat?”, insistă Ruscanu. Firește. E drept că Rostogan se cam enervează cu Pământul: „Dacă se-nvârte cumu-i? în trei colţuri, animale?”, dar imediat acceptă că are „patru emisferuri”. No, vezi numa!

5

Mizerabilii îşi fac de cap!

I.L. Caragiale

Ăst ultim şi scurt paragraf are pretenţia să-l întrebe pe răbdătorul cititor/ spectator: are domnia sa nevoie de teatru? Nu că ne-am sista demersul în caz de răspuns negativ. Pentru mine, unul, genul acesta de-l comit este ca loteria pentru un porttabac cu muzică. Nu-l câştig decât eu. Dar faptul de a juca, de a aştepta să vedeţi dacă a murit francul, n-ar trebui să vă fie indiferent.

Aveţi nevoie de teatru? De teatrul meu? Pentru a păstra, cum se cuvine, deschis finalul rândurilor de faţă, eu mă opresc cu modestie chiar aici.

ECOURI CRITICE

laurenţiu ulici cartea cea mai mică

În jurul lui cristian Popescu Mircea martin *interviuri texte însoţitoare colecţia prima verba a editurii univers* laurenţiu ulici

Solii promoţiei ’90 încep să apară

Admiţând că n-am greşit flagrant în periodizarea literaturii în general şi a celei contemporane în special, periodizare ce, luându-şi ca punct de plecare anul debutului eminescian (1866), înaintează spre vremea noastră sau coboară spre veacul cronicarilor numărând generaţiile în sens biologic (30 de ani), iar înăuntrul acestora promoţiile decenale, şi având în vedere că ne aflăm, cu promoţia ’80, la limita de apus a primei generaţii postbelice, ar urma ca în anii 1986 – 88 să-şi facă apariţia în peisaj cei dintâi mesageri ai promoţiei ’90, prima promoţie a generaţiei de la răscrucea celor două milenii. Din veştile pe care le am, mai ales în domeniul poeziei, veşti deduse din lectura textelor poetice ale unui număr de vreo cincizeci de tineri născuţi după 1965, am motive să cred nu doar că promoţia ’90 bate insistent la uşă (asta, la urma urmelor, e o fatalitate), dar şi că, în multe

privinţe, poezia pe care poeţii aceştia o vor impune se va deosebi – tematic şi stilistic – de aceea a predecesorilor optzecişti, chiar radical, chiar polemic. Textele pe care mă bazez sunt, încă, ale unor începători, clarificarea lor *poetică* şi *poetică* e departe de a se fi produs (cu câteva excepţii cărora le-aş lipi atributul precocităţii dacă la vârsta de 19 – 20 de ani se mai poate vorbi de precocitate: nu se poate, dar, dacă totuşi vorbim, e din pricină că într-un interval de cincisprezece ani, 1972 – 1987, vârsta medie a debutului editorial a crescut de la 23 – 25 de ani, în 1972, la 35 – 37 de ani, în 1987, iar în raport cu aceasta din urmă, vârsta de 19 – 20 de ani seamănă a precocitate; din păcate, e o precocitate artificială, cum artificială e şi vârsta de 35 de ani pentru debut, dar despre asta am tot scris, şi eu şi alţi colegi critici, fără însă vreo urmare, ba, nu, mint, o urmare tot a fost şi anume generalizarea obligativităţii debutului colectiv în antologii, de fapt grămezi, cu totul irelevante). Cu toate astea există în poeziile acestor, cum spuneam, începători, câteva elemente comune denotând fie şi *in nuce* o altă înţelegere a poeticului.

Ar fi mai întâi *recuperarea lirismului*, într-un mod care se apropie de experienţa lirică a promoţiei ’60, dar plantată într-un sol afectiv întrucâtva modificat de îngrăşămintele chimice ale promoţiei ’80, lirismul acestor noi poeţi pare să reitereze intimismul şi gravitatea, ocolind exponenţialul şi ironismul. Ar fi apoi *radicalitatea atitudinii lirice*, mai mare decât a generaţiei anterioare în ansamblul promoţiilor ei, bazată pe absenţa intertextualităţilor, în genere a referenţilor culturali (bagajul cultural-literar al actualei vârste de 19 – 20 de ani pare să fie mult mai mic decât al promoţiei ’80. de pildă, la aceeaşi vârstă) şi pe indiferenţă faţă de context; preponderent „nativi”, tinerii abia ieşiţi din adolescenţă divulgă în textele lor inocenţă culturală, vehemenţă sentimentală şi aplomb discursiv. Ar fi, în al treilea rând, în plan stilistic, *recrudescenţa expresionismului* într-o stilistică a experienţei intime în care refuzul figurilor poetizării, inclusiv al metaforei, se asociază unei directeţi – a sentimentelor, ca şi a formulărilor – ce nu mai tolerează, parcă, iluziile dar nici nu conjugă verbele realistului. Sigur că aceste trăsături se manifestă deocamdată doar ca tendinţe care au devenit realitate numai la câţiva poeţi care, între 23 şi 30 de ani fiind, pot fi consideraţi drept soli ai promoţiei ce va să vină cu tot efectivul şi echipamentul abia în anii nouăzeci. Asupra acestor „soli” ţin să atrag acum atenţia cititorului şi revistelor literare,

numindu-i: Cristian Popescu, Daniel Bănulescu, Paul Vinicius, Horia Gârbea, Augustin Ioan din Bucureşti, Ioan Es. Pop din Ieud (Maramureş), Cristian Pavel, Simona Şerban din Galaţi, Constantin Preda din Craiova (acesta deja debutat în volum), Carmelia Leonte din Iaşi, Ioan Pintea din Bistriţa şi mai sunt şi alţii. Şi poate n-ar fi rău dacă „Suplimentul Scânteii tineretului" ar dedica periodic, eventual sub genericul *Promoţia '90*, o seamă de rânduri tipografice textelor scrise de aceşti poeţi care sunt în preajma debutului editorial (chiar dacă *preajma* e o noţiune foarte relativă, căci preajmă e şi marţi pentru luni, şi 1988 pentru 1987, şi secolul XXI pentru XX), după cum şi-ar putea face un merit şi, de ce nu? o datorie din a-i publica în chip susţinut (susţinut nu înseamnă perindarea prin pagini de revistă a cincizeci de nume într-un an, fiecare o singură dată, ci prezenţa de douăzeci de ori a doar zece nume) pe tinerii încă adolescenţi care fac, în fond, promoţia nouăzeci şi al căror număr este, se înţelege, incomparabil mai mare decât al „solilor" ce le anunţă sosirea, dar nu atât de mare încât să ofere anumitor funcţionari culturali profilaţi pe contabilitate motive reale de sperietură. Iar dacă stăm drept şi gândim tot drept, promoţia '90, ultima promoţie literară ce se va maturiza în acest secol, va consemna intrarea poeziei româneşti în mileniul trei, ceea ce înseamnă, conform uzanţelor istoriografiei tradiţionale, că istoricii literari ai viitorului, iată, nu prea îndepărtat, vorbind despre poezia română până la 2000 şi de după 2000 vor sta aplecaţi îndelung asupra poeţilor acestei promoţii. Şi ar fi o dovadă de înţelepciune şi de generozitate din parte-ne să le asigurăm poeţilor foarte tineri (fiindcă tânăr la noi, în poezie cel puţin, e cel care, parafrazându-l pe Mircea Dinescu, de mult nu mai e tânăr) aerul bun şi ritmul respirării.

S.L.A.S.T.

— Suplimentul literar-artistic al „Scânteii Tineretului", 17 octombrie 1987

Doamna Bovary, pe strada Toamnei încet-încet, în pofida dificultăţilor, „nouăzeciştii" ies la rampă. Care mai vesel, care mai trist, după fel şi, mai ales, după darea de mână. Toţi, însă, cu aplombul tinereţii şi credinţa încă sigură că vor schimba ceva în casa literaturii, măcar o reorânduire a mobilierului, dacă nu chiar o înlocuire. Ca orice promoţie ce deschide sau închide o generaţie, intră în scenă grupat şi exploziv precum „optzeciştii", „şaizeciştii", „cincizeciştii", „treizeciştii" etc. De data aceasta caracterul exploziv pare să fie atenuat de condiţiile

climatului social-economic, dar tot e vizibil. Cum numărul celor debutaţi în ultimii doi ani este deja considerabil, merită cred să ne oprim o clipă asupra prezenţei „nouăzeciştilor" în peisajul editorial, fie şi dintr-un simplu interes bibliografic de nu se va putea şi din unul axiologic. Pentru început, un dramaturg şi un critic, amândoi editaţi în colecţia „Nouăzeci" a Editurii Phoenix, amândoi post-moderni în toată puterea cuvântului (atâta câtă e), amândoi inteligenţi, cultivaţi, ironici şi în special „răi". Dramaturgul e Horia Gârbea şi cartea lui spune aproape totul încă din titlu: *Doamna Bovary sunt ceilalţi*. Sunt „patru texte pentru teatru" de o savoare literară incontestabilă, egal şi justificat revendicată de ingeniozitatea ţesăturii dramatice, de subtilitatea probelor de intertextualitate şi de expresivitatea dialogului. Personaje din piese celebre reunite în situaţii inedite (de pildă, în *Pescăruşul din livada de vişini* îi reîntâlnim, între alţii, pe unchiul Vania al lui Cehov, pe Nora a lui Ibsen, pe Zoe a lui Caragiale, pe Groparul din Hamlet), păstrându-şi caracterele originare, dar puse în dramă altfel decât în textele care le-au impus în memoria noastră, tensiuni şi conflicte aparent emoţionale, foarte puţin teatrale sau, mai bine zis, de o teatralitate paradoxală, dezvoltări tematico-stilistice în marginea parodiei, dar o parodie ce-şi conţine negaţia, toate acestea pot să însemne o sfidare adresată unei anume idei de teatru, însă sunt fără îndoială şi altceva, cu mult mai important: o provocare a teatrului însuşi ca literatură. Teatrul de citit – vor spune unii. Adevărul e că pentru a fi pus în scenă în chip semnificativ, textul lui Horia Gârbea are nevoie de o regie nouă, de un fel nou de a gândi spectacolul teatral, cu alte cuvinte de un regizor post-modem care la noi, cel puţin deocamdată, nu ştiu să se fi ivit. Pentru că impresia la lectura textelor tânărului dramaturg este un ciudat amestec de *déjà vu* şi de noutate izbitoare. Este, metaforic vorbind, impresia pe care ar lăsa-o un plop cu frunze de stejar. Sau, vorba dramaturgului însuşi: „Totdeauna am fost convins că dacă sir Falstaff ar fi fost prezent la Elsinor, lucrurile ar fi mers mai bine pentru Hamlet şi toţi ceilalţi". Dar piesele lui Horia Gârbea mai denotă ceva: o polivalenţă (şi ea un sindrom post-modem, deşi...) a talentului, menită să şteargă finalmente graniţele dintre genurile literare în favoarea literaturii ca gen (a). [...]

„România liberă", 22 octombrie 1993

Luciditate şi orgoliu

Un umor cu totul aparte şi o ironie la fel vădeşte Radu Sergiu

Ruba în *Iluzia continua* (Editura Cartea Românească), volum ce atestă o evoluţie faţă de debutul din urmă cu câţiva ani, cel puţin în sensul dezinhibării dicţiunii, dacă nu şi în cel al primenirii temelor. Poetul s-a afirmat la marginea intervalului optzecist, pe care îl şi ilustrează prin preferinţa pentru universul cotidian sau prin filtrul ludic pus în faţa percepţiei, dar de care se şi îndepărtează prin radicalismul atitudinii, reconsiderarea lirismului şi regăsirea stării de graţie, trăsături ce par să caracterizeze, măcar pentru momentul ieşirii în lume, promoţia nouăzeci, unul din „pionierii" de marcă ai acesteia, Cristian Popescu, fiind de altfel evocat în textul final – similiartă poetică – din cartea lui Radu Sergiu Ruba. Schimbarea de registru şi de instrumentar, chiar dacă păstrează – aş zice că inevitabil – un aspect de hibrid, chiar dacă are la origini o motivaţie conjuncturală ca, de pildă, frecventarea Cenaclului *Universitas* (*table ronde* a nouăzeciştilor, nu numai din Capitală) mi se pare extrem de importantă pentru poetul despre care vorbim căci, în urma ei, sau prin ea, el nu doar că s-a dezinhibat, cum şi spune, dar şi-a descoperit felul natural de a se rosti, laolaltă cu naturaleţea felului de a fi care, în ce-l priveşte, nu e altceva decât pânda ironizatoare şi autoironizatoare a reflexivităţii asupra sensibilităţii, a simţului realităţii asupra acrobaţiilor imaginaţiei. O ironie însă care nu destructurează şi nu otrăveşte lucrurile asupra cărora cade, din contră, le conferă cristalinitate şi le pune în lumină elogioasă, fără să fie, prin asta, sentimentală. Rafinamentul ei stă în reversibilitatea drumului polemic subînţeles, simţul realităţii fiind nu doar emiţătorul „undei" ironice, dar şi receptorul ei, la fel şi imaginaţia. Efectul acestei reciproce subminări este ambiguitatea poetică a tonului, izvor considerabil de sugestii: „Memoria atât de bună/ care mă ajută să mint fără griji/ o ia înainte cu o torţă în mâini/ Abia apoi vin eu urmat de fanfară/ Iar la sfârşit imnul regimentului, / Intrăm, / Rămânem demni. / O machetă a familiei la masă: / Lemnul bunicilor – Cartonul nepoţilor. / Ar fi în stare să-mi ierte orice, / A scris! A iubit! A muncit! / Despre peretele din spatele lor să le vorbesc/ ar urmări cu creionul în mână istoria tencuielii, / Mă admiră, / Sunt răsucit pe toate feţele, / Unii pe alţii se căuta în creierul meu/ născut totuşi orb ca puiul de albatros/ şi inelat îndată/ să se vadă cât de departe ajunge".

Universul poeziilor e, cum spuneam, lumea de fiecare zi, viaţa reală a poetului cu documentarul ei de toate orele şi întâmplările. Evocându-le, Radu Sergiu Ruba le şi se încarcă el însuşi de literaritate,

scrisul (cu toate ale lui: cărţile, biblioteca, hârtia, scriitura) esenţializând trăitul (cu toate ale lui: sentimente, gânduri, habitudini), iar, la rându-i, trăitul reciclând scrisul. Lirismul se insinuează în chiar această tentativă de conversiune, la capătul căreia fie într-o direcţie, fie în cealaltă, întâlnim sensul poetic propriu-zis, relevat graţios de imagini miezoase: „Noapte în odaia cu sertare, / Alături / trebuie că tace un corp de femeie/ de vreme ce/ neştiind ce să mai fac cu mâinile/ dactilografiez cu sfială aerul/ Degetele întârzie pe taste chirilice/ fel şi acesta de a-i ocoli privirea. / De m-ar atinge/ mi-aş îngropa îndată mâna în coşul cu litere/ boturile lor să şteargă urma. / I-aş arunca apoi palimpsestul în faţă: / ţine! / Pielea mea ilizibilă/ şi câteva oase. / Dar ea surâde cu atâtea înţelesuri/ că se revarsă pe trotuare/ toate librăriile oraşului". Mai totdeauna cu un sâmbure narativ, îndeobşte mici întâmplări biografice, poeziile din *Iluzia continuă* mizează pe distanţa de grosimea unei lame ce desparte sublimul de ridicol, tragicul de bufonadă, intenţia mărturisită a poetului fiind de a mări acest spaţiu adesea imperceptibil printr-o expunere detaliată sub lupa tandreţii şi veghea acelei ironii elogioase de care aminteam mai devreme. *Post ludum*, poemul ce încheie cartea, poate fi socotit, într-o atare privinţă, exemplar şi, totodată, lămuritor pentru opţiunea estetică a autorului, sugerând o solidaritate întemeiată pe respectul diversităţii: „Unul Popescu şi cu mine/ suntem cei mai buni poeţi/ din acest cartier producător de clopoţei/ El scrie. Noi compunem, / Sania lunecă înainte/ însoţită şi protejată din cer/ de o pasăre-ndulcită/ cântătoare. / O dată pe săptămână/ în faţa altora ca noi/ citim din compunerile noastre/ iar ei din frumoşi ce sunt/ se fac şi mai frumoşi/ întreţinând la mijloc numai cu spiritul/ prelungă şi de lemn/ o masă la capăt cu palmier/ care se leagănă de parcă zice: / O, copii… O! // Popescu îşi cântă naşterile/ atât de numeroase/ şi din mame atât de diferite/ că tare m-aş mira dacă ceilalţi n-ar fi de fapt fraţii lui/ alcătuiţi din fete şi băieţi şi stând cu toţii în linişte acolo// Scot şi eu până la urmă din buzunar un pumn de clopoţei/ palmierul coboară din vârf găleata cu privighetori/ poetul mă calcă pe picior că încă nu/ dar eu/ nici tu una, nici tu două/ ca fluierat de tren/ las vacarmul să meargă/ şi ridic drept în faţa lui/ să se vadă bine pe sine/ următoarea oglindă: // Civilizaţia tandreţii începe de fapt la Theba/ unde Popescu. prin înrudire poetică/ os de labdacid/ face la raza lecturilor publice/ dovadă că tragicul existenţei/ odată ademenit în

operă/ trece uşor în întâmplare bufă. / Mă sprijin de această lumină ca de neputinţa desideralizării/ unei femei cum este Andromeda pe cer". Câtă luciditate, atât orgoliu!

revista „Contemporanul".

DANSILVIU BOIERESCU

Terasa

(...) Clubul (*Universitas*) şi terasa unuia dintre prietenii ceva mai bine reprezentaţi la nivel de spaţiu locativ au înlocuit tradiţionala mansardă a „poetului neînţeles" (neînţelegător). Singurătatea condeierului de cursă lungă este, azi, un mit desuet, care se topeşte uşor la „raza lecturilor publice": „O dată pe săptămână/ în faţa altora ca noi/ citim din compunerile noastre/ iar ei din frumoşi ce sunt/ se fac şi mai frumoşi/ întreţinând la mijloc numai cu spiritul /prelungă şi de lemn/ o masă la capăt cu palmier/ care se leagănă şi zice: / O, copii... O!" (Radu Sergiu Ruba). Acum, tânărul autor, solidar cu sine şi cu generaţia sa (care a devenit altceva decât „seria poetică post—80" descrisă în studii mai vechi, pe când, de pildă, în fruntea încercării de sistematizare intitulată *Climatul temperat-continental şi harta sinoptică a poeziei recente*, aşezam, retoric, un capitol precum *o climă de grup*?), cultivă conştient spiritul de grup, dar care – atenţie! – nu duce la masificări gregare. Scriitorul nouăzecist este prea puţin asemănător cu confratele său, într-o măsură efectiv neatinsă de imediat predecesorii săi. Asta în condiţiile în care, reiau, el este solidar cu sine *prin* generaţia sa. Fireştile nesincronizări ale preopinenţilor angajaţi în discuţiile de cenaclu impun, mai apoi, deloc paradoxal, cu pregnanţă constructivă, o mişcare de ansamblu unitară tocmai în marea ei diversitate (personalităţi umorale, structuri artistice, grile de receptare, teme şi genuri/subgenuri specifice).

Inventarul nominal al generaţiei conţine autori bine individualizaţi de creaţiile lor (publicate, deja, în volume sau în excelenta colecţie „Cartea cea mai mică", iniţiată de Paul Nancă la revista studenţilor bucureşteni, care a prilejuit semnificative debuturi pe 32 de pagini, precum şi în coloanele multor reviste literare, atât din Capitală cât şi din, practic, întreaga ţară – Iaşi, Cluj, Timişoara, Braşov, Sibiu, Oradea, Tg. Mureş, Constanţa, Bacău etc). Fără a epuiza lista tinerilor scriitori grupaţi în jurul Cenaclului *Universitas*, condus, de la înfiinţare (1983), de profesorul universitar Mircea Martin – un mentor de prestigiu, putem cita (şi, din simpla enumerare, rezultă, pentru cei

familiarizaţi cu publicaţiile de specialitate, conexiuni atât de diverse, încât orizontul de aşteptare al cititorului numai univoc nu poate fi structurat) pe: Radu Sergiu Ruba, Cristian Popescu, Horia Gârbea, Simona Popescu, Ramona Fotiade, Andrei Damian, Daniel Bănulescu, Cătălin Ţârlea, Iulian Costache, Vlad Niculescu, Nicoleta Pavel, Paul Vinicius, Marius Oprea, Andrei Bodiu, Bogdan Teodorescu, Augustin Ioan, Răzvan Petrescu, David Ioachim, Caius Dobrescu, George Ardelean, ca şi, în context mai larg nouăzecist, pe Marian Ilea, Ioan Es. Pop, Ion Manolescu (care, de asemenea, au citit şi au fost comentaţi la *Universitas*). Important este de observat că, în cadrul cenaclului, nu se practică exclusivismul de gen (numai poezia sau numai proza sau numai teatrul), el fiind deschis nu doar stilurilor diferite, cât şi posibilităţilor diverse de exprimare literară. În plus, foarte rar membrii săi sunt doar poeţi/prozatori/dramaturgi/critici literari. Polivalenţa celor mai mulţi o dovedesc înseşi textele lor, acoperind un spectru literar extrem de larg şi de variat. Astfel, Cristian Popescu a publicat volume de poezie *Cuvânt înainte*, *Familia Popescu*, *în* „Cartea cea mică", nr. 4, şi la Editura Cartea Românească), însă în reviste numele său este întâlnit sub articole de critică şi eseuri. Daniel Bănulescu a ezitat mult până a se hotărî cu ce anume să debuteze poezie sau proză. Până la urmă a învins contextul publicării sale şi *Ziua în care am fost publicat* („Cartea mai mică", nr. 7) conţine versuri, deşi însuşi autorul şi-ar fi dorit-o intitulată cu *dragoste şi hotărâre*, *şampaniei*, pornind de la titlul uneia dintre nuvelele sale. Cred că numărul articolelor de critică literară semnate de Simona Popescu îl depăşeşte sau se află, oricum, la paritate cu cel al poeziilor apărute, deocamdată, numai în reviste. Prozatorul Cătălin Ţârlea (*Povestiri cu pensionari*, „Cartea cea mai mică", nr. 11) a mai publicat nu doar reportaj (fapt, într-un fel, explicabil), ci şi eseistică, angajându-se nu o dată, singur sau împreună cu finul eseist care este hieraticul Vlad Niculescu, în incitante discuţii teoretice. Ramona Fotiade, poeta (*Punerea în libertate*, „Cartea cea mai mică, nr. 3), a reuşit să-şi tipărească parte din producţia critică (şi) în coloanele „României literare". Poetul Radu Sergiu Ruba desfăşoară o susţinută activitate publicistică în calitate de coordonator al revistei în braille, iar Augustin Ioan practică, nu întâmplător, critica de arhitectură. De fapt, publicistică de factură, în general, culturală au făcut şi fac majoritatea colegilor noştri. (Revistele studenţeşti bucureştene îi numără între

principalii animatori, mulţi ocupând fotolii redacţionale de bază, inclusiv pe cele de redactor şef şi redactor şef-adjunct.) Dar, poate, cazul cel mai spectaculos din punctul de vedere al întinderii domeniului de creaţie îl constituie Horia Gârbea. Deşi colecţia mereu amintită, *id est* „Cartea cea mai mică", a debutat cu placheta sa de poezii intitulată *Copilăria secretă*, multe alte versuri ale sale fiind publicate de revistele literare (nu numai studenţeşti), aceleaşi i-au tipărit şi o suită notabilă de articole critice, pentru ca apoi el să se afirme ca un veritabil dramaturg. De asemenea, criticul şi istoricul literar Iulian Costache este autorul unei piese de teatru, cu a cărei reprezentaţie (căreia îi semna şi regia) a concurat la una din ediţiile Festivalului Artei şi Creaţiei Studenţeşti. Şi, fiindcă veni vorba de festivaluri şi premii, pentru a întregi cartea de vizită a acestor tineri scriitori, să amintim, fie şi în treacăt, de numeroasele premii şi distincţii obţinute în confruntările (ne) studenţeşti, acordarea lor a majorităţii trofeelor la F.A.C.S. ori la colocviile naţionale „Mihai Eminescu", la festivalul de la Sighet sau la festivităţile anuale ale revistelor „Viaţa studenţească" şi „Amfiteatru", precum şi, în ultimii doi ani, la cele ale „Suplimentului literar-artistic al Scânteii tineretului" (S.L.A.S.T.).

* * *

Textele autorilor de la *Universitas* reprezintă, totodată, cauzele şi efectele unor experienţe ontologice, decantate social, reprezentate literar şi beneficiind, apoi, de o anumită orientare morală (identificabilă atitudinal), în subtext sau explicit în intervenţiile teoretice, ca şi în practica unei anume scrieri), care le reproiectează, cu forţă de pătrundere sporită, în social. Poezia, ca şi proza de altfel, este una angaja (n) ta. Ea pleacă de la contactul (I) mediat cu „realitatea" mai mult sau mai puţin difuză: „Trecând pe lângă oameni reţii şi uiţi chipuri, vorbeşti-taci ameţitor. Asculţi şi percepi sunete neclare. I Peticeşti sacul existenţial" (Marius Oprea, în *8 puncte de vedere*). Poetul este un observator observat. A scrie devine echivalent cu a te scrie, dacă nu cu a (te) rescrie în circumstanţele unei intertextualităţi conştientizate. Respiraţia auctorială se precipită în i două sensuri, Simona Popescu putând fi, concomitent, şi omul dinăuntru, care se uită la „televizor", şi cel din stradă, care, fără să ştie, este urmărit din ochiul ascuns al camerei de luat vederi ori – în *Xilofonul* – şi cea care bate cu ciocănelele de lemn în instrumentul de

masochistă tortură (o metaforă prin analogie a maşinii de scris?) şi cutia de rezonanţă a acestuia. Dualitatea constitutivă este resimţită acut, textul fiind expresia unei realităţi scindate („Drace, dar eu sunt ce nu mai sunt/ şi ce nu sunt încă/ eu sunt un animal în schimbare"), pe care poeta o cultivă cu insistenţă („Îmi potrivesc cealaltă mască de plastic/ bătrâna oglindă cu nas mare acră şi rea/ are un trup tânăr"). *Gestica* rezultată, în „echilibrele patriei" (de cuvinte şi de pământ, sugestie preluată de Augustin Ioan de la Nichita Stănescu), din acest joc proteic al metamorfozelor autentifică un pact orgolios cu „realitatea" (exterioară şi intimă, prinsă în fluxul necontenit al vaselor comunicante): „Am acte pe identitatea mea românească. / Pe codul genetic. / Pre crezul politic. / Pe tot ce ştiu, pe tot ce bănuiesc, acte am. // Legal, la vedere, întâlnesc o femeie. / Autobiografia ei poate fi cercetată/ (există desigur undeva/ întrepătrunsă filă cu filă cu a mea). // în echilibrele patriei/ este angrenată şi docilitatea: / sunt un cadru de nădejde/ într-un cadru organizat. // Port numele tatălui meu, / cu multe vocale, curat, eufonic. / Pe mândria aceasta n-am acte. / Doar să vină numai să-mi ceară!" Practic, în mod apocrif, poetul scrie „un poem pentru fiecare formă a existenţei" (Ramona Fotiade), faliile ontologice justificându-se numai până în momentul în care scriitura intervine reordonator: „rupt direct din viaţă/ precum pagina de ziar proaspăt ieşită/ de sub rotativă/. acest eveniment ar trebui relatat/ cu lux de amănunte chiar vânzătoarelor din piaţă /înfăşurate în şorţuri murdare". Distanţele sunt asimilate dureros pentru a fi, apoi, abolite cathartic: „se face în jur o plajă fantastică/ vederea de pe mare îmi ajustează mânecile liceale/ sub matricolă exist ca sub cerul de martie" (Radu Sergiu Ruba); „eram foarte trist şi-mi puneam multe speranţe în asta/ mi se părea că dacă e să stau aşa mai mult timp şi o să/ observ cu atenţie ce se întâmplă/ o să ies cumva câştigat" (Daniel Bănulescu); „Asta-i tot ce-aş vrea şi eu de la viaţă: când s-or strica manechinele astea, de-acum, din vitrine, să le facă pe-alea noi după chipul meu, să-mi semene. Să se mândrească şi copiii mei când or trece prin faţă pe la „Adam", „(Cristian Popescu). Personajele poeziei nouăzeciste sunt permanent bântuite de această obsesie a identităţii (ultimul dintre cei citaţi scrie un faimos poem despre propriul său *Arbore genealogic*, pe urmele sale călcând imediat destui prozeliţi), raportată atât la conştiinţa ludică a unei continue dedublări în oglinda textului, cât şi, anxios, la posibila pierdere de personalitate prin angrenarea în marile

ritmuri alt mecanicii supraindividuale. Dacă poeţilor aceasta le impune un discurs secund, prozatorilor aflaţi în situaţii similare le este suficientă o anumită priză la real, graţie căreia, de pildă, epopeea burlescă – escamotând tragicul – a „nevestelor" şi a „zidarilor de la Bolentin" (din *Lăcrămioară*, de Cătălin Ţârlea) nu mai necesită descifrarea parabolei sugerate. Oarecum asemănător procedează şi Marian Ilea (*Călătoria mecanicului*, *şef de echipă*, *Giorgioiu Constantin în tri ţări*), în unele pagini, şi Bogdan Teoderescu. Mai decontractat decât acesta, Răzvan Petrescu în excelentul său volum de debut, *Grădina de vară*. Selecţia „realităţii înconjurătoare" (un titlu fabulos propune Paul Vinicius: *Maria dimprejurul meu*) grăieşte aici mai mult decât lămuritor despre personajul – replică auctorială decât orice comentariu naratorial explicit.

Disecţia anatomic-intertextuală a lumii şi a sinelui, cu corolarul ei fantastic aleatoriu (în multe din povestirile lui Daniel Bănulescu, Ion Manolescu ori în *Turla* şi *Aflăm de la I.T.B.* de Cătălin Ţârlea), nu reprezintă un scop în sine, un capăt de drum probabil al aventurii textual (ist) e. Odată de-structurată, lumea (textului) nu este expusă cititorului în chip de mostră edificatoare şi abandonată apoi într-unul din sertarele memoriei asociative. Din acest punct de vedere, implicarea în ordinea morală a textului (lumii) este superioară celei profesate de mulţi dintre optzecişti şi desantişti. Întruparea unei mitologii contrastive a cotidianului, re-făcută cu o la fel de delicioasă acribie antropofilologică nu mai constituie dezideratul estetic al procesului semnificant. Proiecţia ludică reprezintă pentru nouăzecişti nu textul, ci abia pretextul. Lumea din text nu este doar trăită, sfâşiată, anchetată po (I) etic. Treptei de-structurării îi corespunde – şi nu dintr-un capriciu, şi nu dintr-un capriciu de simetrie formală – cea a re-structurării universului de semne vorbite, simţite, gândite, operaţie consecutivă asimilării competenţei textuale, în care au excelat optzeciştii/desantiştii. Ironia post-modernistă acţionează, în cazul nouăzeciştilor, în principal în cadrul etapei de re-structurare intertextuală.

Familia Popescu reprezintă, în acest sens, un model ca şi exhaustiv. Un poem amplu, din variaţiuni infinite, poliarticulate, cu personaje, de la săptămână la săptămână, tot mai cunoscute şi publicului larg: Vasile Popescu (*Despre tata şi noi* – „poem dedicat infarctului ce a avut loc în noaptea de 11 spre 12 decembrie 1975"),

mama (*Sfaturi din partea mamei*), Adina (mătuşii din… *Adina Popescu*), sora (*Dana Popescu*) şi, bineînţeles, Cristian Popescu *par lui-même*. Figuraţia secundară e de-a dreptul proliferantă: bunica şi bunicul, prietenii… de familie, dar şi Arta Florescu, Gică Petrescu ş.a.m.d. („Pe Cristi trebuie să-l înţelegeţi. Spune el multe despre noi, dar să nu-l luaţi în serios. El ne iubeşte şi ne respectă, iar noi am crezut întotdeauna în talentul lui.") Tradiţia familiei impune şi pitoreştile ei locuri comune: „tramvaiul douăşase", „localul familial", calendarul („*Luni*: Uite, şi azi ţi-am stropit pâinea cu parfum. Azi, pe cine mai săruţi la fiecare îmbucătură?"), un „arbore genealogic" pe măsură (care creşte… În Cişmigiu), în fine, propriile ei străzi, un cartier întreg, dacă nu „un oraş Popescu", ba chiar şi un circ! Lumea devine un carnaval, asemănător, în parte celui rabelaisian, analizat de Bahtin. Au (c) torul este, la un loc, Gargantua şi Pantagruel, scriitura sa devorează pătimaş toate elementele aventurii existenţiale, pe care o re-compune ironic ca într-un puzzle uriaş, hiperbolizat de însăşi dispoziţia poetica a „jucătorului". Poezia lui Cristian Popescu propune un livresc *sui generis*: citatul după „realitate", căreia îi reformulează până şi cele mai banale dimensiuni.

Există, însă, şi infernala parodie a livrescului pur şi simplu, pe care o întreprinde în mai toate textele sale, indiferent că sunt poetice sau dramatice, Horia Gârbea. Ceea ce în versuri ca „*a venit toamna/ acoperă-mi inima cu ceva/* (cu un disc *iron maiden/* cu o înşelătoare cafea)" reprezintă abia un început timid, în piesele sale de teatru (*Pescăruşul din livada cu vişini*, *Doamna Bovary sunt ceilalţi*, *Miss Waterloo* etc. – titlurile fiind edificatoare în sine, ca şi, de pildă, *Pudriera Pandorei* a lui Iulian Costache) se transformă într-o intertextualitate furibundă, amintind, prin amploarea conexiunilor, de cea practicată de Denald Barthelme. Grila propusă este, practic (*summum* post-modernist), o grilă a grilelor parodice: personajele din dramele lui Delavrancea pot dialoga între ele cu cuvintele celor din *Momente şi schiţe*, Ion Nebunu' din *Năpasta* se poate insinua în menajul flaubertian al familiei Bovary ş.a.m.d., schimbarea de perspectivă fiind însă atât de rapidă încât cititorul inexpert se poate, oricând, sufoca bibliografic. Un personaj al lui Răzvan Petrescu (din *Şansa*) se va comporta identic: săpând în ploaie la un şanţ, alături de Trandafir şi Begonie, Laur simte nevoia – pe fundalul unei micţiuni neglijente – să dea curs dicţiunii hamletiene (în original), sub imperiul

descoperirii unei hârci („Alas! Poor Yorick! /…/ Where be your gibes now? Your gambols? Your songs?"). Pentru Radu Sergiu Ruba, „civilizaţia tandreţii începe la Theba/ unde Popescu prin înrudire poetică/ os de labdacid/ face la raza lectorilor publice/ dovada că tragicul existenţei/ odată ademenit în operă/ trece uşor în întâmplare bufă". În cele din urmă, „lumea pe care noi o bănuim/ se va răsuci dintr-odată/ în rărunchii ei se vor strecura vrăbiile/ mai repede decât ne închipuim" (Andrei Damian), încât necesitatea unui *desen animat* nu mai apare ca o extravaganţă: „un pact cu tine/ astăzi fac walt disney/ destul ne-am tot/ privit suspicios/ e vremea/ să ne plimbăm alături/ în sfârşit/ donald şi jucătorul de biliard/ tropăind prin ploaia/ galbenă şi lipicioasă a hadesului" (Horia Gârbea).

Un alt tip de re-structurare îl constituie ceea ce am putea numi petrarchismul post-modernist al lui Daniel Bănulescu, bunăoară. (Nu întâmplător, el îşi intitulează un poem *Eu scriind despre Laura*.). Ficţiunile sale erotice/erotizante recompun lumea comună din perspectiva unui dandy autohton, cu o subtilă ironie a textualii: „Eu scriam şi pentru asta puteam folosi un perete/ Un târnăcop îmi ajuta degetele ca să le pot apropia de perete/ şi o daltă/ Eu scriam despre Laura/ Voiam s-o surprind cum mişcând un picior/ Chipul ei îşi pierdea orice însemnătate". Micile ifose de *connoisseur* – alte chipuri ale timidităţii – îl prind atât de bine, încât îşi poate permite să alcătuiască parodic dar „cu avânt o diorama a fericirii şi a seriozităţii". Falsul patetism al juiseurului ascunde un sarcasm autentic, exprimabil în termeni caracteristici: „Ce ai citit ce ai iubit ce ai mai scris/În timpul în care rana a devenit încet/ Un creier al durerii// şi te-ai zbătut şi ai strigat doar atât de nevinovat/ Ca la naştere/ încât sânii femeilor din jur se umplură de lapte" (Adi Serafim). Erotismul lui Marius Oprea realizează în *cântec-e* un remarcabil sincretism ontologic, adesea în note de rafinament neotantric post-industrial: „Dimineaţa scoate un picior din plapumă, se răsuceşte, / Tăişul pleoapei despică visul. / Dimineaţa încalţă ciorapi albi. Seara descalţă ciorapi cenuşii. / Apoi desface nasturii bluzei, uşor: zgură. / Un munte de zgură lângă un munte de şpan. Să dai/ cu târnăcopul, să iei cu lopata…" sau „Aici trupul ei iluminând o tăcere aproape fizică".

Având drept mentor un teoretician literar, tinerii autori din cenaclul zis şi „LaMartine" vor mânui, cu firească dezinvoltură, elementele paratextuale. Ceremonialul autereferenţialităţii rezultate

transformă textele despre text, comune ca tematică în sine cu ale unora dintre optzecişti, din digitaţii textualiste în veritabile spectacole poetice. Daniel Bănulescu îşi intitulează placheta de debut *Ziua în care am fost publicat*, Cristian Popescu şi-o încheie cu un *epilog* din care citez: „Tot ce scriu mai jos este foarte adevărat. /…/ Mama şi Dana, sora mea, au crezut întotdeauna în ceea ce fac (şi eu nu fac altceva decât să scriu) şi s-a ajuns până acolo încât un rând scris de mine devine un eveniment familial. Felul în care mă port cu ele, prin casă, aşa, ca fiu şi frate, este privit şi interpretat în funcţie de faptul că scriu", iar Marius Oprea va constata, la modul teoretic: „Scriu propoziţii. Ele se articulează într-o senzaţie. Trăiesc senzaţii. Ele îmi articulează propoziţiile, transformându-le în ambiguităţi, cântecele, panseluţe. Din ele se decupează şi strigăte". Efectiv „cântecul" devine „o altă putere", a cărei absenţă lipseşte poetul de atributul său fundamental, unicul remediu fiind, în condiţiile date, asumarea (auto) ironică a situaţiei: „S-au stins luminile toate. Tocmai/ a plouat. În bălţi/ mici fiinţe trăiesc. // Ce simt? // Din liră aş cânta/ Dacă liră aş avea". Astfel, *dulce cântând*, el îşi îndeplineşte menirea (… „o liberă alegere"): „Cântă, menestrel. / Tristeţea noastră lovită de strună/ Eliberează gândul şi râsul". Mesianismul orfic nu lasă loc, însă, entuziasmelor facile: „Nisip de turnătorie, rebuturi/ diforme cu feţe butucănoase. Rouă pe rugină/ sunt ochii. Oraşul adie, *ce muzica*.

(…)

Fragment din textul redactat în 1988
cartea cea mai mică
HORIA GÂRBEA
copilăria secretă

Cred că nu exagerez afirmând că Horia Gârbea e cel mai activ membru al Cenaclului *Universitas*. Primul care ţine întotdeauna să ia cuvântul, spre a comenta textele colegilor, e temut pentru acuitatea critică a observaţiilor sale. Iată-l acum supunându-se el însuşi judecăţii altora.

Horia Gârbea va fi peste un an inginer. Faptul nu-i lipsit de legătură cu ceea ce el este deja în poezie: un autor care îşi premeditează efectele, care trasează cu rigoare cadrul poemului – intrările şi ieşirile în mod deosebit – care nu-şi construieşte „viziunea" fără precauţie.

Un asemenea calcul „ingineresc" ar putea fi anihilat pentru

poezie dacă nu s-ar aplica unui fond de candoare incontestabil. Lirismul se retrage aici într-un spaţiu de concavităţi lăuntrice unde aşteaptă cu modestă dar nu cu indiferenţă, să fie descoperit. Căci Horia Gârbea, deşi dispreţuieşte „recuzita melancoliei", este un elegiac discret, revoltat uneori împotriva propriei duioşii, mai exact împotriva emfazei lirice şi păcatului – considerat de el capital – al patetismului. Gestul neutral, peisajul cu intenţie mecanizat (copaci de care atârnă crengi ruginite, castane care cad în havuzuri de pâslă, ceasornicării lucioase, locomotive, dirijabile etc.) sunt moduri de a masca emoţia şi de a o potenţa în acelaşi sens modern.

Horia Gârbea e un poet deja matur a cărui apariţie în volum nu mai constituie o problemă de debut. Iată de ce consider iniţiativa revistei „Convingeri comuniste" nu numai binevenită, dar şi exemplară prin sugestia ei.

Mircea MARTIN
aprilie 1986

ANDREI DAMIAN

regiunea de linişte îţi dai seama, după o oarecare practică de lectură, dacă un poet ţine sau nu să-şi câştige de partea lui cititorii sau, mai aproape de adevăr, în ce măsură gradul de bună înţelegere cu domnul receptor (aşa se cheamă acum făţarnicul semen şi frate al lui Baudelaire) îi stimulează ori nu închipuirea (apetitul la scris, cheful de viaţă, mă rog) ... Bunăoară ar fi cu neputinţă să ni-l imaginăm pe Sorescu respirând în absenţa unui număr *n* de interlocutori – şi cine va avea răbdare într-o bună zi va izbuti să găsească în poezia lui şi sămânţa de vorbă cu lumea din care s-au născut *Iona* sau *Răceala*. O familie comunicativă, nu vreau să spun vorbăreaţă, deşi ăsta ar fi fost cuvântul cel mai nimerit: deci o familie vorbăreaţă, cu plăcere la monolog (nu, nu monologul în singurătate, ci monologul acela viclean care, la capătul lui, dă tuturor ascultătorilor impresia că şi ei au vorbit, deşi ei n-au făcut altceva decât să-şi mişte buzele într-un necontenit efort de îngânare). Ei bine, familia aceasta a avut mai mulţi dramaturgi decât poeţi: acum, pentru că teatrul lumii se află în criză, numărul poeţilor care scriu cu multe cuvinte, multe şi colorate, a crescut.

Andrei Damian a ales o cale ce se apropie mai degrabă de tăcere decât de vorbire. Poezia lui, înzestrată cu o eleganţă mă întreb dacă nu cumva naturală, te ţine la o oarecare distanţă de practica stridenţei, care nu este decât unul dintre nenumăratele alte nume ale nevoii de

investire în celălalt. Practica stridenţei îi este străină. „Preferăm cuvinte puţine, gesturi puţine, culori puţine. Dacă există autorul, el va veni la noi şi fără să-l ademenim cu felurite artificii. Dacă nu – vom pieri împreună, dar numai unii dintre noi or să renască la vremea cuvenită".

Încrederea în lucrurile care vin de la sine aşterne nu numai pe chipul omului, ci şi printre şirurile poeziei lui – dacă se întâmplă ca omul să se fi născut poet – o umbră de sobrietate. Andrei Damian a simţit că sunt lucruri despre care cineva trebuie neapărat să vorbească. Astfel de lucruri nu sunt întotdeauna plăcute, iar pomenirea lor cu tot glasul nu aduce decât un număr mic de ascultători. Eu sunt unul dintre aceştia. Vom fi cândva mai mulţi.

Mircea CIOBANU
mai 1986

CRISTIAN POPESCU
Familia Popescu
Totul de vânzare

Aceasta e a treia „cărticică" a Cenaclului *Universitas*, al treilea salt într-o nemurire miniaturală, cum aş fi tentat să spun, adaptându-l în ocurenţă pe Ibrăileanu. Cristian Popescu nu e însă „al treilea", nu e nici măcar „primul", el e... inteligentul prin spontaneitate, febricitantul cu blândeţe, cuceritorul, în modestia sa, autor al *Familiei Popescu*, minusculă şi stranie planetă rotindu-se de la o vreme pe traiectorii încă nestabilite în cerul poeziei româneşti.

Ce pot spune în câteva fraze despre această poezie decât că impresionează prin decizia cu care pune în joc, în jocul *ei*, existenţa. Cu inflexiuni din Bacovia şi din Urmuz (acestea sunt umbrele tutelare, dar deloc tiranice), Cristian Popescu se arată gata să-şi joace nu numai prezentul, dar şi trecutul, nu numai biografia ci şi genealogia, să se despartă, adică să demitizeze figura mamei, amintirea tatălui etc, cu o detaşare de-a dreptul terifiantă pe alocuri. Dedramatizarea existenţei, bagatelizarea solemnităţii, a tragicului chiar, ating în aceste texte culmi încă necercetate până acum de poeţii români.

Dar toată această licitaţie a marilor sentimente nu sfârşeşte în distanţare ironică şi sarcasm, ci într-o reasumare. De aceea efectele comice, strălucite altfel, sunt pasagere. Tragicul existenţei este reasumat împreună cu ridicolul ei inerent. Cristian Popescu îşi „vinde" familia spre a o răscumpăra în cuprinsul aceluiaşi poem. Disocierea

ironică, spectaculoasă, sfârşeşte într-o îmbrăţişare sentimentală. Totul se „vinde", spuneam. Totul se „cumpără", în realitate, adică se reapropie, se reintegrează. Se răscumpără, vreau să zic. Gravitatea nu se pierde în urma acestui joc, ea se intensifică; lirismul, încetând să mai fie o secreţie, o emanaţie directă, devine o construcţie, un efect anume întârziat.

Popescu e un poet care nu seamănă, deocamdată, cu nimeni altul şi tot ce sper pentru el este să aibă inteligenţa de a rămâne „sus" fără să-şi semene prea multă vreme.

Mircea MARTIN

„Trebuie să pui pariu din tot sufletul pe condeiele promiţătoare… Cristian Popescu este un poet insolit, închegat deocamdată în descendenţă uimuziană". îl consider pe Cristian Popescu peste nivelul lui Cărtărescu.

Marin SORESCU

Cristian Popescu acoperă cu talentul său o zonă întinsă şi inconfundabilă în omenesc, de o forţă şi originalitate aparte… Poetul se detaşează net de rest şi există în aşteptarea acceptării lui poate mai lente, a topirii lui în conştiinţa generală, care, uneori, din prea multă prudenţă poate, se face cu dificultate.

Constanţa BUZEA

Noutatea izbitoare a textelor din *Familia Popescu* ţine de manieră: o provocare continuă a memoriei, afectivă, din perspectivă, cel mai adesea, naiv-sarcastică şi relevând mai în fiecare, însă pe neaşteptate, o profundă îngândurare lirică; aparent în descendenţă uimuziană, poeziile lui Cristian Popescu sunt, dacă se caută un sens aparenţei, o justificare biografic-carnavalescă, şi o negare impersonal-ironică a absurdului urmuzian, în fapt însă ele mărturisesc, cu realism tulburător al observaţiei comportamentale, un realism a cărui relevanţă poetică este abil marcată de plasarea sub ochii cititorului mereu a „negativului" pozelor de familie.

Laurenţiu ULICI

Iunie 1986

RAMONA FOTIADE

punerea în libertate

A numi exact

În poezie, ca de altfel şi în articolele sale critice, Ramona Fotiade şi-a ales calea dificilă, atât de dificilă! a numirii exacte. Şi-a ales-o cu

adevărat ori a fost, ea însăşi, aleasă de această cale? Întâlnirea unei autentice vocaţii lirice cu un mod poetic ţine întotdeauna de un mister esenţial. Conjuncţia aştrilor: înregistrăm faptul, analizăm consecinţele. Atât! „Cuvinte care spun/ lucrurilor pe nume nu sunt" – notează, parcă în treacăt, Ramona Fotiade într-una din poeziile ei de până acum. Nu este o constatare (melo) dramatică, niciuna încântată. Ironic sau vanitos încântată; este mai degrabă mărturisirea unui fort, a unei direcţii de urmat: a spune lucrurilor pe nume. De aici absenţa metaforismului şi a limbajului figurat, „poetic", dar şi a prozaismului ofensiv, înnobilat prin sarcasm, ironie, prin vehemenţă, prin exasperare; absenţa, în ultimă instanţă, a retoricii – refuzată întrucât produce (inevitabil?!) retorism. Climatul acestei poezii e de altfel stabilit de natura şi calitatea eclerajului, („spre seară vom ieşi totuşi pe străzi/ cu ochelari fumurii"; „în această sală de cinematograf prost luminată/ imaginile cenuşii apărute pe ecran sunt singura realitate"; mâinile „tăiate în penumbră la jumătate/ de parcă ţi-ai fi pus mănuşi lungi"). Fiindcă a numi exact înseamnă, de fapt, a te împotrivi amorfului, obscurului, întunericului. Poemele se organizează în funcţie de o căutare ce transcende textul; şi se caută, cum se şi spune într-o poezie, „imagini din realitatea imediată": o peregrinare fantasmatică, privelişti fantasmatice, interioritate şi exterioritate, senzaţie şi idee făcând una, sudate la temperatura înaltă a Arcului voltaic prin care sensibilitatea şi conştiinţa se întâlnesc, iluminând violent şi straniu.

Mircea IORGULESCU

Iulie 1986

Scrisori de recomandare

Două steaguri care nu aveau cum să se-ntâlnească. Ce să caute laolaltă? Cum să-şi lase împreună umbra în poezia fals retorică şi antiretorică a Ramonei Fotiade? Şi totuşi…

În cărticica de seară îngrijită de departe de către strălucitul critic Mircea Martin, în versurile de acum, iată steagul lui Bacovia – cenuşiu, ud, fâlfâind greoi – şi steagul lui Caragiale – albastru, desigur, ca lucioasa făptură a acceleratului Bucureşti – Breslău via Mizil. Nu-l poţi găsi în versurile acestei poete (să renunţăm la adjective: eşti poet sau nu) nici pe Bacovia şi nici pe Caragiale. Fiecare a rămas la locul său, în opera proprie. Şi atunci de ce-l văd pe încetul Bacovia, şi atunci de ce-l văd pe surescitatul Caragiale urmărindu-i cu interes mâna firavă care scrie?

Florin MUGUR

„Convingeri comuniste", decembrie 1988

Poezia Ramonei Fotiade este un amestec de inteligenţă critică şi de simţ al concretului, în stilul generaţiei ei, poeta denotă o bună priză la realitatea imediată, la „prozaismul" străzii, oamenilor, întâmplărilor; scriitura este exactă, fără ambiguitate. Dar decupajul liric arată o conştiinţă vigilentă, un bun autocontrol al imaginaţiei şi al jocurilor ei. Textul e dens, compact, ca şi cum ar avea oroare de vid. O poetă promiţătoare, ca şi criticul, pe care versurile ei îl găzduiesc într-o firidă. (Nu ştiu dacă şi inversul e adevărat, dacă, adică, e loc în critica Ramonei Fotiade pentru lirism).

Nicolae MANOLESCU

„Convingeri comuniste", decembrie 1988

AUGUSTIN IOAN

gestica

O poezie inconfortabilă, exasperată până la strigăt de chinurile vârstei reveriilor prinsă între roţile dinţate ale realului, învăţând din nou pe viu mersul pe tăişurile cuvintelor reinvestite cu funcţie existenţială după jocurile şi voluptăţile stilistice ale textualismului, scrie – nu fără stângăciile inerente începutului – Augustin Ioan, unul dintre cei mai interesanţi tineri poeţi îndreptându-se, după asimilarea ultimelor experimente de laborator postmodernist ale „generaţiei '80", spre un nou realism ontologic, în poemele sale, procedeele şi tehnicile „predecesorilor" imediaţi participă deja la o altă orientare a scriiturii, radicalizată în direcţia *obsesivă a* unei experienţe existenţiale traumatizante. Astfel, ironia şi-a asumat disperarea sarcasmului, hiper-realismul descriptiv al banalului are tuşele agresive ale unui neoexpresionism în descendenţa lui G. Benn, demitizarea culturii şi refuzul tradiţiei, ce frizau nu o dată stupiditatea, au fost înlocuite cu un subtil respect al elementului clasic, de care – ca şi în cazul preferinţei pentru exactitatea construcţiei în locul anarhiei formale – formaţia de arhitect a poetului nu este, desigur, străină.

Investirea derizoriului cu valenţe mitice şi a faptului cotidian cu atribute atemporale conferă iar demnitate artistică noii orientări a liricii tinere. Sunt semne că individualul haotic e pe cale de a-şi găsi un general propriu al semnificaţiilor. Personal, nu cred în clasificările în bloc şi în scriitorii care nu trăiesc în afara conceptului uniformizator de generaţie; generaţiile trec, poeţii rămân. Cred, însă, că nu mă înşel

afirmând că, din poezia foarte tânără, Augustin Ioan este un nume ce va rămâne.

Alexandru CONDEESCU

Student în anul al IV-lea la Arhitectură, Augustin Ioan nu e un asiduu al Cenaclului *Universitas*. Vine, de obicei, numai cu o săptămână-două înainte de a se produce el însuşi, ca pentru a-şi lua un avânt edificator. Nu-mi amintesc să-l fi auzit comentând poeziile altora şi glosele pe marginea textelor proprii le întâmpină cu capul plecat, cu privirea aruncată de jos în sus, egal zâmbitoare la elogii şi la negaţii. Poetul îşi ţine firea şi numai ritmul sacadat în care îşi rosteşte poemele îi trădează emoţia. Şedinţa cenaclului abia încheiată, dispare în grabă, solicitat, s-ar zice, de treburi importante şi presante.

Poezia lui Augustin Ioan e una directă, aspră, violentă chiar uneori, fără eufemisme sentimentale, fără farmece imagistice. Citabile sunt poemele din ciclul „în echilibrele patriei" (asta da, poezie patriotică!) precum şi altele, de pildă acela care evocă pe acarul Păun defilând printre şinele răsucite în sus la capetele peronului. Poemele cu adevărat memorabile ale întregii selecţii mi se par însă cele două notaţii de spital în care suferinţa, durerea, ţipătul visceral sunt trecute în poezie cu mijloace de o rafinată simplitate.

Augustin Ioan e un poet obsedat de miracolul naşterii, dar şi de misterul vârstelor geologice, producând aici, ca şi în erotică, versuri a căror intensitate creşte la recitire. Semn sigur al unei vocaţii autentice, pe care ar fi păcat ca exigenţele profesiunii să nu-i îngăduie autorului să o cultive în continuare.

Mircea MARTIN

noiembrie 1987

DANIEL BĂNULESCU

Ziua în care am fost publicat

Daniel Bănulescu e un băiat vioi şi chipeş, comunicativ în intimitatea cercului de prieteni şi rezervat „în societate", cum se spune, în dezbaterile Cenaclului *Universitas* intervine rar, precipitat şi sacadat, ca şi cum ar voi să scape de o obligaţie neplăcută, preferând să-şi arunce „otrăvurile" în imediata apropiere pentru a se mira apoi el însuşi, cu falsă candoare, bineînţeles, de răsunetul lor. Posturile convenţionale şi cuvintele mari îl incomodează vădit, îl indispun. Poezia reprezintă pentru el o şansă de a le evita programatic şi, mai mult, de a le lua în derâdere. Petele de cerneală făcute de propriile

degete reprezintă singura deviză acceptată.

Poet care surprinde cu acuitate contrastele existenţei (de câteva luni ni s-a relevat şi ca un prozator capabil de surprize), Daniel Bănulescu are instinctul neconcesiv. Cu acelaşi surâs se priveşte şi pe sine, producând şocul – de mare efect poetic – al disocierii în plină efuziune: „Eram foarte trist şi îmi puneam multe speranţe în asta". Preocupat, obsedat chiar, de aspectele erosului, poetul are atâta oroare de sentimentalism, încât nu se mulţumeşte cu o contemplare prin obiecte interpuse (un teanc de cărţi „de Înălţimea Ta") a iubitei, dar simte nevoia – forţând nota, după părerea mea – să mai şi şarjeze ironic.

Daniel Bănulescu e un poet de explozie, nu de concepţie, un poet care descoperă şi se descoperă pe sine scriind. Sensul poemului nu îi precede poemul. Câteodată însăşi lipsa de sens e construită cu o sintaxă extrem de abilă şi riguroasă. Fascinaţia pentru „regiunile cărţii" rămâne însă întreagă şi la el, mărturisind-o în felul său, pieziş; ca pe o „boală ruşinoasă" de care, totuşi, e mândru.

Mircea MARTIN

Rod al unei opţiuni deopotrivă etică şi poetică, radicalismul versurilor lui Daniel Bănulescu nu e mai puţin un mod de angajare a fiinţei, reprezentând prin asta o încercare de reechilibrare, într-un sezon dominat, totuşi, de aventura semnului, a raportului dintre acesta şi sensul poetic. Tânărul poet îşi examinează cu ochi grav contextul şi nu se lasă deturnat de seducătoarele „sirene" ale mării de semne al căror cântec, oricât de minunat, provoacă anestezia fiinţei ci, evitându-le cu bună ştiinţă, lipsindu-se chiar şi de plăcerea de a le auzi fără a le asculta, preferă întâlnirea, mai mereu dezamăgitoare şi dureroasă, cu lumea reală. Dar nu pentru a găsi în proza cotidianului semnele poeziei, precum bună parte din poeţii din imediata vecinătate anterioară, cât pentru a-şi pune în expresie poetică propria sa atitudine faţă de aceasta. În poeziile lui, „Eu" nu e decât oglinda în care se priveşte „eu", după cum „noi" e altceva decât o sumă de „eu"-uri: speranţa unei comuniuni. Dacă, prin radicalismul atitudinii, Daniel Bănulescu anunţă, alături de alţi foarte tineri poeţi, ivirea unei promoţii noi în spaţiul liric autohton, prin tipul de expresivitate pe care-l cultivă – anti-metaforizant la nivelul versului, de o ambiguitate simili-alegorică la nivelul poemului, retorică implicantă, predilecţie pentru viziune şi o anume violenţă lexicală – poeziile lui de acum

denotă un potenţial cu totul promiţător, (realizat deja dincolo de stângăciile unui începător şi conferind poetului justificarea înscrierii numelui său pe o carte. Întâmplare care, în ciuda dificultăţilor deloc neglijabile întâmpinate de debutanţi, de cei talentaţi şi lucizi în special, sper să nu întârzie.

Laurenţiu ULICI
februarie 1988

CĂTĂLIN ŢIRLEA
povestiri cu pensionari

Bucăţile lui Cătălin Ţârlea prezintă o interesantă propensiune spre fantastic, în manieră gogoliană, cu o tulburare neaşteptată, adică, a existenţei banale, cotidiene, de către un fapt extraordinar. Am zis tulburare? Greşeală! Hazul lui Ţârlea e tocmai că, la el, fantasticul nu provoacă nicio ruptură în obişnuit, ci devine rapid o parte a acestuia, sucombă sub acţiunea unei puteri devoratoare, care consumă imediat senzaţionalul. Banalizarea grabnică a extraordinarului are loc printr-o declanşare de gesturi şi replici curente, surprinse cu un ochi ager şi o ureche fină. Totul e relatat alert, fără zăboveli, într-o expunere de o simpatică oralitate, care împrumută reflexele limbajului contemporan al străzii. Şi încă un merit: Ţârlea se fereşte de parabole.

Ovid S. CROHMĂLNICEANU

Redescoperind funcţia penetrantă a candorii şi folosind cu abilitate mijloacele aşa-zicând oculte ale satirei (parodicul, ironicul suav, distanţarea), Cătălin Ţârlea scrie o proză densă, expresivă în laconismul ei, diversă tematic dar unitară nu numai stilistic ci şi la nivelul atitudinii auctoriale, de regulă subiacentă, hrănită de un radicalism moral ce pare să caracterizeze noua promoţie scriitoricească acum pe cale de afirmare.

Laurenţiu ULICI

Admir, în proza lui Cătălin Ţârlea, subtilitatea de a picura vitriolul satirei în ţesătura perfidă a relatării, de cea mai pură extracţie caragialiană. El ne amăgeşte cu ceea ce dă pe faţă în chip explicit, pentru a ne purta prin cotloanele parabolei cu un soi de voluptate cinică. Adevăraţii prozatori nu se dau însă în lături de la a face dresură cu cititorul şi Cătălin Ţârlea procedează astfel tocmai fiindcă este un prozator adevărat.

Radu G. ŢEPOSU

Unde şi, mai ales, când a învăţat să scrie Cătălin Ţârlea nu ştiu,

căci n-are decât 24 de ani şi, dacă la prima lectură în Cenaclul *Universitas* (în primăvara trecută) a reuşit doar să intereseze, la cea de a doua (câteva luni mai târziu) s-a impus ca un prozator veritabil. Cătălin Ţârlea are, mai întâi, un auz extrem de fin, educat, desigur, la şcoala lui Caragiale, şi o iscusinţă a decupajului ce arată că e „la zi" cu evoluţia prozei de la noi şi de aiurea.

Deşi ştie să povestească, nu mizează pe fluenţa şi naturaleţea povestirii, dimpotrivă, se complace în a o întrerupe prin schimbări neaşteptate de registru – spectaculoase mai ales când apare dialogul – pentru a o relua apoi de la alt capăt şi dintr-o altă perspectivă. Şi, totuşi, nimic artificial în construcţia prozelor sale ce lasă impresia că urmează îndeaproape firescul însuşi al vieţii. Vocile naratoriale se multiplică în condiţiile în care vocea autorului nu se identifică nici uneia. Autorul e, totuşi, prezent, dar nu ca voce, adică nu explicit, ci implicit, ca o instanţă morală deductibilă numai din totalitatea textului, nu dintr-una sau alta din secvenţele sale.

Dar toate acestea sunt observaţii exterioare farmecului cuceritor pe care îl degajă povestirile lui Cătălin Ţârlea în momentele în care autorul se lasă purtat de exuberanţa-i verbală şi imaginativă către proiecţii vecine cu fabulosul. Această proiecţie în fabulos a cotidianului celui mai derizoriu, precum şi umorul, gustul refrenului stilistic şi, bineînţeles, acuitatea auditivă îl aşază pe Cătălin Ţârlea în marea familie a *prozatorilor munteni* pe care i-a evocat şi caracterizat atât de memorabil G. Călinescu în a sa *Istorie* a *literaturii române de la origini până în prezent*.

Mircea MARTIN
decembrie 1988

GEORGE ARUN
personajele mele
Poezia ca pacificare

Relativ neobişnuită pentru un tânăr este poezia lui George Arun, student în anul al IV-lea al Facultăţii de filologie din Bucureşti. Tumulturile vârstei sunt resorbite la el într-o convorbire tacticoasă purtată, de fapt, cu sine, prin intermediul unor „personaje" pretext. Poetul îşi închipuie conflicte şi suferinţe (deloc violente, de altfel) numai spre a le potoli apoi cu o „înţelepciune" care nu-i a vârstei, dar care poate fi a poeziei. Pe urmele lui Petre Stoica, George Arun adoptă o viziune „gospodărească" asupra lumii şi dă accente personale unor

idile ale intimităţii. Tot ce se întâmplă în poezia lui se întâmplă cu o nesfârşită blândeţe. Obsesiile sale nu sunt nici ele decât o perindare lentă; peste momentele erotice pe care le-a provocat cu mare grijă, poetul trece apoi cu nonşalanţă. Văzut ca un „personaj", George Arun însuşi este un tacticos, dacă nu chiar un taciturn, vorbirea lui e mai degrabă eliptică, sacadată de îndelungi tăceri în timpul cărora nu ştii dacă mai e cazul ori nu să aştepţi un răspuns. Această lentoare este însă încercată în mai multe feluri şi în mai multe planuri. Vreau să spun că poate reprezenta chiar o miză şi, uneori, un joc estetic.

Poemele lui George Arun mizează tocmai pe contrastul între lipsa vădită de conexiune a versurilor şi saltul lor de la un registru la altul al realului şi atmosfera de împăcare senină, de atenuare a tensiunilor pe care autorul o instaurează în cuprinsul lor. Peste cezurile de ordin logic sunt aruncate punţi etice, precum această apreciere împăciuitoare, fals concesivă: „Acum e bine". Nu numai Petre Stoica, dar şi Virgil Mazilescu pare a fi fost bine citit de tânărul nostru poet. Rupturile de sens din poemele sale nu sunt câtuşi de puţin ostentative. Inteligenţa autorului nu se consumă în a le sublinia, ci, dimpotrivă, în a le face cât mai transparente. El reuşeşte atunci când descoperă o soluţie deloc realistă, deşi în spiritul unui nou pact cu realitatea, pact pe care ni-l propune cu o insistenţă din care ironia – blândă şi ea – nu lipseşte: „Să te apropii cu blândeţe de realitate/ Când te opreşte sergentul de noapte pe splaiul independenţei/ te întreabă unde/ te duci tu şi tu să-i răspunzi încrezător mă duc în natură/ iar el să te îndemne părinteşte du-te".

Mircea MARTIN

Ceea ce-mi place mai ales la George Arun este aliajul curios de asprime şi duioşie. Poetul învie o lume unde raporturile între părinţi şi copil, vecini şi tovarăşi de muncă refuză sentimentalitatea şi practică afecţiunea aproape exclusiv sub forme reţinute. Aceasta din urmă există însă şi se lasă ghicită mereu în acte şi gesturi de mută tandreţe. Poezia lui George Arun preia fericit stilul unei astfel de duioşii aspre, observaţia adună fără să clipească aspectele cenuşii ale vieţii zilnice, dimineţile friguroase, pufoaicele, zăpada fleoşcăită, tramvaiele înţepenite pe şine, mama spălând rufe în lighean, dar succesiunea ritmată care adună lungul şir al acestor constatări crude revarsă asupra lor o respiraţie omenească fierbinte, nelipsită de o secretă blândeţe. Urechea noastră distinge aici ecouri îndepărtate din Bogza,

mai ales ale vocii lui aşa cum răsună ea în *Ioana Maria*.

George Arun e un poet de la care avem ce aştepta.

Ovid S. CROHMĂLNICEANU

În poemele sale de largă respiraţie şi de considerabile dimensiuni, amintind prin modul de introducere a factologiei cotidianului în text de congenerii săi Ioan Es. Pop şi, într-o măsură mai mică, de Cristian Popescu, George Arun e un poet al detaliului mărit ca sub lupă, încărcat de motivaţie existenţială, urmărind relevarea congruenţei ascunse dintre cele ale sufletului şi cele ale trupului. Poetul are imaginaţie, nu însă, deocamdată, şi o viziune limpede despre rostul acesteia, de unde şi tendinţa aglomerării imagistice şi a desfăşurării narative care, oricât de pregnantă în conotaţii, nu poate evita redundanţa. S-ar putea să mă înşel şi să fie vorba doar de tatonările întru edificarea unei poetici, mai exact a unei retorici poetice, iar nu de indisciplina Imaginarului. Asta se va vedea la momentul potrivit. Cert este că George Arun are toate motivele să ne ţină treză atenţia la ceea ce scrie, făcându-ne să-i urmărim cu interes evoluţia.

Laurenţiu ULICI

Curat lirice în fondul lor adânc, poemele lui George Arun adună, în curgerea lor calmă, o spumă epică în volutele căreia sugestia socială şi existenţială se amplifică treptat, până la imaginea cruzimii candide, inocente. Fals idilice, protejând sentimentul prin confesiuni când aspre, când ceremonioase, aceste poeme depun mărturie despre un puternic frison perceptiv şi despre o înzestrare lirică în afara oricăror îndoieli. George Arun e un poet original şi profund.

Radu G. ŢEPOSU

aprilie 1989

ANCA MIZUMSCHI

departe de Hemingway

O viguroasă axă a literaturii române (Ioan Slavici – Liviu Rebreanu – Marin Preda) are printre continuatori o fată de douăzeci şi patru de ani, Anca Mizumschi, studentă în anul V la Facultatea de Medicină din Bucureşti. Ea nu-şi imită precursorii, chiar dacă prestigiul lor este copleşitor, ci rămâne o reprezentantă a generaţiei ei, caracterizându-se prin luciditate, printr-o „rezolvare" operativă şi cu spirit practic a problemelor de conştiinţă, prin simularea lipsei de iluzii în condiţiile unei arzătoare nevoi de iluzionare.

Alex. ŞTEFĂNESCU

Dotată cu rara forţă a narării în puţine cuvinte, Anca Mizumschi este o excepţie între prozatoarele în pragul debutului prin felul în care se apără de orice tentaţie a experimentului. Preocuparea pentru etic şi studiul caracterelor primează, stilul este de preferinţă alb, fără surprize: din această cauză drumul ei în literatură va fi drept sau nu va fi deloc.

Mircea NEDELCIU

octombrie 1989

În jurul lui cristian Popescu

Cristian Popescu şi poezia românească postbelică

Care este locul lui Cristian Popescu în poezia postbelică?

ALEXANDRU DAN CONDEESCU: Cristian Popescu nu şi-a găsit locul în literatura noastră. Mai bine zis ea, literatura postbelică (nu-i cam mult spus?), nu are locuri în ierarhiile ei deja constituite pentru un scriitor atât de insolit, incomod, tragic şi pur ca acest autor cu nume generic pentru cuminţenia naţională şi prenume predestinat insuportabilului sacrificiu al mântuirii celorlalţi. El este unul din rarii răzvrătiţi ai unei literaturi în general tranzacţionale cu tragicul. Puţinii scriitori români ai exasperării existenţiale au avut o singură mare „înţelepciune" în cadrul literaturii noastre, înainte şi după toate războaiele lumii: s-au retras „la timp" în tăcerea asurzitoare a cărţilor lor, înainte de a se descuraja definitiv.

DAN CRISTEA: Aş fi fost, iniţial, dispus să spun că el a „popescizat" poezia, dar am realizat că, dimpotrivă, precum *Mioriţa* îl transformă pe cioban în Ciobanul mioritic, tot astfel poezia, slujită cu har şi devoţiune, l-a transformat pe Cristian Popescu, într-un „Popescu" inconfundabil. De unde – „Arta Popescu".

MARIANA MARIN: Cristian Popescu este un poet al sfârşitului de secol XX şi nu oricum, ci în literatura română. Nu e nimic bombastic în ceea ce spun. Cristian a ştiut să scrie la timp şi să se retragă, în deplină libertate, la timp. Este un bărbat al poeziei române contemporane, un învingător.

MIRCEA MARTIN: Descoperitor al unor teritorii necălcate până acum de poeţii români, Cristian Popescu este şi deţinătorul unui *ton* inconfundabil în care ironia, autoironia şi sentimentalismul se suprapun fără să pară incompatibile. În ciuda exiguităţii operei, locul lui în istoria poeziei noastre postbelice este indiscutabil şi de primă

însemnătate.

CRISTIAN TUDOR POPESCU: Cristian Popescu alcătuieşte împreună cu George Bacovia şi Ileana Mălăncioiu treimea marilor poeţi ai morţii din literatura română. El este un uriaş poet al morţii vii.

RADU G. ŢEPOSU: Cristian Popescu este poetul care a redat melancoliei dimensiunea măreţiei. El este printre puţinii care au scris o poezie de un tragism feeric.

LAURENŢIU ULICI: Poezia lui Cristian Popescu este prima şi, până acum, cea mai convingătoare încercare de înnoire a limbajului poetic, dar şi a conţinutului, ideii de literatură, de poezie, de la Nichita Stănescu încoace.

spicuiri din ancheta realizată de DanSilviu BOIERESCU

În „Luceafărul" nr. 7 (260), 21 februarie 1996, la un an de la dispariţia poetului

Cristian Popescu şi generaţia '90

Ce a reprezentat Cristian Popescu pentru Generaţia '90 şi pentru literatura română din ultimele decenii?

MIRCEA MARTIN: Este „clasicul" promoţiei '90, inimitabil şi, tocmai de aceea, imitat cu furie şi durere.

TRAIAN T. COŞOVEI: O resuscitare a fenomenului poetic contemporan. O generaţie întreagă are la bază experienţa lui poetică inconfundabilă.

AL. CISTELECAN: A fost apostolul Generaţiei '90. Iar cei de după el nu sunt decât evanghelişti.

LIVIUIOAN STOICIU: Se dovedeşte în timp, deja, că pentru Generaţia '90 este cap de serie, iar pentru literatura română un reper al noii generaţii (moartea definitivându-i opera).

NORA IUGA: A fost de la început o legendă. Când i-am citit prima dată textele, m-am gândit la Columb: alt Cristi care descoperise o Lume Nouă. Tot lirismul anilor '90 este marcat de nonşalanţa tragică a acestui poet frumos… şi povestea nu se opreşte aici.

ION BOGDAN LEFTER: (…) Rămân la convingerea că înzestrarea lui Cristian Popescu era peste ceea ce a apucat să scrie. S-a „risipit" prea mult, n-a ştiut să se „adune" şi timpul pe care l-a avut la dispoziţie (murind mai tânăr decât toţi ceilalţi) nu i-a fost de-ajuns pentru a-şi construi o operă importantă. Ar fi putut fi un poet important…

DAN C. MIHĂILESCU: El este pentru nouăzecism ce a fost Nichita pentru şaizecism şi Cărtărescu pentru optzecism şi ce ar fi putut să

devină Daniel Turcea pentru etajele şaptezecismului. Viaţa şi moartea lui au arătat încă o dată că poezia e destin şi nu carieră.

IUSTIN PANTA: A fost unul dintre cei mai importanţi poeţi români din ultimele decenii şi, cu siguranţă, cel mai semnificativ dintre nouăzecişti. Însă mai cred asta: cum că a fost nu doar atât, ci mai mult, unul dintre cei mai importanţi poeţi ai lumii în perioada în care el a scris şi a publicat.

CĂTĂLIN ŢÂRLEA: Unul dintre oamenii rari, ca acele specii bătrâne, atrofiate şi incapabile de reproducere, care au crezut în literatură mai mult decât în propria viaţă.

ALEXANDRU CONDEESCU: Lider de „viziune lirică" underground, el şi-a asumat mereu rolul „nebunului" care are curajul să înfrunte prejudecăţile lumii, să încerce să o transforme prin sacrificiul său. Nu alta e definiţia eroului. Unul dintre puţinele lor privilegii e cel de a muri tineri.

CASSIAN MĂRIA SPIRIDON: O mare schimbare de paradigmă, pentru că a reinstaurat poemul în absenţa lirismului.

ALEX. ŞTEFĂNESCU: A reprezentat un caz de disidenţă poetică în condiţiile în care Generaţia '80 ajunsese un fel de partid unic al poeziei din România. Într-un plan mai general, textele lui constituie un argument că la noi se poate face poezie şi din ceea ce este românesc în România, nu numai din ceea ce este americănesc în România.

spicuiri din ancheta realizată de DanSilviu BOIERESCU

„Ziarul de duminică", 16 februarie 2001, la 7 ani de la dispariţia poetului

Popescu în câteva legende (adevărate)

Studenţia

— Domnule profesor Mircea Martin, este adevărat că i-aţi facilitat cea de-a doua admitere la Filologie?

— Cristian Popescu a fost exmatriculat pentru un număr imens de absenţe nemotivate, pentru care nu se mai puteau aduce nici scutiri medicale. Legea învăţământului în vigoare în acea perioadă nu mai permitea celui exmatriculat, dacă voia să-şi continue studiile, să susţină concurs de admitere la aceeaşi universitate. Automat, Cristi ar fi trebuit să urmeze cursurile unei secţii de limbi clasice la Cluj, Iaşi sau Timişoara. Frecventând doi-trei ani cursurile respectivei facultăţi, urmând ca abia ulterior să se poată transfera în Bucureşti. În situaţia lui familială şi de sănătate, o asemenea deplasare era de neconceput.

Aşa că am decis să încerc înscrierea lui tot la Facultatea de Filologie din Bucureşti. Ceea ce am şi reuşit, cu ajutorul secretarelor, care îl simpatizau, de altfel. Bineînţeles, n-a fost nicio problemă pentru Cristian Popescu să reuşească la un nou examen de admitere. Următorii patru ani de studii (1986 – 1990) i-a făcut fără defecţiuni grave…

— O excepţie ar fi, totuşi, examenul de teoria literaturii din ultima sesiune, la care profesorul, Mircea Martin, l-a picat pentru neconsultarea temeinică a bibliografiei…

— E adevărat. Cristi a fost destul de asiduu la seminariile mele. La examen s-a dovedit însă că nu citise autori importanţi dintr-o bibliografie, cu adevărat obligatorie, aşa că, deşi ne cunoşteam foarte bine, ne întâlneam la cenaclu şi în afara cenaclului, n-am avut ce face şi l-am picat.

Micro-interviu realizat de DanSilviu Boierescu

La nunta mea…

Mă mândresc cu faptul că Popescu a jucat la nunta mea. Au cântat doi lăutari, unul cu vioara, altul cu acordeonul, iar noi am făcut horă. Cristian Popescu avea palmele umede, iar degetele lui, mai grase, erau, ca întotdeauna, uşor retroflectate. De felul în care pocnea el ritmic din degete îmi aduc aminte cu mare tandreţe.

Răzvan RĂDULESCU

Structură de răzeş

Cristi n-a fost un boem. N-a ţinut cu tot dinadinsul să bată cârciumile, să fie sărac şi singur, ca tot poetul. Structura lui fundamentală era a unui om puternic, a unui răzeş cu picioarele bine înfipte în pământ. Un întemeietor de dinastie peste care a căzut, prin naştere, blestemul bolii. Boala era cea care îl împiedicase întotdeauna să se lumească. Ea era cea care îi producea un rău fizic când întâlnea mai mult de zece feţe omeneşti pe zi. N-am să-l uit niciodată cum şi-a smuls parcă o căciulă imaginară, trântind apoi cu palma de masă: „Nu mă mai lasă chestia asta de pe capul meu” – îi jucau ochii în lacrimi. Dorinţa lui de socializare era uriaşă – doar la Kafka am mai întâlnit o astfel de sfâşiere între sensibilitatea însingurării maladive şi setea de a fi lumii. În ultimele luni de viaţă îşi dorea un copil.

Cristian Tudor POPESCU

„Luceafărul” nr. 7 (260), 21 februarie 1996

Mircea Martin de la optzecism la nouăzecism şi mai departe

Portret de grup

La recentul Colocviu de poezie de la Iaşi, Laurenţiu Ulici a avut o iniţiativă care îi onorează titlul ori subtitlul de „critic al debutanţilor": în spaţiul luării sale de cuvânt a oferit unei săli contrariate, cel puţin la început, un veritabil recital poetic susţinut de autori tineri (în majoritate studenţi) aflaţi în pragul întâiului volum. S-au perindat astfel la tribună, citind câte un poem în faţa colegilor mai vârstnici şi reputaţi, impunându-se vederii şi, poate, memoriei lor, o seamă de poeţi, al căror nume a mai putut fi întâlnit prin reviste, mai rar în cele literare centrale şi mai des în cele studenţeşti. Deşi proveniența lor e diversă – Elena Ştefoi, Traian T. Coşovei, Florin Iaru, Matei Vişniec, Romulus Bucur, Radu Călin Cristea, Ion Stratan, Mircea Cărtărescu, Călin Vlasie sunt din Bucureşti, Emil Hurezeanu, din Cluj-Napoca, Ion Moldovan, Mircea Petean, Viorel Mureşan din Baia Mare, Aurel Pantea din Borşa, Ştefan Mitroi şi Lucian Vasiliu din Iaşi – placheta colectivă pe care au „publicat-o" atunci şi acolo a fost cât se putea de unitară. Am avut chiar impresia ciudată că autorii îşi treceau unii altora secvenţele aceluiaşi cuprinzător poem.

Nu ştiu ce şi cum scrie fiecare, dar faptul însuşi că au ales lucruri asemănătoare mă face să cred că ei ţin – cel puţin deocamdată – la această asemănare. Nu ştiu nici dacă cei care au citit la Iaşi sunt cei mai buni dintre tinerii aspiranţi la poezie de la noi sau măcar cei mai reprezentativi. Reprezentativă mi s-a părut însă atitudinea lor faţă de poezie, poezie pe care lasă impresia că vor s-o cucerească fugind de ea; îndepărtându-se, altfel spus, de ceea ce s-a făcut până la ei, de ceea ce au făcut cei care s-au afirmat înaintea lor. Superbie concurată de insolenţă, acest pariu n-are, desigur, cum şi ţinut deocamdată şi nici măcar anunţat altfel, decât în cor.

O anumită convergenţă a iniţiativelor sugerează o identitate de grup, refuzurile implicite ori explicite trădează un efort de delimitare colectivă. Să vedem în această metamorfoză ce presupune o cristalizare unitară de opinii semnul dintâi al unei noi promoţii lirice? La mai puţin de un deceniu de la afirmarea celei precedente?

Aceea a fost numită, impropriu sau nu, promoţia „ironică", ceea ce nu înseamnă, desigur, că toţi reprezentanţii ei au fost neapărat ironişti şi nici că ironismul ar constitui în exclusivitate nota ei distinctivă. Titulatura se datorează, probabil, faptului că, la mulţi dintre autorii afirmaţi după 1970, se poate constata o eroziune lentă a

tiparelor şi a temelor poetice anterioare, o subminare discretă a gesticulaţiei lirice, o îmbinare în doze diverse şi caracteristice a romanţei cu sarcasmul, a efuziunii cu invitaţia la complicitate ironică. Poeţii se complăceau în a demonta în văzul publicului maşinăria poetică, uitând uneori s-o mai monteze la loc.

Tinerii de acum, pe cât îmi dau seama, continuă acest proces, îl *radicalizează* până la a alunga poezia din poem. Poemele lor sunt făcute să se deschidă cu premeditată largheţe înspre proza vieţii şi chiar înspre mizeriile ei zilnice. Nu scriau nişte „laude" aceşti copii teribili. Şi refuzul lor cel mai elocvent vizează tocmai capacitatea de transfigurare a poeziei, „poetizarea" implicată în orice poem. De fapt, ceea ce se refuză e suficienţa mic burgheză, confortul spiritual şi moral. Sinceritatea lor e polemică, brutală chiar uneori, îndreptată cum este împotriva unor idealuri convenţionale, a unor îndemnuri fără acoperire.

Nu ne vom mira, deci, constatând înlocuirea universului poetic obişnuit cu un altul ostentativ prozaic, a tonului exaltant cu unul bagatelizator sau provocator. Metafora însăşi se face parcă mai rară, locul ei fiind luat de anecdotă şi parabolă. *Prozaism* pe toată linia – am fi tentaţi să spunem, dacă n-am vedea în acest prozaism programatic un instrument eficient de a forţa poemul să accepte adevărurile brute, necontrafăcute ale *cotidianului*. Prozaismul intră tot aici în polemică directă cu efectul de iluzionare produs de orice metaforă.

Asemenea atitudini nu reprezintă, fără îndoială, „premiere absolute" în poezia noastră. E destul să ne gândim la Mircea Ivănescu, la Petre Stoica şi Emil Brumaru sau la debutanţii de ieri Liana Corciu şi Petru Romoşan. Mi s-a părut însă că am asistat, în împrejurările pomenite, la o afirmare compactă a unui anume tip de poezie. O poezie conştientă, aş spune chiar *hiperconştientă*, de implicaţiile ei, mizând pe aluzie şi pe poantă înainte de primul vers.

Acest mod poetic e de neconceput fără o cultură poetică, fără o intelectualizare progresivă. Este, la fel, de neconceput fără existenţa celorlalte moduri poetice, fără existenţa şi concurenţa poeziei înseşi. Tocmai fiindcă ceilalţi poeţi de toate vârstele şi calibrele produc în disperare metafore, metafora poate fi acum programatic evitată. Discreditarea iluziei şi a viziunii e posibilă tocmai datorită inocenţei şi abundenţei vizionare. Încercarea de *de-poetizare a poemului* îşi găseşte ecou numai într-o epocă saturată de poezie. Într-un cuvânt, orice refuz

al poeziei se sprijină în cele din urmă pe poezie.

De această dependenţă tinerii mei prieteni poeţi sper să fie la fel de conştienţi pe cât sunt de originalitatea şi necesitatea iniţiativei lor.

„Echinox", octombrie-decembrie 1978

Spre o nouă paradigmă literară

Acum aproape zece ani scriam tot pentru „Echinox" un articol despre cei mai tineri poeţi ai noştri pe care-i cunoscusem în grup la Colocviul de poezie de la Iaşi. Iată că, la scurt, interval, o nouă promoţie îşi face simţită prezenţa compactă, având reprezentanţi în toate centrele universitare şi mai cu seamă la Bucureşti. Pasiunea pentru poezie rămâne, cum se vede, constantă, pe deasupra atâtor neaşteptate metamorfoze ale societăţii româneşti contemporane.

Prin ce se deosebeşte promoţia actuală de cea imediat anterioară e greu de spus acum cu exactitate. Lipsesc, deocamdată, textele în forma lor masivă şi publică (textele respective există, de fapt, dar nu avatarurile lor editoriale ne preocupă momentan). O apreciere globală se va putea da însă numai „cu cărţile pe masă" şi în condiţiile unei confruntări deschise de opinii. Până atunci, trebuie să ne mulţumim cu câteva poeme şi câteva delimitări teoretice, şi unele şi altele publicate doar în revistele studenţeşti.

Decalajul între teoria şi practica poetică rămâne încă important, ceea ce nu cred că trebuie să ducă la neglijarea „manifestelor" noii promoţii, a cărei conştiinţă pare a fi cât se poate de productivă. Valoarea diferenţială are şanse să fie astfel mai uşor sesizată chiar dacă ea nu-şi găseşte încă întotdeauna o justificare artistică deplină. În asemenea condiţii, riscul unilateralizării e inevitabil. Şi asumat.

Descopeream la poeţii din promoţia care s-a numit mai târziu „a anilor '80" o încercare de „a alunga poezia din poem", neîncredere în „capacitatea (ei) de transfigurare", „înlocuirea universului poetic obişnuit cu un altul ostentativ prozaic", a tonului exaltant cu unul bagatelizator sau provocator". Tendinţa de depreciere a metaforei şi a „viziunii" o explicam prin refuzul iluzionării de orice fel. Producţia poetică ulterioară a acestor autori a confirmat cel puţin *parţial* astfel de trăsături distinctive pe care le regăsesc şi la unii dintre tinerii de acum în forme parcă mai radicale şi, în orice caz sub incidenţa unei conştiinţe artistice mai acute. O conştiinţă care, într-o primă tentativă de cristalizare, căuta diferenţierea de valul imediat anterior, pentru a-l regăsi apoi în reacţia comună faţă de *modernism* – tipologie şi

ideologie artistică socotită a fi deja perimată.

Anti-modernismul ar fi, aşadar, cuvântul de ordine ce pare să mobilizeze eforturile reunite ale ultimelor promoţii poetice, cu precizarea, totuşi, că, în vreme ce autorii „optzecişti" au adoptat această poziţie teoretică abia în ultima vreme – şi nu fără legătură cu agitaţia „postmodernistă" de pe alte meridiane –, cei care vor fi, probabil, numiţi „nouăzecişti" îşi îngăduie această reacţie încă înainte de a se fi putut exprima în volume. Nu-i vorbă, opoziţia aceasta mi se pare cam maniheistă şi conceptul însuşi de *modernism* anume omogenizat, „monolitizat" spre a fi cu mai multă uşurinţă respins. Este un adevărat spectacol – contrariant şi captivant totodată – să constaţi că mai toate cuceririle dificile ale poeziei moderne de-a lungul a peste o sută de ani sunt bagatelizate sau chiar negate, că aşa numita „calitate" estetică este astăzi serios reconsiderată.

Parcurgem, nu încape îndoială, o etapă de mutaţie a valorilor, sau, chiar mai mult, de *schimbare a paradigmelor literare şi artistice*. Noua literatură este, deocamdată, anticipată, nu realizată ca fapt artistic, proiecţiile ei pot părea chiar halucinante în ambiţia lor de a nega şi de a asuma în aceeaşi manieră exclusivistă; nu va trece însă multă vreme şi, înainte chiar de a recunoaşte validitatea noilor opere, ne vom trezi că le vom judeca pe cele vechi după criteriile propuse acum. Care ar fi acestea?

Aşa cum e concepută la noi, literatura numită *post-modernă* vede lumea de foarte aproape, fără distanţare transfiguratoare, idealizantă. Ea nu mai vrea să compună o ordine autonomă, paralelă cu ordinea lumii, ci să facă – oricât de surprinzător ar părea – corp comun cu aceasta. Revenirea la realism trebuie înregistrată, dar realismul unei asemenea *literaturi* se cere şi el redefinit. Simptomatic rămâne, în orice caz, faptul că însăşi poezia tinde să renunţe la exigenţele *expresive* tradiţionale pentru a adopta criterii *mimetice*. *Descripţia*, *naraţiunea* îşi fac loc în cuprinsul poemului, sfidând vechile tabuuri. *Prozaizarea* poeziei este un proces iniţiat mai de mult, ce nu rămâne decât să fie recuperat de noua paradigmă teoretică. Descripţia îşi recapătă importanţa şi în proza nouă unde, alături de mărturisirea directă, de „jurnal", contribuie la o restructurare semnificativă. Prozatorul doreşte să se comunice pe sine în chip direct, nu numai prin intermediul personajelor sale. O încrucişare a efectelor are loc sub ochii noştri: proza câştigă în reflexivitate, în vreme ce poezia tinde să

devină tranzitivă. De altfel, *tranzitivitatea* poeziei are deja istoria ei.

Specificul post-modernismului ar mai consta în aplicarea ad literam a indicaţiei teoretice a lui T.S. Eliot privitoare la simultaneizarea tradiţiei. Autorul post-modem se plasează fără complexe în chiar centrul tradiţiei, ale cărei filiere le foloseşte cu familiaritate. D'apresurile nu sunt deloc o invenţie a ultimelor decenii: ele se înteţesc însă în acest interval într-o proporţie definitorie. Trecută prin artă, cultura nu mai e un fapt de erudiţie, ci de organicitate. Nu numai opoziţia, dar chiar şi disocierea tradiţională între cultură şi literatură, între *cultural* şi *estetic*, încetează. Livrescul se naturalizează, artificiul tehnic şi intelectual, abstracţiunea însăşi, care înainte erau semne sigure ale eşecului artistic, se impun acum ca fireşti, ba chiar necesare. Poemul post-modem, *făcut* şi *nu născut*, e mândru de condiţia lui.

În două eseuri de o excepţională ţinută teoretică, aducând numeroase puncte de vedere discutabile în sensul cel mai fecund al termenului (publicate recent în „Echinox" şi, respectiv, în „Dialog"), Caius Dobrescu şi Simona Popescu, doi tineri scriitori în care îmi pun mari speranţe intelectuale şi artistice, ajung la concluzia comună că noua literatură trebuie să însemne un efort reintegrator în sensul depăşirii „specializării" şi „purificării" moderniste. „Poezia trebuie să fie o globalitate, integralistă, cuprinzând deodată, din toate părţile, realităţile de orice fel, adunându-le, sintetizându-le" – scrie Simona Popescu.

Înţeleg sensul acestui *nou pact cu realul* şi îl susţin. Ceea ce mi se pare că tinerii mei prieteni pierd din vedere este însă riscul ca un asemenea demers înglobant să facă dificilă, dacă nu chiar imposibilă, disocierea între *poezie* şi *non-poezie*. Competenţa poetică nu e numai un „mit" (cum crede Caius Dobrescu), ci, în literatură ca şi în toate domeniile, o condiţie indispensabilă. În absenţa ei, rămâne deschisă calea spre impostură – care e fără vârstă – şi de care nu ne poate apăra nici măcar revolta antimodernistă.

„Echinox", nr. 2 – 3, 1988

Răspuns la ancheta revistei „Convingeri comuniste".

1. Care credeţi că este în principal menirea unui cenaclu literar?

2. Se poate vorbi de un specific al cenaclurilor literare studenţeşti?

3. Ce apreciaţi şi ce nu apreciaţi în desfăşurarea şedinţelor de

cenaclu?

4. Pe care din autorii care au citit în cenaclul condus de dvs. i-aţi propune revistelor literare şi editurilor?

1. Am fost mai degrabă sceptic în privinţa rostului unui cenaclu. Din această cauză – şi din altele – am acceptat cu greutate şi cu rezervă propunerea de a îndruma activitatea Cenaclului Universitas. *După aproape un an de experienţă – programatic discretă şi exclusiv preocupată de analiza pe text – părerea mea – fără să se modifice esenţial – s-a nuanţat sensibil. Am impresia că serile noastre de vineri n-au fost fără profit intelectual.*

Menirea unui cenaclu este de a produce şi de a cultiva o competenţă artistică, dacă nu chiar o performanţă, mai precis, de a încerca transformarea competenţei în performanţă, de a întemeia această performanţă pe competenţă. Dezbaterile au rostul de a face un autor conştient de propria-i formulă poetică, de posibilităţile şi riscurile ei. Discuţia care se angajează pe marginea textelor nu este decât o exersare a unor coduri de receptare în vederea găsirii celui mai adecvat. În acest fel, efectul ei este dublu, stimulator atât în planul conştiinţei poetice, cât şi în acela al conştiinţei critice.

2. Cred că există un specific al cenaclurilor studenţeşti decurgând în primul rând din condiţia lor intelectuală, din posibilitatea de a angaja creaţia şi receptarea într-un orizont mai larg, depăşind frontierele lingvistice. În acelaşi timp, fiind vorba prin excelenţă de tineri, e normal să se încerce formule noi, să se refuze canoanele şi clişeele de orice fel.

Ceea ce mi se pare interesant de semnalat în privinţa Cenaclului Universitas *– spre a concretiza răspunsul la această întrebare – este faptul că el nu mai este – cum ne-am fi aşteptat – un „fief" al studenţilor filologi, printre protagoniştii lui numărându-se şi studenţi de la Matematică, Fizică, Filosofie, Politehnică, Construcţii* etc.

3. Apreciez autenticitatea (dar ce e „autenticitatea"?) „vocii" poetului şi nu abilitatea lui de a scrie o poezie la modă, după cum, în privinţa discuţiilor, îmi plac intervenţiile care dovedesc o înţelegere de „insider" a textului poetic şi nu îl măsoară cu „cotul" bunului simţ de toată ziua. Depreciez – şi descurajez – subiectivismul incapabil să se justifice cu argumente artistice sau teoretice.

4. Majoritatea celor care au citit în cenaclu ar merita să intre în atenţia revistelor literare şi chiar a editurilor. Calitatea de membru în juriu (la editura „Albatros") îmi interzice însă o opţiune aşa zicând

prematură în domeniul poeziei. *Recomand însă fără nicio reţinere pentru talentul lor critic pe*: *Sever Avram*, *Horia Gârbea*, *Ştefan Damian*, *Simona Popescu*, *Iulian Costache*, *Raluca Brancomir* etc.

Dezbatere realizată de Gabriel Stănescu

(Răspuns la ancheta revistei „Convingeri comuniste")

Potenţialitate creatoare

— Răspuns la ancheta revistei „Ramuri" – *Vă rugăm să pledaţi pentru acel scriitor aflat la început de drum*, *care*, *prin valoarea* sa *deosebită*, *v-a atras atenţia*.

Cât se poate de oportună mi se pare această anchetă a revistei „Ramuri"! Ea prilejuieşte, prin chiar însumarea punctelor de vedere diverse şi, desigur, subiective, un fel de bilanţ al potenţialităţii creatoare existente în acest moment în literatura română. Preferabil ar fi fost, fără îndoială, să discutăm *cu cărţile pe masă*, dar cum editurile sunt extrem de parcimonioase, nu ne rămâne decât să spicuim de prin reviste ori să aflăm unii de la alţii ce mai stă să apară (şi uneori mai mult stă decât apare).

Sigur este că literatură se scrie în continuare – şi încă bine –, că există destui tineri talentaţi care persevereză în această „eroare", că schimbul de mâine al scriitorilor români de azi este asigurat.

Fiindcă îndrum un cenaclu al Universităţii din Bucureşti, mă simt dator şi chiar fericit să pot face cunoscute câteva din numele pe care mizez. În *poezie*: pe lângă Radu Sergiu Ruba şi Cristian Popescu, deja relativ cunoscuţi, Ramona Fotiade, Horia Gârbea (acesta şi dramaturg extrem de ingenios), Andrei Damian, Daniel Bănulescu (şi prozator), Paul Vinicius, George Arun, Fevronia Novac, precum şi un grup de braşoveni (descoperiţi încă de pe vremea studiilor liceale de Alexandru Muşina) pe care i-am lăsat la urmă tocmai pentru a-i cita împreună, aşa cum ştiu că doresc: Simona Popescu, Caius Dobrescu, Marius Oprea, Andrei Bodiu, Sorin Matei. În cazul lor, miza mea nu e numai artistică, ci şi intelectuală. Dincolo de înzestrarea poetică, ei vor avea cu siguranţă un cuvânt de spus în cultura română a sfârşitului de secol. Primii doi au început deja să-l rostească încă de pe acum, e drept, deocamdată numai în revistele studenţeşti „Echinox" şi „Dialog", dar ce reviste!

Nu puţine vocaţii *critice* s-au manifestat în discuţiile Cenaclului *Universitas* pe lângă cele ale poeţilor sau prozatorilor înşişi. Trec peste numele unor tineri critici cunoscuţi deja astăzi măcar printr-o

prezenţa asiduă în reviste, dacă nu prin cărţi, şi reţin pentru acuitatea lui disociativă pe Ovidiu Verdeş care are în manuscris o carte *înnoitoare* (dacă se mai poate închipui aşa ceva!) despre Bacovia şi pe Vlad Niculescu, student încă la început de drum, în persoana căruia îmi place să întrevăd eruditul de mâine.

În *proză*: Andreea Stoe, Nicolae Constantinescu, Răzvan Petrescu şi foarte tânărul Cătălin Ţârlea – revelaţia ultimului sezon. Au mai citit în cenaclul nostru, lăsând o excelentă impresie (spre deosebire de mulţi alţii), poetul Ioan Es. Pop din leud şi prozatorul Marian Ilea din Baia Sprie. Mizez, aşadar, şi pe ei.

Mizez, de fapt, pe toţi cei cărora – atunci când vor fi publicaţi şi apreciaţi – le va mai rămâne ceva (măcar) din avântul nobil, care îi animă acum, când sunt încă necunoscuţi şi nerecunoscuţi.

„Ramuri", decembrie 1988

O nouă generaţie în poezia tânără?

Lilian ZAMFIROIU: *Stimate tovarăşe Mircea Martin, sunteţi cunoscut drept unul dintre prestigioşii critici literari ai momentului actual de la noi. În această calitate, de critic, conduceţi Cenaclul* Universitas *al Universităţii bucureştene, cenaclu care, după cum se ştie, este deschis şi studenţilor de la alte institute de învăţământ superior, nu numai celor din Universitatea noastră. Pentru început, dorim să ne spuneţi care este orientarea acestui cenaclu, ce fel de poezie promovează şi cine sunt principalii săi „piloni"?*

Mircea MARTIN: Nu cred că am putea vorbi de o „orientare" a acestui cenaclu, în sensul unui program foarte clar stabilit şi, eventual, desfăşurabil pe puncte. Ar însemna ca, în calitate de îndrumător al lui, să impun, adică să generalizez o anumită formulă poetică – ambiţie pe care n-aş tine să mi-o satisfac nici măcar în condiţii de „laborator". Aşa cum îl înţeleg, cenaclul este un atelier deschis oricărei formule, cu condiţia să fie organică unui temperament liric şi, bineînţeles, cu condiţia să convingă din punct de vedere artistic. Orientarea unui cenaclu – ca şi aceea a unui poet – se verifică în *calitatea* poeziei produse, altfel spus, în nivelul conştiinţei implicate. Am „luptat" de la început cu câteva prejudecăţi pe care unii creatori tineri le cultivă încă, am încercat să-i conving – reuşind în bună măsură – că o poezie nu e neapărat bună pentru că e ironică şi nici pentru că e metaforică. Am făcut în aşa fel tocmai spre a-i obliga, într-un fel, să se refere la *poemul concret*, nu la *tipul de poezie*. Am încurajat poezia ca viziune (ceea ce

nu înseamnă „vizionară”), ca atitudine existenţială, am căutat un sens în jocurile verbale şi o motivaţie lipsei aparente de sens. Poezia care se citeşte în cenaclu nu e unitară, adică nu poate fi redusă la o formulă. Cel puţin trei tendinţe s-ar putea disocia, tendinţe pe care neputându-le defini într-un spaţiu restrâns, prefer să le numesc prin reprezentanţii lor. Pe de-o parte, Daniel Bănulescu (de la „Petrol şi Gaze”), Sergiu Ştefănescu şi Andrei Damian (Filosofie), pe de alta, Horia Gârbea (Construcţii) şi Ioachim David (Matematică) şi, în sfârşit, un grup compact de la Facultatea de Limba şi Literatura Română: Cristian Popescu, Caius Dobrescu, Simona Popescu, cărora li se adaugă Marius Oprea de la Istorie. Care dintre aceste tendinţe se va impune, se va vedea mai târziu şi tot atunci vom putea vorbi cu o oarecare îndreptăţire despre o orientare a Cenaclului *Universitas*.

L.Z.: *în ultima vreme a început din nou să se vehiculeze ideea apariţiei unei noi generaţii în poezia tânără*. *Sunteţi de acord cu o asemenea idee*?

M.M.: Aş vrea să vă răspund afirmativ, dar nu pot: se împotriveşte mai întâi… antropologia! Dacă admitem că o generaţie sau o promoţie nouă s-a afirmat în jurul lui 1980, n-avem cum să identificăm după numai 5 ani altceva decât fluxul aceleiaşi generaţii sau promoţii. Altfel privind lucrurile, nici mijloacele poeziei nu se schimbă chiar atât de repede. Promoţiile poetice nu apar (nici măcar la noi!) la interval de 5 ani! Colegul Nicolae Manolescu a avut norocul să fie purtat de creasta valului care s-a „spart”, să zicem, în 1980. Vor mai trece, cred, câţiva ani buni până să putem vorbi de o nouă promoţie lirică. Nu neg însă că primele semne ale unei diferenţieri faţă de promoţia aşa-zis i „lunedistă” au început să apară.

L.Z.: *Cum sunt primite de critică şi de public producţiile celor mai tineri poeţi*? *Cum credeţi că s-ar putea îmbunătăţi formele prin care aceştia ajung să fie cunoscuţi publicului larg*?

M.M.: Formulată aşa de general, întrebarea poate primi uşor un răspuns la fel de general, în practică situaţia este mai complexă. Mai întâi, de primirea „publicului” nu putem vorbi decât printr-o convenţie, câtă vreme tirajul obişnuit al unui volum de debut este de câteva sute de exemplare; în ceea ce priveşte receptarea critică, ea este – s-o recunoaştem – foarte „orientată”, adică previzibilă; cu relativ puţine excepţii, criteriile ei sunt fie regionale, fie cenaculare. Altfel spus, revistele din provincie scriu despre debutanţii băştinaşi, cele din

Bucureşti despre „absolvenţii" cenaclurilor aferente. Generalizarea „cronicii debutului" ar contribui, poate, la depăşirea acestei perspective parţializante.

Din experienţa de membru în juriile la concursurile de debut ale unor edituri, pot să spun că locurile fixe atribuite în plan sunt insuficiente. În fiecare an am descoperit cel puţin 10 volume premiabile şi numai trei dintre ele s-au putut bucura finalmente de această favoare. Debuturile sunt mai puţine şi dificile, ceea ce nu ştiu dacă este în avantajul Poeziei care, cum ştim, se scrie la prima tinereţe sau, în orice caz, la acea vârstă îşi dă, de obicei, poetul adevărata măsură.

L.Z.: *Cum vedeţi*, *ţinând cont de tendinţele care se observă*, *evoluţia viitoare a poeziei*; *din Cenaclul* Universitas?

M.M.: Doi ani (cu întreruperi hivernale) de cenaclu îmi sunt insuficienţi pentru a mă lansa în profeţii. O radicalizare a viziunii mi se pare mai mult decât probabilă. Şi, poate, un „preţ nou" acordat sensibilităţii.

L.Z.: *Un cuvânt pentru studenţii Universităţii noastre*…!

M.M.: Studenţilor Universităţii le-aş adresa invitaţia de a citi operele scriitorilor români de astăzi – şi chiar pe cele ale criticilor – cu promisiunea că nu vor face o investiţie i păgubitoare. Le urez să descopere acele cărţi care să-i satisfacă, adică să-i stârnească, să contribuie la construcţia conştiinţei lor de sine.

L.Z.: *Vă mulţumesc*, *în numele tuturor cititorilor revistei noastre*!

Interviu realizat de Lilian ZAMFIR01U.

„Universitatea comunistă", nr. 1/1985

Un cenaclu de vârf, de avangardă

Cenaclul *Universitas* a luat fiinţă în aprilie 1983 la iniţiativa Rectoratului Universităţii din Bucureşti. Dacă demarajul a fost relativ greoi, cu numai cinci-şase participanţi fideli, astăzi numărul lor este în medie de treizeci. Şedinţele au fost stabilite vineri seara, la Clubul Universităţii de lângă Cişmigiu.

Încredinţându-i-se misiunea de „îndrumător", semnatarul acestor rânduri a primit-o cu destulă rezervă şi cu un scepticism de principiu declarat. Nu credea în eficienţa artistică a unei asemenea activităţi colective în măsura în care lega orice creaţie de o solitudine esenţială.

Nici astăzi nu crede că poezia se poate „învăţa", că un cenaclu –

fie el şi universitar – ar putea produce poeţi, aşa cum Universitatea produce profesori. O şcoală de poezie e posibilă, însă, în sensul că o vocaţie încă latentă are şansa de a fi descoperită, iar una deja manifestă – pe aceea de a fi cultivată în continuare. Dacă nu se pot produce, poeţii se pot forma. Rostul cenaclului e tocmai acela de a le înlesni această formaţie, adică de a le stimula şi orienta lecturile, de a le oferi câteva indispensabile repere teoretice şi practice, astfel încât intuiţia lor creatoare să fie dublată de o conştiinţă artistică pe care, de altfel, confruntările de opinii nu fac decât s-o grăbească. Mentalitatea după care „prea multă minte strică" în poezie este astăzi greu de întreţinut. În absenţa inteligenţei şi a culturii, poezia nu mai poate fi concepută. Bineînţeles, o poezie sincronă cu realitatea şi sensibilitatea sfârşitului nostru de secol, căci, altfel, veleităţile pot prolifera în voie, condiţionate numai de acoperirea unor teme date.

Nu mi-am propus câtuşi de puţin să cultiv o anumită formulă poetică, ci să asigur climatul favorabil afirmării tuturor tendinţelor viabile, adică îndreptăţite din punct de vedere artistic. Orice altă pedagogie a creaţiei mi s-ar părea o intruziune compromiţătoare. Rolul meu este, deci, acela de catalizator, de stimulator al descoperirii de sine şi nu de susţinător al unei anume direcţii literare. Totuşi, în măsura în care e vorba de un cenaclu universitar, acesta nu poate fi conceput decât ca un *cenaclu de vârf*, de *avangardă*, receptiv şi sensibil la orice iniţiativă înnoitoare, dator prin chiar pregătirea teoretică superioară a membrilor săi, să încurajeze *experimentul*, cu riscul – asumat – de a nu-l disocia întotdeauna de impostură.

Neîncrezător în critica orală, am încercat, în privinţa discuţiilor, să le fac să aibă loc cu textele pe masă, altfel spus, să vizeze poemul mai întâi şi abia apoi tipul de poezie. Exigenţa esenţială rămâne aici, ca în orice activitate critică, *adecvarea*.

Cenaclul *Universitas* este unul „specializat" în poezie, deşi nu de puţine ori am comentat şi proză ori eseu. Criticii nu lipsesc dintre protagoniştii lui – şi nici prozatorii. În multe cazuri, cele trei genuri sunt ilustrate de una şi aceeaşi persoană. Nu voi cita nume pentru că lista lor ar fi prea lungă şi, de asemenea, lista premiilor obţinute la diferite concursuri studenţeşti, interjudeţene sau naţionale. Unele dintre aceste nume au pătruns chiar şi în palmaresul concursurilor de debut ale editurilor. Prezenţa în presa studenţească sau literară, în paginile „Universităţii… „şi, mai ales, ale „Convingerilor Comuniste"

este regulată şi masivă. Deja patru dintre membrii cenaclului se numără printre autorii acelor cărţi-liliput – valoroasă iniţiativă a redacţiei „Convingerilor Comuniste" – care au stârnit un ecou favorabil în mediile universitare şi literare.

Membrii Cenaclului *Universitas* s-au ales, în cei aproape cinci ani de la înfiinţarea lui, dintre studenţii mai tuturor Facultăţilor Universităţii, precum şi al altor Institute din Bucureşti. Alături de filologi, care şi-au câştigat cu greu o anume preponderenţă, am avut şi avem istorici, fizicieni, jurişti, medici, ingineri-constructori, arhitecţi etc. În cenaclu au mai citit studenţi din Ploieşti, Timişoara, Galaţi, elevi din Bucureşti, Piteşti, cenaclişti din Reşiţa, Târgu-Neamţ şi Bistriţa-Năsăud veniţi în schimb de experienţă. Membri ai *Universitas-ului* au fost la Reşiţa, Timişoara, Galaţi, au luat parte la taberele de creaţie de la Slănicul-Moldovei şi Izvorul-Mureşului.

La întâlnirile noastre de vineri seara mai participă şi numeroşi absolvenţi ai Universităţii, actualmente răspândiţi prin ţară la posturile lor, pe care continuăm să-i considerăm membri ai cenaclului şi a căror experienţă ne-a fost de atâtea ori folositoare. Pentru ei, *Universitas* reprezintă nu numai o şansă de supravieţuire literară, dar şi un mod de a păstra contactul cu *alma mater*. Anumite îndemnuri spirituale se transmit astfel de la o promoţie la alta, printre ele şi încrederea – sau iluzia – că poezia există, că ea e încă necesară.

„Universitatea comunistă", 1987

Să nu ne speriem de tinerii poeţi

Ideea de a arunca „o privire către cei care vin" e binevenită. Cu atât mai binevenită, cu cât s-a lăsat cam mult aşteptată. Căci tinerii nu „vin" de azi, de ieri, iar noi privim tot mai rar, cum spune poetul, spre valea „unde se-aud spumegând generaţiile". Şi dacă privim, nu cred că trebuie să ne facem o glorie din asta, nici să vorbim în numele acestor „generaţii spumegate". Păcatul orgoliului nu se răscumpără prin caritate şi, oricum, nu de caritate au nevoie aceşti tineri, ci de exigenţa normală care să le condiţioneze intrarea în „joc".

Problema esenţială mi se pare a fi, aici ca pretutindeni, problema *criteriilor* promovării. Nu cred că are prea mare importanţă în acest moment al discuţiei prin ce se deosebeşte promoţia '90 de promoţia '80 şi amândouă de cele de dinaintea lor. Important este să îngăduim tinerilor cu adevărat talentaţi să „vină", *să intre în* literatură. O selecţie trebuie să existe, fără îndoială, călăuzită însă de criterii

artistice. Că aceste criterii, ele însele, pot fi înţelese şi manevrate diferit, că ele încă nu interzic arbitrarul subiectivist, aceasta e o altă problemă, infinit mai complicată. Dar e inutil s-o abordăm deocamdată, căci se pare că editurile şi revistele preferă criteriilor estetice *alte* criterii, pe care le-aş numi *de reprezentare*, şi acestea, la rândul lor, diferenţiate.

Criteriul *geografic* ar fi unul dintre ele, mai uşor de combătut. Preocuparea de a avea poeţi în toate judeţele ţării e salutabilă, după cum şi ideea „geografiei literare" e fecundă în măsura în care se opune unei centralizări abuzive, unui monopol al autorităţii. Dar talentul nu este (şi nici nu poate fi) repartizat uniform. Dacă la Târgu-Neamţ, de pildă, întâlnim un grup de tineri poeţi mai mult decât promiţători (Aurel Dumitraşcu, Daniel Corbu, Adrian A lui Gheorghe, aceştia doi din urmă cu un remarcabil volum de debut în 1987 – *Poeme în negru şi* albşi încă nu-i pomenesc pe toţi), cu atât mai firesc este ca, la Bucureşti – oraş de peste două milioane de locuitori, în continuă prefacere şi expansiune, mare centru universitar etc. – să se adune zeci de poeţi dintre care câţiva, mai mulţi, oricum, decât cei dintr-un orăşel de provincie, să fie cu adevărat importanţi.

Adoptarea criteriilor de reprezentare în locul criteriilor valorice propriu-zise duce la un fel de *masificare şi anonimizare a debuturilor*. Izvorâtă, presupun, dintr-o maximă exigenţă, soluţia concursurilor de debut la edituri a sfârşit, spre a nu spune că a eşuat, în volume (şi chiar plachete!) colective, adică în contrariul intenţiei iniţiale. Căci ce altceva decât teamă sau incapacitate de a-ţi asuma riscul *alegerii* înseamnă încercarea actuală de a satisface 20 – 30 de aspiranţi la poezie cu preţul ofensării celor doi sau trei (sau mai mulţi) poeţi autentici care se află (sau nu se află) printre ei, adică în paginile acelui volum colectiv? Debutând deodată zeci de autori, nu facem decât să amânăm decizia cu câţiva ani – sau pentru totdeauna –, să împingem răspunderea pe umerii altora (sau tot pe ai noştri), dar, de această dată, în afara oricăror principii recunoscute. Care dintre cei 30 de debutanţi ai unei edituri va primi *mai departe* girul editurii respective până la debutul personal, propriu-zis? Şi, mai cu seamă, pe ce criterii? O excepţie notabilă, *Cartea Românească*, editura Uniunii Scriitorilor, care, pe lângă organizarea ritmică a concursurilor de debut, a publicat şi volume individuale.

Procedura revistelor nu este, în esenţă, alta. În loc să se acorde o

pagină întreagă unui singur poet adevărat, ni se propune aproape în fiecare număr un nume nou, greu de identificat ca atare după două-trei poezii. Această inerţie instituţională încurajează de fapt *veleitarismul* şi, ceea ce e mai grav, prin egalizarea pe care o produce, încurajează nu pe cei mai talentaţi, ci pe cei mai abili, mai răzbătători, mai gata să facă totul pentru a se vedea publicaţi. Dacă dezbaterea iniţială de *Supliment* ar izbuti să schimbe această mentalitate placidă şi în fond nocivă care guvernează instituţia debutului, nu voi regreta că am participat la ea. Nu cred, în ce mă priveşte, în eficienţa „campaniilor" culturale, dar în acest domeniu s-au acumulat prea multe inconsecvenţe, erori, întârzieri şi, implicit, tensiuni care s-ar cere, în sfârşit, rezolvate.

Şi încă ceva. Nu e destul să intri în joc, trebuie să şi rămâi, să ţi se îngăduie să rămâi. Măcar un timp. Este aici o investiţie indispensabilă. Să aruncăm, deci, o privire şi către cei care, după ce au publicat un prim volum, întârzie să-l scoată pe al doilea. Ce s-a întâmplat cu ei? Ce se întâmplă (editorial vorbind) cu Alexandru Muşina sau cu Romulus Bucur, debutanţi străluciţi, după părerea mea, în 1984 şi 1985? Ce se întâmplă cu Radu Sergiu Ruba, debutant nu neapărat strălucit în 1983, dar autor astăzi al unor poeme excepţionale, adunate în volum, şi aşteptând să apară? Am citat numai poeţi, dar există şi tineri prozatori în această situaţie, după cum există şi critici tineri, cunoscuţi prin articole şi studii serioase, care n-au izbutit să debuteze încă în volum.

Altfel, discuţia despre tinerii care bat, cum se zice, la porţile literaturii trebuie să recapete un aer de normalitate; volumele de debut să apară firesc în fiecare an, iar critica să-şi spună cuvântul. Ea şi i-a spus, de altfel, şi până acum, spre meritul ei, de câte ori a avut prilejul. Nu cred că se poate cita vreun nume de tânăr autor înzestrat pe care criticii la zi să-l fi scăpat din vedere. O menţiune specială în acest sens pentru cei de la *România literară*. Dar à-propos, când voi mai putea citi în *România literară* şi o pagină ocupată în întregime cu prezentarea unui tânăr poet?

La promoţiile ce vin trebuie să ne gândim tot timpul şi dacă, printr-un accident nefericit, apariţia lor ar întârzia, ar trebui chiar să le „inventăm", adică să le „moşim" apariţia. Iar faptul că ele nu întârzie să apară, dimpotrivă, se precipită, încurcând calculele istoricilor şi teoreticienilor literari, nu poate decât să ne bucure.

Să nu ne speriem de numărul poeţilor tineri, dacă ei sunt cu

adevărat poeţi. Au rămas, din păcate, atâtea locuri goale, prematur, nedrept de prematur, eliberate în poezia românească. Locurile într-o literatură nu sunt limitate (şi nici nu pot fi limitate) decât de fatalitatea vocaţiei. O schimbare a gărzii între generaţii se petrece, totuşi, sub ochii noştri, puţin dispuşi să recunoască patetismul momentului.

Prin „poeţi", nu înţeleg numai pe autorii de versuri, ci pe toţi scriitorii, pe toţi intelectualii aplecaţi spre umanităţi. Dar să nu uităm că există o vârstă specifică poeziei. Poezia aparţine tinereţii prin excelenţă, chiar dacă ea se scrie foarte bine şi în al 15-lea lustru de viaţă. Cine nu e însă poet până la 20 de ani are foarte puţine şanse de a mai deveni. Iată de ce, încă o dată, nu trebuie să ne speriem de tinerii poeţi, de generaţia lor spontanee pentru care alte popoare, probabil, ne invidiază.

P.S. N-am scris niciun cuvânt despre Cenaclul *Universitas* pe care îl îndrum, contrariind probabil aşteptările redacţiei şi, în mod sigur, pe acelea ale tinerilor mei prieteni. Cred însă că acum, când o parte din activitatea lor se poate vedea (numai în publicaţiile studenţeşti, din păcate, şi cu deosebire în ingenioasele *suplimente* ale revistei *Convingeri Comuniste*), e momentul ca alţii să vorbească despre ei, cu detaşarea necesară. Sau chiar ei înşişi, dacă vor găsi reviste care să-i publice. La urma urmelor, de ce să-i privim numai noi pe cei care vin? Mai importantă decât privirea către cei *care* vin este chiar privirea *celor* care vin.

S.L.A.S.T.

— Suplimentul Literar al „Scânteii tineretului", octombrie 1987

Interviuri

Între oglinzi paralele

Paul NANCĂ: – *Din clipa în care aţi acceptat această discuţie m-am frământat cum şi în ce fel ar trebui s-o începem. M-am gândit, până la urmă, să încerc să vă aduc aminte de o anchetă prin 1971 în care mărturiseaţi că, de o bună bucată de vreme, vă frământă un vers: „Ce pictor de demult îşi plimbă-acum deasupra noastră norii?". Aş vrea să vă întreb în ce fel aţi încercat să vă explicaţi această revenire în memorie şi dacă, în afara acestui vers, aţi mai avut asemenea „amintiri"!*

Mircea MARTIN: – Dacă ţin bine minte, am răspuns, citând acest vers, la o întrebare care cerea indicarea „celui mai frumos vers al anului"; l-am ales dintr-un volum al Constanţei Buzea. M-a ales, ar trebui, poate, să spun, căci acum – ca şi atunci – acesta mă aruncă subit

într-o visare prelungită. Sigur că de atunci mi-au rămas în minte multe alte versuri, dar n-aş zice că s-au înlocuit unul pe altul, ci s-au aşezat fiecare într-un spaţiu firesc al memoriei intelectual-afective, al selecţiei subiective, al bucuriei artistice; dacă aş încerca să-mi amintesc secvenţele care m-au obsedat un timp şi care, de câte ori mi le amintesc, mă preocupă, ar însemna, de fapt, să propun un fel de *antologie* a poeziei române contemporane (proiectul acesta nu-mi e, de altfel, deloc străin şi, aş face, cu mare plăcere, cu pasiune chiar, o asemenea antologie, pentru că sunt convins de faptul că poezia română contemporană, începând cu cei mai „bătrâni" şi iluştri reprezentanţi ai ei şi terminând, adică reîncepând cu cei mai tineri poeţi de azi, deţine asemenea piese de rezistenţă ce pot fi adunate şi propuse pentru arhiva sentimentală şi artistică a generaţiilor).

P.N.: – *Aţi pomenit de o antologie, de un minunat reper cul*tural *pe care ni l-am dori realizat şi, pentru că a venit vorba de antologii, aş vrea să vă aduc aminte că, în ultima vreme, în presă, chiar în publicaţii care nu prea sunt consonante, se ridică voci, începând cu „*România literară*" prin Laurenţiu Ulici şi sfârşind cu „*Săptămâna*", care contestă oportunitatea unor antologii de debut pe criteriul că între atâtea zeci de nume ce apar în asemenea antologii s-ar pierde debuturile autentice, puternice, cele câteva 10 – 15 debuturi potenţiale într-un an. Ce părere aveţi despre acest lucrul*

M.M.: – Nu se poate să nu împărtăşesc o asemenea părere, în sensul că, la rândul meu, consider aceste debuturi în plachete colective până la anonimat cu totul nesemnificative şi de natură mai degrabă să descurajeze decât să încurajeze un talent poetic autentic. Raţiunile economice care au condus la o asemenea soluţie editorială sunt de înţeles, dar soluţia în sine nu satisface exigenţele de natură estetică şi vitale, firești în cazul unui debut. Debutul este un eveniment fundamental în existenţa unui creator şi el trebuie să-şi păstreze acest caracter de eveniment. De foarte multe ori întreaga evoluţie a unui autor depinde de circumstanţele acestui moment iniţial, aşa încât primul lucru pe care trebuie să-l facem cu toţii este să nu ratăm, să nu minimalizăm, să nu bagatelizăm acest moment. Or, asemenea plachete nu fac decât să anonimizeze, să egalizeze valorile şi, în ultimă instanţă, să le confunde. Când în loc de trei sau cinci volume de autor apare unul singur cu 20 – 30 de autori, se satisfac şi tot felul de interese exterioare şi chiar potrivnice calităţii estetice.

Asemenea apariţii egalizează valorile şi, în ultimă instanţă, le confundă. De ce poeţii cei mai tineri trebuie să suporte consecinţele unei aşa-zise „inflaţii" poetice la care n-au avut cum să contribuie şi care, de fapt, nici nu există?

Am făcut parte din jurii de debut ale editurilor şi trebuie să spun că în fiecare an întâlneam 8 – 10 manuscrise de valoare aproximativ egală. Cum să alegi dintre ele numai trei şi de ce? Oricum, faza pare depăşită şi mă tem că vom ajunge să regretăm chiar şi plachetele colective. Căci, de o bună bucată de vreme, editurile au intrat – în privinţa debuturilor – într-un mutism rău promiţător. O excepţie trebuie, totuşi, semnalată, nu întâmplător, cred, în cazul „Cărţii Româneşti" care a înţeles să-şi respecte statutul de editură a Uniunii Scriitorilor şi să organizeze cu mai multă regularitate (decât alte edituri) concursuri de debut în poezie.

Debutul este un eveniment fundamental în existenţa unui creator şi el trebuie să-şi păstreze acest caracter de *eveniment*. De foarte multe ori, întreaga evoluţie a unui autor depinde de circumnstanţele în care a debutat, aşa încât primul lucru pe care trebuie să-l facem cu toţii este să nu minimalizăm, să nu amânăm, să nu ratăm acest moment.

P.N.: – *Acum destulă vreme în urmă „Generaţie şi creaţie" a însemnat un asemenea eveniment. V-am ruga să ne spuneţi cum se debuta pe atunci şi care au fost, în special, condiţiile debutului dumneavoastră*?

M.M.: – Cum se debuta pe atunci, adică pe la sfârşitul anilor '60 se poate înţelege foarte bine şi din condiţiile în care am debutat eu însumi. Publicasem puţine articole şi recenzii prin „Contemporanul", „Luceafărul", „Viaţa românească" până la sfârşitul anului 1965, când *Ion Băieşu*, fostul meu coleg de facultate, mi-a propus cronica literară la „Amfiteatru", revistă înfiinţată atunci la cererea unor studenţi, filologi, în primul rând. N-am ţinut numai cronica literară, dar am intrat şi în redacţie, coordonând sectorul de critică al revistei. Primul număr pot spune că l-am făcut şi răsfăcut cu mâinile noastre: eram zi şi noapte în tipografie. Revista a avut imediat priză la studenţi, dar surpriza noastră a fost că impactul s-a produs asupra unui public mult mai larg. Ea a fost citită, comentată şi discutată în mediile intelectuale din toate centrele universitare, fiind, de la început, purtătoarea de drapel a tendinţelor înnoitoare în arta şi în cultura română. A fost un

receptacul al talentelor tinere, aflate atunci în plină expansiune, un fel de pol centralizator al aspiraţiilor celor care veneau. Dacă se va face o istorie nu numai a revistelor, dar chiar a culturii române din acea perioadă se va vedea că locul pe care-l ocupa atunci „Amfiteatru" era un loc central. Revista a intrat într-un dialog uneori polemic cu celelalte reviste, un dialog care a rămas în esenţa lui constructiv. Era angajat acest dialog de pe poziţii de generaţie, dar această generaţie era una de creaţie. O generaţie care nu s-a constituit numai pe criterii de vârstă. Se vor fi produs şi excese – tinereţea este întotdeauna neconcesivă –, dar aceste excese au fost pe linia adevărului culturii din acea perioadă. În redacţie lucrau efectiv şi studenţi care azi sunt nume cunoscute în cultura română: *Ioan Alexandru*, *Adrian Păunescu*, *Constanţa Buzea*, *Ana Blandiana*. Eu nu mai eram student, i-am avut însă studenţi pe primii trei, situaţie amuzant-inconfortabilă.

Revenind la debutul meu, el s-a produs în chipul cel mai firesc, fără a fi avut de la început intenţia de a face un volum din cronicile publicate în „Amfiteatru" am avut un anume *program în* alegerea autorilor pe care-i comentam. După vreo doi ani mi-am dat seama că perspectiva din care e privită literatura nouă şi însăşi unitatea acestei literaturi ar îndreptăţi adunarea acestor comentarii într-un volum. Titlul pe care l-am găsit la *Tudor Vianu*, acela de *„Generaţie şi creaţie"*, răspunde foarte bine conţinutului volumului. Am preluat acest titlu *şi* pentru a marca un fel de regăsire a tradiţiei noastre intelectuale, a celei mai prestigioase şi a celei mai apropiate în timp – era vorba de cea interbelică – şi aş adăuga faptul că, şi din acest punct de vedere, la „Amfiteatru" s-a desfăşurat un efort recuperator remarcabil. A fost „bătălia" cea mai importantă a generaţiei noastre.

P.N.: – *Volumul acesta şi cronicile publicate înainte în* „Amfiteatru" *au avut o contribuţie însemnată în afirmarea generaţiei respective. Faptul este unanim recunoscut. Încercând să trecem, mai mult sau mai puţin spectaculos, peste 20 de ani, în acelaşi mod discret, cu aceeaşi reţinere, ca şi cu aceeaşi eficienţă, vă aduceţi acum contribuţia la afirmarea unor noi nume, eventual a unei noi generaţii (un termen la care vrând-nevrând, oricum se ajunge). De câţiva ani, trei, dacă nu mă-nşel, vă ocupaţi de îndrumarea tinerelor talente poetice în cadrul Cenaclului* Universitas. *Care ar fi roadele acestei activităţi, ce şanse concrete îndreptăţesc, deja, ieşirea în lume a unuia sau altuia dintre autorii din acest cenaclul*

M.M.: – Aş începe prin a observa că în fiecare etapă a evoluţiei literaturii noastre contemporane a existat o anume rezervă faţă de termenul şi programul unei generaţii. Această rezervă mi se pare cu totul nemotivată, n-aş zice şi inexplicabilă. Nimic mai firesc decât ca tinerii să se simtă, cu o anumită periodicitate, solidari şi să dorească să intre în grup în literatură. Este una din strategiile cele mai normale cu putinţă, istoria nu face decât să o confirme. Nu trebuie să ne sperie, deci, insistenţa cu care tinerii se revendică de la un anume program de generaţie, noi înşine am procedat la fel la o anumită vârstă, aceste elanuri de solidaritate (nu numai) biologică se sting cu timpul, când personalitatea artistică se constituie şi se integrează în alte tipare. Ceea ce sperie este programul deseori negativ al unei generaţii. Această negaţie nu e însă altceva decât reversul unei afirmaţii şi ar trebui doar puţin umor, dacă nu multă simpatie – sau oarecare înţelepciune – pentru a considera cum trebuie asemenea manifestări.

Despre tinerii care participă la discuţiile cenaclului nostru ce-aş putea să spun decât că au, în genere, vocaţia culturii, indiferent dacă practică poezia sau o comentează. Pentru ca un cenaclu să existe, e necesar să existe oameni care să recepteze poezia în chip adecvat, comprehensiv şi activ. Mi se pare că la noi există o asemenea comunicare, ca semn al unei comunităţi de convingeri, al unei relative omogenităţi a gustului. Sunt câteva nume în care eu, unu-l cred cu toată convingerea. Aş începe prin a-l pomeni pe *Cristian Popescu*, pe care l-am descoperit în facultate, înainte de cenaclu, un talent cu totul deosebit, insolit aş zice chiar, a cărui poezie, dacă ar putea fi publicată în totalitate, cred că ar consacra un poet de o puternică originalitate. Eu îl aşez, cu universul său specific, undeva în descendenţa lui Bacovia, un Bacovia care se ridică deasupra experienţei absurdului spre a o contempla cu ironie. Alt nume de poet este cel al lui *Marius Oprea*, reprezentant al grupului „de la Braşov", grup care mai conţine pe *Simona Popescu*, pe *Caius Dobrescu* şi pe *Andrei Bodiu*, ultimul venind tocmai de la Timişoara (unde este student), spre a participa la şedinţele cenaclului nostru. Între aceştia, *Marius Oprea* mi se pare, deocamdată, cel mai structurat din punct de vedere artistic.

Un poet extrem de promiţător mi se pare a fi *Radu Ruba*, *în* ciuda debutului său neconcludent. Cunoscut de mine încă din perioada studiilor sale universitare (strălucite, de altfel), *Radu Ruba* era un poet relativ format în momentul în care cenaclul nostru şi-a început

activitatea. Ca şi *Gabriel Stănescu*, un alt autor notabil.

Fără îndoială că există şi viitori critici printre membrii cenaclului – *Simona Popescu* şi *Caius Dobrescu* – *în* cazul lor fiind greu de disociat criticul de poet şi poetul de critic, într-atât poezia mizează pe efecte intelectuale şi critica are o îndrăzneală care e, de obicei, caracteristica viziunii poetice. Ei vor să ilustreze – ca şi *Horia Gârbea*, cel mai combativ dintre toţi – un tip de creaţie la care poetul şi criticul participă asociaţi. O foarte bună evoluţie a avut Ramona Fotiade, ale cărei poeme ample sunt riguros gândite, în ciuda impresiei de aglutinare a imaginilor. Dintre autorii la care vocaţia critică precumpăneşte asupra celei poetice i-aş cita pe *Dan Silviu Boierescu*, spirit disociativ şi ironic, precum şi pe *Roxana Iordache* şi pe *Ovidiu Verdeş* pentru pregătirea lor teoretică deosebită, care îi face apţi de lecturi în profunzime. Dar n-aş vrea să-i uit pe mai vechii deţinători de arme critice – *Sever Avram* şi *Cristian Moraru*. Deşi proza rămâne specialitatea „*Junimi*}, la *Universitas* s-au afirmat, totuşi, trei prozatori de care sunt sigur că vom mai auzi: *Nicolae Constantinescu*, *Marian Mierlă* şi *Răzvan Petrescu*. Recent, *Daniel Băhulescu*, student la Petrol şi Gaze şi poet cu forţă de erupţie lirică, ne-a surprins pe toţi cu nişte proze de acută observaţie socială şi vervă stilistică.

„Furaţi" de critică, să nu uităm să dăm, totuşi, poeziei ce e al poeziei, adică să citim şi alte nume pe care se poate miza. *Andrei Damian*, *Nicoleta Pavel*, *Ramona Fotiade*, *David Ioachim*, *Paul Vinicius* au constituit, alături de *Horia Gârbea*, primul nucleu al Cenaclului *Universitas*. Ei sunt astăzi în majoritate absolvenţi care continuă să participe la şedinţele lui.

P.N.: – *Dincolo de cenaclu şi de relaţia dvs. cu textele lor, cum sunt aceşti tineri ca studenţi*?

M.M: – Marea lor majoritate sunt studenţi realmente remarcabili, cel puţin din câte îi cunosc eu, au note foarte bune (dacă notele sunt un criteriu…), sunt dornici să cunoască, să-şi desăvârşească formaţia. Pentru ei Facultatea de Limba şi Literatura Română sau o altă facultate umanistă nu sunt doar simple căi de acces spre literatură, ci un mod de formare, de autoconstrucţie intelectuală. În ce-i priveşte pe cei care au terminat facultatea – şi trebuie să precizez faptul că cenaclul este frecventat cu asiduitate şi de *absolvenţi*, nu numai ai *Universităţii* – aş spune că aceşti tineri creatori s-au prezentat la posturile lor, deseori depărtate de Capitală, unde

încearcă să-şi facă datoria fără alte iluzii decât cele nutrite de literatură. Existenţa lor e departe de a se reduce – cum ţin să creadă unii publicişti bucureşteni – la o interminabilă discuţie de cafenea.

P.N.: – *în contextul în care apar tot felul de antologii întocmite pe criterii arbitrare şi în vremea în care cădem cu toţii de acord că debutul individual este, din diverse raţiuni, o problemă, nu de puţine ori greu de rezolvat, ce-aţi spune de posibilitatea unui volum colectiv şaua unei casete care să conţină mai multe plachete ale poeţilor de la* Universitas?

M.M.: – Cine ar urma să editeze aceste plachete?

P.N.: – *Să zicem că s-ar găsi un editor*! *Credeţi că a sosit timpul ca valoarea literaturii scrise de aceşti tineri să îndreptăţească un asemenea debut*?

M.M.: – Cred că da. Cred că, pentru cel puţin zece membri ai cenaclului nostru, volumul de debut e deja o etapă care, dacă nu se va materializa într-un an-doi, va frâna evoluţia lor firească. Iar dacă se va găsi un editor, tot ce pot să fac este să-l asigur că investiţia nu îi va rămâne fără profit. Un profit de ordin spiritual, nu material, bineînţeles (adică, nu ştiu cât de bine înţeles).

P.N.: – *Între creatorii de literatură tineri şi foarte tineri sunt tot felul de discuţii, fie particulare, fie în paginile unor reviste dispuse să le găzduiască, discuţii referitoare la modul în care se raportează această nouă generaţie la generaţia '80. Discuţiile merg de la negaţia totală până la voci care susţin că generaţia '80 îi include pe cei foarte tineri. Care ar fi relaţia, în opinia dvs*?

M.M.: – Problema e delicată. E greu de spus acum dacă poeţii care au debutat în anii '80 sunt cei care vor constitui generaţia sau dacă poeţii care urmează să debuteze îi vor da numele. Ştiut fiind (însă nu şi neapărat acceptabil) intervalul de cel puţin 30 de ani în care se constituie o generaţie. Pe de altă parte, nu cred că putem vorbi de câte o generaţie la fiecare deceniu, oricât de mare ar fi densitatea acestei spontaneităţi creatoare în literatura română contemporană şi oricâte circumstanţe istorice ar determina-o. O diferenţă mi se pare că se simte, totuşi, între „aerul" poeziei scrise la *Universitas* şi la *Cenaclul de luni*. Aş descoperi la poeţi mai noi o încercare de placare mai exactă la cotidian, o raportare mai acută la un context dat; ceea ce le lipseşte încă e, uneori, pregnanţa artistică; numai ea ar putea face evidentă şi diferenţa de atitudine existenţială şi socială. N-aş vorbi, deocamdată, decât de tendinţe de disociere faţă de poezia imediat anterioară, fără a

identifica încă un univers constituit care să fie radical deosebit de acela al promoţiei optzeciste.

P.N.: – *Cum credeţi că această nouă generaţie, având ca nucleu Cenaclul* Universitas *îşi găseşte sau nu contrapuncte în alte centre (nu neapărat) universitare? Cum îşi găsesc aceşti tineri congeneri şi în ce măsură publicaţiile (nu numai) studenţeşti pot să-i ajute? Dacă şi în ce măsură credeţi că poezia acestor tineri e prizată de publicul larg, în primul rând de cei asemenea lor, în ultimă instanţă, pot sau nu să fie consideraţi reprezentativi pentru tinerii din mijlocul cărora se afirmă?*

M.M.: – Aici ar fi vorba de cel puţin două întrebări. Nu-mi dau seama exact în ce măsură tinerii poeţi îşi au corespondenţii lor în celelalte centre universitare – ar fi firesc să fie aşa – şi, de fapt, dacă urmărim revistele „Echinox" (Cluj-Napoca) sau „Dialog" (Iaşi) – ce minunăţie de revistă! – o asemenea impresie se confirmă. Aş ţine chiar să subliniez că, din această perspectivă, revistele din Cluj, Iaşi, Timişoara sunt mult mai fidele faţă de poeţii-studenţi respectivi decât a fost până acum „Convingeri comuniste". Aş insinua un elogiu înăuntrul acestei critici, elogiu ce priveşte iniţiativa revistei de a consacra paginile ei literare câte unui autor, pe rând, pentru a rezerva acestora satisfacţia unor mini-debuturi. Evident, gestul nu-l înţeleg decât ca pe o sugestie făcută altor instituţii, mai îndreptăţite şi mai pregătite să se ocupe de aşa ceva. Publicarea unor asemenea plachete cred că se bucură de interesul şi de aprobarea studenţilor, ca probă că poezia aceasta este reprezentativă pentru modul de a gândi, de a se raporta la lume al generaţiei actuale. Această poezie stabileşte, am impresia, un dialog real cu receptorul ei, aş zice chiar că îl forţează într-un fel prin caracterul ei *direct*. Este o poezie care provoacă în receptor o atitudine şi această atitudine nu e în niciun caz una negativistă, ci, dimpotrivă, una constructivă, afirmativă. Aşa încât eu unul nu văd motive pentru care asemenea texte să nu fie mai larg difuzate.

E posibil şi chiar firesc ca acest tip de poezie să stârnească rezerve la anumite categorii de cititori în măsura în care receptarea cere ea însăşi o competenţă, nu numai creaţia ca atare. La fel, poate că prin ton o asemenea poezie ar putea să deconcerteze unele spirite mai comode, mai calme, mai tihnite, dar cred că ea provoacă adeziunea cititorilor tineri şi găseşte ecou în spiritul lor. De altfel, ea se adresează în primul rând tinerilor. Iar tinerii – aceasta e convingerea pe care o

nutresc de mult, de când am fost şi eu tânăr – tinerii au întotdeauna dreptate.

„Convingeri comuniste", iulie 1986

Mizez pe mulţi dintre aceşti tineri, sunt foarte sigur de vocaţia lor

Marius TUPAN: *Stimate domnule Mircea Martin, a fost odată (nu voi spune ca niciodată!) o echipă de critici care a stimulat (oare, a şi orientat?) o întreagă promoţie: am numit-o pe a şaizeciştilor. Dacă nu mă înşală memoria, şi dumneavoastră făceaţi parte din ea. Ce a însemnat aceasta în cultura română? Prin ce s-ar individualiza?*

Mircea MARTIN: Da, se pare că a existat o echipă de critici, solidară cu o anumită generaţie promoţie, cândva, în anii '60. O generaţie care a adus şi reimpus lirismul în poezia autohtonă, care a resuscitat izvoarele mitice ale prozei şi a îmbogăţit perspectivele narative (dar cât de abstract sună toate acestea!), care a redefinit exerciţiul critic, scoţându-l de sub imperiul ideologiei. Dacă vorbim despre acei critici, ei descopereau atunci că literatura (ca literatură) este posibilă şi încercau să convingă şi pe alţii de posibilitatea şi, mai mult, de necesitatea ei. Dar toate acestea par acum întâmplări dintr-o irealitate foarte îndepărtată.

M.T.: *Cu timpul, s-au schimbat vremurile, susţinerile şi ierarhiile. Dacă urmărim cu atenţie fenomenul literar, vom observa că Matei Călinescu e în America, Nicolae Manolescu la liberali, Laurenţiu Ulici se află la ufedişti, iar dumneavoastră la Editura Univers. Şi, de-acolo, de la Casa Presei Libere, doar arareori vi se mai aude vocea. De ce? Vi se pare acum critica literară o activitate desuetă?*

M.M.: Lista e, oricum, mai lungă, a oamenilor şi a locurilor. Lipsesc, printre alţii, Eugen Simion (de la Academia Română) şi Gheorghe Grigurcu (de la Târgu-Jiu), ultimul rămas, totuşi, credincios cronicii literare. Cât despre instituţiile citate la urmă, PNL, UFD şi Univers, alăturarea lor îmi aminteşte de întâlnirea pe o masă de operaţie a unei maşini de cusut, a unei umbrele ş.a.m.d. sau acea „enciclopedie chineză", evocată de Borges şi citată de Foucault, în care se încearcă o clasificare a animalelor după cum urmează: a) animale aparţinând împăratului; b) îmbălsămate; c) îmblânzite; d) purcei de lapte; e) sirene etc.

De ce mi se aude arareori vocea de la Casa Presei Libere? Probabil tocmai pentru că îmi consum prea mult timp acolo. Sau,

poate, pentru că nu cred că trebuie să fiu prea adeseori prezent şi cu tot dinadinsul.

Critica literară nu mi se pare câtuşi de puţin o activitate desuetă, dar cronica literară în forma ei larg desfăşurată, aşa cum a fost ea practicată până ’89 şi chiar şi după aceea, mă tem că e depăşită, nu spun că n-ar fi în continuare necesară pentru scriitori în primul rând şi pentru publicul (mult mai restrâns astăzi) care i-a rămas fidel. Dar, vrem-nu vrem, trebuie să ţinem seama de condiţionările extraliterare şi, în ultimă instanţă, tot de cititori care, mult mai grăbiţi, cum sunt astăzi, asaltaţi şi de alte, numeroase, oferte, nu mai au răgazul de a întârzia asupra subtilităţilor analitice ale cronicarului, de la care aşteaptă o informaţie cât mai exactă şi o judecată clară şi rapidă. Locul cronicii literare tradiţionale îl vor lua, cred, aceste recomandări succinte, sintetice, de lectură. Aşa se întâmplă, cum ştim prea bine, în revistele occidentale şi aşa va fi, nu peste multă vreme, şi la noi.

Încă o dată, oricât de contrariaţi şi dezamăgiţi am fi de mersul actual al lucrurilor, trebuie să admitem că activitatea critică şi cronica literară în primul rând şi-au pierdut locul central pe care îl deţineau sub dictatură. Literatura însăşi a pierdut din importanţă, concurată cum este – mai mult decât înainte – de celelalte arte şi, mai cu seamă, de agresiunea atât de comodă a televizorului.

M.T.: *Se poate vorbi de schimbarea gărzilor*? *Nu aţi abandonat prea repede un domeniu care v-a adus atâtea satisfacţii*? *Cei care vin – sau deja s-au instalat*! – *ce impresie vă fac*? *Pot să se orienteze* (*sau să orienteze*) *într-o producţie editorială atât de bogată şi de stufoasă*?

M.M.: Schimbarea gărzilor? Depinde cum înţelegem metafora. O schimbare a început să se producă mai de mult, chiar dinainte de ’89 şi ea continuă, favorizată de timpul biologic (vârsta) şi de cel istoric (schimbarea de regim politic). Nimic mai firesc, de altfel, cu precizarea că e vorba de un proces lent, sinuos, incongruent chiar, pe alocuri, deşi ireversibil. Chiar şi în absenţa vacarmului politic (de fapt, politicianist) cotidian, tot cred că am rata solemnitatea momentului, n-am putea percepe zăngănitul onorific al armelor.

propos de cei care vin şi „deja s-au instalat!”, mişcarea nu e exclusivă. Încă mai numeroşi sunt cei care… n-au venit şi, totuşi, s-au instalat ori s-au reinstalat mult mai confortabil şi mai avantajos decât şi-ar fi imaginat vreodată ei înşişi!

Cât despre capacitatea celor care vin de a (se) orienta, nu văd de

ce m-aş îndoi că există. O confirmare de ultimă oră cred că putem găsi împreună în „Observatorul cultural", revista condusă de Ion Bogdan Lefter şi de Carmen Muşat, o revistă bine articulată şi bine scrisă, de „observaţie", adică de consemnare exactă, dar şi de opinie. O echipă în stare să orienteze publicul într-o producţie editorială oricât de stufoasă şi într-un repertoriu artistic extrem de diversificat.

M.T.: *Sigur că noi, cei care ne-am format sub opulentele dumneavoastră contribuţii (prin facultate, prin reviste, prin cărţi) am căpătat deja nostalgii şi ne vine tot mai greu să acceptăm indiferenţa cu care ne trataţi. Nu mai meritǎm atenţia? Suntem promoţii care nu mai avem ce spune?*

M.M.: Prima parte a întrebării mă aruncă în echivoc: să mă bucure sau să mă întristeze faptul că „opulentele" (nu-i aşa?) mele contribuţii produc (unora) nostalgii? A doua /ariantă fiind singura productivă, o aleg cu grăbire şi, în consecinţă, mă întristez. Dar, fii Dun, iubite domnule Marius Tupan, şi nu pune pe seama indiferenţei raritatea intervenţiilor mele în critica literară curentă. Oricum, nu-mi împart preocupările sau pasiunile literare: se generaţii sau pe promoţii. Despre reprezentanţii promoţiei şaptezeci s-a întâmplat să scriu totuşi, chiar în anii '70; e adevărat, cu precădere, despre poeţi, ceea ce nu înseamnă; a nu cred în forţa unora dintre prozatorii numiţi „şaptezecişti", care au spus deja mult şi n-ai au, sunt convins, multe lucruri de spus în continuare.

M.T.: *Chiar dacă vă prefaceţi că vă împărţiţi activitatea între catedră şi editură, oricine poate observa că simpatia dumneavoastră pentru o anumită grupare e evidentă. Ulici susţine promoţia şaptezeci, Manolescu s-a orientat pentru optzeci, iar dumneavoastră v-aţi fixat la nouăzeci. De ce aţi ales tocmai această promoţie? Erau locurile ocupate în altă parte? Ce ar reprezenta în literatură nouăzeciştii? Sigur nu vă înşelaţi în susţinerea unor nume?*

M.M.: Mă întreb dacă Ulici şi, mai ales, Manolescu îşi asumă o asemenea „specializare". Cât despre mine, m-am „fixat" la nouăzeciști după ce mă „fixasem" la şaizeciști. Dar opţiunea ca atare există, e adevărat. Paradoxul este că nouăzeciştii, mai exact prietenii mei de la *Universitas*, *îmi* reproşează (în moduri directe sau chiar resentimentare) că nu i-am susţinut, aşa cum i-a susţinut Manolescu pe „lunediştii" săi. Aici ar fi multe de spus, dar dacă ei n-au înţeles, cu atât mai puţin ar putea înţelege alţii. Adevărul este că implicarea mea,

la apariţia volumelor lor de debut, într-o campanie de susţinere mi s-a părut (iarăşi, dinspre partea mea) un gest redundant şi, la rigoare, chiar nepotrivit. Ar fi fost ca şi cum mi-aş fi lăudat în public propriii copii – ceea ce mi se pare uşor indecent. În plus, nu deţineam o rubrică de cronicar literar, cum a fost cazul lui N. Manolescu.

Dar aceste explicaţii n-au cum să satisfacă nevoia firească de a fi remarcat, confirmat, validat a debutantului, nici setea de glorie a scriitorului tânăr. Rămâne, totuşi, atmosfera fecundă a cenaclului, rămân întâlnirile, confruntările, impulsurile primite atunci. Poate că în legătură cu toate acestea vom reuşi să adunăm cândva un volum de mărturii.

Pe la *Universitas* au trecut mulţi tineri din toată ţara. Cu toate acestea, producţia literară a nouăzeciştilor e mai cuprinzătoare, nu se confundă cu opera cenacliştilor „de vineri". Acest „nou val" e acum în plină ebuliţie creatoare, rezultatele cele mai vizibile sunt, ca de obicei, la noi, în poezie şi recentele antologii, a lui Marin Mincu şi a lui Dumitru Chioaru şi Radu Văcărescu, le rezervă deja un loc important, după părerea mea, binemeritat.

Poţi oricând să te înşeli în susţinerea unui scriitor, dar şi mai neplăcut – cel puţin pentru un critic – ar fi să nu-l fi remarcat. Teama de a nu rata un geniu nu trebuie, desigur, să ne facă să descoperim săptămânal câte unul, dar, pe de altă parte, să recunoaştem că, dacă impostura există, din păcate, pretutindeni, în toate promoţiile şi în toate generaţiile, ea e mai uşor de suportat la tineri decât la vârstnici. Neplăcut la cei din urmă e că ea se acoperă sau, mai exact, se ascunde în spatele unor recunoaşteri mai mult sau mai puţin oficiale şi, prin urmare, nicio speranţă nu ne mai e îngăduită.

M.T.: *Chiar şi la editura condusă de dumneavoastră aţi tipărit destule cărţi ale nouăzeciştilor*. *Pe anumite canale*, *le-aţi făcut jocurile*. *Sunt ei mai importanţi decât alţi scriitori din alte promoţii*? *Aveţi nişte pariuri în domeniu*? *Care ar fi acelea şi când ne vor convinge pe noi*, *ceilalţi*?

M.M.: Din momentul în care am decis să iniţiez colecţia de debut la „Univers", trebuie să admit că nu mă aşteptam să primesc manuscrise din partea unor şaizecişti sau şaptezecişti. M-am bucurat că am putut să confirm prin publicare talentul unor autori precum: George Arun, Sergiu Ştefănescu, T.O. Bobe (poezie), Ion Manolescu (roman), Caius Dobrescu, Mihaela Czobor (eseu). Peste cel puţin o lună

vor apărea premianţii de anul trecut: Doina Ioanid cu *Duduca de marţipan* (poeme) şi Ovidiu Verdeş cu romanul *Muzici şi faze*. Că sunt nouăzecişti sau nu, aproape că nu mai are importanţă. De altfel, însăşi împărţirea aceasta pe decenii e arbitrară şi noi o acceptăm (cu toţii?) doar ca pe o convenţie.

Fiind cei mai tineri, nouăzeciştii n-au cum să fie mai importanţi decât scriitorii din alte promoţii – şi cu atât mai puţin dacă vor fi consideraţi în bloc. Dar trebuie să li se acorde importanţa pe care o reclamă, opera lor deja cunoscută şi însăşi promisiunea conţinută în unicitatea experienţei lor: aceea de a-şi forma conştiinţa artistică în momentul de implozie al unui sistem şi de a se afirma în condiţiile (departe de a fi normale) ale unui sistem nou.

Mizez pe mulţi dintre aceşti tineri, aş spune chiar mai mult, sunt foarte sigur de vocaţia lor. Vor sfârşi, de altfel, prin a convinge pe toată lumea, chiar şi pe cei mai reticenţi. Nu mă apuc acum să fac o listă de nume pentru că mă terorizează gândul că peste o oră, o zi sau o săptămână îmi voi aminti de cineva pe care s-ar fi căzut să-l pomenesc neapărat şi n-am făcut-o.

M.T.: *Intervenţiile dumneavoastră în presa literară – rare dar consistente (uneori, chiar şocante) – dovedesc că nu vă sunt indiferente miturile care se impun peste noapte. Ce v-a supărat mai mult în ultimii zece ani, ce v-a încântat? Consideraţi că trecem printr-o criză de creaţie sau, dimpotrivă, înregistrăm unele succese notabile*?

M.M.: M-au supărat multe în aceşti ani pentru că s-au şi întâmplat nu puţine lucruri inimaginabile. Ceea ce e mai trist este temerea că n-am ajuns încă la capătul seriei. Dar mai bine să vorbim despre cele bune; mă încântă (acesta e cuvântul!) faptul că în ciuda instaurării economiei de piaţă (în primul rând) în lumea editorială, continuă să apară – şi încă într-un ritm alert – volume de poezie. Mă fascinează faptul că, într-un context est-european în care s-au rărit drastic sau chiar au dispărut revistele literare, la noi nu numai că există, continuă să existe, în Capitală şi în oraşele de provincie, dar mai înregistrăm şi noi apariţii. E un fel de „încremenire în proiect" care îmi dă de gândit: în plină indigenţă materială, în plină corupţie, românii au, totuşi, nevoie (aşa s-ar zice), au încă nevoie de poezie şi de reviste literare! Deconcertant, dar şi reconfortant, nu-i aşa?

M.T.: *Aţi dedicat ultimul număr al revistei „Euresis" furtunoaselor discuţii în jurul noţiunii de canon. Consideraţi că studiul literaturii*

române ar merita dislocări spectaculoase în această direcţie?

M.M.: Pregătesc de multă vreme, de peste doi ani, acest număr despre canon al revistei „Euresis"; dacă totul decurgea normal şi dacă întreaga materie nu s-ar fi pierdut la un moment dat printr-un accident tehnic şi uman, apariţia lui ar fi avut loc exact acum un an şi cred că ar fi contribuit la informarea şi temperarea multor vehemente consumate, de pildă, în discuţia referitoare la manualele alternative. Desigur, canonul şcolar e doar un aspect al disputei canonice care se desfăşoară de câţiva ani buni în Statele Unite, dar şi la noi, unde urmăreşte obiective diferite, desigur, şi are, din păcate, o mai scăzută pertinenţă teoretică. Am considerat că punerea problemei într-un cadru larg, internaţional, comparatist, va fi sugestivă pentru conflictele de opinii (şi de interese) din spaţiul autohton, atât în ceea ce priveşte canonul curricular, cât şi în ceea ce priveşte canonul estetic.

„Dislocările spectaculoase" în studiul literaturii române nu vor apărea din ricanări generaţioniste, ci din depăşirea izolării provinciale, a cadrului strâmt, absolutizam, în care au loc la noi, de obicei, discuţiile şi judecăţile de valoare.

M.T.: *într-un recent interviu, întrebat dacă se consideră un postmodern sau dacă îi repudiază termenul, Andrei Pleşu a răspuns aşa*: *„Mă scoate din sărite chestia asta cu postmodern"*. *Dumneavoastră ce reacţie vă produce când îl auziţi*?

M.M.: Nu ştiu dacă e cazul să luăm în serios o vorbă aruncată într-un context necunoscut (cel puţin pentru mine). Andrei Pleşu o fi fost agasat de uşurinţa cu care, în ultimii ani, atâta lume ţine să fie postmodernă sau măcar să descopere elemente de postmodernism unde cu gândul nici nu gândeai. Perspectiva aceasta postmodernizantă mi se pare firească până la un punct – e, la urma urmelor, un semn de recunoaştere între congeneri –, dar nu împărtăşesc deloc opinia că o asemenea apartenenţă ar aduce cu sine un indiciu sau un surplus de valoare. Pe scurt, postmodernismul şi postmodernitatea constituie teme care, dacă nu sunt abordate cu oarecare competenţă, adică nu „după ureche", pot arunca lumini înnoitoare asupra prezentului, trecutului imediat şi viitorului culturii româneşti.

În ceea ce mă priveşte, reacţionez negativ la două tipuri de atitudini în legătură cu respectivul termen: una care-l utilizează ca pe o „cheie" universală, ca pe un şperaclu pentru porţi bine închise ori pur şi simplu imaginare, alta care îl consideră de mult depăşit şi „fumat".

Amândouă mi se par în ciuda aroganţei incluse – expresii ale superficialităţii şi ale unui snobism de joasă condiţie intelectuală.

Interviu publicat în „Luceafărul", 5 aprilie 2000

Literatura de azi trebuie să forţeze atenţia publicului

Marius ŞTEFĂNESCU: *D-le Mircea Martin*, *ce v-a determinat să preluaţi Cenaclul U.S.R*?

Mircea MARTIN: Miza pentru mine a fost să văd îndeaproape ce se întâmplă cu cei mai tineri scriitori. E adevărat că mai primeam diferite volume de proză sau de versuri ale tinerilor scriitori cu dedicaţii. Însă una e să le răsfoieşti, alta e să asişti la facerea lor. Într-un fel, am resimţit lipsa acestui contact, am simţit-o ca frustrantă. Acum 20 de ani eram în plină activitate a Cenaclului *Universitas*. Dacă nu ar fi apărut această ocazie, nu m-aş fi gândit să înfiinţez eu un cenaclu. S-a nimerit că în noiembrie am părăsit direcţia Editurii Paralela 45. Invitaţia Preşedintelui Uniunii Scriitorilor m-a prins disponibil, dar n-am acceptat-o decât în momentul în care am fost asigurat că decizia Uniunii în privinţa lui Marin Mincu este definitivă şi după ce el însuşi şi-a mutat cenaclul la Muzeul Literaturii.

M.Ş.: *Aveţi libertate asupra alegerii textelor*? *Există sau nu* vreo *presiune din exterior*?

M.M: Nici nu cred că se pune problema. Am primit aceste asigurări din partea lui Eugen Uricariu, dar nici nu cred că mai era nevoie să le primesc, pentru că este de neconceput în zilele noastre să se întâmple vreo intruziune de acest gen. Eu decid, pentru că eu răspund.

M.Ş.: *Cum vă raportaţi la literatura celor tineri şi dacă vă puteţi raporta la texte cu acelaşi instrumentar critic pe care îl utilizaţi la Cenaclul* Universitas?

M.M.: Nu cred că aş putea răspunde corect la această întrebare decât după un timp, cel puţin un an. Deocamdată, îmi dau seama că este *altceva*: o altfel de literatură. Şi e normal să fie aşa. Nu m-aş hazarda să definesc ceea ce doar intuiesc. Să nu uităm că nouăzeciştii, care au constituit nucleul tare al Cenaclului *Universitas*, scriau într-un regim dictatorial, unde nu exista libertate de expresie; ei aveau cu toţii sentimentul subteraneităţii, conştiinţa de *underground*. Îşi permiteau destule libertăţi în raport cu ceea ce se întâmplă în „afară" ori „sus", dar presiunea generală exista. Capacul era pus şi asupra noastră, oricât ne bucuram noi, în acel mediu foarte restrâns şi foarte solidar, de

libertate. Referitor la literatura celor tineri de astăzi, sper să mă pot adapta. Dacă îmi voi da seama că nu reuşesc, nu voi persista într-o eroare. Mai e ceva: eu nu propun un anume tip de literatură. Dacă e să vorbesc de orizontul meu de aşteptare, el presupune, printre altele, o anume conştiinţă a scriitorului. Voi încuraja o literatura responsabilă, ceea ce nu exclude spontaneitatea creatoare, dar exclude lipsa de proiect, de perspectivă. Orice scriitor, oricât de tânăr ar fi, trebuie să se gândească la cel puţin încă cineva, la un celălalt, la un cititor, dacă nu la cititorul ideal. În consecinţă, scrisul, în măsura în care se exprimă într-un cenaclu, e deja un act public: oricâtă libertate ar exista, oricât de mult joc ar exista, răspunderea există. Iar talentul nu asigură o bursă morală. Licenţa poetică e una, licenţa morală e altceva.

M.Ş.: *Sesizaţi câteva diferenţe între* Universitas *şi actualul Cenaclu al U.S.R*? *E vorba de o literatură mai agresivă cumva*?

M.M.: Este, evident, o literatură mai agresivă acum, este foarte normal, este chiar indispensabil să fie aşa pentru că literatura de acum trebuie să forţeze atenţia publicului. Dacă nu o forţează, riscă să treacă nebăgată în seamă. Înţeleg în acest fel nevoia de agresivitate. Totul e până la urmă cât de eficientă e această agresivitate. Dacă ea nu este eficientă şi din punct de vedere artistic, rămâne o simplă agresivitate care nu poate fi repetată şi care se uită. Până unde poate merge această violenţă?

Alte atribute? Se observă o mai mare sinceritate, o voinţă de sinceritate. Nu pot vorbi de autenticitate, căci aceasta ţine de caracterul genuin al artei, de o coerenţă interioară. E greu să-ţi dai seama la această vârstă şi în această fază a creaţiei ce este coerenţa interioară, ce este mesaj propriu, ce este impuls adoptat. Deja de pe acum am văzut că se conturează anumite modele, anumite peceţi, care au fost puse şi care rămân. Cea mai puternică şi cea mai vizibilă rămâne – şi peste 20 de ani – aceea a lui Cristi Popescu, model recognoscibil la mai mulţi care au citit nu numai poezie, ci şi proză. S-a pomenit deja la prima şedinţă un alt model: Aglaia Veteranyi. Asistăm la o redescoperire a figurii copilului, a adolescentului. Sunt convins că din toate aceste frământări va ieşi ceva nou, nu ceva repetitiv.

M.Ş.: *Aveţi în vedere texte aparent contradictorii*, *Ionuţ Chiva*, *Domnica Drumea sunt pe un teren al modernismului*. *Alţii reiau tehnicile şaizeciste*, *clasice* (*Claudiu Komartin*). *Cum împăcaţi cele două perspective*?

M.M.: E vorba de oferta care vine spre mine. Eu nu am ce să fac, nu pot să inventez ceva anume. Faţă de cele două direcţii mă raportez cu acelaşi interes. Nu am de gând să privilegiez un anumit fel de literatură, o anumită direcţie în literatură sau proză. Nu cred că acesta este rolul meu ca îndrumător al unui cenaclu. Asta am făcut şi la *Universitas*: am încercat să fiu deschis către toate propunerile, către toate ofertele, oferte pe care le-am judecat în funcţie de propriul lor proiect, în funcţie de propriile lor realizări. Nu poţi să ceri cuiva care mizează pe lirism în poezie să fie şi ironic sau invers. E o chestiune de vocaţie şi de coerenţă. Nu văd nimic contradictoriu, oferta este foarte diversificată, ştim foarte bine. Ar fi de discutat dacă unii nu ar face decât să reia tonuri, motive, atitudini din anii şaizeci fără niciun fel de intervenţie, fără să prelucreze, să le aducă la zi. Aici ne lovim de o altă întrebare, anume dacă modernismul mai are ceva de spus acum în literatura română, întrebare pe care eu mi-am pus-o mai de mult. Mă tem că răspunsul este încă afirmativ. E bine, e rău? Se pare că modernismul nu şi-a epuizat resursele în literatura noastră. E o ipoteză pe care cei paisprezece ani care au trecut din 1989 o confirmă mai mult decât o infirmă. Faptul însuşi că există tineri care scriu poezie sau proză modernistă este o dovadă.

M.Ş.: *Este cumva vorba de o nouă avangardă sau acesta este deja un concept perimat*?

M.M.: Depinde cum înţelegem conceptul de *avangardă*. Se poate vorbi de un concept istoric şi de unul peren, de o avangardă perenă, ciclică. Dincolo de ceea ce era istoric în avangardă, există şi ceva care transcende istoria. Există un radicalism al căutării de noi forme, de noi poziţii, pe care îl regăsim şi astăzi fără să poarte numele de avangardă.

M.Ş.: *La una dintre ultimele şedinţe*, *am fost contrariat depoziţia dumneavoastră care a departajat la final cele două texte citite*, *unul al Ceciliei Ştefănescu*, *altul al lui Valentin Iacob*, *în două păreri diferite*. *Merita Valentin Iacob să citească*?

M.M.: Un cenaclu este un cenaclu, adică un stand de probă, o rampă de încercare mai întâi şi abia apoi de lansare. Acesta este rostul unui cenaclu, de a asista pe creator. Cine e foarte sigur pe sine, cine crede că le ştie pe toate, nu are rost să mai vină în cenaclu. Eu zic că a fost o lectură potrivită cenaclului. Dacă ar fi fost să depindă de mine publicarea acelui fragment al domnului Valentin Iacob, răspunsul meu ar fi fost negativ. În schimb, am fost de acord ca el să citească pentru că

este încercarea în proză a unui poet. El a publicat trei volume de poezie, după care a venit aici cu proză, o proză care s-a dovedit tot un fel de poezie. De ce să nu pui un autor în situaţia de a se verifica prin lectură? Deşi e mai greu să spui lucruri rele despre un text, i-am spus ce cred – aici e o chestiune de probitate – şi el mi-a mulţumit.

M.Ş.: *Veţi primi autorii „clasici", bătrâni*?

M.M.: Da, dar nu neapărat ca să citească. Dacă cineva doreşte, vrea să citească, este invitatul meu. Regula nu va fi asta. Regula este a unui invitat special. Asta pentru că o confruntare există şi în acest fel. Obligându-l pe un scriitor mai în vârstă să citească, exista riscul de a-l descumpăni, de a-l pune într-o situaţie nepotrivită. Dacă el şi-o alege singur, este foarte bine. Altfel, nu are niciun rost. Important pentru el, în primul rând, este să vadă cum se scrie acum, care sunt tendinţele, care sunt aşteptările. Pe de altă parte, este important şi pentru cei tineri să vadă care este perspectiva unui scriitor cu o anumită experienţă. Să existe acest schimb de opinii.

Până la urmă, chiar dacă nu citeşte şi el, se petrece o anumită intertextualitate, o intersubiectivitate, care cred că este fecundă. Faptul însuşi că vine un scriitor important ar trebui să funcţioneze ca un stimulent. Vreau să cred că mai tinerii mei colegi din cenaclu nu au impresia că de la ei începe totul. Intenţia mea este să chem scriitori de prima mână, nu veleitari. Vreau să-i chem pe Patapievici, pe Manolescu, pe Constantin Ţoiu, pe Gheorghe Crăciun (şi pe alţi optzecişti), dar şi pe cei de la *Universitas*, pe Radu Ruba, pe Răzvan Petrescu, pe Ioan Es. Pop.

Interviu realizat de Marius Ştefănescu

„Cotidianul", martie 2004

texte însoţitoare

Poetul ca vatman

Cristian Popescu e un călător neobişnuit: *el nu foloseşte tramvaiul spre a se deplasa undeva cu ajutorul lui*, *ci spre a-l ocupa*, *spre a se instala în el „definitiv"*. *Scop*, *nu mijloc*, *tramvaiul devine locuinţă a poetului* (*şi a familiei sale*), *veritabil refugiu netulburat de perindarea continuă a peisajelor şi personajelor*. *Şi nu orice tramvai*, *ci tramvaiul 26*, *a cărui mişcare închisă în cerc e aproape o nemişcare*, *o trepidaţie pe loc îngăduind intimitatea în plină eschibiţie*. *Însă acelaşi tramvai poate ajunge în momente de bună dispoziţie* (*şi inspiraţie*) *ale vatmanului-poet până pe Valea Prahovei sau pe Litoral*!

Un topos nou se configurează în poezia noastră contemporană. Ceea ce contează aici nu este însă decorul, *cum s-ar putea să pară, cât* prezenţa. *Raportul subiectului liric cu obiectele sale e mai întâi surprinzător. Acestea pot fi când persoane, când manechine, când – şi aceasta e situaţia tipică – şi una şi alta. Privirea poetului are darul să livreze personajele unei stereotipii imprevizibile ori să le împietrească sau, mai exact, să le înlemnească într-o aşteptare fără nume. Pentru ca apoi, într-o suflare tandră, să le redea fiecăruia firescul generic. Mişcarea e ciclică, deci, încă o dată circulară.*

Paradoxul este însă acela că, prin suprapunerea „mecanicului pe viu" (şi invers), Cristian Popescu nu obţine numai efectele comice preconizate de Bergson, ci şi puternice, dăinuitoare efecte lirice.

Mai e nevoie să spun că avem în faţă un poet adevărat, unul dintre cei mai originali din câţi există, nu numai printre cei tineri?

„Convingeri comuniste" nr. 3, mai 1987, pg. 10.

„Atelier literar" – Lumină pe… Cristian Popescu

Poezia ca de-dramatizare a existenţei

Cuvântul înainte al lui Cristian Popescu a fost, cel puţin până acum, bine primit de critică, reacţiile potrivnice contribuind şi ele la verosimilitatea succesului, violenţa previzibilă a unora putând fi interpretată chiar ca un elogiu involuntar. Autorul se făcuse, de altfel, întrucâtva cunoscut mai înainte prin texte publicate în revistele studenţeşti, iar ca vedetă a Cenaclului *Universitas* a putut fi apreciat de câţiva poeţi importanţi din toate generaţiile. Grupajele publicate anterior – îndeosebi volumul-liliput intitulat *Familia Popescu* –, premiile întâi obţinute la concursuri studenţeşti şi interjudeţene, precum şi farmecul poetului în apariţiile sale orale, i-au creat deja acestuia o mică faimă pe care debutul propriu-zis nu urma decât s-o confirme.

Ceea ce s-a şi întâmplat. Nu e nevoie, de altfel, decât de puţină atenţie şi de o minimă familiarizare cu reperele poeziei mai noi spre a recunoaşte talentul cu totul remarcabil al acestui tânăr poet care apare, iată, la puţină vreme după încheierea debuturilor promoţiei optzeciste, ca un semn că un nou „val" e gata să se izbească de ţărmul dur al contemporaneităţii. Cristian Popescu e întâiul reprezentant al acelei promoţii pe care o vom numi „nouăzecistă"; el se afirmă încă în anii ’80, aşa cum primii optzecişti au făcut-o în ’78—79.

Buna primire din partea criticii, dar, mai ales, faptul simplu că

place şi poeţilor spune ceva despre natura talentului lui Cristian Popescu. Cu mult înainte de a fi la modă teoriile receptării, G. Călinescu a condiţionat succesul unei opere de raportul între conformism şi noutate stabilit „în favoarea celui dintâi" Nu ştiu dacă acesta este exact cazul cărţii în discuţie, sigur este că autorul ei probează cultivarea unor modele şi reluarea unor motive, cu alte cuvinte, se înscrie firesc în ordinea tradiţiei literare autohtone. Dacă el s-a putut impune cu relativă uşurinţă este însă şi pentru că pune în acţiune un talent *organic*, nu programatic – cum ne-au obişnuit atâţia dintre predecesorii săi imediaţi. Deosebirile sunt, desigur, de accente, căci luciditatea propriului demers poetic nu-i lipseşte, dar ea nu e mai mult decât un termen într-un dialog interior. Altfel spus, miza poemului său nu depăşeşte poemul însuşi.

Cristian Popescu uimeşte şi cucereşte în acelaşi timp prin *simplitatea* textelor sale, prin stabilirea unui contact direct cu cititorul pe care nu numai îl vizează, dar îl şi implică în mărturisirea sa. La această formulă ce pare – şi chiar şi este – un mod de a fi, autorul n-a ajuns însă decât după răbdătoare şi laborioase încercări. Simplitatea lui nu vine din facilitate şi nici nu-i reduce noutatea decât spre a o face mai accesibilă. Iar această noutate e frapantă, indiscutabilă.

Frapează mai întâi tonul de *spunere* simplă, nesofisticată, adică necontrafăcută artistic. Câteva texte se intitulează *Poeme vorbite*, cele mai multe sunt concepute la persoana a II-a, a adresării directe. Nicio deosebire aparentă între rostirea cotidiană şi cea poetică, nicio regie vizibilă a discursului care lasă impresia că mizează exclusiv pe sinceritatea incoerentă a confesiunii. Decupajul regizorului-poet bineînţeles că există: el se aplică astfel încât secvenţa să pară „ruptă din viaţa cea mai intimă. Naivitatea poetului e una ingenioasă. Uimirea lui e discret provocatoare, fără a fi însă cu totul simulată: „Asta să i-o spui cui vrei tu, c-o să mi se-ntindă mie liniile din palmă pe tot trupul, peste mâini, peste faţă ca o eczemă. Mai bine ai avea grijă să stea copacii de pe strada ta în poziţie de drepţi, cu crengile lipite de trunchi când trecem noi întâmplător pe acolo. Dumneata ai auzit de unul care adormind a coborât visul în el, cum coboară de obicei visele? Şi adormitul a strâns visul în braţe, l-a mângâiat, se simţea bine, dar în zori, vezi, nu s-a mai trezit şi a rămas visul închis acolo în el în loc de suflet… Aşa şi cu tine: nu ştiu cum le mângâi, nu ştiu cum le strângi în braţe că rămân visele în tine şi după ce te trezeşti, îşi pierd săracele

capul şi nu mai vor să plece. Rămân închise în tine ca şi în cel care nu s-a mai sculat niciodată. Ştim noi! Dumneata ai îmbrăca sperietorile de pe câmp după ultima modă şi le-ai duce la oraş să se facă manechine în vitrine, să uite de unde au plecat. Las că ştim noi!”

Citind rândurile de mai sus nu trebuie să ne mai întrebăm dacă sunt poezie sau proză, căci nu doar interferenţa, ci şi confuzia lor s-au produs de mult în istoria literaturii. Alături de alţii, Cristian Popescu duce mai departe această iniţiativă, împingând-o până la ambiţia de a nu se mai adresa cititorului din perimetrul protector al unui *gen literar*. Şi, în ciuda acestei aspiraţii, inevitabil bovarice de la un punct încolo pentru orice literator, artificiul – şi artificialul – nu lipsesc din poezia lui. Nici manierismul.

Ceea ce rezultă nu poate fi, desigur, altceva decât tot un gen literar, de o structură însă mai poroasă, mai deschisă spre receptor. Acest receptor nu mai e umilit prin stranietatea limbajului ori prin obscuritatea sensurilor poetice. Metafora însăşi încetează a mai juca un rol hermetic. Dimpotrivă, tendinţa poetului e de a o desfăşura pe larg, de a o „povesti”. Iată un fragment din excepţionalul poem *Sfaturi din partea mamei*, apărut în cărticica intitulată *Familia Popescu*, dar absent din volum: „Pe Cristi trebuie să-l înţelegeţi… Aşa e el. Nu e făcut pentru lumea asta. De fapt, am şi eu o mare parte din vină; atunci, în alea nouă luni, cât l-am ţinut în pântec, am avut prea multe vise. Mai multe pe noapte. Nu dormea înadins ca să se uite la ele. Îl simţeam eu cum vrea să mă strângă în braţe pe dinăuntru, dar n-avea, săracul, de ce să apuce. Şi atunci dădea din picioare, cum fac golanii la film, la cinema, când se întrerupe sonorul. Asta e. Ce mai poţi face acum? Am auzit că dacă te prăpădeşti în somn, visul rămâne acolo, între tâmple, ca un cristal. Am să las vorbă să mi-l scoată cu grijă, să nu-l spargă, ca să se uite Cristian la el când vrea. Că degeaba strânge oricâte femei în braţe. Am citit şi-n cărţi. Degeaba. Aşa că ultimul meu vis i-l las lui”.

De cele mai multe ori, în locul metaforelor întâlnim comparaţia. Rostul acestora pare să fie clarificarea, nu sugestia. Poemul devine pe alocuri eseu: „Da, scriu idile despre Bucureşti. Şi despre tramvaiele lui. Mai ales când spun că a merge cu tramvaiul înseamnă să călătoreşti cu o sală de aşteptare. Căci în tramvai doar aştepţi. Căci timpul nu există acolo decât pentru parcurgerea drumului, nu şi pentru cei care îl parcurg. Aşa cum în aşteptare, timpul dispare, se suspendă. O călătorie de-o viaţă cu tramvaiul ar echivala cu acea ieşire din timp a călătorilor

interplanetari”.

Sigur este, oricum, faptul că poetul nu mai mizează pe metafore, nu mai crede în eficacitatea lor, nu le mai acordă un rol central, privilegiat. Devalorizarea metaforei nu vine însă la el din absența instinctului analogic sau din precaritatea viziunii. Iată-l apelând la serviciile ei, dar în maniera sa proprie, epică și descriptivă: „Te aștept în orice tramvai douășase, te aștept la depou, călătorii mă felicită deja pentru o alegere așa norocoasă și ne urează la mulți ani și noroc în viață.

Am sădit flori între șine, am pus perdeluțe la geam, am cumpărat aragaz, ți-am luat bilet, ți l-am și compostat, totu-i în regulă. Lăutarilor le-a crescut pielea peste viori”.

Metafora nu apare numai în trecere și aproape întâmplător în poem, dar, ca probă suplimentară a deprecierii sale, ea însăși este adesea una descendentă, nu ascendentă: nu elogiază obiectul, nu-l înnobilează, ci îl minimalizează, îl bagatelizează. O secvență printre altele: „Cristi e un bun lăutar, are o mierlă împăiată în loc de vioară și cântecul i-atârnă de arcuș ca scrumul de țigara stinsă…”

O lectură *literală* a lumii încearcă, printre altele, în volumul său de debut Cristian Popescu. Metaforele organice ori gramaticalizate ale limbajului comun sunt interpretate în manieră urmuziană. O imagine precum „arborele genealogic”, de pildă, e înțeleasă ca atare, în ordine materială și vegetală: „Arborele genealogic al familiei Popescu e falnic. El crește în Cișmigiu, lângă lac. Mai întotdeauna e împodobit cu globuri și beteală și e altoit cu un stâlp de telegraf”. Se vede însă îndată că această demetaforizare nu e decât o nouă metaforizare ca o probă că literalitatea poate fi ea însăși metaforică și că, oricum, diferența între poezie și non-poezie nu mai poate fi astăzi aceea dintre *spirit* și *literă*.

Literalitatea este o formă implicită de autoironie: „Printre crengile lui am așezat bibelouri, fructe de porțelan. Am scrijelit cu un cuțitaș pe coaja lui: „Popescu + Dana + Cristi + mama = LOVE”.

Autoironia trece apoi într-o ironie ce-și scufundă sarcasmul într-o baie de jovialitate: „În țara noastră cresc codri și păduri întregi de arbori genealogici ai familiei Popescu. În aceste păduri venea Cristi de mic să asculte susurul și ciripitul. Să asculte cum crește iarba verde. Dar, tolănit la rădăcina arborilor genealogici, ținând strâns la piept capul iubitei, auzea cum îi crește acesteia părul. Fiecare arbore genealogic crește deja lăcuit și încrustat cu motive populare, așa că

poţi rupe orice crenguţă drept suvenir. Aceşti arbori îmbrăţişează cu crengile lor turiştii şi le întind în semn de rămas bun ramul care ne-a fost la vremuri de restrişte numai nouă prieten. Şi în acelaşi timp râul le răcoreşte picioarele ostenite".

În alte poeme trecerile sunt mai subtile, insesizabile aproape, deconspirând o simultaneitate complexă. Iată, de pildă, o scenă cotidiană în care nu se exprimă altceva aparent decât senzaţia îmbrăcării, bucuria contactului cu obiectele: „Dom'ne spune unul, nu-i aşa că-i mai bine când simţi dimineaţa cămaşa, pantalonii. Sunt obişnuite cu tine, liniştite, te cuprind sincer, răcoros.

Tramvaiul susură pe şine. Adormim clătinaţi uşor. Pe buzele femeilor frumoase îşi lipesc fluturii aripile ca un sărut, aşa, din zbor". Dar nu numai atât, căci o ironie fină ne învăluie ca o impresie de ansamblu. Ironia lui Cristian Popescu e învăluitoare, nu insinuantă; nu putem indica exact momentul sau locul în care s-a declanşat: ea ne cuprinde, ne urmăreşte insistent fără a anula – aici e surpriza – sinceritatea trăirii, adică a mărturisirii. Tramvaiul „susură" pe şine, aerul e „ameţitor", fluturii „foşnesc", bălţile sunt „înmiresmate", poetul scrie „idile", dar, de fapt, o ameninţare surdă pluteşte ca izul unei boli necunoscute peste poemele sale. Ca şi la Fundoianu (un alt posibil model, oricât de îndepărtat), idila nu acoperă tensiunea şi candoarea se poate asocia cu atrocitatea. Iată cum se sfârşeşte o „lună de miere" petrecută în tramvai: „Da, eram veseli. Valsam printre călători în ritmul trosnetului de şine. Inima se rumenea în mine ca pâinea în cuptor când ne întâmpinau în pieţe cu muzică de fanfară, îmi miroseau pieptul şi subţioara a pâine proaspătă. Treceam cu tramvaiul pe sub Arcul de Triumf, treceam prin Cişmigiu şi toţi copiii alergau în urma noastră. „Domnule, îmi spunea unul, pune-o să-şi facă şi copii din pâine, să-i rumenească în aragazul de la a doua, să-i învelească în scutece albe şi să muşte din ei cât sunt calzi şi proaspeţi. O să se bucure grozav".

În altă parte, era să spun în alt tramvai, autorul experimentează raporturile între suav şi licenţios: „E-atâta înghesuială în tramvai, încât pe domnişoara din faţă o deranjează bătăile inimii mele, o împinge inima, o loveşte. E ultimul tramvai. Voi deschide punga cu fluturi şi se va produce o înghesuială cum nu s-a mai povestit. Ah, domnişoară, nu mai ştiu dacă asta-i bătaia mea de inimă sau a dumneavoastră, dar n-am ce să fac, mă-mpinge cineva prea tare din spate. Degetele au

încăput în acelaşi inel, picioarele au încăput în acelaşi pantof cu toc, delicat, domnişoarele au încăput toate în aceeaşi rochie, dar n-am ce să fac, mă-mpinge cineva prea tare din spate. Toate inimile bat în pieptul vatmanului. Şi pe el îl împinge aşa de tare din spate, încât a pierdut controlul şi tramvaiul a ajuns departe în pădurea Băneasa. Domnişoară, fluturii s-au ascuns de mult în părul dumneavoastră, şi inima mea creşte, vă creşte în pântec. Să-i daţi, vă rog, nume de fată. E târziu, e linişte, n-am avut ce să fac, m-a împins prea tare cineva şi era ultimul tramvai din seara asta".

Dar cel mai adesea oscilaţia, alternanţa, tensiunea poemelor sale se produc între revelaţia gravă şi cea comică, între tragicul şi rizibilul, derizoriul vieţii de fiecare zi. Efectele cele mai caracteristice poetul le obţine fie prin ritualizare ironică a existenţei, fie prin *deritualizarea* şi *dedramatizarea* ei. De fapt, deritualizarea se aplică morţii înseşi. Testul poate să pară profanator, dar poetul – fără să desconsidere acest risc, dimpotrivă, mizând pe el – vrea să-şi exprime sentimentele trecând peste convenţiile teribile ale evenimentului. O secvenţă din memorabilul poem *Despre tata şi noi* este în sine convingătoare: „Am tras cu ochiul şi am văzut că tu vii în fiecare dimineaţă de foarte departe până în dreptul pozei atârnate de perete. Şi-ţi lipeşti fruntea de luciul imaginii şi priveşti în gol până când ne trezim noi şi trebuie să zâmbeşti".

De fapt, tentativa este una de „domesticire" a morţii, de aducere a ei la dimensiunile obişnuinţelor noastre cotidiene: „În locul pozei, la mormântul tău, am pus o oglinjoară din poşeta mamei şi ea vine acolo să aducă ceva flori şi înainte să plece îşi aranjează părul şi se rujează în oglinjoara aia". Nimic mai bizar decât gestul cosmetic într-o asemenea împrejurare! Imaginaţia poetului merge însă mai departe în încercarea de a se vindeca de sentimentalism prin sarcasm: „La înmormântare, când noi, familia, ne aplecam pe rând şi sărutam pentru ultima dată fruntea rece a lui tata, asistenţa, foarte numeroasă, a fost impresionată de cât de tandre şi dulci erau săruturile noastre şi a început să aplaude".

Absurdul este prezent aproape la tot pasul în literatura lui Cristian Popescu. Moştenirii urmuziene şi suprarealiste el îi adaugă însă un gust al macabrului care deconcertează şi fascinează în egală măsură. Efectele în acest caz sunt net – şi spectaculos – comice: „Duminică ne odihnim. Fiecare stă toată ziua întins pe câte un catafalc

comod, moale, încăpător. Suntem împodobiţi cu globuri verzi, roşii, argintii. În mâini ţinem artificii aprinse, strălucitoare. Fiecare citeşte cu voce tare din ziar rubrica *Decese*: „Mama şi Cristi deplâng îndureraţi dispariţia prematură a fiicei, surorii şi prietenei Dănuţa şi sunt alături de ea în marea durere". „În faţa dispariţiei fulgerătoare a lui Cristi, mama şi Dana se înclină cu durere şi adânc respect". „Etc.

Cristian Popescu e un poet a cărui forţă vine dintr-o sensibilitate acută, extrem de vulnerabilă, aproape maladivă, şi dintr-o memorie bântuită de fantasme neiertătoare. El şi-a creat cu timpul un univers al lui – veritabil patent poetic – univers compus din manechine, din tablouri vivante, din scene de familie, pline de un absurd hieratic şi de o morbideţe teatrală.

Cine vorbeşte în aceste prozo-poeme, ne-am putea întreba acum. Nimeni altul decât Cristian Popescu însuşi, dar ca autor şi ca personaj în acelaşi timp. Poemul îi schimbă identitatea nu altfel decât în sensul că i-o descoperă cu adevărat. Distanţa între autor şi personaj nu e mare, ea există totuşi, atât cât autorul să profite de asemănare şi să o utilizeze artistic: „Pe Cristi trebuie să-l înţelegeţi. Spune el multe despre noi, dar să nu-l luaţi în serios. El ne iubeşte şi ne respectă, iar noi am crezut în talentul lui (…) Aşa e el. Nu e făcut pentru lumea asta".

Această poezie impresionează prin decizia şi dezinvoltura cu care pune în joc – în jocul ei – biografia poetului. Mai e nevoie să spun că avem de-a face cu un poet adevărat, unul din cei mai originali din câţi există printre cei tineri? îi doresc lui Cristian Popescu să facă din numele său, oricum deja paradigmatic, o paradigmă literară.

„Viaţa românească", nr. 5, mai 1989

Cristi Popescu sau despre moarte ca operă personală

Când Saviana Stănescu mi-a întins manuscrisul de faţă am avut, recunosc, o strângere de inimă şi în continuare a fost nevoie să-l răsfoiesc în mai multe reprize, să mă las furat de amănunte care nu aveau legătură cu poezia până să fiu în stare să-l citesc de la început la sfârşit. Despărţirea de Cristi Popescu îmi este încă acut dureroasă, poate şi pentru că s-a întâmplat să fiu foarte departe atunci când el a murit…

Pentru mine şi pentru apropiaţii lui din Cenaclul *Universitas*, paginile acestea nu constituie o surpriză. Unele poeme le vom fi şi auzit în toamna lui ’89 şi, oricum, atât atmosfera generală, cât şi temele recurente ne sunt familiare, chiar previzibile.

Ceea ce nu ştiam însă era cantitatea de munca investită de autor în construcţia textelor sale. Acum descoperim *de cât de multe ori* îşi transcrie el poemele până ajunge la o formulă pe care tot nu ne putem îngădui s-o considerăm finală, de vreme ce n-a fost primită în cuprinsul celui de al doilea (şi ultim) volum antum (*Arta Popescu*). Tonul colocvial al textelor, stilul *umil*, problematica lor *cotidiană* refuzul funciar al acordurilor solemne, „poliematice", induce şi impresia de facilitate în exprimare, de improvizaţie inspirată. Frazele arhitextuale ale atâtor poezii pun în evidenţă alegerea atentă, deloc întâmplătoare, a fiecărei nuanţe, a registrului etic şi a celui verbal, cântărirea minuţioasă a efectelor.

De aceea cred că trebuie să citim nu numai fragmentele, dar chiar şi variantele închegate ale unor poeme cu ochiul critic al lui Cristian Popescu însuşi. Cu aerul său nonşalant şi boem, el era un muncitor tenace, asiduu, în câmpul său de exclusivă competenţă, îngăduitor cu alţii, dispus să recunoască oriunde grăuntele de poezie, nu se accepta pe sine ca poet decât cu maximă dificultate. Paginile de faţă sunt la locul lor într-o revistă ca „Manuscriptum", dar publicarea ulterioară a unor poeme prezente aici va trebui să fie făcută cu grijă, vreau să spun cu respect, faţă de exigenţa caracteristică autorului.

Deşi prins în angrenajul operei sale în mai mare măsură decât alţii, Cristian Popescu are şi tăria unei distanţe (auto) ironice. Un desen (printre atâtea altele care ar trebui interpretate, la rândul lor) ce vrea să fie un fel de autoportret-robot are pe margine următoarea, amuzantă, explicaţie: „Poetul râzând de poezia care ţâşneşte artezian şi cu floricele din capul său mare şi pătrat".

În ciuda aparenţelor, Cristian Popescu n-a fost, de fapt, un *boem*. N-a fost în niciun caz unul în sensul uşuratic al acestui cuvânt. A fost boem în sensul cel mai grav cu putinţă: nu s-a menajat nicio clipă, a lucrat fără oprire, deşi era (şi se ştia) bolnav (dependent de o medicaţie strictă); între sine şi poezie a ales poezia, a pariat pe Artă, nu pe Popescu! Nu şi-a pus în joc doar biografia – spre a o exploata din punct de vedere artistic –, ci viaţa însăşi. A fumat în neştire, a băut cafele până la palpitaţii trepidante, şi-a trăit paroxistic nopţile lui de creator. Oboseala, dar nu lehamitea – îl face să exclame la un moment dat în josul unei pagini de manuscris: „Noaptea, fir-ar ea să fie de muncă, de treabă" (marţi, 5 septembrie 1989). Altă dată, umorul din o/Tal autorului este reconfortant: „orele e înapoiate" (miercuri, 21

iunie ’89).

Nu vom şti niciodată care ar fi fost versiunea considerată de el definitivă a poemelor la a căror finisare treptată asistăm aici, nu putem aproxima schimbarea de ultimă oră, năstruşnicia de ultimă clipă cu care le-ar fi împănat înainte de a le da publicităţii. Fazele încă „necoapte” ale poemului dezvăluie însă acea structură de rezistenţă pe care forma lui finală o ascunde uneori. Descoperim secvenţa iniţială, nucleul originar al câte unui poem, felul în care îl gândea Cristi, verificăm încă o dată efortul lui de a face metafora cât mai accesibilă şi mai acceptabilă prin ceea ce aş numi *punerea în scenă*, *înscenarea* ei. Metafora e *arătată*, nu (doar) enunţată. În felul acesta, are loc o dublă concretizare: metafora, care este ea însăşi un du-te-vino între idee şi imagine, se vede, încă o dată, jucată, prezenţificată. Iată ce devine o suită de metafore moderniste precum aceasta: *Fumul verde-albăstrui al lacrimilor aprinse în candele şi luminări se ridică la cer ca* un *balon conţinând un aer*, *în sfârşit*, *respirabil*:

„Da!! Numa’ să-nchid ochii şi uite!… Doamne!… Chiar se văd, Doamne! Se-aprind şi strălucesc în orice candelă şi-n toate bisericile astea, pe toate luminările… numa’ lacrimi, Doamne, lacrimi şi iar lacrimi! E ceva de speriat! Şi uite-aşa dau un fum verde-albăstrui! Chiar că-ţi vine să umfli baloane cu el. D-alea uşoare, de copii! Să le porţi pe stradă oriunde, mereu, legate c-o sfoară la butonieră. Şi să mai sorbi din când în când din ele câte-o gură! Că altfel te sufoci, cum să-ţi zic? te sufoci!…”

Tonul colocvial, oralitatea cotidiană opusă rostirii înalt-poetice, exclamaţiile, accentele jucăuşe, hazlii, toate acestea conduc la o *dramatizare a procesului metaforic* prin intermediul căreia se realizează *o de-dramatizare a existenţei*, a unei existenţe insuportabile.

Uneori Cristian Popescu exersează el însuşi o contragere care sfârşeşte în… decret. Poetul „dictator-sihastru”, preocupat de *Suma tautologică* a lui Ceauşescu şi de *Discursul final* al acestuia, imaginat într-o Piaţă a Palatului populată „numai şi numai cu oglinzi; sute de mii de oglinzi. În poziţie de drepţi. Perfect aliniate. Toate – îndreptate cu faţa către Tribuna Oficială. (…) Toate strălucind”, emite, la rândul lui, decrete, legiferează în spaţiul „mahalalei” sale. Unul dintre aceste decrete stabileşte ca toţi cetăţenii mahalalei „să plângă tot timpul” şi să contribuie astfel la funcţionarea unei hidrocentrale de lacrimi al cărei rost va fi acela de a asigura energia necesară producerii „întregii

cantităţi de lumină de lumânare din mahalaua noastră".

Forma aşa zicând *decreţială* a poemului şi concentrarea de efecte obţinută prin mimarea impersonalităţii oficiale contribuie la accentuarea impresiei de *absurd*. Regimul aberaţiei se construieşte metodic: dintr-un act de maximă implicare şi combustie sufletească, plânsul devine un gest pur mecanic şi, în plus, util, productiv. În altă parte, dar în virtutea aceluiaşi „sistem", locatarii blocurilor (cu soţ şi fără) vor trage sforile cu care sunt legate frunzele plopilor (cu soţ şi fără) de pe stradă, „fluturând în acelaşi ritm, aşa de salut, de bun venit!"

Într-o secvenţă datată *mai 1989*, reapare motivul atât de familiar pentru universul poetic popescian – tramvaiul; după ce fusese locuinţă sau local de nuntă, acesta se metamorfozează în biserică:

„Asta e! Să fii convins că noaptea, când noi dormim, uite-aşa se face o-nghesuială de îngeri în biserică! Se-nghesuie, îşi dau brânci, ţipă, plâng, dau din aripi… Şi-aşa de tare-i împinge cineva din spate că o pornesc prin oraş, pe străzile pustii, pe bulevarde… Uite-aşa, pe şine: biserica doişpe, biserica treiş'trei, biserica aia, de la mine din colţ, douăşase…"

Aici, ca în atâtea alte poeme, subversiunea politică e mai mult decât evidentă. Dar chiar şi fără aluzii la dispoziţiile arbitrare şi aberante ale ceauşismului, e mereu îngânat în opera lui Cristian Popescu un îndemn sarcastic-binevoitor la ordine şi disciplină, la bună dispoziţie şi fericire. „De ce să nu înţelegem? Trebuie să înţelegem" – spune cu infinită (şi falsă) blândeţe poetul.

Manuscrisele lui Cristian Popescu pun în evidenţă, o dată în plus, natura *obsesională* şi *vizionară* a talentului său. De la cele dintâi poeme publicate şi până la acestea rămase în manuscris, recunoaştem o aceeaşi alchimie a minţii şi a inimii, a „minţii în inimă", aceleaşi *idei poetice* – „combinaţii de vis şi de gând", cum le defineşte poetul însuşi, care e purtătorul şi promotorul unei *eredităţi onirice*: „Visele din capul mamei vor încolţi la copilaş în inimă", scrie el. În *Familia Popescu*, primul său mare poem, dăm peste acest memorabil fragment din *Sfaturi din partea mamei*: „… Am auzit că dacă te prăpădeşti în somn, visul rămâne acolo, între tâmple, ca un cristal. Am să las vorbă să mi-l scoată cu grijă, să nu-l spargă, ca să se uite Cristian la el când vrea. (…) Ultimul meu vis i-l las lui".

Un leit-motiv îl constituie şi dangătul obţinut prin lovirea

capului de pereți. *Despre tata și noi*, penultimul poem din *Cuvânt înainte*, se încheie astfel: „Tu ai murit de zece ani. Eu alerg repede-repede dintr-o parte în alta a camerei și mă lovesc tare de pereți. Să sune ca un clopot". În manuscrise, descoperim o variantă intrauterină, increată, a aceleiași mișcări: „copilașul lovi – încet și rar – cu capu-n burta mamei sale. Să sune ca o clopotniță".

O altă imagine vizionară recurentă ne propune diverse ipostaze lumești ale divinului. Poetul se vrea un „Mântuitor al maimuțelor de circ", copiii sunt văzuți ca „Mântuitori ai păpușilor", așa cum în volumul *Arta Popescu*, puii de lilieci erau înfățișați ca „înger-îngeraș pentru copiii de șobolani". În aproximativ aceeași ordine de reprezentări, ce pot să fie fulgii de zăpadă? „Găinaț de îngeri – aia sunt", răspunde poetul.

Firele de păr și ridurile îl preocupă intens pe Cristian Popescu; el constituie cu ajutorul lor rețete metaforice de noutate absolută în poezia autohtonă. Imaginea cea mai puternică rămâne, probabil, aceea dintr-un psalm („al lui Popescu") în care închipuie un disc striat „pe-o față cu liniile din palmă și pe-o față cu liniile alea de pe frunte, ale mele și ale nevesti-mii", linii care – de Dumnezeu fiind trasate – se cheamă că El, Dumnezeu *Matale*, cum i se adresează poetul, e autorul melodiei, al muzicii de pe respectivul disc. Situațiile pe care le inventă Popescu sunt, nu o dată, indescriptibile, inenarabile, intraductibile în limbajul criticii literare.

Obsesia morții a fost prezentă în poezia lui Cristian Popescu de la început și volumele publicate antum sunt departe de a o fi istovit. „Infarctul tatii" continuă să-l bântuie pe autor, care urmărește cu atenție încordată bătăile unei inimi explozive. Într-un poem, se închipuie ca un generator de energie, cu inima conectată la toate aparatele din casă, nemairezistând în clipa în care urma să se încarce și cu iluminația străzii. Imaginea este una profund sugestivă, reflexivă, aproape autobiografică.

Poetul, care în primele sale poeme descrie ceremonii funerare pentru sine și pentru toți membrii familiei sale, scrie în continuare necroloage, regizează priveghiuri și pomeniri, cu aceeași ferocitate nelipsită de candoare și de un simț al umorului irezistibil. Evocă, în același timp, ipostazele și stazele *bătrâneții* cu o acuitate imaginativă extraordinară.

Tema centrală pare să fie acum „moartea înainte de moarte".

Poetul o şi „acreditează" printr-un „decret". Într-un alt text, întâlnim următoarea ipoteză, nu numai poetică: „Păi ce, deja morţi nu putem fi? Morţi înainte de-a ne naşte, înainte de-a muri!" Nu e deloc o ipoteză inedită în poezia lui Popescu pentru că, iată, chiar poemul ce deschide volumul său de debut se încheie astfel: „Zău, trebuie să mori înainte să mori"…

Îmi amintesc reacţia de contrarietate pe care am avut-o când am citit acest vers şi pe care n-am întârziat să i-o comunic autorului. Părerea mea era că varianta negativă ar fi mai potrivită, cu alte cuvinte, că „*nu* trebuie să mori înainte să mori". Aşa cum îmi reprezentam eu atunci lucrurile, versiunea negativă ar fi însemnat o proclamare a rezistenţei spirituale, a menţinerii spiritului în alertă, un refuz al morţii spiritului înainte de moartea trupului. Cristi m-a ascultat liniştit, mi-a dat dreptate, dar… n-a schimbat nimic. Acum abia îmi dau seama că vorbeam din perspective diferite. Pentru el, aşa cum era, obsedat de moarte şi încercând să se împrietenească, să şi-o apropie, formula afirmativă însemna altceva: moartea nu era considerată un fenomen brusc şi ireversibil, ci un proces care se cuvenea a fi conştientizat, asumat, trăit. El a ţinut să-şi trăiască moartea şi a reuşit, altfel spus, şi-a murit pe larg moartea înainte de a dispărea dintre noi.

„Moartea ta nu este opera ta personală" – scrie, la un moment dat, în aceste pagini, autorul, nu fără nostalgie, aşa cum marele romantic scria, la rândul lui: „Viaţa nu e vis, dar trebuie să devină". Nu se poate să nu observăm că, m şi prin ce a scris, Cristi a încercat să facă din moarte o *operă personală*. Poezia lui nu vorbeşte (numai) despre condiţia de muritor a omului, despre faptul că, în fiecare zi, nu încetăm să murim – au făcut-o magistral marii poeţi de la Quevedo la Rilke –, ci despre propria moarte – inconfundabilă şi nesubstituibilă.

Moartea n-a fost pentru Cristian Popescu o abstracţie, o amânare, o exterioritate radicală; dimpotrivă, o proximitate concretă, o componentă a vieţii, o iminenţă continuă. Conştiinţa acută a morţii îl va fi făcut să persevereze în insuportabil, să trăiască într-o exacerbare şi trepidaţie nervoasă continuă, lăsând impresia că şi-a legat direct poezia de artere, de viscere, de senzorii trupului. De aici, *tragicul* conţinut în poemele sale, în ciuda idilismului lor declarat, în ciuda umorului de atâtea ori debordant.

…Cristian Popescu a murit încontinuu, n-a încetat să moară din

momentul în care a început să scrie poezie sau, mai exact, de când s-a găsit pe sine în poezie, încercând apoi să se apropie cât mai mult, să devină ceea ce era. Apropierea propriei *poezii are* loc paralel şi simultan cu apropierea propriei morţi. Când a ajuns în inima propriei identităţi se va fi produs – pentru noi – ireparabilul.

Vreau să cred că nu şi pentru el. Vreau să mi-l închipui murind împăcat. Vreau să sper că nu a murit înainte de a spune ceea ce avea de spus. Opera pe care a lăsat-o – în cărţi şi în manuscrise – îl exprimă deplin şi îi rezervă un loc poezia românească postbelică.

„Manuscriptum" 1 – 4, 1999, număr omagial Cristian Popescu

O promoţie amânată

Doina Tudorovici

Poeme provinciale (Litera, 1989 – 1990)

Doina Tudorovici debutează tardiv în raport cu colegii ei din promoţia optzecistă. A frecventat *Cenaclul de luni* şi apoi, cu intermitenţe, pe cel de vineri (*Universitas*), unde nu a produs o „receptivitate complice", rămânându-i şansa perseverenţei în izolare şi singurătate. Tăcerea s-a dovedit însă fecundă, căci, după câţiva ani, tânăra poetă ni se înfăţişează cu un volum unitar, omogen, ce pare scris într-o singură, continuă mişcare a inspiraţiei pe care presiunea timpului obiectiv sau convenţia artistică o fragmentează în poeme independente. Teme care revin, cuvinte ce se repetă trădează nu atât gustul refrenului, cât regimul obsesional al creaţiei. Autoarea spune ce are de spus cu pasiune şi violenţă, cu o sinceritate care se dezinteresează nu numai de stil, dar de orice premeditare aparentă. Păstrarea spontaneităţii reprezintă pentru ea o probă a trăirii autentice, adică a supravieţuirii: „... ai pierdut tot şi ai supravieţuit/ experimentului/ ai pierdut tooot!! / dar cel puţin supravieţuieşti..."

Bineînţeles, ea ştie că spontaneitatea sau puritatea sunt intangibile în orice poem şi de aceea le apără de subversiunea ridicolului prin autoironie sau joc. Ironia devine însă repede sarcasm, zâmbetul se lărgeşte în grimasă, sentimentul dominant al volumului este, mai degrabă, amărăciunea.

Oroarea faţă de retorică nu fereşte întotdeauna de retorică. Iat-o, de pildă, pe tânăra noastră poetă declarând ritos şi îndelung prezumţios: „... la urma urmelor poţi scrie şi cu picioarele/ ceea ce semnezi cu viaţa". Poemul nu are însă nevoie de o asemenea probă şi, pe de altă parte, cum poate fi ea făcută? Cum poţi semna cu viaţa în

poezie? Trecând peste faptul că – spre a intra în jocul autoarei – nu semnezi cu viaţa ceea ce ai scris cu picioarele!

De obicei însă, Doina Tudorovici evită cuvintele mari şi semnificaţiile patetice, preferă generalităţilor „actele mărunte, suportabile". „Vreau să descopăr sentimentul ca să-l acopăr" – declară ea la un moment dat, cu orgolioasă pudoare. Aşa cum îl concepe, poemul nu pare să fie altceva decât o refracţie a realului şi, mai mult decât atât, o parte a acestuia. Nu numai intruziune a realităţii în cadrul poemului, dar, mai ales, fuziune şi confuzie. Poeta asumă această confuzie „ruşinoasă şi tristă". De aceea îşi propune ea să amestece o descriere tandră cu relatarea despre „creşterea vertiginoasă a preţurilor". Excrescenţă autobiografică, poemul însuşi nu e decât „o concesie făcută existenţei". În spirit postmodern, autoarea lui exclamă: „Ce nuanţe triviale are imaginarul…"

Poezia de acum a Doinei Tudorovici se face din sintagme şi propoziţii memorabile care se aglutinează în căutarea unui sens – ori în sfidarea lui, nu o dată. Din aceeaşi familie de spirite cu congenera sa Mariana Marin, ea are o sensibilitate acută faţă de mizeria tragică a provinciei şi a vieţii înseşi: „vine o oră/ când nu te mai sperie ficţiunea/ ci leşul tău devorat pe podea/ de stupidul motan Murr… / te pap îţi spune/ nu-ţi fie teamă/ de tot ce înregistrează creierul tău în afară de/ zgomote: / faptul/ că marea iubire nu te-a ajuns pe scări/ la etajul al şaptelea (deşi am văzut că sărise/ treptele câte două) … inima provinciei ca stare de spirit/ la această oră când totul e culoare locală/ lux calm şi voluptăţi/ că până şi cuvintele le-au scuipat de mai/ multe ori până n-a mai rămas decât o / cocleală vâscoasă/ că dragostea mea tu pusă la colţ pe toate/ pardoselile umede… / tu utopia mea vicioasă…" (*Despre cât de simplu poate să-ţi moară exemplul în braţe*).

Cu *Poeme provinciale*, Doina Tudorovici recuperează din plin handicapul întârzierii şi se plasează printre poeţii notabili ai generaţiei sale.

Ramona Fotiade

Un atelaj de hârtie (Cartea Românească, 1990)

Alături de Radu Ruba, Cristian Popescu sau Horia Gârbea, Ramona Fotiade face parte din grupul de membri fondatori ai Cenaclului *Universitas*, textele şi comentariile sale critice fiind reprezentative pentru un anume mod în care tinerii de astăzi concep poezia, Poemele sale se înscriu într-o largă posteritate suprarealistă în

sensul că profită de acţiunea destructurantă a înaintaşilor pentru a produce anamorfoze al căror sens, adică model, nu-l scapă, totuşi, din vedere. Autoarea pare că se lasă purtată de privire, de amintire, de… condei, că se încredinţează unui fel de înregistrare somnolentă, dar totul se dovedeşte până la urmă a fi fost o acumulare orientată.

În această poezie de notaţie, lirismul e al atitudinii şi al schimbării registrelor. Un exces de epicizare i se poate reproşa uneori autoarei, un anume prozaism descriptiv în sensul absenţei acelei necesare *focalizări* asupra detaliului purtător de semnificaţii. Dornică – şi aptă – să surprindă ubicuitatea vieţii, poeta se consideră o clipă liberă de imperativul insolitării, uită că existenţa trebuie – de fiecare dată – redescoperită.

Paradoxal, asemenea observaţii se pot face pe marginea unor poeme scurte şi nu a celor de mai mari dimensiuni, unde o polarizare se produce, cu efecte largi, cuprinzătoare. Ramona Fotiade are suflu şi înclinaţie pentru poemul amplu, tensionat în jurul unei idei sau al unei figuri, în acest domeniu urmând să căutăm şi reuşitele majore ale volumului. Iată, de pildă, *Steaua Sudului* relatează accidentul faimos la un moment dat al Omairei Sánchez, femeia înghiţită de lava unui vulcan noroios. Scena are loc pe fundalul altei evocări: nu mai puţin faimoasa *Mantia religioasa*, „Călugăriţa”, insecta erotic-devoratoare. Poemul în ansamblu e o metaforă a morţii şi o meditaţie asupra agresiunii ei obscure, tăcute, până în clipa liminară a durerii:

„— Privirea fetei şi mâinile agăţate de bârna de lemn putrezind deasupra apei murdare:

răul e obscur durerea e clară.

omaira sanchez izolată în mâlul crescut peste zidurile fostului oraş niciun strigăt doar ochii măriţi de speranţă şi groază au privit-o neputincioşi, cu picioarele înfipte în malul abrupt

(fotografie reprodusă în ziare catastrofă cu iz comercial)

— Ai fi vrut s-o salvezi sau măcar să străbaţi până la ea mlaştina călcând ca un zeu peste valuri de oase şi carne poate ea – chipul disperat nu idol ci condamnat să hrănească nuferi putrezind în noroi poate ea – cu trupul viu devorat de insecte şi ierburi un cap deasupra nămolului cu licăriri mărunte

Koh-y-Noor Sancy Nassak Steaua Sudului briliante pe aripile suveranei

Marea Călugăriţă – împărătească a morţii ruinele oraşului

apăsând umerii ei omaira sanchez – nume îndepărtat spre întinderea de noroi rezemată de maluri un pământ roşu ridicat din privirile ei pe care te sprijini – câmpii elizee lumină până dincolo de rai şi de iad pentru tine trist dansator precum un olog rotindu-şi bustul pe rotile".

Capodopera volumului, sinteză şi mostră a resurselor de acum ale Ramonei Fotiade şi, fără îndoială, piesă reprezentativă într-o eventuală antologie a promoţiei, este, după părerea mea, poemul intitulat *Granma*, un poem despre etica oricărei insurecţii sau revoluţii. Poeta găseşte o cale inspirată de a ne inculca ideea că nu atât etica trebuie să treacă prin proba revoluţiei, ci, mai cu seamă invers, revoluţia trebuie să suporte preceptele elementare ale eticii:

„Să nu ucizi adversarul din spate să nu-l ucizi în somn să nu ucizi să nu-ţi minţi camarazii să nu-ţi minţi duşmanii să nu minţi să nu furi satele ocupate să nu furi casele părăsite să nu furi".

Figura eroului revoluţionar se ţine minte:

„… uneori ne opream, frigul şi rănile şi durerea stăruitoare îndoiala când îl priveam, lângă el – o îmblânzire de umbre. atât.

la prima vedere nu avea niciun farmec, dar în spatele său tremura o flacără albastră, târând dorinţele, aşa cum anumite râuri târăsc metale imaginare".

Mai multe semne prezente în text – şi titlul însuşi – ne trimit spre Cuba, spre America latină şi spre Che Guevara. Recitit astăzi, după Revoluţia de la noi, poemul îşi păstrează forţa evocatoare de eroism pus în slujba unei utopii tragice şi trezeşte un sentiment de nostalgie, nu istorică, ci perenă.

Simona Popescu

Xilofonul şi alte poeme (Litera, 1990)

Descoperită la Braşov, încă în anii liceului, de către Alexandru Muşina, membru marcant al *Cenaclului de luni*, Simona Popescu a frecventat în continuare Cenaclul *Universitas*, *în* cadrul căruia s-a impus printr-un demers poetic extrem de coerent, ca şi prin intervenţii critice tăioase. Mai toate piesele din prezentul volum au fost citite în cenaclu, dar forma lor de acum dovedeşte un efort de cristalizare în solitudine, o râvnă şi, în acelaşi timp, o plăcere a muncii asupra textului, adus astfel la transparenţă şi rafinată simplitate.

Toate poemele din cuprinsul volumului sunt nişte rememorări. Titlul sau subtitlul lui ar fi putut fi *Amintiri din copilărie*. Dar încă de la început remarcăm faptul că autoarea nu se lasă în voia evocării

nostalgice: efortul ei este unul de meditaţie şi creaţie, nu de recompunere leneşă. Selecţia sa caută detaliul exact, atroce adeseori, evitând previzibilitatea idilică. Evenimentele copilăriei sunt notate cu un ochi rece, neiertător. Subiectul acestor mărturisiri e un copil care refuză iluzia şi îşi pedepseşte candoarea. În locul efuziunii binecunoscute a humuleşteanului – „Şi, Doamne, frumos mai era pe atunci" –, ne întâmpină aici stupoarea sau plictiseala, scufundarea precoce conştientă în banalitate. *Plicty*, de pildă, este un amplu poem despre plictiseală, văzută nu altfel decât ca boală de copilărie: „Viaţa la cinci ani lângă un zid galben murdar şi cald/ cu picioarele amorţite// cu o frunză mare cărnoasă în cap/ numărând furnici/ până la cinci/ ce mare e lumea/ ce plictis aici/ mai bine aş fi un arici".

Nu ştiu alte încercări poetice în care de-romantizarea copilăriei să se facă atât de convingător. Aşa cum este ea recompusă de Simona Popescu, copilăria ne apare ca o temă nouă sau, în orice caz, înnoită.

Performanţa se datorează, printre altele, şi perspectivei paradoxal analitice pe care o adoptă rememorarea: o critică a memoriei are loc cu intermitenţe în cadrul poemului. „Cu ce trup, cu ce trup mai simţim, mai simţim cele trecute" – se întreabă poeta, conştientă de alunecările fiinţei de la o clipă la alta, precum şi de necesitatea de a le întâmpină nu cu o forţă de rezistenţă, ci cu una de schimbare semnificativă: „Fac eforturi să opun risipirii o risipire care/ să modifice/ o pierdere care să schimbe/ să se transforme într-o nouă putere…" (*Chiciură*).

Printre descrieri apatice şi confesiuni aparent întâmplătoare, ea strecoară o lecţie de morală: „… ce să mai înţeleg şi cum/ când am spus adevărul nimeni n-a crezut/ ba chiar s-au supărat i-au purtat pică/ m-au ocolit ori s-au temut s-au uitat urât/ mi-au făcut semne mi-au dat coate şi: m-au trimis să cer iertare/ iar când am minţit frumos sau am spus cuvinte/ fără să spun nimic şi fără să cred/ m-am mângâiat pe păr au surâs şi-au dat seama că/ am inima caldă şi mare" (*Xilofonul*).

În ciuda refuzului programatic al oricăror efecte poetice, reuşitele Simonei Popescu sunt spectaculoase. Pariul ei ţinut este să cânte la xilofon cu nuanţe, să scrie poeme despre plictiseală care nu sunt deloc plicticoase, să evoce copilăria cu o ironie acutizată de puritate. *Xilofonul şi alte poeme* reprezintă nu numai o apariţie luminoasă şi promiţătoare, un remarcabil debut, dar şi una dintre cele mai bune cărţi de poezie românească din ultimii ani.

* * *

Aceste trei volume aparţin unor autoare din promoţia pe care o putem numi a nouăzeciştilor, deşi primele lor încercări ar fi fost demne de publicare mai demult. Este însă vorba despre o promoţie a cărei apariţie oficialitatea n-a vrut s-o recunoască, o promoţie aproape interzisă, în orice caz amânată. Din fericire, numai cu câţiva ani, dar ce însemnătate au timpul şi împrejurările în perioada de formaţie a unui tânăr artist!

Privite împreună, asociere pe care ne-o impune chiar succesiunea apariţiilor editoriale, cele trei volume confirmă impresia că poezia feminină de la noi se lasă tot mai greu definită ca atare şi, cu atât mai puţin, după criteriile utilizate până acum. Tinerele poete de astăzi nu se mai întrec în efuziuni sentimentale ori senzualităţi. Problematica specific sau preţios „feminină" lipseşte din orizontul meditaţiei lor. Şi nu numai maternitatea, de pildă, dar adesea erosul însuşi. Oricum, dragostea e tratată în trecere şi doar ca „iluzie reciprocă".

În plus, nicio ilustrare a unei „scrieturi feminine", atât de la modă pe alte meridiane. Nici, cu atât mai puţin, revendicarea unei cunoaşteri „delicate". Feminismul la noi se manifestă paradoxal tocmai prin ambiţia de a nu face din feminitate o problemă.

Dacă feminitatea nu poate fi invocată drept criteriu unificator, regăsirea copilăriei este o încercare prezentă în textele fiecăreia din cele trei autoare luate acum în discuţie. O copilărie înţeleasă însă nu ca refugiu, nici ca privilegiu, dar ca o lume posibilă, adică egal de posibilă, egală în drepturi cu lumea adultă a compromisului cotidian.

Nu fără legătură cu *copilărirea*, notăm şi refuzul abstracţiunilor, fie ca veleitate metafizică, fie ca domeniu al non-figurativului pur şi simplu. Ca şi colegii lor de generaţie, tinerele noastre poete încearcă să prezinte (şi să adere la) o realitate concretă, materială, corporală, între timp şi clipită, ele aleg, fără ezitare, clipe. „Sentimentele mele sunt lucruri ţinute în palmă" – mărturiseşte una dintre ele.

Ca urmare, desigur, a vremurilor tulburi prin care am trecut (şi trecem), alerta de ordin etic pare să fie un imperativ în poezia tinerilor. Le vedem şi pe autoarele de acum „moralizând fără glorie", cum suna titlul unei predecesoare din anii '60.

„Viaţa românească", iulie 1990

Radu Sergiu Ruba sau lumea ca o carte

Sătmărean de origine, născut la 14 octombrie 1954, absolvent al secţiei de franceză-engleză în cadrul filologiei bucureştene, Radu Sergiu Ruba predă actualmente limba şi literatura franceză la liceul din Vatra Luminoasă şi coordonează, în calitate de redactor responsabil, revista în scriere *braille* destinată nevăzătorilor din ţara noastră. Debutul său editorial, *Spontaneitatea înţeleasă* (Editura Cartea Românească, 1983), va fi completat, la aceeaşi editură, cu un nou volum de versuri, *Iluzia continuă*, ce tocmai se află sub tipar şi în care autorul se dovedeşte a fi un poet ce face din calitatea intelectuală o dimensiune organică a scrisului său. Deja stăpân pe mijloacele sale, Radu Sergiu Ruba se găseşte acum în căutarea temelor care să-l formuleze în chip inconfundabil. Le-a şi găsit în bună măsură datorită atenţiei la un derizoriu al existenţei pe care îl intensifică uneori până la aspecte groteşti, iar alteori îl răscumpără prin aluzie livrescă.

Autorul mi se înfăţişează ca un artist de stirpe borgesiană, prin tentativa devenită aproape un tic de a aplica asupra vieţii de toate zilele un tipar aureolat de prestigiile cărţii. Nu pentru că scrie despre *Biblioteci rulante* sau despre impresiile unor lecturi, nici pentru că porneşte de la titluri celebre ori sfârşeşte poemul printr-un citat este el un poet livresc, ci pentru că tot sau aproape tot ce se petrece în poezia lui referă şi se referă, adică trimite, la carte. Nu lumea cărţii însă, ci cartea lumii, lumea concepută ca o carte – aceasta e tema lui centrală şi predilectă. Deloc devitalizat, cum ne-am fi aşteptat să fie, dimpotrivă, reconfortant, stenic, lirismul lui Radu Sergiu Ruba este al unuia între cei mai originali poeţi tineri din România.

„Convingeri comuniste", nr. 1, ian. 1989

Poetul trece la atac

Joi, 16 decembrie din anul ce tocmai s-a scurs, juriul a decis ca unul din premiile Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pentru poezie pe 2003 să-i revină volumului Graţia Dizgraţia *de Radu Sergiu Ruba, Editura Vinea, urmând ca în ziua următoare,* 17 *decembrie, să aibă loc, după cum s-a şi întâmplat, ceremonia de decernare a distincţiilor. Nu este singurul temei de actualitate al acestui volum premiat. Cel mai bine o ştie Mircea Martin, mentor, în anii '80, al Cenaclului* Universitas, *unde R.S. Ruba s-a format ca poet. Cu permisiunea cunoscutului critic, reproducem mai jos prezentarea de către domnia sa a cărţii, cu prilejul lansării acesteia, la sediul din Bucureşti al Uniunii Scriitorilor, în ziua de 26 ianuarie 2004. Transcrierea este realizată după înregistrarea pe*

minidisc. *Titlul aparţine redacţiei*.

Pregătindu-mă pentru această lansare, am avut curiozitatea să recitesc volumul imediat anterior al lui Radu Ruba, *Marginal*, publicat la Dacia în 2001. Şi am dat acolo peste un poem care se cheamă *Nostalgic*, deci nu *Nostalgie*, ci *Nostalgic*, poem în faţa căruia am tresărit şi am să vă spun din ce motiv, după ce îmi veţi îngădui să îl citesc (cred că n-o să vă displacă):

„Uită-te la mine/ uită-te bine când îţi spun/ că n-ai să mă recunoşti. / Aţâţ mereu focul ăsta turbat/ şi fierb în cazan/ ce crezi? / Opere de Lenin! / Aşa scrie pe carte: / sus – Opere/

mai jos – de/ şi mai jos – Vladimir Ilici Lenin. / Se ridică aburii/ ciupercă uriaşă peste cartier/ dar nu se sesizează nimeni. / Iată/ acum arunc înăuntru/

STÂNGISMUL, BOALA COPILĂRIEI COMUNISMULUI./

Umbrele oamenilor lunecă pe lângă mine/ fantomatice/ ca-ntr-un acvariu. / Nimeni nu mă bagă în seamă/ nu mai e ca altă dată/ când jos să fi călcat de pe trotuar/ unde nu stătea scris că ai voie/ că-ţi şi puneau cătuşele. / Asta când nu te lovea tramvaiul în plină frizerie/ ori vreun meteorit direct în biserică. / Nu erai defel un oarecare. / Te ştia lumea/ când te porneai la coadă la hârtie igienică / şi declamai din Shakespeare: /

shall I compare thee to a summer's day / că ţi-o şi trântea câte unul: /

ba p-a mă-tii! / Sticlea pofta de sânge în urletele femeilor/ lucea de te scotea din rând/ iar la sfârşit/ cei ce nu apucaseră să ia ce se dădea / coada cozii/ te felicitau: /

mi-a plăcut cum aţi recitat, domnule! / şi-ţi dădeau întâlniri conspirative / noaptea prin cimitire/ ziua prin vespasiene/ ca să ţi se plângă de durerile lor de măsele/ şi s-arate cu degetul în sus, psst, să nu ne-audă! / Altfel spus/ aveam deasupra noastră un cer întunecat/ dar îl ştiam de cer/ ne uitam la o banană-ntâmplătoare/ ca la o bombă neexplodată / trăiam o spaimă mare/ dar era a noastră/ ne umpleam timpul cu ea./

Iar acum am ajuns cu fiertura asta/ să mă dau în spectacol în plină stradă/ ca un ratat/ că nu trece unul s-arunce în cazan un leuştean/ de bogdaproste / nu e unul să-ntrebe ce se pregăteşte/ că s-o pregăti şi-aici ceva/ fără ca eu să-mi dau seama/ că sunt şi semne/

aburul ăsta bunăoară/ acoperind soarele/ şi curcubeiele

mărunte/ închegându-se scurt şi stingându-se/ la răririea luminii".

Mie acest poem mi-a amintit cu mare pregnanţă de atmosfera anilor '80 şi de cenaclul nostru, *Universitas*, când, într-adevăr, tot ce se citea acolo căpăta un aer subversiv, când încercam cu toţii o tensiune teribilă, când trăiam, cum spune poetul, „o spaimă mare", care „era a noastră", ocupându-ne timpul. Văd acest poem ca pe un contrast cu ceea ce se întâmplă astăzi, când există libertatea de a spune orice, doar că această libertate – şi faptul însuşi că poţi să spui orice şi îl şi spui, inclusiv adevărul – nu mai impresionează pe nimeni, nu mai are niciun fel de ecou. Aşa că titlul poemului nu este doar ironic, cred că este o „nostalgie" aici, o nostalgie profundă, după un timp în care mizeria cotidianului şi presiunile lui generau acea tensiune care ne stimula creaţia, emoţia, şi care făcea ca în jurul literaturii, al poeziei, să existe un cerc larg de cititori, de oameni interesaţi. Acest interes este acum în pierdere, din păcate, şi cred că poemul deplânge o asemenea stare de lucruri.

În acea vreme, însăşi alegerea unui titlu şi impunerea lui, precum *Spontaneitatea înţeleasă* sau *Iluzia continuă* (titlurile primelor volume ale lui Radu Ruba, ambele apărute înainte de '90 la Cartea Românească), însemnau pentru noi mici mari victorii… Pentru cine ştia să citească printre cuvinte, „spontaneitatea înţeleasă" era o trimitere clară la absenţa libertăţii, resemnarea că spontaneităţii nu i se da curs, că ea trebuia înţeleasă în lumina, nu-i aşa, a ideologiei care îngrădea libertatea. La fel, ambiguitatea valorii gramaticale a celui de-al doilea cuvânt din *Iluzia continuă* (aici „continuă" e la limita dintre verb şi adjectiv) a însemnat foarte mult în acea epocă a iluzionării provocate artificial şi a deziluzionării absolute.

Spun toate acestea doar pentru a face trecerea spre volumul de acum, care mi se pare unul extrem de important, fiindcă eu văd în el un prag în creaţia poetică a lui Radu Ruba. Volumele de până acum au fost atribuite unui histrion, cu sau fără mască, unui poet ironic, unei figuri care caută teatralitatea cu orice preţ. Nu puţini critici – însemnaţi, de altfel – i-au reproşat absenţa unui „temei existenţial". Mie nu mi se pare că volumele anterioare ar fi lipsite de acest temei existenţial, nu cred că sunt lipsite nici de gravitate, cred doar că ironia, autoironia şi histrionismul sunt forme menite să protejeze o angajare care există şi care este indeniabilă, aşa cum confesiunea găseşte adesea forme impersonale de a se exprima şi după cum poetul însuşi spune în acest

volum undeva, indirect, despre sine, că e „descifrabil dintr-o bună de citate". Citate, deci texte care nu-i aparţin. Volumele anterioare mizau pe euforie ludică şi gravitate melancolică şi poate că, într-adevăr, cele două registre alternau. Dar euforia ludică era mai mult o perdea de fum, o armură protectoare, cum spuneam, pentru melancolia profundă, pentru gravitatea existenţială. Verva poetului purta o neliniște, o angoasă ce depăşea subiectivismul.

În acest volum, *Graţia Dizgraţia*, părerea mea este că Radu Ruba îşi leapădă măştile. Cred că asistăm la un fel de „denudare", de scuturare de procedee ironice şi autoironice şi că avem de a face cu o *altă artă poetică*. Iată chiar primul poem, *Umbra copilăriei* (copilărie despre care el spune că e „mai departe acum ca începutul lumii"). În umbra acestei nostalgii, Radu Ruba scrie aceste versuri care mie mi se par radicale sau, mai bine-zis, mărturisind o schimbare radicală: „Scrisul/ să stea cu toate rănile afară/ gemând din adânc/ ca trecătorii să lase câte un ban pe copertă/ să se jeluiască amarnic scrisul/ şi ca orice marginal/ să fie gata să-i înjunghie pe toţi pe la spate".

Citim aici agresivitatea, decizia poetului pentru agresivitate, alegerea lui, faptul că nu se mai mulţumeşte cu protecţia ironiei, a jovialităţii, pentru trăirile sale profunde, încărcate de gravitate, ci, cum am putea spune, idealizând puţin, „trece la atac". Mi se pare un poem semnificativ prin schimbarea de registru pe care o anunţă şi care se vede continuată chiar în poemul următor, *Ca-n*tr-*o oglindă*. Vă citesc însă, pentru a nu vă reţine prea mult, doar un alt poem care, fără să fie o artă poetică, confirmă, cred, ipoteza mea privind schimbarea de registru petrecută în poezia lui Radu Ruba. El se intitulează, semnificativ, *O altă privire*: „Idioata târgului/ cu mutra ei de batracian/ cu rochiile până-n pământ/ se opreşte brusc în praful drumului/ picioarele i se desfac/ pe faţă nu i se vede asta/ dar despre fiinţa ei se poate spune/ că stă şi se uşurează. / Odată locul părăsit/ cerul se grăbeşte să se oglindească/ în băltoaca aceea. / Proasta târgului/ dând să zâmbească/ îşi arată dinţii/ ca spre a smulge solzii de pe crapi. / Ea nu e nici femeie/ nici bărbat/ nu e nici măcar stafie fosilă/ după cum cred unii/ ci o divinitate. / Numai datorită ei ne mai ţine Dumnezeu/ de putem să chefuim în neştire/ şi să ardem iarba cu orgasmele noastre./

Mulţumită doar nenorocitei ăsteia/ i se face Celui de Sus milă de noi/ cât să ne lase să scriem nişte cărţi/ deasupra cărora/ cerul se

grăbește să se golească de cer/ și din care noi/ privim în cu totul altă parte".

Acest concept, al unui cer care „se golește de cer", revine în poezia lui Radu și mi se pare simptomatică această prezență obsesivă. Nu e aici numai acea „transcendență goală" a poemului modern, despre care vorbea Hugo Friedrich, e ceva mult mai trist, mai despuiat, e un cer mult mai gol (dacă îmi îngăduiți expresia) decât cerul fără Dumnezeu, este cerul golit de un principiu, de orice principiu.

O altă temă care revine în diverse ipostaze în acest volum este tema *visului* și am să vă citesc dintr-un poem în care visul apare ca un exercițiu de autodemascare, de aruncare a măștii, și anume *Clarviziunea*, iar imaginea din el este aceea a unui corp care, traversat de o privire clarvăzătoare, descoperă visul, undeva ascuns înăuntru: „Nu o vedeam/ dar o simțeam cum citește în mine/ cu razele abisului ei/ negre/ ieșind din mine de cealaltă parte/ și ținând în vârfurile lor/ ca pe o floare/ visul/ arătându-l lumii: / E al lui/ nimic n-a fost vreodată mai al lui/ și nu s-a priceput să-l ascundă. / Visul/ târât la suprafață din adânc/ zvârcolindu-se ca orice vietate a întunericului/ pe care soarele o devastează".

Sigur că sunt în carte și alte poeme remarcabile, puternice, *Martorul*, de pildă. Pentru că o să se recite aici *Epistolarul* (*un* schimb *feminin de scrisori între inițialele onomastice E* și *A*), mă voi limita la a spune că acesta începe exemplar pentru felul în care scrie Radu Ruba, efectiv cu o secvență de biografie sau autobiografie, și sfârșește în dezvoltări metaforice remarcabile. Aș ține să vă supun atenției doar două serii de metafore paralele, semnificative pentru condiția poetului: „Poate degetele pipăind prin aer după tine/ poate, numai timpanele/ umplându-se de armonii/ și sărind de la o muzică celestă la alta/ cum și ochii noștri cad din paradisuri nebănuite/ nemaiavând timp să urce la loc/ înainte ca dimineața să ne lovească peste față".

Și, în altă parte: „numai aceia au nevoie să deschidă ochii în vis/ și să privească îndelung/ asemenea nebunilor/ fără să clipească/ dar să și întindă mâna/ precum geamănul lor Toma/ ca să atingă rana de la glezna îngerului/ să o strângă/ și să nu-l mai lase să se-nalțe".

Iată de ce cred că acest titlu, *Grația Dizgrația*, trebuie citit într-o ordine aș zice superioară. Nu e vorba aici de „grație" în sensul de „grațios" sau de „dizgrație" în sensul de „dizgrațios". E vorba de o „grație" și „dizgrație" care țin de un destin, un destin care atârnă

undeva deasupra noastră. Şi această săgeată spre un cer pe care poetul îl inventă, îl invocă mereu, mi se pare că dă tensiunea volumului. Îl felicit pe Radu Ruba pentru această carte, sper să găsească un editor şi pentru romanul pe care am început, la rândul meu, să-l citesc, şi mă bucur că este unul dintre autorii Cenaclului *Universitas*, aflat realmente în expansiune creatoare.

„Convorbiri literare", 2004

Despre Răzvan Petrescu

Aş fi fost încântat să încep acesta prezentare prin a spune că Răzvan Petrescu este „descoperirea" mea. Dar Răzvan Petrescu s-a descoperit singur, şi a făcut-o scriind cu un fel de încrâncenare gratuită ani de zile, fără a trimite ceva la vreo revistă, fără a citi cuiva sau, cel mult dând să citească doar câte unui coleg de breaslă. Breasla lui nu e însă a profesorilor absolvenţi de filologie, ci a medicilor. Am înţeles că va continua, oricum, să scrie indiferent de părerea pe care mi-a cerut-o (de ce mie?) despre textele lui. Şi bine va face.

Căci vocaţia sa mi se pare în afară de orice dubiu, de orice reprezentare personală asupra rosturilor şi mijloacelor prozei. Răzvan Petrescu ştie să observe şi să noteze fără false pudori, ştie, mai cu seamă, să decupeze „felia de viaţă" pe care o studiază cu un ochi detaşat, adică superior implicat. Impresia de „răutate" pe care riscă uneori să o lase o astfel de privire e numai aparentă, cinismul reprezintă pentru autor un mod de a instrui şi chiar – paradoxal – de a iubi. Căci fiecare din aceste texte are în final o schimbare de registru care înseamnă o înnobilare şi o reasumare. Ele propun o umanitate recuperată.

prezentare în volumul *Debut '86*. *Culegere de proză scurtă*, Editura Cartea Românească, 1986

Volumul de faţă ni se înfăţişează ca un volum tipic de debut în sensul abordării unei tematici extrem de diverse şi al încercării mai multor mijloace artistice. Scene din copilărie, din viaţa cazonă, din activitatea unui medic de ţară se perindă în faţa noastră sub forma fie a relatării directe, cinematografice, fie a confesiunii unui narator, într-o proză densă, realistă, care uneori se transformă în chipul cel mai neaşteptat în pură fantezie. Însă o fantezie deloc evazivă, ci, din contră, implicativă. Piesele cele mai izbutite din volum sunt tocmai acelea în care o asemenea trecere are loc fie brusc, exploziv, precum în *Ora bufonilor* – cu trimiterea la Shakespeare, de un efect extraordinar,

năucitor –, fie lent, precum în *Encefalita neagră*. Aici se încearcă în premieră descrierea unei boli inexistente în termeni medicali plauzibili şi recognoscibili. Ironia la adresa mecanicismului unei proceduri medicale care-şi urmează schemele pierzând orice contact cu realitatea este percutantă. Despre serviciul medicilor la ţară ni se vorbeşte, cu o gravitate ce ocoleşte patetismul, în *Pik* şi, mai ales, în *Plouă pe drum*. Arta de a sugera dramatismul existenţei prin efecte umoristice reprezintă cheia reuşitei unei proze precum la *bufet* – reprezentativă pentru posibilităţile actuale ale lui Răzvan Petrescu. În afara observaţiei realiste acute, ţin să remarc priceperea autorului de a adecva perspectiva epică la situaţia relatată.

Cu câteva retuşuri de ordin stilistic pe care le-am sugerat de-a lungul manuscrisului, cu eliminarea unor secvenţe din *Păianjenul* sau din finalul povestirii *Dincolo*, volumul lui Răzvan Petrescu va reprezenta un excelent debut al unui prozator despre care, în mod sigur, vom mai auzi.

Editura Cartea Românească nu riscă decât să câştige mizând în continuare pe el.

Referat asupra volumului *Grădina de vară* de Răzvan Petrescu, Editura Cartea Românească, 1989

Răzvan Petrescu e din categoria acelor autori rari pentru care scrisul este bucurie şi disperare în egală măsură, care se schimbă şi se descoperă pe sine scriind. La 33 de ani, în vremuri încă tulburi, el a decis să renunţe la medicină, profesie atât de sigură, pentru care era extrem de bine pregătit, şi să rămână doar un constructor de zădărnicii. Ştiindu-l boem incorijigil i-aş fi reproşat această despărţire, numai că, recitindu-l, îmi dau încă o dată seama că nu el a ales astfel, ci că *a fost ales*. Răzvan Petrescu are stofă de adevărat prozator. Şi dacă propoziţiile scrise pentru coperta primului său volum n-au putut să apară, cuvintele de acum mi se par îndreptăţite de însăşi fatalitatea vocaţiei, de gravitatea unui destin asumat.

text coperta a IV-a a volumului *Eclipsa*, Editura Cartea Românească, 1993

Despre Marian Ilea

Veşti din Desiştea

Impresia de *reavăn* produsă încă de la primele apariţii în Cenaclul *Universitas* de Marian Ilea e datorată atât universului nou şi ciudat în care ne introduc paginile lui, cât şi, fără îndoială, talentului

nativ extrem de viguros al autorului. *Talent nativ* este, desigur, un fel de a vorbi, căci semnele unei lecturi atente a literaturii de ultimă şi penultimă oră – Márquez în primul rând – se lasă deslușite. Fără să apeleze la fastuoasa hiperbolă marqueziană, mânat însă de un anume demonism al lunecărilor neașteptate în fabulos ori misterios, Marian Ilea construiește cu migală şi dezinvoltură imaginea unui Macondo transilvan. El ne aduce veşti din Desiştea şi savoarea discursului său vine mai cu seamă dintr-un mod special de a spune lucrurilor pe nume, când aspru şi direct, când ocolit şi chiar echivoc, amestecând cuvintele vechi, neaoşe, cu împrumuturi făcute firesc din alte limbi ale fostului Imperiu, într-un dialect pe care îl recunoaştem, dar care e numai al său şi în care vorbirea autorului şi a personajelor se confundă.

Priza asupra realului nu-i lipseşte deloc autorului nostru, dimpotrivă, se verifică în mulţimea detaliilor atât de exacte şi pregnante în sugestivitatea lor. Motivarea aşa-zicând realistă este însă nuanţată de o voinţă de a structura relatarea într-un chip neașteptat şi personal. Schimbarea bruscă a perspectivei şi a registrului conduce uneori la o disparitate aproape poetică, vizibilă chiar la nivelul frazării. Ruperile de planuri insolitează din plin proza lui Marian Ilea, făcând-o pe alocuri greu de urmărit. Textele rămân însă valabile pentru că, deşi autorul se lasă „furat" de câte o „descoperire" tehnică, instinctul îl călăuzeşte până la urmă spre o soluţie acceptabilă din punct de vedere artistic.

Cu timpul (şi cu experienţa), Marian Ilea va reuşi să crească forţa de generalizare a cazuisticii sale fascinante şi pitoreşti, va depăşi, altfel spus, pitorescul într-o semnificaţie morală mai amplă, aşa cum pare că se întâmplă deja în povestirea „Nedreptatea". Va învăţa şi să-şi dozeze mai bine *toate* efectele. El scrie cu o poftă teribilă şi redescoperă tipare primordiale cu hotărârea şi candoarea unui pionier: *Desiştea* lui va ocupa, sunt sigur, un loc în geografia imaginară autohtonă.

text coperta a IV-a a volumului *Desiştea*, Editura Cartea Românească, 1990

Despre Iustin Panta

Poetul lucrurilor simple şi vii

Pe Iustin Panta l-am văzut şi l-am ascultat pentru prima oară la *Universitas*. M-a impresionat de la bun început prin precizia şi, în acelaşi timp, delicateţea observaţiei sale. Gesturi sau lucruri pe lângă

care ochiul tânăr obişnuia să treacă fără să le remarce deveneau pentru el chiar obiectul poemului. Nimic spectaculos în textele sale, nicio viziune tulburătoare, nicio metaforă nemaipomenită. Şi, totuşi, dincolo de o sintaxă recognoscibilă (la rândul ei înnoitoare, de altfel), simţeam ceva puternic şi proaspăt. Imaginaţia poetului „lucra" într-o direcţie şi într-un orizont încă neabordate până atunci la noi cu atâta asiduitate.

De la Baudelaire încoace, cotidianul citadin nu mai reprezintă o noutate în poezia modernă, dar în poezia românească el s-a impus cu întârziere şi nu fără dificultate. În perioada postbelică, poeţii de la „Steaua", apoi M. Ivănescu şi Emil Brumaru, ca şi, mai ales, optzeciştii l-au abordat cu inspirată convingere. Niciunul nu s-a oprit însă asupra lucrurilor mici şi (simple), asupra interioarelor şi obiectelor domestice aşa cum a făcut-o Iustin Panta: la el nu e vorba doar de un program, ci chiar de o „filosofie" poetică.

Aşa cum şi le reprezintă el, obiectele atrag privirile, provoacă gesturile oamenilor, ating sensibilitatea şi memoria acestora. Indiferenţa faţă de obiecte îi apare poetului drept „o mare ofensă". El îşi descoperă o relaţie de afinitate cu lucrurile – sursă recunoscută a unui anumit optimism gnoseologic. Ordinea vizibilă a lucrurilor nu e, în concepţia sa, decât o consecinţă a unei ordini invizibile. El crede şi vrea să ne facă şi pe noi să credem în „înţelesul adânc al lucrurilor", în „haloul lor sacru": ceea ce n-ar fi decât o primă treaptă înspre „cele nevăzute şi inaudibile".

Iustin Panta dă, prin urmare, importanţă, adică semnificaţie, lucrurilor simple. „Numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată" – spune el. Şi această propoziţie revine de-a lungul operei sale cu insistenţa unui laitmotiv. Este una din temele centrale ale gândirii, ca şi ale poeziei sale.

Ne dăm seama îndată că lucrurile simple nu sunt simple lucruri şi că ecoul pe care-l produc depăşeşte radical ordinea fizică, înscriindu-se într-un metafizic ad-hoc, întreţinut cu precădere de reflecţii morale. Nostalgia declarată a poetului este o lume în care „omul nu s-ar simţi deosebit de lucruri". Iar pentru ca această uniune şi comuniune cu lucrurile să fie posibile, el le regândeşte, le reconstruieşte, le insuflă mişcare şi, mai cu seamă, autonomie:

„(…) Construieşti un obiect, poate dai viaţă unei fiinţe, apoi vrei să revii, să modifici pe ici, pe colo, dar el îţi strigă, Pleacă! Nu mă

atinge! cuvintele astea te tulbură, se cheamă că tu eşti, în cele din urmă modificat”.

„Obiectele sunt vii” – acesta e titlul unui poem în care putem vedea o *artă poetică* a lui Iustin Panta, şi în cuprinsul altor poeme autoreflexivitatea atinge nivele programatice, dar, în acest caz, poemul în întregime este rezumativ pentru un univers poetic, pentru personajele care îl populează şi pentru concepţia autorului. Iată corespondenţa celestă invocată într-un elan platonizant, iată viaţa atribuită obiectului, după o demonstraţie strălucită de instituire şi măsurare a inefabilului:

„Şi când a dus ceaşca la buze părea că are o perfectă înţelegere a ceea ce face. Privind-o simţeam aşa… o bucurie-n mine. Dacă orice obiect şi orice gest de pe pământ au un corespondent în cer, zeii atunci îşi beau cafeaua; o eşarfă vişinie stătea uitată pe colţul bufetului din cer, o pipă în scrumieră, bomboniera…

Ceaşca, fină de porţelan, plină cu cafea, părea mai uşoară când se avânta spre buzele ei, ridicată de două degete subţiri, decât în momentul coborârii pe farfurioară, după despărţirea de chipul ei, când ceaşca era pe sfert golită. Este o aparenţă turpitudinea lucrurilor: toate obiectele sunt vii”.

Toate aceste obiecte sunt mărunte, insignifiante, dar poetul le atribuie un trecut, le încarcă de emoţie, de o emoţie afectivă, însăşi purtarea lor dintr-un poem în altul e elocventă: „camera cu intrare separată din cartierul de la marginea oraşului”, „vaza din sticla albă”, „bomboniera aşezată în colţul bufetului”, „pipa din scrumieră”, şi, cu deosebire, „eşarfa vişinie”; lor li se adaugă, în alte texte, peronul unei gări şi „o sală de aşteptare clasa a II-a”. Recurenţa obiectelor e dublată de o recurenţă a temelor, care – în ciuda unei anecdotici de fiecare dată diferite – ne trimite la o unitate de adâncime, la un centru generator de natură obsesivă.

Într-un asemenea cadru modest, auster, se petrece drama eroului liric, dramă ai cărei martori şi adesea revelatori sunt obiectele; căci ele păstrează nu numai amintirea, dar şi prezenţa fiinţelor cu care au fost în contact prelungit. Mai mult decât atât, şi departe de a servi doar drept decor, obiectele constituie ele însele o *prezenţă*. Animismul e împins până la un transfer de personalitate. Obiectele cresc „de parcă ar fi nişte copii, ajung nubile”, după cum „pot deveni contagioase” ori pot chiar „elabora un destin”.

Obiectele lui Panta sunt „mişcate" nu numai ca urmare a deplasării lor dintr-un loc într-altul (care lasă, la rândul ei, urme indelebile), dar ca rezultat al *identificării* cu ele („Şi eşarfa vişinie eşti tu"), ale *interiorizării* lor („Chiar şi în fiinţa mea deseori se deplasează obiecte"). Ele „se mişcă" în funcţie de privirea animatoare a poetului, de contextele în care acesta le aşază. Semnalarea faptului că îşi pierd funcţia obişnuită nu are alt rost decât de a ne atrage atenţia că avem de-a face cu obiecte ale unei conştiinţe şi că, mai mult, ele reprezintă, de fapt, suportul unei trăiri, corelativul obiectiv, cum ar zice T.S. Eliot, al unor obsesii personale.

Un circuit, stabilit cu intermitenţe, între lucruri şi fiinţe face posibile metamorfoze într-o direcţie sau alta: lemnul (unei bănci) comunică rigiditatea sa trupului unei femei, trupul însuşi poate deveni, la rândul lui, în alte ocurenţe, „mai sfărâmicios, mai fragil", asemenea unui obiect. Aşa cum o construcţie poate fi ridicată prin zidirea înăuntrul ei a unei fiinţe (conform arhetipului cunoscut), la fel, o clădire poate fi demolată spre a reînsufleţi acea fiinţă pornind chiar de la obiecte care i-au aparţinut: „o agrafă, un nasture, câteva fire de păr..." („O realitate coruptă şi tentantă" în volumul *Lucruri simple sau echilibrul instabil*, 1992). Trecerea de la inanimat la animat şi invers e ilustrată aproape exemplar într-un poem precum „Zeiţa" din volumul *Obiecte mişcate*, 1991. Aceste mutaţii sau migraţii au loc, bineînţeles, în închipuire iar poemul se face uneori din asemenea expansiuni optative: „... aş fi vrut să fiu cutia aceea aproape goală de chibrituri de pe măsuţă sau să fiu eşarfa vişinie (...) sau să mă transform în ţăranul care stă liniştit într-un colţ lângă sobă şi nu-l bagă nimeni în seamă, descojeşte cartofi copţi, îşi pregăteşte cina..."

Atitudinea poetului faţă de obiecte nu este însă întotdeauna aceeaşi, cum am fi înclinaţi să credem şi cum ne-am putea grăbi să generalizăm. Mai întâi, există momente şi situaţii când lucrurile îi rămân cu totul străine şi ostile „în bestialitatea lor iraţională", când el însuşi se declară copleşit de „aroganţa lor suverană" şi temător în faţa solidarităţii lor „ce poate deveni agresivă". Nici în cazurile în care raportarea la ele este una benefică, perspectiva autorului nu rămâne constantă; de cele mai multe ori el se întrebuinţează, cum am văzut deja, în a surprinde „echilibrul instabil", curgerea, devenirea lor. Înseşi contururile obiectului nu par a fi ferme şi mai ales definitive, alunecările, transformările, salturile sunt oricând posibile.

Metamorfoza e starea lor caracteristică, ipostaza, nu staza, ipostazierile diferite, nu stagnarea, nemişcarea.

Pe de altă parte, adică în alte momente, ponderea şi fixitatea obiectelor e contemplată, cu o recunoştinţă mărturisită, ca o probă de statornicie opusă nestatorniciei omeneşti. Stabilitatea lucrurilor îl „îmbărbătează" pe poet. Uneori spiritul însuşi e făcut să prindă un anumit contur, să se concretizeze, să se materializeze într-un obiect. Muzica însăşi se poate refugia astfel: „Sonata nr. 5 a lui Beethoven poate că ar fi eşarfa vişinie uitată pe bufet". Tendinţa poetului este de a personifica nu numai lucrurile, dar şi abstracţiunile: „... Încrederea într-o fiinţă, aceasta poţi fi, la urma urmelor, chiar tu" sau „Liniştea poate fi altcineva".

Până la urmă, şi dincolo sau dincoace de programul poetului, relaţia sa cu lucrurile este dependentă de cuvinte: „Cuvintele astea, pe care le vorbesc, le gândesc sau le scriu sunt tot obiecte; li se aude tic-tacul discret sau coerent şi imperturbabil, ca un zălog al existenţei lor, un ticăit necurmat asemenea unei pendule vechi agăţate sus pe perete". Identificarea aceasta teoretică este însă suficientă pentru a împăca, aşa cum îşi doreşte, „adevărul lucrurilor" cu „adevărul cuvintelor"? De la început, încercarea sa a fost aceea de a face astfel încât cuvintele sale să absoarbă lucrurile pe care le numesc, să adere la ele, să se placheze pe obiecte, pe sentimente, pe realităţi. Poemele lui ar vrea să fie performative, să reitereze actele cotidiene ori să le anticipeze. Iată-l, în poemul care deschide a doua sa carte, trimiţându-şi înainte cuvintele să-i înlocuiască gesturile: „Din patul comod, de două persoane, ştiu că toate astea se vor întâmpla întocmai; gândind astfel, îmi plimb distrat mâna peste covorul atârnat decorativ pe peretele dinspre răsărit şi simt praful depus ani de-a rândul în ţesătura lui – şi această senzaţie îmi este perfect familială. Şi simt aşa, o bucurie-n mine".

Această bucurie decurgând dintr-o întâlnire fericită cu lucrurile o regăsim în multe poeme ale lui Iustin Panta. E destul ca privirea lui să se oprească asupra unui obiect, fie acesta mărunt, banal, derizoriu, pentru ca exactitatea însăşi cu care ni-l descrie să se răsfrângă asupra lui ca o graţie – e însăşi graţia poeziei – şi să ni-l impună simultan atenţiei şi memoriei: „... aruncând în nisip sâmburele ud de caisă – ud de propriul ei suc – nisipul se adună pe jumătatea care-l atinge..."

Alegând să scrie despre lucrurile simple, Iustin Panta e

conştient că înfruntă, de fapt, cotidianul însuşi în insignifianţa şi hazardul întâmplărilor lui. Reuşita demersului său reprezintă o probă că poezia se poate opune cu o anume eficienţă reificării şi rutinei existenţiale. În acelaşi timp, focalizarea asupra lucrurilor, comuniunea cu lucrurile reprezintă (şi) un indiciu al solitudinii, al însingurării. Stare de spirit mărturisită, de altfel, nu o dată, de poetul însuşi. Dăm astfel peste o ambivalenţă constitutive poeziei sale, căci acelaşi autor care ne spune că „lucrurile nu dezamăgesc niciodată" ne face să înţelegem (şi) că „nu există, de fapt, lucruri simple pe lume".

* * *

Iustin Panta ştie să spună cât se poate de frumos ceea ce are de spus. Discursul său este simplu, complicaţiile, confuziile, opacităţile sunt evitate cu un fel de îndărătnicie calmă, între sentimente şi expresia lor există un acord tacit, aproape inefabil, o armonie firească. Simplitatea însăşi a rostirii pare că devine uneori poezie. Puţini poeţi reuşesc să te facă să-i crezi pe cuvânt: Iustin Panta e unul dintre aceştia. Aproape tot ce spune el este credibil, adică poate fi adevărat în acelaşi timp într-o ordine a poemului şi într-o ordine a realului însuşi.

Să luăm un poem din primul său volum – „Ce frumos arde focul tău":

„După ce am mai pus câteva lemne pe focul din sobă.
Ce frumos arde focul tău, a spus ea.
Am stat un timp şi-am vorbit despre lucruri simple.

Dar cuvintele, Ce frumos arde focul tău, tonul vocii, gestul sapienţial şi blând al capului, mai ales pronumele „tău" – toate astea au rămas: liniştea şi simplitatea adâncă a lucrurilor;

Iarăşi: numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată.

Este scena care a provocat peste alte câteva săptămâni. Întâmplarea face să locuieşti chiar în piaţeta unde se instalează parcul de distracţii al copiilor, s-au montat mecanismele maşinuţe electrice, cutia cu manetă, caruselul – o femeie frumoasă din metal, cu mâinile ridicate, de fusta căreia sunt prinse băncuţele unde se aşază copiii ca să fie rotiţi în cercuri suitoare/ coborâtoare. Doar că motorul caruselului nu funcţionează, femeia mecanică stă imobilă şi cu faţa-i enormă priveşte fix spre fereastra ta, într-o noapte, deschizând-o, ai fost copleşit, ca sub o stare de hipnoză, de imobilitatea chipului şi privirii ei, de atunci nu mai aerieşti dimineaţa, nu mai priveşti seara pe geam – ştii că ea continuă să te privească în ăst timp întâmplarea

dintr-o noapte, în cartierul meu de la marginea oraşului când o pană de curent ne-a lăsat în întuneric, singuri, în camera strâmtă.

Nu aveam la îndemână decât jarul ţigării şi brusc am simţit nevoia să-i văd faţa.

Şi atunci i-am purtat ţigara în jurul chipului – figura ei era, cufundată în fumul şi lumina aproape inexistente ale ţigării, doar un halou, faţa ei mai reprezenta doar privirea.

Cred că suntem prieteni acum, i-am spus în camera din cartierul de la marginea oraşului, era replica mea ta, Ce frumos arde focul tău".

Cum se vede, poemul se compune din trei secvenţe, trei întâmplări, trei „noduri", fiecare dintre ele cu „semnele" lui. Cu un instinct sau cu o inteligenţă care sunt atributele talentului sau „patentului" său, Panta îşi construieşte scenariul într-o bifurcare de planuri: planul, aşa zicând, fizic, concret, descriptiv şi narativ în care un bărbat clădeşte lemnele în sobă şi aprinde focul ori poartă, pe întuneric, o ţigară aprinsă în jurul chipului iubitei, ori priveşte lung caruselul înţepenit din piaţeta apropiată – şi planul, aşa zicând, metafizic spre care ne conduc replicile personajelor şi comentariul autorului: „Ce frumos arde focul tău", „Cred că suntem prieteni acum", „Numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată", în fine, fascinaţia hipnotică provocată eroului liric de privirea imobilă a femeii-carusel.

Replicile, exclamaţiile, propoziţiile memorabile produc un fel de încordare, o aşteptare; poemul întreg pare să servească doar ca piedestal pentru unul sau mai multe aforisme. Şi, totuşi, nu se întâmplă aşa. Energia idealizantă a autorului trece dincolo de stadiul poetico-estetic în căutarea unor semnificaţii etice. „Ce frumos arde focul tău" sună-adică semnifică – diferit la începutul şi la sfârşitul poemului. „Frumos" nu mai implică acum niciun fel de hedonism estetic, ci o împlinire morală, spirituală. Nu frumuseţea în sine o caută poetul, ci frumuseţea capabilă să primească şi să suporte o aureolă morală.

Într-un alt poem verificăm capacitatea poetului de a inventa scene „reale" mai tari decât realitatea. De pildă, această secvenţă extraordinară, petrecută, previzibil, într-o gară: „... În gară, la miezul nopţii, alături de câţiva călători. Impiegatul a uitat deschis megafonul prin care anunţă sosirea şi plecarea trenurilor, în încăpere s-a strecurat o pisică: a sărit pe scaun, de acolo pe masa cu aparatul şi a început să toarcă, în gară, torsul pisicii prelucrat de microfon i-a

îngălbenit de spaimă pe călători. Deodată pisica a mieunat sinistru, probabil că impiegatul a reintrat în cabină, a zărit-o acolo şi a lovit-o. Urletul pisicii a dus la paroxism spaima călătorilor. Impiegatul s-a aşezat la masă şi a anunţat o întârziere" („Soldatul Nelu").

Continuând aceste spicuiri, mă voi opri la două texte în care autorul ne face să medităm asupra raportului între firesc şi nefiresc, între gestul autentic şi conformismul cotidian, într-unul e surprinsă „adierea de piatră" dintre două fiinţe (cândva) iubite şi comparată cu acele momente de blocaj psihic şi incomunicabilitate ce apare într-un grup mai larg, când foiala cotidiană încetează subit, oamenii îşi amână gesturile şi tăcerea se instalează delicat – stânjenitoare: „Era o stingherealã, asemănătoare aceleia când într-o întreagă societate se lasă deodată tăcerea şi fiecare pândeşte un moment de zgomot, o simplă foiala care să vină din partea altuia ca să-şi poată continua un gest, să-şi aprindă bricheta, să aşeze paharul pe masă, să-şi schimbe locul pe care a amorţit etc. Totuşi hieratismul momentului delicat se prelungeşte, până când, în sfârşit, cineva face o simplă mişcare, sau bate pendula, sau sună telefonul şi filmul, apoi, continua să ruleze, toţi prind să se mişte ca după un semnal miraculos eliberaţi" („în imaginaţie").

Într-altul e închipuită o întâmplare ciudată, deşi nu neverosimilă: o pasăre intrată brusc pe fereastra unei încăperi întrerupe conversaţia lâncedă şi falsă ce avea loc acolo, insinuând prin însăşi instantaneitatea apariţiei sale un contrast pe care comesenii nu au tăria să-l aprofundeze: „... Era o vrabie, intrase pe fereastra deschisă, a lovit cu trupul ei cafetiera, câteva cești, s-a izbit de oglinda mare de cristal, cât pe-aici era să-i lovească pe unii cu aripile peste obraz. A răsturnat vaza enormă cu garoafe. Noi toţi tăceam ăst timp. Ne uitam încremeniţi şi sinistri unii la alţii. Pasărea s-a mai zbătut câteva clipe şi a zburat pe fereastră. Noi am mai stat puţin, înţelegându-ne tacit din priviri, la fel de laşi, ne prefăceam că nu s-a întâmplat nimic şi am plecat la casele noastre" („Mărturisire").

Poezia lui Iustin Panta apelează rareori la metafore şi încă mai rar e traversată de elanuri cosmice. Privirea poetului e mai degrabă mioapă, lumea e văzută de foarte aproape, dinlăuntru, fără emfază şi protocol de imagini. Când, totuşi, ochii i se ridică spre cer, cadrul „romantic" e îndată acuzat cu rol prevenitor şi autoironie, iar comentariul final pune o surdină mundană, cotidiană peste proiecţia

cosmică: „… l-am spus ei odată, chiar eram romantic pe-atunci, „Stelele astea… sunt picăturile unei ploi care cade într-un alt timp, atât de încet încât stropii ei ne par în nemişcare". Ea mi-a răspuns ceva, destul de ambiguu, a-i preciza răspunsul ar fi, cum să spun, nu ştiu" („Cât de tare"). Dar metafora din centrul acestei secvenţe este puternică; oricât de diferit e microcontextul şi poemul însuşi, avem aici o replică la viziunea eminesciană din „La steaua". Acolo era vorba de depărtare imensă, de viteza luminii şi de perpetuarea iubirii; aici e vorba de nemişcare şi de căderea într-un alt timp. (…)

…Aşa cum am crezut încă de la început în viitorul poetic al lui Iustin Panta, cred acum – după ce moartea, pe care a invocat-o adeseori cu o juvenilă superbie, ni l-a răpit – în posteritatea lui poetică. Ceea ce el a durat este menit să dureze. „Ce frumos arde focul tău!", Iustin Panta!

Fragment din studiul introductiv la volumul *Obiecte mişcate*. Editura Vinea, 2003

colecţia *prima verba* a editurii univers

Prezentări – coperta a IV-a

George Arun – *Pentru că în viaţa aceasta*

În lumea noastră nerăbdătoare, convulsivă, agresivă, George Arun este un tânăr care nu se grăbeşte, dar nici nu se îndoieşte de sine. Scrisul lui se recunoaşte după arta de a-şi suspenda frazele fără să înceteze comunicarea, imaginaţia lui se aplică – tenace, calmă, inspirată – în a compune şi a descompune ceremoniile intimităţii. Un debut matur, o voce distinctă în poezia românească de astăzi.

Ion Manolescu – *Alexandru*

Cu toate că prozele scurte ale lui Ion Manolescu au fost deja remarcate de critică, debutul său în roman va constitui o surpriză, ba chiar, mai mult, o revelaţie. Nu numai prin viziunea fractalică al cărei prim exponent este în literatura română, dar prin însăşi inteligenţa sa narativă şi imaginaţia care, în anumite momente, este de-a dreptul prodigioasă. Ai uneori impresia că citeşti pagini scrise de John Barth, Milan Kundera ori Salman Rushdie. Un roman postmodern plin de umor, dar nelipsit şi de un sentiment tragic al destinului.

Caius Dobrescu – *Modernitatea ultimă* îndeplinind un proiect ambiţios ori dând pur şi simplu curs vocaţiei sale multiple, Caius Dobrescu debutează acum în câmpul *eseului*, după ce în anii trecuţi s-a afirmat ca poet şi ca romancier. Consideraţiile lui despre literatura

română modernă şi contemporană nu sunt câtuşi de puţin confortabile. Ele pot fi uneori nedrepte, dar niciodată plate sau împrumutate. Mai mult, modul însuşi în care el abordează literatura reprezintă în contextul autohton un indiciu şi poate chiar un reper al unei schimbări importante. Caius Dobrescu are ceva de spus în cultura română şi o spune deja cu energie, claritate şi curaj. Nici farmecul – pe care îl dispreţuieşte – nu-i lipseşte.

T.O. Bobe – *Bucla*

Poemul *Bucla*, având în centru un personaj simpatic şi straniu („nea Gică, frizeru'"), îşi derulează secvenţele într-o tentativă (uşor ironică) de eroizare a lumii umile, mărunte, periferice. Accentele groteşti coexistă ca detaliile absurde într-un decor aparent familiar, de urbe tradiţională. E lumea lui Caragiale văzută de un cititor atent al lui Márquez şi de unul încă mai atent (până la uitarea de sine, uneori, ceea ce nu e neapărat o slăbiciune) al lui Cristian Popescu. Ideea monografică, tonul de ameninţare tandră – şi, bineînţeles, talentul – aparţin negreşit lui T.O. Bobe.

Sergiu Ştefănescu – *Norul în rupere*

„Învaţă să fii fără timp", scrie undeva, în cuprinsul acestui volum, Sergiu Ştefănescu şi poezia lui pare, într-adevăr, în afara timpului, în orice caz în afara modelor şi chiar a modului actual de a fi al poeziei. Autorul are capacitatea de a fixa clipa şi de a forţa dispoziţia noastră meditativă. Temele lui sunt timpul, copilăria, singurătatea. Versurile au concentrare şi rezonanţă aforistică. Solemnitatea lor netulburată de clipiri ironice sau autoironice riscă să pară emfatică pentru cititorii mai tineri, dar autenticitatea mesajului liric e în afară de discuţie. Sergiu Ştefănescu – un poet adevărat.

Ovidiu Verdeş – *Muzici şi faze*

De n-ar fi decât ceea ce pare – un roman despre adolescenţă scris cu mentalitatea şi cuvintele unui adolescent – *Muzici şi faze* de Ovidiu Verdeş tot şi-ar câştiga un loc sigur, inconfundabil, în proza românească de astăzi. Naratorul nu se confundă, totuşi, cu autorul care adaugă propria-i discretă ironie la ironia şi autoironia personajului. Farmecul, irezistibil pe alocuri, al textului vine şi de aici. Simplitatea construcţiei epice include un anumit rafinament, atitudinea stilistică atenuează asperităţile de limbaj. Un debut neaşteptat şi memorabil.

Doina Ioanid – *Duduca de marţipan*

Ceea ce transformă în poezie notaţiile Doinei Ioanid este însăşi

calitatea privirii aruncate peste lucruri, concentrarea şi acuitatea ei. Un ochi aproape tactil şi o sensibilitate hipertrofică halucinează realul, înfruntând exactitatea detaliilor. Act pur, nu de narcisism, ci de „exfoliere neîntreruptă". Delicateţe, discreţie, inteligenţă; într-un cuvânt, o poetică minimalistă eficientă.

ECOURI LITERARE

un final (im) previzibil în care personajele/prietenii au ultimul cuvânt

(dintr-o carte)

RADU SERGIU RUBA

Post ludum

Unul Popescu şi cu mine suntem cei mai buni poeţi din acest cartier producător de clopoţei.

El scrie. Noi compunem.

Sania lunecă înainte însoţită şi protejată din cer de o pasăre-ndulcită cântătoare.

O dată pe săptămână în faţa altora ca noi citim din compunerile noastre iar ei din frumoşi ce sunt se fac şi mai frumoşi întreţinând la mijloc numai cu spiritul prelungă şi de lemn o masă la capăt cu palmier care se leagănă de parcă zice:

O, copii… O!

Popescu îşi cântă naşterile atât de numeroase şi din mame atât de diferite că tare m-aş mira dacă ceilalţi n-ar fi de fapt fraţii lui alcătuiţi din fete şi băieţi şi stând cu toţii-n linişte acolo.

Scot şi eu până la urmă din buzunar un pumn de clopoţei palmierul coboară din vârf găleata cu privighetori poetul mă calcă pe picior că încă nu dar eu nici tu una, nici tu două ca fluierat de tren las vacarmul să meargă şi ridic drept în faţa lui să se vadă bine pe sine următoarea oglindă:

Civilizaţia tandreţii începe de fapt la Theba unde Popescu prin înrudire poetică os de labdacid face la raza lecturilor publice dovada că tragicul existenţei o dată ademenit în operă trece uşor în întâmplare bufă.

Mă sprijin de această lumină ca de neputinţa desideralizării unei femei cum este Andromeda pe cer.

(*Iluzia continuă*, Editura Cartea Românească, 1988)

IOAN ES. POP

Popescu. O privire spre viitor…

Într-o zi vei fi nume de stradă, Popescu, şi nu cred c-o să-ţi convină să te calce toţi în picioare atunci, ba poate vor face pe strada cu numele tău o piaţă de alimente, Popescu, or să arunce pe jos legume şi resturi stricate, le vor strivi sub tălpi toată ziua, zeama lor acră are să se scurgă prin asfaltul cu numele tău şi nu cred că îţi va conveni, Popescu.

ba poate vor începe să sape o linie de metrou, o vor trage adânc prin inima ta, de-a lungul şirei spinării, până înspre calea văcăreşti, mai mult: or să ţi se uşureze ţigăncile pe garduri, or să te-njure şoferii şomerii docherii gunoierii când se vor împletici pe strada ta.

când vei fi nume de stradă, Popescu, în pământul tău vor începe să-şi îngroape propriii lor morţi, cine se va gândi că scobesc în tine ca să-i facă loc celui plecat?

Iar dacă va fi cutremur, închipuie-ţi ce jale şi ce neodihnă şi de câte ori vor scormoni în tine şi cât vor blestema pământul cu numele tău, zău, nu ştiu pentru ce ne chinuim atâta să ajungem nume de străzi pentru alţii, Popescu.

(*porcec*, Editura Cartea Românească, 1996)

PAUL VINICIUS

orbul şi umbra lui lovindu-se de pereţi…

lui Radu sergiu ruba el trăieşte din exagerări care înfrumuseţează lumea o lume rece ostilă mereu cu gheara înfiptă în spinare, în somnul lui treaz (cu ochii închişi) el spune neadevăruri care de care mai frumoase, habar nu are câtă depărtare persistă între ceea ce spune şi palpabilul din jur. pur şi simplu lumea aceea frumoasă se ridică din sufletul lui precum o rană din care curge soare.

ea spune lucruri care desfigurează lumea, o lume suficient de ostilă cât să n-o uiţi nici în vis. ea îşi rujează buzele tocmai pentru ca spusele ei să mustească de sânge. ea – femeia orbului (umbra lui nemiloasă) – ştie să îţi lipească adevărul pe faţă. adevărurile ei desfigurează o lume (şi aşa) desfigurată, adevărurile ei cu fălci şi cu dinţi.

el spune ea spune; cei patru pereţi (lipsiţi de fereastră) rămân la fel de reci şi verticali, o lume suficient de ostilă faţă în faţă cu o lume transfigurat de frumoasă, pe sub uşă:

factura încărcată a spaimei.

Ieudul de dinaintea facerii lumii / ioanes (*ioanes. pop – zis şi iepuraşul, din pricină de pensii alimentare* (*vreo trei*), *mort după femei*,

suflet caritabil, *poet remarcabil*, *mort după horincă şi mujdei*.)

ceva de dinaintea facerii lumii în gesturile lui şovăitoare, ceva încărcat cu o gravitaţie mult mai mare – necunoscută (aproape) în ziua de azi.

un adevărat ceremonial al pietrei şi morţii cu care se trezeşte din somn; cu care adoarme.

desigur (în acest decor) unghiile lui continuă să crească şi să plesnească în muguri, desigur primăvara-i departe dar iubitele lui dorm în boabe de struguri de forma lacrimilor lui gânditoare, desigur moartea-i mai spune:

„No, ioanie, nu mă gândi la ziua de mânie, c-o să am, io, grijă", iar zâmbetul lui obosit descuie încăperi ale frigului.

P (aul) V (inicius)

drumul bilingv al cămilei *lui cristian Popescu* mi-am propus să îmi aşez pe faţă un zâmbet mai de rasă (mai comunicativ, adică) pentru semenii mei – porcii, dar de unde bani de unde atâta viaţă pentru un zâmbet mai comunicativ?

aşa încât am ales drumul bilingv al cămilei.

pentru că – trebuie spus –, în deşertul din jur numai ea mai poate da măsură lucrurilor cu graba ei înceată, prin setea acestui anotimp în care stau lipit cu capul pe o faţă de masa, aşteptând eclipsa.

dar numai cu puterea răbdării nimic pozitiv nu se poate întâmpla. de exemplu: viaţa mea de până acum:

un lung coridor de aşteptare la uşa capitonată a morţii, cu ifosele ei de curvă bătrână. câteva întâmplări mai adevărate, peste care a plutit eşecul, cărora realitatea la pătrat le-a scos până şi dinţii din gură.

da, nu voi mai repeta aşteptările de până acum.

moartea mea e deja matură şi pusă pe jeapcă. pentru ea sifonul trezit care-mi mai bâltâcâie în artere nu este decât o chestiune de timp. pentru ea zbaterile mele în păienjenişul zilei sunt de-a dreptul hilare.

da, nu voi mai repeta aşteptările de până acum.

Îmi voi aduna capul de pe masa de brad şi voi porni tăcut spre ministerul morţii, cu uşi capitonate.

P. V.

dincolo de zidul de beton al fabricii de carne *lui marius oprea* nu mai am linişte nu mai am somn unghiile îmi cresc în voie. dincolo de zidul de beton al fabricii de carne viaţa o ia peste bot. viaţa – ca o

superbă nepăsare.

jurnalul început ieri a devenit deja o gravură însângerată. animale şi oameni lasă lungi dâre de clor.

cerşetorii au umplut oraşul cu statuile lor, pentru cimitir se stă la coadă.

şi dacă am să-ţi spun că nu-mi mai trebuieşti? că o întreagă noapte înstelată mi-am pieptănat inima fără a-ţi mai găsi părul? flacăra lui de sudură cu care uneori tăiam kilometri întregi de artere nu mai susură îndrăgostită nici sângele nu-mi mai gâlgâie drăgăstos pe galere – acolo unde (alteori) viaţa se înrola voluntară la viaţă.

P. V.

din băltoacele verzi ale ochilor ei *lui andrei bodiu* seară blând aplecată deasupra oraşului împleticit după o zi de muncă, îmi ţin plictiseala la vedere ca pe un buletin de identitate, cerşetorul din colţ e un tonomat ghiftuit cu monede, pe strada vivaldi e toamnă, tristeţe de pus la rană – ochii femeii cu paşii de frunze, două bătăi de inimă între ele: paloarea din băltoacele verzi ale ochilor ei (senzuală şi năucitoare): moartea.

P. V.

un final imprevizibil
(precum autorul)
În care personajele/prietenii au ultimul cuvânt
Paul Vinicius
O îngrijorare a nopţii.
Socotelile cu acest secol sunt încheiate.
Pun pixul jos.
Mariana Marin
Paule, Paule, pentru ce ne viniciuieşti?
Aşa cred că-şi încep moartea poeţii:
Cu un rest de vis dulceag în cerul gurii
Cu o năclăială de amănunte.
La celălalt capăt al firului viii
Greşeală, zic poeţii şi închid
Lăsaţi-ne-n pace cu prostiile voastre
Lăsaţi-ne că n-avem bani nici putere
Am plătit destul iar voi sunteţi mereu alţii
Şi alţii
Noi suntem aceiaşi câţiva

Şi tot cereţi şi cereţi
Strângeţi la ciorap, ori ce dumnezeu faceţi
De nu vă mai ajunge nimic?
Pentru cine strângeţi
Pentru cine podoabe şi haine şi femei
Că nu mai e loc?
Şi va veni şi ziua aceea a donării
De veţi fi mulţi – unde s-au mai văzut
Atâtea neamuri proaste la un loc
Să se pună cu moartea
Pentru un ban, pentru vreun crâmpei de evoluţie?
Că adevăr zic vouă
Numai gura o să rămână din tot
Adâncă şi neagră
Groapă gata săpată
Pe care tot noi va trebui s-o umplem
Pe care tot noi va trebui s-o plătim
Acum şi amin.

Doina Tudorovici natură înserată cu portret de prieten vinicius, mi s-a părut că te recunosc printre uliii care au poposit aseară pe terasa turist, aveai însă clonţul mai lăsat, aripile zgribulite şi ghearele învineţite pe pahar, zburaseşi prea sus? căzuseşi de prea departe? erai pe viaţă ori erai pe moarte? nu ştiu, dar ochiul nu-ţi mai era ager şi păreai să dârdâi ca muşcat de febre, prin intersecţia de la romană tocmai treceau patru vrăbii în rochiţe funebre, gângureau vrute şi nevrute, dar nu te-ai mai luat după ele, răpitor bătrân şi învechit în rele. nu le-ai mai adulmecat, nu te-ai mai înfoiat ochiul tău a rămas imobil iar capul plecat ghiara a-nceput să-ţi tremure şi ai scăpat paharul, apoi pleoapa a coborât şi s-a-nchis. te-ai apucat de murit, vinicius, ori te-ai apucat de scris? ah, ticălos cu aripi pe sub hanorac, cine oare ţi-a venit de hac?

Ioan Es. Pop

(Din volumul *Eclipsa*, de Paul Vinicius, Editura Crater, 1999)

EUGENIA ŢARĂLUNGĂ

lui Cristian Popescu

Mansardă în Ghencea-Militar

În mahala, acolo, se strâng acum vecinii să-şi împartă roluri de Popeşti – se tot ceartă şi nu se mai înţeleg cine să mai fie Cristi

Popescu:

toţi vor să fie

Cristi

Popescu şi nimeni nu ştie cum să facă.

Până la urmă l-au adus tot pe el nişte artişti fugiţi din mai multe filme deodată, semănau a îngeri cu aripile albastre căzute şi abia atârnând într-o rână, dar, asta e, numai ei puteau să-l mai aducă înapoi.

De la Tănase la Majestic

„Nu credeam ca o înhumăciune poate fi cuminţită aşa uşor, ca un copil minunându-se de prima carte citită până la final" – E de-ajuns să împarţi

Cristi Popescu teancuri-teancuri e de-ajuns să strigi cât poţi de tare lume, lume veniţi de luaţi Cristi Popescu mâine o să-l găsiţi doar la chioşcurile RATB

va fi de-ajuns să vă plimbaţi cu tramvaiul ca să citiţi poemele-Cristi-Popescu pe biletele cu 2 călătorii sau 3

(n-o să înţeleg niciodată de ce nu fac ăştia, dom'le, abonamente la el, să ştie omu' o treabă!)

Am să vă zic un secret – Textul se face în continuare şi Cristi îl încearcă din când în când mai ia câte o bucăţică din el şi mai dă la copii.

Textul creşte tot creşte se prelinge prin mahala ajunge sus la Universitas apoi se domoleşte pătrunde lent

În cinematografele de pe bulevard şi-şi găseşte imediat locul dinapoia ecranului.

D-aia peste tot rulează acelaşi film de succes despre Familia Popescu – de-aia mamiţo pe Calea Victoriei de la Tănase la Majestic stă lumea aşa la coadă că vrea să se mai joace de-a odeonu' printre ţigănci şi să mai fie Cristi Popescu măcar o dată.

Tramvaiul ca vehicul oniric şi chiar mai mult decât atât

Visul se declanşa simultan în mai multe locuri deodată:

nouăzeciştii acuzau mici modificări ale emisferei drepte, în vreme ce optzeciştii se temeau doar de creşterea aripilor perpendicular pe stern.

Între timp, cărţile lor apărau oraşul de producerea efectului de seră, veniseră şi braşovenii cu volumele lor viguroase – prea tânăr a se revolta, oraşul îşi dezvolta de zor facultăţile poetice şi, în general, simţul pentru frumos:

observa atent posibilităţile transcenderii realului, iar dimineaţa

exersa sârguincios tehnicile de levitaţie.

Nu vă mai miraţi atâta

— Doar v-a zis-o şi el în vis, nu? – după 40 de zile oraşul va căpăta forma unei mese de scris aşezată perpendicular pe şinele tramvaiului 26.

Depinde de orientare cine ştie poate că 26

ne va duce direct spre cer.

Dar asta numai cu condiţia să urce toată lumea şi să se închidă bine uşile, bineînţeles.

(revista „Poesis", februarie 1996)

DANIEL BANULESCU

Capitolul 10

Prin 1988, aşa după cum „Partidul Comunist era inima ţării", Cenaclul literar *Universitas* devenise centrul ocult al Bucureştiului.

Partidul Comunist Român era peste tot. Cenaclul *Universitas* se ţinea o singură dată pe săptămână, vinerea seara, la ultimul etaj (patru) al unei clădiri înalte şi planturoase de pe Schitu Măgureanu.

Era un cenaclu liniştit. Înăuntrul său nu se făcea nici politică, nici spiritism. Nu se mutau, prin intervenţii supranaturale, scaune sau mese. Atâta doar că aici se citeau, din când în când, în public, cele mai puternice texte scrise vreodată în limba română.

Nu trebuie pretins că era mare lucru.

Poemele, bine dresate acasă, nu dădeau de-a berbeleacul taverne. Şi, repet, nu provocau nici măcar gimnastica spiritistă a unor mese. Forţa lor spirituală era cu prudenţă disimulată.

Şi puţini dintre acei care reţineau pe de rost aşchii din aceste poeme se pricepeau şi cum să canalizeze aceste forţe, pentru a înfăptui câteva mari minuni. Ori pentru a-şi modifica propria viaţă.

Atâta doar că, în perioada 1984 – 1989, excluzând pe unii dintre cei mai uimitori creştini (care-şi asumaseră deja răspicat legăturile cu adevăratul Dumnezeu, cel al Bibliei, Yahveh), Cenaclul *Universitas* era, de departe, cel mai însemnat centru spiritual al Bucureştilor.

Spre exemplu, în şedinţa din 22 aprilie 1988, la *Universitas* îşi făcuse lectura Cristian Popescu.

Bine. N-ar fi fost mare lucru că-şi făcuse lectura. Dacă ar fi citit altcineva ori altceva, ar fi fost, probabil, un fleac. Dar Cristi citise un snop de poeme, între care incredibilul poem *Despre tata şi noi*.

Pe vremea aceea, Cristi era cel mai bun prieten al meu, imediat

după Adi şi întrecându-l, cu un singur loc, pe Paul. Dacă, într-un colţişor abject (al sufletului meu egoist) rezolvasem pe atunci rivalitatea literară cu Adi şi Paul, hotărând că eram aproximativ de un milion de ori mai bun decât ei, aceeaşi subiectivitate mă îndemna să constat că nu eram decât douăzeci, până la douăzeci şi două de ori, mai valoros decât Cristi. Plesneam de obiectivitate şi de modestie.

De câţiva ani de zile, simţeam, în mintea mea complet nepărtinitoare, răsuflarea lui insistentă în ceafă.

Nu-mi păsa că majoritatea celor ce chibiţau fenomenul artistic păreau să afişeze opinii exact contrare despre poziţiile şi valorile noastre.

Însemna că erau nişte ageamii.

Eu continuam să-mi văd de treabă şi să simt întreaga generaţie de poeţi, chiar şi pe Cristi, cu consecvenţă, în spate. Bineînţeles că vorbe ca acestea aveau (şi au) doza lor de răsfăţ.

Până când, ca într-o joacă, Popescu Cristian se porni să scrie o familie de poeme într-atât de grozave, încât întreceau cu mult capacitatea de-a suporta a unui rival, darămite a unui prieten. Accelerase uşor şi se pierduse în peisaj. Umblam pe străzi ameţit de invidie şi de admiraţie.

O variantă a poemului *Despre tata şi noi* suna cam aşa: „(Poem dedicat infarctului ce a avut loc în noaptea de 11 spre 12 octombrie 1975)".

„Mama îşi întinde rugina pe buze şi mişcă lin evantaiul ca să împrăştie lumina de lună prin cameră, ca să-şi aducă aminte mai bine. Eu alerg repede-repede dintr-o parte în alta a camerei şi mă lovesc cât mai tare de pereţi ca să sune ca un clopot.

În fiecare seară, mama ne povesteşte cât de straşnic sunt aliniate crucile în Cimitirul Militar şi cum stă crucea ta în fruntea rândurilor, că doar e cruce de colonel. Şi ne spune că tu le-ai ordonat soldaţilor culcat şi toţi, bineînţeles, te-au ascultat.

*

Am auzit c-o să-ţi dea voie în vacanţa de iarnă şi tu o să-ţi înhami două-trei muşte la suflet ca să te aducă direct la noi în bucătărie, unde va mirosi a sarmale şi a cârnaţi.

*

Ce bine e în poze, lângă tine! Eu m-aş veseli şi n-aş mai pleca dacă nu m-ai ţine tu în poza aia după umăr.

*

Mi-am tatuat pe umeri epoleţii tăi de colonel, mi-am tatuat pe piept decoraţiile tale şi sub ele s-au înşirat deja ridurile.

*

Am tras cu ochiul şi am văzut că tu vii în fiecare dimineaţă de foarte departe până în dreptul pozei atârnate pe perete. Şi-ţi lipeşti fruntea de luciul imaginii şi priveşti în gol până când ne trezim noi şi trebuie să zâmbeşti.

*

Aseară, mama ne-a explicat că unora le ajunge să moară într-o noapte tot ce-au trăit în vreo 70 de ani. Ne-a explicat că tu, dacă ai trăit 54 de ani, trebuie să mori 54 de ani şi de-abia după aia îţi trece.

558

Tu ai fost colonel. Eu sunt liniştit. Zodia mea era de mult înscrisă în stelele de pe epoleţii tăi. În nopţile de vară, când cerul e senin, iau poziţia de drepţi.

*

Consiliul Popular al sectorului 7, Comitetul Executiv vă face cunoscut că, prin decretul nr. 149, conferă „Certificatul de deces jubiliar" numelui Popescu, prenumele Vasile, cu ocazia împlinirii a zece ani de la încetarea din viaţă. Mult stimate tov. colonel, sunt fericit să vă felicit din toată inima atât din partea mea, cât şi a familiei mele, cu prilejul conferirii titlului jubiliar. Primiţi, vă rog, cele mai sincere urări de bine. Seria D5, nr. 034201. Data naşterii: anul 1985, luna decembrie, ziua 23. Locul naşterii: oraşul Bucureşti. Decesul a fost trecut în registrul stării civile la 23 decembrie 1985. Data decesului: anul 1985, luna decembrie, ziua 23 (cifre şi litere). Locul decesului: oraşul Bucureşti.

Ah, câtă bucurie, cât entuziasm familial
Ne-a produs Consiliul Popular!
Ah, dacă am şti autorul, să-i strângem mâna cu toată căldura
Dar e indescifrabilă semnătura!
Oricum sub litera hârtiei
Străluceşte Steaua României!

*

Aş fi vrut să am un balon umflat cu ultima ta răsuflare. Să respir în fiecare an, de ziua mea, câte-o gură.

*

În seara când te-ai prăpădit, mamei i s-au umplut sânii: unul cu vin celălalt cu ţuică. Şi de atunci ne dă să bem în fiecare zi câte-un păhărel în cinstea ta. Şi noi creştem voinici şi frumoşi.

*

La-nmormântare, sora mea mai mică te-a sărutat şi ea pe frunte. Şi ăla a fost primul ei sărut de femeie.

*

Ce bine c-am putut să ne potrivim şi noi zilele după tine, atunci, la sfârşit, când stăteai întins între luminări şi arătai tuturor vârsta exactă.

*

În locul pozei de pe crucea ta am pus o oglindă din poşeta mamei şi ea vine la mormânt s-aducă flori şi înainte să plece îşi aranjează părul şi se rujează în oglinjoara aia.

*

La-nmormântare, când noi, familia, ne aplecam şi sărutam pe rând fruntea rece a lui tata, asistenţa, foarte numeroasă, a fost impresionată de câtă tandreţe şi de cât de dulci erau sărutările noastre şi a început să aplaude.

*

Tu ai murit de zece ani. La mulţi ani şi gata. Eu alerg repede-repede dintr-o parte în alta a camerei şi mă lovesc tare de pereţi. Ca să sune ca un clopot…

Cam atât. Aşa se învrednicea să scrie „rivalul" meu Cristian Popescu în această perioadă. Aveai de ce umbla ameţit şi fermecat. Alte poeme, sfidător de bune, ale seriei, purtau numele: „Sfaturi din partea mamei", „Dana Popescu", „Arborele genealogic", „La parastasul mamei".

În afară de Adi, Paul, Cristi şi cu mine, pe la Cenaclul *Universitas* mai bântuiau: Radu Sergiu Ruba, Horia Gârbea, David Ioachim, Andrei Damian, Augustin Ioan, Nicoleta Pavel, Ioana Carabăţ, tribul de la Braşov (stat în stat şi cenaclu în cenaclu: Simona Popescu, Marius Oprea, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu), Ramona Fotiade, Doina Tudorovici, Ovidiu Verdeş, Vlad Niculescu, Sever Avram, Iulian Costache, Vasile Baghiu, Ioan Es. Pop, Lucian Vasilescu, Dan Grădinaru, Răzvan Petrescu, Marian Ilea, Marian Mierlă, Cătălin Ţârlea, George Ardeleanu, Gabriel Stănescu, George Arun, Mihai Gălăţanu, Petre Barbu, Florin Manole, Mariana Criş, Cristian Pavel, Cătălin Apostol,

Valentin Iacob, Claudia Tița, Maria Tintuc, Anca Mizumschi, Bogdan Teodorescu, Simona Șerban, Florin Budescu, Diana Manole, actorul Radu Amzulescu și, unicul nostru editor de pe atunci, Paul Nancă. Un pomelnic. Mai mult, o forfotă. O primă tentativă a Nouăzecismului. Poate un iarmaroc.

Conducătorul Cenaclului *Universitas*, profesorul universitar Mircea Martin (numit, cu tandră băşcălie de către cenacliști, Lamartine ori Paganini) era un domn retractil, distant, arogant chiar… Pe care nu generozitatea îți lăsa impresia că-l dădea afară din casă… Plimbându-și printre contemporani, ca pe-un căţel, micul său surâs de dezgust, căpătat în urma anilor de meditaţie sau a unor teribile boli de stomac.

Când însă demarau şedinţele de cenaclu, Domnul Profesor se încălzea. Reziduurile glaciale ale gesturilor Domniei-sale erau dezavuate. Vocea îi suna necontrafăcută, dezoficializată, tulburată. Ezitantă și gravă, picura ca de pe o strună de violoncel. Sub ochii noștri amuzați și seduși, Mircea Martin se transforma într-un marchiz, a cărui probitate, eleganţă, demnitate, curaj, cunoștințe și gust literar deveneau domeniile nobiliare pe care am căpătat dreptul să colindăm ani întregi.

Dar soneria secretă de încheiere a şedinţelor nouăzeciste ţârâia, iar globii oculari ai Profesorului se reînceţoşau. Redevenea personajul cu care, pentru a schimba un salut, trebuia să dezvolți un asemenea sistem de strategii și ritualuri, încât tot ceea ce mai ținea de tine era să te alegi cu o migrenă. Domnul Profesor Martin era amanta pătimașă și devoratoare din intimitate, care pe stradă nici gând să-l mai salute pe odiosul grăjdar.

Dimpotrivă, pe stradă, ne saluta și se comporta ca și cum de capul nostru ar fi fost ceva criticul Laurenţiu Ulici. Ne ciufulea pe creștet, vorbea omenește cu noi, scria pentru sus-numiții postfețe și prefețe la cărți, despre care, și unii și alții, eram încredinţaţi că vor primi doar acele aprobări ce le vor îngădui să rămână pe veci nepublicate – tipărite, niciodată. La capătul unei istorice bătălii cu Consiliul Educaţiei și Culturii Socialiste, lui Ulici i se datorează debutul editorial al lui Cristi, petrecut chiar în 1988.

Se mai îndura de noi, luptându-se să ne publice, prin reviste, câteva versuri, distinsa și excepţionala poetă Constanţa Buzea.

La sfârșitul şedinţelor literare de la *Universitas*, profanii coborau scările imense, colhoznice, înmuiate în beznă, până în dreptul unei

portărese răscoapte şi cochete, care muştruluindu-i că-şi depăşiseră cota de energie electrică pentru acea seară, se interesa dacă niciun alt idiot nu întârziase, la coborâre, pe traseu.

Nu întârziase nimeni, o asigurau, intimidaţi şi mândri, profanii. Coborâseră toţi.

— Să vă crape vouă ochii din cap? mugea neîncrezătoare şi taurină vădana, despre care se zvonea că, în afară de muştruluială, se pricepea şi la altceva.

— Să ne crape! se mobilizau, neclarificaţi, dar bucuroşi că fuseseră confundaţi cu cenacliştii autentici, profanii.

— Păi, o să vă! Că altceva ce are să vă crape?! Duceţi-vă şi mâncaţi slană. Băgaţi la intestin, pită. Şi faceţi sport. Că stârpiturile ca voi, de-i poţi ridica cinci într-o mână, n-are talent!

La *Universitas*, chiar şi portăreasa Cenaclului poseda cel mai uriaş talent dintre toate portăresele din Bucureşti.

Ieşea din ghereta ei cu lampă de gaz şi trântea zăvorul greu şi şerpuitor după ei.

În încăperea de sus, de la etajul patru, a Cenaclului, zăboveau, după fiecare şedinţă mai importantă, şase, opt, chiar zece veterani. Din clipita în care ultimul profan părăsea sala, mai şedeau o vreme pe la locurile lor, mai găsindu-şi de lucru, necăjind tutunul putrezit de Carpaţi, ridicând gulerul hainelor recuperate de prin cuiere, făcând să alunece pe masa unică, imensă, scrumierele de hârtie, aşa cum alunecau halbele de bere pe tejghelele barurilor din Vestul Sălbatic.

După care, brusc, se apropiau de cele trei ferestre gigantice.

Le descleştau tocăria zuruitoare.

Le încălecau pervazurile.

Şi, fără vreun cuvânt, se aruncau în golul de dedesubt, planând minute întregi, la o înălţime de 30 – 40 de metri, deasupra străvechii Grădini Cişmigiu şi-a străduţelor ce păreau că se freacă de grădină ca nişte pisici.

Rotindu-se, în spirale ample, deasupra imobilelor pustii şi mărginitoare, semănând cu nişte faleze. Şi apropiindu-se de pământ în viraje scurte, frânând sau nu, ajutându-se de crestele vegetale. Atingând pietrişul de lângă chioşcul fanfarei, aleile pietruite de la Cetate ori potecile asfaltate dinspre berăria „Gambrinus", la început într-un vălmăşag de paşi repezi şi legănaţi…

Apoi (după ce-şi pierdeau suficient din viteză), împlântându-se

scurt şi dureros (pentru coapse) în hârtoapele de pe sol. Scoţând un sunet leşinat şi ruşinos, de anvelopă frânată de bicicletă. Îndreptându-şi spinarea. Şi alăturându-se, tachinându-se, celorlalţi… Aşa se cărăbăneau teribiliştii aceştia de la cenaclu.

Prin ’86—88, *Universitasul* era un cenaclu bun.

Funcţiona…

Prin acelaşi Cişmigiu, tâlhărea, din dosul unor bărbi şi mustăţi fioroase, haiducul DanSilviu Boierescu, întorcând şi puricând, de manuscrise mototolite, buzunarele celor ce se întorceau, în zbor, de la cenaclu.

Veneai pe jos, nu interesai. Combatantul cu şipca (acest Boierescu avea inteligenţa de a târî după el o şipcă mizerabilă, cu două cuie ruginite la vârf) nutrea speranţa de a trăi, la bătrâneţe, din publicarea unor variante sinistre ale poemelor oamenilor-fluturi. Când nu izbutea să schilodească pe careva, neghicindu-le, la vreme, terenurile de aterizare, devenea dintr-odată cuminţit, dar şi aşa de trist, aşa de trist, încât treceam noi înşine şi-l încărcăm, antrenându-l în lungile plonjeuri bahice de la Gambrinus, Turn, Trocadero sau, precum se întâmplase şi-aseară, în cel de la Cafeneaua Veche.

Plonjeul de aseară, de la Cafeneaua Veche, fusese un scurt plonjeu.

(Din volumul *Cei şapte regi ai oraşului Bucureşti*, Editura Nemira, 1999)

ANCA MIZUMSCHI

Frecventam împreună aceleaşi spitaluri ca nişte cenacluri mai mari

În care fiecare putea să spună tot ce voia

În acest fel de clădiri geamurile se crăpau invariabil după câtva timp sub apăsarea cordului.

Era adevărat frecventam acelaşi spital care se continua din venele tale direct cu subteranele municipiului Bucureşti şi-mi aduc aminte perfect că uşile metroului se deschideau de fiecare dată pe o singură parte – aceea

În care Dumnezeu bătea cu degetul în geam

(*Opera Capitală*, 1995)

[poze cu zimţi]

se dedică generaţiei nouăzeci

[1]

Generaţia mea îşi strecura oraşul pe dedesubt ca un fermoar care se deschide invers şi aducea cartierele muncitoreşti mai aproape astfel încât antenele colective de pe blocuri ne împungeau pe sub piele ca nişte cioturi de os

Generaţia mea trăia în metrouri în numele tuturor al văduvelor, al veteranilor de război al oamenilor singuri pe care îi căram de două ori pe săptămână cu noi la cenaclu

Generaţia mea îşi scria poeziile direct pe piele ca nişte pergamente preţioase pe care ni le trăgeam pe dedesubt ca să umblăm îmbrăcaţi cât mai gros mi-e atât de dor de generaţia mea tăiată cu ghilotina la margini

[2]

Ne scriam poeziile aşa cum alţii îşi trec pe cruce anul naşterii şi apoi o liniuţă fiecare volum ne amâna moartea cu un singur rând bătut la maşina de scris

Ne ştiau toţi încă de la început ne treceau în catastif la administraţia cimitirelor unde un funcţionar completa din când în când câte o cronică colectivă la rubrica debut

[3]

Stăteam aliniaţi în frig, îmbrăcaţi în lumină până la capăt până când sângele nostru devenea transparent doar o boare

Lucram unii la alţii să ne punem poeziile la loc ca nişte oase fragile veşnic luxate care stăteau separat în cărţile noastre prinse cu aţele transparente din loc în loc şi orice volum nou apărut aducea un permis de invalid

În care scria că ai voie să te amesteci cu ceilalţi oameni

Atunci când muream ne îngropau sub foile scrise de mână aşa cum împăraţii de lut treceau sub pământ cu ostaşii lor tăcuţi din dinastia Ming

[4]

Nu aveam nimic de încălzit nu aveam haine, ne duceam la cenaclu cu mâna întinsă să învăţăm unii de la alţii să respirăm

Ne desenam în frig cu rotocoale de fum pe care scria mărăşeşti şi de câte ori ne culcam cu câte o femeie mai scriam un nume pe băncile din câştigiu cu un cui ruginit care trecea mai uşor de cenzură

[5]

Până la urmă toată frumuseţea lumii încăpea în noi nu aveam cărţi de vizită, nu ne chema în niciun fel de aceea de fiecare dată când

coboram pe schitu măgureanu atingând linia orizontului ca o navă oamenii întorceau capul după poezie hipnotizaţi de şoldurile ei uriaşe de amantă regală

(*poze cu zimţi*, Editura Brumar, 2008)

EPILOG

„*… iar ei din frumoşi ce sunt se fac şi mai frumoşi*".

Radu Ruba, *Post ludum*

Colegi dinlăuntrul cenaclului şi din afara lui se întreabă dacă mentoratul meu la *Universitas* mi-a dat (sau îmi dă astăzi) vreo satisfacţie.

Răspunsul meu spontan (deşi, inevitabil decantat în anii care au trecut din '89 până astăzi) este *da*. Un *da* hotărât şi, în acelaşi timp, nostalgic. Am avut parte de o experienţă cu totul aparte, mă bucur că n-am ratat-o, că n-am părăsit-o înainte de a începe, atunci când în jurul meu se aflau doar doi-trei-patru începători în ale poeziei, „studenţi stufoşi" (vorba lui Ion Barbu) bucureşteni. Să asişti la cristalizarea unor opere, la procesul infinit complicat şi delicat al constituirii de sine a unor scriitori, să-i descoperi pe cei care gravitau neştiuţi (uneori chiar de ei înşişi) în jurul altor centre de interes – iată ceva pentru care am şi astăzi un fel de exaltare retrospectivă.

Le sunt recunoscător tinerilor de atunci – care azi nu mai sunt atât de tineri – dar care, pentru mine vor rămâne astfel – poemelor şi prozelor lor, comentariilor lor, reuşite sau mai puţin reuşite, care mi-au ţinut vie speranţa, o speranţă multiplă, estetică, etică, socială, istorică. Ştiu, aceste cuvinte riscă să sune patetic – iar în zilele noastre nimic nu-i mai dizgraţios, mai insuportabil decât pateticul – dar asta nu mă descurajează, ci, dimpotrivă, mă incită să spun ceea ce cred, ceea ce am crezut şi atunci.

Să iei în mână poemul sau proza scurtă – singurele texte ce se pot comenta pe loc –, să le „pipăi" ţesutul, să le „simţi" nervurile, să bănuieşti stratagemele ascunse ori să descoperi miza dezvăluirii lor; să încerci să intuieşti „planul" operei şi, urmând caravana gândirii autorului, să-i identifici inconsecvenţele, să regândeşti tu însuţi textul încercând să-i redai o coerenţă care ţi se pare că e a lui (şi e, de fapt, a ta), să-ţi apropii gândirea autorului şi s-o duci, pe cât posibil, mai departe – iată numai câteva aspecte, straturi, moduri, inflexiuni ale *plăcerii de a comenta un text la prima vedere*: *în* confruntare cu alte păreri şi cu aceea a autorilor înşişi.

Satisfacţia progresivă, decurgând dintr-o suită de aşteptări confirmate, de a asculta un text care începe bine şi continuă infailibil până la final: emoţia deosebită, mirarea în faţa reuşitei. O altă emoţie şi o altă mirare: de a vedea cum, după o serie de flagrante erori de percepţie epică (ori lirică), în plină plictiseală sau iritare provocate de inadecvare, apare subit o scenă, o imagine care denotă o intuiţie extraordinară şi care repun într-o altă lumină întregul.

La *Universitas* s-a disecat corpul poemului şi, uneori, mai rar, a fost recompus la loc; încă mai rar a fost şi reînviat printr-o lectură integratoare, recuperatoare, iluminatoare. Atunci şi acolo s-au lansat principii, s-au confruntat ipoteze interpretative, s-au retezat cu o juvenilă intransigenţă (spre a nu spune cruzime) aspiraţii şi veleităţi literare. S-a cultivat un concept de literatură şi s-a menţinut un sens al valorii literare pornindu-se de la texte şi nu de la (diferitele) contexte, ba chiar ignorându-le ori sfidându-le.

Desigur, din perspectiva zilei de astăzi, toate evenimentele, situaţiile, relaţiile care compuneau acele contexte riscă să pară dintr-o altă lume, scornită de imaginaţie sau de amintirea unui vis populat şi cu imagini de coşmar. Ceea ce unii din actorii acelor întâmplări relatează cu tonul cel mai firesc poate suna în auzul tinerilor de acum ca incredibil. Iar dacă ne gândim că în timp ce noi ne agitam să publicăm poeme, proze, articole, şi discutam îndelung şi pasionat pe marginea lor, concetăţenii noştri sufereau de frig, stăteau la cozi interminabile, vorbeau în şoaptă… Nu-i vorbă, împărtăşeam aceeaşi soartă.

Am izbutit, totuşi, să smulgem o parte (infimă, e drept) din spaţiul enorm al propagandei comuniste şi al cultului deşănţat al personalităţii, să-i dăm o utilitate nobilă, un sens mai pur. În raport cu realităţile dure şi sumbre ale epocii, micile noastre victorii, reuşitele noastre artistice îşi pierdeau importanţa, îşi reduceau semnificaţia. Dar stau şi mă întreb cu ce şi prin ce sunt mai implicaţi în social cenacliştii şi scriitorii de astăzi, trăitori în cea mai liberă dintre lumile posibile.

A fi în mijlocul unor oameni *tineri*, cei mai mulţi dintre ei şi inteligenţi şi talentaţi – iată un *privilegiu* de care am fost şi sunt conştient. Consider că acel timp petrecut împreună cu ei a fost un timp *plin*, un timp *benefic*, timp ce a avut chiar şi momente *magice*. (Am ezitat în faţa acestui ultim cuvânt, dar am sfârşit prin a-l scrie).

De obicei, acordăm recunoştinţa noastră celor mai în vârstă decât noi, recunoştinţă pe care, în momente de reflecţie introspectivă şi de reculegere, simţim nevoia să o şi absolutizăm ca un fel de compensaţie pentru ieşirea lor iremediabilă din scenă. În finalul acestor pagini, eu îndrept acest sentiment către oameni mult mai tineri decât mine, către băieţii şi fetele de atunci, către scriitorii maturi de acum, către amintirea acelora dintre ei care nu mai sunt printre noi. Fie, cu toţii, binecuvântaţi!